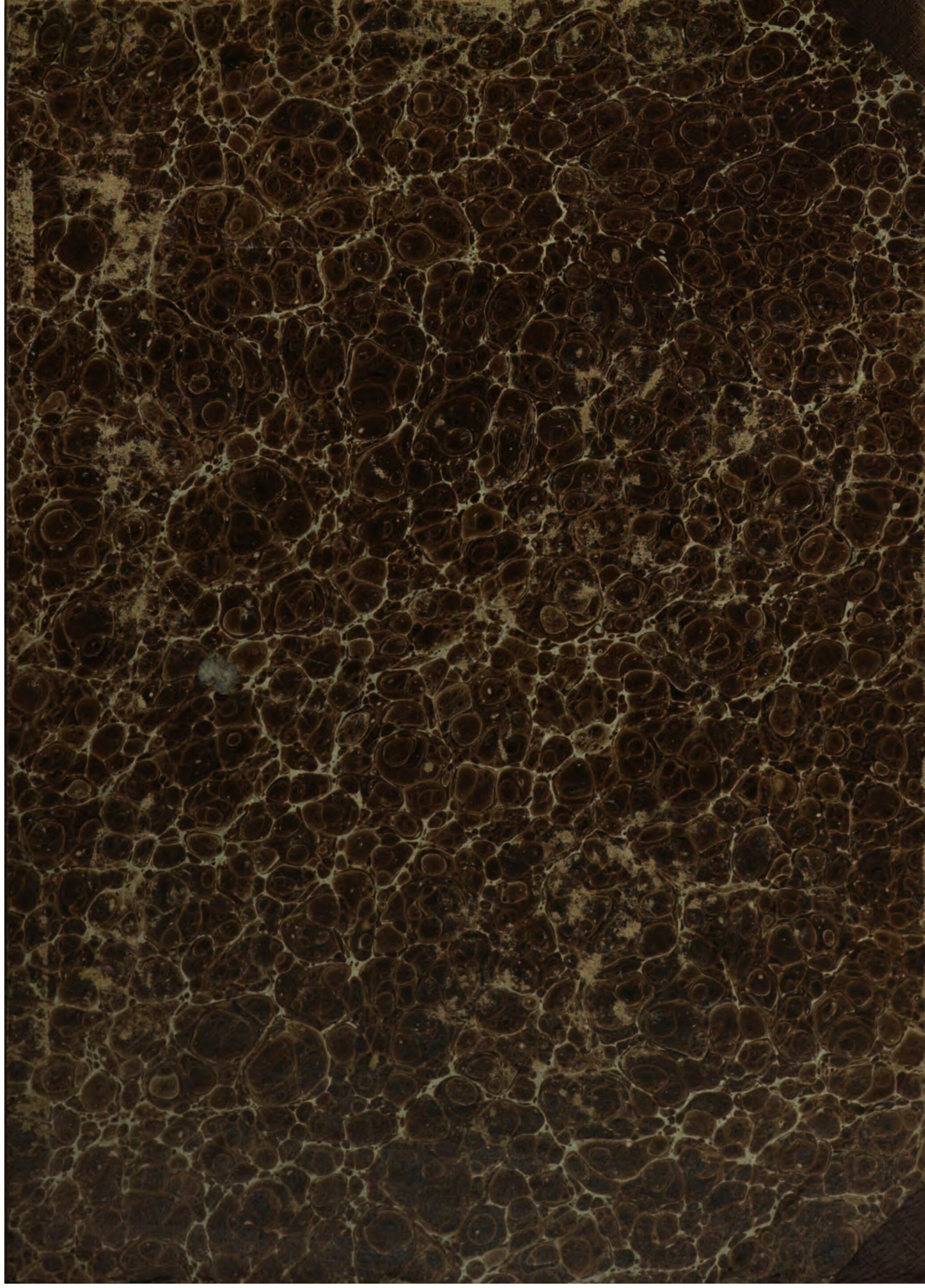

Logm. 1236^e (5)

Logm. 1236^e
Page 5

00

IO: LAURENTII
BERTI
FLORENTINI

FRATRIS EREMITÆ AUGUSTINIANI

O P U S

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

*Nunc primum novem voluminibus comprehensum, & præter uberrimum,
generalemque rerum indicem in calcem appositum, nec non
Melchioris Cani volumen unum De Locis Theologicis,*

INTEGRA ETIAM ADVERSARIORUM IN AUCTOREM OPUSCULA,
QUÆ HACTENUS PRODIERUNT:

Tum Apologeticas omnes ejusdem Dissertationes complectens.

EDITIO NOVISSIMA

Ab Auctore ipso aucta, & ad usum quoque Scholæ Ægidianæ accommodata, cui
accedit etiam ejusdem Auctoris DISSERTATIO in Defensionem Encyclicæ
BENEDICTI XIV. adversus quatuor dubiorum confarcinatorem.

TOMUS QUINTUS,

In quo de VIRTUTIBUS, atque de VERBO FACTO HOMINE
disputatur.

NEAPOLI MDCCCLXXVIII.

EX TYPOGRAPHIA RAYMUNDIANA
SUPERIORUM PERMISSU.

Ta 70 1510

IO: LAURENTII
B. F. R. T.
FLORENTINI

FRATRES ERMITE AUGUSTINIANI

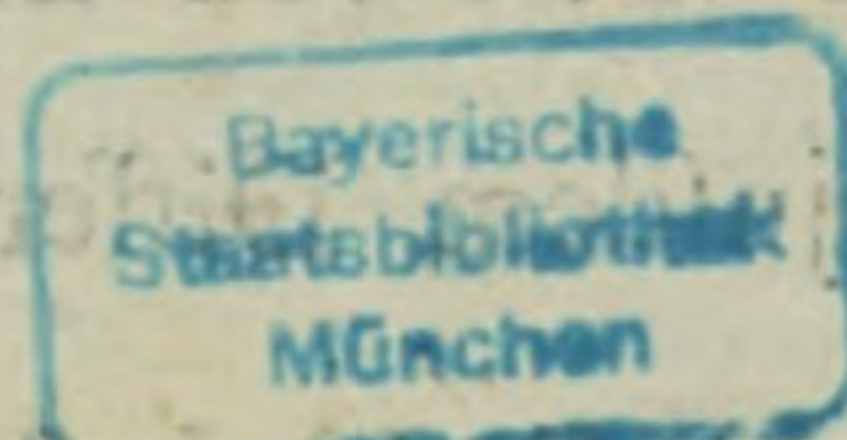
O. P. U. S.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

Haec prima pars continet compendium, et praeambulum,
generaliter tractum in istiusmodi theologia,
Meditatione Cuiusmodi praeambulum de istiusmodi theologia.

INTEGRA ETIAM ADVERSARIORUM IN AUCTOREM OTUSCULA,
QUE HAC TENUS PRODIERUNT.

Tota Apologética omnesque theologiae complectens.

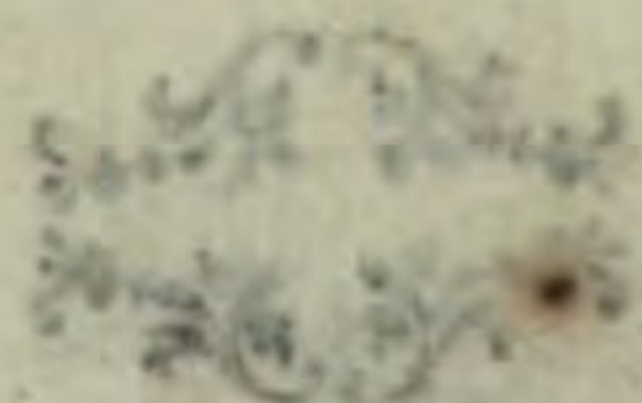

EDITIO NOVISSIMA

Ab Augustino de ... et ad hunc quodammodo ...
et ... in ... in ...
... ..

TOMUS QUINTUS

In quo de VIRTUTIBUS, et de VERBO FACTO HOMINE
disputatur.

NEAPOLI MDCCXXVIII.

EX TYPOGRAPHIA RAIMUNDIANA

SUPERIORUM PERMISSU.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS TERTIUS,

De Theologalium Virtutum natura, atque exercitatione.

EACILE ex præmissa Symboli Apostolici expositione conjicitur nihil esse Christiana fide præstantius, nihil utilius; quoniam divina illius claritate perfusi, quæ nec Atheniensium philosophorum assidua contemplatio, nec idololatrarum gentium excogitavit religio, divini cultus præcepta, morum institutiones, virtutum officia, & firmissimam atque inconcussam Theologorum dogmatum doctrinam absque ulla erroris caligine assequimur, tradimus, propugnamus. Sed cum sit miserrima illorum hominum conditio, quibus aut non affulget hujusce fidei supernum lumen, aut sponte sedentibus in tenebris & umbra mortis inest pœnalis cæcitas, animique increduli sordes ac dedecus; illorum tamen deterrima via, ac suprema malitia est, qui fidem non consummantes operibus, nec posito fundamento superædificantes probatæ dilectionis aurum, & pretiosos piorum operum lapides, thesaurizant sibi iram in fu-

turo, amittunt sperandarum rerum substantiam, nec adhibent omnem curam, ut peregrini & hospites super terram ad Civitatem, cujus artifex & conditor Deus, infesso labore, invictoque studio contendant, Ab iis enim, quibus ampliora collata sunt beneficia, usque ad minimum quadrantem reddendam esse rationem docent Evangeliorum parabolæ, commonstrant dispersæ Judæorum reliquæ, flagitat, acriterque postulat ingratissimæ oblivionis meritum singulare. Posteaquam ergo Catholicæ fidei ac religionis munus accepimus, mysteria cognovimus, firmitatem & vidimus & audivimus & contrēctavimus: danda est opera, ne fides nostra sit inanis & mortua, sed vividæ spei, & flagrantissimæ caritati conjuncta adipiscatur repromissionem; nec ulterius per speculum & in ænigmate, sed ablato velamine, & facie ad faciem, quod firmissime credimus, atque expectamus, mente apertissime intueamur, corde jucundissime degustemus. Hujus rei gratia

quomodo credendum sit, quomodo sperandum, quomodo diligendum proxima dissertatione explicabo, divinæ Sapientiæ, quæ pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei mater est, numine suppliciter demisseque implorato.

C A P U T I.

Quid sit illa virtus, per quam prædictis, ceterisque Ecclesiasticis dogmatibus præstatur assensus.

SYMBOLO, & Orthodoxæ Religionis cuilibet veritati adeo firmiter assentimur, ut, quamquam sensum omnem humanum excedant, magis inconcussa & consistentia credamus, quam ea, quæ aut tangimus, aut videmus. Id virtutis, quam *Fidem* dicimus, effectus est: & de hac virtute differentes, nomen, definitionem, & objectum, quanta fieri potest perspicuitate ac brevitate inquiremus.

A nomine ut ordiamur, dicta est fides a *Fio*, quod fiat, quod dictum est, inquit in 1. de Off. Tullius. Eo nomine significantur apud Latinos constantia promissorum, patrocinium & clientela, auctoritas, fiducia, veracitas: unde consuetum est dicere, fidem interponere, fidem liberare, in fidem & amicitiam se conferre, fidem fallere, fidem tribuere. Etiam Gen. xlv. 32. Judas de Benjamin ait: *In meam hunc recepi fidem*, significans promissionem factam patri illum reducendi: & de vadimonio, aut fidejussione Prov. xi. 15. *Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo*. Hic autem fidem accipimus pro illa animi qualitate, qua firmissime, & absque ulla fluctuatione assentimur iis, quæ a Deo revelata sunt, de qua Gen. xv. 6. *Credidit Abram Deo; & reputatum est illi ad justitiam*; & ad Hebræos xi. 6. *Sine fide autem impossibile est placere Deo*.

Hanc fidem definit Apostolus cap. citato verso x. *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*. Erasmus putat hic fidem laudari, non defini. Juenin Tom. vi. pag. 163. ait hanc esse definitionem descriptivam, non essentialem: L' Herminier pariter Tom. viii. p. 34. ait definitionem hanc esse minus accuratam, quod probat primo quia Apostolus non explicat

naturam fidei per genus & differentiam: quod enim dicatur sperandarum rerum substantia, in hoc certe commendatur fides, non definitur: quum idem sit, ac basis, & fundamentum spei Christianæ. 2. quia fides non se extendit ad res sperandas tantum; fide enim credimus etiam infernum, quem timemus. 3. quia fides non modo versatur circa inevidentia, sed & circa res evidentes, puta Dei existentiam, & immortalitatem animorum. Accuratam ergo hi putant solam definitionem illam scholasticam: *Fides est virtus divinitus infusa, per quam intellectus firmiter assentitur iis, quæ a Deo revelata sunt, propter ipsius revelantis auctoritatem*.

Et si vero Apostolus definitionem in verbo tenus non tradat more Dialecticorum; si tamen sensum inspiciamus, definitionis utriusque eadem vis est; & Apostolica longe sublimior, & accuratior. Græce ad hunc modum se habet, *Ἐστὶν καὶ πίστις ἐλπιζομένων ὃ π' οὐ σασι*. Hypostasis, sive substantia, aut substantia dicitur fides triplici titulo: primo quia adeo firmam rerum sperandarum persuasionem gignit, ut iis tam firmiter assentiamur, ac si jam subsisterent, ac præsentia ante oculos nostros obversarentur. Substantia ergo dicitur metonymice, sive per transnominatorem, quasi dicatur *Virtus faciens subsistere in intellectu*. Hanc interpretationem tradunt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Ecumenius, alique Græcorum, necnon Estius, ac Tirinus, & nos etiam alibi. Quidquid ergo Scholastici allata definitione expressere, id affirmavit Apostolus uno vocabulo *hypostasis*. Hujus vocis altera significatio est, quod fides sit spei nostræ basis ac fundamentum: atque juxta hunc sensum communiter traditum intelligimus virtutem fidei, quæ salutis initium est, non esse fiduciam illam, quæ est actus spei, atque fidem præexistentem supponit. Tertio apud Lyranum fides dicitur *substantia*, quoniam est inchoatio beatitudinis, & quemadmodum substantia est in rebus qualitatuum omnium substratum, ita fides est prima virtus infusa, cui aliæ superadduntur. Nominem rerum sperandarum, intelligitur fidei objectum, Deus primum, in quem tendimus, gloria, resurrectio; & ne quis putet hæc tantum esse credenda, addit Apostolus: *ἔλεγχος καὶ βλέπομένων*, argumentum non appa-

ventium. *Ελεγχος* non solum est *indiciū*, sed etiam *firma persuasio*, & *assensus firmissimus*: ideoque sensus est, sicut in dialecticis est *Elenchus*, sive ratio explorandi argumenta, unde pendet scientiæ firmitas, ita in credendis fides est illa, per quam habetur certa probatio eorum, quæ non apparent, nec movent sensum.

Respondemus itaque negantibus accuratam esse definitionem Apostoli, in ea vocem *hypothesis* accipiendam metonymice, ideoque non tantum significare Christianæ spei fundamentum ac basim, sed etiam virtutem, ac supernaturalem qualitatem, quæ causa est firmissimæ illius persuasionis, per quam revelata mysteria menti nostræ constantissime inhærent. Est enim *substantia* metonymice idem ac virtus, & causa, quæ facit subsistere. Ad 2. dicimus, ideo Apostolum addidisse *argumentum non apparentium*, ut demonstraret, plura ad fidem spectare, quæ non sperantur, eaque omnia, quæ revelata sunt, & non apparent. Ad tertium vero respondemus, immortalitatem animorum, existentiam Dei, & alia nobis evidentia, spectare ad fidem in quantum creduntur ob solam divinam revelationem, etiam ab iis qui demonstrationis vim non percipiunt, non in quantum a nobis certo argumentorum genere comprobantur.

Ex dictis sequitur assensum fidei esse firmissimum; per quod ab opinione, quæ penitus non excludit animi hæsitationem, secernitur. Quæri solet an huiusmodi assensus sit liber, an supernaturalis, an discursivus. Si enim articuli fidei, & Religionis Christianæ rudimenta, ut diximus præc. lib. cap. 3., evidentissime sunt credibilia, quomodo possumus, dum explorata sunt credibilitatis motiva, cohibere assensum? cur autem voluntas gratiæ munere trahenda est, dum inest menti immutabilis persuasio, Deum hæc revelasse, & non posse mentiri? quid vero in huiusmodi assensu eliciendo opus est ratiocinatione, ac discursu?

Respondemus aliam esse evidentiam divini testimonii divinæque revelationis, aliam evidentiam objecti & rei revelatæ. Evidens nobis est, Deum nec falli, nec fallere; institutam ab ipso Apostolicam Ecclesiam, hanc ejus spiritu duci, certissimum proinde esse quidquid ea proponit, puta Trinitatem, Incarnationem, Eucharistiam. At hæc

obscura sunt, ac tenebris obvoluta; sensum enim subterfugiunt, & supergrediuntur rationem, nec ad ea investiganda possumus in hac peregrinatione pertingere. Itaque assensus fidei est liber, quoniam licet explorata sit auctoritas revelantis, non est evidens objectum, sed impervium, reconditum, obscurissimum. Est etiam supernaturalis, tum ratione revelationis, quia nullo quantumvis perspicuo rationis lumine fidei mysteria Deo non revelante possunt apprehendi; tum ratione firmissimæ certitudinis, quia hæc nulli naturali momento innititur, sed Apostolicæ prædicationi, miraculorum virtuti, & subministrationi Spiritus sancti: tum denique ratione piæ motionis, quia ad hunc constantem firmumque assensum voluntas trahi debet repugnantibus rerum sensibilibus imaginibus, humani intellectus angustiis, superstitionibus gentium, philosophorum placitis, & hæreticorum machinamentis. Denique assensus fidei discursivus est suo modo: quoniam ab evidenti divina revelatione mens ad credendam rem latentem inflectitur, atque ex noto exploratoque principio subinfert veritatem, quæ nequit ex naturalium scientiarum præceptionibus hauriri.

Sequitur etiam ex dictis objectum *materiale* fidei esse omnem veritatem a Deo revelatam, sive ad credendum propositam: quæ si inevidens sit, & excedat sensum humanamque rationem, cujusmodi est Trinitatis Mysterium, est fidei objectum necessario ac per se, quia nisi revelatum esset, non posset a nobis extorquere certum & constantem assensum: si autem sit aliunde evidens, ut Dei existentia; est objectum fidei tantum per accidens, & in quantum ei præstatur assensus propter auctoritatem Dei revelantis, quum tamen firmissime ea veritas per naturalem quoque philosophiam comparetur, & attingatur. Atque hinc liquet prorsus inutilem esse eam quæstionem, an quod evidens est, possit subesse fidei, sive, quod idem est, an fides consistat cum evidentia objecti.

Disputatur in Scholis, an objecta credibilia creverint successu temporis. Antiquiores Scholastici, Magister, D. Thomas, Scotus, Aegidius, & alii tenent fidem quoad substantiam credibilium semper, etiam a mundi exordio, fuisse eandem. Recentiores, ut L' Herminier pag. 167. & Cardinalis de Lau-

rea in 3. Sent. disput. 3. art. 4. tenent usque ad Apostolos & adventum Spiritus sancti semper per novas revelationes objecta fidei crevisse, post illud autem tempus eandem semper fidem perseverasse. Puto utramque sententiam veram esse, sed adhibendam distinctionem. Si objecta fidei secundum substantiam accepta intelligantur præcipua mysteria, aut explicite, aut implicite saltem credenda, eadem semper fuere; una est enim fides, sine qua est impossibile placere Deo, omnesque Patres veteris Testamenti eundem cum nobis spiritum fidei habuerunt, ut inquit Apostolus: ideoque *tempora variata sunt, non fides*, ait Tract. 45. in Joannem S. P. August. Omnes siquidem, ab Adam usque, in Deum, & in futurum Mediatorem crediderunt, etsi non adeo aperte revelata esset Trinitas divinarum personarum, & Christi passio ac divinitas: sed veluti semen continet arborem latentem, & post temporis intervalla explicandam, primæva illa fides esset paullatim exponenda, & insinuanda mortalium animis.

Si vero objecta fidei accipiantur *explicite*, & veluti rami e sua radice foras emissi, atque inter se distincti numero; haud dubium, quod semper creverint usque ad Evangelii promulgationem. Plura enim in lege naturæ Abrahamo, Jacobo, aliisque Patribus revelata sunt; plura per Moysen, ac Prophetas innotuerunt; plura, quæ sub cortice veteris legis latebant, & antiquis mysteriis fuerunt promissa, sub Christo patefacta sunt & completa. At non proinde substantia credendorum immutata est, quemadmodum non est diversa substantia, ac materia humani corporis membris nunc perfectis & aspectabilibus compacti, ab ea, quæ antea occulta & invisibilis in maternis visceribus latitabat, ibique primum fuit indigesta & informis, postea suis distincta partibus, consolidata, in lucem edita, enutrita, perfecta.

A temporibus autem Christi, & Apostolorum omnia fidei objecta fuerunt adeo expressa, & manifesto revelata, ut nonnisi contingens & accidentaliter mutatio facta fuerit aut particularium rerum eventu, aut singularium propositionum definitione, semper perseverante eadem perspicua plenissimaque veritate, in qua omnia religionis capita, & universalis dogmatum omnium fundamenta

certa & invariata consistunt. Oportebat enim ut Christus Ecclesiam suam adversus omnes hæreses valide præmuniret, & quemadmodum sponderat, missus ab illo Paracletus, Joan. xvi. 13., deceret Apostolos *omnem veritatem*. Quare quidquid temporis decursu aut a Romano Pontifice, aut a plenariis Conciliis statutum est, ex Apostolica traditione, divinisque scripturis proponitur ac decernitur. Frustra ergo a nonnullis obicitur non semper spectasse ad fidem plura dogmata, quæ nunc refellere nefas est; ex gr. Epistolam Judæ esse canonicam, Sanctorum animabus statim post mortem conferri gloriam, Sacramenta esse numero septem, Papam in factis dogmaticis esse infallibilem, Tridentinum Concilium esse Ecumenicum, Clementem XII. esse legitimum Petri successorem; & alia hujusmodi, quorum aliqua antiquitus definita non erant, aliqua etiam ignota. Enimvero propositiones universales, quas modo tenemus spectare ad fidem, semper in Ecclesia Apostolica obtinuerunt, licet nonnullæ a privatis quibusdam in dubium fuerint revocatæ, cujusmodi sunt, Recipienda est doctrina Romanæ Ecclesiæ circa Canonem Scripturarum, circa Beatorum statum, circa numerum Sacramentorum: particulares vero ex universalibus deducuntur, ut ex quo Papa sit fidelium pastor, & irrefragabilis auctoritatis, sequitur errare non posse in definiendis questionibus ad fidem, moresque pertinentibus: ex quo ecumenicum sit omne Concilium plenarium & legitime convocatum, infertur talem esse Synodum Tridentinam; ex quo omnis Romanus Pontifex canonice electus sit Divi Petri successor, consequitur hoc honoris ac dignitatis loco habendum esse Clementem XII. Quod pari argumentatione de omni orthodoxa veritate concluditur.

Quodnam sit objectum fidei *formale*, Theologi non consentiunt, quibusdam affirmantibus esse summam Dei veritatem, quibusdam vero divinam revelationem. Movet prioris sententiæ auctores, quod incommutabilis Dei veritas, sive Deus ipse, in quantum fallere & falli nescius est, nos ad assentiendum propositionibus revelatis pertrahat, idest, idcirco credamus, quoniam revelantur ab Auctore, qui incapax est erroris ac deceptionis. E contra alii inquirunt objectum *formale* esse revelationem divinam, quod hæc sit ratio,

ratio, sub qua fides attingit suum objectum materiale, & per quam fides a scientia & ab opinione distinguitur. Sunt qui utramque opinionem conciliant, dicendo summam Dei veritatem esse objectum formale *quod*, illud nempe quod credendo perpendimus in objecto *materiali*, cuiusmodi est color respectu potentiae videntis: & revelationem esse objectum formale *quo*, scilicet rationem illam, sub qua virtus fidei objectum proprium attingit, cuiusmodi est lux comparate ad facultatem videndi. Placet nobis, omissis tot metaphysicis partitionibus, priorem sententiam amplecti, & revelationem potius appellare medium, per quod nobis ea, quae credenda sunt, proponuntur, quemadmodum demonstratio est medium ad acquisitionem scientiae, & lumen ad visionem corporum coloratorum. Videtur enim divinam revelationem esse potius effectricem causam fidei, quam *formalem*; & ad credendum necessariam esse, sicuti requiritur ad instituendum puerum praeceptor aut paedagogus: quod fortassis innuit Apostolus scribens ad Rom. x. 17. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*: quibus verbis ostenditur, per Dei verbum, sive revelationem ad nos Apostolica praedicatione transmissam percipi auditu quae sunt credenda: ex ipso auditu fidem in cordibus generari.

Reliquum est, ut nonnulla dicamus de fidei divisione, quae est in fidem *actualem*, & *habitualement*: Et *actualis* quidem est ipse assensus, quem auxiliante divina gratia praestamus propositionibus a Deo revelatis: *habitualis* vero est permanens in anima affectio, per quam in eundem assensum facilius prorumpimus, & fideles dicimur, tametsi non semper a nobis actus fidei eliciatur, sicut per *habitum* gratiae & caritatis iusti Deoque cari efficiuntur, & per *habitus* naturalium scientiarum philosophi aut mathematici. Ita haec fides etiam in pueris ac dormientibus reperitur, & nullo peccato, nisi infidelitatis & haerese, deleri potest, Jure itaque meritoque a gratia sanctificante, & a caritate distinguitur; & amissa per peccatum iustitia remanet, ut definit Tridentina Synodus sess. 6. c. 28. Dicitur tamen sine caritate & sine gratia fides *informis*, quoniam caritas forma est, & perfectio virtutum ceterarum: ideoque si fides ab ordine amoris sejuncta sit, non est talis vir-

tus, quae reddere possit hominem in genere moris perfectiorem, licet adhuc sit virtus intellectualis inclinans animum ad assensum supernaturalium veritatum. E contra fides gratiae & caritati conjuncta dicitur *fides formata*: quae nomina licet sint a Scholasticis post saeculum xii. adinventata, utiliter retinentur ad refutanda dogmata haereticorum, adversus quae libro undevicesimo disceptavimus. Tandem haec fides quatenus in ipsa justificatione cum spe & caritate inseritur, ut evenit in Baptismo, ex Trident. Conc. sess. 6. cap. 7. appellatur *infusa*; quatenus repetitis actibus gignitur & roboratur, dicitur *acquisita*; dum per dilectionem operatur, *viva* est; sine operibus, ut inquit Jacobus cap. ii. 26. *mortua est*, & quasi sine spiritu corpus.

CAPUT II.

Non resolvi assensum fidei in humanam rationem, neque in solam Scripturam, neque in privatum spiritum, internamque singulorum hominum persuasionem, sed in auctoritatem Ecclesiae ea, quae credenda sunt, definitis ac proponentis.

QUAESTIO, quam pertractant omnes Scholastici, de fidei resolutione, & analysi, si a controversiis, quae inter nos, haereticosque versantur, abstinere, aut contentiosa esset circa verba altercatio, aut inutilis prorsus, & compendio expedienda rei satis apertae definitio. Ego enim omnia, quae ad fidem animo inferendam concurrunt, breviter repetens animadverto me adductum motivis efficacissimis ad credendum, religionem Christianam, sive congregationem fidelium sub Romano Pontifice Christi cultum ac legem profitentium esse divinitus institutam, & in doctrina & morum institutione immaculatam, ejusque praecepta esse rectissima atque inconcussa, propterea quod auctorem habeant ipsum Deum, ac primam incommutabilem veritatem. Quare illud constantissimo assensu probo, quod mihi per Rectorem suum Ecclesia ipsa, tamquam divinitus traditum, credendum exhibet. Ipsa vero Ecclesia ne in fidelium suorum regimine subjiciatur errori, propter promissam sibi divini Spiritus assistentiam, quam gravi qualibet controversia emergente

sup-

suppliciter invocat, tenet dijudicandorum regulam invariabilem, Scripturam nempe divinam, & Apostolicas traditiones. Resolvitur ergo fides in motiva credibilitatis, tamquam in præviam quamdam dispositionem, quæ necessaria est, ut certus sim de veritate revelationis divinæ, nec imprudenter, & levi corde iis, quæ mihi proponuntur, assentiar; resolvitur in auctoritatem divini testimonii, tamquam in objectum fidei *formale*, cujus causa præstitus assensus redditur præ omni alio fixus ac stabilis: resolvitur in divinam revelationem, tamquam in medium, per quod ea quæ credenda sunt Ecclesiæ innotescunt: resolvitur denique in auctoritatem Ecclesiæ, tamquam in causam proponentem, idest, tamquam in vivum Judicem, ad quem spectat de fidei quæstionibus sententiam pronuntiare. Atque ita Scholastica disputatio de Resolutione fidei, quæ alioqui videtur implexa, inter Catholicos nullo negotio dirimitur, si hæc accurate distinguantur, motiva credendi, objectum, ut inquirunt, *formale*, Judex credenda proponens, & regula, sive criterium ab ipso Judice adhibitum, nimirum Dei verbum scriptum, ac traditum,

At non adeo facile hæc quæstio expeditur, si adversus hæreticos disputamus. Horum enim aliqui nulla Ecclesiæ, ac, divinarum Traditionum ratione habita, totum fidei stabilimentum in humana ratiocinatione constituunt, asserentes nihil esse credendum, nisi quod rationi consentaneum est, obvium, ac manifestum; adeo ut nemo debeat altitudine mysteriorum terreri, nec fides ante rationem sit imperanda, sed credendum sit duntaxat discussa, & enodata veritate. Hi ergo fidem, tamquam in regulam dijudicandi, in solam rationem resolvunt; eaque de Scripturis divinis, earum sensu, ceterisque fidei capitibus neglecta alterius Judicis sententia definiunt. Hujus generis fuerunt olim Manichæi, de quibus S. P. lib. de util. credendi cap. 1. His accessit Abaelardus, ut scribit ad Innocentium S. Bernardus Epist. 190.: postea eadem vestigia calcarunt hæreticorum omnium perniciosissimi Sociniani. Ceteri autem hæretici unam fidei regulam statuunt, divinam Scripturam; prout privato spiritu, & divinitus immissa persuasione unicuique clarescit, rejectis Apostolicis traditionibus, spre-

tisque Pastorum Ecclesiæ decretis. Ergo, ne tam nefaria placita absque ulla discussione prætereant, eliminandus principio est error Socinianorum; tum instituenda quæstio, an ad dirimendas controversias fidei sufficiat sola Scriptura, aut privatus, quem hæretici jactant, spiritus, an potius recurrendum sit ad Ecclesiæ judicium, & auctoritatem: postremo inquirendum est, an præter verbum Dei scriptum admittendæ sint, tamquam optima, & minime fallax fidei norma, transmissæ ad nos traditiones. Atque, ut a priori dissertatione incipiamus, quoniam de ea perpauci scripserunt, Sociniana autem hæresis nimium serpsit, fuditque venenum lethiferum, illam ex sacris literis, ex Patribus, atque ex iis, quæ attulit adversus Manichæos Augustinus, & contra Petrum Abaelardum Bernardus, summatim simul, ac naviter profligabo.

PROPOSITIO I. Statui nequit norma, & libella, ad quam fides exigenda est, in sola humana ratione.

Probatur 1. nam Christus Matth. xi. 25. ait: *Confiteor tibi, Pater Domine cæli, & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis: & cap. xvi. 17. Beatus es Simon Bar Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est: Paulus in priori ad Corinth. ii. 4. Et sermo meus, & predicatio mea, non in persuasibilibus humane sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei; atque 1. ad Thes. ii. 13. Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis. Collegit hæc, aliaque testimonia huc pertinentia Suaresius de Fide disp. iii. sect. 1. & Card. de Laurea disp. vii. 1. Ex his vero argumentum istud conficio. Si naturalis ratio esset fidei norma & criterium, non essent mysteria fidei abscondita sapientibus, sed ad ea percipienda magis idonei essent illustres viri, qui multum sapere videntur, quam mansueti, & humiles demisse intellectum in obsequium fidei captivantes: non opus esset ad credendum divina revelatione, sed sufficerent hominum ratiocinia, & argumenta philo-*

philosophorum: non confirmanda Apostolica prædicatio patris in Christi nomine signis, sed eruditione, qua utitur hominum sapientia: non infereretur fidei donum virtute Dei, & munere Spiritus Sancti, sed animum pervaderet tamquam humana institutio, ingenita ac naturali vi intelligentiæ. Atque juxta Christi, & Pauli apertissimum testimonium, fidei arcana latent sapientes ingenioque acutissimo præditos; revelantur, pro suo beneplacito, a Patre luminum illiteratis, carentibus acumine, & hebescentibus; animoque ingenerantur non dialecticis artificiis, non humanarum scientiarum usu atque exercitatione, sed vi & efficacia divini verbi. Igitur naturalis ratio nequit esse rerum credendarum regula ac norma.

Deinde probatur Sanctorum auctoritate. Basilii enim hom. in Ps. 115. appellat fidem *assensum nulla prævia inquisitione nitentem*. S. P. Augustinus Tract. 40. in Joan. *Credimus, inquit, ut cognoscamus, non cognoscimus, ut credamus: quid enim est fides, nisi credere quod non vides?* Athanasius lib. de salut. adventu, *Non enim fides de re evidenti concepta, fides dici poterit*. Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 3. *Ratione præveniat fides*. Greg. Magnus in 1. Regum cap. 4. *Fide velut fama Deum cognoscimus: & hom. 26. in Evangelia, Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*.

Præterea Socinianos acutissimos quidem dialecticos, sed copiosos Sophistas, ipsa ratione revincimus. Ac primo: Fides aut definitur, aut commendatur, quod sit convictio rerum non apparentium; at quæ ratione percipiuntur, non solum apparent, sed etiam scientiam generant. Ad fidem ergo necessarium non est, ut quæ credenda sunt, ratione percipiantur. II. Si fidei capita ratione expendantur, aut occurrent menti argumenta probabilia, aut certæ demonstrationes: si argumenta probabilia, opinionem gignent, non fidem corroborabunt; neque habebimus firmiorem propheticum sermonem, sed circumferemur omni vento, & distrahemur hæsitazione: si autem invictæ demonstrationes, nullum erit fidei meritum, nec Christiana religio sublimior erit Græcorum philosophia, ut diximus Volum. 11. pag. 24. III. Si non essent credenda ea, quorum rationem reddere non possumus: tam-

quam falsa ea singula habenda essent, quorum causam non valemus ostendere, ut quod narrant de Agrigentino Siciliæ sale, qui admotus igni fluescit, in aqua vero tamquam in igne crepitat; de fonte Debris apud Garamantum, diurnis horis frigidissimo, nocturnis tam fervido, ut tangi non possit: & de aliis naturæ mirabilibus, quæ commemorat S. Pater lib. XXI. de Civit. Dei cap. 4. his verbis perstringens infideles negantes æternitatem poenarum, quod rationem superet corpora perpetuo vivere, & infernalibus ignibus concremari, *Hi tamen fidei reprehensores, exactoresque rationis, quid ad ista respondent, de quibus ratio reddi ab homine non potest, & tamen sunt, & ipsi rationi naturæ videntur esse contraria?* IV. Vel norma fidei est ratio, qua mens convertitur ad communes ideas, & ingenitas, atque anteceptas; vel a sensibus haustas, factitias, & singulares. Si illud affirmes, idem est Christi fides, ac Platonis vel Cartesiani physiologia; si alterum asseris, ut una non est singulorum idea, nec ratio inde petita, ita una non erit fides, sed pro singulorum perceptione multiplex, & tamquam Schola Athenarum in sectas discissa. V. Quemadmodum animal premente corporeo plasmate ad æthera volare non potest, ita mens consortio carnis depressa nequit ad mysteriorum agnitionem elevari. At quamvis nonnulli possent ratione certa huc pertingere, quoniam id impossibile est insipientibus, & universæ credentium multitudini, statuenda esset communis quædam fidei norma in gravis auctoritatis imperio; *sicut etiam ii, qui possent volare, ne cui essent periculoso invitamento, deberent paulisper incedere, quæ etiam ceteris tutum esset*, inquit Magnus Augustinus de util. credendi cap. x. num. 24. VI. Neque in amicitia, & societate generis humani absque summa impietate contemni potest quidquid certa ratione non demonstratur; patrem enim nostrum credimus interposita matris auctoritate, ipsam vero matrem plerumque obstetricibus, nutricibus, famulis enuntiantibus, qui proculdubio poterant parienti filium furari, spuriumque supponere: quanto ergo magis credendum est Catholicæ Ecclesiæ auctoritati, etiamsi mysteria omnia ratione non assequamur, quum illam divina testimonia immunem ab omni deceptione pronuntient? Vide eo lo.

eo loci num. 26. Doctorem maximum Augustinum. VII. Si ad fidem necessaria esset disquisitio rerum quæ proponuntur, omniaque essent ad rationis trutinam revocanda, neque alias exploratæ auctoritati esset obsequenter acquiescendum; immerito laudaretur Abraham, qui divinis promissis de futura seminis sui propagatione emortuo jam corpore contra spem in spem credidit: immerito sanctissima Dei Genitrix, quæ Angelo nuntianti, ad ea verba, *Non erit impossibile apud Deum omne verbum*, rationem fide præveniens humilem præbuit assensum: immerito Apostoli, qui ad unius vocis imperium sequuti sunt Dominum; immerito denique Patris omnes, qui ad hæc usque tempora ineffabile Trinitatis mysterium sola auctoritate contra hæreticos propugnarunt. Commendanda potius foret Sara, quæ ait: *Num vere paritura sum anus?* Commendandus Zacharias, qui fidem ratione tentavit; nec increpandi erant discipuli ob duritiam cordis, quando credere noluerant Christi resurrectionem. Atque hoc argumento utitur contra Petrum Abaelardum S. Bernardus: imo & Apostolus cap. xi. ad Hebræos, ubi fidem ex actis veterum Patrum magnificentissime laudat. Vide & Du Hamelium Tom. iv. Tract. i. cap. 4.

Objicies. Nisi omnia, quæ credenda proponuntur, ad rationis normam essent ponderanda: non esset recte ab Ecclesiastico scriptum cap. xix. 4. *Qui cito credit, levis est corde*; & ab Joanne i. Ep. iv. 1. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint*. Ratio itaque norma est credendorum; & Catholici ad auctoritatem Ecclesiæ confugiant, ut plebem superstitione deterreant, ac inferant animis sub mysteriorum nomine absurda, atque aciem ingenii obruant, & efficta imagine religionis perstringant.

Resp. fervanda Ecclesiastici, & Apostoli monita, dum nos alloquuntur homines dubiæ fidei, pseudoprophetæ, & novorum dogmatum auctores; non vero dum proponuntur credenda ab Ecclesiæ summis Pastoribus, quos in definiendis, ac dijudicandis controversiis novimus duci irrefragabilis veritatis afflatu: quod si alicui Religio Christiana primum annuntiaretur, ei revocanda ad rationis libram motiva credendi, ut prudenter se gerat, ultro concedimus. Sed aliud

est requiri rationis criterium in eligenda religione; aliud nihil esse credendum, nisi quod ratione percipitur, & ipsam religionem conculcare, quia plura deprædicat, quorum apertam causam reddere non valemus, atque in ratione, non in auctoritate locare fidei disquisitionem. Ecclesiasticus eo loci, *non de fide in Deum, sed de mutua inter nos loquitur credulitate*, ait cit. Epist. D. Bernardus. Revera quantum hominibus invidis, subdolisque credere afferat detrimenti, ex Josue a Gabaonitis decepto, & ex Crispo, & Hippolyto injusta cæde sublati, demonstrat in hunc locum A. Lapide. Quidam ea verba, *Qui cito credit*, ita accipiunt, ac si diceretur, *Qui se committit*, scortis, scilicet, & fornicariis, de quibus est sermo. Joannes accipiendus est de pseudoprophetis, qui a fide Christi Jesu tunc temporis abducebant, negantes hunc venisse in carne. Horum quidem & similium pseudoprophetarum scita probare debemus, an catholicis institutionibus conveniant. Privatorum quoque hominum placita, nova præsertim, & obscura rationis libramento sunt ponderanda, hujusque rationis momenta æqua lance juste recteque pensanda sunt. Ceterum religione perspecta, hujus dogmata sunt, quantumvis sublimia appareant, firmissime suscipienda, non ad libellam pensitanda lascivientis ingenii. Ita Apostoli postquam virtutes ac signa præcesserant, & in Christo demirati fuerant occultæ divinitatis majestatem, ita ut dici non posset, quod irrationaliter sequerentur vocantem, sese illi singulari fidei merito subjecerunt. Vide & Hieronymum in cap. ix. Matthæi.

Honoratum Manichæorum ore mustantem, quod Catholici suadeant absurda, & a ratione aliena, ita S. Pater alloquitur, cap. vii. n. 17. *At absurda ibi, dicis, videbantur. Quibus asserentibus? Nempe inimicis, qualibet causa, qualibet ratione; non enim hoc nunc queritur, tamen inimicis. Cum legerem, per me ipse cognovi. Ita ne est? nulla imbutus poetica disciplina Terentianum Maurum sine Magistro attingere non auderes: Asper, Cornutus, Donatus, & alii innumerales requiruntur, ut quilibet poeta possit intelligi, cujus carmina & theatri plausus videntur captare: tu in eos libros, qui quoquo modo se habeant, sancti tamen, divinarumque rerum pleni prope totius generis mabu-*

*humani confessione diffamantur, sine duce ir-
rui, & de his sine præceptore audes ferre
sententiam? Eadem a Socinianis præstat in
præsentia reposcere.*

C A P U T III.

*Sequitur questionis pars altera, scilicet an
ad dirimendas controversias fidei sola
Scriptura sufficiat.*

POSTREMA verba Augustini aperte
docent, sacros, divinarumque rerum
plenos libros non esse absque duce & præ-
ceptore evolvendos. Hæretici e contra in-
quiunt, divinam Scripturam adeo esse aper-
tam ut unusquisque, exigui licet ingenii,
dogmata ibidem tradita nullo proponente ac
declarante assequatur. Sibrandus, & Hun-
nius aliique citati a Jacobo Gretsero viro
Societatis Jesu doctissimo lib. III. defen-
Bellarm. cap. 1. inquiunt, falso a nobis hoc
dogma ipsis hæreticis tribui, quum & iidem
fateantur in scripturis permulta occurrere
scitu difficillima, & quæ non idiotis tan-
tum, verum etiam viris doctissimis pluri-
mum negotii facessant. Sed imperitos spe-
ciosius verbis decipiunt homines callidissimi.
Etsi enim alicubi Scripturam intellectu dif-
ficilem fateantur, & donum quoque inter-
pretationis Ecclesiæ prorsus non denegent;
nihilominus contendunt dogmata quæque ad
salutem necessaria in sacris literis contineri,
ea obscura quidem esse superbis & infideli-
bus, non autem humilibus, & qui gratiæ
fideique spiritu aguntur; hos uno verbi scri-
pti præsidio omnia quæ sunt credenda diju-
dicare; si quid abstrusum ac perdifficile in
uno scripturæ textu ob implexam signifi-
cationem verborum invenitur, illud alio in
loco absque ulla ambiguitate expedite ac
dilucide contineri: difficultatem denique,
non rerum esse, sed verborum, quibus per
Grammaticas institutiones, ac peritiam he-
bræorum, græcorumque syntaxeos expositis,
adinstrat solis nubibus omnibus dissolutis,
catholicam doctrinam singulari nitore, ni-
miaque perspicuitate affulgere. At nos ex
adverso solam Scripturam ad controversias
fidei componendas satis esse, atque res om-
nes in ea traditas per se cuique fidelium
apertas esse negamus, asserentes, temere, ac
imprudenter se gerere quisquis Ecclesiæ au-

Berti Theol. Tom. V.

toritate neglecta arrogat sibi munus inter-
pretationis, confugitque ad divinorum li-
brorum oracula, tanquam ad Judicis defi-
nientis tribunal.

Distinguunt etiam hæretici duplicem Scri-
pturæ perspicuitatem, externam unam, quæ
fita est in verbi ministerio, & in ipsius Scri-
pturæ propositione; interiorē alteram in
scrutatione & cognitione fidelium: ac de
prima inquiunt, omnia per illam produ-
cta esse in lucem apertissimam; de altera
vero fatentur interdum esse enthusiasmum
quemdam, interdum divinam inspirationem,
sed ab his, qui spiritum Dei non habent,
negant vel unum jota percipi posse: quo
misero falsitatis perfugio utitur post Refor-
mata, ut vocant, Ecclesiæ antesignanos Ja-
cobus Piceninus in Triumph. cap. 2. quem
post P. Semery, Hyacinthum Tonti, &
Cardinalem Vincentium Gotti, in Epistolis
Polemicis refutavit Abbas Benedictus Bac-
chini methodo brevi, expolita, ac pluri-
mum elaborata.

Ut quæstionem hanc pro instituti nostri
ratione facile dissolvamus, prænotandum est,
nos inter ac Novatores convenire, quod sa-
cra Biblia tanquam Fidei norma sint agno-
scenda: sed illi normam ipsam & Judicem
imperite confundunt; nos unum ab altero
distinguendum meliori, sanoque judicio exi-
stimamus. Hæreticorum vox una est, *Scri-
ptura, Judex, norma & regula agnoscitur,
ad quam, ceu ad lydium lapidem, omnia
dogmata exigenda sunt, & judicanda:* &
Piceninus cap. 13. Apologiæ abutitur ad er-
rorem hunc venditandum auctoritate S. P.
Augustini in Psalm. xxi. n. 30. ubi tamen,
quemadmodum animadvertit Bacchinus 2.
Epist. Polem. num. 3. accurate S. P. distin-
guit allata comparatione litigantium, inter
testamentum & Judicem, sive inter judicii
criterium, & Judicis sententiam pronuntian-
tis auctoritatem. Augustini verba paullo
infra in 2. prop. afferentur. At vetus est
hæreticorum consuetudo ad solas scripturas
provocare, easque pro libito in sensum, quem
ipsi approbant, detorquere, ut S. Pater scri-
bit de Arianis lib. 1. contra Maxim. cap.
1. & de Pelagianis de Nat. & Grat. cap.
39. apud præclarum Ordinis Scriptorem Tad-
dæum Caluschi Mediolanensem in Exami-
ne Reformatæ, ut appellant, Ecclesiæ art.
6. Nos itaque Scripturam esse fidei normam,

B

licet

licet non unicam, profiteamur, esse normam simul ac Iudicem denegamus.

PROPOSITIO I. Sacra Scriptura non est adeo aperta, & perspicua, ut sola ad omnia dogmata definienda sufficiat.

Hanc assertionem fusiori stilo propugnant omnes Controversiarum Tractatores, Bellarminus lib. III. cap. 1. & Gretserus in ejus Defensione, Thomas Stapletonus lib. XI. Becanus Opusc. 2. Tom. 5. & in Manual. lib. 1. q. 4. Macedo de Clavibus Script. Controv. 3. aliique innumeri. Probatur autem primo Scriptura ipsa. Cur enim David fidelis quidem, & humilis, Psalm. cxviii. 18. ait: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua?* & v. 34. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam?* Cur discipulis proficiscentibus in Emauntem Lucæ xxiv. 27. incipiens (Jesus) a Moyse, & omnibus prophetis interpretabatur in omnibus scripturis, quæ de ipso erant? Cur Spado Regina Candacis, legens Isaiam, & interrogatus a Philippo num lecta intelligeret, Act. viii. 31. respondit, *Quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Cur inquam, si scriptura, solis instar, seipsa unicuique splendescit? Sane reponere non possunt Heterodoxi sanctissimum Davidem, Christi discipulos tristitia ob illatam Christo mortem affectos, & loquentes de iis quæ acciderant in Hierusalem, atque Eunuchum discendi cupidum, & sacrorum librorum cultorem, fuisse superbia tumidos, & omni fide destitutos. Neque regerent perculsos tantum difficultate verborum; cum linguam scallerent hebraicam, neque hujus, sed latentium mysteriorum poscerent expositionem. Insuper nec externam revelationem & ministerium verbi petebant, cum non semel hanc nacti fuissent, sacrosque libros haberent præ manibus. Qua ergo via hæretici se expedient? Num dicent Davidem, Eunuchum, Discipulos nondum in fide corroboratos? At de Davide hoc sentire non licet. Spado vero, & Discipuli, quanquam non omnia completæ Redemptionis mysteria firmiter percepissent, attamen sacram scripturam esse verbum Dei fatebantur. Cur hanc recipientibus Prophetarum oracula non fuerunt aperta? Ac si in fide notantibus plura apparent ambigua, hi quomodo ad fidem pertrahentur? Ministerio verbi? istud nondum assequuntur. Interna revelatione?

hæc enthusiasmus est, ac non semel, fatentibus hæreticis, fallax deceptio. Dicent forte scripturarum perspicuitatem apparuisse tantummodo post promulgationem Evangelii, & adventum Spiritus sancti? Neque id solidi crepat aliquid. Nam & in veteri testamento, si scriptura, solis instar, seipsa discernitur, ministerio verbi proposita debebat singulis illucescere. Præterea ex verbis Pauli 2. ad Corinth. iii. 15. *usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum;* atque ex Petro scribente 2. Epist. iii. 16. de Epistolis Pauli, *In quibus sunt quedam difficulta intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & ceteras scripturas,* liquet etiamnum perseverare, nisi aliud lumen adhibeatur, antiquam Scripturarum obscuritatem.

Probatur 2. ex PP. Atque, ut mittam Clem. Alex. lib. 2. Strom. cap. 6. Origen. Hom. 12. in Exodum, Basilium Epist. 75. ad Neocæsarienses, & alios, quos improbo labore collegit Coccius: S. P. Augustinus, quo præsertim abutuntur hæretici, præf. in Psalm. cxi. scribit: *Sunt in scripturis sanctis profunda mysteria, quæ ad hoc absconduntur, ne vilescant, ad hoc queruntur, ut exerceant, ad hoc aperiuntur, ut pascant.* Et in 2. de Doctrina Christ. cap. 6. *Sed multis & multiplicibus obscuritatibus, & ambiguitatibus decipiuntur, qui temere legunt, aliud pro alio sentientes; quibusdam autem locis quid vel falso suspicentur non inveniunt, ita obscure quedam dicta densissimam caliginem obducunt. Quod totum provisum esse divinitus non dubito ad edomandam laborem superbiam, & intellectum a fastidio revocandum, cui facile investigata plerumque vilescunt.* In Epistola quoque ad Volusianum iii. nunc cxxvii. ait: *Tanta est enim Christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere.* Quid Patres commemoro? Ipsi hæretici parum sibi constantes hanc veritatem confessi sunt: nam Lutherus præf. in Psal. ait: *Scio impudentissima esse temeritatis eum, qui audeat profiteri unum scripturæ librum a se in omnibus partibus intellectum.* Witakerus q. 4. cap. 1. *Concedimus multa loca obscura esse, & scripturas egere explicatione, & ob hanc causam*

sam ministros Dei audiendos esse, & scripturæ peritissimos esse consulendos. Brentii & Kemnitii antilogias vide apud Bellarm. cit. loco.

Tertio refelluntur hæreticorum subterfugia. Inquiunt enim obscuritatem scripturarum verborum esse, non rerum. At Augustinus citata ad Volusianum Epistola, inquit: *Tanta non solum in verbis, quibus ista dicta sunt, verum etiam in rebus, quæ intelligendæ sunt, latet altitudo sapientiæ, ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimisque cupiditate discendi hoc contingat quod eadem Scriptura quodam loco habet: Cum consummaverit homo, tunc incipit.* Deinde in eo Evangelii testimonio, in cuius intelligentia nunquam Lutheri, & Calvini discipuli convenire potuerunt, *Hoc est corpus meum*, quodnam verbum obscurum est? quidnam pronomine illo usitatus? quæ propositio hac planior? cuius vocabuli magis, quam corporis, explorata perceptio? Mystrium itaque Eucharisticum, non verborum involucria, deterret Calvinianos. Eadem est ratio verborum illorum, *Verbum caro factum est*, quæ in oppositum sensum trahunt Nestoriani, & Eutychiani. Undenam, nisi ex Mysterii altitudine, illorum hæreticorum allucinatio? Apostolicam quoque sententiam, *Arbitramur justificari hominem per fidem*, quis dixerit involvi difficultate tantum grammatica? Et tamen quid sit hæc fides, quid hominis justificatio, quid ad hanc requiratur, gravissima quæstio est, in qua nobiscum, & invicem Novatores pugnacissime bellum gerunt. Omittimus alia istiusmodi innumera. Affirmant præterea hæretici unum scripturæ textum ex alio innotescere. Sed quid agendum erit, cum plures invicem videbuntur pugnare? Si expendamus utrumque, crescat necessum est hæsitatio: si unum duntaxat locum excipiamus, & viget adhuc mentis perplexio, & sacrilege Dei verbum repudiatur. Quo insuper jure unum locum alteri præferemus? Tandem inquiunt veritatis lucem humilibus affulgere: sed quomodo nobis persuadeamus fiduciam illam ab Heterodoxis jactatam non esse audacissimam temeritatem, nec spiritus humilitatis vicem gerere spiritum cœnodoxiæ, affirmante Apostolo non singulis in Ecclesia datam esse discretionem spirituum? At de his paullo infra.

Postremo, nisi Deus scripturæ interpretationem commisisset Ecclesiæ, illamque omnium menti lucidissimam, apertissimamque exhiberet, quisnam inter pastorem, & gregem discerneret? quo jure idem Apostolus in 1. ad Corinth. affirmasset non omnes doctores esse, non omnes interpretes? quis non posset sibi arrogare munus docendi, Apostolicam missionem, onus presbyterii, Evangelistarum sanctorumque ministerium? Audent quidem tantum facinus hæreticorum complures; sed reclamatione eo loci, cap. xii. 29. Apostolus: *Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetae? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?* Nota & corporis, membrorumque, quæ simul juncta sunt, ibidem traditam comparisonem: ut enim tolleretur auditus, si totum corpus esset oculus: & corporis disrumperetur compago, si omnia membra haberent eundem actum: ita abjicitur verbi ministerium, si omnes Scripturam percipiant, & scinditur unitas Ecclesiæ, si unicuique detur eadem interpretationis auctoritas. Quamobrem hæc supremis Pastoribus collata est, *Et Deus temperavit corpus, ei, cui de erat, abundantior tribuendo honorem, ut non sit schisma in corpore*, inquit ibidem Paulus. Revera nulla secta hæreticorum sibi de Scripturarum perspicuitate blandientium potuit hætenus tenere unitatem, quoniam iste ad hunc sensum, ille ad alterum eadem verba detorquens, dogmata pro libito unusquisque subvertit. Ad Ecclesiæ ordinem accedit ejusdem divinæ Scripturæ dignitas, quæ postulat ut fidei mysteria absque arrogantia credantur, & Dei oracula assidua contemplatione versentur. Ita illustriores poetæ, & philosophi præstantissimi fabulas, & naturæ scientiam, ne vulgata vilescerent, peregrina phrasi, ac mirabili artificio obducere studuerunt. Ne repetam Augustini alloquium; ipse Lutherus morti proximus, ut refert Aurifaber, *Virgilium in Bucolicis*, inquit, *non potest intelligere, nisi qui fuerit quinque annis pastor: Virgilium in Georgicis non potest intelligere, nisi quinque annorum agricola: Ciceronem in Epistolis non intelligit, nisi viginti annis versatus sit in aliqua Republica insigni. Scripturas sanctas sciat se nemo degustasse, nisi centum annis cum Elia*

Eliseo, Joanne Baptista, & cum Christo & Apostolis Ecclesiam gubernarit.

PROPOSITIO II. Judicium de fidei questionibus nequit ex solis Scripturis repeti, sublata vivi Judicis auctoritate.

Demonstratur 1. quoniam potest in questionem venire ipse canon scripturarum: hæc autem quæstio quomodo e sacris literis componi poterit? Sit impius aliquis, qui utrumque testamentum repellat, per quam alterius Testamenti auctoritatem poterit controversia ista resolvi? Pervulgatum est hoc argumentum, allatumque a Cano lib. 11. cap. 7. & ab aliis. Sed accipe quanto verborum pondere illud urgeat Augustinus lib. xi. contra Faustum cap. 2. *Si non de aliqua particula, sed de toto audiens contradicentem & clamantem, Falsus est: quid ages, quo te convertes? quam libri a te prolati originem, quam vetustatem, quam seriem successionis testem citabis? Nam si hoc facere conaberis, & nihil valebis; & vides in hac re quid Ecclesie Catholice valeat auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentium sibi met Episcoporum serie & tot populorum consensione firmatur.* Ratione consimili si de autographia unius libri, aut unius textus oriatur contentio, neque occurrit in alio libro, puta Historiam Susannæ, aut Adulteræ, unde nam componi poterit hæc disceptatio? Si præterea a disputantibus varii textus citentur, & unus neget alterius auctoritatem, & dicat, *Illud quod per te sonat falsum est,* (inquit ibidem Augustinus) *hoc autem quod contra te est, verum est;* quo adversarius confugiet? Contendat insuper aliquis recipiendos in canone libros apocryphos, aut ab hæreticis confictos, & inductos a Basilide Prophetas, Bartholomæi, & Nicodemi Evangelia; aut a nonnullis Patribus commendatos, ut Hermam, Epistolam Barnabæ, Apocalypsim Petri; qua scriptura commostrate hos inter apocrypha scripta rejiciemus? Detur præterea antiquiorum librorum autographiam comprobari testimonio posteriorum: hos quorum auctoritate adversus impios possumus vindicare? Quæstio itaque de canone scripturarum, nisi ad judicium Ecclesie confugiatur, manebit semper ambigua. Atque hinc est, quod Athanasius in Synopsi rationem afferens, cur non recipiamus Evangelium Thomæ, respondet,

Quia non est in Catholico canone. Et S. Pater lib. 1. serm. Dom. in Monte cap. 3. scribit a nobis censeretur apocrypham Apocalypsim Pauli, quoniam illam Ecclesia sana non recipit. E contra libros Machabæorum, aliosque ab hæreticis rejectos ipsius Ecclesie auctoritate retinemus, juxta regulam S. P. Augustini lib. 11. de Doctrina Christ. cap. 8. & lib. xviii. de Civit. Dei cap. 36. Accedit in hujus argumenti confirmationem, quod Novatores aliquos veteris testamenti libros rejiciunt, quia non extiterunt in canone Judæorum, ideoque non ad sacrarum literarum judicium, sed ad Synagogæ tribunal, ut discernant sacrarum librorum auctoritatem, confugiunt, non denegantes Ecclesie Judæorum quod temere negant Catholice, & Orthodoxæ. Adversus nos etiam objiciunt quod recipiamus libros ab Ecclesia priorum sæculorum nequaquam probatos, a se vero omnes illos retineri, quos ante magni Gregorii tempora Ecclesia ipsa probabat, ut Piceninus ait in Triumpho cap. 2. num. 26. Vel Ecclesia hujus controversie Judex est, vel non est. Si primum affirmant, cur ad solam scripturam nos provocant? Si Ecclesia caret judicandi auctoritate; quid ad veterem Synagogam, quid ad Ecclesiam priorum sæculorum appellant?

Deinde probatur thesis, quia potest institui disputatio circa intelligentiam unius Scripturæ textus, quem utraque pars contendat diversum habere sensum. Sit in exemplo, *Hoc est corpus meum;* quæ verba proprie & literaliter accipiunt Lutherani, Calvinistæ autem figurative, & symbolice; aut hæc alia, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & spiritus sancti,* quæ Anabaptistæ de solis adultis, alii de omnibus promiscue accipienda esse docent. Si ex sola Scriptura hæc controversia dirimitur: quare hæretici eundem sensum non assequuntur? quare idem dogma unanimiter non propugnant? Si alati textus ambigui sunt, cur non proferuntur alii tam expressi, & aperti, ut pars contraria acquiescat? At etiam si proferrentur, nonne responderet Adversarius, ut Fausto Augustinus lib. xiii. cap. 4. *Quomodo ille, cui non credo, proferat mihi scripturas, quibus de illo credam; & eis ipse conatur dare auctoritatem, cum ego ipsi non credam?* Quomodo, inquit Calvi-

Calvinista, affert adversus me Lutheranus divinam Scripturam, qua ipsi credam, si ipse scripturæ sensum non percipit? quomodo conatur illam explicare, si mihi obvia est opposita interpretatio? Similia reponet contra adversarium suum Lutheranus. Atque ita, si talis judiciorum forma præscribatur, ut nullum præter ipsam scripturam iudicium expectandum sit, nullus litigiorum finis erit, & quemadmodum comprobatur experimentum, perpetuo dissidia inter Heterodoxos crudeſcant.

Accedit tertium argumentum. Distinguendum quippe est, ut possint utrinque litigantium rationes audiri, Judex, & Norma. Sit in exemplo, dum condito testamento, ac viro defuncto, qui de hæreditate disposuit, propinqui nequeunt ad concordiam revocari, norma quidem ad litem dirimendam sunt tabulæ a Notario conscriptæ: sed neuter jure bona testatoris acquireret, si unus aut neget producta instrumenta, aut ex his petat causæ suæ patrociniū, neque sit vivus Judex, qui expendat pugillaria, audiat dissidentes, & sententiam pronuntiet. Ita post Christi mortem intenterunt nobis litem ad hæc usque tempora hæretici, nec fuit eorum quispiam, qui testamentum, sacram scilicet divinamque Scripturam non proferret; hanc & nos tanquam Dei testamentum recipimus, hanc normam fidei, & veritatis regulam esse fatemur. At quomodo poterit dignosci, ad quos pertineat hæreditas, ad quos spectet Ecclesia, ad quos custodiendum fidei depositum, si proſentibus nobis libros aut Sapientiæ, aut Ecclesiastici, aut Machabæorum, respondent Sectarii, Non est testamentum Domini; aut promentibus Evangelia, reponunt aliam esse mentem Testatoris? Judicis vivi sententia necessaria est, qui decernat sacrorum Codicum germanitatem ac sensum. Apposite Augustinus in Psalmum xxi. num. 30. *Quare litigamus? Non intestatus mortuus est Pater: fecit testamentum, & mortuus est. Tandiu contenditur de hæreditate mortuorum, quamdiu testamentum proferatur in publicum; & cum prolatum fuerit, tacent omnes, ut tabulæ aperiantur, & recitentur.* **JUDEX** intentus audit, advocati sedent, universus populus suspensus est, ut legantur verba mortui. Nota allucinationem Picenini ex hoc loco, ut diximus, probantis scripturam esse controver-

ſiarum omnium normam, & judicem; quam Augustinus tam aperte *Judicem a testamento* ſecernat.

Comprobatur Catholica veritas eventuræ rerum. In veteri namque lege, quisnam, nisi summus Pontifex, controversias dijudicabat? Non ad mortuos codices remittebantur dissidentes, sed ad *Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui erat illo tempore*, Deut. xvi. 8. Mentiuntur autem Sectarii, dum ajunt ad Sacerdotes non spectasse iudicium de controversiis fidei, sed tantum de legalibus. Eorum quippe erat pronuntiare, *Ubicumque quæstio esset de lege, de mandato, de cæimoniis, de justificationibus*, 2. Paralip. xix. 10. Ipse Herodes congregans principes Sacerdotum, & Scribas populi, Matt. 11. 3. ut sciscitaretur de loco, ubi nasciturus erat Messias, redarguit pervicaces, qui ajunt Sacerdotes nonnisi de ritibus ac cæimoniis protulisse iudicium. Josephus in 2. adversus Appionem ait: *Omniū rerum inspectores, & controversiarum Judices constituti sunt Sacerdotes.* Vide Levit. x. 10. Ezech. xlv. 23. & Malach. 11. 7. Si ad historiam novi testamenti mentem convertamus, orta quæstione de necessitate circumcisionis Act. xv. circa annum 49. **Æ. V.** Antiocheni non appellarunt ad Scripturam, sed ad Apostolos, qui tum temporis Jerosolymis morabantur: atque hi coacto Concilio se illius controversiæ idoneos Judices declararunt, dicentes: *Visum est Spiritui sancto, & nobis*, versu 28. Eadem iudicii forma, non ad Scripturam, sed ad Ecclesiam appellando, anno 198. finita est causa Quartodecimanorum. Simili iudicio damnati anno 255. Novatiani, anno 266. in Concilio Antiocheno Samosatenses, anno 325. in Synodo Nicæna Ariani, anno 431. in Ephesina Nestoriani. Quid singulas repetam controversias? Nulla hæresis per solam Scripturam damnata est, nulla causa finita, nulla disceptatio absque vivorum iudicum sententia, & examine, terminata.

PROPOSITIO III. Non est idoneum iudicium, quod sit ex privato spiritu, & interiori cujusque fidelis persuasione.

Demonstratur primo: Incertum est, num spiritus iste privatus sit a Deo: & quamvis nonnunquam donum interpretationis sit aliqui collatum, ut de Antonio sancto, præfectoque Ægyptio Monacho in Prolog. lib.

1. de Doct. Christ. scrib. S. P. Augustinus, nullus habet proprii spiritus certam; exploratamque persuasionem, & qui hanc se habere præsumit, insigniter inflatus est, ac superbus. Esse enim Prophetas, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident, affirmat Ezech. xiii. 3. eum, qui loquitur mendacium ex propriis loqui, quia mendax est & pater ejus, inquit ipsa Veritas, Joann. viii. 44. atque in corpore Ecclesiæ omnibus a Spiritu, qui ubi vult spirat, non dari interpretationes sermonum, scribit Paulus in 1. ad Corinth. xii. 28. 30. Spiritum autem hæreticorum non solum ob hanc rationem incertum esse probatur, sed etiam esse spiritum mendacii, præsumptionisque sacrilegæ, cum sibi temere attribuant, quod Christus nonnisi supremis Ecclesiæ rectoribus repromisit. Testem appellamus illius incertitudinis Zuvinglium, qui in Lutheranis palæstris edoctus ad Sacramentarios circa doctrinam Coenæ defecit, alio spiritu interpretatus verba consecrationis; monitoremque habuit in somniis, de quo ipsemet scribit in *Subsidio de Euch.* non meminisse, *ater is fuerit, an albus.* Præsumptionis vero exemplum singulare tribuit Lutherus scribens initio libri contra Regem Angliæ, *Nactum se spiritum insignem contemptorem tam fraudis, quam furoris Papistici.* Et quodnam majus præsumptionis indicium, quam sibi met arrogare auctoritatem interpretandi Scripturam, illamque auctoritatem Romano Pontifici, & plenariis Synodis denegare? Interpretatio itaque facta privato spiritu, tamquam ambigua, fallax, & temeraria debet esse suspecta. Ac licet fieret divino spiritu afflante, non esset tamen ad faciendam fidem idonea, nisi accedente Ecclesiæ comprobatione: nam & Paulus Evangelium acceperat per revelationem Jesu Christi; & nihilominus illud cum Apostolis contulit, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset, ut ipse scribit ad Galatas ii. 2. scilicet, ne secundum illos credidisset, & ne secundum illos evangelizaret, ait in iv. contra Marcionem Tertullianus etiam a Grotio laudatus. Quare S. P. Augustinus lib. xxviii. cap. 4. contra Faustum, *Quis est ergo tam demens, inquit, ut credat nescio cui ex transverso de Perside post ducentos & amplius annos venienti . . . cum ipse Apostolus Paulus post ascensionem Domini de caelo vocatus, si*

non inveniret in carne Apostolos, quibus communicando, & cum quibus conferendo Evangelium, ejusdem societatis esse apparet, Ecclesia illi omnino non crederet? Atque hujus argumentationis hæc summa est: Spiritus privatus aut est spiritus mendacii, aut veritatis: si mendacii, idoneus non est ad rectum judicium pronuntiandum; si veritatis, suam ab Apostolica Ecclesia postulat dijudicationem, nisi sui causa, illorum saltem, qui sunt instruendi; ideoque nullatenus privatus ille spiritus est ad formandos dirigendosque fideles sufficiens.

Deinde privatus ille spiritus, vel omnibus communis est, vel peculiaris. Si communis est, cur non conveniunt in singulis fidei dogmatibus Heterodoxi? cur ea verba *Hoc est corpus meum*, in tam diversas sententias distrahunt? cur Saxonici Lutherani in Colloquio Altemburgensi an. 1568. judicium Melanchthonis respuerunt, Electorales Melanchthoni subscribunt? Privatus est ergo ille spiritus; & qui eo ducuntur, proprio innituntur judicio, neglectis aliis. At quis non videt idem esse huic spiritui fidem subternere, & libertatem unicuique facere illud, quod magis libet, comminiscendi? Et quidem nonne quod libuit commentus est Lutherus, quod libuit Zuvinglius, quod libuit Osiander, quod libuit hæretici omnes? Rectissime agebat de Præscript. Tertullianus, *Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare:* meritoque Staplet. lib. x. cap. 4. hanc hæreticorum de privato spiritu assertionem comparat opinioni Socratis, unde Sectatores, ut scribit Augustinus viii. de Civit. Dei cap. 4., *quod cuique placuit, sumpserunt.* Præterea ille spiritus, cum privatus sit, erit humanus; & revera divinus esse nequit, qui diversis diversa dictat, inspiratque dogmata omnino pugnancia. Quomodo ergo mihi persuadebunt hæretici idoneum esse judicem hunc spiritum humanum, subdolum, multiloquum, dom ipsi audent asserere obnoxium errori spiritum totius Ecclesiæ, hæc tantum de causa, quod humanum putent, & hominibus insidentem? Rursus si incertus sum hunc Scripturæ sensum esse intentum a Deo, cur incertus non ero hunc spiritum privatum a Deo inspiratum esse? Quænam habet validiora argumenta, quænam

am.

ampliora veritatis indicia sensus metaphoricus, quem Calvinus affricat verbis consecratoriis, quæ non habet spiritus quo idem Calvinus sensum illum præfert & approbat? At si utrumque incertum est, quomodo per spiritum privatum Scripturæ sensum dijudicabo, incertum scilicet per incertum? Si certam persuasionem requiras, hanc hæretici omnes Calvino adversantes jacturabunt: si velis spiritum esse humilibus precibus petendum, se petiisse reponent; si firmissimam fidem exigas, ajunt omnes se credere. Qualem ergo hæreticorum spiritum, dum in contrarium sensum Scripturam trahunt, censeas alteri præferendum? Ad hæc privato illo spiritu carent proculdubio infideles; nam si hi spiritu recto ducuntur, nihil erit tam acilegum & nefarium, quod non sit præfatum Spiritu sancto inspirante. Infidelis ergo quomodo ad fidem perducipotest? Prædicatione, inquis, & Scripturarum sanctarum lectione: at dum audit, vel legit credendum esse Deum in Personis Trinum, & Dei filium natum ex Virgine, crucique suffixum, hærebit animo, neque tam reconditam doctrinam assequetur. Ipse enim privato spiritu caret, si verum est per illum dirigi solam mentem perfecte credentium. Itaque ut credat, postquam certis indiciis veram Ecclesiam detexit, debet se imbuedum ac dirigendum illius auctoritati committere. Paucis hæc omnia complectar: Privatus spiritus humanus est fallax, errori obnoxius, multiloquax, non communis, non sibi constans, sed mortalium opinioni se attemperans, varius, levis, dissensionis plenissimus: ideoque non ad componendas controversias conducit, sed ad magis ciendas, atque implicandas.

Insuper sapienter scriptum a Basilio Epist. ad Neocæsarienses, *Oportet, ut eadem sint animi industria præditi, & qui alienas scripturas judicaturus est, & qui illas conscripsit*: idque S. Doctor probat, quoniam nec de agrorum cultura potest judicare qui nunquam exercuit manus agricolæ, nec de rythmis, notisque mulicis, qui mathematicis non fuit imbutus. Scripturæ ergo afflante divino Spiritu editæ, non nisi Spiritus sancti diffuso lumine possunt intelligi. Forte id non denegabunt hæretici, sed quomodo nobis persuadeant privatum spiritum esse Spiritum sanctum? Hoc etiam Pseudopropheta

audacter præsumunt. Oportet ergo, demonstrent se non esse Pseudoprophetas, ut privatum ipsorum spiritum comprobemus: quod nunquam propriæ persuasionis testimonio poterunt demonstrare. Hinc Petrus 2. Epist. 1. 20. ex quo Prophetæ locuti fuerint Spiritu sancto inspirati insert propheticam scripturam non esse privato ingenio exponendam. *Omnis prophetia scripturæ*, inquit, *propria interpretatione non fit*, monetque eo loci a Pseudoprophetis cavendum. In hoc Petri testimonio ea verba *Prophetia scripturæ* significant scriptorum prophetarum, seu verbi divini expositionem, ut ad Rom. xii. 7. prima ad Corinthios xiii. 8. 1. ad Thesalon. v. 20. nec videtur propriè per *Prophetiam scripturæ* ipsam scripturam propheticam, non scripturæ explicationem significari, ut in hunc locum observat Estius; nec vocabulo *ἐπιλυσεως*, quamvis interdum alia significantur, melius & in sacris literis frequentius aliud demonstratur, quam interpretatio & expositio. Itaque allati testimonii sensus est, *Scripturæ sacre explicatio propria interpretatione, sive privata doctrina & auctoritate non fit*: ut inquiunt Estius, & Tirinus in hunc locum, Bacchius Epist. 2. num. 4. Quod etsi *Prophetiam scripturæ* intelligamus eandem scripturam propheticam, sensus erit nullam scripturam exponendam esse privato ingenio; qui sensus confluet in præcedentem. Non sunt ergo Scripturæ privato sensu interpretandæ, sed exponendæ eo spiritu, quo scriptæ sunt, spiritu nempe divino, quem Christus promisit Ecclesiæ.

Denique hæretici suorum testimonio possunt revinci. Henricus enim VIII. Anglorum Rex anno 1540. decrevit neminem præter Ecclesiæ Doctores posse Scripturas interpretari, inhibuitque populo ne illas exponere, aut ex illis ratiocinationes inferre auderet. Videatur Bossuet in Hist. Variat. lib. viii. num. 64. Zuvinglius ad refellendos Anabaptistas lib. 1. de Baptismo p. 72. demonstrat non ad illos, sed ad Ecclesiam spectare scripturarum expositionem. Idem scribit Bucerus in Rat. can. exam. pag. 223. Cur demum hæretici ad controversias dirimendas non semel Synodos coegerunt, si unusquisque a proprio, privatoque spiritu debet dirigi? Respondere nequeunt ad Synodum convenire ad statuendam Ecclesiasticam

cara disciplinam, non ad dogmata definienda; nam Synodus Jenensis habita fuit adversus Zuinglianos, Dordrechtana contra Arminianos, Carentonensis contra Calvinianos: & in singulis Novatorum conventibus actum de Eucharistia, de Baptismo, de Justificatione, ceterisque grassantibus controversiis. Quid etiam definiunt, nisi fidei dogmata, tot Confessiones ab hæreticis divulgata? Ipsi ergo velint, nolint præter Scripturam, & privati spiritus persuasionem, coguntur vivum Judicem adire, quem nullibi invenient, nisi in visibili, & Apostolica Ecclesia.

C A P U T IV.

Explicantur Scripturæ loca, quibus ad veritatem oppugnandam abutuntur Sectarii.

AT Scripturam fidelibus singulis apertissimam esse hæretici demonstrare conantur sequentibus argumentis. Principio: inquit, Deuteronomii xxx. 11. legitur, *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum.* Divinæ ergo legis volumina, & consequenter sacri omnes libri, unicuique fidelium perspicua sunt. Verum hujus argumentationis falsissima est consequentia; nam asseritur tantum hoc loco, Deum non dedisse mandata impossibilia, sed literis consignasse eadem præcepta, quæ lex naturæ inscripserat singulorum hominum cordi: quare non urgent nos laudata Deuteronomii verba, sed ipsos hæreticos asserentes tam difficile esse implere mandata legis, quam caucum transvolare. At legis præcepta æquissima sunt, levia, jucunda, & lata nimis, *Si caritas, quæ est plenitudo legis, habitet in corde,* inquit Augustinus q. 54. in Deut. Hanc interpretationem confirmant proxima verba versus 14. *Juxta te est sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.* Imo & in verbis præcedentibus, ubi legimus *mandatum non supra te est,* habet Hebraicus Codex, *נפל את הוּא מִמֶּנִּי*, *Non est separatum a te,* scilicet, *inscriptum cordi.* Ipse Pagius Volum. 1. Crit. Sacrorum p. 237. ait: *In corde dicit, quia legem cordibus Judæorum inscripserat Dominus, priusquam in tabulis lapideis Decalogum insculpsisset. Vel in ore tuo, idest in ore Levita-*

rum, qui e popularibus tuis sunt; nam labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ejus ore requirent, Malach. 11. 7. Hæc Fagius. Itaque nihil poterunt hinc evincere Protestantes, nisi divina præcepta volentibus eadem implere esse levissima atque facillima.

Deinde objiciunt: Ps. xviii. 9. legitur: *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Ps. cxviii. 105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Ac Petrus 11. Epist. 1. 19. *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Apertissimus est ergo, ac per se nitidissimum effundit lumen sacrorum librorum codex.

Resp. Scripturam quidem lucernam esse, & pedibus ac semitis, idest, peragendis operibus regulam exhibere, sed revelatione supposita, & Doctorum Ecclesiæ præmissa declaratione; quod idem Psalmista affirmat citato Psalmo cxviii. 18. dicens: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua;* & v. 130. *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis.* Petrus quoque non frustra caliginosum locum commemorat, sed ut demonstret, opus esse, ut qui lucem non habet, ab aliis, qui sacras literas callent, illam sceneretur; quemadmodum fecit Hieronymus dum perrexit Alexandriam ad Dydimum, & ab eo sciscitatus est quæ in Scripturis omnibus dubia habebat. Videatur idem Hieronymus Præfat. Comment. in Epist. ad Ephes. Ipsum Hieronymum de Scripturarum quæstionibus difficillimis consuluerunt Damasus Papa, Evagrius, Dardanus, & totius fere Orbis viri Clarissimi. Similiter S. P. Augustinum Volusianus, Marcellinus, Bonifacius, Honoratus, Simplicianus, alii. Atque his exhibita est in caliginoso loco lucerna, quam Sectarii contemnentes interpretamenta eorum, quibus a Domino dictum est, *Vos estis lux mundi,* facti rebelles lumini abjiciunt, & in explicandis textibus omnium expressissimis inter se more Andabatarum decertant.

Rursus opponunt Isaiæ viii. 20. mandat Dominus, ut in rebus ambiguis recurramus tamquam ad judicem, *Ad legem magis, & ad testimonium.* Et Jeremiæ xxxi. 33. ne quis alienum judicium quærat, ait: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde*

corde eorum scribam eam. Respondemus autem, apud Isaiam eo loci damnari illos, qui ad pythones ac maleficos confugiunt, ut cognoscant futurorum eventus, quod districte prohibetur in lege Domini, Deut. xviii. 9. Atque id liquet ex verbis proxime præcedentibus, *Et cum dixerint ad vos: Quærite a pythonibus, & a divinis, qui strident in incantationibus suis*. A Jeremia autem prædicatur novum Testamentum, in quo non solum lex forinsecus terret minitendo, sed etiam gratia intrinsecus adjuvat amorem iustitiæ inspirando, neque corde inscribitur atramento, sed spiritu Dei vivi, ut inquit Apostolus 2. ad Corinth. iii. 3. Audiatur Augustinus de Sp. & lit. cap. xxi. num. 36. *Quid sunt ergo leges Dei ab ipso Deo scriptæ in cordibus, nisi ipsa præsentia Spiritus sancti, qui est digitus Dei, quo presente diffunditur caritas in cordibus nostris, quæ pleni uero legis est, & perfectio finis?*

Insuper obijciunt, Joannis v. 39. Christus non ad Ecclesiæ judicium, sed ad solam scripturam remittit Judæos, ut veritatem incarnationis jam peractæ, & Messie adventum cognoscerent, dicens, *Scrutamini scripturas*.

Resp. Nihil ex hoc testimonio contra nos evinci posse. Primo quia nec Romana Ecclesia prohibet, ne veritatis amatores sacrarum literarum studiis incumbant, sed hoc magnopere commendat, Dei verbum tamquam normam fidei, & fontem veritatis perennem nobis proponendo. At aliud est Scripturam expendere, scrutari, discutere, & ex ea veritatem inquirere: aliud ipsius authenticitatem dignoscere, sensum ambiguum definire, & de fidei controversiis absolute sententiam pronuntiare. Deinde eo loci Christus non remittit Judæos ad solam Scripturam, sed primo ad testimonium Joannis v. 33. postea ad opera a se patrata v. 36. ulterius ad testimonium, quod de illo perhibuit Pater v. 37. Quomodo ergo solam Scripturam hæretici hoc loco abutentes deprædicant? Præterea unde Judæi scripturas acceperant, nisi ex Traditione Majorum, & Ecclesiæ auctoritate? Insuper quomodo probant per illa verba, *Scrutamini scripturas*, Judæos ad sacrorum librorum lectionem remitti? Si fides habenda est Erasmo, non minus Græcis, quam nobis incertum est, utrum *Scrutamini* imperandi modo dictum sit, an indicandi. Idem scri-

Berti Theol. Tom. V.

bit Vatablus. Cameron contendit esse potius indicativi, temporisque præsentis, imo & est sententia Cyrilli apud citatum Erasmus. Erit ergo verborum illorum sensus, Vos scrutamini scripturas, sed iisdem, quod in eis præcipuum est, non creditis; quum enim illæ de me testimonium perhibeant, non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. Ex quibus infertur hoc argumento sententiam hæreticorum oppugnari; nam quemadmodum Judæi, licet scrutarentur Scripturas, quia non receperunt Joannis testimonium, non crediderunt Christi miraculis, non audierunt vocem Patris, obæcati sunt, & videntes non viderunt; ita hæretici solam scripturam perlegentes, & sanctorum testimonia, miraculorum virtutem, & vitam Dei vocem ore summorum Ecclesiæ Pastorum prolatam pervicaciter contemnentes, veritatem pessumdant, & in tenebris delitescunt.

Præterea arguunt hæretici. Act. xvii. 11. Beroenses, ac nobiliores Thessalonice ad prædicationem Pauli susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent. Si Apostoli verba ad scripturarum judicium revocata sunt, quidni fas erit ex Scripturis de Pontificis Romani definitionibus judicium ferre?

Resp. Beroenses non ad scripturas legendas se convertisse, ut crederent Paulo, jam enim verbum cum omni aviditate susceperant, sed ut in fide proficerent, videntes, omnia, quæ de Christo ab Apostolo enuntiabantur, fuisse prædicta vaticiniis Prophetarum. Vidit id etiam Grotius, quem tanti faciunt Novatores, scribens in hunc locum Tom. 2. Op. Th. p. 630. *Non quod dubitarent de veracitate Pauli, & Silæ, sed ut Prophetica scripta cum illorum verbis conferendo, magis magisque in veritate confirmarentur, & haberent unde alios convincerent*. Hac intentione, animoque proficiendi unicuique fas est scripturas expendere, & ex illis veritatem investigare, judicio discussionis, non judicio definitionis, quæ duo callide heretodoxi confundunt. Adde diversam esse rationem illorum, quibus nova doctrina proponitur, & illorum, qui jam alicui Religioni se nuncuparunt. Illi enim si prophetias, si miracula, si rerum consonantiam, si auctorum fidem explorant, prudenter se gerunt, quum nemo teneatur credere, priusquam

C

quam

quam *motiva credibilitatis* ad trutinam revocaverit. Tales fuisse Beroenses conjicit Comment. in hunc locum Jo. Lorinus. At qui jam fide imbuti sunt, & Christi Religionem susceperunt, debent in ea supremi Judicis agnoscere auctoritatem; sine qua Religionis unitas nequit consistere.

Sexto contendunt probare in novo Testamento omnia fidelibus aperta esse, quoniam Apostolus in 2. ad Corint. iv. 3. scribit, *Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum; in iis, qui pereunt, est opertum.* At in Apocalypsi v. 9. dicitur *Agnus*, idest, Christus aperuisse librum, & solvisse signacula ejus: ideoque post Christi mortem nullum amplius mysterium latet. Verum Apostolus tantummodo affirmat prædicationem Evangelii, & Christi fidem discipulorum opera per orbem terrarum diffundi, & si permulti Redemptionis mysteria non percipiunt, hæc illis abscondi, quia idololatriæ, flagitiisque dediti dignos se præbent, quos princeps hujus sæculi, sinente Deo, in errorem adducat: quod ex sola Paulinæ Epistolæ lectione obvium est. In Apocalypsi autem dicitur *Agnus occisus accepisse librum, & solvisse signacula ejus*, quoniam in Christi morte completi fuerunt typi veteris Testamenti, ut demonstravit etiam scissio veli, juxta communem Patrum ac Interpretum expositionem: cui addimus primo, librum ab Agno apertum in medio seniorum & quatuor animalium, Evangelistarum nempe, & Apostolorum, quibus Dominus aperuit sensum, ut intelligerent *Scripturas*. Deinde cum aperuisset Agnus unumquodque de septem sigillis, ait unum de quatuor animalibus, *Veni, & vide*: quæ sunt verba Petri, principis Apostolici cætus, Joannem alloquentis, quia & dignioribus summus Ecclesiæ Rector pandit oracula. Tandem in libri aperitione significatur hic decreta Dei pertinentia ad Judæos, quæ Christus summam prædixit Matth. xxiv. & Lucæ xxi. Si Novatorum aliquis petat, Quisnam hoc loci Petrum specialiter nominari existimet, quis expositionem hanc tradat? Respondeo, Grotius tuus, quem appellas illustrem, eximium, & singulis Romanensibus præferendum. Videlis Tom. i. Op. Th. pag. 1178. Si reponat hæreticus Grotium decipi; fateatur necesse est etiamnum librum iis, qui a Novatoribus

doctiores habentur, obsignatum.

Addunt quædam loca, quibus videtur comprobari privati spiritus judicium. Hujusmodi sunt quod scribit Apostolus in priori ad Corinth. ii. 15. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Spiritualis autem judicat omnia, & ipse a nemine judicatur.* Joannes Epistola prima, ii. 27. *Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium.* Et in Evangelio cap. vii. 17. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscat ex doctrina, utrum ex Deo sit, an ego a meipso loquar.* At neque ista juvant Heterodoxos. Pro intelligentia testimoniæ Apostolici oportet inquire quid sit *animalis* homo, quid *spiritualis*. Animalis homo dicitur, qui solum sensum, & naturale rationis lumen, per quod homo factus est in animam viventem, judicando sequitur, nulla imbutus Christianæ fidei doctrina, ut Ethnici aut omnino rudes, aut humana instructi philosophia. Spiritualis e contra est, qui fide, & illuminatione Spiritus sancti est illustratus. Sensus ergo est, quod nec philosophi, nec sensuum ductam sectantes percipiunt Trinitatem, Incarnationem, & alia Fidei mysteria, quæ credentes assequuntur; & quod hi optime deprehendunt deliramenta philosophorum negantium aut unius Numinis existentiam, aut animorum immortalitatem, aut rerum creaturarum administrationem ac productionem; neque humana philosophia est adeo sublimis, ut possit de Christianorum rudimentis judicium ferre. Verum non ait Apostolus spirituales homines proprio spiritu omnium Scripturarum arcana pervadere, & ad omnes difficillimas quæstiones definiendas idoneum esse: quod licet alicui eximæ sanctitatis viro aliquando concessum fuerit; nos cavere debemus, juxta Augustini monitum in Prolog. librorum de Doctr. Christ. *tales tentationes superbissimas & periculosissimas, magisque cogitare & ipsum Apostolum Paulum, licet divina & celesti voce prostratum & instructum, ad hominem tamen missum esse, ut sacramenta perciperet, & copularetur Ecclesiæ.* Et Centurionem Cornelium, quamvis exauditas orationes ejus, & eleemosynas respectas ei Angelus nuntiaverit. Petro tamen traditum imbuendum, per quem non solum sacramenta perciperet, sed

sed etiam quid credendum, quid sperandum, quid diligendum esset, audiret. Accedit quod ea verba, ἀνακρίνει τὰ πάντα, iudicat omnia non sunt idem, ac, omnia definit, sed, recipit, approbat, piasque affectiones dijudicat; ut est in Proverbio apud Arist. 111. Eth. 15. ὁ σπουδαῖος ἐκαστὰ κρινεῖ ὁρῶν, Probus de omnibus recte iudicat: quod explicat S. Thomas Lect. 111. in cap. 2. Epist. 1. ad Corinth. comparatione vigilantis, qui recte iudicat se vigilare, & alium dormire, quoniam revera, non sunt res quales videntur dormienti, sed quales videntur vigilianti. Alioqui si imbutus fide iudicat omnia, cur non expedit difficillima theorematum? cur indiget cum Eunuchis, & discipulis euntibus in Emmaus expositore, & interprete? cur non cum Apostolo, & Cornelio ad Ecclesiae magisterium accedit? Præterea haud male conjicit Cl. Estius Paulum in Epist. ad Corinth. spiritualem hominem appellare perfectum, & jam Apostolicis documentis instructum, quemadmodum ad Galatas vi. 1. Vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Consequenter docet animalem dici, qui credit utique, sed ob mentis imbecillitatem nondum percipere potest altiora mysteria, cuiusmodi sunt pueri, ac rustici, quibus exposita Fidei Catechesi, inepte proponerentur quaestiones Theologicae. Atque id colligit ex Apostolico scopo, verborumque complexu; nam principio ejusdem capituli rationem producit, cur non prædicaverit Corinthiis recondita fidei mysteria, inquit, Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Atque hanc responsionem tradit etiam Canus lib. 11. cap. 8. de locis. Ex qua adversus hæreticos retorquetur argumentatio. Enimvero sunt in Ecclesia complures in Christo parvuli, adhuc carnales, & qui ad instar Corinthiorum nondum escam, id est, sublimiorem doctrinam recipiunt, licet sint & spirituales permulti, qui traditas sibi doctrinas sensu ac ratione assequuntur. Igitur non omnes in Christum credentes habent spiritum, non solum interpretationis, sed nec discussionis ac discretionis. Quod autem ait Joannes in Epistola 1. verissimum est, etenim per spiritum fidei, & internam unctionem poterant Parthi dignoscere quidquid illis in implendis

mandatis præstandum erat, necnon distinguere Pseudoprophetas negantes Verbi divinitatem & Incarnationem; sed illi hæc mysteria jam per Apostolicam prædicationem innotuerant, affirmante ibidem Joanne: Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam. Ex hoc itaque loco tantum infertur habentes spiritum & unctionem Dei, nisi suis desint partibus, scire quid sibi ad salutem sit necessarium, nec in errorem ab hæreticis induci, si teneant acceptam ab Ecclesiae Pastoribus institutionem. Addo internam unctionem non excludere externum Ecclesiae magisterium, sed adjuvare mentem, & inspiratione occultæ virtutis efficere, ut quæ forinsecus dicuntur, formentur in corde, sicuti ut arbor poma ferat præstat internus vigor, sed necessarium est tamen, ut agricola forinsecus operetur, adhibeatque diligentem culturam. Si magisterium Ecclesiae non requiritur, Quid ergo nos facimus, quia docemus? Si unctio ejus docet nos de omnibus, quasi nos sine causa laboramus, inquit S. P. Augustinus Tract. 111. in Epist. Joan. paucisque interjectis ita ipsum Joannem alloquitur: Tu dixisti, quia unctio ipsius docet vos de omnibus, ut quid talem Epistolam fecisti? quid illos tu docebas? quid instruebas? quid edificabas? Ac subinde producit allatum agricolæ exemplum, confirmatque illud verbis Apostoli 1. ad Corinth. 111. 6. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Addo etiam sermonem Joannis dirigi ad Ecclesias, non ad fideles singulos in particulari, hoc sensu, Spiritus sanctus vestras Ecclesias docet, nec opus est, ut Pseudoprophetae, quorum multi exierunt in mundum, se apud vos intromittant quasi veritatem docturi. Vide Sylvium Opusc. v. lib. 1. q. 3. art. 6. ad 5. Eadem responsione expeditur quod depromitur ex Evangelio ipsius Joannis. Qui enim fecerit voluntatem Dei, doctrinam sibi in suo statu necessariam habebit cognitam ac perspectam, non tamen sine doctore externo; quemadmodum Judæi, quos Christus alloquitur, Evangelium tantis argumentis annuntiatum & comprobatum recepissent, si divinis præceptis obtemperassent, dum Deus illis dederat Filium suum in ducem, ac præptorem.

Denique, inquiunt Sæctarii, cum Scriptu-

ra sit verbum divinum, nequit ab homine testimonium accipere, nam & Christus Jo. v. 34. dicit, *Ego autem non ab homine testimonium accipio*. Quid enim magis absurdum, quam divinam auctoritatem ab humana robur accipere, & confirmari? Respondemus autem, τὴν μαρτυρίαν λαμβάνειν, *testimonium accipere*, apud Joannem duplicem habere sensum; primus est, *alterius testimonium admittere*: secundus *alterius testimonium requirere, eoque indigere*. Priori sensu ait Joan. cap. 111. 32. *Testimonium ejus nemo accipit*; & Ep. 1. v. 9. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est*. In altero sensu inquit Christus, *Ego non ab homine testimonium accipio*: de ipso enim propria opera perhibebant testimonium, ut ibidem ait, *majus Joanne*. Nego itaque quod Christus non admittat aliud testimonium, etsi illud non ita requirat, quasi aliunde ipsius veritas non consistat. Eo enim loci versu 32. ait: *Alius est qui testimonium perhibet de me, & scio quod verum est testimonium, quod perhibet de me*: & cap. xv. 27. Apostolos alloquens, ait, *Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis*. Igitur Christus & Joannis, & Apostolorum testimonium accepit. Ab hoc autem testimonio veritas non habet in se robur ac firmitatem, sed explicatur, proponitur, exhibetur. Præterea Christus Joan. v. sermonem instituit de propria divinitate ac missione; quam cum probassent tot prodigia ab ipso patrata, testatus esset apud Jordanem cœlestis Pater, ac olim prænuñtiasse recepta a Judæis prophetarum oracula, non opus erat humano testimonio corroborare. Nunc vero si ambiguum sit iudicium de scripturis, de dogmatibus, de emergentibus controversiis, quomodo spreta Ecclesiæ auctoritate poterit veritas definiiri?

Obiectant præterea hæretici sanctorum Patrum auctoritatem. Etenim asserere videntur Scripturam unicuique apertam esse, & non indigere vivis iudiciis, Justinus, Joannes Chrysostomus, & S. Pater Augustinus. Et Justinus quidem cum Tryphone disputans eundem solis propheticiis testimoniis revincit, eaque tam enucleata esse contendit, ut auditione sola, non interpretatione opus habeant. Chrysostomus hom. 3. in 2. ad Thessalonic. affirmat *omnia ex Scripturis divinis plana esse*. S. autem Augusti-

nus lib. 2. de doctrina Christiana cap. vi. ait: *Magnifice, & salubriter Spiritus sanctus ita Scripturas sanctas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiatur*. Quæ ergo in uno Scripturæ textu apparent intellectu difficilia, aliorum textuum collatione enodantur.

Respondeo perperam Sectarios ad Patrum auctoritatem confugere. Quomodo enim, si Scriptura clara est, neque indiget Ecclesiæ approbatione, latere in illa divinorum mysteriorum thesauros omnes asseruerunt? Quomodo obscurissimam appellarunt Irenæus lib. 11. cap. 47. Origenes lib. 3. contra Celsum, Clemens Alexandrinus, & Basilus supracitati? Quomodo Chrysostomus ait esse agrum in quo absconditus est sapientiæ thesaurus, ejusque profunditatem miratur hom. 40. in Joannem, 19. in Acta, & in Epistolam ad Philippenses? Quomodo Ambrosius Epist. 44. ad Constantium scribit esse mare habens in se profundam altitudinem prophetarum ænigmatum? Quomodo Hieronymus scribit ad Paulinum, ea sine magistro ac doctore intelligi non posse, & quæst. x. ad Hedibiam, tantis obscuritatibus involutas esse Epistolas Pauli, ut ad illas intelligendas Spiritus sancti indigeamus auxilio? Quomodo sanctissimus parens Augustinus eodem, quem obijciunt, loco inquit quædam Scripturæ dicta obducere caliginem densissimam, & edomandam esse labore superbiam, atque in illius Operis prologo Pauli Apostoli & Cornelii nobis exemplum proponit, ut nos Ecclesiæ magisterio imbuendos subjiciamus, vitemusque præsumptiones superbissimas & periculosissimas? Itaque Justinus loquitur de Messiae adventu, & cum Judæo recipiente prophetarum oracula, quibus evidenter demonstratur venisse promissum in lege Reparatorem: unde tantum infertur quædam in Scripturis prænuñtiata posse propugnari adversus inimicos veritatis, dummodo & hi ex majorum suorum traditione Scripturas ipsas recipiant. Chrysostomus intelligendus est de ea Scripturarum parte, quæ continet moralia præcepta, quæ ut plurimum dilucide proponuntur: quamquam in iis etiam Ecclesiæ institutionem aliquibus necessariam agnoscit, dum ait

citata hom. 3. *Si non potueris assiduitate lectionis invenire quod dicitur, accede ad sapientiores, vade ad Doctorem.* S. P. Augustinus, neque de omnibus Scripturæ locis accipiendus est, ut liquit ex particula, *fere*: neque commendat Scripturas absque Ecclesiæ auctoritate & consultatione: sed de hac scribit proximo capite VIII. *In Canonicis autem Scripturis Ecclesiarum catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur.* Ac lib. III. ejusdem Operis cap. 2. *Consulat regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis, & Ecclesiæ auctoritate percepit.* Similiter libro primo contra Cresconium cap. 33. *Quisquis falli metuit obscuritate questionis, Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sacra Scriptura demonstrat.* Quid plura? Trita est omnium sermone præclara Augustini sententia cap. 5. contra Epistolam Fundamenti: *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesiæ commoveret auctoritas.*

Postremo hæretici argumentantur a ratione, nobisque obijciunt vitiosum circulum. Enimvero probamus Scripturam ex Ecclesia. Ecclesiam autem unde probamus? Ex Scriptura. Agimur itaque in fallaci circulatione, non minus ac inepte & stolidè vagaretur, qui comprobaret matris alicujus honestatem ex testimonio filii: & interrogatus, undenam sciat filium esse testem idoneum ac probum, reponeret id patefieri attestatione matris. Addunt penes Ecclesiam nullam haberi auctoritatem irreformabilem, cum omnis homo sit mendax, ideoque minime aptus ad ferendum judicium de verbo Dei, quod subijci nequit errori.

Respond. Si aliquis imperite argutando fallaci ambitu circumagitur, hunc esse Patrem, aut Calvinistam alium similia adversus Catholicos effutientem. Nam unde probant Sæctarii esse normam ad Scripturam dijudicandam privatam inspirationem? Ex ipsa Scriptura. Unde norunt Scripturam esse divinam, atque hoc, vel illo sensu exponendam? Ex privati spiritus persuasione. Ipsi ergo hæretici vitioso ambitu circumaguntur. At nos nequaquam tali circulo agi constat, quia *circulus* committitur, quando hoc per illud, & illud vicissim per hoc probatur apud illum, qui neutrum concedit, atque ita circulatur qui apud Judicem probare nititur honestatem matris testimonio filii,

& honestatem filii testimonio matris, quum tam filii, quam matris honestas inexplorata sit & ambigua: circulantur hæretici, qui nobis contendunt demonstrare privatum spiritum ex Scripturis apertissimis, eisdemque, Scripturas ex persuasionem privati spiritus dum nos utrumque negamus, & Scripturas quas proferunt esse apertissimas, & privati spiritus persuasionem ad Scripturas dijudicandas idoneam esse. Versaremur & nos in tali circulo, si ad refellendum Paganum comprobare veritatem Religionis Christianæ ex Scripturis, veritatem Scripturarum ex fide, quæ viget in Religione Christiana, dum Paganus ille utrumque præfractè deneget. Hunc non tali methodo ad fidem pertrahere studeremus; sed propositis argumentis III. cap., quæ dici solent *motiva credibilitatis*, ac demonstrata summi Dei revelantis auctoritate, illum adigeremus ad præstandam fidem Ecclesiæ ob eandem Dei auctoritatem, implorata, a qua fides est, Christi gratia. At inimicos veritatis, qui ex fidei controversiis aliquam nobiscum propugnant, ex veritate quam probant nitimur refutare. Negant Manichæi vetus testamentum? Manichæos confutamus ex testamento novo quod approbant. Negant Lutherani auctoritatem Ecclesiæ? Lutheranos revincimus ex utroque testamento quod non abijciunt. Negat Catholicorum aliquis incompertum sibi dogma? Catholicum convincimus auctoritate Ecclesiæ, cui se submittit. Atque id non est circulando vagari, sed recta aggredi oppugnatorem. Ubi autem Novatores omnia fere Romanensium Theologorum dogmata impugnantes nobiscum decertant, non utimur nos uno duntaxat Scripturæ textu; sed ubi negant Ecclesiæ judicium, urgemus testimonia Evangelii, ubi Traditiones, opponimus Epistolas Pauli: ubi Scripturarum canonem, obtrudimus & Traditiones, & Ecclesiæ judicium, quæ duo jam ex Scripturis comprobavimus. Atque ita non ex ignotis ignota, sed ex probatis ea quæ negantur inserimus. Quod si unum Scripturæ locum ex ipsa Scriptura explicamus, confugimus ad contextum magis expressum; ad sacri Scriptoris scopum, ad magis probatam Versionem, ad linguarum etiam proprietatem atque syntaxim, & ex iis, quæ nota sunt, ea quæ ignota erant interpretamur, recepto tamen, quod spernunt Sæcta.

Sectarii, vivorum Judicium magisterio. Si hoc sit vagari circulatione, nulla est, quæ non laboret tali vitio, in qualibet scientia ratiocinatio.

Dum obijciunt omnem hominem esse mendacem, quid aliud probant, nisi mendacem esse Lutherum, mendacem Calvinum, mendacem cujusque hæretici spiritum, qui proculdubio est humanus? Et quidem hujus mendacii argumentum est arrogantia, vanitas, pervicacia, contradictio, & quæ paulo sopra redarguimus. At summus Ecclesiæ Rector, licet homo sit, divino Spiritu dirigatur, juxta factam beato Petro promissionem, quod nunquam deficiet fides ejus, & nunquam portæ inferi adversus eum prævalebunt. Ceteris directio Spiritus sancti non adest, nisi cum ipso Ecclesiæ Capite conjuncti sint; ac propterea controversiarum fidei supremus Judex est solus Romanus Pontifex, cujus auctoritatem alibi vindicabimus.

C A P U T V.

Præter divinam Scripturam sacras quoque Traditiones esse admittendas.

NOVATORES, ut diximus, solam Scripturam judicandorum dogmatum normam & regulam statuunt, quoniam illam pro libito in prævum sensum detorquentes facilius veritati repugnant, erroremque suum insolenti pervicacia tutantur, facti veterum omnium hæreticorum imitatores. Nam post Sadducæos, qui ante Christi adventum in Hebræorum gentem plures hæreses intruserunt, temere negantes quidquid veteris Testamenti scriptis non continetur, ut scribit Josephus lib. xiii. Antiq. cap. 18., nullam præter Verbum Dei scriptum fidei regulam agnovere priorum duorum sæculorum hæretici, Valentiniani præsertim, & Gnostici, apud S. Irenæum lib. iii. cap. 2. Idem præstiterunt Ariani rejicientes *Homousion*, propterea quod in nullo sacro librorum scriptum sit, ut liquet ex Epistola S. P. Augustini ad Pascentium, & ex i. adversus Maximinum libro: idemque Macedoniani, & Eunomiani refutati a Magno Basilio in Opere ad Amphilochoium, Eutychiani, ut liquet ex Act. i. Concilii Chalcedonensis, Pelagiani, apud S. Patrem August. de Nat.

& Grat. cap. 39. alique hæretici omnes. At præ cæteris bellum Traditionibus indixere Lutheri, Calvinique gregales: & ex his majori fortassis audacia, extremoque conatu Chemnitius, Dallæus, Georgius Calixtus, ac Basnagius. Innumeri ex adverso pii, doctique Theologi Verbum traditum propugnarunt: cumque communia hæreticorum argumenta diluant Canus, Bellarminus, Valemburgenses, alique sacrarum Controversiarum Tractatores; Chemnitium refutavit in libris Stromatum Wilelmus Lindanus: Dallæo satisfacit Nicolaus L' Hermier Tom. 8. pag. 194. & Natalis Alexander dissert. xvi. 2. Sæculi, ac Samueli Basnagio Abbas Benedictus Bacchini in Epistolis Polemicis vernacula lingua contra Jacobum Piceninum conscriptis. Ut ex Notis aliquos recenseam, præter Hyacinthum Tonti, & Taddæum Caluschi superiori capite commemoratos, dignus est qui legatur Carolus Moreau Tom. iii. Tertull. pag. 716. & seqq.

Ut præsens quæstio dilucide resolvatur, præmittendum est, quid sit Traditio, quod duplex, & quibus notis discerni possit. Ac primo appellantur Traditiones illa quoque dogmata, quæ in Scripturis sanctis continentur: quo sensu falsi testes Act. vi. 14. de Stephano dixerunt: *Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jesus Nazarenus hic destruet locum illum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.* Deinde Traditio accipitur pro doctrina, quæ primum prædicatione Apostolorum propagata est, postea sacris etiam literis consignata, ut i. ad Corinth. xi. 23. *Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus, &c.* Tercio Traditio accipitur prout verbo Dei scripto non continetur, sed ore a patribus derivatur ad posteros: atque de hac Traditione cum hæreticis ad solam Scripturam provocantibus decertamus, affirmantes plura a nobis de fide tenenda esse, quæ in Verbo Dei scripto minime inveniuntur expressa.

Traditionum autem genus multiplex est. Aliæ sunt divinæ, quæ nonnisi a Christo Domino ducunt originem, ut quæ spectant ad formam & materiam Sacramentorum, a Deo homine, qui solus potuit gratiam sensibilibus signis alligare, institutorum. Quædam sunt Traditiones Apostolicæ, quæ ab Eccle.

Ecclesiae incunabulis, ab Apostolis divino Spiritu afflatis Ecclesiis fuerunt propositae, ut jejunium quadragesimale in Christi memoriam, animarumque medelam primitus institutum, & fidei symbolum recitandum a Catechumenis sacro lavacro expiandis. Aliae sunt traditiones Ecclesiae sano, providoque consilio inductae, & paulatim receptae, cujusmodi sunt ritus in Sacramentorum administratione servandi, ordo precum, festorum plurium institutio, & alia id genus permulta: in quibus distinguendum est, quod servat universalis Ecclesia, & quod in usu est apud Ecclesias peculiares, ut de jejunio sabbati scribit S. P. Augustinus in Epistola ad Casulanum, & de cantu Ecclesiastico lib. ix. Confess. cap. 7. Non contendimus adversus haereticos servandas esse traditiones omnes singularem Ecclesiarum, sed divinas, Apostolicas, & universalis Ecclesiae usu, & auctoritate probatas: in ceteris dicimus sequendum morem illius Ecclesiae, apud quam commoramur. Harum traditionum quaedam ad doctrinam spectant, ut dogma de canone Scripturarum, & de perpetua Deiparae Virginitate: quaedam ad mores, ut jejunium, Sanctorum cultus, Monachalis institutio: quaedam ad disciplinam, ut baptismi collatio per immersionem, vel ablutionem. Postremum locum tenent traditiones humanae, quae, ut ab Ecclesiasticis discernuntur, sunt instituta hominum prohibito inducta, saepenumero legum praescriptionibus adversantia; ut de traditionibus Pharisaeis diximus lib. vicesimo cap. vi. prop. i.

Ad discernendas Christi, & Apostolorum traditiones his regulis utimur. I. Si universa Ecclesia tamquam fidei dogma amplectatur, quod nonnisi solus Deus potuit constituere, etsi scriptum illud non sit, descendit tamen ex traditione divina. Hujus regulae ratio est, quia cum Ecclesia universa non possit errare in fide; quidquid tamquam de fide credendum proponit, id certissime a Deo revelatum est. Traditur haec regula ab Irenaeo lib. iii. adversus haereses cap. 2. a Tertulliano de Praescript. cap. 28. a Cypriano lib. iii. Ep. 13. & a S. P. Augustino lib. 2. de Baptismo cap. 7. II. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* De-

prompta est haec regula ex S. P. Augustino lib. iv. de Baptismo contra Donat. cap. 24. hujusque regulae ratio aperta est, quoniam vetusta consuetudo, cujus institutionem ac initium non invenimus, ad Apostolorum usque tempora debet referri. III. *Doctrina, quam Ecclesia universa quovis saeculo propugnavit, etsi in aliqua particulari Ecclesia viguisse non constet, perpetuo tamen servata est in Ecclesiis praecipuis, atque Apostolicis, ex Christi, & Apostolorum traditione manavit.* Desumpta est haec regula ex Irenaeo lib. iii. cap. 2. & 3. & ex Vincentio Lirinensi cap. 2. Communitorii: & liquet; nam dum servamus antiqua dogmata Ecclesiarum Apostolicarum, ab his sensibus nullatenus recedimus, quos majores, ac patres nostros habuisse comperimus. IV. Si uno ore viri Ecclesiastici testentur dogmata aut consuetudinem ab Apostolis derivasse, aut contrarium asserentes tamquam haereticos reprobent; divinae aut Apostolicae traditionis certum est argumentum. Ita docuerunt PP. Septimae Synodi art. 6. Hieronymus in Epist. ad Pammach. & Leo Papa Epist. 13. ad Augustam: quod & rationi consentaneum est, quia dum adhæremus doctoribus Ecclesiasticis, & disjungimur ab haereticis, sequimur Spiritum veritatis, rejicimusque Pseudoprophetas, hominesque mendaces. Vide Melch. Canum libro iii. cap. 4. Franc. Sylvium lib. ii. Controv. Q. iii. art. 5. Gasp. Juenin Dissert. iv. q. ii. cap. 3. &c. E contra traditio divina, aut Apostolica censenda non est, si non ab universa Ecclesia servetur, sed vigeat duntaxat in aliqua Ecclesia particulari: si perantiqua non sit, ejusque institutionis designetur origo: si a perpaucis, licet antiquis, Scriptoribus commemoretur, sed repugnent alii numero, doctrina, & auctoritate praecipui: si denique viri Ecclesiastici, & Apostolica praesertim Ecclesia, tamquam novellam adinventionem illam repudient, atque proscindant, Legatur S. Vincentii Lirinensis Communitorium cap. 20. 21. 22. 28. His praemissis sit

PROPOSITIO. Admittendae sunt divinae, & Apostolicae Traditiones.

Demonstratur primo; quoniam nemo sanae mentis negare porest, Ecclesiam antiquiorem esse Scripturis, & aliquandiu solam traditionem verae fidei normam fuisse. Etenim

nim in lege naturæ nulla Scriptura extitit, quæ divinam haberet auctoritatem, Primus omnium canonicos libros ad Ecclesiæ institutionem aut Jobus scripsit, aut Moses, nam librum Enoch, aliosque vetustos neque Synagoga tamquam divinos unquam habuit: & nihilominus ad notitiam usque nostram pervenerunt sacrificia, quæ obtulit Abel, Dei cultus confirmatus ab Enos, immolata a Noe holocausta, acceptum a Deo mandatum circumcisionis, & posteris Abrahami annuntiatur, altaria a Jacob erecta, aliaque legis naturæ instituta, absque membranis, tabulisque servata. In lege itaque naturæ fidei regula non erat verbum scriptum, sed traditum, per quod filii a parentibus religionem, ritumque colendi Deum edocebantur, quemadmodum innuit S. David dicens: *Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera*, Eccl. Ps. lxxvii. 5. In lege autem Moyse, etsi plura sacris literis fuerunt conscripta, plura tamen alia fide certissima tenebantur ex sola traditione majorum. Atque, ut mittam, quæ negant hæretici, ut sacrificia pro defunctis, quæ anre Machabæorum tempora nulla Scriptura legis expresserat; aut quæ speciatim designare non possumus, ut remedium pro sæmellis ad originalem maculam expiandam: undenam acceperunt Judæi Moysen esse Auctorem librorum, qui sub ejus nomine circumferuntur, eosque fuisse Deo inspirante exaratos, nisi ex traditione? unde ceterorum sacrorum librorum, nisi tradente Synagoga, canonem habuerunt? unde cruentis victimis didicerunt præsignari Christum Reparatorem? Profecto ex Patrum institutione, de qua idem Regius Vates Psalm. xliii. *Deus auribus nostris audivimus, Patres nostri annuntiaverunt nobis*. Si denique de Evangelica lege sermonem instituamus, Christus Dominus nihil scripsit, quod canonicum esse sciamus; nec Apostolis præcepit, ut literis mandarent Evangelica dogmata, sed ut ea universis hominibus annuntiarent, adeo ut Christi fides, juxta Prophetarum vaticinia, prius cordibus, quam tabulis inscripta fuerit, Præcessit itaque Traditio Scripturam, & aliquando Ecclesia & Religio absque Verbi Dei scripto substituerunt.

Demonstratur secundo; nam, ut liquet ex præcedenti capite sola Scriptura non est di-

judicandorum dogmatum norma. Sine Ecclesiæ auctoritate Evangelio nemo prudens assentiretur: illius judicio canonicos libros secernimus ab Apocryphis, & sensus Scripturarum ambiguos non privato spiritu definimus, sed docente Ecclesia tantummodo, sine erroris periculo assequimur. Arbitror id paullo supra fuisse sufficienter comprobatum. At Ecclesia qua regula uti potest sive ad canonem sacrorum librorum definiendum, sive ad sensum obscurum perplexumque enodandum, nisi forte traditione Majorum? Ipsa commonstrante quatuor tantum Evangelia suscipimus, & spuria ac fictitia nomine intrusa repellimus, ut lib. vi. H. E. cap. 10. & 19. probat Eusebius testimonio Serapionis, & Origenis. Neque est necessaria aliorum testium auctoritas; postquam vidimus inepte probari ex scriptura scripturæ ipsius canonem, aut inspirationem. Idem asserendum de Scripturarum interpretatione; quam ex unanimi Patrum sensu petendam esse, jure meritoque scribit Agatho Papa in Epistola, quæ extat Act. iv. Synodi sextæ. *Si enim, ut verbis utar Lyrinensis cap. 38., divinis eloquiis, sententiis, promissionibus Diabolus & discipuli ejus utuntur: quid facient Catholici omnes, & matris Ecclesiæ filii quoniam modo in Scripturis sanctis veritatem a falsitate discernent? Hoc scilicet magnopere curabunt, quod in principio Commentarii istius sanctos, & doctos viros nobis tradidisse scripsimus, ut divinum canonem secundum universalis Ecclesiæ Traditiones, & juxta Catholici dogmatis regulas interpretentur*. Traditio itaque tam ad discernendas divinas Scripturas ab apocryphis, quam ad illarum sensum legitimum disquirendum est summopere necessaria.

Tertia demonstratio sit. Plura nobiscum hæretici propugnant dogmata, quæ nequeunt ex Scripturis probari, quum ibidem aut nullo pacto, aut nonnisi obscure contineantur. Perpauci sunt, qui adversus Helvidium non fateantur perpetuam Deiparæ virginitatem, & contra Apollinaristas descensum Redemptoris ad Inferos. Baptizandos pueros antequam rationis defendunt adversus Anabaptistas cum Lutherani, tum Calvinistæ: utrique censent valere collatum ab hæreticis baptismum. Nequeunt hæc ex sola Scriptura demonstrari. Alia ex scriptura quidem inferuntur; at non si traditionem contempnas: pro-

profectionem Spiritus sancti a Filio, divinarum personarum in una, eademque substantia æqualitatem, Sacramentorum numerum, aliaque multa non ita expresse in canonicis Scripturis invenies, ut inde possint adversarii prorsus refelli. Imo si quæ in Scripturis expressa sunt, facile in contrarium sensum detorquentur, Patrum traditione rejecta. Et jam *Protestantes* (inquit Grotius in Annotatis ad Consult. Cassandri) *quaeruntur, ea non sunt omnia ἀποδείξει, ad verbum, in sacris literis. Dicunt admittendas consequentias. At ipsi consequentias sepe admittunt ex privato cujusque ingenio, unde tot & tam gravia inter ipsos dissidia, & quotidiana divortia. Catholici vero eas admittunt consequentias, quas admisit vetus Ecclesia antiquo, & universali consensu. Atque ita stat omne verbum in duobus testibus, in Scriptura & in Traditione, quæ mutuo faciem sibi allucent.* Vidit hujus argumenti firmitatem etiam vir ille peracutus, a communione nostra alienus.

Quartum argumentum depromitur ex confutatione hæresum, quæ non solum Scripturis, verum etiam Traditione, & hac præsertim fuerunt refutatae. Gnosticos refellit S. Irenæus lib. III. cap. 3. primum ex Traditione Ecclesiae Romanæ, cujus dogmata probat esse inconcussa ex legitima successione Pontificum a Petro usque ad sedentem eo temporis Eleutherium; deinde ex Traditione Ecclesiae Smyrnenfis, quæ Episcopum ac magistrum habuit virum ab Apostolis edoctum, & cum eisdem conversatum, sanctissimum scilicet, invictissimumque Christi martyrem Polycarpum: tertio ex Traditione Ecclesiae Ephesinæ, quam fundavit Paulus, ac diu rexit Joannes, & quæ poterat traditionis Apostolicæ verax testimonium præbere. Confutatos Arianos in magna Nicæna Synodo ex vetustis Episcopis, & Scriptoribus, qui ante eandem Synodum eos, qui Filium Dei facturam esse dicerent, non autem Patri consubstantialem reprehenderant, scribit libro I. H. E. cap. 8. Theodorus. Quinta Synodus, sive Constantinopolitana II. can. 9. anathematizavit Nestorianos autumantes Verbum incarnatum adorandum non esse eadem adoratione cum assumpta humanitate, sicut ab initio Dei Ecclesiae traditum est. In Sexta Synodo seu Constantinopolitana tertia, discussa sunt omnium præ-

Berti Theol. Tom. V.

cedentium Patrum testimonia ad evincendas duas in Christo voluntates, & profligandam hæresim Monothelitarum, ut liquet ex Act. IV. x. & XVII. Septima vero, idest, secunda Nicæna nonne in definitione fidei confirmavit sacrarum Imaginum cultum ex Ecclesiastica Traditione? Idem præstitisse adversus subortas alias hæreses posteriora Concilia, neque hæretici denegant. Tenuerunt eandem viam sancti Patres, de quibus paulo infra. Incredibile autem est Ecclesiam Christi in refellendis hæresibus usam fuisse incertis, fluxisque argumentis. Si ergo adversus inimicos veritatis semper objecit Veterum Traditiones, sunt istæ Ecclesiasticorum dogmatum fulcrum firmissimum atque inconcussum.

Sit argumentum quintum petatum ex sacris literis. Proverbiorum I. 8. legitur: *Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tue;* quod de Traditionibus sanctæ matris Ecclesiae interpretatur laudandus infra Epiphanius. Joannes ultimo: *Sunt & alia multa quæ fecit Jesus, &c.* ex quo loco Traditiones comprobat S. Thomas III. p. q. 83. art. 4. Apostolus Paulus I. ad Corinth. XI. 3. demonstrans se plura Corinthiis traditurum, quæ in Epistola prætermittebat; cetera, inquit, cum venero disponam: hinc enim S. Pater in Epistola ad Januarium 118. nunc 54. cap. 6. probat ex Apostolica traditione descendere, quod Eucharistia nonnisi a jejunis accipiat, & ab Apostolis ordinatum esse quod universa per orbem servat Ecclesia, neque ulla morum diversitate variatur. Idem Apostolus 2. ad Thessalonicenses II. 14. ait: *Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* De quo testimonio Orat. IV. Chrysostomus: *Hinc est perspicuum quod non omnia tradiderunt per Epistolas, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque esse fide digna. Quamobrem Ecclesie quoque traditionem censemus esse fide dignam. Est traditio: nihil quæras amplius.* Similia Damascenus lib. IV. cap. 17. Timotheum vero idem Apostolus II. Epistola cap. I. ita alloquitur: *Formam habes sanorum verborum, quæ a me audisti. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum.* Quo in loco apertissime traditiones commendare primo testatur prælaudatus Chrysostomus scribens in ea verba, *Non*

D modo

modo per literas, sed etiam verbis discipulo quæ essent agenda dictavit: quod plurimis aliis in locis ostendit, dicens: Sive per verbum, sive per Epistolam quasi per nos missam. Ne igitur minus aliquid doctrinæ habere putemus, plurima illi absque scripto tradidit, quæ illi modo ad memoriam revocans, dicit, Formam habere sanorum verborum, quæ a me audisti. Deinde quid est, depositum, nisi doctrina per manus tradita, & quasi thesaurus alteri creditus, ut inquit Vincentius Lirinensis cap. 27. Commonitorii? His itaque, aliisque Scripturarum sanctarum oraculis Traditiones Apostolicæ commendantur.

Sextum argumentum sententiis sanctorum Patrum construitur. Ex illorum autem numero seligam, quos hæretici magna doctrinæ laude celebrari, ac summa præstare auctoritate non denegant, & quos ad se trahere irritò conatu nituntur, Irenæum scilicet, Tertullianum, Epiphanium, Basilium, Cyprianum, Augustinum. Nam de Papia Hieropolitano, Ignatio Martyre, & Clemente Alexandrino, aliisque sat est, si loca breviter indigitando aliquid contracte dicamus. Igitur Irenæus lib. 111. cap. 2. demonstrans eam esse hæreticorum hominum vafritiem, ut dum Scripturis arguuntur, in accusationem convertantur ipsarum Scripturarum, Cum autem, inquit, ad eam iterum traditionem, quæ est ab Apostolis, quæ successionem Presbyterorum in Ecclesia custoditur, provocamus eos, adversantur Traditioni: atque ex his infert hæreticos neque Scripturis, quas pro libito temerant, neque Traditioni, quam repellunt, consentire. Cap. autem 111. Valentinianos primum traditione, deinde Scripturis confutaturus, illius firmitatem his verbis corroborat: Traditionem itaque Apostolorum in toto mundo manifestatam in omni Ecclesia adest respicere omnibus, qui recta velint videre: & habemus adnumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum usque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt quale ab his deliratur. Atque eo loci præfert Irenæus traditionem Romanæ Ecclesiæ a duobus Apostolis Petro & Paulo erectæ & constitutæ, nec non Ecclesiæ Smyrnenfis, & Ephesinæ, quarum illa a Polycarpo, hæc a Joanne Evangelista edocta fuit. Refutatis postea Gnosticis ex Traditione, S. Irenæus cap. 5. eisdem Scriptu-

ris impetens ait: Traditione igitur quæ est ex Apostolis sic se habente in Ecclesia, & permanente apud nos, revertamur ad eam quæ est ex scripturis ostensionem. His respondere nequeunt hæretici, Irenæum Traditionem accipere pro ipsis Scripturis, aut pro Fidei Symbolo, ut comminiscitur Grabius. Enimvero aperte Irenæus Traditionem a Scriptura distinguit, & duplici telo Valentinianos confodit: deinde ait hanc traditionem etiam sine charta & atramento ab innumeris barbarorum gentibus, quæ in Christum crediderunt, custodiri: ulterius affirmat ordinem traditionis fuisse tenendum, etiamsi Apostoli Scripturas non reliquissent nobis. Vide Irenæum eodem libro cap. 3. Symbolum autem qua fronte nunc callidi hæretici obtrudunt, cum ab Apostolis editum denegent, & si editum fateantur, admittant nihilominus dogmata, quæ in Symbolo non continentur, ut parvulorum baptismum, & originalis peccati propagationem?

Hæc cum erudite pertractaverit Renatus Massuet suis in Irenæum Adnotationibus, ac præsertim prævia dissertatione 111. art. 3. effugiumque omne adversariis præcluserit, id ægre ferens Joannes Franciscus Buddeus irritò conatu Massuetum refellere aggressus est. Ait primo eruditissimum virum dum initio dissertationis scribit, Scripturas sacras esse regulam veritatis, certam, & immutabilem, cui nihil addere, vel detrabere fas est, confiteri opus non esse traditionibus. Sed quid insulsius, ineptiusque potuit proferri? Divinæ quidem Scripturæ sunt istiusmodi regula, eisque non licet scripturas alias apponere, neque eas fas est interpolare, & mutilas reddere; sed ad hanc regulam Massuetus adjicit alteram, quam ab Irenæo prædicari invicte demonstrat, ut nonnisi scurriliter se gerat Buddeus affirmans confessionem Massueti sibi esse gratissimam, dum vir clarissimus exornat hæretici dogmatis refutationem. Deinde Buddeus ex verbis Irenæi asserentis, hæreticos dum scripturis exagitantur confugere ad Traditiones, infert hæreticos esse, non orthodoxos, qui traditiones ipsas recipiant. Firmum sane hæreseos præsidium, dignumque, ut est in proverbio, patella operculum! Enimvero S. Irenæus lib. 111. cap. 2. num. 1. scribit Valentinianos, dum Scripturis premuntur, in accusationem converti ipsarum Scripturarum, affirmantes recipien-

ciendam esse traditionem, de qua Apostolus ait, *Sapientiam loquimur inter perfectos*; verum hanc traditionem, ac sapientiam ab unoquoque adinveniri, *ut digne secundum eos sit veritas aliquando quidem in Valentino, aliquando in Marcione, aliquando in Basilide: unusquisque enim ipsorum omnimode perversus semetipsum regulam veritatis depravans predicare non confunditur*. Post hæc Irenæus n. 2. provocat Valentinianos ad eam traditionem, quæ est ex Apostolis, quam ex successionem Episcoporum demonstrat persistere in Ecclesia Romana; cujus Pontifices enumerat usque ad Eleuterium tunc temporis sedentem. Apertissimum ergo est, S. Irenæum hæreticos appellare qui rejiciunt traditiones Romanæ Ecclesiæ, probantesque doctrinam post Apostolos ab hominibus excogitatam, ut Valentini deliramenta nunquam Romæ ante Hyginum audita, atque rejecta veritatis regula, semetipsos, propriamque adinventionem deprædicantes: cujus generis sunt Novatores sectantes placita Lutheri, aut Calvinii, contemnentes Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ doctrinam, atque ad normam proprii spiritus Scripturarum sensum dijudicantes. Nemo quippe nescit, ut dissert. vi. in libros Irenæi cap. 5. animadvertit Nicolaus Nourry, paganos, atque hæreticos contra nascentem Christi Ecclesiam usos traditionum suarum argumento, cum tamen hæ traditiones ex corruptissimo nefandi erroris fonte manaverint, & admittendæ sint illæ traditiones tantummodo, quæ ab Apostolis ad nos transmissæ probantur. At, inquit Buddeus, eo tempore adhuc ex traditione colligi poterat Ecclesiæ sententia, quam Irenæus opposeret Gnosticis adeo inflatis, ut se Apostolis sapientiores esse jactarent. Principio hæc adversantur hujus Scriptoris scopo; neque cohæret, Irenæum loqui contra hæreticos assertores traditionum, & traditiones tunc temporis fuisse inconcussas, atque ad revincendos hæreticos ab Irenæo recte, sapienterque productas. Præterea Irenæus traditiones ad nos transmissas probat ex legitima serie Episcoporum, scribens cap. i. n. 3. *Hæc ordinatione & successionem ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio, & veritatis præconatio pervenit usque ad nos: & est plenissima hæc extensio unam & eandem vivificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis usque nunc sit conservata, & tra-*

dita in veritate. Ex eadem legitima Episcoporum successionem Apostolicam doctrinam dignosci scribit lib. iv. cap. 63. Nequit ergo demonstrari in Ecclesia Romana adulterata Traditio, quum in ea perseveret legitima Episcoporum successio. Ac tandem traditiones Apostolicæ in universam Ecclesiam antiquitus dimanaverint, si illas Romana Ecclesia labefactasset, id ex aliarum Ecclesiarum traditione deberet commonstrari, ideoque adhuc persisteret Traditionum fundamentum firmissimum atque inconcussam. Hactenus de Irenæo, qui tam aperte refellit hæreticorum figmenta.

Tertulliani Latinorum antiquissimi testimonia adeo sunt invicta, ut excuti nulla ratione valeant. De cultu scem. cap. 3. ait: *Cum Enoch filio suo Mathusala nil aliud mandaverit, quam ut notitiam eorum posteris suis traderet: igitur sine dubio potuit Noë in prædicationis successionem deligere*. De jejuniis cap. 10. Eorum, inquit, *quæ ex traditione observantur, tanto magis dignam rationem adferre debemus, quantum carent Scripturæ auctoritate*. Idem de Corona cap. 4. pluribus commemoratis, quæ ad baptismum, Eucharistiam, oblationesque pertinent, *Harum, inquit, & aliarum ejusmodi disciplinarum, si legem expostules scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix*. In v. contra Marcionem cap. 17. sermonem instituens de Epistolis Pauli, ait, *Ecclesiæ veritate Epistolam istam ad Ephesios habemus emissam, non ad Laodiceos*, & de Carne Christi cap. 2. ex traditione evincit *originalia esse instrumenta*, quæ delere ausus est Marcion. Demum de Præscrip. 28. protulit pervulgatam illam sententiam, *Quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum*. Plura colligit Carolus Moreau Tom. 3. v. *Traditio*. His autem constat, Tertullianum Traditionem comprobare ex primævæ legis institutis: ex traditione repetere Ecclesiasticos ritus: traditione autographas Scripturas discernere a suppositis; traditionis quoque criterium statuere, multarum scilicet Ecclesiarum consensionem. Tertullianus itaque omnia, quæ supra dicta sunt, collustrat, confirmat, corroborat.

Quid autem Epiphanius? Is H. 60. pag. edit. Petavianæ 511. inquit: *Sed & traditione quoque opus est: neque enim ex Scriptu-*

vis peti possunt omnia . Idcirco alia scripto , traditione alia sanctissimi Apostoli reliquerunt . Quod ipsum ita Paulus affirmat , Quemadmodum tradidi vobis . Item alio loco : Ita doceo , & ita tradidi in Ecclesiis . Item , Si meministis , &c. indigitans loca in quinto argumento præcitata . Atque H. 79. pag. 912. Potest vero , inquit , quisquam materiam sanctionem , aut legem patris evertere ? quemadmodum a Salomone scriptum est , Audi fili sermonem patris tui , & ne repellas legem matris tue . Quibus Patrem , hoc est unigenitum Deum cum Spiritu sancto declarat partim scripto , partim sine scripto docuisse : materiam vero nostram Ecclesiam decreta quadam habere penes se , quæ dissolvi evertique nequeunt . His pariter , quibus nil proferri potest expressius , quintæ argumentationi robur accedit .

At Basilii in libro de Spiritu sancto ad Amphilocho tam splendide , & enucleate Traditiones adstruit , ut nullum aliud effugium suppetat Refractoriis , quam aureum illud opus magno Basilio abjudicare : quod in casum tentari etiam ex ingenua suorum confessione ostendi lib. VIII. cap. 9. Ergo Basilii cit. libri cap. 27. ait : *Dogmata , & instituta , quæ in Ecclesiis prædicantur , quædam habentur ex doctrina scripto prodita , quædam rursus ex Apostolorum traditione ; quorum utraque parem vim habent ad pietatem , nec his quisquam contradicit , quisquis sane , vel tenuiter expertus est quæ sint jura Ecclesiastica .* Enumerat ibidem aliqua , quæ ex traditione servantur , ut communire se signo crucis , præmittere preces consecrationi Eucharistiæ , delinire unctionis oleo neophytum , abrenuntiare in baptismo Satanae & angelis ejus , aliaque plura , quæ confirmat exemplo Moyse statuentis profanos extra cancellos , quem imitati sunt Apostoli , ac patres , a quibus plurima in occulto , & sine scripto fuerunt tradita , ut mysteriis suam servarent dignitatem , nec dogmatum cognitio propter assuetudinem veniret in contemptum . Atque hæc a nebulone quodam inserta perperam jactat Hermannus , cum allata Basilii verba integra proferat in 1. Orat. de Imagin. Jo. Damascenus , & Erasmi conjecturæ , quæ deceperunt Hermannum , Scultetum , ac Protestantium alios , sint , ut alibi diximus , nimium futiles . Cap. 29. ejusdem libri , *Arbitror , inquit Basilii , Apostolicum*

esse etiam non scriptis traditionibus inherere . Laudo , inquit , vos quod omnia mea meministis , & quemadmodum tradidi vobis , traditiones tenetis : & illud , *Tenete traditiones quas accepistis sive per sermonem , sive per Epistolam .* Quo in loco Basilii interpretatur de Traditione non scripta textus Apostoli paullo supra citatos . Addit Basilii satis idoneam comparisonem ; si enim legibus revinci nequeat adversarius , consuetudine refutatur : Ergo , ait Basilii , si apud Tribunal probationibus e scripto destituti multos vobis testes produceremus , nonne sententiam absolventem a vobis consequeremur ? Quid si etiam temporis diuturnitatem pro nobis facientem vobis evidenter ostenderimus , annon videbimur vobis probabilia dicere , non posse litem istam jure nobis intendi ? Atque hæc comparatio movit etiam Hugonem Grotium , ut liquet ex ejus discussione Apologetici Rivetiani ; ubi illam confirmat auctoritate Callistrati , & Pauli Jurisconsulti . Non poterat ergo Basilii de sacris traditionibus loqui magnificentius , quam illis parem cum verbo scripto vim tribuere , illis fulcire sacrorum mysteriorum dignitatem , illis denique religionis , fideique causas definire .

Dicamus nonnulla de Cypriano . Hunc propugnasse sententiam de Rebaptizandis innoxium suppositæ traditioni liquet ex Epistolis ad Pompejum , ad Quintum , ad Jubanum , ad Stephanum ; & licet erraverit pro traditione obtrudens consuetudinem solius Africae , asseruit tamen definiendi dogmatis normam esse consensum , & auctoritatem Majorum : quare Epistolæ omnes a Cypriano de hoc argumento conscriptæ & Traditiones commendant , & simul commonent has in Ecclesiis Apostolicis requirendas . At inquis , nonne Raymundus Missorius palam fecit , Epistolas illas doctrinamque de Rebaptizandis Cypriano supponi ? Dixi alibi non unum esse de sententia Missorii judicium Eruditorum : virum esse H. E. peritissimum , emunctæ naris criticum , ejusque stilum perspicuum ac perpolitum , non solum Rotignus scribit , verum etiam qui ediderunt Acta Eruditorum Lipsiæ an. 1636. pag. 60. Idem fateri debet quisquis limatam , elaboratamque dissertationem perlegerit . At S. P. Augustinus , quemadmodum ait non deesse , qui hoc Cyprianum non sensisse contendat , sed sub ejus nomine a præsumptoribus atque me-

mendacibus fuisse confictum, perspectaque hæreticorum fraude aliquando de hac re hæsitet fluctuetque: ita ubi opinionem suam profert, aperte literas ac de Rebaptizatione sententiam adjudicat Cypriano, ductus duplici argumento; quorum unum petitur e stilo S. Martyris singulari, & quasi certis, quibus distinguatur, affectus delineamentis; alterum ex unitate Ecclesiæ ipsis Epistolis Cyprianicis vindicata, quam sane tanto studio minime servasset Epistolarum illarum architectus, si fuisset aliquis Donatista. Nos tamen, inquit S. Pater Epistola ad Vincen- tium Rogat. 48. nunc 98. num. 39. Nos tamen duas ob res non negamus illud sensisse Cyprianum: quod & stilus ejus habet quam- dam propriam faciem, quæ possit agnosci; & quod ibi magis contra vos nostra caussa mon- stratur invictior, vestraque separationis præ- sumptio, videlicet ne macularemini peccatis alienis, tota facilitate subvertitur, cum appa- ret in literis Cypriani communicata esse eum peccatoribus Sacramenta, cum admissi sunt in Ecclesiam, qui secundum vestram, & sicut vultis, illius sententiam, baptismum non ha- bebant, & tamen Ecclesiam non periisse, &c. Addo Augustinum Epistolas Cyprianicas suo auctori absque ulla hæsitazione tribuere lib. vi. de Baptismo cap. 7. n. 10. & lib. i. de An. cap. 9. num. 11. Meminit etiam Concilii opera Cypriani celebrati lib. 111. de Bapt. cap. 3. num. 4. & lib. vi. cap. 6. num. 9. Cum Epistolas, tum Concilium commemorat S. Hieronymus in Altercatione Orthodoxi & Luciferiani edita an. 378. Tom. iv. pag. 303. & 305. edit. Martia- næi. Verum quidquid de his censeas; Cy- prianus alibi traditionem aperte commendat scribens ad Ceciliam: *Admonitos autem nos scias, ut in Calice offerendo dominica tradi- tio servetur, neque aliud fiat a nobis, quam quod pro nobis Dominus prior fecerit; ut Ca- lix, qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur.*

Sanctum parentem Augustinum compro- bare sacrarum Scripturarum autographiam ex traditione, & auctoritate Ecclesiarum, quæ fundatæ sunt ab Apostolis, habeantque se- riem sibi succedentium Episcoporum, demon- stratum est Prop. 2. capitis x. ex lib. adver- sus Faustum, de Civitate Dei, & de Doct. Christiana. Idem Augustinus lib. 2. contra Julianum cap. 1. ait Pelagianorum dogmata

esse *Eloquiis redarguenda Sanctorum*. Pecca- tum originale & futuri Reparatoris adven- tum antiquis Justis, etiam ante diluvium ac datam legem per traditionem innotuisse affirmat lib. 2. de peccat. Origin. cap. 24. Libro iv. de Baptismo cap. 24. tradit præ- claram dijudicandæ traditionis regulam su- perius allatam, meritoque a PP. Maurinis grandiusculis literis editam. Scripserat præ- cedenti libro 11. cap. 7. de consuetudine non repetendi baptismum: *Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem: (si- cut multa, quæ inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis posteriorum, & tamen quia per universam custodiuntur Ecclesiam nonnisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur):* hanc ergo saluberrimam consuetudinem, &c. Sunt enim Augustini etiam quæ clauduntur parenthesi, licet absint a plurimis Mss, ut commonstrat repetitio illius vocabuli consue- tudinem, ob orationem parenthesi interclusa distractam. Libro v. ejusdem Operis cap. 26. loquens de Cypriano inquit: *Quod au- tem nos admonet, ut ad fontem recurramus, idest ad Apostolicam traditionem, & inde ca- nalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum.* Recte a Benedictinis adnotatum in Margine: *Certis- sima regula veritatis explorande Apostolica tra- ditio.* Idem Augustinus Epistola ad Janua- rium 117. nunc 54. num. 1. Illa, inquit, quæ non scripta sed tradita custodimus, quæ quidem tot terrarum orbe servantur, datur in- telligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri, sicuti quod Domini passio, & resurrectio, & adscensio in cælum, & adventus de cælo Spi- ritus sancti anniversaria solemnitate celebra- tur, & si quid aliud tale occurrit quod ser- vatur ab universa, quacunque se diffundit, Ecclesia. Adeat qui plura cupit Hieronymi Torrensis Confess. Aug. libro v. cap. 7. art. 5. & 6.

Ceteros Patres Traditionibus suffragari est exploratissimum. De Ignatio Martyre, Pa- pia, Polycarpo, & Clemente Alexandrino id testatur Eusebius in Eccles. H. collegit- que loca omnia Nat. Alexander. Hierony- mus Traditiones commendat adversus Luci- ferianos Tom. iv. edit. PP. S. Mauri p. 304. scripserat supra pag. 294. *Nam & alia multa, quæ per traditionem in Ecclesiis ob-*
ser-

servantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt. Vide & Epistolam 52. ad Lucium eodem Tomo pag. 579. Plura collegit in Confessione Hieronymiana Cornelius Schultingus. Sed hæc & genuina, & invicta. Afferunt Patres reliquos Bellarminus lib. iv. cap. 7. & ibidem Bellarmini Viindex Gretserus, Jodocus Coccius in Thesauro libro vi. cap. 3. Moreau in Tertull. Tom. 3. pag. 716. Laurea in III. sent. tom. 3. disput. 4. DD. superius laudati, alique plurimi; ut nullum sit dubium, quin Traditio unanimi sanctorum Patrum sensu probetur.

Postrema argumentatio sit. Ipsi quoque hæretici, velint, nolint, ad Traditionum præsidium, dum inter ipsos gravia emergunt dissidia, conantur confugere. Quomodo enim Peyrerium Systematis Præadamitici auctorem refutarunt, nisi Traditione Majorum, quod ipsum impulit ad Calvinianam sectam ejurandam, ut ipse testatus est in sua ad Alexandrum VII. Deprecatione? Socinianos sensum Scripturæ pervertentes nonne testimoniis Patrum confodiunt? Nonne vindicata Antenicænorum fide Georgius Bullus, alique tandem ad Majorum placita inquirenda convertunt, ne his abdicatis tamquam novæ doctrinæ assertores insimulentur qui aut Presbyterianis adhærent, aut certæ Religioni nomen dandum esse fatentur? David Blondellus Apologiam pro sententia, ut putat, Hieronymi, de primitiva Episcopi & Presbyteri *κοινωνία* contexuit testimoniis Clementis, Hermæ, seu Pastoris, Iustini, Papiæ Hieropolitani, Irenæi, aliorumque, inanem dans operam ut evincat sententiam oppositam Ecclesiasticæ traditioni adversari. Simplicius Verinus, idest Salmasius, nititur Transubstantiationis dogma impugnare coercatis verbis Cyrilli, Theophylacti, Augustini, Eusebii Cæsariensis, Theodoreti, aliorumque ætate posteriorum. Hæc tantum exempla sat est protulisse. Accedit hæreticorum confessio; nam Calvinus contra Pighium, *Non difficulter, inquit, inter me, & Pighium in hac de Traditionibus contentione conveniri posset, si modo Ecclesiæ traditionem ex certo & perpetuo Sanctorum & Orthodoxorum consensu demonstraret.* Philippus Melanchthon apud Grotium Tom. iv. Op. Th. pag. 724. *Universalis consensus omnium temporum est testimonium, quod hæc ordinatio est Apostolica.* Chemnitius in Examine Conc.

Trid. pag. 306. scribit: *Hanc traditionem, qua nobis in manus dantur sanctæ Scripturæ libri, reverenter suscipimus.* Drusius, Grotius, & alii docent Paulum ex traditione Jannis & Mambris magorum Pharaonis nomina didicisse. Ex eadem traditione notum Petro lapsum angelorum, scribit in ejus Epistolam 2. Thomas Smith. Trinitatis mysterium traditione Judæis innotuisse testatur in Hist. Relig. Jud. Jacobus Basnagius. Bucerus adversus Latomum pag. 224. profitetur se in hac quæstione de Traditionibus loqui de novis noxiisque inventis, non de iis, quæ sancti Patres, & Ecclesiæ auctoritas tradidit. Vide citatum Grotium ad Consultationem Caslandri pag. 569. Hic vero cum eo loci, tum in Animadversionibus adversus Andreæ Rivetum, & in discussione Apologetici nobiscum plane in hac quæstione consentit. Jacobum quoque Piceninum asserere sacros libros recipi ex traditione priorum sæculorum dixi cap. x. prop. 2. Confirmatur ergo catholica veritas etiam hæreticorum hominum lucubrationibus, & consensione.

C A P U T VI.

Hæreticorum adversus Traditiones præcipua argumenta.

NITUNTUR principio Sectarii evertere Traditiones Scripturarum sanctarum præsidio. In Deuteronomio, inquiunt. cap. iv. 2. & cap. xi. 32. præcipitur ne Verbo scripto addatur aliquid, vel detrahatur. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo, & Nec addas quidquam, nec minuas.* Id in novo quoque Testamento præceptum esse liquet ex postremo Apocalypsi. cap. v. 18. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.* Traditiones a Phariseorum secta intrusas legi divinæ adversari conqueritur Dominus Matth. xv. 6. & 9. eisdem Phariseos alloquens, *Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras, & Sine causa me colunt docentes doctrinam, & mandata hominum:* quod & monet Apostolus scribens ad Colossenses cap. ii. 8. *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum.* Idem Apostolus intrudentibus præter Evangelium ex humana traditione doctrinam

nam ad Galatas 1. 8. infligit poenam segregationis atque anathematis, dicens: *Sed licet nos, aut Angelus de caelo evangelizet vobis, praterquamquod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Et jure quidem: enimvero ad formandos mores, fidem inferendam, refellendas haereses, impiosque arguendos, teste eodem Apostolo in 2. ad Tim. 111. 18. *eminis Scriptura divinitus inspirata utilis est.* Quanam alia inquirenda sunt documenta? Etsi innumera Dominus Jesus fecit, & docuit, non omnia tamen Evangelistae mandarunt literis, sed ea tantum, quae videbantur sufficiens fidei fulcimentum; unde ait Joannes cap. xx. 31. *Hae autem scripta sunt ut credatis.* Hae rhetoricantes haeretici, ut imperitis fucum faciant, in differendo versuti & vaniloqui amplificanti. Si nefas est, inquiunt, Verbo scripto adjicere aliquid, si haec Traditionum additio Pharisaeorum inducit morem, legisque contemptum, si inani fallacia infirmam decipit plebem, si contra illam Apostolus intorquet vibratque fulmen anathematis, si literis sacris, praeeptionibusque Evangelicis in fide satis instruimur: cuinam commodo, nisi forte pravorum, novorumque dogmatum patrocinio invecatae in Ecclesiam traditiones deserviunt?

Resp. Hae omnia a Novatoribus aut calide, aut imperite urgeri contra Catholicum dogma. Etenim in Deuteronomio praescribitur caeremonialium, & sacrificiorum exacta observatio, quam nihil immutando curare debebant Levitae, nec non praeeptorum Domini inviolata custodia: nam statim additur cap. iv. *Custodite mandata Domini Dei vestri;* & xii. *Quod praecipio tibi, hoc tantum facito.* Tantum dixit, ne Judaei in Idololatrarum regionem ingressi superstitiones ritus sectantes Religionem idolorum cultu commacularent. Vide ibidem versu 30. Si his veritum alia tradere; curnam Prophetarum recipimus vaticinia? cur Evangeliorum volumina? cur Epistolas Apostolicas, quae tanto post Deuteronomium intervallo fuerunt conscriptae? Cur etiam novae institutionis festivitates, quas sacrae Judith, Esther, & Machabaeorum commendant historiae? Ergo in Deuteronomio legis praeepta integre servanda proponuntur, rejectis Gentium moribus, idolorumque superstitionis immolationibus. Quis praeterea ignorat verbum *תורה*, non solum divinam Scripturam, verum etiam la-

tam ore legem significare? Vidit, irrisitque Sectariorum cavillulam etiam Grotius Arminianus scribens ad 1v. Deuteronomii: *Hoc dictum neque traditionibus scriptum interpretantibus, neque praeeptis humanis legem sapientibus repugnat.* Idem dic de verbis Apocalypseos; in quibus etiam notandum est *το ad haec, τα αυτα*, quibus repellitur additio ipsi libro, ejusque vaticiniis appositae. At nemo est, qui istud, aut aliud Volumen sacrum audeat temerare, nisi magnopere audax heterodoxus.

Pharisaeorum traditiones & nos repudiamus, spuriae enim sunt, ineptae, aniles fabulae, & divinis praeeptis contrariae. Quaedam enim Pharisei servabant ex continua & a Moyse derivata disciplina, quaedam ex institutis Sammai, & Hillel, unde exorti sunt, ut inquit Hieronymus lib. 111. Comment. in Isaiam Tom. 111. pag. Edit. Martianae 79. Traditiones prioris generis perutiles erant, aliae vel iniquae, vel futes, nec dignae obolo. Primae etiam a Christo commendantur Matthaei xx111. 2. ut observat in Psalmum 2. Hilarius: secundae rejiciuntur Matth. xv. 6. Illae ab universa Synagoga, exceptis Sadducaeis, recipiebantur: istae in sola Pharisaeorum secta vigeabant. De illis traditionibus perantiquis, & a tota Synagoga receptis pertractat R. Moses Maimonides in libro, quo *Chazakah* inscripsit, & vir eruditus Joseph de Voisin de Lege divina cap. 9. spectantque ad benedictionum, & expiationum ritus. Alias Pharisaeorum traditiones a Sammai, & Hillel inductas, & quas Salvator apposite indigitavit iis vocabulis, *propter traditiones vestras*, probus quilibet irridet. Harum nonnullas adversas filiorum erga parentes pietati explicavimus hujus voluminis pag. 183. atque de his liquet sermonem institui cap. xv. Matthaei. Alias cum foedas, tum risu dignas recenset Magnus Hieronymus in Epist. ad Algasiam pag. 207. Tom. 1v. ejusdem Editionis Martianae, scilicet, ignominiosam consuetudinem probandi gustu munditiem sanguinis menstruat, & ambulare in domo unaquaque sabbatorum bis mille pedes. Inter has traditiones, quas Hieronymi aetate vocabant *θευτερωσεις*, connumerandum est, quod scribit S. P. Augustinus lib. 2. contra Advers. leg. cap. 1. *Judeos habere quasdam traditiones suas, quas non scriptas habent, sed* me.

memoriter tenent; inter quas illud est, Deum primo homini duas creasse mulieres. Revera in Talmud Babylonico, quod Augustino superstito nondum prodierat, absolutum enim dicitur anno 473. in libro *Erubin*, & in libro *Ben-Sirae* commemorantur duæ illæ Adami uxores, Lilit dæmonum genitrix, & Eva protoparens hominum: quod ad intelligentiam illius Augustiniani loci non absque fuerit adnotasse. In Talmud pariter libro *Sanhedrin* cap. 10. habetur duo illa Phariseorum capita Sammai, & Hillel gloriam suam gloriæ Dei præferentes facisse schismata in Israel. Quod ergo obijciunt ex traditionibus Phariseorum hæretici, hac ratione repellitur; nam Christus damnat a Sammai, & Hillel inductas, non derivatas a Patribus, ac præsertim erga Parentes impietatem. At vide lib. xx. cap. 6. harum notarum lucubrationum.

Ait Clericus in Prolegomenis ad H. Eccl. sect. 1. cap. 2. seposita divina Christi auctoritate constare e Judæis scriptoribus, Phariseos multa quasi legitima tradidisse populo accepta a Patribus, quæ non sunt scripta in legibus Moysi. Fateor: id Josephus scribit Antiq. xiiii. c. 18. sive 10. num. 6. in postrema Editione Amstelædami Tom. 1. pag. 663. Verum quid Criticus iste contendit? Num, qui Traditiones propugnant, sequuntur consuetudinem Phariseorum? At eo loci Josephus ait Patrum traditiones rejici a secta Sadduceorum. Atque Sadduceos fuisse Phariseis longe deteriores, quoniam negabant Deum auctorem bonorum, & permanere animas, & præmia, suppliciaque dari apud inferos, idem Josephus scribit Antiq. xviii. 1. & de Bello 11. 8. Respuentes itaque Traditiones equiparandi sunt Sadduceis, Clericus maxime liberi arbitrii cum Sadduceis, ostentator. Verum Josephus Phariseorum, quibus addictus erat, sectam nimium celebrat. Quamvis hi Traditiones optimas tenerent, ex gr. de immortalitate animorum, & resurrectione corporum, quas Paulus probat Act. xxiiii. 8. istis traditiones alias humanas, & paulo ante Christum excogitatas commiscuerunt. Si petas, qua norma hæ ab antiquis possent secerni; Phariseos ipsos interroga: qui, ut Hieronymus scribit citata ad Algasiam Epistola, q. 10. illorum mores redarguentibus solent respondere: *Barachibas, & Simeon, & Helles magistri no-*

stri tradiderunt. Hieronymo, ut diximus, consentit Talmud; & perperam Drusus de tribus sectis Jud. lib. 2. c. 10. & Basnagius Tom. 1. Annal. pag. 549. contendunt Hieronymum errare, quia Hillel fuit centum ante excidium Templi annis, nec Judæus, sed Babylonius; quasi non possit idem nomen pluribus convenire. Ita ergo quæ ab hominibus tradita, neque antiquitus in Apostolica Ecclesia viguisse comperimus, ad hominum adinventam amandamus: atque in iis certum iudicii criterium requirimus; ne quis nos decipiat *per philosophiam, & inanem fallaciam*, juxta S. Pauli præmonitionem.

In Epistola ad Galatas Apostolum loqui de illis, qui ab Evangelio abducebant, contententes cum lege Christi jungendam circumcisionem, & ceteras cetemonias, Epistolæ argumentum evincit. Ergo versu 8. particula *præter idem est*, & *contra quam*. Ita S. P. Augustinus scribens libro xx. contra Faustum cap. 22. *Longe aliud annuntiat Faustus, aliud Paulus. Sed quoniam quisquis vobis evangelizaverit præter quam quod accepistis, anathema sit: verum dicit Christus in Paulo, anathema sit Manichæus in Fausto*. Vide & Enarrat. in Psalm. 115. Consentit Hieronymus Tom. iv. pag. 228. Extat in Græco *παρ ὅ*. Particulam *παρὰ* interdum esse *contra*, liquet ex Lexicis Constantini Medici, Henrici Stephani, & Joannis Scapulæ. Tria exhibet exempla in Solone Plutarchus. *Παρ ὅ*, ut hic extat, valere *contra quam*, probat in Commentariis Linguae Gr. Guil. Budæus pag. 246. Similia promit Grotius Act. xxiiii. ac tribus in Epistola ad Romanos expressis locis. Versio Arabica, & Æthiopica habent: *Si nos, aut Angelus de cælo annuntiet vobis quidquam diversum, &c.* non solum in Bibliis Max. Tom. xv. pag. 6. verum & Waltonianis N. Test. pag. 656. Ecumenius utique, ac Theophylactus docent reprehendi a Paulo non tantum qui contraria addunt, sed etiam qui adjiciunt *aliud quodlibet parum a prædicto diversum*, sed accipiendi sunt de iis, qui licet Evangelio non opponantur aperte, illud tamen, ut inquit Chrysostomus, quem sequuntur ipsi Ecumenius & Theophylactus, *predicatione corrumpunt*. Ac tales erant qui Galatis imponebant simul Evangelium, Moysi que legitima. Denum Verbum evangelizatum tam Scripturam complectitur, quam Traditionem.

Re-

Reſte idem Apoſtolus in 2. ad Timo-
theum appellat Scripturam idoneam atque
perutilem, at non ait Scripturam ſolam ſuf-
ficere: nam in eadem Epiſtola iv. 11. Mar-
cus dicitur *utilis in miniſterium*, nec tamen
ſupervacanei erant Lucas, Titus, Timo-
theus, Oneſimus. Utilis eſt etiam cibus
ad nutriendum, nec tamen rejiciendus eſt
potus. Adde loqui Apoſtolum de ſcripturis
veteris Teſtamenti, nam pramittit, *Ab in-
fantia ſacras literas noſti, quæ te poſſunt in-
ſtruere ad ſalutem*; Timotheus vero infans
non legit Teſtamentum novum, quod non-
dum erat conſcriptum, & ſacrarum Scri-
pturarum canoni agglutinatum. Vide in hunc
locum Eſtium, ac Sylvium Opuſc. v. q. 2.
art. 1. Becanum etiam in Manuali lib. 1.
cap. 2. Senſum Apoſtoli paucis expreſſit Sy-
rus: *Omnis Scriptura, quæ a Deo inſpirata
eſt, utilis eſt etiam ad docendum.*

Simili ratione Joannes in cap. Evangelii
vicesimo ait, *Hæc autem ſcripta ſunt, ut
credatis*: non quod Evangelium omnia cre-
denda contineat, nam alioquin ipſe nec Epi-
ſtolas, nec Apocalypſim edidiſſet, & ſuper-
vacanea eſſent pariter, quæ literis mandavit
Paulus, quæ Lucas, quæ Jacobus, quæ Ju-
das; ſed quia enarrata in Evangelio Joannis,
& a Chriſto facta in conſpectu diſcipulorum,
poſtquam ſurrexit a mortuis, abunde com-
probant ipſum eſſe Dei Filium, pleniffimam-
que fidem faciunt legentibus de veritate
Evangelii, & reſurrectionis eventu. Atque
hanc explicationem traditam a Cyrillo, &
S. Thoma in Joannem ipſa Evangelici tex-
tus lectio confirmat. Ex quibus liquet, Ca-
tholicum de Traditionibus dogma nec ve-
teris, nec novi Teſtamenti locis ullatenus
concuti, qualeſcumque nugæ garriant, obla-
terentque Sectarii.

Traditiones non poſſe ex libris PP. com-
probari contendunt hæretici proximis argu-
mentationibus. Primo ignoramus num Pa-
trum ſcripta haud mutilata, nec ſpuria ad
nos temporis viciffitudo tranſmiſerit. Nega-
ri quippe non poſſumus interpolata fuiſſe
Acta Conciliorum, veteres Liturgias, ac
Patribus codices plures adulterinos ſuppoſi-
tos, quod non ſolum aſſeruit Dallæus, Ri-
vetus, Clericus, ſed etiam erudita diſſerta-
tione oſtendit Germon. Quæ ad nos incor-
rupta pervenerunt, ut plurimum ambigua
ſunt, nec exhibent ſacrorum dogmatum in-

Berti Theol. Tom. V,

tegritatem: nam invenies in libris Veterum
repudiatum homouſion a Synodo Nicæna
probatum, & uſiam, hypotaſim, aliaque
plura diverſo plane ſenſu prolata. Etiam
Corpus pro ſubſtantia uſurpavit Tertullia-
nus. Præterea Patres a priſcis ſæculis falſa
dogmata pro legitima traditione venditarunt.
Papias apud Eusebium ex traditione non
ſcripta intruſit peregrinas Salvatoris parabolas,
regnumque Chiliaſtarum. Impegere in
eundem ſcopulum Juſtinus, Irenæus, Ter-
tullianus, Lactantius. Tertullianus de Co-
rona ait cap. 3. vetitum ex traditione die
dominico *de geniculis adorare*. Cyprianus
adverſus Stephanum traditione contendebat
tinctos ab hæretico rebaptizandos. Trinam
in baptiſmo immerſionem ſervandam ex
Apoſtolica traditione docuerunt Alcuinus
Epiſt. 81. ad Paulinum, & Walfridus li-
bro de Rit. Eccl. cap. 26. quod tamen Sy-
nodus iv. Toletana abrogavit. Mitto exem-
pla alia. Traditio itaque dogmatum puri-
tatem commaculat. Inſuper ſi ex traditio-
ne Patrum comprobatur doctrinæ veritas,
nulla erit hæreticorum ſecta quæ propugna-
ri non poſſit. Nam Baſilides, Valentinus,
Marcion, aliæque peſtes ſe audiviſſe Apo-
ſtolorum diſcipulos gloriabantur. Pro nihilo
itaque valet in fidei definitionibus antiquo-
rum auctoritas.

Reſp. ad 1. temere dici interpolatos Pa-
trum libros univerſos, etſi nonnulli aut
amanuenſium incuria, aut fraude hæretico-
rum fuerint vitiiati: neque ex his, quæ du-
biæ ſunt fidei dogmata confirmamus, ſed
ex receptis, vindicatis, & qui Scriptorum
aliorum magnæ in Eccleſia auctoritatis te-
ſtimonio non refragantur. Quamquam etiam
ſine ſcriptis Patrum traditio potest conſtare,
ut de barbaris gentibus inquit lib. 111. cap.
4. Irenæus: *Cui ordinationi aſſentiuntur mul-
torum gentes barbarorum, eorum qui Chriſtum
credunt, ſive charta & atramento ſcriptam
habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalu-
tem, & veterum traditionem diligenter cuſto-
dientes.* De codicibus, qui depravati cre-
duntur, vide Vindicias doctiſſimi Patris
Couſtant. Quod ſequitur de varia ſignifi-
catione vocabulorum, facile expeditur; per-
cipiuntur enim ſingula, ſi Scriptorum æta-
tem, graſſantes hæreſes, ſtili conſuetudi-
nem, & interdum verborum penuriam, qua
laborant qui græca latine reddunt, ſedulo
E per-

perpendamus, maxime autem Apostolicæ Ecclesiæ iudicium: nam Traditionis regula nemo bene utitur, qui Ecclesiæ spernit auctoritatem. Proximum ex ipso Basnagio, qui argumentum istud urget, diluitur. Dissert. enim ix. adversus Tradit. exornata n. 16. agens de canone Scripturarum, ait, quod etsi complures de Epistola Judæ, de Jacobæ, & Apocalypsi olim dubitarunt, non tamen in eam calamitatem incidit Ecclesia, ut communi omnium Christianorum conspiratione liber qui divinus esset canone pelleretur. Idem tenent Novatores alii ex Ecclesiæ conspiratione Scripturarum canonem, ut inquirunt, recipientes. At eo prorsus pacto traditio a Papia evulgata, homine ingenii exigui, dogma communi aliorum sensu probatum commaculare non potuit, ut ostendi lib. iiii. cap. 9. præsertim cum ipse Papias apud Eusebium lib. iiii. H. E. aliique Chiliastræ Traditiones comprobarint, tametsi minus accurate inductas a Cerinthianis cum veris & Apostolicis intruserint. Tertullianus autem in 3. de Corona labitur, traditionem appellans, quod repugnat Scripturæ Act. xx. 36. cum utrumque tenendum sit, Verbum scriptum ac traditum, & traditio repugnans aperte verbo scripto nequeat esse Apostolica. Illud vero quod de trina immersione additum est, spectat ad disciplinam & ritum, non ad dogma: potuitque variari, quoniam sicut trina immersio significat triduana sepulturæ sacramentum, ita una commonstrat in tribus subsistentiis unam substantiam, inquit Epist. 41. Magnus Gregorius; cuius auctoritate freti Patres Toletani decreverunt c. 45. ut conferretur baptisma sive trina, sive simpla immersione. Ergo id reprehendere non debebant post annos fere 200. Alcuinus, & Walfridus: quorum zelum coercere studuit an. 868. Synodus Wormaciensis confirmans canone 5. Toletanæ definitiones. Sed legendus Martene de Antiq. Rit. libro 1. art. 14. Ipse Basnagius, qui hæc post Dallæum objectat, num. 29. scripserat num. 24. *Dum pietatis dogmata, morumque præcepta salva maneant, de ceremoniis pax esse poterit.* Postremum de hæreticis facillimæ est solutionis; illi quippe cum traditione, tum scriptura abutuntur: sed quemadmodum Scripturæ canonem debemus inquirere in Apostolica Ecclesia, ubi est continuata ab Apostolis Episcoporum suc-

cessio: ita ibidem, juxta Irenæi & Augustini documenta superius producta, legitimæ traditiones custodiuntur.

Deinde obijciunt hæretici innumeras Patrum sententias. Ac primo inquirunt Irenæum lib. iiii. cap. 1. hæc habere: *Non enim per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos: quod quidem tunc præconiaverunt, postea vero per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum, & columnam fidei nostræ futurum.* At liquet eo loci Irenæum Traditiones non excludere, sed refellere Marcionitas, qui Apostolicis scriptis alia præferebant a se mutilata, gloriantes emendatores se esse Apostolorum, nec in Apostolis Spiritum sanctum locutum, sed reperiri voluntatem aliquando in Valentino, aliquando in Marcione, aliquando in Cerintho; ut ibidem ait Irenæus, necnon Tertullianus lib. 2. adv. Marcionem, & Epiphanius hæresi 42.

Insistunt hæretici: Nonne Irenæus proximo capite inquit Valentinianos, dum e Scripturis arguuntur, ad Traditiones converti, quasi non possit inveniri veritas ab his, qui nesciunt traditiones? Reponimus autem istis Irenæum eos insectari, qui obtrudunt traditiones humanas explosis Apostolicis: sequitur namque num. 2. *Cum autem ad eam iterum traditionem, quæ est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in Ecclesiis custoditur, provocamus eos, adversantur traditioni, dicentes se non solum presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapientiores sinceram invenisse veritatem.* Vides quantum hæc cum superioribus cohæreant. Sed heretodoxi regerunt. Irenæus lib. 2. cap. 47. ait scripturas perfectas esse: ac lib. iv. cap. 66. inveniri in illis universam actionem, & omnem doctrinam, & omnem passionem Christi. Nihil tamen hæc probant; nam lib. 2. cap. 47. sive ex distinctione Massuet 38. num. 4. invehitur in eos, qui adversus scripturas aperte unum Deum annuntiantes, commenti Ennææ, & Verbi, & Vitæ nativitates, ipsum Dominum dicebant labis fructum, & ignorantie prolationem. Hi erant Valentiniani fabricatores Æonum. Lib. autem iv. cap. 66. ex distinctione Massuet 34. num. 1. refellit Marcionitas autumantes ab altero Deo esse prophetas, ex quo hi a Christo facta prædixerint, & novum Testamentum vaticiniis antiqui consentiat. Legite, inquit

Inquit n. r. *diligentius id, quod ab Apostolis est Evangelium nobis datum, & legite diligentius prophetas, & invenietis universam actionem, & omnem passionem Domini nostri predictam in ipsis.* In subjecta itaque materia, de qua cum hæreticis decertabat, Irenæus Scripturas commendat, non rejectis traditionibus, sine quibus nec Scripturarum ipsarum persisteret auctoritas.

Provocant præterea nos ad Tertullianum, qui contra Hermogenem cap. 22. *Adoro, inquit, scripturæ plenitudinem; paucisque interjectis, Væ illud adjicientibus, aut detrahentibus destinatum.* At ibidem refutatur Hermogenes asserens mundum ex præjacente materia conditum contra apertam Geneseos historiam, quæ initio Factorem manifestat & facta, illis nempe verbis, *In principio creavit Deus cælum & terram;* quibus allatis ait Tertullianus, *An autem de reliqua subjacente materia mundum fecerit nusquam legi. Væ illud adjicientibus, idest mundum esse factum ex materia Deo coæterna, aut detrahentibus destinatum, scilicet in principio Deum e nihilo cælum terramque condidisse: væ scripturam, qua plenissime Deus asseritur Conditor universorum, temere mutilantibus.* Solet opponi & quæ scribit de Carne Christi cap. 7. *Non recipio quod extra Scripturam de tuo infers.* Sed notandum est Marcionem, ne humanam Christi fateretur generationem, pluribus Evangelii verbis rescissis, versum 47. cap. xii. Matthæi, *Ecce mater tua, & fratres tui, &c.* hac ratione eludere studuisse, *Tentandi gratia nuntiaverant ei matrem & fratres, quos non habebat:* hæc ibidem Tertullianus, qui ostendens laudato in versu non esse materiam tentationis, ut est cap. xix. 3. & xxii. 35. *Non recipio, inquit, quod de tuo infers, nuntiatum Christo, Ecce mater tua, & fratres tui, non quod haberet matrem, fratresque, sed tentandi animo: quibus non traditiones eliminat, sed miserrimum Marcionis effugium.* Idem Tertullianus de Resurrect. Carnis cap. 3. arguit hæreticos, quod cum Ethnicis sapiant, nec de Scripturis solis quæstiones suas sistant. Verum quid sibi velit, satis explicat dicens, *Interstruunt unde sciunt facile capi mentes de communiori favorabili sensuum, nimirum hæretici, licet Scripturas recipere videantur, more Ethnicorum probant tantummodo obvia sensibus, nec solis scriptu-*

ris nituntur, sed humani sensus fallacia. Quare mirandum est Novatores tam confidentur abuti verbis Tertulliani; quum is de Præscript. demonstret hæreses refellendas ex quo aliquid novi in Religionem intrudant, viamque confutandi illos scripturis esse longam ac perdifficilem, quia vel sacros libros non recipiunt, vel corrumpunt ac temerant, vel sensus pravos illis affigunt; inquirendam ex successione Episcoporum Ecclesiam, cui scripturæ concreditæ sunt, & antiquissimam ejus doctrinam tenendam, nuperam vero repellendam tamquam extraneam & falsam; ne repetam quæ attuli capite præcedenti.

Urgent & Cypriani verba ex Epistola ad Stephanum 74. in qua ad illam sententiam Pontificis, *Nil innovetur, nisi quod traditum est,* respondet Martyr sanctissimus: *Unde est ista traditio? Ea facienda esse, quæ scripta sunt, Deus testatur.* At Cyprianus ad sacras literas provocat, quoniam hoc loco arbitratur Traditionem præscriptam a Stephano commentitiam esse, scripturisque unam Fidem, & unam Ecclesiam commendantibus repugnantem, paratus tamen recipere traditionem perantiquam & Apostolicam, ut ait sub finem ejusdem Epistolæ: *Si in aliquo vacillaverit veritas, ad originem Dominicam, & ad Evangelicam, atque Apostolicam traditionem revertamur.* Liquet etiam ex Epistolis Cyprianicis ad Pompejum, & Jubajanum, sanctum martyrem opposuisse consuetudinem, traditionemque Ecclesiæ Africanæ; ut etiam S. Pater Augustinus animadvertit lib. v. de Baptismo cap. 23. sed huic consuetudini præferendam consuetudinem universæ Ecclesiæ etiam Conciliis universalibus roboratam, ex ejusdem Cypriani sententia, ut S. P. Augustinus scribit proximo libro vi. cap. 7. Haud repetam quæ protuli ex Epistola 63. ad Cecilium de Calicis consecratione, scripta a Cypriano jam Episcopo, ut ex Autore Annalium Anglorum probat Dupinius.

Obtrudunt & Basilium, quo nullus Traditiones commendavit expressius. Inquiunt illum in Regulis brevioribus n. 95. asserere de Episcopo, *E divinis literis ediscat re-ctum, & necessarium.* At præterquamquod ex Paulinis Epistolis potest Episcopus illud etiam addiscere quomodo sit custodiendum depositum, quomodo traditiones servandæ, ut idem Basilus scribit ad Amphilo- chium, in breviori illa Regula 95. ait posse Epi-

scopum ediscere ex prima ad Corinth. iv. 1. ut sit *Minister Christi*, & *dispensator mysteriorum Dei*, & ex 2. ad Thessalonicenses ii. 16. ut fratres *confirmet in omni opere*, & *sermone bono*, quæ duo Episcopum rectum, probumque constituunt: sed ut his polleat, opus illi est doctrina sana, vitæ integritate, & sacræ eruditionis ornatu. Obje-
ctant & Basilii Epistolam 80. ubi ait *Stemus arbitratui inspiratæ a Deo Scripturæ*. His tamen verbis cautos nos reddit ad libitum, & ante Ecclesiæ definitionem, sacra dogmata explicemus vocabulis ambiguis & apud Patres inusitatis, & quæ ejusdem generis essent, ut præter vocis novitatem, sensum etiam nobis novum, & inusitatum afferrent, & apud sanctos Viros nusquam in usu fuisse reperirentur: quibus an traditiones evertat, an roboret, judicet cordatus lector. Addunt Basilium in Asceticis de vera ac pia fide commonere ut fugiamus omnem a Dominica doctrinam alienam, & vocem & sententiam, & infidelitatis manifestissimum indicium esse Scripturis adjicere, & ea quæ non sunt scripta introducere. At hæc sive Basilius, sive Eustathius Sebastenus, cui Ascetica tribuit lib. iiii. cap. 15. Sozomenus, scripsit adversus hæreticos; de quibus Joannis x. 5. præscriptum Christi ovibus est: *Non novērunt vocem alienorum*.

Ex Chrysostomo hæc promunt. Primum ait ille in Psalmum 95. *Si quid dicitur absque Scriptura, auditorum cognitio claudicat*. At istic eos vellicat, qui sacras Conciones struunt profana tantum loquentia, aut e suo cerebello ratiocinationes effingunt, sine testibus, solaque animi cogitatione, inquit ibidem Chrysostomus: in quem lapidem impingunt tam qui paradoxa eruçant, quam ii, qui e suggestu nihil crepant, nisi Tullium, Boc-
cacium, Casam, nacti auditores a Paulo prænuntiatos, & auribus prurientes. Addit Chrysostomus, inquit, Hom. 49. in Matt. *Volentes firmitatem accipere fidei ad nullam rem fugiant, nisi ad Scripturas*. At de his auctor homiliæ, quem alium esse a Chrysostomo, & Ariana labe inquinatum, Sixtus Senensis, Savilius, Bellarminus, Maldonatus, Labbeus, Dupinius, Alexander, omnesque consentiunt; de his, inquam, loquitur, qui Antichristo adveniente nullum aliū Redemptorem agnoscent, nisi quem viderint palam descendentem de cælo, juxta

divina oracula Matth. xxiv. 27. Imo in eadem homilia pag. editionis Commelinianæ 954. affirmatur nos in fide fore perfectos, si non tantum *Scripturis*, verum etiam *doctrinæ Sacerdotum assidui fuerimus*. Præterea objiciunt quod in Hom. xlii. 2. ad Corinthios appellat Scripturam exactam rerum omnium *lancem ac normam*: quod de ipsa Scriptura dici ego fateor, sed agit eo loci Chrysostomus de præceptis, moribusque ad illorum præscriptionem formandis, ac præsertim de divitiarum contemptu, allata parabola divitis & pauperis Lucæ xvi. 19. & sententia illa Matth. xix. 24. *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum*. Scripturam autem esse formandorum morum exactam regulam, maxime Patrum commentariis col-
lustratam, non est qui denegat.

Veniamus ad Hieronymum. Inquiunt præclarissimum hunc Ecclesiæ Doctorem scripsisse in Psalmum 86. Tom. 2. pag. 350. *Quamvis ergo sanctus sit aliquis post Apostolos, quamvis disertus sit, non habet auctoritatem*. Respondemus asserere istic Hieronymum privata scripta non esse Apostolicis comparanda, & quæ paucis scripta fuerunt, abscindenda a canone eorum, quæ principes Ecclesiæ, & principes Christi non scripserunt paucis, sed universo populo. Rejicitur ergo a Hieronymo privata commentatio, non universalis Ecclesiæ traditio. Deinde opponunt quod scribit in cap. i. Michææ Tom. iii. pag. 1503. egressam non esse Ecclesiam de finibus suis, idest, de scripturis sanctis. Sed inepte & imperite; reprehendit enim ibidem hæreticos, qui contortis explicationibus sacras literas pervertentes, domum suam non in scripturis construunt, sed in vicinia Scripturarum; quod mirifice adversariis nostris convenit. Addunt Hieronymum in i. Aggæi eodem Tom. p. 1690. hæc habere: *Quæ absque auctoritate & testimoniis Scripturarum, quasi traditione Apostolica sponte reperiunt, atque confingunt, percutit gladius Dei*. Optime: quæ sponte confingunt hæretici, nec a majoribus acceperunt, ut observationes varias, Chameunias, idest, humi dormitiones, & *Ἐνδοξασίας*, idest, aridas epulas, ineptiasque de Taciani radice crescentes, quibus hæreticorum conciliabula deceptis populis blandiuntur. Nil ergo hoc loco efficit auctor Apologiæ Anglicanæ. Objiciunt & quod
ait

ait contra Helvidium Tom. iv. pag. 141. *Ut hæc quæ scripta sunt non negamus, ita ea quæ non sunt scripta renuimus. At quænam isthæc sunt? Mariam nupsisse post partum; quod tradidit ante Helvidium Ebion, & Theodotus Byzantinus. Accedit quod ibidem Hieronymus scribit posse Helvidium etiam traditione refutari: Nunquid non possum tibi, inquit, totam veterum Scriptorum seriem commovere, Ignatium, Polycarpum, Irenæum, Justinum Martyrem, multosque alios Apostolicos, & eloquentes viros? Sed Scripturis garrientem apposite iisdem armis revincit. Rursus opponunt, quæ Hieronymus habet in Caput. 23. Matth. eodem Tom. iv. pag. 112. Hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur. Verum quid est Hoc? Zachariam filium Barachæ occisum inter templum & Altare, esse Zachariam patrem Joannis, quod aliqui affirmabant ex quibusdam apocryphorum somniis: quare ibi refelluntur scripta apocrypha, non legitimæ traditiones. Demum Hieronymus in caput 1. Epist. ad Titum eodem Volumine pag. 419. inquit, Sine Scripturarum auctoritate garrulitas non haberet fidem: quæ cum scripta sint adversus subdolos, qui destituti præsidio veritatis nituntur perversam doctrinam etiam divinis testimoniis roborare, non pugnant adversus nos, qui præter Scripturam utimur Traditione; sed contra garrulos subversores, Scripturarum auctoritate, sine qua non haberent fidem, hæresim disseminantes, ut fecerunt quidam de circumcisione Judæi, ut adversus nascentem Ecclesiam præcepta legalia introducerent.*

Proximus est Augustinus, ex quo sex loca producant facillimæ singula expeditionis. Ac primus est, ut librorum teneamus ordinem juxta PP. S. Mauri editionem Parisiensem, in Epistola ad Hieronymum 82. alias 19. ubi num. 3. ait solis Scripturarum libris hunc honorem deferendum, *Ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse, firmissime credendum sit. Quo in loco istud tantum Augustinus contendit, nullius privati Scriptoris libros excipiendos, tamquam Prophetarum & Apostolorum: de quorum scriptis quod omni errore careant dubitare nefarium est. Ita S. Pater eadem Epistola, eodemque numero, pag. 190. Tom. 11. Quid vero de iis, quæ non scripta, sed*

*tradita a Catholica Ecclesia custodiuntur? Hæc, vel ab Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta esse, ideoque inviolabiliter servanda, eximius doctor scribit eodem Volumine, pag. 124. in Epistola 54. olim. 118. ad Januarium. Alter locus erat Tom. 111. de Doctrina Christ. lib. 11. cap. 9. num. 14. ubi ait: In iis enim, quæ aperte in Scripturis posita sunt, inveniuntur ea omnia, quæ continent fidem, moresque vivendi. At hæc accipienda esse de præceptis, fideique mysteriis, quæ unicuique perspicua sunt in Christi Ecclesia, non de complexu dogmatum universorum, liquet ex quo ibidem sequatur, Spem scilicet atque caritatem; & ex quo S. Pater lib. v. de Baptismo cap. xxiii. numer. 31. scribat: Sunt multa, quæ universa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur, quamquam scripta non reperiantur. Vide Tom. ix. pag. 156. Tertius petitur ex eodem Tom. 111. 2. p. pag. 619. idest: Tract. 49. in Joannem ubi hæc leguntur, *Electa sunt quæ scriberentur, quæ salutis credentium sufficere videbantur. Ast horum verborum sensus est, sufficere signa in Evangelio enarrata, imo solam Lazari resurrectionem, ut datis velut suæ virtutis indicibus, credamus in Christum; nec ibi sermo est de credendorum dogmatum plenitudine. Depromptus est quartus ex libro de Bono Viduitatis cap. 1. num. 2. Tomo vii. pag. 269. Sancta enim Scriptura nostræ doctrinæ regulam figit. Verum neque his verbis dispungitur Patrum traditio; neque de alia re agitur, nisi de questione ad vitam moresque pertinente, de professione scilicet viduitatis. Quintus habetur Tom. viii. pag. 704. sive libro 11. contra Maximinum cap. 14. num. 3. Est autem: Sed nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense tamquam præjudicaturus proferre Concilium. Nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris, Scripturarum auctoritatibus, non quorumque propriis, sed utrisque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet. Sed ibidem Augustinus hæreticum nullo in pretio habentem Concilium Nicænum, illique opponentem Ariminense, compellit ad recipiendum Homousion auctoritate Scripturarum, idest, versu 20. capitis v. Epistolæ 1. Joannis: Hic est verus Deus,**

& vita eterna; non quod Augustinus aut Concilia nauci faciat, aut Traditionem contemnat, nam ibidem ait: *Hoc est illud Homousion, quod in Concilio Nicæno adversus hæreticos Arianos a catholicis Patribus veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum est*; sed ut confugientem ad Scripturas, scripturis vellicet, & consodiat. Recole quæ diximus cap. præcedenti, argum. IV. probatum in Nicæna Synodo ab Athanasio *Homousion* ex Patrum traditione, ut inquit Theodoretus lib. 1. cap. 8. pag. edit. Moguntinæ 29. Postremus locus occurrit Tom. x. pag. 70. idest libro 11. de Peccamer. cap. 36. num. 59. *Ubi de re obscurissima disputatur, non adjuvantibus divinarum Scripturarum certis, clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio nihil faciens in partem alteram declinando.* Utilissimum quidem monitum in quæstionibus obscurissimis, (qualis tunc erat de animorum traduce eo loci pertractata) a differentibus religiose servandum, ut magis, inquit ibidem sanctus Pater, *inquisitio cauta laudetur, quam præcitata reprehendatur assertio.* At negamus quæstionem esse obscurissimam, ubi sit explorata Apostolicæ Ecclesiæ traditio.

Eruuntur ex dictis quatuor Regulæ ad quælibet alia Patrum testimonia explicanda: quarum prima est, Patres dum ad solas scripturas provocant hæreticos, solis illis catholicam fidem asserere, quoniam in subiecta materia, idest, ad errorem illum refellendum sufficiunt, posteaquam Traditione Ecclesiæ assecuti sumus Scripturarum ipsarum Canonem, & sensum. Ita Irenæus Scriptura revincit Marcionem, Tertullianus Hermogenem, Augustinus Maximinum: atque ita Athanasius orat. 3. contra Arianos, & magnus Constantinus apud Theodoretum lib. 1. cap. 7. inquit scripturis comprobari Verbi divinitatem. Altera regula est, ut distinguantur ea quæ ab omnibus promiscue credenda sunt, ut Deum esse unum, & Trinum, Verbum hominem factum, ab iis quæ custodiuntur ab Ecclesia, ejusque Rectoribus, ut hanc Scripturam esse Canonicam, illam Traditionem perantiquam, & de iis, quæ generatim ad singulos spectant, accipiamus sententias Patrum, ubi docent in Scripturis omnia contineri. Atque hac regula explicamus non solum Basilium

in Regulis brevioribus, Chrysostomum hom. 13. in 2. ad Corinth. Augustinum 2. de Doct. Ch. 9. verum etiam Cyrillum Jerosolymitanum in Catechesibus, aliosque permultos. Regula tertia est, ut dum nihil præter Scripturas probandum asserunt, & sacrorum librorum exigunt auctoritatem, eos accipiamus sive de quæstionibus obscurissimis, quæ traditione nequeunt resolvi, sive de hominum in sacris disciplinis nudo infirmoque ratiocinio, sive de historiis e scriptura apocrypha haustis, sive denique de novitate dogmatum innixa libris spuris ac suppositis. Atque hoc sensu loquitur Hieronymus in cap. 23. Matth. Augustinus lib. 3. contra literas Petilliani cap. 6. num. 7. nec non Theophylus Alexandrinus 2. Paschali, Theodoretus in 2. Dialogo, imo & Origenes Hom. 1. in Hierem. & in cap. 3. Epist. ad Rom. quo loco abutuntur Prædicantes, ut liquet ex Colloq. Ratisbonensi sess. 8. Postrema regula est, ut dicta Patrum intelligantur de Scripturis rite explicatis, juxta sensum, quem tenet Romana Ecclesia; ut docet Catechesi IV. Cyrillus scribens: *Disce ab Ecclesia, quinam sint veteris testamenti libri, quinam novi, nec leges, institutionesque Patrum evertes.* Quam regulam tradit etiam a S. Patre Augustino in 11. de Doctr. Christ. cap. 8. non semel diximus. His ergo regulis fabulorum procacitatem contundito.

Deinde hæretici nituntur demonstrare Romanam Ecclesiam in custodiendis traditionibus infidam esse, & ignaram. Nam nonnullas antiquavit, ut de lacte & melle porrecto Neophytis, de Eucharistia privatis in domibus sumpta; de eadem sub utraque specie laicis ministrata. Nonnullas e contra Traditiones tamquam Apostolicas intrusit, ut jejunium quatuor temporum, Sanctorum cultum, Crucis adorationem, immaculatam Conceptionem Deiparæ. Nonnullas denique in oppositas commutavit, ut de Animorum beatitudine ad judicii diem differenda, & de vinculo matrimoniorum indissolubili; pro quorum prima adulteravit S. Leonis collectam, alteram innumeris dispensationibus labefactavit. Hæ vero traditiones non spectant ad solum ritum aut disciplinam, ut aliquæ superius commemoratæ.

Resp. traditiones prioris generis utique ad solam disciplinam, ritumque spectare, ideoque admittere, ut inquit lib. de Velandis Virg.

Virg. cap. 1. Tertulianus, *novitatem correctionis operante, & proficiente usque in finem gratia Dei*. Usus tribuendi baptizatis lac & mel non solum probatus fuit ætate Hieronymi, ut liquet ex ejus Dialogo adversus Luciferianos: sed etiam perduravit usque ad medium sæculum nonum, perseveratque etiamnum apud Æthiopes, ut ostendit Martene de Antiq. Ritibus lib. 1. cap. 1. art. 5. At tali usu sublato, sicut & immersionis, persistit fidei integritas, mellisque ac lactis symbola sunt augustioribus ceremoniis expressa; illa vero recte sublata, posteaquam insani homines ea adhibuere etiam in Calicis consecratione, ut olim Ethnici in sacris Leoninis. Eucharistiam ad privatas domus deferri cœptum sævientibus persecutionibus, ne absque Communione quis obiret, & dum unica Missa, cui omnes adesse non poterant, celebrabatur; invaluitque diutius id consuetudinis apud Anachoritas: at sumendam de manu *presidentium*, idest, sanctorum ministrorum, ait olim Tertullianus cap. 3. de Corona militis; demandatumque illam dispensandi munus Diaconis constat ex Ambrosio lib. 1. de Offic. cap. 41. & Magno Leone serm. 2. de S. Vincentio. Institutum propterea optime, ut sacris in ædibus manu presbyterorum, si adsint, disperuiatur. Communionem sub utraque specie nec Apostolorum ætate, nec priscis sæculis semper servatam alibi demonstrandum, quemadmodum & justis de causis laico interdiciam.

Nec Romana Ecclesia falsas unquam traditiones intrusit. Etenim jejunium Quatuor temporum, sive a Victore, sive a Callisto institutum, eo sensu dicitur a D. Leone serm. 47. c. 1. descendere ex traditione Apostolica, quod ab Ecclesia, cujus definitiones dicuntur Apostolicæ, sit in consuetudinem devotionis receptum, ut inquit ibidem Leo: aut quia jejunium Apostoli commendarunt, Ecclesia autem statuit jejuniorum fixos dies, ut ait Lupus in Notis ad Synodum Victoris. De Sanctorum cultu, & adoratione Crucis alibi. Ad instituendum festum Conceptionis B. M. V. sat est pia fidelium opinio; nec fide Catholica adhuc creditur, quod nefas est oppugnare. Non est tamen certa traditio opposita; nam Patres, qui aliter videntur sensisse, exponi possunt de debito contrahendi peccatum. Non fuit Occiden-

talit Ecclesia, quæ omnium prima coluerit Deiparæ Conceptionem; sed longe ante Latinos illam celebrarunt Græci. In Hispania institutum hoc festum a D. Jacobo scribit Flavius Dexter in Chronico. Auctor suppositus est, ac narratio fluxa nimis ac dubia. At quid plura? Religiosum est Deiparam venerari, & momento illi plaudere, quo Reparatrix Generis nostri procreta est. Id fidelium pietatem commendat, id confratrum sodalitia, id Scriptorum præconia; id sacramenta Theologorum, quæ anno 1574. Parisiis tanto ardore Maldonatus exagitavit.

Traditio de Sanctorum præsentī beatitudine a nobis lib. 3. fuit propugnata. In antiqua beati Leonis Collecta Sancti Pontificis animæ non essentialē gloriam, sed accidentalem deprecabatur Ecclesia, ut diximus eodem libro, Tom. 1. pag. 87. Non tamen inficias ibo olim deprecaram etiam pro sanctis Confessoribus, scribente Augustino de Virginit. cap. 45. n. 46. *Notum est, quo loco Martyres, & quo defunctæ Sanctimoniales ad altaris sacramenta recitentur: & serm. 17. de Verbis Apost. nunc. 156. n. 1. Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipsis oratur: pro ceteris autem commemoratis defunctis oratur. Injuria est pro Martyre orare, &c.* Aliquando ergo etiam pro sanctis Confessoribus orare consuetum fuit. At male hinc Dallæus insert, errare modo Ecclesiam, dum orat tantum pro animabus Purgatorii, non eadem ratione pro Sanctis: nam aliquando in vetustissimis diptychis Martyrum Confessores eximie virtutis commemorantur; licet tria essent distincta, diptycha Martyrum, diptycha defunctorum fidelium, diptycha vivorum. Quare orationes olim factæ pro sanctis Confessoribus neque oppugnant oblationes pro mortuis, neque præsentem Sanctorum gloriam. Legi poterunt viri doctissimi Mabillonius Præfat. ad v. sæculum Benedicti. §. 6. & Martene in Antiq. Rit. lib. 1. cap. 14. art. 8. & 12. Matrimonium rite celebratum nunquam Ecclesia dissolvit: dispensationes juxta de causa impertitur: majorum statuta propugnat acerrime; ac frustra hæretici ad illam collidendam conatus omnes impendunt.

Postremo hæretici pugnant nobiscum ratione. Apostoli, inquit, *missi* dicuntur, nec aliud homines docuerunt, quam expressam in Evangelio Magistri doctrinam. Quis enim

enim a Rege legatus alia præter Regis præscripta audeat populis intimare? At si quid aut Apostoli ipsi, aut successores superaddiderunt, quod persistente fidei integritate non fuit in dogmate, humanum illud erat, mutationi obnoxium, temporisque exiguo intervallo interituum; nec aliquid istiusmodi potest esse fidei divinæ fulcrum, & horti conclusi, idest, immaculatæ Ecclesiæ propugnaculum ac sepimentum. Quid, quod ea quæ transeunt de aure in aurem continuam subeunt immutationem? Adde tam longam annorum seriem ab Apostolorum ætate ad hanc usque, antiquorum indigentiam, nec non exilia, dispersiones, simplicitatem, summamque ignorantiam: quomobrem non potuit humana aliqua traditio incorrupta ad nos pervenire. Demum si talis sit norma credendi, ut quidquid traditum est, illud recipiatur; Pythagorica erit disciplina nostra, non Christiana, imo Sarcenorum more, Arabumque instar, pseudo-magistris præbebitur a nobis assensus; quod ducti infideli & incerta traditionum regula miserando experimento verum esse confirmant.

His respondemus, audacter, ignominiose, imperite hæc putido ore Novatorum effundi. Apostoli missi quidem sunt, & Legati, sed cum potestate præcipiendi, & quemadmodum Consul, & Imperator plura præter consilium & imperium faciunt, suo tamen officio convenienter, ita illi multa præter mandata Evangelica præscribere poterant, dummodo iisdem mandatis utilia, nec Apostolorum nomine indigna. Atque ita Regum missi, ut recte fungantur commisso munere, ad præscripta principum universalibus institutis comprehensa, quædam particularia, quæ tempus & occasio postulant, non pugnantia, sed coherentia adiciunt sano, perutili, providoque consilio. Sed & falsum est Apostolis nihil præter Evangelica scripta commissum; cum e contra nec scripta tunc extarent, quando dictum est eis, *Prædicate Evangelium*, nec Christus illos omnia prorsus docuerit, antequam in cælum conscenderet: imo ait, Joan. xvi. 12. *Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo. Cum autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ecquid vero Spiritus docuit, nisi quæ nondum acceperant, & quæ ante adventum

eiusdem Spiritus portare non poterant? Multa ergo, quidquid Calvinus blateret, Apostolis Spiritus sanctus suggessit nondum audita: & nemo jure negabit commentatione Calviniana æquiorē esse interpretationem Augustini Tract. 98. in Joannem n. 8. *Quod itaque ait Dominus, Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, adjicienda illis fuerant quæ nesciebant, non quæ didicerant evertenda.* Enim vero, ut ibidem Augustinus demonstrat, non relinquitur fundamentum dum alia adduntur ad construendum ædificium, neque evertitur fides si ad ipsius incrementum, & Scriptura, & traditio, & utilia documenta plurima post ascensum Christi accesserunt.

Cum autem Traditiones, sive Apostolicæ, sive Ecclesiasticæ a Spiritu sancti inspiratione descendant, temere & inique ad hominum inventa amandantur: alioqui humanum esset Testamentum per Moysen constitutum & promulgatum, humana Evangelia ab hominibus literis conscripta, humanæ Epistolæ Pauli manu exarata: quod nemo dixerit, nisi qui deneget Moysen, Prophetas, Apostolos fuisse afflatos Spiritu sancto, adversus testimonium Petri Epistola ii. c. 1. 21. *Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Homines ergo sunt Traditionum promulgatores, non auctores, eisque testimonium addunt, non firmitatem, & quemadmodum qui regia diplomata exhibent, ita qui Apostolicas institutiones proponunt, promerentur fidem, & hi eo majorem, quo politicorum ministrorum munus antecellit doctrina, ac pietas sacerdotum. At homines, inquis, hi sunt. Quid vero inde? Recipis ab his Scripturas, non recipis Traditiones? Si conspirare non potuerunt omnes in sacris libris mutilandis, supponendis, eradendis; suspicaris ad confingendas Traditiones in Ecclesia per orbem diffusa singulos consensisse? Non patitur Spiritus sanctus, quos posuit regere Ecclesiam Christi, omnes simul deficere. *Quid ergo vel omnes, vel plures uno, vel eodem sensu, manifeste, frequenter, perseveranter, velut quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo formaverint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur.* Tene præclarum illud Lirinensis Commonitorium.

Sed, regeis, nonne potuerunt tanto annorum intervallo, in tanta rerum vicissitudine,

dine, quæ excipiuntur auribus excidere, & variari? Si providentiam, sollicitudinem, quam de Ecclesia sua Christus gerit, tu perneges, nec verbum traditum, nec scriptum servatum esse fateberis; nam ut illud disperdi in auribus, & lingua vitari potuit, ita istud potuit amanuensis adulterare, tinea corrodere, ignis incendere, & injuria temporum depravare. Si providentiam curamque illam confitearis: illa utrumque Verbum, Scriptum ac Traditum servatum est. Adde singularia Traditionum adminicula, perpetuum Ecclesiæ usum, successionem Episcoporum, Conciliorum canones, scripta Patrum: quibus ea quæ transeunt de aure in aurem firmantur moribus fidelium, consuetudine, disciplina, præceptionibus, & munimentis literarum, ut deleri non possint oblivione. Scitum Pythagoræ, ut discipuli responderent, *Ita visum Magistro*, etiam Christi-fidelis probat dum hanc dogmatum suorum rationem profert, *Ita tradiderunt Apostoli*: & nisi hæc ratio sit inculpabilis, in recipiendis quoque Scripturis est irrationalis & rusticus, quippe illarum canonem definivit Ecclesia: sed absit, ut id effutiamus; cum ad credendum Ecclesiæ certa nos pertrahant momenta, quæ non habebat ad credendum Pythagoræ juvenus Atheniensis. Vide hujus libri cap. III. & V. In II. demonstrata est falsa Saracenorum Religio: quæ una cum omnibus hæresibus etiam ex hoc refutatur; quoniam figmentum humanum est quidquid antiquæ Traditioni, adversatur. Verum hæc disputatio concludi jam potest; nam satis ostendimus servandum vetustum morem, & perantiquum dogma,

Quod semel invecum est Majorum TRADITIONE, inquit in Carmine Eucharistico Paulinus.

C A P U T VII.

De interioris fidei ad salutem necessitate.

CONTRA Ebionæos, Arminianos, Libertinos, aliosque hujus farinae homines quarto hujusce libri capite demonstravi veram non esse Fidem aut Verbi divini Incarnationem, aut individua Trinitatem negantium. Nunc inquirimus, an hæc fides ita ad salutem sit necessaria, ut qui ejus

Berti Theol. Tom. V.

inculpabili ignorantia laboraret, eam tamen haberet in animi præparatione, quamvis hæc mysteria non profiteretur *explicite*, adhuc salutem sempiternam consequeretur. Nam qui in Ecclesiæ gremio nutritur, & sensuum pollet integritate, si mysteria hæc negligat, neque gratia Sacramentorum, neque gloria, ob voluntarium negligentiam crimen, donari compertum est. Immo huic Ecclesiastico Jure præscribitur, ut etiam memoria teneat Symbolum, Decalogum, & Orationem Dominicam: *Nescio enim qua fronte se Christianum dicat, qui paucos versus in Symbolo, vel oratione Dominica parare dissimulat*: inquit Serm. 265. num. 2. Ap. Augustinus, aut Cæsarius. In ceteris servandi canones Cap. XI. lib. XXI.

Haud dubium est, quin in adultis requiratur fides interna; cum scribat Apostolus ad Rom. x. 10. *Corde enim creditur ad justitiam*: & ad Hebr. xi. 6. *Sine fide autem impossibile est placere Deo*: cum insuper hæc fides necessaria sit ad justificationem, ut definit sess. 6. cap. 6. & 8. Synodus Tridentina, & nos demonstravimus Tom. IV, pag. 105. Neque potest id de fide exterius tantum expressa intelligi, quoniam Apostolus præcipit fidem *cordis*, Tridentina Synodus fidem, qua *libere*, animoque *movemur in Deum credentes quæ divinitus revelata, & promissa sunt*: neque Deus attendit sermonem oris, sed voluntatis affectum. Deberet quidem hæc fides in nobis continua esse, & si non actu, virtute; ut omnia opera in Dei cultum, ac in finem ultimum referrentur, ideoque excitanda est actuum frequentatione; hi saltem repetendi dum Sacramenta recipiuntur, maxime Eucharistia, dum urget adversus fidem tentatio, dum solemniter ritu ab Ecclesia recoluntur sacra mysteria; nec memoria excidat, quod Scriptura ait, *Iustus autem meus ex fide vivit*: ad Rom. 1. 17. & proscripserit ab Innoc. XI. propositio, *Sufficit mysteria fidei semel credidisse*.

Igitur de hac interna fide quærimus, an ita debeat esse *explicite*, ut necessitate *medii* ad salutem necessarium sit credere Deum unum, ac Trinum, & Verbum Deum & hominem pro nobis crucifixum ac mortuum. Illud autem dicitur a Theologis necessarium necessitate *medii*, sine quo finis nulla ratione potest haberi, ut baptismus, sive martyrium

F

pue-

puerulis, Sacramentum poenitentiae adultis post lapsum; quemadmodum appellatur necessarium necessitate praecepti, quod adhiberi debet, quando id fieri potest; at si non possit, sat est votum ac desiderium, ut adultis sacramentalis Confessio, Communio, jejunium, Sacrum. Instituitur vero quaestio tam de veteris, quam de legis Evangelicae statu, & de hoc quidem an fides explicita tam ad justificationem, quam ad salutem necessaria sit; sunt enim qui ad salutem illam requirunt, sed ad justificationem non aliam fidem, quam Dei auctoris gratiae, sine explicita Incarnationis ac Trinitatis exigunt. Tribus ergo thesibus quaestio universa concluditur.

PROPOSITIO I. In veteri Testamento necessaria erat fides Mediatoris, sed non explicita in ejus divinitatem, ac individuae Trinitatis Mystrium.

Demonstratur i. ex Apostolo scribente ad Galat. iii. 12. *Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quia justus ex fide vivit: & ad Hebraeos xi. 2. In hac enim testimonium consecuti sunt senes.* Profecto loqui Apostolum etiam de fide Mediatoris liquet ex cap. iii. Epist. ad Romanos, ubi versu 22. inquit: *Justitia Dei per fidem Jesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio.* Et de hac fide paullo infra: *Unus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & praeputium per fidem.* II. Probatur ex S. P. Augustino, qui Epistola 157. ad Hilarium num. 14. inquit, *etiam antiquos justos habuisse ipsum spiritum fidei, hoc est Incarnationis Christi.* De Catechiz. rudibus 28. *Ipsam antiqui sancti venturum in revelatione Spiritus cognoverunt, & prophetaverunt: & sic salvi facti sunt credendo quia veniet, sicut nos salvi efficitur credendo quia venit: & de Nat. & Grat. c. 44. n. 51. Ea quippe fides justos sanavit antiquos, quae sanat & nos, id est, mediatoris Dei, & hominum hominis Jesu Christi, fides sanguinis ejus, fides crucis ejus, fides mortis, & resurrectionis ejus.* III. Confirmatur ratione, nam fides est una, & unum spiritum ingenerat, eandem salutem affert, & ab exordio generis humani fuit semper una & invariata, ut idem S. Pater demonstrat in Epistola De gratias cii. xii. ad Optatum cxc. 6. & in Psalmum i. 17. Hoc

loci aliam rationem S. Pater indigitat, quia nemo sine Christo salvari potuit. Videsis Act. Apost. iv. 12. & quae scripsimus c. 4. hujus libri.

At non fuisse necessariam fidem explicitam divinitatis Christi liquet I. ex Apostolo scribente ad Hebraeos x. 1. *legem habuisse umbram futurorum bonorum.* II. ex Augustino scribente ad Dardanum Ep. 187. cap. xi. num. 34. *Erat tamen antiquis justis aliquod occultum, cum tamen & illi eadem fide salvi fierent, quae fuerat suo tempore revelanda.* III. ex discrimine utriusque Testamenti, quorum primo mysteria, quae nunc sunt revelata, legalium involucris tegebantur.

Opp. adversus primam partem. At qui lege destituti erant? Hi per rationis lumen absque ulla fide legem implebant, ideoque salutem consequiebantur. Id affirmat Apostolus ad Rom. ii. 14. *Gentes, quae legem non habent, naturaliter quae legis sunt faciunt.* Confirmat Joannes in Apocalypsi vii. 9. connumerans praeter Judaeos turbam magnam, *ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis.* Afferit & Clemens Alexandrinus inter electos recensens in 6. Strom. Graecorum Philosophos praestantissimos.

Resp. eos, qui lege destituti erant, nisi singulari beneficio supernum illis lumen affulset, periisse. De Verbis Apostoli in 2. ad Romanos plura diximus Tom. iv. pag. 14. & 23. nec necessum est ea repetere. Absque fide exercentur aliquando officia virtutum, at non quae vitam sempiternam promereantur; & Apostolum loqui de Gentibus ad fidem conversis demonstrat Augustinus de Spiritu & lit. cap. xxvi. num. 44. & seqq. De iisdem Gentibus, quae sunt spolia Israelitarum, & linguis, populisque sejunctae, fit sermo in Apocalypsi, ut recte idem Augustinus in iii. de Doctrina Christ. cap. xxxv. num. 51. Ipsae enim simul cum electis Judaeorum constituunt Sanctorum universitatem, de quibus eodem cap. 7. Apocalypseos v. 14. *Laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni.* Clemens Alexandrinus docet tantum Gentilium philosophorum aliquos divinitus luce fidei illustratos, quamquam extra Judaeorum fines, salutem fuisse consecutos, quod & Origenes, & Chrysostomus alicubi docuerunt; sed Gratiam fidei cuique necessariam Clemens affirmat in 11. Strom. pag. edit. Morelli

relli 364. & Chrysoft. hom. 2. in Epistolam ad Rom. pag. edit. Commel. 22. Idem disertissime Origenes lib. 4. in Epist. Pauli pag. edit. Frobenianæ 387.

Adversus 2. partem objicies. Sacerdotes Matth. xxvi. 63. Christum interrogarunt, *Dicas nobis si tu es Christus filius Dei?* Nathanael Joan. 1. 49. ait: *Tu es filius Dei.* Martha Joannis xi. 27. *Tu es Christus filius Dei vivi.* Quomodo, nisi explicitè in Christi divinitatem Judæi credidissent, tam singularis confessio? Estius in dist. 25. lib. 3. §. 4. respondet fortassis Nathanaelem non intellexisse *filium naturalem*; censendum quippe est aliquid minus enuntiasse, quam Petrus Matthæi xvi. 16. Probo responsionem Estii: de Nathanaele namque idem scribit Augustinus Tract. vii. in Joan. num. 20. Aliter asserendum de Martha cum eodem S. Patre Tract. xlix. num. 15. Sed hæc pia mulier quandiu a Domini ore pependerat? Caiphas hæcne a semetipso dixit? Si id putas, dico aut principi Sacerdotum aliquid manifestum quod plebs ignorabat, aut illum commemorasse attributum a Patribus Messiae characterem, non tamen sibi plane compertum. Si afflatu divino loquutus est, ut dum ait Joan. xi. 50. *Expedi vobis, ut unus moriatur homo pro populo*: nil urget opposita argumentatio.

PROPOS. II. In hoc novæ legis statu necessaria est ad salutem fides *explicita* Dominicæ Incarnationis, ac Trinitatis.

Quod hæc fides necessaria sit demonstratum est Tom. iv. pag. 373. idemque firmatur præcedenti propositione. Quod vero hæc fides debeat esse *explicita* probatur primo ex Scripturis; nam Marc. xvi. 15. legitur: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit: qui vero non crediderit condemnabitur.* Evangelium autem fidem *explicitam* Incarnationis ac Trinitatis insinuat, eamque fidem Matth. ultimo vers. 19. profiteri debemus in suscipiendo baptismo, sine quo Dei regnum non obrineri affirmat Dominus Joan. 111. 3. Deinde confirmatur ex Augustino, qui Epistola 157. n. 24. ait: *Postea vero quam magnum pietatis sacramentum manifestum est in carne, & vocandis omnibus Gentibus Christi adventus illuxit, in quem & illi Patres crediderant, sed hujus fidei olivam suo tempo-*

re manifestandam, in illius arboris, de qua Apostolus loquitur, tamquam radice servabant, &c. Ac Ep. 177. n. 12. Puto autem fidem Christi, quæ postea in revelationem venit, in occulto fuisse temporibus patrum nostrorum, per quam tamen etiam ipsi Dei gratia liberati sunt. Et infra n. 14. Cum dicit, Apostolus, *manifestata est*, ostendit quia tunc erat, sed tamquam illa pluvia, quam Gedeon impetravit, tunc velut in vellere occulta, nunc autem velut in area manifestata. His Augustinus fidem, quam, ut vidimus supra, in utraque lege requirit, nunc, ob Evangelii revelationem, exigit manifestam, apertam, *explicitam*. Accedit ratio; etenim in hoc lex nova differt a veteri, quod tunc Christus sub legalium caeremoniarum nube promittebatur; nunc annuntiatur venisse, divinitatem suam comprobasse, ac antiqua vaticinia complexisse. Ut ergo Judæi sub legis velamine implicitam fidem habebant, ita Christianis Evangelii lumine effuso, fides *explicita* necessaria est.

PROPOSITIO III. Hæc fides non solum ad salutem, sed etiam ad justificationem omnino requiritur.

Demonstratur primo ex Apostolo ad Galatas ii. 16. *Scientes autem quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi.* Et ad Hebr. x. 19. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi.* II. Ex Tridentino sess. 6. cap. 6. *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata ac promissa sunt; atque illud in primis a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* III. Ex magno Augustino de Nat. & Grat. cap. 2. num. 2. *Si autem non gratis Christus mortuus est; ergo omnis humana natura justificari & redimi ab ira Dei justissima, hoc est vindicta, nullo modo potest, nisi per fidem, & Sacramentum sanguinis Christi.* Et de peccato Originali cap. 24. num. 28. *Itaque sine ista fide, hoc est, sine fide unius mediatoris Dei, & hominum hominis Christi Jesu, sine fide, inquam, resurrectionis ejus, quam Deus hominibus definivit, quæ utique sine incarnatione ejus ac morte non potest veraciter credi: sine fide ergo incarnationis & mortis*

Et resurrectionis Christi nec antiquos justos, ut justii essent, a peccatis potuisse mundari, Et Dei gratia justificari veritas Christiana non dubitat. IV. Ex ratione: enimvero si quis absque fide in Christum potest justificari, poterit etiam salvari, quoniam & de justificatione & glorificatione idem prorsus tradunt divinæ literæ ac Patres, fidem in Christum ad unam atque alteram requirentes; & justus nisi a gratia excidat, habet arrham promissionis, & adoptionem filiorum, ideoque & jus ad gloriam: quare si salus est ex fide Christi; etiam vita, etiam gratia, etiam justitia, dicente Apostolo, ut redeat, unde processit oratio, *Justitia Dei per fidem Jesu Christi.*

Opp. 1. Necessitas fidei in Christum *explicita* nequit ex Scripturis evinci, primo quia indiscriminatim loquuntur tam de justis antiqui Testamenti, quam de Christifidelibus, & consequenter si illi per fidem in Christum *implicitam* justificati sunt, sat est hæc fides in præsentis quoque statu. Atque idem dicendum est de Augustino exigente in omnibus justificandis cum Apostolo *eundem spiritum fidei* pro quacunque, sive vetusta, sive nunc labente hominum ætate, ut liquet ex prima propositione. Rursus quia Act. x. 22. Cornelius Centurio dicitur *justus, Et timens Deum*, nec tamen tunc erat per Apostolum Petrum fide in Christum *explicita* imbutus. Deinde Apostolus ad Heb. xi. 6. non aliam fidem necessariam affirmat, quam in Deum remuneratorem: nam ait: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, Et inquirentibus se remunerator sit.* Non ergo fides saltem *implicita* ad justificationem necessaria est.

Ad primum respondeo non solum Apostolum & Augustinum agnoscere unum spiritum justorum omnium, unam Christi fidem, unumque Mediatorem, verum etiam affirmare legem veterem fuisse umbram futurorum, & fidem Christi tanquam pluviam in vellere, nunc autem manifestatam ac revelatam, & quasi pluviam in area. Quare sicut ex unitate fidei, Mediatoris, & justificantis gratiæ inferitur antiquis justis necessariam fuisse fidem Christi, & gratiam Reparatoris; ita ex utriusque Testamenti discrimine in quorum uno latebant, quæ fuerant in altero suo tempore revelanda, concludi-

tur fidem olim *implicitam*, nunc apertam & absque velamine requirendam. Quod sequitur hac ratione expeditur. Aut Cornelius nondum manifestata Evangelii veritate habebat fidem *implicitam*, ut inquit S. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 4. aut si Evangelium jam promulgatum erat, habebat quidem justitiam operum per gratiam actualem, at non justificationem per gratiam *habitualement*, & Spiritum sanctum inhabitantem. Hoc secundum videtur conforme Augustino, qui de Prædest. SS. cap. vii. num. 12. ait Cornelii acceptas fuisse elemosynas & exauditas orationes antequam credidisset in Christum, *nec tamen sine aliqua fide orabat, Et donabat*: nimirum quia per gratiam moventem & fidem *implicitam* recte operabatur, at nondum fuisse justificatum affirmat S. Pater verbis sequentibus: *Sed si posset sine fide Christi esse salvus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apostolus.* Potest tamen utraque sententia ad concordiam revocari, dicendo quod sicut Cornelius vixit cum legis fieret translatio, ante promulgationem Evangelii justificatus erat per fidem *implicitam*; Evangelio promulgato in justitia confirmatus est per fidem *explicitam*. Neque enim Augustinus ait, *si fuisset justus*, ut legit Aurelius Piette Tom. iii. pag. 293. sed, *si posset sine fide Christi esse salvus*. Necessarium quippe erat ad salutem, ut qui per fidem *implicitam* fuerant ante promulgatum Evangelium justificati, eo promulgato in ædificium Christi per fidem *explicitam* coaptarentur. Ait quidem S. Pater Cornelium justificatum ante baptismum Quæst. 84. in Levit. & 33. Num. 9. necnon lib. iv. contra Donat. cap. 21. num. 28. & cap. 22. num. 29. At si putas Cornelium ante Petri prædicationem non fuisse sanctificatum, dicas Augustinum loqui de tempore, quo ante susceptum baptismum jam fide imbutus erat, & Spiritum sanctum acceperat, ut legitur Act. x. 44. Si justificatum velis antequam ad Petrum accederet, explicabis Augustinum de justitiæ augmento, & de visibili Spiritus sancti descensu. Proximum hac ratione diluitur. Aut Apostolus illa duo tantum commemorat, quia non agit de fide justificante ex toto, sed nominat quæ potissimum extimularunt antiquos justos ad pie Deum colendum, & adversa toleranda, quod nempe Deum ante oculos haberent, & remunerationem sperarent:

rent: aut si exponit fidem quæ ad salutem sufficiat, ea verba *Inquirentibus se* etiam fidem Mediatoris comprehendunt, in quantum debemus Deum inquirere ipsum orando pro salute, pro iustitia, pro remissione peccatorum eo modo & ordine præstandis, quo ipsi visum fuerit. Ita in Paulum *Elstius*.

Præterea objicies. Haud credibile est, Deum, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, damnaturum eos, qui legem naturalem servantes nequeunt audire Evangelium, laborantque inferiorum fidei ignorantia invincibili. Ob quam enim culpam inter barbaros degentem, honestamque ducentem vitam iustus & misericors Dominus deseret? Sane, etsi Evangelium per universum orbem dicitur annuntiatum, non desunt tamen juxta Augustinum de Nat. & Grat. cap. 2. *ultima gentes, licet, ut perhibetur, paucissime*, ad quas nondum Christi nomen pervenit. Hanc Augustini opinionem, quamvis ei dissentiant nonnulli, comprobant remotissimæ a nobis gentes adhuc magna ex parte Christianam fidem penitus ignorantes. Saltem iis sufficiens erit fides *implicita*, aut in animi præparatione; nam si credentibus sat est baptismus in voto, quando re ipsa applicari non potest: cur facientibus quod in se est non erit sufficiens fidei votum ac desiderium, quando *explicita* fides nequit haberi? Postremo si puer baptisate regeneratus derelinquatur in sylvis, aut mutus ac surdus sit, neque Evangelium perveniens ad usum rationis valeat audire, nonne saltem iste Christi sacramento expiatus, & ornatus inherente iustitia salutem consequetur? Non est ergo fides in Christum *explicita* adeo necessaria, ut in aliquo saltem casu nequeat sine huiusmodi fide haberi iustitia, regnumque coelorum.

Resp. Non sufficere ad salutem, si quis naturalem legem non frangat, quamquam & id absque gratia actuali, & aliqua in Christum fide, juxta sententiam nostram alibi confirmatam fieri non possit, ut oportet, & omnium consensu fieri non possit, ut sufficiat ad justificationem. Enimvero, si de lege, quam accepit gens una *Judeorum*, ait Apostolus (ad Galatas 11. 21.) Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est, quanto iustius dicetur de lege nature, quam accepit universum genus humanum? inquit

Augustinus cit. cap. 11. De Nat. & Grat. num. 2. Vult quidem Deus salutem hominum universorum; sed non voluntate absoluta, efficaci, &, ut inquiunt, consequente. Hæc ad solos spectat prædestinatos. *Ac per hoc*, ait S. Pater de Corrept. & Grat. cap. 7. num. 11. & qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt, & qui Evangelio audito venire ad Christum, hoc est, in eum credere noluerunt, quoniam ipse dicit, Nemo venit ad me, nisi ei datum fuerit a patre meo: & qui per ætatem parvulam non credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt, non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Barbaræ ergo gentes reprobatae propter originale peccatum iusto Dei iudicio in massa perditionis derelinquuntur, nec tamen damnantur ob ignorantiam invincibilem Christianæ fidei, sed vel reatu originis, vel additamento propriæ voluntatis, ut ex ipsomet Augustino dixi Tom. IV. pag. 298. Quod si gentes illæ sint ab originali damnatione divinæ gratiæ largitate discretæ, Non est dubium quod & procuratur eis audiendum Evangelium, & cum audiunt credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant: inquit idem S. Pater citato cap. VII. num. 13. Ex his liquet quid dicendum sit de pueris, si post baptismum ad usum rationis perveniat, nec Deum voluntaria transgressione deserat, ei Evangelium annuntiabitur aut ab homine, aut ab Angelo, aut per intimam divinamque inspirationem. Ostendit enim Deus in Cornelio, in Spadone Reginae Candacis, & in Macedone, quem vidit per noctem Paulus Act. XVI. 9. quantum electorum suorum curam gerat. Si cedat ante rationis usum, aut suscipiendæ prædicationis sit incapax, salvabitur per Sacramentum regenerationis; in quo, vi sacramenti & divinæ gratiæ, quam Dominus donavit Ecclesiæ, dum parvuli fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, constituuntur fideles, & eorum per quos renascuntur iustitiæ spiritus responsione sua trajicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt, sicut eorum, per quos nascuntur, caro peccati trajicit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt. Vi-

de Augustinum de peccatorum meritis lib. i. cap. 19. num. 25. & lib. iii. cap. 2. num. 2. Quid vero, si ad gratiam baptismi non perveniant? Jam audisti sanctum Parentem: *Non sunt ab illa conspersione discreti.*

At enim, inquis, sufficit baptismus in voto: ergo sufficit fides *explicita* in voto. Non video hujus consequentiæ æquitatem. Principio, in ipso voto baptismatis est fides in Christum *explicita*: nemo enim cupit baptizari, nisi ut conspuitus cum Christo ipsius justitia vivificetur. Deinde fides in voto est fides *explicita*, quæ enim non creduntur, nec desiderantur; sicut non desideraretur baptismus, nisi crederetur ipsius necessitas & efficacia. Præterea susceptio baptismatis, cum sit actus a voluntate *imperatus*, & exercendus extrinsecis adjumentis, potest absque voluntatis culpa impediri; secus fides, cum sit actus *elicitus*, si quis velit credere, nequit ab aliqua exteriori causa a fidelium corde amoveri. Prætermitto vulgarem objectionem de iis, qui absque fide *explicita* Deum super omnia diligenter. Sententia enim nostra, ut diximus lib. xiii. cap. 4., *hæc dilectio est a Deo Patre per Jesum Christum in Spiritu sancto.* Imo & ii, qui docent posse sine gratia Christi diligere Deum tamquam auctorem naturæ, fatentur quod diligere nequeat ut auctor gratiæ absque ordine ad Christum, & sine ipsius gratiæ largitate, ita ut dilectio sine fide non possit ad justificationem sufficere. Addo tantum pro hujus quæstionis coronide, Sanctum Franciscum Xaverium percontanti Japoniæ Regi cur illuc accessisset, hoc dedisse responsum, eo se missum *divinæ legis prædicandæ gratia*, quippe cum nemo, quin Deum ejusque filium Jesum Christum omnium gentium vindicem ac Salvatorem caste, pieque coleret, *salvus atque incolumis esse non posset.* Ita Indorum Apostolus Epist. 7. lib. iii. ab Horatio Tursellino latine reddita, pag. edit. Rom. 115. Revera si absque fide in Christum qui Evangelium non audierunt salutem consequi possunt, cur Xaverius Japoniam, cur nostratibus Didacus Ortiz, Joannes Ximenes, Estathius, alique Mexicanam ac Peruanam, & regiones reliquas barbarorum incultissimas ac remotissimas, Apostolorum exemplo, adierunt? Jure itaque Facultas Lovaniensis vetuit ne edoceatur in hoc statu fidem *explicitam de Deo Trino, & Salvatore Christo Jesu non esse ita necessariam, ut sine*

tali fide non possit obtineri salus, ita refert in Thesibus Lovaniensibus anni 1721. Antonius Rolliers. Jure Innocentius XI. declaravit prop. 64. non esse capacem absolutionis qui ignorat sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis mysteria. Jure denique Ecclesia in Symbolo, quod tribuitur Athanasio, iisdem mysteriis expositis inquit: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.*

C A P U T VIII.

De externa Fidei Confessione.

DIXIMUS de interno fidei actu, nunc de externo dicendum est: atque inquirendum primo an liceat fidem negare; deinde an saltem fides dissimulari possit servando infidelium ritus, & consuetudines: tertio an tyranno interroganti fas sit fidem occultare; postremo an liceat in persecutione fugam arripere. Omnia hæc uno capite expediemus; nam libro Vicesimo cap. x. agentes de simulatione in servandis legalibus omnia fere argumenta diluimus.

PROPOSITIO I. Nunquam licitum est negare fidem.

Est hæc thesis contra Elcesaitas, qui apud Eusebium lib. vi. H. E. cap. 38. & Patrem Augustinum de Hæres. h. xxxii. docuerunt fidem in persecutione negandam ore, & corde servandam: contra Priscillianistas, qui apud eundem Augustinum h. lxx. propter occultandas contaminationes & turpitudines suas, habebant in dogmatibus ea verba,

Jura, perjura, secretum prodere noli; & contra Georgium David Anabaptistam, Anglosque Libertinos.

Probatur i. ex Scripturis. Ait enim Apostolus ad Rom. x. *Corde creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.* Oris ergo confessio necessaria est. Quo autem tempore, nisi eo potissimum, cum interrogante Tyranno, atque de religione percontante, debemus fidem nostram profiteri, & aperta confessione Christo debitum obsequium reddere? Deinde cur Salvator nos tam ardenti oratione Matt. x. hortatur, ut imitemur prudentiam *serpentis*, idest Capitis nostri tueamur honorem, etiam si corpus nobis dilanietur? Cur ait, *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere?* Cur non inquit potius, *Servate in-*
teriori

teriori animo fidem, si forte necessum sit ad evitandam tyrannorum saevitiam, aut dejerare, aut uti simulatione, aut mentiri? Præterea quid proferri potest expressius dominica illa sententia, citato capite x. 33. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*; aut altera Lucæ ix. 24. *Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet illam*? Etiam Apostolus in 2. ad Timotheum 11. 12. *Si negaverimus, inquit, & ille negabit nos*. Secundo demonstratur auctoritate Ecclesiæ: quæ, ut colligitur ex libro Cypriani de Lapsis, libellarios, scilicet habentes de facta idolis immolatione chirographum, quod sæpenumero a tyrannis ad evitandam mortem pecunia extorquebant, etiam scelere non patrato, ad poenitentiam vix recipiebat post vehementem notissimamque concepti doloris amaritudinem. Innocentius XI. & ipse propositionem illam num. 18. confixit: *Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo; ut peccaminosum per se non damno*. Tertio confirmatur S. Patris Augustini doctrina: nam ait S. Pater de Fide, & Symbolo num. 1. *Fides officium a nobis exigit & cordis, & linguae*. Tract. lxvi. in Joannem: *Qui negat hominem Christum, non reconciliabitur per Mediatorem Deo*; & Tract. cxiii. *Petrus si negato Christo iret, quid aliud, quam periret*? Augustino omnes alii consentiunt. Deinde probatur ratione. Quum enim quodlibet mendacium iniquum sit, & veritati contrarium: quale putas flagitium esse; cum magno Christiani nominis dedecore aut Christi fidem, aut, quod perinde est, se ejusdem discipulos abnegare? Si vitam animæ tribuit, auctore Augustino Tract. in Joannem 36. Christum profiteri, nonne maximum detrimentum affert negare ipsum Christum? Postremo, ut adversus Priscillianistas scribit Doctor sanctissimus lib. contra Mendacium cap. 2., sententia propugnans quod cum iis, qui nobiscum non sunt societate ac religione conjuncti, liceat loqui mendacium, nonne *Martyres exhonorat, imo vero non aufert sancta omnino martyria*?

Contraria argumenta digna non videntur, quæ proponantur Theologiæ candidatis. Inquiunt Adversarii, scriptum esse Psalmo xiv. 3. *Qui loquitur veritatem in corde suo, tanquam id ad justitiam sufficiat*; at sequitur in Psalmo, *Qui non egit dolum in lingua*

sua: & inquit Apostolus, *Ore autem confessio fit ad salutem*. Addunt Christum interroganti Herodi, ac Præsidi Lucæ xxiii. 9. & Joannis xix 9. nullum dedisse responsum. Verum tunc non de fide Dominus interrogabatur, ut supra Lucæ xxiii. 3. & Joan. xviii. 33. quando ad interrogata respondit; fuitque in ceteris silentium ejus humilitas singularis, summa prudentia, atque derisionum, contumeliarum, mortisque contemptus. Afferunt Tyrannum non esse judicem legitimum, cui necessum sit reddere fidei nostræ rationem. Sed nisi confessionem sinceram exigit obsequium debitum Potestati, eam postulat veritas, religio, & honor illi exhibendus, qui etiam de mercede paciscens, *Qui confitebitur, inquit, me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo*. Quamobrem istiusmodi argutias, gerrasque Siculas prætermittimus.

PROPOSITIO II. Nunquam fas est usurpatione rituum, ciborum, vestium, nominumque gentium idolatrarum, ubi sint superstitioni cultus indicium, religionem callide simulare.

Demonstratur 1. ex Scripturis. Enimvero 2. Machab. vi. Eleazarus hortantibus amicis iniqua miseratione commotis, ut simularet vesci sacrificii carnibus, respondit non esse ætati suæ dignum fingere, sed futuram potius simulationem illam senectuti suæ maculam & execrationem: & quod præcipuum est, *Etsi, inquit versu 26. in presenti tempore suppliciis hominum eripiar; sed manus omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam*. Narratur proximo capite vii. illustre septem fratrum ob eandem causam martyrium. Etiam Apostolus in 1. ad Corint. x. 28. ait: *Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis; nolite manducare propter illum qui indicavit, & propter conscientiam*. Ad hæc non solum Matt. x. prohibemur negare Christum, sed etiam jubemur illum confiteri: & Lucæ ix. 26. *Qui me erubuerit, inquit Dominus, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, &c.* At fidem simulare est illam non confiteri, & Deum pro nobis crucifixum erubescere. Prob. II. ex Patribus: vescentes enim immolatiæ carnes, quamvis illas simulate manducassent, Irenæus lib. 1. cap. 1. Tertullianus de Idololatria cap. 13. Cyprianus de lapsis, S. P. Aug. de Bono conjugali cap. 16. alii- que

que omnes, imo & antiqua Concilia damnant, ac reprobant. Vide Tom. iv. pag. 185. & 192. Deinde docent confessionem fidei faciendam nulla ambiguitate, nullaque adhibita simulatione: *Non enim satis est, ait S. Ambrosius lib. x. in Lucam, involuta responsio confitentis Jesum, sed aperta confessio. Quid prodest verba involvere, si videri vis denegasse?* S. Pater Augustinus contra Mendacium cap. 6. retundens illorum consuetudinem, qui ut facilius hæreticos, ethnicosque vitent & refellant, horum dogmata & ritus approbant mentiendo, ait: *Sed multo facilius, inquires, eorum latibula penetramus, si quod sunt nos esse mentiamur. Hoc si liceret aut expediret, potuit Christus precipere ovibus suis, ut lupinis amictæ pellibus ad lupos venirent, & eos hujus artis fallaciis invenirent.* Plura ibidem Augustinus ad rem nostram utilissima. Fulgentius lib. 1. ad Trasim. cap. 1. inquit: *Compertum esse non ambigo apud eos, qui Christianæ gratiæ participatione redempti sunt, pene id esse fidem nolle asserere, quod negare.* Et infra: *Cum de Deo res agitur non levis reatus est, si quod ad salutem pertinet taceatur.* Corroboratur 111. præfata thesis ratione. Nam veritas postulat, ut unusquisque talem se exhibeat exterius, qualis est; id enim veritatis idea suadet, traditque S. Thomas 2.2.q. 111. art. 1. Atque ideo Tom. iv. pag. 194. omnem simulationem esse illicitam pronuntiavimus. Accedit, quod sicut interiorem animum patefaciunt non solum verba, sed etiam cetera signa: ita eodem crimine sese obstringit, qui verbis orisque confessione, & qui moribus, consuetudine, ritibus tali ratione se gerit ut Christum videatur aut negare, aut erubescere. Argumenta, quæ videntur positionem hanc oppugnare petita ab observatione legalium, ab auctoritate Græcorum Patrum, a nonnullis divinarum Scripturarum, nec non Ecclesiasticæ Historiæ exemplis, soluta a nobis sunt lib. xx. cap. 10. ubi de concertatione S. Parentis Augustini cum beato Hieronymo liberiori stylo disputatum est.

Duntaxat animadvertendum est, quando ritus, signa, verba, epulum, vestimenta, aliaque huiusmodi superstitionem redoleant, quando vero civilem tantummodo consuetudinem. Nam qui necessitate coactus templum profanum ingreditur, ac domino etiam thura adolenti exhibet famulatum, ut dixi-

mus de Naamano, & contingere interdum potest cuilibet barbarorum mancipio, is dummodo non prætergrediatur civilis obsequii iura, nullumque exhibeat cultum idolis, ab omni culpa est immunis. Ab his pendet gravis de Sinenfibus Ritibus controversia tanta animorum contentione agitata: nam quæ cultum politicum referunt, ut die natali coram parentibus procumbere, & Imperatoris quoque nomen mensæ impositum venerari, Confucium etiam in gymnasiis honore prosequi, tamquam philosophicæ disciplinæ præceptorem, non viderentur omnino flagitiosa. At inspicendum, num cetera sint hujus generis, neque in his lateat specimen cultus idololatriæ. Fas pariter erit juxta patrium morem Regem Anglorum salutare genuflexo. Vesci idolothyti, si absit periculum scandalum, neque præferat pravi animi suspicionem, licitum est. *Omne quod in macello venit, manducate*, inquit Apostolus in 1. ad Corinth. x. 25. secus si adsit scandalum, aut id jubeat princeps idololatra ad contestandam religionem; ut diximus Tom. iv. pag. 199. Imitari eo in casu debemus Eleazari fortitudinem, ac traditam ibidem ab Apostolo præceptionem: *Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis; nolite manducare.* Idem asserendum est de Judæorum azymis, de conviviiis hæreticorum, de fidelium in horum domo, templisque conventibus. Servanda est eadem regula in usu vestium; ut quæ regionis sunt, ubi opportunum est, adhibeantur: ita Apostolici viri aliquando Persicis, Indicisque, cum non possint propriis incedere, induuntur. Idem asserendum de vestibus, quæ sunt honesti muneris, aut collatæ dignitatis argumentum; ut quas induerunt Joseph inter Ægyptios, Daniel inter Chaldaeos, & Jesuitæ, quos Mandarinis appellant, inter Sinenfes. At cavendum, quod paullo supra monuit Augustinus, ne Christi oves pellibus lupinis se contegant; nam indumenta superstitionis *protestativa* sunt penitus abjicienda. Adhibenda autem hæc regula in rebus ceteris. Quidquid hæresim, aut impietatem redolet, fugiendum omnino; huc spectant interesse cœnæ Calvinistarum, suscipere a Lutherano ministro Eucharistiam, & extra casum necessitatis etiam baptismum, communicare hæreticorum ritibus, adire illorum templa, & frequentare conciones alio fine, quam irridendi, & refutandi doctrinam hæ-

hæreticam: atque ita ratiocinandum de reliquis suapte natura Catholicæ, & Orthodoxæ fidei contrariis.

PROPOSITIO III. Inculpationem Christiani, etiam Episcopi, Persecutoribus se fugiendo surripiunt, nisi aliter suadeat Fidei causa, plebisque Christianæ periclitatio.

Demonstrat apertissime hanc propositionem S. Athanasius in Apologia de Fuga sua scripta anno 337. cum Leontius Antiochenus, Narcissus Neroniadis, & Georgius Laodiceus Ariani Episcopi ægre ferentes, quod Syriani Ducis cruentas manus evasisset, criminabantur illius fugam. Sunt autem argumenta Athanasii quæ sequuntur. Primum demonstrat pag. 326. Tom. 1. edit. ultimæ Parisiensis, quod fas sit in persecutione fugam arripere exemplo Moïsis, qui fugit in terram Madian commendatus ab Apostolo ad Hebræos xi. 27. Davidis qui latuit in spelunca, ut Abimelechum, ejusque insidias declinaret, Heliæ qui Jezabelis & Acabi se subtraxit indignationi. Addit exemplum discipulorum, qui se occultarunt metu Judæorum perculsi, & Pauli qui ad vitandas insidias Aretæ Damasci præsidis per murum in porta demissus est. Idem confirmat pag. 327. Christi doctrina & operibus, producitque fugam in Ægyptum, narratam Matth. ii. 13. fugam de templo Joan. viii. 59. fugam in Ephrem Joan. xi. 54. demonstrans ea, quæ de Salvatore secundum humanitatem scripta sunt, ad commune hominum genus referenda. Nec prætermittit Dominicam sententiam Matth. x. 23. *Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam*: quam in Evangelica lectione repetit Ecclesia in ipsa beatissimi Athanasii festivitate. Profert etiam rationes perspicuas. Ac prima est, quoniam fugæ ærumnas perferre gravius aliquando est ipsa morte, ideoque fugam arripere non est semper inanis timoris argumentum: quod pag. 330. confirmat exemplo Jacob, qui fugiens a facie Esau præsentem mortem nequaquam timebat, & pag. seq. exemplo Apostolorum Petri & Pauli, qui cum aliquando persecutores vitaverint, Romam tamen venire non detrectarunt ibi mortis subituri supplicium. Altera ratio est, quod Deus Sanctis suis in ipsa fuga plures impertivit honores, ut Jacob, & Moï. Postrema ratio est, quod ex ipsa fuga multum utilitatis accedit Ecclesiæ: nam qui prædicassent Evangelium,

Berti Theol. Tom. V.

nisi fugam Apostoli arripuissent? Fugientes itaque sancti quasi medici in usus indigentium servantur. Has rationes proponit S. Athanasius pag. 332. & sequenti. Hæc satis assertum corroborant. Legi tamen poterit etiam Cyprianus de Lapsis pag. 375. edit. Baluzii, necnon epistola 54. ad Corneliolum pag. 173.

Dixi tamen nefas esse in Persecutione fugam arripere, dum fidei causa, & salus Christianæ plebis periclitatur. V. G. Si populus absque Rectore ullo sub Tyrannorum sævitia permaneat, & ad eum qui fugit cura ovium Christi pertineat, nec totus grex fugiens persecutoribus se surripiat. Egregie id commonet, probatque in Epistola ad Honoratum 180. nunc 228. S. Pater Augustinus. Primo ait num. 2. verba Domini dicentis: *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam*, non ita servanda, *Ut necessario ministerio, sine quo vivere nequeunt, deserantur greges, quos suo sanguine comparavit*. Ostendit in eo casu non valere exemplum Christi fugientis in Ægyptum, quia nondum Ecclesias congregaverat, nec Apostoli, qui per fenestram in porta submissus est, quoniam *deserta non fuit Ecclesia, quæ ibi erat, necessario ministerio*. Deinde num. 3. urget præceptum Caritatis, de quo Joan. Epist. i. cap. 111. 16. *Quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere*: commonstratque id non quadrare iis, qui dum fugiunt, vel suis devincti necessitatibus fugere non possunt, & comprehensi patiuntur; sed illis tantum, *Qui propterea patiuntur, quia fratres, qui eis ad Christianam salutem indigebant, deserere noluerunt*. Quod profecto per se satis compertum est. Præterea demonstrat num. 6. Episcopos nequaquam debere imitari mercenarium, qui videt lupo venientem, & fugit, quoniam non est ei cura de ovibus; ut Christus ait Joan. x. 13. *Cum enim (inquit Augustinus) plebs manet, & ministri fugiunt, ministeriumque subtrahitur; quid erit nisi mercenariorum illa fuga damnabilis, quibus non est cura de ovibus?* Excusat ibidem fugam Athanasii, de qua supra, quoniam fugit, *nequaquam a ceteris ministris deserta plebe Catholica, quæ in Alexandria commanebat*.

Solvit eo loci Augustinus quæ possent in contrarium opponi. Aiebat Honoratus nil aliud efficere Episcoporum præsentiam, nisi

G ut

ut irriterentur magis persecutores, ita ut spectantibus pastoribus vir cadant, foeminae constuprentur, incendantur Ecclesiae. At respondet S. Pater, propter ista quae incerta sunt non debere nostri officii esse certam desertionem: si certa mala ista forent, omnes fugam arrepturos, atque Antistiti tunc non futuram manendi necessitatem: magis timendum ne lapides vivi exstinguantur desertibus Episcopis, quam ne illis praesentibus incendantur lapides & ligna terrenorum aedificiorum: majus fore detrimentum si interiori sensu pereat castitas fidei, quam si foeminae violenter constuprentur in carne: in persecutione denique magnum fieri in Ecclesia utriusque sexus concursum, aliis baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam poenitentiae ipsius actionem, omnibus consolationem, Sacramentorum confectionem, & erogationem. Haec ad num. usque 8. Quarenti an liceat fugere, ut servantur alii, qui residuis fidelibus ministrent; respondet quando est commune periculum, cavendum Episcopo ne magis fugiendi oblitus exemplo, quam vivendi proferat officio: fugiendum si non desint alii, per quos suppleatur Ecclesiasticum ministerium: si laici non quaerantur ad mortem, posse ab iis occultari Clericos, & Episcopos suos, ceterum non tanti pendendam esse Ecclesiae navim, ut debeant eam naufragae, & maxime gubernator periclitantem deferere, etiamsi in scapham transiliendo, vel etiam natando possint effugere. Atque haec ad num. 12. Petenti denique quid agendum sit dum plebes decipiuntur, cum ideo non fugiant, quia manere suos praepositos cernunt; ait declinandam hanc invidiam alloquendo easdem plebes, eisque significando quod ideo Episcopi remaneant, ut fidelibus ministrent quicquid eorum saluti noverint necessarium; nec omittendam hanc orationem, si utile videatur ad loca tutiora migrare: si abire plebs nolit, aut non possit, aut eundem sit ad incerta suffugia, & non ad finienda, sed ad mutanda pericula, non esse Christiano ministerio deferendam: si autem abire maluerit, nec Episcopis manendum esse, qui propter ipsam plebem manebant. Haec ad numerum usque postremum. Ergo cum Augustinus tam valide nervosaeque quaestionem istam diluerit, recte ipsa Doctoris omnium praclarissimi documentis concluditur.

C A P U T IX.

Quanam sit de Sinensium ritibus controversia.

CONSCELERATAM non esse Sinensium rituum consuetudinem in iis, quae referunt duntaxat cultum politicum & civilem, dixi prop. 2. Capitis praecedentis. An autem intersit idololatrica superstitio, ignarus rerum, ac tanta locorum intercapedine dissitus definire vix potest. Standum omnino Apostolicae Sedis definitionibus: quae spectatis diversis circumstantiis, & Missionariorum relationibus, diversa sancivit, judicio semper librato, atque irreformabili. Nam anno 1645. die 12. Septembris ad quaesita Patris Joannis Baptistae Moralis Ordinis Praedicatorum, respondit Sinensium cultus esse illicitos: anno autem 1656. die 23. Martii affirmavit permitti posse, sublatis superstitionibus, fideique protestatione praemissa, audita tunc relatione P. Martini Martinii Societatis Jesu in Sinarum Regno Missionarii. Remanet ergo difficultas, an postremo decreto emanato Sinensium ritus superstitiosi censeri debeant, an permitti, & num decretum primum adhuc in suo robore maneat. Cum pro utraque parte innumera scripta prodierint, missus ad Sinas Reverendissimus Carolus Maigrot prohibuit anno 1693. cultum a Sinensibus Confucio, & Progenitoribus exhibitum, tabellas eisdem appensas, vocabulum *Xang Ti*, ac *Tien*, quo significant summum Deum, & inscriptionem alteram *King tien*. Grave hinc subortum dissidium circa Edictum Domini Maigrot: ac pro usu ipsarum tabellarum scripserunt plures Apologistae; plures quoque illas reprobarunt; horum autem Scriptorum illustriores paullo infra commemorabo. Tandem in Sinam profectus jussu & auctoritate Clementis XI. Carolus Thomas de Tournon, decreto suo emanato Pudicerii die 23. Junii anno 1704. complura alia Sinensium usu recepta proscripsit, postea Vaticana purpura ornatus: ejusque decretum confirmavit anno 1710. die 25. Septembris idem Clemens XI. & anno 1727. die 12. Decembris Benedictus XIII. Etiam de Cardinali amplissimo aetate hac disputatur, an consuetudines Sinensium satis exploraverit, an innocuas tam-

tamquam superstitionas deceptus errore inhibuerit: etenim de Confirmatione summi Pontificis, dummodo Cardinalis de Tournon explore sententiam dixerit, nemo ambigit quin rata sit, & religiose servanda. Videtur ergo mihi amplissimam de Sinensium ritibus controversiam ad tria capita posse revocari; nimirum an juxta decretum Sacrae Congregationis anni 1656. Sinenses ritus permitti debeant: an edictum Reverendissimi Maior fuerit librate emanatum: an consuetudines proscriptae ab Eminentissimo Cardinali de Tournon sint revera superstitionas.

Quantum ad primum caput attinet; dico per decretum anni 1656. non fuisse permisos ritus omnes Sinenses, sed tantum aliquos, qui ex relatione P. Martinii videbantur esse politici, ideoque decretum emanatum a S. Congregatione de Propaganda anno 1645. semper in suo robore viguisse. Probat 1. quoniam Sacra Congregatio praefato anno 1656. censuit permittendas Sinensibus Christianis ceremonias a P. Martino *prae-nominatas*, & *propositas*. At Martinus retulerat in cultu Confucii nullum interesse sacrificium, nihil omnino fieri ab idololatriis institutum, nullas oblationes, aut sacrificia, sed inclinationes tantum, quales sunt venti Magistro, neque in templo, & sacra aede, sed in aula, aut gymnasio: dissimulavit etiam inscriptionem tabellarum, de quibus infra; tamen e Sinarum regno grande volumen detulerit, in quo omnes Sinensium consuetudines erant expositae, ut ad illius ingenuam fidem comprobendam testati sunt PP. S. J. in supplici libello exhibito Summo Pontifici Innoc. XII. At quicquid in amplo illo volumine contineretur, nunquid Sacrae Congregationi significavit Confucio sacras aedes erigi, appendi tabellas inscriptas aureis literis, *Sedes animae sanctissimi, & superexcellens Confucii*, celebrari in eius honorem solemnitates in aequinoctio veris, & autumnii, fungi sacerdotum munere Mandarinos, adolere thura, immolare victimas, offerre pilos & sanguinem porci, effondere calicem vini in homunculum e paleis fictum, comburere pannum sericum, nummosque papraceos, literatos omnes gradibus initiatos in sacram Confucii aedem venientes accensis cereis quater genua flectere, prostratosque spiritum Confucii adorare, & frontem in terram percutere? Numquid exposuit Sinenses

parentibus avisque construere templa, locare ibidem tabellas inscriptas literis cubitalibus, *Sedes, aut thronus animae, vel spiritus NN.*, vere & autumnio institui solemnia, patrem familias gerere Sacerdotis vicem, mactare porcum capramque, effuso in aurem vino probare victimas, libare fructus, & legumina; & qui tenuis fortunae sunt, eadem peragere aut privatis in domibus, aut extra urbes ad mortuorum sepulcra? Haec, quae a Sinensibus exercentur, ut non solum narrat Navarretta, & Varus inclyti Praedicatorum Ordinis, sed etiam docti viri Sinensium ceremoniarum Apologistae, Didacus Morales, Jacobus Faber, Franciscus Brancatus, Bartolomaeus Roboredus, aliique complures: haec, inquam, Martinus alto silentio praeteriit; ideoque vi decreti emanati anno 1656. censi non poterant permittenda. II. Laudatum P. Martinium plura praeterisse silentio commonstrant ejusdem quaesita apposita ad calcem Apologiae FF. Praedicatorum editae typis Colonienfis anno 1699. comprobant quae apud Sinas evenerunt post Martinii reditum; nam, ut refert Navarretta Tom. 2. pag. 332. Pater Adamus Schaal Mandarinus S. J. decretum anni 1656. improbat ob minus sinceram Martinii expositionem: quod & fecisse P. Antonium a S. Maria Ordinis Minorum testatur in sua Epistola etiam F. Dominicus Sarpetri Jesuitarum partibus addictissimus: confirmat ejusdem P. Antonii a S. Maria juramentum, quo anno 1659. asseruit P. Martinium in Civitate *Nang Cheu* palam affirmavisse corruptelam exorandi animas defunctorum apud Sinas ab hinc retro trecentis annis inductam, cum tamen cultus proavorum esset ab antiqua institutione civilis tantummodo, & politicus. At hanc corruptelam Sacrae Congregationi, Romanoque Pontifici minime significavit. III. Anno 1669. die 13. Novembris in Congregatione Generali S. Officii Eminentissimi PP. declararunt, *Decretum Sacrae Congregationis de Propaganda Fide latum sub die 12. Septembris 1645. secundum ritum exposita in dubiis, esse in suo robore, neque per decretum S. Congregationis S. Officii latum sub die 23. Martii 1656. fuisse circumscriptum, sed omnino secundum quaesita, circumstantias, & omnia in dictis dubiis expressa esse servandum, ut jacet: quentissimum servandum declararunt decretum Sacrae Congregationis*

tionis S. Officii, latum ut supra die 23. Martii 1656. juxta quæsitæ, circumstantias, & omnia in eis expressa. Similiter an. 1674. ad quæsitum P. Dominici Navarrette xlii. ex mandato ejusdem S. Congregationis Clarissimi viri Laurentius de Laurea, postea S. Rom. Ecclesiæ Cardinalis amplissimus, & P. Cajetanus Mirollus S. Officii qualifactor responderunt, *Quod si obsequia illa, quæ Confucio exhibentur, sint mere politica, possunt permitti; si religiosa, nequaquam.* Ex quo ergo per decretum anni 1656. permittantur politicæ quædam ceremoniæ, non consequitur permitti tabellas cum inscriptionibus paulo supra commemoratis, neque oblationes, neque adorationes factas spiritibus, aut progenitorum, aut Confucii, neque solemnia æquinoctiorum, neque alia quæ redolent superstitionem, & quæ decreto anni 1645. fuerant prohibita: sed utrumque decretum apposite, librate, & juxta Missionariorum quæsitæ latum fuit, nec unum alterum irritat, abrogatque: quod de iisdem decretis erat demonstrandum.

II.

Edictum quoque Caroli Maigrot recte, provideque supersticiosos cultus eliminabat. I. Revera ædes Confucii templum est, non gymnasium, & oblationes ibidem factæ, præsertim in æquinoctio veris & autumnii, superstitionis ac profanæ: primo quoniam Ædes illa Sinarum lingua appellatur *Miao*, quo vocabulo appellantur quoque Bonziorum *Pagode*, sive templa idolorum: & revera sanum ac templum esse, scribunt Matthæus Ricci lib. 1. de Christiana expeditione apud Sinas cap. 10. pag. 108. Daniel Bartoli lib. 1. pag. 72. Kirkerus in suo libro, qui inscribitur *China illustrata* p. 3. cap. 1. alique S. J. præclari Scriptores; tametsi Ædes Confuciana non sit templum commune, sed *sanum literatorum*, ac prope gymnasium erigatur. De laudato Matthæo Riccio Maceratesi tradunt primum fuisse, qui anno 1581. ad Sinas penetraverit: sed ibidem antea Evangelium prædicarunt Dominicani, nostri-que ordinis Fratres, & præsertim anno 1575. P. Martinus Herrada, ut non solum affirmat Auctor Apologiæ FF. Prædicatorum pag. 109. sed etiam demonstratur ex libro, cui titulus, *Historia Regni Sinarum*, auctore nostro

Joanne Gonzalez de Mendoza edito Itala lingua Romæ an. 1586. pag. 136. Deinde Confucii cultum illicitum ac supersticiosum declararunt die 23. Novembris ann. 1669. ex mandato Sacræ Congregationis Laurentius Brancatus de Laurea, & Joannes Bona, uterque Romana purpura clarus, doctrina autem clarissimus: imo idem definivit Summus Pontifex Clemens XI. in Bulla emanata die 19. Martii, anno 1715. quæ incipit, *Ex illa die*. Præterea cultum Confucio exhibitum esse supersticiosum, nonne evincit ipsius simulacrum cum adoratoribus pictum in libro Italo, *Raccolta di varie principali Scritture de' PP. della Comp. di Gesù*, pag. 34. inscriptio tabellæ, oblationes, & libamina superius commemorata, & comparatio cum oblationibus factis idolo *Chin hoan*, sive Spiritui tutelari urbium, ab omni etiam aliorum rituum propugnatore damnatis? Sunt enim Confucio, & idolo *Chin hoan* eadem omnino sacratæ victimæ, iisdem ceremoniis, eademque ministrorum pompa, & actione; si verum refert auctor Historiæ Cultus Sinenfium pag. 17. Denique Confucii cultum, & idololatrias ceremonias etiam Missionarii Jesuitæ interdixerunt anno 1628. decretis editis in urbe *Kia Ting* provinciæ Nankinensis, ut Navarretta demonstrat Tom. II. pag. 110. ideoque falsum est a primo ipsorum in Sinarum regnum ingressu fuisse permissas. II. Idem asserendum de cultu progenitorum: quem politicum non esse liquet primum ex tabella, in qua non tantum defunctorum nomina inscripta sunt, quod tolerabile foret, verum & *Xin Goey*, aut, *Xin Chu*, quæ vocabula idem valere ac, *Sedes*, aut *thronus animæ, vel spiritus*, fatetur eruditus Apologista Tellier Tom. II. pag. 254. ideoque non sunt apposita tantum ad excitandam, ut inquit, memoriam parentum, verum etiam ad commonstrandum, quod tabellis insideat spiritus defunctorum. Sufficeret enim ad revocandos parentes in memoriam filiorum inscriptio nominum demortuorum. Ad hæc fatentur Apologiæ superstitionem rem fore, si a defunctis eorumque spiritibus viventes aliquid peterent & expectarent: & Martinus, ut diximus, cum tabellarum inscriptionem, tum expectatum a spiritu proavorum beneficium obtulit. At compertum est Sinas, cum ejusdem ceremoniis interiunt, bona & prospera a defunctis pe-

petere, neque id posse in dubium revocari; ut scribit Gregorius Lopez Ordinis Prædicat. Episcopus Basilitanus, quem alias Apologistæ pro se laudant, apud Varum, & Scriptorem Hist. Cult. Sinens. pag. 42. imo idem affirmant Jesuitarum Historici Alexander de Rhodes lib. 1. c. 27. Operis cujus inscriptio, *Relazione de' felici successi della S. Fede*, Joannes Maffei Historiarum Indicarum lib. 6. p. 101. aliique narrantes impias Sinarum in defunctorum cultu ceremonias. Rhodes quidem de Tunkinensibus loquitur; sed Tunkinensis ac Sinicæ gentis eundem esse circa demortuos cultum, haud diffitetur Tellier in sua defensione Parte 2. pag. 314. Ac Martinus ipse, ut diximus, minime negavit corruptelam, & supersticiosam consuetudinem exorandi spiritus defunctorum in politicos Sinensium ritus irrepsisse. Quare si progenitorum cultus dubio omni procul supersticiosus est, cum aut spiritus insidere tabellis creduntur, aut defuncti referuntur in Numina, aut ab illis sine Christi fide demortuis temporalia beneficia expectantur: nequit istiusmodi cultus tamquam politicus permitti, quemadmodum anno 1674. de Laurea & Mirobalus declararunt, & laudata Constitutione *Ex illa die*, definivit Pontifex Opt. Max. Clemens XI. Quis insuper credat quod in suo Præfatio edito anno 1682. nititur demonstrare P. Franciscus Xaverius Philippuci, oblationes superius recensitas, exhibitasque defunctis porcorum, caprarum, libaminum, suffimentorum, esse munera defunctis oblata, non sacrificia? Ac si munera sint, nonne qui illa exhibent, putant spiritus adesse qui munera illa recipiant? Quid, si rogam, pyramque excipias, interest discriminis inter Sinensium deliramenta, & parentalia ab Ethnicis celebrata, ut defunctorum animæ excitarentur, & oblata munuscula gratanter exciperent? Parentalia illa ita in 11. Fastorum narrat Ovidius:

Est honor, & tumulis animas placare paternas,

Parvaque in extructas munera ferre pyras.

Parva petunt manes: pietas pro divite grata est

Munere; non avidos Styx habet ima deos.

*Tegula porrectis satis est velata coronis,
Et sparsæ fruges, parvaque mica salis,*

Inque mero mollita ceres, violæque solutæ.

Adde preces positæ & sua verba focis.

Sane parum discrepant istæ a Sinensium ritibus cæremonia. De his propterea quærimus, cur supersticiosæ non sint, & interrogamus:

Ecce Deos manes cur inficiaris haberi?

Ipsa patrum monumenta probant: Dis manibus illis

Marmora secta lego,

cum Prudentio in priori ad Symmachum: at pro marmore ponam e ligno castaneo tabellam inscriptam, *Xin Goey*. III. Opportune Maigrotius vetuit, ne Deus Sinica lingua appelletur *Xang Ti*, aut *Tien*, & ne templorum aris appendatur tabella cum inscriptione, *King Tien*, & tabella hac prohibita decrevit appellandum Deum recepto a Missionum origine vocabulo *Thien Chu*, quæ omnia sancivit quoque laudata in Bulla Clemens XI. Enimvero *Xang Ti*, quod latine reddunt, *Supremus Imperator*, auctore Nicolao Longobardi S. Jesu in lingua Sinica plurimum exercitato, constat significare subtilissimam materiam, & quasi quintam essentiam, quam Sinenses idolatras summum Deum credere, nedum nos scripsimus libro 1. cap. 2. sed & asserunt P. Alvarus Semedo in Relatione Monarchiæ Sinensis P. 1. cap. 17. P. Jo. Maffejus Indicarum Historiarum lib. 6. p. 100. P. Ludovicus Le Comte de Præfati statu Sinici Imperii Tom. 2. pag. 181. opugnatores vero Sinensium Rituum prorsus omnes. *Tien* vero significare cælum, & *King Tien*, idem esse, ac *Cælum colito*, nullus negat. Quomodo ergo hæc nomina usurpanda sunt, quibus idololatræ percipiunt eundem esse Christianorum numen, & diffusum ætherem, orbiumque cælestium gyros, & neophyti pariter & Christianam religionem amplexi ante istiusmodi tabellas prostrati antiquam retinent superstitionem? Deinde quod ajunt Apologistæ, & in supplici libello exhibito Innoc. XII. amplissima Societas Jesu, Dei nomen a Sinensibus proferri non posse latino vocabulo, etiam Dei nomen ab Ethnicis tributum cælo, lunæ, sideribus, nec tamen a nobis repudiari, divinam quoque Scripturam interdum cæli nomine Deum significare, consuetam esse locutionem istam, *Roma Pelagium damnavit, Curia hunc absolvit*, persuasum denique esse Sinensibus unum Deum a Christianis coli, non cælum materiale:

riale: id, inquam, nullum movere debet, postquam iis omnibus ponderatis, Apostolica Sedes præfata vocabula expresse prohibuit. Et quidem non jubentur Sinenses adhibere latinum vocabulum *Deus*, sed ab ipsis receptum *Tien Chu*, idest, *Cæli Dominus*: neque *Xang Ti*, ac *Tien*, nomina sunt appellativa, quemadmodum est *Deus*, ut possint vero, falsisque nominibus convenire; nec quaeritur quid prædicta vocabula possint metaphorice significare, sed quid nativa institutione significant, & an Christianis fas sit eidem tabellæ cum idololatris genua flectere, & profiteri se colere *Xang Ti*, ac *Tien*, numen scilicet, quod alii omnes tenent esse cœlestem materiam: ideoque Apologistarum conjecturæ videntur futes atque ineptæ. Postremo ipsi Missionarii Jesuitæ circa significationem, usumque vocabuli *Xang Ti* minime conveniunt: nam, ut dixi, Nicolaus Longobardi contendit significare subtilem, æthereamque materiam, Missionarii Societatis anno 1628. in Convenru celebrato in Urbe *Kiating* statuerunt *Xang Ti* non esse verum spiritum: Palmerius Missionariorum visitator anno 1629. prohibuit ejusdem vocabuli usum. At Riccius qui anno 1581. ad Sinas pervenit, tradiderat vocabulum illud significare verum Deum: atque id in causa fuit, ut revocaretur in usum, & P. Franciscus Hurtado anno 1645. ad componenda dissidia scriptum P. Nicolai Longobardi flammis damnaret; si verum narrat Auctor Hist. Cultus Sin. pag. 121. Saltem ergo *Xang Ti*, tamquam significationis ambiguae erat proscribendum: ac sapientissime Clemens XI. definivit admittendum esse *Tien Chu*, nomina vero *Tien*, & *Xang Ti* penitus rejicienda.

III.

Caput hujus disquisitionis tertium spectat decretum Cardinalis de Tournon a Clemente XI & Benedicto XIII. confirmatum, quod universam controversiam definiret, si liquido constaret virum illum integerrimum vera ad Apostolicam Sedem retulisse. Id vero mihi non videtur in dubium revocandum. Enim vero idem Clemens XI. Pontifex Maximus decretum illud inviolabiliter observandum esse sancivit die 25. Septembris anno 1710. pro illius executione dedit Epistolas officii, & sollicitudinis plenissimas ad Joannem Por-

tugalliae Regem die 20. Januarii an. 1711. Deinde accepto nuncio mortis Cardinalis eximii, in Epistola ad Franciscum Archiepiscopum Manilæ data sub die 15. Junii anno 1712. ipsum Cardinalem appellavit *magnum Catholice Religionis præsidium, magnum Apostolicæ Sedis propugnaculum, magnum Romanæ Ecclesiæ decus ac lumen*; atque Apostolicis verbis istud eidem contexit elogium, *Bonum certamen certavit, tursum consummavit, fidem servavit*. Die denique 19. Martii anno 1715. Bulla, *Ex illa die*, post maturam discussionem, nec sola relatione Cardinalis de Tournon ad examen revocata, sed Missionariorum plurium cujusque Ordinis, etiam formulam juramenti præscripsit, qua omnes ac singuli Sinarum regno missionem exercentes spondeant se ritus ac tabellas, & nomina superius exposita reprobaturos, & decreta servaturos Cardinalis præclarissimi. Quis ergo de tanto viro, tali Romani Pontificis commendatione exornato, ac post tam longam accuratissimamque dijudicationem, accedente etiam Benedicti XIII. sententia: quis, inquam, nisi audacter ac temere pronuntiabit aut decreta edidisse rebus omnibus non inspectis, aut Sinensibus Christianis superstitionem affricasse, aut Sedi Apostolicæ imposuisse, maxime cum innumera pericula & vitæ rerumque discrimina invicto animo pro Catholica fide subierit? Quæ autem Edicto Cardinalis de Tournon inhibentur, scite, opportune, ac juste prohiberi demonstrat erudito Opere Aloysius Maria Lucini Ordinis Prædicat. S. Officii Commissarius Generalis: quem oppugnare conatur Scriptor Anonymus, Opere tripartito, cuso ante paucos annos typis Genuensibus. Hujus quidem Auctoris commendamus stilum, eruditionem, ingenii acumen: sed in Causa Apostolicæ Sedis iudicio finita parum valet mentis acies, verborumque delectus. Missis etiam quæ Lucinus nervose & luculenter pertrahat: aperte damnat tesseram illam nuptialem cum imagine idoli *Polleyaris*, sola effigies apud eundem Scriptorem pag. 169. postremæ editionis, & resticula centum & octo filis contexta, & croceo succo delinita. Negantibus autem adesse effigiem idoli, præfixumque filorum numerum, ne illos arguamus mendacii, respondemus amplissimum esse Sinarum regnum, nec ubique coli nuptiarum genium aut *Dittam*, aut *Polleyarem*: at ubi

CAPUT X.

*An permaneat fides in homine impio,
in homine hæretico, in homine
vita functo.*

ubi colitur, tam apertam superstitionem eliminandam. Quis præterea æquo animo ferat institutionem festorum ob muliebria, dum primum fluunt in pubertate, & apparet puella apta viro? Quis ob sordidissimum fluxum templum, & Sacramenta mulieribus interdicat, tamen eo decidente fas esset feminam latitare? Quis in nuptiis arborem Arescio-maram, & palmæ nucem ad auspicia confractam patiatur in profanis simul, Christianisque conjugiiis? Illud præterea, quod Missionarii accedere nolint ad Sacramenta ministranda infirmis infimæ conditionis, *Parreas* vulgo dicunt, qui a nobilioribus summo ludibrio habeantur propterea quod boum carnibus vescuntur, quas occidere Brahamanis flagitium est inexpiabile, ut Vincentius Maria Carmelita excalceatus scribit lib. III. pag. 314. illud, inquam, aperte immanitatem, nobilium studium, ac superstitionem præsefert. Denique conspersos in fronte cineres confectos e vaccæ stercore, impressaque signa delineata in Opere Lucinii pag. 412. nescio quo jure possint a nota superstitionis excusari. Atque hæc est mea de Sinen-sium Riti-bus persuasio. In quibus tamen, si nullum adesset superstitionis indicium, ut contendunt Aloysius Le Comte, Jacobus Faber, Scriptores librorum, qui inscribuntur, *Vera Sinen-sium sententia, Monumenta Sinica, Expositio facti oblata sacra Congregationi jussu Innocentii XII. anno 1699.* aliorumque editorum anno 1700. atque si inconcussa essent testimonia Prosperi Intorcetta, Martini Martini, & Dominici Mariæ Sarpetri, assentium superstitionem omnem a Christianis vitari, possent Missionarii omnes facile convenire, eademque doctrinæ conspiratione commissum munus explere. Id gravi Concione nuper, idest, die XXI. Decembris præteriti anni 1739. in Quirinali aula coram Purpuratorum Patrum Senatu proloquutus est vir doctrina, ætate, exemplo plurimum venerandus F. Bonaventura Barberini Concionator Apostolicus, & Generalis Capuccinorum. Fieri id potest, si penitus rejiciantur vota, sacrificia, suffimina, ac libamenta,

*Quæ non missa Deo vacuis in nubibus
hærent,*

*Nec penetrant superi stellantem Regis
in aulam,*

ut S. Paulinus scribit in quarta ad Ausonium Epistola.

INQUIRENDUM nunc est de Fidei sub-
jecto: nam Heterodoxi, qui sanctifican-
tem gratiam a fide non distinguunt, docent
consequenter justum esse quisquis fidem ser-
vat; nec gratiam amitti nisi peccato apostas-
iæ & infidelitatis, eisque accedunt, qui au-
tumant fidem divulsam a caritate non ope-
rari Christianas virtutes, neque fidem, quæ
est bonum germen ac semen, esse absque a-
more & fiducia; ut habetur in propositione
II. & III. Quesnelliana. At in iis, qui in
hæresim prolabantur, & pravo dogmati hæ-
rent pertinaciter, fidem deficere communiter
docent contra Durandum Scholastici: quam-
quam multi distinguant inter Catholicam,
integram, inviolatamque fidem, & fidei par-
tem, teneantque illam quidem in hæretico
deperire, sed remanere fidem aliquam, sive
priorem supernaturalem illuminationem falsi-
tati permixtam, ut docet S. Bonaventura,
& probare videtur in III. dist. 23. §. 13.
magni nominis Theologus Guilelmus Estius;
etsi in utramque partem disputet, nec rem
definiat. At istud inter Scholasticos dissidium
facili ratione componitur, si quod appellant
objectum materiale, & quod formale dicunt,
dispecamus. Enimvero hæretici plura nobi-
scum tenent, ut Trinitatem, Incarnatio-
nem, Baptismum, quæ etiam divina revela-
tione, non perceptione naturali ad illorum
notitiam pervenerunt, sed his minime assen-
tiantur ob divinam auctoritatem ab Ecclesia
propositam, ideoque non fide divina, sed hu-
mana duntaxat, acquisita, & historica. De
illis autem, qui concesserunt naturæ, exce-
ptis animis purgantium adhuc a cælesti pa-
tria extorribus, quæritur, num in iis ad or-
natum, aut ad religionis symbolum *habitus*
fidei persistat. Atque hæc congrua brevitate
resolutorus de priori parte sic statuo.

PROPOSITIO I. Remanet fides in ho-
mine impio, dummodo infidelitatis crimine
non se commaculet.

Liquet primo ex Apostolo, qui in I. ad
Corinth. XII. 2. aperte fidem a caritate se-
jungit, quod & præstat Augustinus de Fide
& ope-

& operibus cap. 14. Produximus loca Volumine IV. pag. 105. Accedit definitio Tridentini sess. 6. cap. 28. *Si quis dixerit amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti; aut fidem quæ remanet non esse veram fidem, licet non sit viva; aut eum qui fidem sine caritate habet non esse Christianum, anathema sit.* Huc spectat propositio 12. damnata ab Alex. VIII. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiam si videantur credere, non est fides divina, sed humana:* & 52. Quenelliana, *Fides non est absque amore & fiducia.* Suffragatur & ratio; nam fides & caritas diversum habent objectum, atque illa tendit in Deum ut verax est, hæc in Deum ut summe bonum; possumus autem odisse etiam ea, quæ existere non ambigimus, dummodo non sic appareant, ut animum ad se trahant necessaria & vehementissima dilectione, uti contingit in patria. At fides, etiam si sit *verum sperandarum substantia*, scilicet, summum bonum tam firma persuasionem credat, ut de ejus existentia non hæsitet, non eo tamen præsentem ac perspicue viso adeo allicitur, ut nequeat ab illo casta dilectione divelli. Adde nullum virtutis habitum in hac mortali vita deperdi, nisi per oppositam qualitatem; unde Synodus Tridentina cit. sess. 6. cap. 15. recte sancivit sola infidelitate ipsam fidem amitti.

Moverunt adversarios nonnulla, quæ ex hæctenus disputatis habent facillimam solutionem. Ajunt fidem, Scriptura divina conclamante, sine operibus mortuam esse, & a caritate sejunctam esse nihil, nihil prodesse: addunt juxta Augustinum solam fidem, quæ per dilectionem operatur; mundare cor, piamque fidem sine spe & caritate non esse; ita nimirum S. Pater in Psalm. 31. num. 6. serm. 53. in Matth. cap. 9. num. 11. & Epist. 120. num. 8. Postremo, inquiunt, nulla, si desit caritas, datur virtus, quæ faciat Christianas actiones; nulla sine ordine amoris in Augustiniana Theologia vera virtus censenda est.

Sed hæc nimium futilia sunt, & recocta. Fides enim sine caritate *informis* est, mortua est, & etiam ab actuali amore penitus separata ad justificationem non sufficit; sed nunquid omnino extinguatur, & sine gratia sanctificante exercere nequit actus suos? Mortua sine hujus gratiæ ornatu appellatur, quia

non est illa fides, qua justus vivit, qua promeremur vitam æternam, qua separamur ab immundis; at etiam in peccatore pios sine gratia habituali motus operatur, qui non imputantur, nisi inchoate, ad justificationem ac vitam: ad quam impii disponuntur, dum credunt vera esse, quæ divinitus revelata sunt, atque illud in primis a Deo justificari impium per gratiam ejus; ut loquitur Tridentinum. Recte proinde Augustinus affirmat piam fidem esse cum dilectione, & sine dilectione cor non emundari per fidem; quoniam *Fides per dilectionem operatur*, inquit Apostolus ad Gal. v. 6. & *Si caritatem non habuero, nihil mihi prodest*, 1. ad Corinth. xiii. 3. Igitur concludit fidissimus Apostoli interpret Augustinus Tract. 6. in Joannem n. 21. *Magna est fides, sed nihil prodest, si non habeat caritatem:* & alibi, *Fides sine caritate potest esse, non tamen prodesse.* Verum, inquis, quomodo id, si nulla abique caritate datur virtus? Principio ad virtutem non requirit Schola Augustiniana caritatem habitalem; sed ordinem dilectionis, qua virtus non sit inflata dum ad seipsam refertur, nec vitio labefactetur dum marcescit cupiditate; de quibus plura lib. xviii. cap. 3. Deinde profitetur habitus virtutum etiam supernaturalium a caritate distinctos; tamen caritas actibus ceterarum virtutum tribuat formam, ac perfectionem: ut explicavi Tom. IV. pag. 269. Denique contendit humanam voluntatem in quolibet exercitio virtutis duci vario ipsius amoris affectu, sive boni cupiditate, quæ nec deest in fide *informi*, auctore Sancto Thoma 2. 2. q. 5. art. 2. ad 2. sed non requirit ad cujuslibet virtutis actum *explicitum* illum amorem, qui tendit in Deum ut summum bonum, constituitque virtutem peculiarem, ceterisque præstantiorem, quæ speciali quadam ratione dicitur *Caritas*.

PROPOSITIO II. Non permanet vera fides in homine hæretico.

Solet a quibusdam hæc thesis comprobari verbis Apostoli in 2. ad Tim. 11. 17. *Sermo eorum, ut cancer serpit: ex quibus est Hymeneus, & Philetus, qui a veritate exciderunt:* at non satis percipio hujus argumenti robur, docente ibidem Paulo Hymenæum ac Philetum aberrasse a fide resurrectionis, ut constat ex textu, ex Tertulliano de Resurrect. Carnis, & ex Augustino serm. 362. num. 22. an vero hi fidem omnem amiserint,

sint, hæc tantum verba minime evincunt. Videntur magis efficacia quæ idem Paulus scribit ad Galatas v. adversus asserentes legalium ad salutem necessitatem, dicens v. 4. *Evacuati estis a Christo, scilicet a spiritu fidei*, ut explicat versu proximo: cuius rei & rationem subinde affert, quoniam non auctoritatem Dei revelantis confectabantur, sed humanam, errorique obnoxiam opinionem: *Persuasio*, inquit, *hæc non est ex eo, qui vocat vos*. Quod sane faciunt hæretici omnes, dum privato spiritu, aut hominum doctrinis seducti ea duntaxat credunt, quæ proprio ingenio & voluntati magis consentanea sunt. Quare S. Pater Augustinus ita Manichæos alloquebatur lib. contra Faustum xvii. cap. 3. *Qui in Evangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius, quam Evangelio creditis*. Addit laudatus Apostolus in 1. ad Corinthios iii. 11. *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est: quæ verba S. P. Augustinus in Enchirid. cap. 5. num. 1. explicans de fide Catholica inquit: Neque hoc ideo negandum est proprium fundamentum esse fidei catholice, quia putari potest aliquibus hæreticis hoc nobiscum esse commune. Si enim diligenter quæ ad Christum pertinent cogitentur, nomine tenus invenitur Christus apud quoslibet hæreticos, qui se Christianos vocari volunt: reipsa vero non est apud eos*. Ex quibus omnibus hoc pacto ratiocinamur. Qui credunt humana persuasionem, nec fidei catholice fundamentum teneant, hi supernaturalem fidem nequaquam servant. At huiusmodi sunt hæretici.

Ratio ex his depromitur manifesta. Fides enim non humanæ persuasioni innititur, non privato spiritui, non anteceptæ hominum insinuationi; sed cum sit divina, eliciatque assensum immobilem, atque firmissimum, nititur divinæ auctoritati per Ecclesiam propositæ. Cum ergo nullus hæreticorum unum aut alterum fidei articulum in dubium revocans, aut præfracte negans ad hanc inconcussam, certissimamque normam propriam fidem exigat, quomodo credit fide supernaturali ac divina? Audiatur S. Thomas, cui major Scholasticorum pars assentitur, 2. 2. q. 5. art. 3. *Dicendum, inquit, quod in hæretico discredente unum articulum fidei non manet fides, quia species cuiuslibet habitus dependet ex formali ratione objecti, qua sublata species habitus remanere non potest. Formale autem objectum fidei est*
Berti Theol. Tom. V.

veritas prima, secundum quod manifestatur in Scripturis sacris, & doctrina Ecclesie, quæ procedit ex Veritate prima. Unde quicumque non inhaeret, sicut infallibili, & divinæ regule, doctrinæ Ecclesie, ille non habet habitum fidei.

At dices. Discipuli, quibus Marci ult. versu 14. exprobravit Dominus incredulitatem, & duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt; & Thomas, cui Joan. xx. inquit, *Noli esse incredulus, sed fidelis*, nunquid fidem prorsus amiserant? Respondet Lyranus, utique discipulos, de quibus Marci ultimo, tunc fuisse incredulos, quoniam Resurrectio Domini pluribus argumentis fuerat declarata; nisi velimus dicere increpatam a Domino incredulitatem, quæ antea in illis fuerat, dum mulieribus, ceterisque discipulis credere noluerunt. Arbitror tamen per incredulitatem, qua aliquis non vult præstare fidem privato homini mysterium nondum sibi exploratum narranti, si habeat paratum animum credendi aut Ecclesie proponenti, aut Domino revelanti, fidem nequaquam amitti; & hanc fuisse incredulitatem Thomæ, aliorumque discipulorum, longe diversam ab hæreticorum pervicacia. Legitur quidem in vulgaribus libellis candelas, quæ in majori hebdomada extinguuntur, significare extinctam in Christi morte fidem Apostolorum: verum id a Theologis explodi observat Gavantus sect. vi. cap. 13. n. 22. & Rupertus Abbas lib. v. de divinis Officiis cap. 26. docet significare tenebras factas Christo mortuo super universam terram, Judæorum cæcitatem, & mortem Prophetarum, qui, ut candelæ post singulos extinguuntur psalmos, occisi sunt expleto prophetiæ suæ ministerio: candelam vero ceteris sublimiorem significare ipsum Dominum, tamquam unum ex prophetis occisum, & postea redivivum a mortuis: quod postremum probat etiam noster Angelus Rocca de Campanis cap. 25.

Præterea objicies: Augustinus de unico baptismo cap. v. num. 7. Judæo ad Ecclesiam venienti ait, *Tene fidem resurrectionis mortuorum sicut tenebas, sed crede jam Christum resurrexisse a mortuis quod non credebas*, ac similiter hæretico, *Tene Christianum baptismum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sicut tenebas, sed agnosce Christi Ecclesiam, toto, sicut prophetatum est, orbe cre-*

ſcientem, cui ſacrilega voce maledicebas; agnoſcit ergo Auguſtinus in Judæo veram fidem reſurrectionis, & in Donatiſta veram fidem baptiſmatis. Idem S. Pater de Patientia cap. 26. num. 23. laudat patientiam Schiſmatici, qui ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem, &c. & proximo num. demonſtrat, non eſſe viribus tribuendam voluntatis humane, ſed eſſe donum Dei, licet donum exheredatorum, quoniam per elationem vel timorem, non per dilectionem operatur. Ac ſimilia docet lib. 11 de Baptiſmo cap. XIX. num. 27. Agnoſcit ergo Auguſtinus in hæreticis & ſchiſmaticis fidem inter Dei munera computandam.

*Reſp. Sive in Judæis, ſive in hæreticis eſſe aliquam fidem materiale, inſpecto ſcilicet aliquo objecto, quod credunt, V. G. reſurrectionis articulo, & neceſſitate baptiſmatis; at non fidem formaliter talem, quæ nimirum aſſenſum præbet ob divinam auctoritatem propositam ab Eccleſia: nam S. P. in libro de unico baptiſmo demonſtrat non ſolum in hæretico vel Judæo, verum etiam in idololatra aliquid eſſe, quod probat fides catholica; & quemadmodum dicitur Judæo, *Tene fidem reſurrectionis*, aut hæretico, *Tene Chriſtianum baptiſmum*, ita dicitur idolorum cultori, *Tene ab uno vero Deo mundum conditum eſſe, quod tenebas, ſed noli credere Deos eſſe ligna, & lapides, & ipſius mundi quaslibet particulas, quas colebas: Dei enim veritatem, qua credis ab ipſo mundum conditum, in tua detines iniquitate, qua Deorum cultor vis eſſe falſorum.* Ergo quemadmodum hæc idololatræ fides, qua credit mundum a Deo conditum, orta ex naturali philoſophia, ſupernaturalis non eſt, ita neque fides Judæi, vel hæretici acquiſita monitis parentum, atque hominum inſtitutis. Sed, inquis, hanc Auguſtinus computat inter Dei munera in libro de patientia, & in 3. contra Donatiſtas. Si naturam objecti inſpicias, fides etiam hæretici hominis ſupernaturalis eſt, niſi enim Deus revelaret myſteria, nunquam ad ejus notitiam perveniſſet: at ſi ſpectetur *motivum credendi*, naturalis eſt, neque enim captivat voluntatem in Dei revelantis obſequium, ſed vel eſt coacta, & rerum evidentia, ut in Dæmonibus, naturaliter gignitur; vel imbecillis & fallax eſt, & humane innititur perſuaſioni. Agnoſco itaque librum de patientia tamquam genuinum Auguſtini opus,*

*licet aliter viſum Eraſmo: & nego laudabilem eſſe aut patientiam ſchiſmatici, aut fidem hæretici, niſi ut laudatur Fabricius a Catilina: quod monuerunt in Præfat. ad hunc librum PP. Benediſtini, & nos diximus Tom. IV. pag. 6. quamquam eſt in fide hæretici aliquid divini muneris ſenſu explicato. Atque ex his corruunt, quæ opponit Eſtius, fieri poſſe ut innotescant credenda ſine Eccleſiæ proſitione, aut revelatione ſpeciali, ut Abrahamo, aut virtute miraculorum, ut Apoſtoliſ, aut ſine ullo hominum miniſterio, ut parvulis inſunditur in baptiſmo fides *habitualis*; etenim quiſquis hoc pacto vocaretur ad fidem, ſi recte crederet, haberet ſaltem animi præparationem credendi quicquid divina auctoritate firmatur: quod non faciunt hæretici ab Eccleſia alieni, & tamquam ſarmenta inutilia de vite præciſa.*

*Quod ſi opponas: Nonne in hæreticis re-manet eadem credendi facilitas, eademque immobilis perſuaſio? Reſpondeo in primis nec eandem fidei firmitatem manere, quoniam medio fallaci & labili, non fundamento Eccleſiæ fides hæreticorum innititur: atque hinc eſt tanta hæreſum variatio, tanta Apoſtatarum inconstantia, tanta novorum dogmatum ſeges. Deinde cum doctiſſimo Cardinali de Laurea diſput. 11. de Fide art. 14. præter fidem ſupernaturalem *inſuſam*, admitto habitum fidei *acquiſitam*, aut majorum inſtitutione, aut conſuetudine, aut Catechiſtarum doctrina; qua fide permanente, etiam habitu fidei ſupernaturalis per infidelitatem deleta, hæretici adeo nonnulla credunt, & tam firma adhæſione, ut pro illis fundere ſanguinem parati ſint, & martyrium aſſeſſent, quemadmodum de Donatiſtis ſcribit Auguſtinus in Breviculo, & in 111. contra Creſconium, necnon de Montaniſtis Eusebius lib. V. H. Eccl. cap. 6. quod tamen Balduinus in Hiſtor. Carthag. Collat. pag. 364. recte appellat *fatuam xevodoſiav*.*

Si denique objicias non deſtrui ſcientiam, per hoc quod in una conſuſione aberretur, non violari omnia præcepta per hoc quod unum frangatur, non derogari fidem homini, per hoc quod in una re ipſi non præbeatur aſſenſus; optimam arbitror reſponſionem S. Thomæ cit. artic. 3. quod conſuſionibus unius ſcientiæ aſſentimur propter diverſa media, fides autem propter unum medium, ſcilicet

CAPUT XI.

De Spe fidelium, ejusque necessitate, & certitudine.

licet divinam veritatem ab Ecclesia propositam, singulis inhæret articulis: & præcepta etiam ob diversa motiva servantur; nam si quis unum transgrediatur ob motivum princeps, quod nolit Deo perfecte obedire, ut Jacobus inquit cap. 11. 10. *factus est omnium reus*. Atque huic Sancti Thomæ responsioni addo, posse nos similiter ratiocinari de fide *acquisita*, & naturali, quæ diversis motivis inniti potest: at non de supernaturali, quæ ob unam tantum rationem assensum præstat revelatis a Deo veritatibus. Cum Deo ipso fallere & falli nescio comparari nequeunt,

Cimmerias inter tenebras quos error opacat,

Vanaque pro vero se ostentat opinio menti.

PROPOSITIO III. In animabus corpore solutis, suoque in termino consistentibus habitus supernaturalis fidei non permanet.

Vel enim de beatorum spiritibus loquimur, vel de in gehennam detrusis. Si de illis verba faciamus, saltem quoad præcipuum *objectum* fides non manet; quoniam non vident *per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem*. Videtur id ab Apostolo definitum in priori ad Corinth. 111. 12. ubi etiam ceteris virtutibus præfert caritatem, eo quod nunquam excidat. Apostolo consentit Augustinus scribens lib. xiv. de Trinit. 11. num. 4. *Neque enim jam fides erit, qua credantur quæ non videntur; sed species quæ videantur quæ credebantur*. Neque necessum est fidem beatis spiritibus tribuere ad ornatum, quum omnem ipsis decorem conferat splendor gloriæ; & virtutum munera ob supernaturalia præsertim opera sint collata.

Si autem sermo sit de damnatis; hi omnium supernaturalium donorum ornamento expoliantur, permanente duntaxat *charactere* quo fideles ab infidelibus secernuntur. Ait quidem Jacobus cap. 11. 19. *Et demones credunt, & contremiscunt*: sed ut ostendat non prodesse ad salutem fidem, qua malorum vindicem pertimescimus, nisi serventur mandata; non ut comparisonem instituat inter fidem dæmonum, hominumque fidelium. Illi namque credunt perspicaci mentis acumine, rerum eventu, expletis vaticiniis, proprioque experimento coacti; isti Spiritus sancti illustratione, pio mentis affectu, ac libera voluntate.

EX fide, inquit S. P. Aug. cap. clv. Ench. n. 30. *nascitur spes bona fidelium*; cum enim fides rerum sperandarum præstantiam statuatur ob oculos, illarum gignit desiderium atque expectationem, sine qua humana studia, laboresque flaccescerent. Nam ut temporalium actionum alitrix est præterfluentium bonorum fiducia, canente Tibullo,

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratri

Semina, quæ magno sonore reddat ager: Hac laqueo volucres, hac capiat arundine pisces,

Cum tenues hamos abdidit ante cibos. Spes etiam valida solatur compede vinctum, Crura sonant ferro, sed canit inter opus:

ita fideles bonis operibus vehementius insudant, dum fiduciam, & gloriam spei, juxta Apostoli monitum ad Heb. 111. 6. *firmam* retinent. De Spe itaque hoc loco pertractandum est. Spei autem nomine non intelligimus rerum adversarum expectationem, ut Virgilius in iv. Æn. ab Augustino laudatus cap. 8. Ench. dum ait.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem, & ipsemet Augustinus in Psalmum 64. scribens, *Profers spinas? ignem spera*; sed expectationem duntaxat bonorum: atque utimur hoc vocabulo *spei*, non tantum ad significandum spei nostræ objectum, ut dum dicimus cum Psal. xlii. 6. *Dominus spes ejus est*, vel gratiam & auctoritatem eorum, quibus intercedentibus sempiterna bona speramus, ut dum quotidie salutamus his verbis *Deiparam, Spes nostra salve*; verum etiam ad significandam inditam divinitus virtutem, qua pium desiderii & fiduciæ motum exerimus. Atque virtutem hanc definire solent Theologi: *Spes est virtus divinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis, & æternæ vitæ bona expectamus*: aut cum Haymone, *Spes est certa expectatio futura beatitudinis veniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus*.

Hujus Spei objectum, ut appellant, *materiale est ipse Deus, in quantum est immortalium*

talium animorum vita, merces, & finis ultimus; nam alioqui spes non esset inter virtutes Theologicas connumeranda; cum illa sit virtus Theologica, quæ Deum habet pro objecto. At cum permulta nos ad Deum ipsum perducant, gratia præsertim, peccatorum remissio, & finalis perseverantia; etiam hæc sunt spei nostræ *objectum*, sed veluti secundarium, eo quod a nobis ratione ultimi finis tamquam media expetantur, neque cor nostrum attrahant, nisi ob summi boni consecutionem. Nam sicut fides Catholica, quæ Deum summam veritatem credit, etiam alias veritates complures profitetur sub ea ratione, quod ore ipsius Dei revelata sunt; ita spes, quæ in Deum ejusque beatitudinem tendit, respicit etiam gratiarum munera, quatenus viam sternunt ad ipsam beatitudinem capeßendam; ac etiam caritas, qua Deum summum bonum diligimus, sese extendit ad proximum, quem tamen ob summum bonum directo amore prosequimur. Ac juxta hanc finis mediorumque distinctionem accipiendum est, quod vulgo a Theologis traditur, spem oratione Dominica, fidem Symbolo, caritatem decalogo contineri. Objectum autem *formale* spei non est in Schola nostra finis ultimi arduitas, sed potius Dei omnipotentia ac misericordia, quibus opitulantis æterna vita, quæ nobis repromissa est, acquirere possumus, & sine quibus arduitas illa animum nostrum potius excruciet, ac deterret. Extat in sententiis a Stobæo collectis pag. 460. illud Lini,

Omnia sunt speranda, nihil sperare negatum,

Nam nihil est, quod non valeat divina potestas.

Potestati autem divinæ si beneficentiam, misericordiam, largitatemque supremi Numinis addas, habes quo in spem vivam animus erigatur.

Spes a fide, & a caritate distinguitur, etiam si ad actum spei requiratur amor aliquis inchoatus, quo Deus diligitur, ut inquit Estius in 111. dist. 26. §. 2. quatenus ab intellectu proponitur, ut summum ac beatificum nostrum bonum, licet semper non adsit amor caritatis, quo voluntas affecta cetera omnia summo bono postponat. Et spem quidem a fide distingui satis liquet, cum aliqua credantur, quæ spei nostræ *objectum* non sunt, sed potius horroris, atque timoris.

Quis namque fidelium pœnas non credit impiorum? nec sperat tamen, inquit cap. 8. n. 2. Enchiridii Augustinus. Distingui autem spem ab habitu caritatis docent Catholici omnes, atque his momentis evincunt. Primo Tridentina Synodus sess. vi. cap. 6. ait peccatores ad justificationem disponi, dum *ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore*: & can. 3. definit posse hominem suffultum præveniente Spiritus sancti inspiratione & adjutorio, *sperare sicut oportet*: ideoque spes tamquam dispositio justificationem præcedit, & ab ipsa sejungitur. Deinde proscripta est a Clem. XI. 57. propositio Quesnelli, *Totum deest peccatori quando ei deest spes; & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei*: quam secundam propositionis partem *de amore Dei regnante*, scilicet de caritate, quæ justificat, recte exponit Fulgentius Bellelli postremo in Opere Vol. 2. pag. 192. Præterea S. P. Augustinus Tract. 83. in Joannem spem aliquam esse *informem* aperte affirmat his verbis: *Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam, qui non diligit*. Postremo qui inops est meriti, sed illud tamen cupit propria industria, aliorumque beneficio comparare, etiam sine præsumptionis nota præmium expectat, non absolute & immediate, sed conditionate, meritoque præmissio. Hoc enim pacto laudabiter adolescentes literis dant operam, ut scientia præditi acquirant virtutis mercedem atque ornamentum; & qui potest augere divitias, sperat ampliorem rei domesticæ possessionem. Quamvis ergo iniquus & scelestissimus nullum habeat gloriæ meritum, quia tamen donec vita fungitur, potest a Dei munificentia gratiam & remissionem obtinere, perseverat in illo virtus spei, qua confidit se æternam vitam consequuturum, conditionate tamen, & si resipiscat; nam alioqui foret hæc inanis fiducia, ac temeraria præsumptio.

Itaque dum Apostolus ait ad Rom. v. 5. *Spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris*; & dum Augustinus docet serm. 31. de Verbis Domini, nunc 110. *Solis filiis spem esse*, & in cap. 8. Enchiridii, *Spes vero esse sine amore non potest*, cujus generis plura occurrunt in aureis ipsius libris frequentissima: si amorem & caritatem accipiamus pro gratia sanctificante;

non

non intelligenda sunt hæc, & similia de spe *informi*, sed de spe *viva*, qua aliquis expectat beatitudinem *per merita, quæ jam habet*, ut exponit S. Thomas 1. 2. q. 65. art. 4. ad 3. & Fulgentius Bellelli loco citato. Quamquam Augustinum loqui de amore tantum inchoato scribant viri alii in Augustiniana lectione exercitatissimi, Guilelmus Effius paullo supra laudatus, Joannes Lenæus lib. vi. Summ. Christ. Piet. cap. 3. Florentius De Cocq. Tract. iv. cap. 5. alii-que permulti. Sane spem esse cum aliquo amore constat, quoniam nihil speratur si nulla ratione diligitur, & quemadmodum spes humana & carnalis non est absque amore humano, & carnali, ita spes Christiano homine digna, & spiritualis non est absque omni prorsus amore spirituali & recto, amore scilicet sempiternæ felicitatis.

Liquet ex his Spei *habitus* etiam in magnis peccatoribus permanere, uti erat ante justificationem in Publicano, quem dum adhuc premebat conscientia, spes sublevabat. In Beatis spes, saltem quoad *objectum primum*, non adest; nam inquit Apostolus ad Rom. viii. 24. *Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?* Et S. P. Augustinus cap. 8. Ench. *Spes autem nonnisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum*. Existere adhuc in illis spem futuræ gloriæ corporis, in qua Deo adhæreant vehementiori dilectione, potest propugnari, quamvis mihi oppositum videatur verisimilius, & quia sublato objecto principe necessum non est permanere virtutem; & quia in beatis expectatio futuræ glorificationis non solum est firma certitudine spei, sed etiam certitudine immutabilis cognitionis, orta ex æternæ vitæ securitate, ac statu patriæ. Ali-ter de animabus in Purgatorio degentibus asserendum est; nam in his quemadmodum fides, ita spes manet proculdubio. At in dæmonibus ac damnatis, quoniam extrema miseria non compatitur rerum meliorum expectationem, etsi ad maximum cruciamentum perseverat inditus animo amor beatitudinis, nullum spes locum habet. Quid vero de hæreticis? Qualemunque hi fiduciam jactitent, nequit esse spes Christianorum; nam destituti sunt fide, quæ est *substantia rerum sperandarum*. Hinc S. Pater Tract. 45. in Joannem num. 2. ait: *Non est autem cuiquam spes vera & certa semper vivendi, nisi*

agnoscat vitam quod est Christus, & per januam intret in ovile.

Vertunt in quæstionem Scholastici, an spes in eo persisteret ulla, cui divinitus facta esset futuræ damnationis revelatio. Ac affirmativam partem tenent Hurtadus, Azorius, Gavardi; negativam Gonet, Suarez, Salmanticenses, cum quibus in partes ceteri discissi sunt. Nituntur vero qui affirmativam sententiam propugnant argumentationibus istiusmodi. Primo, inquit, stat cum certa revelatione salutis timor, ut in Paulo 1. ad Corinth. ix. 27., ideoque consistere potest spes cum futuræ damnationis revelatione. Deinde revelatio hæc nequaquam everteret testimonia apertissima Scripturarum, quibus divina misericordia poenitentibus repromittitur; & consequenter essent in eo casu divina eloquia Christianæ spei basis ac fundamentum. Accedunt PP. docentes de nullo esse desperandum, quandiu in hac mortali vita deget impius. Videtur denique niti hæc sententia rationi, quoniam in hac hypothesi teneretur quisque vitare peccata, & legem implere, non enim præscientia futuri asserti necessitatem, nec arbitrium evertit, nec legis naturam immutat: imo posset quis reprobari ob peccatum desperationis, quod adhuc teneretur effugere; ac proinde semper ei incumberet sperandi præceptum.

Oppositæ tamen sententiæ assertores suis minime destituuntur præditiis. Ac primo proferunt auctoritatem Augustini scribentis lib. xxv. de Civ. Dei cap. 14. Ecclesiam, si sciret quinam sint reprobati, pro eis non oraturam, *quemadmodum non orat pro demone*. At oratio spei invictissimum est argumentum. Addunt eundem Augustinum lib. 2. de Genes. ad lit. cap. 17. & 18. affirmare Angelum non præscisse proprium lapsum, quia alias non posset sperare. At S. P. eo loci disputat adversus Genethliacos propugnatores fati, quo sane orandi causa & spes auferretur; unde locus ille ad hanc rem nihil valet. Producent & S. Thomam q. 23. de Verit. art. 8. ad 2. ubi ait Deum non posse ordinata potentia revelare alicui suam damnationem, *quia talis revelatio cogeret eum desperare*. Addunt validam rationem, quia actus spei dependet a practico iudicio, quo æterna salus nedum percipitur possibilis, sed etiam proponatur tamquam probabiliter futura; spes enim, ut Augustinus ait, est futu-

futurorum. Alioqui si ad excitandam spem lat esset metaphysica beatitudinis possibilitas, sperare possent etiam dæmones ac damnati.

Sententia nostra est non posse huiusmodi casum contingere in hac rerum constitutione, in qua Deus decrevit unumquemque, quandiu vivit, posse consequi salutem, præcepitque singulis ut gratiam & gloriam a divina misericordia expectent: unde si alicui fieret damnationis revelatio, hæc nonnisi comminatio foret, & accipienda de rebus sic stantibus, nimirum si ad meliorem frugem non revocaretur peccator. Quare revelatione accepta non spem deponere deberet, sed Ninivitarum exemplo in cinere & cilicio agere poenitentiam. Ille enim, qui iniquo diceret, *Imminet tibi inevitabilis perditio*, ait quoque: *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur & vivat*. Atque idem docet citato loco S. Thomas, necnon S. Bonaventura in 1. dist. 48. & in libro de Judicio animæ Richelius. At nonne, inquiunt, revelavit Deus sempiternum interitum Antichristi? Utique: præmonuit quomodo seductor ille dignoscetur, ait futurum ejus adventum in signis, & prodigiis mendacii, exitum ipsius miserrimum prænuntiavit. At quis Antichristum salvum fieri speraret? quis pro ipso oraret Deum? De Antichristo itaque, & ceteris hominis impiis dissimilis ratio est; quia ille in hac rerum serie, in hac Scripturarum sanctarum revelatione est filius perditionis manifestus; alii occulti sunt, iisque indictum ut convertantur, ut ingemiscant, ut sperent.

At si de absoluta, ut inquiunt, potentia hæc fieret revelatio, nec in dubium posset revocari, nec esset comminatio, sed definita & immutabilis præscriptio ac sententia; subscribo iis, qui tenent spei locum non superesse: quoniam spei *objectum* non est bonum duntaxat possibile, sed quod apprehenditur tamquam futurum. Quis autem futurum esse probabili ratione percipiat, quod certa præscientia non futurum præsensit? Neque enim invictæ sunt argumentationes contrariæ. Nam Paulus dum ad Corinthios scripsit, non habebat plenam salutis suæ certitudinem, ut Gregorii Magni, & Prosperi auctoritate demonstrant Estius, Menochius, Tirinus, A Lapide, Tom. xv. Bibl. Max. pag. 473. Quamquam dicere poterat, *Castigo corpus meum*, &c. non pertimescens damnationem,

sed commonstrans afflictationes corporis ad illam evitandam requiri. Scripturæ, ac Patres universim loquuntur, rebusque sic stantibus: non vero in hypothese, de qua disceptatur, nec de homine impio singillatim, ac in individuo. Ratio denique nihil evincit, quoniam ut quis teneatur ad implenda præcepta, sufficit quod hæcabilia sint, vigeatque libertas: at ad spem excitandam non sat est beatitudinem esse possibilem, nisi etiam prudenter apprehendi possit tamquam futura. In illa ergo hypothese, quamvis nemo posset desperare *ex motivo contrario spei theologice*, ut inquiunt Salmanticenses, scilicet ex parte omnipotentiae, & misericordiae Dei, quod sane scelestum esset atque nefarium; nihilo tamen minus sperare non posset ex eo capite, quod beatitudo non esset futura, neque ut talis posset prudenti judicio proponi. Sed adeat qui adhuc dubitatione distrahitur recensitos, accuratissimosque Scriptores.

Hæc, quæ nunquam re eveniet, excepta hypothese tenetur quilibet sperare a bonorum omnium largitore gratiam & gloriam. Nam Paralip. 1. cap. x. 14. inter iniquitates Saul ea præsertim perstringitur, quod *non speraverit in Domino*. Sublata spe immortalitatis impios noxias tantum appetere voluptates, liquet ex cap. 2. Sapientiae: & Alex. VII. eam propositionem confixit: *Homo nunquam ullo vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & caritatis ex vi præceptorum divinatorum*. Revera quis non videat spem a nobis exigere divina promissa, sacra eloquia, accepta hæcenus beneficia, & in omnes profusam Salvatoris nostri Dei caritatem, misericordiam, & redemptionem? Sperandum est ergo, ac præsertim dum accedimus ad Sacramentum reconciliationis, & dum ad januam magni Patrisfamilias oratione pulsamus; nam spem ad justificationem disponere definit Sess. vi. cap. 6. Synodus Tridentina; & orationem esse spem, ac *desiderium pauperum*, ait in Psalmo 118. 17. regius Vates.

At quanta est sperantium certitudo ac fiducia? Maxima quidem, ac multiplex ex capite orta. Primum ex tam apertis Dei in sacra Scriptura promissis, de quibus Apostolus 2. ad Timoth. 1. 12. Scio, cui credidi, & certus sum, &c. & Augustinus in Psalm. 123. 2. *Spes autem nostra tam certa est, quasi jam res perfecta sit; neque enim timemus promi-*

mittente veritate. Veritas enim nec falli potest, nec fallere. Deinde ex Christi Redemptione, dicente Apostolo Petro Epistola 11. cap. 1. 3. Secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis; & S. Pater in 1. de Doctr. Chr. cap. 15. Quanta se fiducia spes credentium consolatur considerans quantus quantam pro nondum credentibus passus sit! Vide & serm. 157. alias 23. de Verbis Apostoli. Præterea ex collatis in nos innumeris beneficiis, & accepta præsertim baptismatis gratia, & mortis Christi beneficiis quamplurimis, unde Paulus ad Rom. v. 5. Spes, inquit, non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris: & magnus Augustinus in Psalmum 148. num. 8. Promissionis Dei tales arrhas accepimus, tenemus mortem Christi, tenemus sanguinem Christi, &c. Atque ex his liquet quam imbecillis sit & infirma terrena spes, cujus nec objectum est certum, nec incommutabile, nec summe bonum: sponsor autem infidus, impotens, iniquus, & sine arrha, sine vade, sine futurorum eventuum præscientia.

Hæc tamen certitudo spei salutarem timorem minime excludit, ut adversus Heterodoxos demonstravi Tom. IV. pag. 33. Cavenda est ergo inanis jactantia, ac temeraria præsumptio: & juxta Apostoli monitum ad Philipp. 11. danda bonis operibus opera, cum timore & tremore: apprehendenda est disciplina, ne quando irascatur Dominus, ut inquit David. Ps. 2., & humilitas exercenda, ne homo dum quod Dei est deputat suum, amittat quod Dei est, ait de Nat. & Gratia cap. XXXII. num. 36. præstantissimus morum magister Augustinus. Illustria sunt etiam, nec prætermitti debent verba S. Hieronymi de Custodia Virginitatis ad Eustochium. Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Onusta incedis auro, latro tibi vitandus est. Stadium est hæc vita mortalibus, hic contendimus ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus, ingreditur. Et inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in cælo: & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos generat & spinas, quam serpens comedit? Et infra: Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria. Plura ibi-

dem Hieronymus scite & eloquenter, et si affirmat nullam esse in illa Epistola *Rhetorici pompam sermonis*. Ex quibus patet quod definitum est alibi, certitudinem spei conditionatam esse, neque hæitationem, & formidinem omnem expellere.

CAPUT XII.

Timorem Domini esse bonum, & commendandum.

POST Lutherum, etiam Janseniani pessime de timore Domini disseruerunt; quos præstat breviter hoc loco refutare: nam utrum timor ad talem perfectionis gradum perveniat, ut excludat omnem voluntatem peccandi, & sufficiat ad gratiam in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam, non est loci hujus definire. Ostendam duntaxat timorem, quem *servilem* appellant, esse substantia sua bonum, utilem, donum Dei, neque reddere hominem impium; neque viam sternere ad desperandum, neque sibi repræsentare Deum tamquam durum & intractabilem; ut hæretici, novique dogmatistæ contendunt. Exponam autem veram Augustini sententiam, quam præ ceteris assecutos arbitror beatum Thomam 2. 2. q. 19. D. Bonaventuram in 111. dist. 34. p. 2. Ægidium nostrum lect. 25. in cap. 8. ad Romanos, Estium in distinct. 34. lib. 3, Joannem Morinum in posthumo Opere de Contrit. cap. 4. Christianum Lupum in Tract. ejusdem argumenti cap. 15. & ne ceteros persequar, Fulgentium Bellelli lib. v. adversus Bajanam & Jansenianam hæresim: tamen uno ex Augustino curabo controversiam dirimere.

Ac principio timoris species accurate sunt distinguendæ. Alius est ergo timor naturalis incussus a malo, quod unusquisque naturaliter refugit, nec imperatus a voluntate; alius rationalis & liber, elicitus ex aliqua cognitione & amore. Naturalis timor passio animi potius dicendum est, quam liber ipsius animi motus: unde nulla ratione potest inter peccata connumerari, scribente Augustino q. 77. inter lxxxiii. Omnis autem passio, in quantum ipsa passione patimur, non est peccatum; sic & si patimur timorem, non est peccatum. Timor autem voluntarius & rationalis est, qui ex libero amore proficiscitur: vel ex amore, quo animus inhæret bonis
fluxis

fluxis ac mutabilibus, tamquam ultimo fini; vel ex amore sui ipsius; vel ex amore simul sui ipsius, & Dei; vel ex amore Dei tantummodo. Primus dicitur timor *mundanus*: de quo ait S. Pater in Psalmum 127. num. 7. *Tantum timent, ne aliquid mali in terra patiantur, ne illis aegritudo accadat, ne damnum, ne alicujus amissio cari, ne exilium, ne damnatio, ne carcer, ne aliqua tribulatio.* Alter est timor *servilis*, de quo ibidem Augustinus: *Alius timet unde terruit & Dominus. Audistis cum Evangelium legeretur, Ubi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hæc homines, & quia vere futura sunt impiis, timent, & continent se a peccato; timent quidem, sed non amant justitiam.* Tertius est timor *initialis* medius inter servilem & castum, quo abstinens se a malo ob timorem poenæ concipit aliquem Dei amorem, de quo sequitur Augustinus: *Cum autem per timorem continet se a peccato, fit consuetudo justitiæ, & incipit quod durum erat amare.* Postremus est amor *filialis* & *castus*, non alia ratione timens, nisi quatenus filii timent offensam patris, & casta sponsa timet ne illam sponsus deserat; de quo S. Pater ibidem: *Jam incipit propterea juste vivere, non quia timet penas, sed quia amat aeternitatem. Exclusus est ergo timor a caritate, sed successit timor castus.*

In timore ergo *servili*, qui ita appellatur, quoniam servorum est ob timorem poenæ dominis obtemperare, intervenit fides eundem timorem excitans, dum gehennam impiis proponit, æternumque supplicium, & amor quo rationalis homo bene sibi ipsi vult esse futuro in seculo. Secundum hunc amorem timor inordinatus esse potest, atque, ut vocant, *serviliter servilis*; si nempe timens sui ipsius delectatione fruatur, atque ea de re pertimescat quicquid sibi talem damnum infert, nullam sentiens honestatis & justitiæ delectationem. Potest etiam esse ordinatus & rectus; quia potest formidare gehennam ob sui amorem, qui non sit vitiosa cupiditas, nec summum bonum sibi ipsi postponat, sed ita seipsum diligat, ut in summi boni comparatione sibi ipsi vilescat. Quare *servilitas* ad substantiam timoris non pertinet; sed potest a timore *servili* sejungi: quoniam potest quis ita timere gehennam, ut tamen semetipsum non diligat inordinate. Timor

ergo *servilis* natura sua respicit duntaxat sempiternum gehennæ supplicium, & recte definitur ab Augustino serm. 18. de verbis Apost. nunc 161. cap. 9. num. 9. *Servilis timor est, quo times cum diabolo ardere.* Sed an id timeatur ob vitiosam cupiditatem, sive ob directum amorem sui, ad substantiam timoris non attinet. Quibus prænotatis sit.

PROPOSITIO I. Mundanus timor vanus est, perversus, & noxius.

Ita sacræ literæ, Augustinus, omnesque Theologi. Divina enim Scriptura suadet, ut istum a nobis timorem pellamus, *Nolite, inquit Dominus Mat. x. 28. timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Et Petrus Epist. prima cap. 111. 14. *Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini.* S. P. Augustinus citato serm. 161. num. 7. ait: *Timor vanus est omnium hominum timentium amittere temporalia, quandoque migratorum, & migrare trepidantium, volentium semper differre quod non possunt auferre. Vanus est iste timor hominum, & tamen est, & vehemens est, & resisti ei non potest. Hinc increpandi, hinc objurgandi, hinc lugendi homines timentes mori, & nihil aliud agentes, nisi serius mori.* Theologi idem probant, quoniam cum timor oriatur ex amore; metuendi enim causa est ne quod amamus aut adeptum amittamus, aut non adipiscamur speratum, ut docet idem Augustinus q. 33. inter lxxxiii. nec non S. Thomas 2. 2. q. 19. art. 3., mundanus timor procedens ex noxia cupiditate, & amore, quo rationalis creatura hæret tanquam fini fluxis bonis, nonnisi ex *mala radice* gignitur, & malus est. Advertas tamen, quod si hujusmodi timor naturalis sit, neque ex perversa cupiditate, & prædominante rerum creaturarum dilectione oriatur, nequaquam culpandus est, sed est innoxia *passio* naturæ imbecillis, atque infirmæ; ut paullo supra diximus cum Augustino. Illud quoque animadvertas non esse timorem mundanum & malum eum, quo aliquis timet sæcularem potestatem, judicemque terrenum; dummodo hunc timeat, quatenus a Deo constitutus est, nec *sine causa gladium portat*, ut ait Apostolus ad Rom. xiii. 4. *Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.* Nam istiusmodi timor rectæ rationi consentaneus est, neque natura sua excludit amorem justitiæ. Sed ille est timor mundanus, qui in-

nexus

nixus temporalium bonorum cupiditati corporis vitam vitæ animæ, & corporis interitum præfert gehennæ suppliciis; ideoque nec recta ratione ducitur, neque ullo amore æquitatis. *Timet enim carcerem, & non timet gehennam, timet questionarios tortores & non timet infernales angelos, timet cruciatum temporalem & non timet pœnas ignis æterni, postremo timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori*: inquit S. Patet eodem serm. 161.

PROPOSITIO II. Timor servilis est bonus, utilis, supernaturalis, & donum Dei.

Hoc etiam commonstrat divina Scriptura, Augustinus, cœtusque Orthodoxorum Scholasticorum. Et quidem ipse Dominus, postquam Matt. x. humanum timorem reprehendit, ad servilem his verbis hortatur, *Sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam*. Atque de hoc timore legitur Prov. xiv. 27. *Timor Domini fons vitæ, ut declinent a ruina mortis*, Et Isaia xxvi. 18. *A facie tua Domine concepimus, & peperimus spiritum*. S. Pater laudato sermone 161. num. 8. adductis Evangelicis verbis, *Modo, inquit, cum dicis mihi, Gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo, quid dicturus sum? Male times? vane times? Non audeo, quandoquidem ipse Dominus ablato timore subiecit timorem*: paucisque interjectis; *Cum ergo Dominus timorem incusserit, & vehementer incusserit, & repetendo verbum comminationem ingeminaverit, dicturus ego sum, Male times ista? Non dicam. Plane time, nihil melius times, nihil est quod magis timere debeas*. Et in Psalmum 127. num. 8. delineato timore servili, quo aliquis non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam, de ipsomet timore inquit: *Bonus est & ipse timor, utilis est*. Eundem timorem commendat S. P. in libro de sancta Virginitate cap. 38. De Catechiz. rudib. cap. 5. num. 9. serm. 13. de Verbis Apost. nunc 156. cap. 13. aliisque in locis. Et Augustino aperte consentiunt Tertullianus cap. 12. de Pœnit. Cyprianus de Lapsis, Basiliius Hom. in Psalm. 33. & Patres omnes. Theologica autem ratio est, quod hunc timorem, ut diximus, excitet fides supernaturalis, qua credimus futurum iudicium, & sempiterna reproborum supplicia, coerceat a malo, ac plura afferat sa-

Berti Theol. Tom. V.

lutis virtutisque adjumenta mox ex Augustino enumeranda: atque ex alia parte nullam naturam suam inferat perversam cupiditatem, respiciatque tantummodo pœnas a justo Iudice reprobis infligendas, quas sine ulla noxia delectatione possumus pertimescere.

Inter bona autem provenientia ex timore primum est, quod *saltem intra claustra cogitationis coerceat malam cupiditatem*, ait S. Pater lib. 2. contra Epist. Petiliani cap. 83. Alterum, quod ita malam cupiditatem coerceat, ut impium contineat, & quasi pædagogus legis, & animæ custos, *volentem peccare animo interiore non sinat*. Serm. de verbis Apost. 18. num. 8. Tertium, quod cohibendo cupiditatem, & continendo ab externo peccati actu eradicat habitus pravos frequentatione malorum actuum ingeneratos; & *præmissus timor in cor nostrum pellit inde consuetudinem malorum operum*: Epist. 120. ad Hom. nunc 140. Proximum, quod viam sternit caritati, quoniam ex eo quia mala caves, corrigis te, & incipis bona desiderare; Tract. ix. in Epist. Joannis num. 5. Postremum, quod adversus tentationes corroborat, dum ne impius relabatur in pristinum, instat Dominus *in occultis severa misericordia flagella ingeminans timoris, & pudoris*: Lib. viii. Confess. cap. 11. Quamquam vero huic timori aliqua imperfectio permixta est, quoniam, auctore eodem Aug. de Nat., & Grat. cap. 57. ille, qui timore supplicii, quod lex minatur, non amore justitiæ se sensit abstinere ab opere peccati, nondum liber est, nec alienus a voluntate peccati: id tamen non timoris vitium est, sed timentis, qui adhuc visco cupiditatis detentus timet ne damnetur, ne puniatur, ne crucietur, non vero ne offendat gaudium paternum, ne displiceat oculis amantis. Quod ubi paullatim exuit introeunte delectatione justitiæ, timor servilis fit initialis, remanetque substantia idem, servilitate abjecta. Hæc proinde servilitas, quatenus conglutinata est pravæ cupiditati, non est a Deo, a quo tamen est timor incussus horrore gehennæ: quod affirmarunt etiam Scholarum lumina S. Thomas, & S. Bonaventura: quorum ille 2. 2. q. 19. art. 4. ait: *Dicendum quod timor servilis ex parte servilitatis habet quod sit malus*: quod probat, quia contra rationem servilitatis est quod aliquis ex amore operetur; alter

vero

vero de VII. donis Spiritus sancti: *Timor dicitur servilis, quo quis timet magis poenam, quam culpam: qui secundum essentiam dicitur esse a Deo, non tamen sub ratione qua servilis est, &c.* His subscribit cum Theologis, qui de Augustini nomina gloriantur, Estius in III. dist. 34. §. 7. dicens: *In timore servili duo considerata, timor & servilitas; quorum alterum bonum est, alterum malum, eadem allata ratione, quod servilitas ista contraria sit caritati. Verum hæc servilitas, ut præmonui, non est de essentia timoris, ideoque non efficit quin sit substantia bonus, supernaturalis, & donum Dei; quemadmodum fides supernaturalis & utilis est, licet informis: quia, ut inquit ibidem S. Thomas, servilitas non pertinet ad speciem timoris servilis, sicut nec informitas ad speciem fidei informis; sive quia timor servilis secundum se non importat nisi timorem poenæ.*

Liquet ex dictis etiam hunc timorem esse *initium sapientiæ*; quoniam hinc incipit peccator resipiscere, dum timor parat locum caritati, & sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid fuitur, *sic timor primo occupat mentem, ut introducat caritatem.* Ita docet Augustinus cit. Tract. IX. in Ep. Joan. num. 4. Et S. Franciscus Salesius Tract. de Amore Dei lib. V. cap. 16. Consequitur etiam esse donum Dei, & supernaturalem, quia alioqui non disponderet ad gratiam; ideoque merito Alex. VIII. perstrinxit illam propositionem, *Timor gehennæ non est supernaturalis.* Num vero sit connumerandus inter septem dona Spiritus sancti, licet sit a Spiritu sancto, DD. non consentiunt. Negat S. Thomas 2. 2. q. 19. art. cui plures subscribunt cum Florentio De Cocq. Tract. 4. cap. 5. sect. 6. & Bellelli citato libro 5. cap. 3. propterea quod *servilis* timor pellitur a caritate, & habet annexam aliquando voluntatem peccandi. At affirmat S. Bonaventura in III. dist. 34. p. 2. art. 1., & Salesius eodem lib. cap. 18. nec dissentit Estius in eadem dist. §. 7. quibus & ego assentior, nam *servilitas*, quæ a caritate pellitur non est de essentia timoris, sed affectio timentis: ideoque S. Thomas loquitur de timore *servili* reduplicative ut *servili*; nam substantiam timoris *servilis* cum caritate permanere docuerat præcedenti artic. 6. Sequitur tertio jure Tridentinam Synodum definivisse sess. 6. can. 8. hunc timorem non esse

peccatum, neque peccatores peiores facere, & eadem sess. cap. 6. nec non 14. cap. 4. docuisse esse donum Dei, & hoc timore utiliter iniquos concuti, & ad gratiam disponi: rectissime denique proscripta Clem. XI. in Bulla *Unigenitus* propositionem 60. Quæsnellii cum septem sequentibus, timorem gehennæ tamquam exitialem, nihilque boni afferentem temere deprimentis.

Corrunt ex his adversariorum argumenta omnia. Objiciebat Lutherus in Apologia articulorum suorum quod scribit Paulus ad Romanos V. 20. *Lex subintravit, ut abundaret delictum*, id accipiens de effectu legis, idest, de incusso poenarum metu. At fallitur seductor. Aliud enim lex præstat: redarguit nimirum prævaricatorem, ut convictus ad Dei gratiam confugiat, sine qua lex nec affert iustitiam, nec efficit quin magis concupiscentia exardescat: ut ait S. Pater q. 166. super Exodum, & de Sp., & lit. cap. 6. explanatque luculenter Estius in Paulum. Plura & nos de hoc Pauli loco adversus vituperatores legis Tom. IV. pag. 165.

Addunt hæretici verba Joannis Epist. I. cap. IV. 18. *Timor non est in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem.* At huius loci sensus legitimus est, quod dum timor excruciat animum, nisi per Spiritum sanctum caritas in cordibus nostris diffundatur, perseverat cordis nequitia. *Timor non est in dilectione, sed perfecta dilectio foras mittit timorem, quia timor tormentum habet. Torquet cor conscientia peccatorum, nondum facta est justificatio;* ait Sanctus Pater Tract. IX. in Epist. Joannis num. 4. Deinde significat Apostolus caritatem, quantum perficitur, tantum pellere timorem, non inspecta timoris substantia, & objecto, est enim etiam timor Sanctorum; sed spectata *servilitate*, & defectu quem importat non essentia sua, sed ex prava dispositione timentis; adeoque primum peccator concutitur timore gehennæ, sed adhuc prava detinetur cupiditate: tum incipit delectare iustitia, & ad timorem poenæ accedit detestatio offensæ: deinde hæc expiatur, regnatque caritas justificans: post hac perseveratur in gratia, & persistit timor ad caritatis custodiam tentationesque pellen- das: veluti in maris tranquillitate, inquit Salesius citato lib. V. cap. 17. remi & dolones, si forte procellæ insurgant; ac denique

que in patria, ubi est caritas consummata, & secunda, etiam hac sollicitudo, sive custos timor deponitur. Igitur caritas quo magis perficitur, timentis corrigit, roboratque infirmitatem, ita tamen ut timoris substantia cum ipsa caritate persistat. Recte Augustinus serm. 161. n. 9. *Illam intrante incipit timor exire: quanto plus illa intraverit, tanto timor minor erit. Intrat ergo caritas, pellit timorem, non autem intrat & ipsa incomitata. Habet secum suum timorem, quem introducit ipsa, sed illum castum permanentem in seculum seculi.* Demum timor, qui a caritate omnino pellitur, est timor mundanus, & noxius: de quo S. Pater in libro de S. Virgin. cap. 38. Timor, inquit, non est in caritate: sed perfecta, sicut scriptum est, caritas foras mittit timorem, sed timorem hominum, non Dei, timorem temporalium malorum, non divinum in fine iudicii. Noli altum sapere, sed time: ama Dei bonitatem, time severitatem.

Præterea opponunt, Augustinum sæpenu-mero affirmare timorem tormentum habere, ut cit. Tract. 9. num. 4. timentem ardere igne sempiterno laudandum non esse, ut producto serm. 161. n. 8. non fieri ex corde quod sit formidine poenæ, ut in Ps. 77. num. 10., & alia consimilia. At liquet ex præmissis id non ex timore proficisci, sed ex servilitate timentis, qui etiam timore perculsus retinere potest malam cupiditatem, quæ ad substantiam timoris non pertinet, sed per accidens, & ex prava timentis dispositione ei annectitur, cuiusmodi est in fide infirmitas. Verum servilis timor etiam nondum servilitate depulsa, bonus est, utilis est; inquit S. Pater in Ps. 127. num. 8. *continet te, & volentem peccare animum interiore non finit; addit eodem serm. 161. n. 8. locum præparat caritati;* ait Tract. ix. in Epist. Joan. n. 4. Quomodo ergo filii perditionis asserunt timorem nihil prodesse? Igitur in eodem Tract. ix. Augustinus docet timorem habere tormentum, quia torquet cor conscientia peccatorum: quia sic vulnerat, quomodo medici ferramentum: putredinem tollit, & quasi videtur vulnus augere: quia vulnus plus dolet cum curatur, quam si non curetur. In serm. autem 161. non ait laudandum non esse timorem, quem ibidem num. 7. appellat utilem, & num. 8. custodem legis: sed inquit: Quia times ardere in igne sempiterno, nondum

laudandus es: non quidem ita dolendus ut ante, sed tamen nondum laudandus. Audin? Non te peiorem reddidit timor, cum non sis, ut antea, dolendus. Nondum tamen laudandus es, quia etsi bene timeas, nec sit aliquid, quod magis timere debeas, adhuc peccati labe inquinaris, & formido est mali, nondum dilectio boni: quod non est vitium timoris te custodientis, sed pravitas tui, nondum habentis amorem non peccantem, amorem bene viventem. Ita quod sit formidine poenæ, non fit ex corde: quia quantum attinet ad facta, quæ forinsecus aguntur, & qui timent poenam, & qui amant justiciam non surantur, & ideo pares sunt manu, dispares corde; pares opere, dispares voluntate. At cor pravum, & voluntatem malam nunquid tibi indidit timor? Invenit; atque ut curet vulnerat, stimulat, torquet, & quomodo medici ferramentum secant, ut succedat caritas, sanitas. Bonus ergo timor, malum timentis cor iniquitate tabescens.

Denique obijciunt: Servilis timor provenit ex amore sui. Est ergo pravus. At falsa est consequentia. Nam amor sui non est semper inordinatus, & noxius. Si quis diligat se absque ullo ordine in Deum, perverse diligit: & dum illi incutitur timor gehennæ, hanc timet ut principale malum, & quia ipsum a voluptaria vita, & temporalibus bonis sejungit. Malus timor. Si ordinate se diligat, timet gehennam, sed non tamquam principale malum, quia magis timet offensam Dei. Bonus timor. Sane timor servilis comparari potest ad objectum, scilicet ad poenam impio infligendam, & ad subiectum, nempe ad timentem. Ab objecto mutuatur naturam timoris: a subiecto habet quod sit servilis, si regnet ibi prava cupiditas; quod sit inialis, si timeatur poena, & inchoate diligatur justitia; quod sit filialis, si timeatur offensam patris, ac poena in quantum ab illo separatur. Amor ergo sui inordinatus non est de substantia & essentia timoris, quæ in quolibet habitu attenditur ex objecto; sed ad timorem indifferenter se habet: ideoque timor servilis substantia sua bonus est, & permanet etiam cum caritate; licet servilitas, sive pravus amor, per quem timens est adhuc servus peccati, sit mala; ut supra diximus. Atque hæc doctrina est S. Thomæ 2. 2. q. 19. art. 4. & S. Bonaventuræ in 111. dist. 34. p. 2. art. 1. q. 2. & 3. Ideoque dum Augustinia-

ni Theologi propugnant in timore *servili* esse aliquod vitium, quod se tenet ex parte timoris, non timoris; nec latum unquam distant ab Augustino, præcipuisque Scholæ Luminibus.

PROPOSITIO III. Præ ceteris laudandus est timor castus, quo timet anima ne a Deo deferatur.

De hoc enim timore legimus in Psal. xviii. 10. *Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi*. Hunc Augustinus serm. 161. num. 9. ait esse timorem caritatis. Eundem Tract. ix. in Epist. Joannis n. 6. & in Psal. 127. n. 8. comparat timori castæ uxoris timoris ne deferatur a sponso. De ipso timore proximo num. 9, sic loquitur: *Si diceret Deus, Faciem meam nunquam videbis; ecce omni ista terrena felicitate, omnibus rebus abundabis, circumfluent te bona temporalia, non illa amittis, non illa deferis; quid vis amplius? Fleret quidem, & gerneret timor castus, & diceret, Imo tollantur omnia, & faciem tuam videam. Timor castus exclamaret de Psalmo, & diceret, Deus virtutum converte nos, & ostende faciem tuam & salvi erimus. Timor castus exclamaret de Psalmo, & diceret, unam petii a Domino. Vide quomodo ardeat amor iste castus, amor verus, amor sincerus.*

Si quæras quomodo timor permaneat in sæculum sæculi? Respondeo pelli paulatim, ut diximus, a caritate imperfectionem timoris; cumque timor respiciat aut pœnam infligendam, aut patris offensam, aut maiestatem cui reverentia exhibenda est; ac timor *servilis* spectet duntaxat pœnam, timor *initialis* pœnam simul & offensam, & timor denique *filialis* offensam ac reverentiam: in Patria, ubi regnat perfecta caritas, tollitur timor pœnæ & offensæ, permanetque timor reverentiæ: ideoque in beatis neque est timor *servilis*, neque *initialis*, neque *filialis* in quantum metuit offensam; sed tantum ut reverentiam Deo exhibendam præscribit; Atque ita secundum præstantiorem effectum timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi.

C A P U T XIII.

Brevis Dominicæ Orationis Expositio.

EA ad soem pertinere, quæ in oratione Dominica continentur, recte asseruit S.

Pater cap. 114. Ench. num. 30. De oratione ergo, quæ Christianam spem fovet, atque exercet, nonnulla dicam, præsertim de Oratione Dominica ceteris ob auctoritatem Institutoris, ob petitionum ordinem, æquitatem ac plenitudinem, & ob gravitatem brevitatemque verborum præferenda. Ac de oratione in genere plura Mystici. Eam definiunt aut cum Damasceno lib. 111. de Fide Orthod. cap. 24. *Oratio est ascensio mentis ad Deum*; aut cum eodem Dam. ibidem, & cum S. Th. 2. 2. q. 83. art. 1. *Oratio est decentium a Deo petitio*; aut cum Augustino in Ps. 85. *Oratio est locutio hominis ad Deum*. Petuntur vero quæ decent, dum servatur ordo desiderii & amoris, & animus temporalibus æterna præponit; ut idem Augustinus docet Epist. 130. ad Probam num. 14. Hunc ordinem ipsa Dominica Oratio tenet, atque commonstrat. Eapropter etiam sine lingua quis orat, dum recte diligit. Demonstrat orandi necessitatem divinum præceptum, nostra a Deo dependentia, & divinarum gratiarum, maxime finalis perseverantiæ libera Dei collatio. Videatur S. Pater de Peccatorum meritis lib. 11. cap. 4. De Corrept. & Grat. cap. 3. num. 5. Serm. 164. num. 12. Excitat in orantibus fiduciam ac spem quod Dei misericordia orantes prævenit, quod plura non rogatus donavit, vitam, rationalem animam, redemptionem, baptismum, filiorum adoptionem; quod Veritas dixit Joannis xvi. 24. *Petite, & accipietis*; quod denique ipse Christus sit hominum apud Patrem Mediator, & Patris apud homines fidejussor. At de his plura agentes de Mystica Theologia. Itaque nos brevi Orationem Dominicam explanabimus, ut fecimus de Symbolo spectante ad Fidem Tom. iv. pag. 386. & de præceptis Decalogi pertinentibus ad Caritatem Tom. iv. pag. 176. ut spemfirmam fidelium anchoram orantes exerceamus. Quæ subijcimus deprompta sunt ex Cypriano Tract. de Orat. Dom. Augustina Epist. ad Probam, de Dono Persev. & libro 2. serm. Dom. in Monte, ex Commentariis in Matth. Lyrani, Estij, & Menochii, ex Venantio Fortunato in Expositione hujusmet Orat. & ex duobus illustribus Augustinianis Scriptoribus Augustino Triumpho, & Angelo Rocca, ex lib. 1. Martene de Antiq. Ritib. cap. 1. art. 12. & cap. iv. art. 11. Hi omnes Exegesim nostram collustrabunt.

Præ-

Præmittitur in hac Oratione præfatiuncula, *Pater noster, qui es in cælis*. Aug. de serm. Domini in M. lib. 2. num. 15. docet usurpari *Patris* nomen ad benevolentiam conciliandam, & n. 16. ad excitandam caritatem. Apud Martenem in Expos. antiqui Missal. Gallic. dicitur vox plena libertatis, & plena fiducia: Lyranus id præmitti docet ob creationem, & gratiam adoptionis. Addit Augustinus Triumphus titulum gubernationis spectantis ad Patremfamilias. Estius notat quoque legis gratiam; quod veteres Patriarchæ Deum orantes minime uterentur Patris appellatione. Idem Angelus Rocca, animadvertens commendari his verbis legem amoris. Pronomen *noster* Aug. ibidem positum declarat, ut nos fratres esse cognoscamus: ideoque nullus hac oratione orat pro se tantum, ut animadvertit Venantius Fortunatus. Dicitur, *Qui es in cælis*: idest, juxta Augustinum ibi. n. 17. in sanctis & justis: non enim spatio locorum continetur Deus. Lyranus putat cælos connumerari, quia ibidem Sanctos glorificat, tametsi ubique est per essentiam, præsentiam, potentiam. *Cæli* dicuntur plurali numero, quoniam non habent in Hebraica lingua singulare, inquit Estius.

I. PETITIO.

Omnia quæ petuntur primum est, *Sanctificetur nomen tuum*. Sic petitur, ut Dei nomen sanctum habeatur ab omnibus, ait Augustinus eodem lib. 2. num. 19. ut nomen ejus sanctificetur in nobis, addit ex Cypriano de Dono Persev. cap. 2. num. 4. ut benedicatur incessanter omnium linguis, & universis in locis, inquit Venantius, ut sanctificetur in nobis nostro actu, ait Expositio Anonymi ante annos nongentos apud Martenem: ut sanctitas ejus eluceat in creaturis, exponit Lyranus: ut longe lateque fama ejus pervadat, eique omnes obtemperant, explicat Estius. *Sanctificetur* dictum est, non *manifestetur*; quoniam Dei notitia omnibus naturaliter indita est, inquit Augustinus Triumphus. Oratio autem contestatio est gratiæ, ait S. Pater de Perfect. justit. cap. XIX. num. 40.

II. PETITIO.

Sequitur. *Adveniat regnum tuum*: quibus verbis petimus primo ut Dei regnum per

doctrinæ propagationem manifestetur hominibus, ait Aug. de serm. Dom. num. 20. deinde ut perveniat ad nos beatitudo Sanctis omnibus præparata, inquit Cyprianus, & idem Augustinus de Dono Persev. num. 5. tum ut adveniat Christus Dominus universos judicaturus, ait Venantius: id tamen ratione beatitudinis, non supplicii; quoniam istud non spei objectum est, sed timoris, ut animadvertit Aug. Triumphus. Amplissima est petitio, at non præsumptuosa nimis, quia regnum illud nobis paratum est a constitutione mundi, ut habetur in Evangelio, & Christi sanguine ac passione acquisitum est, inquit vetus interpret apud Martenem. Humilitatis nostræ argumentum est, quod petimus ut prius ad nos veniat, quia viribus nostris assequi illud non possumus; ita Lyranus. Estius causam affert, cur in hac, & in præcedenti petitione non apponitur *nobis*; quia nempe oramus ut perveniat etiam ad alios.

III. PETITIO.

Tertia petitio est, *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra*. Ad divina præcepta refertur ab Augustino, maxime ad caritatem, per quam Angeli in cælis Deo adhærent: de Serm. Dom. num. 21. addit num. 22. *sicut in justis, ita etiam in peccatoribus*: & num. 24. *sicut in Domino, ita & in Ecclesia*. Similia Triumphus cæli nomine intelligens Christum, Angelos, justos. Multa fiunt in terra pro diaboli voluntate, pro sæculi nequitia, pro desiderio carnis, inquit antiqua apud Martenem Expositio. At in cælo nil fit, nisi ob Dei gloriam. Commendatur etiam hac petitione gratiæ necessitas apud August. de Dono Persev. num. 6. nam idem est *Fiat voluntas tua*, ac, *Fac me facere voluntatem tuam*, & implere præcepta. Similia Venantius Fortunatus. Ideo Pelagius, inquit Estius, hanc petitionem derisit.

IV. PETITIO.

Proxima est petitio quarta, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Habent Codices plurimi, *supersubstantialem*, ex Græco ἐπιούσιον. At hoc vocabulum significat etiam panem *crastinum*, idest, necessarium pro tempore, quod imminet, alimentum, & idem demonstrat vocabulum *ἄρτος*, in Evangelio Na-

Nazarenorum; necnon panem *advenientem*, apud Ambrosium lib. v. de Sacr. cap. 4. Augustinus de Serm. Dom. num. 27. interpretatur panem necessarium corpori, visibile Sacramentum, & invisibile verbum Dei. Cyprianus præsertim Eucharistiam; & hanc solam Expositio Missalis Gallicani. Græcorum ἄρτος etiam edulium significat, Tob. i. 10. Haud male Tirinus interpretatur panem, cibum frugalem vulgatum. Superflua ergo petenda non sunt. Triumphus observat hæc ad cultum corporis pertinentia peti post spiritualia bona; temporalia enim nonnisi propter beatitudinem sunt expetenda. Idem docet in Ench. cap. 115, S. Pater. Ea verba *Da nobis* commonstrant Dei liberalitatem, qui dat omnibus affluenter; ait Jacobus cap. i. 5. Plura in hæc Angelus Rocca. *Hodie* nimiam sollicitudinem damnat: nam idem est, ac *in hunc diem*: est enim apud Lucam, c. xi. 3. καὶ ἡμέραν. Demonstrat etiam preces quotidie repetendas.

V. P E T I T I O.

Quinta petitio: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Omnes debita interpretantur peccata, ob quæ poenas debemus: unde Lucas posuit ἀμαρτίας. Monemur peccatores nos esse, dum pro peccatis orare compellimus, inquit post Cyprianum S. P. Augustinus de Dono Persev. num. 8. Quæ sequuntur demonstrant & nos veniam impertiri iis, qui in nos deliquerunt, juxta præceptum Domini paullo infra ab Evangelista repetitum cap. vi. num. 14. & olim ab Eccles. xxviii. 2. Hanc petitionem etiam justi facere tenentur, cum in peccata saltem venialia frequenter labantur. De his permulta promta ex Aug. diximus lib. xviii. cap. 6. Quid vero de Christo? Talia orare poterat pro Ecclesia, membrisque suis. Etiam Virgo, quam sine labe conceptam tenet pietas fidelium, dicenda est hæc verba sæpenumero protulisse propter gratiarum actionem, propter aliorum absolutionem, propter Filii recordationem. Ita Augustinus Triumphus.

VI. P E T I T I O.

Post hæc habetur, *Et ne nos inducas in tentationem*. Quamvis Deus dicatur tentare homines, in quantum tentatio nihil aliud

est, quam sumptum de illorum obedientia experimentum, quo sensu tentavit Abraham, Gen. xxi. i. repugnat tamen divinæ sanctitati tentare, in quantum tentatio est ad mala culpæ incitamentum. *Deus enim intentator malorum est*, inquit Jacobus i. 13. Facere tamen dicitur Deus quæ occulto Judicio permittit: ut Exodi vii. 3. ad Rom. i. 24. Orta est hæc phrasis ex proprietate verborum hebraicorum in constructione Hiphil. Itaque idem valet, *Ne inducas*, & *Ne patiaris induci*. Ita legit Cyprianus. In tentationem induci est ita illecebris involvi, & periculis subjici, ut non extricemur. Non tentationes refutamus, sed ne succumbamus enixe petimus, ut recte Estius; aut ne contumaciter euntes ad tentationis laqueos Deus gratia sua derelinquat, ut Auctor perantiquæ Expositionis apud Martenem.

VII. P E T I T I O.

Ultima petitio, *Sed libera nos a malo*. Videtur membrum priori oppositum, & significare, *sed eripe nos a tentatore*. Sane Lucas id non apposuit, nec explicavit Venantius. Extat & in Græco ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, a maligno; scilicet, a pravitatis auctore, ut legitur in Missali Gallicano. Expressius vetustior Interpretes, *Hoc est a Diabolo, qui totius mali auctor est, & origo*. Consulas eruditum Martenem. Non dissentit Cyprianus: unde Estius putat hanc, & superiorem petitionem non esse distinguendas. At Augustinus, quem sequuntur recentiores Catechistæ, utramque distinguit, quia non solum orandum est ne inducamur in malum, quod sexto loco petitur, sed etiam ut liberemur ab illo, quod jam patimur. Vide lib. 2. de Serm. D. in Monte num. 35. Illustrat opinionem S. Patris Augustinus Triumphus: eandemque confirmat conveniens petitionum numerus: de quo idem S. Pater cit. libro de Serm. Domini num. 36. S. Thomas 2. 2. q. 83. art. 9. & Angelus Rocca Tom. 2. pag. 458. Nil in oppositum probat Græca lectio ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, a malo. Derivari enim potest a neutro τὸ πονηρὸν, malum. Hanc petitionem haberi in Græcis Lucæ codicibus affirmat pag. 419, laudatus Ang. Rocca: cui tamen non subscribo; nam desideratur in Græcis Oxoniensi, & Valesiano, in editis anno 1628. Parisiis, & in Bibiliis Com-

Complutensibus ; in Polyglottis autem Regiis, & Waltonianis appositis notis dignoscitur studio intrusa. Quare emendatissima est hoc in loco Vulgata ; licet in quinque petitionibus Lucæ septem Matthæi contineantur, sicut in quatuor illius Beatitudinibus octo istius. Addunt Græci clausulam, sed cum orationi Dominicæ, tum Angelicæ salutationi superaddita ; pie tamen ; nam appositam Dominicæ Orationi approbat, explicatque Chrysostomus pag. Edit. Commel. 201. Lege & Exposit. Chromatii Tom. v. Bibl. PP. pag. 987. Hæc de Orat. Dominica, quam Juvenius Presbyter in Evang. Hist. his carminibus complexus est :

*Sydereo Genitor residens in vertice cœli ;
Nominis, oramus, veneratio sanctificetur*

In nobis, Pater alte, tui : tranquillaque mundo

Advenet, regnique tui lux ampla patescat.

Sic cœlo, ut terris fiat tua clara voluntas.

*Vitalisque hodie sancti substantia panis
Proveniat nobis. Tua mox largitio solvat*

Innumera indulgens erroris debita pravi.

Et nos haud aliter concedere scœnora nostris.

Tetri sæva procul tentatio demonis absit ;

Eque malis tua nos in lucem dextera tollat.

Amen dictis succinit, petita approbat, atque ut fiant postulat. Hebraica vox, *אמן* ; quam Græci reddiderunt *ὡς προσέκτο*, aut *ἐννοεῖτο*, fiat : Latini, *quæso*, vel, *utinam*. Ex prima Pauli ad Corinthios cap. xiv. 16. liquet idiotas ab Ecclesiæ incunabulis respondisse *Amen* Sacerdotum benedictionibus, & orationibus : quod etiamnum servat fidelium consuetudo.

C A P U T XIV.

De Caritate, & dilectione Dei.

AD orationem Dominus exhortans Lucæ xi. 11 ait : *Quis autem ex vobis Patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem; nunquid pro pisce serpentem da-*

bit illi? Aut si petierit ovum : nunquid porriget illi scorpionem? Opponit panem lapidi, piscem serpenti, ovum scorpioni ; quoniam in lapide dura corda quæ respuunt caritatem, & in pane caritas ipsa significatur : in serpente qui Evæ venenosa fraude persuasit ne Deo crederetur, infidelitas hæresumque tergiversatio ; & in pisce propter aquam baptismi fides, quæ in hujus sæculi fluctibus integra est : in scorpione nunquam se in anteriora extendenti, & cui consuetum est retro respicere, amor temporalium bonorum : atque in ovo, in quo vita pulli expectatur, spes futurorum. Ita oratione Dominica fides, spes, & caritas exercentur. Legite Augustini Epistolam 121. nunc 230. num. 16. & 18. Congruum est ergo, ut post fidem atque spem, caritatem omnium virtutum potissimam, excellentissimamque explicemus.

Caritatis vocabulum significat *gratiam*, *benevolentiam*, *amicitiam* : & accipitur semper in bonam partem, secus ac *amor*, & *cupiditas*, quæ interdum usurpantur ad significandum pravum animi affectum ; & *cupiditas* maxime. Proprie etiam commonstrat sanctificantem gratiam, qua regenerati, & iusti redduntur Deo grati, & accepti : sed aliquando designat actum casti amoris, sive qui ad justificationem disponit, sive qui elicitur ab homine iusto : nonnumquam etiam significat piam inspirationem, & cupiditatem boni, quamvis non sit actus dilectionis explicitus. Ipsa tamen caritas amor, & dilectio indiscriminatim appellatur, ut demonstrat S. P. lib. xiv. de Civ. D. cap. 7. ideoque omnis caritas est amor, sed non e contra omnis amor caritas.

Dividitur ergo Caritas in *habitualementem*, & *actualementem*. De prima disputatum est libro xix., & nihil est aliud quam *habitus* a Deo infusus, per quem voluntas redditur recta, & iusta, & ad diligendum Deum propter se, & proximum propter Deum vehementiori nisu excitatur. De hac loquuntur Scripturæ, dum affirmant per caritatem nos reddi Dei filios, hæredes, amicos, signatos Spiritu promissionis sancto : ac Patres, dum caritatem describunt vitam, qua Deo copulamur, amicitiam hominis ad Deum stabilitam per inhabitantem Spiritum sanctum, Dei hominisque mutuam communicationem, atque his consimilia. Plura de hac *habituali* caritate disputantur ; sed a nobis expedita citato libro

pro XIX. ubi adversus hæreticos demonstravimus inhærentem esse, & habere æternæ vitæ condignum meritum, sed non importare firmissimam justitiæ certitudinem, ac posse in hac vita augeri, minui, deperdi; cum aliis Catholicorum Theologorum decretis, quæ modo non repetam. *Habitus* hunc a Deo infusum esse virtutem Theologicam, cum in Deum tendat, in quæstionem verti non potest. Hujus *objectum* præcipuum esse Deum, tum cetera quæ propter ipsum diligenda sunt ordine exposito in Volumine IV. pag. 149. & 267. aliisque in locis, allata Caritatis descriptio, omniumque consensus demonstrat. Quod pariter appellant *formale* objectum, esse summi boni præstantiam, quæ nos allicit, attrahitque, nequit controversi.

Restat tantum Scholastica quæstioncula, num hæc per caritatem inter Deum hominesque firmata benevolentia sit vera amicitia. Negant cum Durando perpauci, ceteris omnibus assentientibus. Durandi opinio fulcitur his momentis. Primum est, quod in eo sita est amicitia, ut unus velit bonum alteri ex affectu erga ipsum: quod nequit excogitari in Deo respectu hominum, cum omnia nobis elargiatur ob sui gloriam. Alterum, quod amicus alteri benefacit: id vero convenire non potest homini erga Deum. Tertium, quod amicitia nonnisi inter æquales intercedit, juxta Aristotelis Philosophiam.

Habemus nos aliam amicitiae perceptionem ac ideam. Nihil aliud est amicitia, quam *rerum humanarum & divinarum cum benevolentia & caritate consensus*. Hanc amicitiae descriptionem tradit lib. 3. contra Academicos cap. 6. & in Epistola ad Marcianum 155. nunc 258. sapientissimus Augustinus. Consentit cum omnibus Platonice Marsilius Ficinus in Platonis Epistolas, & in Lysidem. Aristoteles quoque lib. VIII. Moralium cap. 7. tradit speciem amicitiae, quam appellat *supereminentiæ*, in qua eadem utrique ab altero neque exhibentur, neque sunt requirenda: talis est amicitia patris erga filium, & principis erga subditum. Etiam de amicitia bonorum scripserat Aristoteles capite tertio ejusdem libri, quod *hi mutuo sibi bona similiter volunt, quatenus sunt boni*. Quod est ergo per se bonum summum, & incommutabile, jure amicitiae nil ab eo, quem redamat, petit, nisi ut seipso fruatur. Legen-

dus in hunc locum Aspasius pag. edit. Aldi 410. Iccirco autem inter hominem & hominem amicitia unius alteri benefacit, quoniam is beneficentia melio redditur. Benevolentiam ergo amicitia præstat, non quia amicitia est, sed quia alter amicorum miser est: & recte illam Augustinus constituit *in sola caritatis consensione*. Nec sola perfecta æqualitas amicitiam parit, sed vel æqualitas in animi pulchritudine, ut mutua Platonis Dionisque benevolentia: vel in moribus etiam ferinis & agrestibus similitudo, ut amicitia Orestis & Pyladis: vel in eruditione & doctrina, ut amor Socratis in Phœdrum & Alcibiadem. Recte Augustinus lib. VIII. de Civit. Dei cap. 25. benevolentiam firmari docet *per bonæ voluntatis similitudinem*: quod eo firmitus præstatur, quo voluntas perfectior est, & amor magis castus & vehemens.

Est ergo inter Deum & hominem justum amicitia vera, ceterisque omnibus longe præstantior; quoniam inter utrumque est caritatis consensus: & si Deus nil vult propter hominem, tanquam finem ultimum, neque id vult justus, sciens longe melius esse hunc finem constitui in bono incommutabili, quam in creato & finito; & e contra si homo nil commodi Deo affert, neque id quærit Deus, felix satis, ditissimusque se ipso: sed cum perfecta voluntas sit summo bono adhærere, eoque frui, utrumque vult tam homo justus, quam Deus. Excellentissima hæc est animorum consensus. Igitur amicitia vera, diuturna, mutua, jucundissima, optima. De qua amicitia loquebatur Sponsus his verbis Sponsam alloquens Cant. II. 13. *Surge Amica mea, speciosa mea, & veni*. Lucæ XII. 4. *Dico autem vobis amicis meis*. Joan. XV. 14. *Vos amici mei estis*; & alia complura.

Contraria itaque argumenta me nihil movent, quoniam legibus illis amicitiam non circumscribo, nisi ubi uterque amicorum potest alterius benefactis augeri: quod si ad veram amicitiam requirebant Gentiles Philosophi, ignorabant hi munera caritatis, divinumque consortium. Erit tamen qui ad primam objectionem respondeant facta distinctione finis cui, & finis qui: ad alteram reponent ad amicitiam sufficere mutuam benevolentiam in alicujus boni communicatione: ad postremam, æqualitatem præstari a Gratia sanctificante, per quam efficimur *divinae consortes nature*, ut ait Petrus Epist. 2. cap. 1.

4. Egi de hac æqualitate Tom. iv. pag. 96.

Veniamus jam ad caritatem actualem. Hanc S. Pater in 111. de Doct. Christi cap. 10. ait esse *motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum*. Brevis, perspicua, & expedita definitio. Hujus caritatis actus non semper in Augustiniana Schola est justificans, sed quemadmodum caritas *habitualis* justificat *formaliter*; ita actualis inchoate, & dispositive, plus, minusve, prout caritas vehementior est, aut remissior; ita ut dilectio tenuis & languida persistat cum peccato, licet in aliquo extremo casu cum voto Sacramenti justificet; vehemens tamen & flagrantissima Deo reconciliet priusquam Sacramentum actu suscipiatur. Quare nos dividimus caritatem in inchoatam & perfectam, & negamus omnem dilectionem Dei benevolam stata lege absque Sacramenti adminiculo conciliare Deo peccatorem. Caritatem perfectam consistere cum peccato defendi non potest, repugnatque Tridentino sess. xiv. cap. 4. Qua in re pessime erravit Bajus; & excessit etiam Guilelmus Estius. At dari caritatem inchoatam sine peccatorum remissione, ad hanc tamen disponere, haud obscure colligitur ex eodem Tridentino sess. vi. cap. 6. maxime si legatur Hist. Pallav. lib. viii. cap. 14. & Tridentinum conferatur cum 2. Arausicano cap. ultimo. Demonstratur etiam exemplo Magdalenæ, quæ accessit ad Christum ægra ut rediret sana, Catechumenorum, qui ante baptismum, etsi Deum amore casto diligere incipiant, adhuc tamen portant sarcinam iniquitatis; nec non Augustini, quem Deus ante acceptam baptismi gratiam sagittaverat caritate. At hæc ad trutinam revocabuntur, ubi disputabitur de Pœnitentiæ sacramento, Interim sat est repetere verba S. Patris in postremo capite de Nat. & Grat. num. 84. *Caritas ergo inchoata, inchoata justitia est: caritas propecta, propecta justitia est: caritas magna, magna justitia est: caritas perfecta, perfecta justitia est, &c.*

CAPUT XV.

Quomodo, & quando actualis erga Deum caritas sit exercenda.

FUERUNT, qui præceptum diligendi Deum solis externis actibus impleri *Berti Theol. Tom. V.*

autumarunt; adversus quos calatum strinxit Merbesius in prima secundæ, Vanroy de Carit. cap. 3. Piette. q. 4. alique permulti: extiterunt etiam qui docuerunt nullo unquam vitæ suæ tempore teneri hominem ad eliciendum caritatis actum: sunt fortassis, qui ignorant qualis a nobis dilectio exigatur. Magni momenti sunt ista, sed obvia: ideoque explicanda, brevi tamen.

PROPOSITIO I. Deus etiam interiori caritate diligendus est.

Probatur 1. His verbis præceptum dilectionis exprimitur Deut. vi. 5. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*. Repetitur Matthæi xxii. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua*. Quis adversus tantam lucem adeo cæcutiet, ut dicat Deum diligendum non esse affectu cordis? Deinde si proscripta est ab Innoc. XI. ea propositio, *Non tenemur proximum diligere actu interno*: quanto magis hæc damnatio ferit non diligentes interiori affectu summum Bonum, cum proximo aliquid externa officia afferant commodi, Deus autem voluntatem attendat, non censum? Ad hæc si caritas est *motus animi*, ut supra diximus; si ad Deum graditur, ut ait S. Pater serm. 344. num. 1. *non pennis & pedibus, sed affectu*: quid est, nisi figmentum, illa sine affectu, & sine animi motu dilectio? Præterea sine caritate, qua creatura intellectualis Deo adhæreat, ut Augustinus ait lib. x. de Civ. Dei cap. 4. nullus est Dei cultus, nulla vera religio, nulla recta pietas, nulla Deo debita servitus. Postremo si externa sufficiunt officia; quomodo nobilior hominis pars Creatori suo subijciatur? quomodo erit sacrificium Deo cor humiliatum? quomodo adorabitur supremum Numen in spiritu, & veritate? quomodo abominabiles erunt qui Deum labiis honorant, cor autem eorum longe est ab illo? Facebat ergo fallax, perniciosa, ac stultissima eorum opinio, qui affirmare ausi sunt cordis dilectionem ad præceptum non pertinere: obbrutuerunt enim, factique rebelles lumini, nec inditam legem, nec ordinatam per angelos in manu Mediatoris, nec demonstratam a Luce, quæ illuminat omnem hominem, paullulum inipexerunt.

Nescio autem quid sibi velint frivolis ineptisque argutiunculis. Joannis xiv. inquiunt, *legi-*

legimus: *Si diligitis me; mandata mea servate*; nulla ergo præter observantiam præceptorum nobis dilectio injungitur. Adjiciunt: Nonne possumus implere omnia mandata ex solo timore pœnæ? Insistunt: At Bernardus Sermone 50. in Cantica scribit: *Est caritas in actu, & in affectu, & de illa quidem, quæ operis est, puto datam legem hominibus, mandatumque firmatum; nam in affectu quis ita habeat ut mandetur?* At nugæ hæ sunt, supra quam dici possit archetypæ, atque bullatæ. Enim vero Apostoli, quibus dictum est, *Si diligitis me, mandata mea servate*, jam proculdubio diligebant, eisque imperatur ut diligant, & mandata conservent, ut accipiant, manifeste, Spiritum sanctum, atque innotescat quod habent. Ita Aug. Tract. lxxiv. num. 1. Ergo non diligentibus præcipitur ut diligant: diligentibus vero ut dilectionem factis comprobent, in eaque proficiant. Qui autem præcipit argumenta amoris, vult potius amorem ipsum: ait enim S. Doctor in libro de Magistro, cap. ix. num. 25. *Res, quæ significantur, pluris quam signa esse pendendas. Timorem laudo, & legis pædagogum appello cum ipsomet Augustino serm. 161. n. 8. sed timendum est, ut formido custodiat, & perducatur ad dilectionem; quæ, auctore Apostolo ad Rom. xiii. 10., est plenitudo legis. Ex Sancto Bernardo quid infertur, nisi caritatem actualem præceptam esse, eam vero quæ gustat, sapit, afficitque suaviter, & quam appellat caritatem in affectu, non ad meritum dari, sed ad præmium? Neque hoc dico, ait seq. num. 3. ut sine affectione simus, & corde arido solas moveamus manus ad opera, distinctaque triplici affectione, quam vocat carnis, rationis, & sapientiæ. Igitur, inquit, per secundam opera fiunt, & in ipsa caritas sedet, non illa affectualis, quæ sale sapientiæ condita pinguescens magnam menti importat multitudinem dulcedinis Domini, sed quædam potius actualis: quæ etsi nondum dulci illo amore suaviter reficit, amore tamen amoris ipsius vehementer accendit. Caritas ergo in affectu, quæ datur in præmium, est juxta Bernardi sensum caritas reficiens post opera, & dulcis beatorum amor. Imo non negat S. Doctor pertinere etiam ad mandatum caritatem affectualem, dummodo non intelligatur caritas illa plena, & dulcissima, quæ est merces Sanctorum; ait enim: Aut si placet tibi magis de affe-*

ctuali datum fuisse mandatum, non inde con- tendo, dummodo acquiescas & tu mihi, quod minime in vita ista ab aliquo hominum possit, vel poterit adimpleri. Quid plura? Docet animam non posse seipsam toto nisu ad Deum colligere, & divino infigere vultui, quandiu eam huic fragili, & ærumnoso corpori intentam, & distentam necesse est subvenire: sic enim seipsum explicat Tract. de diligendo Deo cap. x. num. 29. At hæc non in gratiam contrarii argumenti, sed in melliflui Doctoris venerationem dicta sunt.

PROPOSITIO II. Rationalis creatura semper debet aut actu, aut virtute Deum diligere.

Demonstratur; nam Ecclesiasticus xiii. 18. ait: *Omni vita tua dilige Deum*: & S. Pater lib. 1. doct. Ch. cap. 22. docet nullam vitæ nostræ partem relinqui, quæ vocare debeat, & quasi locum dare ut alia re velit frui, sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Rationem affert idem S. Pater de moribus Ecc. cath. cap. viii. num. 13. quia *Deus est nobis summum bonum: neque infra remanendum nobis est, neque ultra quærendum; alterum enim periculosum, alterum nullum est.* In hoc sita est hæc dilectio continuo tenenda, ut nulli rei creatæ amore tamquam fini ultimo, & propter se inhæreamus: quod proculdubio humanus actus inquinaret; sed studeamus Bono incommutabili toto affectu adhærere, quod, ut docet eo loci S. Pater, reddit hominem optimum: aut saltem operemur ob inditam ingenitamque legem honestatis, ne opera moralium virtutum inani gloria, aut cupiditate labefactentur. Quamquam igitur actus dilectionis nequeat omni momento elici, neque ad hoc obligent præcepta affirmativa; sic tamen semper affecti esse debemus, ut amor animi nostri pondus cor ad fluxa bona non deprimat, neque a caritate Dei creatura aliqua illud prava cupiditate divellat. Vide Riccium in Prop. damnatas disput. 11. pag. 101.

Actus autem dilectionis quo præcise tempore sit eliciendus arduum est definire. Alex. VII. die 25. Septemb. anno 1665. proscripsit mores laxantem, perniciosissimamque sententiam, quod neminem id obstringat aliquo vitæ tempore: & Innoc. XI. die 2. Martii anno 1676. quod ad hoc non teneamur ne singulis quidem rigorose quinquenniis. Inno-
van-

vandum quotannis caritatis actum censuit Ledesma: singulis festis diebus Merbesius, a quo non recedit Vanroy. Urgere hoc præceptum statim ac pervenitur ad rationis usum demonstrat S. Thomas 1. 2. q. 89. art. 6. eo quod prima rationalis creaturæ inspectio sit præfigere sibi finem, ad quem cetera sunt referenda: quam sententiam propugnant Nostrates, & Dominicus Viva S. J. in Trutina damnatarum Thes. Vol. 1. pag. 31. fatetur esse inconcussam. Persuasum nobis est requiri actum aliquem benevolæ dilectionis ut peccator Deo reconcilietur, etiam in Sacramento: quamvis oppositum teneant permulti. Præterea in mortis articulo constitutum teneri ad caritatis actum, perspicuum est: tunc enim dirigenda potissimum est a nauclero navis, cum in portum conjicitur; illamque prædones diripere, tempestates frangere, & angustus aditus, litorisque statio facile possunt in naufragium impellere. Si etiam advertas institutionis festorum causam, Deum colendi, hostias immolandi spirituales, rebusque divinis vacandi; haud improbabilis videbitur Merbesii, Cabezudi, Vanroy, aliorumque sententia. At in his, quod monet etiam Suarez de Carit. disp. v. sect. 3., sequere prudentiorum consilia.

PROPOSITIO III. Diligendus est Deus ex toto corde, in tota anima, in tota mente.

Hunc diligendi modum præscribit Deut. vi. 5. & Matth. xxii. 37. Fit autem dum præcipuum studium in eo locatur, ut summo bono adhæreamus: dum nihil Deo præferatur; dum creaturis utimur, ut Deo fruamur. Quod sedulo implendum *ratio urget, & justitia naturalis*, inquit Bern. de dilig. Deo cap. 5. num. 15. Ratio petitur ex quo Deus sit bonum qualibet alia re pluris æstimandum: necnon sit ipse caritatis causa efficiens & finalis: nam solus *præcedit benignior, rependitur justior, expectatur suavior*, ait idem Doctor eodem libro cap. vii. num. 22. Justitia oritur ex plurimis ac maximis beneficiis, quibus nos cumulavit, atque ex illo maxime, quod *filiis ejus nominemur & simus*, Joan. Epist. 1. cap. 111. 1. nostrique causa Unigenitum suum dederit. Scite, qui ad Crucifixi imaginem in Florentino S. Spiritus Templo scripsit:

Hic me solus amor ligno confixit in alto.
Diligitur autem Deus ex toto corde, dum

in eum referuntur omnia consilia nostra, omnis cognitio, omnis vita, omnis intellectus, & dilectio Dei nullum a se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuitur. Vide Augustinum de Morib. Eccl. cap. viii. num. 13. & in 1. de Doct. Christ. cap. xxii. num. 21. Paulini Epistolam ad Celantiam, Salesium lib. 1. cap. 6. Diligit toto corde, qui omnem cognitionem in Deum confert: tota mente, qui intellectum Deo subjicit; tota anima, qui appetitus secundum Deum regit. Haud male in Matthæi vicesimum secundum Lyranus.

At dices: Si ita est, nullus in hac vita poterit implere dilectionis præceptum. Respondeo, quod aliquid ex toto corde, in tota anima, & in tota mente facere dicimur duplici sensu; primo si actio tanto caritatis ardore impendatur, ut non possit vehementius intendi: secundo si in ea præcipuam curam studiumque collocemus. Primo modo non impletur præceptum dilectionis, nisi in patria, ut docet S. Pater Augustinus de Perfect. just. cap. 8. & de Spirit. & lit. cap. ult. ac S. Bern. serm. 50. in Cant. & de dilig. Deo cap. 10. Altero modo impletur etiam in hac vita, etiamsi extinguere non possimus concupiscentiæ luctamen præpediens impetum casti amoris vehementiorem; dummodo nihil appetatur illicitum. *Aliud enim est totam non assequi caritatem, aliud nullam sequi cupiditatem*: inquit Augustinus eodem libro de Sp. & lit. num. 65. Legite Estium in iii. dist. 27. §. 8. & in caput 6. Deut. Horstium in S. Bern. Annot. &c. Addo & sacra, & profana locutione dici aliquid fieri toto corde, & ex tota anima, quando in id mente intenti sumus. Nam de Josia iv. Regum xxi. 3. legitur foedus coram Domino percussisse custodiendi præcepta & ceremonias, *in omni corde, & in tota anima*; de Davide Eccles. xlvii. 11. *De omni corde suo laudavit Dominum*: & iii. Regum xiv. 8. *Custodivit mandata, & secutus est me in toto corde suo*: de ceteris justis omnibus Psalm. cxviii. 2. *In toto corde exquirunt eum*. Profana exempla ex Catullo, Thucydide, Antonino vide apud Grotium in Matthæum. Jure ergo meritoque Tridentina Synodus sess. vi. cap. 11. & can. 18. damnavit Sectarios autumantes mortalium neminem posse præceptum caritatis implere.

CAPUT XVI.

*De Amore, ut vocant, puro, damnatoque
Quietismo.*

POSTEAQUAM anno 1311. damnati fuerant in Viennensi Concilio Begardorum errores: posteaquam extincta fuerat Illuminatorum secta, quæ Hispali eruperat circa annum 1623. præcisusque anno 1656. furculus vetusti erroris, quo aliqui adeo se in Dei amore profecisse jactabant, ut nacti spiritus libertatem, quicquid agerent, nunquam a caritate deflecterent, erupit idem error, pestiferumque venenum effudit, navante operam Michaelis de Molinos. Perniciosam is Mysticam scholam fabricaturus asseruit primo annihilandas esse potentias animæ, hanc non debere in aliquo opere active se gerere, debere se regendam committere divinæ voluntati, nihil ab ea petendum, omnemque sollicitudinem propriæ salutis, spem, timorem, desideria quæque virtutum deponenda. Ficta istiusmodi sine voluntatis actu indifferentia, consequenter affirmavit, animam in sua quiete orare etiam dum somno abripitur, dum impuræ occurrunt cogitationes, imo dum aut demonis instinctu, aut alterna maris & feminæ sollicitatione carnales actus exercentur, propterea quod hæc omnia, licet eveniant in vigilia & sine mentis offuscatione, non commaculent superiorem partem illius, qui semel Deo proprium subjecit arbitrium. Proscripsit tam nefaria dogmata in Bulla *Cælestis Pater*, emanata die 20. Novembris anno 1687. Innoc. XI. Romanus Pontifex.

Non quidem in tam scæda & absurda, sed in *Quietismo* tamen incautus prolapsus fuerat Cameracensis Antistes Franciscus de Fenelon in libro Gallice inscripto, *Explication des Maximes des Saints*, in lucem edito anno 1697. Quo in libro docuerat dari statum quemdam *habitualement* amoris Dei, qui est caritas pura. Hunc esse statum sanctæ indifferentiæ, in quo nec æternam salutem volumus: dari in eo extremas probationes, in quibus non solum spes omnis amittitur, verum etiam potest anima invincibiliter credere se jussu a Deo reprobata, & tunc mystica morte, & a Deo derelictam quasi cum Christo in cruce spirare: istam tamen perturba-

tionem cieri inferiori in parte cæca, & involuntaria passione, ita ut in superiori regnet caritas, dum inferiorem percellit desperatio. Gravi censura perstrinxerunt Cameracensis Archiepiscopi errorem amplissimi Antistites Parisiensis, Meldensis, & Carnotensis; pluraque scripta utrinque prodierunt eodem anno 1697. At proximo anno damnatis ab Innocentio XII. iis de Amore puro, & indifferentiæ statu documentis, horum auctor se Pontificis Maximi sententiæ submisit, erroremque suum palam, & e suggestu reprobavit. Quæritur ergo an in caritate proficientibus permitti debeat *oratio quietis*, sive interior vita absque facultatem animæ, sensuumque motione: an in hoc statu sit animæ cum indifferentia, ac puro amore permanendum: an purus ille amor absque spe remunerationis, propriæque salutis sollicitudine rectus sit, vel perversus.

PROPOSITIO I. Datur aliquandiu animarum caritate flagrantium *quies*, sed ei, quam Molinosus invexit, e diametro opposita.

Demonstratur pars prima. De anima quippe Christi sponsa legimus in Cant. Cap. 11. 7. *Adjuro vos filia Jerusalem per capreas, cervosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit*; & cap. v. 2. *Ego dormio, & cor meum vigilat*. De Maria contemplantium typo, Lucæ x. 39. *Sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius*. Ac de Joanne in ejus evangelio, xiii. 23. *Erat recumbens unus ex discipulis ejus in sinu ejus*. At Mystici his quietem illam explanant, qua anima, quasi dulci somno abrepta, & veluti puer innixus mammis, lactemque sugens, divinæ dulcedinis jucunditate perfunditur, illamque exteriores potentiæ ac sensus ad objecta alia non distrahunt, nec evigilare faciunt, & avolare: sed colloquentem Dominum audit, & in sinu ejus recumbit; ut Sancti viri scripserunt, edocti præsertim experimento, Theresia, Joannes a Cruce, Salesius.

Altera pars probatur 1. *Oratio quietis*, a Mysticis comprobata, nihil est aliud quam dum anima se ad cordis intima retrahens nec videt, nec sentit nisi Deum. Ita eam describit S. Bonaventura de stimulo Amoris p. 2. cap. 7. S. Theresia cap. 14. vitæ suæ, Salesius lib. vi. cap. 7. & 8. Harphius Theolog. Myst. lib. 3. p. 5. cap. 32. Balthasar Al-

varez Tom. 3. p. 2. cap. 12. Card. de Laurea opusc. de Contemplat. cap. 6. In hac, ut inquit, recollectione cessat anima a terrenis tumultibus, & quiescet a cogitationibus supervacuis, ut docet de interiori domo S. Bernardus. At Michael de Molinos e contra in sua *Quiete* vult animam cum indifferentia pati etiam dæmonum, si occurrant, violentias, turpesque libidinum incitationes, nec *quietem* illam turbare, tametsi animus alia videat, alia sentiat, etiam impura, & horrenda. II. Etsi in Oratione *quietis*, a Theresia explicata, aliquando anima dulcedine caritatis perfusa quasi dormitans nil agere videatur; ait tamen cap. 14. potentias se interius retrahere, non tamen deperdi, aut abripi somno: & proximo cap. 15. docet *quietem* illam esse Divini amoris scintillulam, quam Dominus incipit in anima excitare, & accendere, & quæ servilem timorem expellit, inseritque filialem. Salesius quoque licet animam in oratione *quietis* constitutam compareret puerulo in sinu matris dormienti, & consilienti in sede simulacro, cap. 9. & 11. ejusdem libri; imo cap. 8. asserat voluntatem *nihil agere*, sed recipere duntaxat amoris dulcedinem, atque delectationem; ait tamen id evenire, quoniam non de se cogitat anima, sed de eo, cujus præsentia delectatur; eodemque cap. 9. explicat, quo pacto voluntas non exerceat potentias alias, operetur tamen superiori parte, & quamquam nullam habeat sensuum exercitationem, in delectatione tamen caritatis non dormitet. Falluntur ergo, qui aut ex Theresiæ, aut ex Salesii lectione probari autumant orationem *quietis*, in qua anima nihil agat, cum in ea quiete magis intellectus per fidem Deum intueatur, & voluntas per caritatem magis summo Bono adhæreat: quemadmodum dum ageretur de Theresiæ canonizatione, matura discussione operum ejus compertum est. Vide Annal. FF. Carmel. Discalc. lib. 2. cap. 44., & Cardinalem de Laurea opusculo paulo supra laudato. Huic ergo sanctæ *quietis* orationi directe illa opponitur, qua voluntas non colligit attrahitque potentias ne avolent, & vagentur, sed laxatis ipsarum habenis indifferenter se habet, nec fidei, spei, caritatisque actus elicit. Ad quid enim, inquit de Laurea seq. cap. 7., homo se constituit ante Deum, si de eo nec vellet cogitare, nec eum amare, neque cum eo mentaliter

alloqui petendo, laudando, vel gratias agendo? Meo videri hæc actuum suspensio, si dari posset naturaliter, quod non credo, irreverentia potius esset in Deum, quam devotio. Operari ergo debet intellectus intuendo per fidem, & voluntas diligendo per caritatem. III. Debet voluntas exercere in alias potentias imperium, & caritas ceteris affectibus dominari, ut Salesius demonstrat lib. 1. cap. 6. ideoque castus amor præcipit singulis animæ facultatibus, ne contemplationis tempore divagentur, veluti domina ad se ornandam in penetralia se conjiciens famulas hortatur ad domus custodiam, & rege in aula commorante, ad januam milites agunt excubias: unde in Proverbiis cap. 1x. 3. scriptum est, *Misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis*. Præcipit etiam, ut quandiu in oratione *quietis* fruitur sponso, sileant sensuum tumultus, ne evigilare faciant *dilectam*, ut in Canticis semel, iterumque repetitur. Quæ est ergo illa Molinosii *quies* e mentita, ac diabolica, in qua voluntas non regina, sed captiva nil imperat, eamque ancillæ tumultuosæ, atque errabundæ excitant, exturbant, a sponsi amplexibus separant, adulterisque amatoribus subiciunt? IV. Tandem *quietem* a Mysticis probatam esse specialem Dei gratiam, quam nullus debeat præsumere, docet cap. xii. Christi Sponsa Theresia. At falsi Mystici commenti sunt frui hac *quiete* illos, qui semel arbitrium Deo subjecerunt, nec in posterum ulla angustia ipsos solitudine, specialia Dei beneficia, cuique quantumvis improbo, impurissimoque temere tribuentes.

PROPOSITIO II. Status *puri amoris*, & indifferentiæ, in quo anima nullam gerat propriæ salutis curam, vel tamquam a Deo reprobata, nullam habeat spem nullumque perfugium, atque a semetipsa divisa, unice se Divinæ voluntati committat, *fanatismus* est, non caritatis perfectio.

Demonstratur primo. Hæc de Amore *puro* doctrina a nullo antiquorum Patrum tradita est, ut fatebatur Cameracensis Antistes in damnata prop. 22. *Quamvis hæc doctrina esset pura, & simplex perfectio Evangelica, antiqui Patres eam non proponebant passim multitudini iustorum*. At nulla Evangelica doctrina verbum salutis excludit; neque putandum Ecclesiæ Pastores tamquam arcanum servasse necessaria *pure* amantibus documen-

ia. Non est ergo Evangelica, quæ de Amore *puro* elapso tantum sæculo erupit, nova, & inaudita doctrina. Deinde non solum Evangelica non est, sed Evangelio repugnat: in quo diligentibus Deum præscribitur observantia mandatorum, Joan. xiv. 15.: ac inter præcepta connumerantur fides, spes, caritas, poenitentia, oratio, jejunium, aliqua virtutum officia a caritate, & amore imperata. Spes præsertim, quæ *puro* amoris juxta pravam opinionem repugnat, nonne commendatur ab Apostolo in 2. ad Corinth. 111. 12 ad Philipp. 111. 14. ad Titum 11. 13. aliisque in locis compluribus? Præterea cum sacri libri nos ad virtutum omnium exercitamenta exhortentur, nihil magis iniquum est, nihil scelestius, quam indifferenter se gerere, & studia bonorum operum relaxare: nec frustra alloquitur Paulus Philippenses iv. 8. *Quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque justa, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonæ fame, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.* Quæ monita caritati repugnarent, si nobis fas esset in *puro* amore indifferenter *quiescere*. Insuper indifferentia ista non caritatem purgat, sed trahit ad sempiternum interitum omnium hominum generum. Enimvero si propriam infirmitatem ac patrata scelera minime pensitamus, prolabimur in perditionem; cujus primus gradus est dissimulatio propriæ infirmitatis, alter ignorantia, qua vulnera animorum mortales non vident, tertius præsumptio, qua vulnera non esse contendunt, ut docet serm. 11. in Pl. *Qui habitat*, S. Bernardus. Si vero dicamus accepta libertate spiritus neque nobis orandum, ut Deus nos adjuvet, ne peccemus; superbia est Pharisei, quam ut evitemus vehementer hortatur lib. 2. de Peccat. meritis cap. 5. sapientissimus Augustinus. Quomodo ergo poterat in hominum mentem venire, nisi inspirante dæmone, illud nefarium dogma: *Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet habere curam, nec de inferno, nec de paradiso, nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec propriæ salutis, cujus spem purgare debet.* At hæc est *Quietistarum* sententia, ut liquet ex prop. 12. Molinosii. Ad hæc; derelinquit quidem ad tempus cælestis Sponsus, subtrahitque consueta spiritualis dulcedinis argumenta, incusso quoque reprobationis ti-

more, prædilectis sibi animabus; quemadmodum fecisse traditur Florentinæ Sanctimoniali Mariæ Magdalene, quæ decus Carmeli est, Pazziorumque prosapiæ gloria immortalis. At id præstat, ut tentationis vexatæ præheant exempla humilitatis ac patientiæ, neque illas penitus deserit: neque purificatur amor certa persuasionem reprobationis, hæc enim est Caini, & Judæ peccatum, caritatem non purificans, sed extinguens. Quare Theresia cap. 17. Vitæ suæ ait, nunquam Christi sponsam, animam caritate flagrantem, sive in cælum, sive in infernum absque Sponso cogitatione deferri. Ea ergo derelictio, qua anima *puro* affecta amore etiam desperando, ac se reprobam invincibili persuasionem credendo, superiori parte Sponso adhæreat, inferiori spiret atque tabescat, *fanatismus* est, singularisque deceptio. Denique nullus amor est rectus, qui divinæ voluntati adversetur. At hæc est voluntas Dei, ut abstineamus ab omni immunditia, ut unusquisque vas suum possideat in sanctificatione & honore, ut habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, simus *solicitudine non pigri: spiritu ferventes: Domino servientes: spe gaudentes*; Ad Rom. xii. 11. Itaque quisquis in statu indifferentiæ pigritiam, teporem, ignaviam, desperationem, aut turpitudinem aliquam approbat, specioso Caritatis nomine transgressionem divinæ voluntatis condecorat.

Opponebant *Quietistæ* exempla Christi, Moylis, & Pauli: quorum primus in cruce a Patre derelictus clamavit, Matth. xxvii. 46. *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Alter Exodi xxxii. 32. ait: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro viventium.* Tertius denique ad Rom. ix. 3. *Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.* Igitur, *Quietistæ* ajebant, perfecta caritas omnem cum Christo patitur desolationem, & cum Moyse & Paulo etiam propriam reprobationem amoris postponit.

At primum ab iis, qui in pravam sensum hæc exempla detorquent, petimus ubi eluceat hæc omnimodum indifferentia, si Christus desolationem illam refugit, & Moyse ac Paulus tam vehementer dolent de cognatorum suorum scelere, & damnatione? Neque enim inferior illorum pars orabat; sed superior pro inferiore, quæ afficiebat desolatio, ac tristi-

tristitia. His ergo exemplis non trahimur ad indifferentiam, & *quietem*, sed ad gemitum, & orationem, ut Deus ariditatem ac desolationem nostram dissipet rore, ac dulcedine amoris sui. Atque ita se gessit S. Maria Magdalena de Pazziis, quæ in majori spiritus desolatione magis lacrymabatur, & orabat, ut refert in ejus vita Vincentius Puccini cap. 38. & Act. Bolland. Tom. vi. Maji, cap. 6. Deinde non denegamus inferioris, ac superioris animæ partium separationem, cum sermo Dei sit *efficax* & *penetrabilior omni gladio ancipiti*, & *pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus*; ut inquit Apost. ad Hebræos iv. 12. sed negamus posse in summa parte spiritus esse indifferentiam, quæ conciliari possit cum desperatione, certaue persuasione reprobationis. De verbis Christi in Cruce pendentis, vide lib. xxvi. cap. 9. ubi demonstro supplicem illam fuisse Orationem cum spe & fiducia conjunctam, & exclamasse tantum ob ea quæ patiebatur humana natura, nullum accipiens a divina pœnarum levamen. Sane desperasse Christum blasphemia est hæreticorum; & aperte refellitur, ex quo Patri paullo ante spiritum suum commendaverit. Quantum ad Moysen attinet; S. Hieronymus in Epist. ad Algasia cap. 9. illius verba interpretatur de occasione corporis, & RR. Salomon, & Jonathan de libro Legis: & interpretatio Hieronymi liquet ex cap. xi. 15. Num. non enim aliquis de libro Prædestinatorum deleri potest, de qua re securum fuisse Moysen, & ratio commonstrat, & Augustinus affirmat in Psalmum cv. num. 21. Quare Estius cum Hieronymo ait Moysen locutum de libro viventium hac vita præsentis, tum in i. dist. 40. tum in loca difficiliora Script. Quamquam fieri potest, ut hæc Moyses proloqueretur humano quodam affectu, rationi tamen non repugnante, ad confidentiam fiduciamque suam contestandam, ut Rachel marito Gen. xxxi. 1. *Da mihi liberos, alioquin moriar*: qua loquendi consuetudine amici familiariter uti solent, haud ignari nolle eos, a quibus impense diliguntur, se tanta anxietate torqueri. Atque hanc etiam responsionem tradit S. Pater q. 147. in Exodum. Utraque responsio aptari potest verbis Pauli; *qui optabat perire in carne, ut alii salvarentur in spiritu*; inquit eo loci Hieronymus. Videtur tamen Paulus revera loqui de separatione,

& exitio animæ, non enim ait duntaxat, *Optabam anathema esse*, sed addit, *a Christo*: quare Chrysostomus negat Apostolum loqui tantum de corporis occisione; & sententia Chrysostomi multis aliis probatur. Verum nec Chrysostomus *Quietistas* juvat, nec ait posse aliquem reprobationem propriam expetere; sed primo observat, in Græcis extare, non *Optabam*, sed *optarim*, *ὑποῦμαι*; deinde ait, precatum sibi Paulum anathema, hypothetice, *si modo fieri posset* pro Dei gloria, ut cessarent Judæorum convicia. Vide Chrysost. in Paulum Tom. i. pag. edit. Commel. 185. Sensus ergo Pauli est, Optarem discindi a Christo pro ejus gloria, si per legem, justitiamque Dei liceret: in quibus non desiderium apparet reprobationis, sed amantium emphasis, commonstrata etiam pronominiis repetitione, ut adnotavit Erasmus. Adde nonnullos caritate succensos exquisita tormenta desiderare, ut ipsorum aliorumque animæ summo bono agglutinentur: quo sensu agebat Ignatius in Epist. ad Rom. n. 5. *Diaboli tormenta in me veniant, tantummodo ut Jesum nanciscar*; atque id non est propriam contemnere beatitudinem, sed vehementius illam appetere.

PROPOSITIO III. Non repugnat caritati servare legem intuitu sempiternæ mercedis.

Probatur primo ex Scripturis. David enim Psalm. cxviii. 112. ait: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem*. Matth. vi. 10. Christus illam nos orationem docuit, in qua dicimus, *Adveniat regnum tuum*; & vers. 33. *Quarite*, inquit, *primum regnum Dei*. Apost. ad Coloss. i. 4. 5., *Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem, quam habetis in Sanctos omnes, propter spem, quæ reposita est vobis in cælis*: atque ad Hebr. xi. 26. loquens de Moyse, *Aspiciebat enim in remunerationem*. Confirmatur ex Tridentino sess. vi. can. 31. *Si quis dixerit justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit*. Corroboratur PP. auctoritate: Ambrosii scribentis lib. v. in Lucam cap. 6. *Studia virtutum sine remuneratione torpescunt*, Augustini serm. 345. sive 32. inter Sirmondianos, *O tu, homo, si titubas in re, esto firmus in spe, si autem te opus turbat, erigat ipsa merces*: atque Ecclesiæ universæ in Natali Martyrum, *Tradiderunt corpora sua propter Deum* ad

ad supplicia, ut heredes fierent in domo domini. Accedit postremo manifesta ratio. Finis quippe bonorum operum est vita æterna, & hunc finem non sibi constituit perversa cupiditas, sed statuit divina liberalitas, proponit Evangelium, inquit fides, præstolatur spes, & inviolata iustitia rependit. Quis autem dixerit nefas esse hunc sibi finem præfigere tot, tantisque titulis commendatum? Æquum est igitur pro consecutione æternæ vitæ bonis operibus insudare.

Dixi pro consecutione æternæ vitæ, Quam sitam esse in Dei fruitione, non in qualibet re creata demonstravi libro XXI. cap. 5. neque in dubium revocari potest, quin pervertat ordinem caritatis quisquis Deo servit fallaci spe illectus, & intuitu temporalium fluxorumque bonorum. De istiusmodi fine operantibus Augustinus serm. xxxii. in Pl. 144. alias xx. de diversis, num. 22. interpretatur verba Davidis. Dextera eorum, dextera iniquitatis, scribens: Dexteram enim iniquitatis dicit felicitatem hujus sæculi: non quia non invenitur apud bonos, sed boni quando illam habent, in sinistra illam habent, non in dextera. Felicitatem perpetuam habent in dextera, felicitatem temporalem habent in sinistra. Cupiditas autem rerum æternarum & felicitatis æternæ non debet misceri cupiditati rerum temporalium, idest felicitatis præsentis, & temporalis. Atque illa æterna felicitas mercesque Sanctorum, nihil aliud est præter ipsum Deum, animorumque nostrorum perpetuam cum illo unionem. Quare idem Deus Gen. xv. 1. ait Abrahamæ, *Ego merces tua magna nimis.* Ad hanc mercedem excitandum est desiderium illorum, qui nullum aliud præmium sibi repromissum opinantur, quam caeleste domicilium, societatem angelorum, & corporum immortalitatem: hæc enim consecratoria sunt longe melioris felicitatis, quæ sita est in Dei perfecta contemplatione, & jucundissima caritate: atque hujus intuitu bonis operibus danda est opera, aliaque bona, non nisi ut medium, quo ad illud summum & incommutabile pervenitur, a nobis sunt expetenda.

At objiciunt I. Amor perfectus est amor gratuitus, nec quærit caritas, quæ sua sunt. At qui operatur intuitu mercedis, non amat gratis, & quærit quæ sua sunt. Non ergo recte diligit. II. Amor, qui proprium commodum spectat, est amor concupiscentiæ,

non caritatis. Qui autem æternam mercedem expectat, propriam diligit utilitatem. Igitur non caritate flagrat, sed amore concupiscentiæ. III. Quamvis justa merces possit & peti, & desiderari; magis tamen commendandus est amor liberalis, qui nullum impensi operis præmium quærit. Licet ergo fas esset operari propter retributionem; perfectius Deum amat qui ejus retributionis spem abjicit.

Resp. ad primum negando minorem: gratis enim amat, qui nullam aliam quærit mercedem præter bonum ipsum quod amat; quia tunc nulla alia re, nisi bono quod amat, delectatur ac fruitur. In hoc enim sita est natura amoris gratuiti, ut S. Pater Augustinus explicat serm. 340. alias 39. inter additos a Sirmondo, ubi ait: *Et tamen quia gratis amamus, quia oves pascimus, mercedem querimus. Quomodo fiet istud? quomodo convenit, Gratis amo, ut pascam, & Mercedem posco, quia pascam? Nullo modo fieret hoc; nullo modo merces quæreretur ab eo, qui gratis amatur, nisi merces esset ipse qui amatur.* Habentur similia Tract. 5. in Joannem, & in Psalm. 53. Imo nisi sit spes adhærendi firmissima caritate summe Bono, in qua adhæensione consistit beatitudo, non erit amor gratuitus, quia verus & castus amor percipi nequit sine boni incommutabilis aut desiderio, aut fruitione. Qui ergo non habet spem beatitudinis, perfecte non amat, quia non desiderat frui summo bono. *Frui enim est amore inhaerere alicui rei propter seipsam:* inquit Sanctus Pater lib. 1. de Doctrina Christi. cap. 4. Recte S. Thomas consimili argumentatione probat 1. 2. q. 65. art. 5. non dari veram sine spe (in hac vita) caritatem. Etiam S. Bonaventura in 111. dist. 26. art. 1. q. 1. docet gratuitum amorem non expectare temporalem mercedem, at non ita ratiocinandum de gloria æterna. *Quia maxima caritas maxime desiderat uniri Deo.* Hinc Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. cap. 8. eos qui dicunt, *Diligimus Deum, sed non querimus premium, ne mercenarii simus,* ait esse tam stultos, ut seipsos non intelligant, eadem producta ratione, quoniam, *si aliud quæres ab ipso, gratis non amares: sed non amares, si non desiderares.* Atque his diluitur etiam tertia objectio.

Ad 2. respondemus hoc *concupiscentiæ* nomen significare tam pravum, quam rectum desi-

desiderium, ut explicavimus Tom. III. pag. 64. negamus autem amorem *concupiscentie*, five spei, qui fertur in sempiternam felicitatem, tendere in creaturam rationalem tamquam in ultimum finem. Qui enim finem amoris, quo Deum diligit, in propria utilitate constituit, impius est, & sacrilegus: & amor spei, quem dicimus amorem *concupiscentie*, debet esse amor *concupiscentie* in finem ultimum directæ, ita ut propriam felicitatem quisque amet comparate ad Deum, ut scilicet ipsi amore jucundissimo inhæreat. Ita docet S. Franciscus Salesius lib. II. de Divino amore cap. 17. Quare amor *concupiscentie*, & spei, qui fertur in propriam beatitudinem, ac posset in pravam finem deflecti, non defectu ipsius spei, sed vitio sperantis, dirigi debet caritate, ita ut præcipuus finis sit Deus, idest, ut diligamus quidem æternam vitam, sed intentione adhærendi Deo summo, & incommutabili bono. Id vero fit, quando petimus ut regnum Dei adveniat, non ut Deus mutetur in nobis, veluti dum appetimus cibum; sed ut nos immutemur in Deo, & in ipso vivamus, perficiamur, beatificemur, eundemque perpetuo contemplemur, & diligamus. Quapropter sicut dum appetimus cibum, ut convertatur in carnis nostræ substantiam, illum appetimus causa nostri; ita dum æternam expetimus felicitatem, ut nos caritate convertamur in Deum, tenet ipse Deus ultimi finis, ac primæ causæ rationem. Docuit nos hanc præclaram doctrinam S. Pater Augustinus scribens lib. VIII. Confess. cap. 10. *Inveni longe me esse a te in regione dissimilitudinis, tamquam audirem vocem tuam de excelso, Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tue; sed tu mutaberis in me.* Legite librum inscriptum *Les veritables maximes des Saints*, editum Parisiis anno 1699. adversus illum, quem ante duos annos evulgaverat Archiepiscopus Cameracensis.

CAPUT XVII.

De Amore proximi, & ordine Caritatis.

CARITATIS secundarium objectum esse proximum, liquet ex præc. cap. 14. ac proximum diligendum esse propter Deum, demonstrat ipsemet ordo caritatis. Insinuat

Berti Theol. Tom. V.

præceptum dilectionis proximi Levit. XIX. 18. Matt. XXII. 39. Joannis XIII. 34. & Epist. I. cap. IV. 21. aliisque in locis compluribus. Exercetur autem cum proximo caritas, dum hoc cum eo agitur, ut etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum, juxta Augustini doctrinam in I. de Doct. Ch. cap. 22. Decipitur quisque putat se proximum diligere, dum externa tantum amoris exhibet argumenta, neque illum interno affectu prosequitur: quæ fallax opinio, ut diximus cap. 15. ab Innoc. XI. proscripta fuit. Nam primo caritas non est, quæ ex corde non oritur, sed caritatis dissimulatio, improbata ab Apostolo 2. ad Corinth. VI. 6. Deinde præcepta recto fine servari debent; atque non habetur finis rectus absque caritate sinceri cordis, auctore eodem Apostolo I. ad Timot. I. 5. Præterea nisi omnia membra compatiantur & congaudeant, quod non fit absque interiori amoris sensu, aut mortua sunt, aut est in corpore schisma, ut inquit idem Apostolus cit. Ep. ad Corinth. XII. 25. Igitur non *verbo, vel lingua* diligendus est proximus, sed, (inquit Joan. I. Ep. III. 18.) *opere & veritate*; idest, cum sinceritate cordis, tum operum exhibitione. Quænam sint hæc opera novit quisque puerulus ex Christianis catechesibus: nec paucioribus verbis queunt ad memoriam revocari, quam vulgari disticho.

Visito. Poto. Cibo. Redimo, Tego. Colligo. Condo.

Consule. Carpe. Doce. Solare. Remitte. Fer. Ora.

Dixi Tom. IV. pag. 149. cur latum non sit speciale præceptum diligendi seipsum: sed hoc comprehendere in dilectione proximi facile demonstratur, quoniam cum dictum est, *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, simul & tui abs te dilectio non est prætermissa. Deinde ille satis diligit, qui sedulo agit, ut summo & vero perfruatur bono: ideoque actum satis de amore sui ipsius, ubi præscriptus est amor Dei; ille quippe solus se novit diligere, qui Deum diligit. Agnoscis, opinor, scita S. Patris ex I. de Doct. Christ. cap. 26. & ex libro de Morib. Eccl. cap. item 26. mutuata. Nisi homo seipsum diligat, ut perfecto amore inhæreat Deo; erit amor, qui tantum differt a caritate, quantum a virtute vitium, eritque cupiditas radix malorum, quæ non habet Deum creatorem, sed homi-

nis deceptorem. Appellari solet *amor proprius*, quo homo vel se, vel quæ sunt extra se, diligit propter se. Ne subrepat tam perniciosus amor; gaudendum hominibus de prole temporali, si spiritu junguntur Deo, ut docuit Christus, quando mulier clamavit, *Beatus venter, qui te portavit, & ubera quæ suxisti*, Lucæ xi. 27. Lucere debet splendor doctrinæ, vel probitatis; ut quibus lux illa affulget, *glorificent patrem, qui in cælis est*: ait idem Christus Mat. vi. 16. Laudanda est animorum virtus, corporum pulchritudo, decus auri, *cum pietate venerandi Creatorem, non cum libidine possidendi creaturam*: inquit S. Pater lib. iv. contra Julian. cap. 14. num. 66. Contemnendum denique quicquid ad Dei caritatem non refertur, divitiæ, fama, incolumitas, cultusque literarum: nam & improbus amator Nemesis ajebat Elegia 4. libri ii.

Ite procul Musæ, si non prodestis amanti.

Tenent in proximorum ordine priorem locum Parentes; quorum tamen amor divino præferri non debet, cum & illos præcipiamur deferere, quando in via salutis experimur adversarios. Videtis iv. præcepti exegesi Tom. iv. pag. 180. In hac dilectione præsertim servandus est ordo amoris commendatus in Cant. ii. 4. quia in diligendis parentibus, filiis, uxore, solet carnalis amor motus vividiores exercere. At memoria repetendum, esse nobis Patrem alium, quem oratione quotidiana commemoramus, suam nobis hæreditatem cœlesti in patria servantem. In hoc præcellit Genitores, quod hi patres quidem sunt carnis nostræ, at Deus est Pater spirituum, ideoque huic *multo magis obtemperabimus*, ait Apost. ad Hebr. xii. 9. Præterea genuerunt nos homines, at non formarunt, ignorantes quis, aut qualis esset eorum semine nasciturus; unde pia Machab. parens 2. lib. vii. 22. ajebat: *Nescio qualiter in utero meo apparuisti: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi*. Deinde homines genuerunt filios morituros, Deus creavit in æternitate mansuros. Patres nutriverunt natos, sed non de suo panem pro esurientibus instituerunt; sed Deus panem de terra produxit, ac terram ipsam frumenti altricem e nihilo. Genitores denique filios hæredes instituunt dum moriuntur, eosque derelin-

quunt; sed Deus post mortem filios suos in hæreditatem assumit nunquam postea derelicturus. His argumentis demonstrat Augustinus serm. 344. alias 31. inter Sirmondianos, quanta cura amor parentum sit dirigendus in Deum.

Asserendum idem est de amore parentum erga filios. Ut enim Deus demonstraret quanta ipse præ filiis caritate sit diligendus, præcepit olim, ut sibi offerrentur primogeniti, qui solent impensius amari. Extat hoc præceptum Exodi xiii. 2. exemplaque Samuelis i. Regum i. 25. Sampsonis Judicum xiii. 7. Joannis Baptistæ Lucæ i. 15. Si ergo filii declinent a via Domini, corripiendi sunt, assiduisque flagellis plectendi, ne genitoribus fiat severa objurgatio, inferaturque supplicium lib. i. Regum cap. iv. ob nimiam indulgentiam inflictum Heli. In eodem libro Regum cap. vi. legitur vaccas, clausis domi vitulis, dum plaustrum cum arca deferrent, iisse in directum pergentes, & mugientes, & non declinantes ad dexteram, neque ad sinistram. Præclarum quod erga filios imitentur patres exemplum, omnem rei domesticæ curam dirigentes in Dei gloriam, neque ob filiorum gemitus vel inopiam a recto caritatis ordine declinantes.

Uxorem diligendam habemus in sacris libris Gen. ii. 24. Matth. v. 32. ad Colossenses iii. 19. & nihil utilius, quam vir & mulier bene sibi consentientes, docet Eccl. xxv. 1. Licitam esse humanam erga conjuges caritatem ob vinculum glutenque necessitudinis, & adeo licitam, ut si defuerit reprehendatur, demonstrat S. Pater serm. 349. alias 52. de tempore num. 2. At optime advertit caritatem istam posse esse etiam impiorum, paganorum, Judæorum, hæreticorum. Iccirco distinguit eo loci caritatem humanam licitam, illicitam, & divinam. Humanam appellat, quam exigit naturæ necessitudo, sentiuntque etiam aspides, tigrides, leones: illicitam eam dicit, qua una sit caro in permixtione meretricis, & amatoris; non enim locum habet in viro & uxore, ubi licet, ubi concessum est, ubi honestum est, sed ubi turpe, ubi illicitum, ubi damnabile: divinam illam, quæ cum humana licita permanet, sed amat conjugem, filiosque secundum Christum, secundum Deum eis consulens, & in eis odio habens, si Christum habere noluerint. Scripsi nonnulla de hujus-

huiusmodi honesto, divinoque amore Tom. iv. pag. 14. Legi poterit Ludovicus de Ponte de Christiana perf. Tom. 2. Tract. v. Apostolus ad Ephesios v. ait diligendam a viro uxorem, ut diligitur a Christo Ecclesia, atque ut diligitur corpus suum: scilicet, ut studeat ejusdem saluti, neque ullis immunditiis eam polluat, aut pollui sinat, quemadmodum Christus sanctificavit Ecclesiam mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut eam sibi exhiberet non habentem rugam, neque maculam. Exemplum autem corporis eo spectat, ut quemadmodum caput corpori, ita vir uxori salutaria ac necessaria provideat. Quare prior mariti inspectio est, ut uxor vitam ducat probam, honestam, mundissimam.

Refelluntur tam expressa Apostoli doctrina, qui post Nicolaitas probantes promiscuum usum mulierum, asseruerunt licere uxori viro consentiente alteri seipsam submittere: quod tam absurdum est, quam opinari, an Christus queat tradere diabolo Ecclesiam suam. Adversus obscenos illos conclamant sceleratissima adulterii flagitia: quæ damnat lex naturæ, nec ignota Ciceroni libro 2. de legibus, Horatio libro 1. serm. Sat. 3. & Ulpiano adulterium recensente *inter probra nature turpia*: damnat lex divina Exodi xx. 14. Matth. v. 32. Ad Thessalonicenses prima iv. 4. damnant humanæ leges citatæ libro xx. 20. damnat Augustinus serm. 9. de decem Chordis num. 11. serm. 51. num. 22. lib. 1. de serm. Dom. in M. cap. 16. ac in 1. de libero arb. cap. 3. num. 6. Augustino consentiunt alii Patres apud Nat. Alex. dissert. xxix. primi Sæc. Accedunt illata marito injuria, morum corruptela, confusio prolis, ac patrimoniorum alienatio. Adde quæ consequuntur scelera, cum veneficia ad partum abjiciendum ne formæ dissimilitudine prodant maternum crimen, tum virorum cædes, ut Candaulis Lydii, Agamemnonis, Fabriciani, Argyropili, ac ne aliunde petamus exempla, quam ex historia sacra, Uriæ. Demum adulterii turpitudinem confirmant condigne mulctati auctores, necati ab Hippomene juncti curribus, cæsi mille plagis, sectique ab Ægyptiis, Romæ præcipitati e Tarpejo, obruti Hebræorum lege lapidibus. Legite Heraclidem, Brissonium, & Laurentium Lucensem, vi. & vii. Volum. Græc. Antiq.

At Jacobus Platelius in Synopsi pag. edit.

Duac. 159. scribit Augustinum lib. 1. de Serm. Domini in monte cap. 29. non audere peccati damnare eum, qui ad evadendam mortem usum uxoris suæ alteri viro permiserit. Paucis excutiendus Platelii error. Primo citato cap. 29. nunc 16. S. Pater ait: *Sed non ita est æstimandum, ne hoc etiam femina viro permittente facere posse videatur; quod omnium sensus excludit: quamquam nonnullæ causæ possint existere, ubi & uxor mariti consensu pro ipso marito hoc facere debere videatur.* Quorum verborum sensus est, nunquam esse licitum consentiente marito uxorem adulterari, quoniam, tametsi videatur id aliquando exigere ab amore maritali ad salvandam conjugis vitam, id tamen **OMNIUM SENSUS EXCLUDIT**, ut pro vita corporis anima fornicationis crimine commaculetur. Deinde affert quod imperante Constantio narrabatur contigisse Alexandria circa annum 343. excusatque amorem mulieris, quæ non libidinis causæ, sed ut vitam mariti redimeret, eo jubente, sui copiam fecerat Acindyno. Tum facto narrato: *Nihil, inquit, in alteram partem disputo, liceat cuique æstimare quod velit; non enim de divinis auctoritatibus deprompta historia est, sed tamen narrato hoc facto, non ita respuit hoc sensus humanus quod in illa muliere viro jubente commissum est, quemadmodum antea cum sine ullo exemplo res ipsa poneretur, horruimus.* Quibus duo affirmat: unum, nolle disputationem instituere de veritate historię quæ negari posset, cum non sit e sacris libris deprompta; alterum hoc factum non ita horrorem incutere, ut adulteria patrata absque ullo mortis discrimine; neque illud ita respui ab humano sensu, respui tamen, quia omne adulterium *omnium sensus excludit*. Accurate ista notanda sunt, nam alii cum Platelio mentem Augustini non perceperunt. At legite Norbertum Elbecque in dissert. Theolog. de Advert. req. ad peccandum pag. 210.

Quæ dixi de amore conjugum, eadem affirmo de dilectione omnium propinquorum & amicorum: hos enim recte diligimus, dum recti rerum æstimatores ordinatam habemus caritatem, non æque diligentes quod vel minus vel amplius diligendum est, omniaque diligentes propter Deum, Deum vero propter seipsum. Vid. Aug. in 1. de Doct. Christ. cap. 27. At religiosi fratres etiam majori, quam fratres carnis, sunt amore diligendi propte-

rea quod institutæ sunt cœnobiorum regulæ, ut imitemur Christi discipulos, & nascentis Ecclesiæ fervorem, atque mutua dilectione gratiæ spiritum foveamus & augeamus, ut Christus præcepit Joan. xiiii. 34. Quo in loco caritatis ordinem non prætermisit, sed præcipiens ut diligamus invicem, sicut ipse dilexit nos, ostendit fratres diligendos propter Deum, illorumque salutem exemplo Christi curandam, ut una fruamur Patris hæreditate, quam nobis Salvator tanta dilectione promissit, acquisivit, disposuit. Habet hæc fraterna caritas perfectionis suæ formam, si, quantum ad animum spectat, id ipsum dicamus omnes, in eodem sensu, eademque sententia: quantum ad corpus attinet, *habentes alimenta, & quibus tegamur*, his contenti simus: quantum ad officiorum munera, exequamur omnia *sine murmurationibus & hesitationibus*. Tradidit hæc præcepta Apostolus 1. ad Corinth. i. 10. Prima ad Timoth. vi. 8. ad Philip. ii. 14. ac diligentius servanda sunt, quam vota scribentis carmine cvii. ad Lesbiam

Ut liceat nobis tota producere vita

Alternum hoc sanctæ fœdus amicitiae.

Diligendi præ ceteris pauperes, subsidioque eleemosynarum juvandi. Nil vehementius urgent sacrae literæ: nam largiri eleemosynam Ecclesiasticus iv. 8. appellat *reddere debitum*: semen illam esse gratiarum ac repromissæ benedictionis, testatur Apostolus 2. ad Corinth. ix. 6. non posse Deum diligere, qui habens hujus mundi substantiam non sublevet pauperum indigentiam, docet Joan. i. Ep. iiii. 17. de hoc præsertim in extremo judicio reddendam esse rationem, liquet ex Mat. xxv. 42. Pluribus argumentis eandem eleemosynam inculcant Patres: Basiliius hom. adversus divites, ex quo meminisse oporteat communis naturæ: Chrysostomus hom. 2. de Lazaro, ex quo rapina sit superflua denegare iis, pro quorum necessitate nobis collata sunt: Augustinus tract. 5. in Epist. Joan. ex quo divites ac pauperes redempti sint uno pretio: Thomas de Villanova Conc. de Divo Martino, ex quo tenacitas convincat incredulitatem nostram, & exprobet maximam erga bonorum omnium largitorem ingratitude. Veterum quoque Gentilium legibus filii pauperum ac divitum eodem cibo alebantur, nec fas erat publice festum agere, nisi iis, qui omnibus vici sui pauperibus

prospexissent. Legi poterit in Strenarum historia Lipenius.

Quæri solet, qui ad faciendam eleemosynam teneantur, quid debeant elargiri, & quibus mendicis. Tenentur ii, quibus est liberum distribuendarum rerum dominium: unde uxor, filiique impertiri non possunt, nisi quæ iis, ut impendant pro libito, conceduntur, ut sunt in conjugæ *parapherna*, idest, quæ sponso dantur præter dotem; & in filiis familias *castrensia*, scilicet, quæ aut ex officinis, aut in militia acquiruntur. Utrique tamen distribuere possunt, quæ Rector domus tacita consensione permittit, nec gravant familiam inopia. Idem asserendum de iis, qui voto paupertatis sese obstrinxerunt: in quibus tamen animadvertendum est, cedere quicquid acquirunt in jura communitatis. Distribuendum autem est *quod superest*, ex cap. iiii. Lucæ ii. & xi. 41. at non quod superest cupiditati, & avaritiæ, cui nihil superest; nunquam enim impletur avaritiæ cupido, ut inquit cap. v. 9. Ecclesiastes. Quærendum igitur quod sufficiat operi Dei, non quod sufficiat cupiditati, ut inveniantur superflua pauperibus eroganda, juxta Augustini præceptionem in Psalmum cxlviii. n. 12. Quicquid possidetur mala fide, aut furto, aut vitioso ludo comparatum, clamat ad Dominum; neque potest pauperibus erogari: nam scriptum est, Tob. iv. 7. *Ex substantia tua fac eleemosynam*, & Prov. iiii. 9. *Honora Dominum de tua substantia*: Falluntur ergo qui ad pecuniam iniquitate acquisitam referunt ea verba Lucæ xvi. 9. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*; nam eo sensu *mammona iniquitatis* dictum est, quo *dextera iniquitatis*, cap. præcedenti: quia nempe divitias hujus sæculi *habent etiam iniqui*. Ita Augustinus serm. 41. num. 6. & 49. num. 11., aut quia umbræ divitiarum sunt, non veræ divitiæ, & in illis solis iniqui *constituunt spem, atque copiam beatitudinis suæ*; inquit idem Augustinus lib. 2. qq. Evang. q. 34. Demum eroganda est eleemosyna pauperibus etiam improbis, neque evertenda *facies ab ullo pauperum*, ut inquit eodem loco Tobias; at quoniam *multam malitiam docuit otiositas*, auctore Ecclesiast. xxxiii. 28. contingere potest, ut melius sit erroneos in operationem mittere, quam fovere beneficiis acediam.

Eleemosynarum ordo est, ut prius quisque

que sibi victum, & vestitum provideat *sufficientem ac mediocrem*, non deliciosum ac pomposum: deinde parentibus, si pauperes sint, quantum praevallet, largiatur: postea servo, & ancillas nec esurire, nec algere permittat: posthac quicquid, excepto mediocri, & congruo victu, & vestitu, sive de militia, sive de agricultura, sive aliunde provenierit, tanquam Christo petenti, & esurienti, pauperibus humiliter, hilari vultu, ac profusa beneficentia distribuat; eo quidem fine, ut orationes ejus exaudiantur, vita commutetur in melius, deleantur mala praeterita, adveniatque sempiterna felicitas. Hæc ex Augustino epist. 243. num. 12. serm. 39. num. 6., & lib. 2. de serm. Domini in M. cap. 2. quibus & caritas erga proximum, & hujus caritatis ordo explicatur, *brevissimis testimoniis, sed nisi fallor, idoneis, & quibus susceptæ rei satisfiat*. De morib. Eccl. Cath. cap. xxvi. num. 50.

C A P U T XVIII.

De dilectione inimicorum, necnon de bello, & monomachia.

INIMICORUM quoque dilectionem esse in præcepto, liquet ex Matth. v. 44. ubi Scribis interpretantibus versum 18. cap. xix. Levitici, *Diliges amicum tuum sicut te ipsum*, de folis Judæis, ac sibi sanguine ac progenie conjunctis, ait Christus, *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros*: non novam legem ferens, sed interpretans veterem, in qua præscriptam etiam dilectionem inimicorum, haud obscure colligitur ex cap. xxxi. v. 5. ubi præcipitur sublevandum & asinam odientis jacentem sub onere. Infertur eadem inimicorum dilectio ex Matth. vi. 12. ubi oratione dominica petitur debitorum dimissio ea pactione, ut pariter homo dimittat injurias odio habentibus. Eandem urgent Paulus ad Rom. xii. 17. ac Petrus in priori Epistola, iii. 9. Patres, ac Theologi omnes, docentes teneri nos ad exhibenda hostibus communia dilectionis officia, cum externa salutationum, hortationum, eleemosynarum, tum interna affectus, compassionis, & precum. Quod & rationi consentaneum est, quia habent nobiscum communem naturam; quia eodem pretio redempti sunt, quia eandem hæreditatem expectant.

Si forte objicias, præcepisse Dominum Deut. xx. 17. ut Hæbræi omnes hostes in ore gladii interficerent, neque fœdus cum Amalecitis unquam inirent: Est in promptu responsio, quod bellum erat adversus idololatrias, quos Dominus jussit delendos, Amalecitas quidem, quod populum Israel proficiscentem in terram Chanaan injusto bello laceffirent; Amorrhæos, aliosque idololatrias, quod abominationes Deorum suorum promoverent. Neque enim caritati repugnat gerere justum bellum, præsertim si intersit religio, & reipublicæ causa; sed caritas, quæ præcipit ut diligatur inimicus, præscribit etiam, ut majus bonum præferatur minori. Quare de bello hic breviter acturi sumus, maxime quod illicitum dixerint Manichæi, Anabaptistæ, atque Erasmus: quos refellunt cum omnibus Theologis Bellarminus Controversia v. lib. iii. cap. 14. Estius in 3. dist. 37. §. 20. Lupus de antiq. disc. Christ. milit. Stephanus Valentinus de Justo Bello, Abulensis in Deuter. nec non Hugo Grotius de Jure belli & pacis lib. i. cap. v. At hic videtur nobis pingere virtutem Gentilium, dum probat licitum esse tractare arma, ex quo principium justi sit studere propriæ conservationi: ac oratorem agere, non philosophum, dum argumentum petit ex armis brutorum, tot poetarum accitis testimoniis. Bruta enim utuntur armis, quia ratione carent, nec homini fas est vim adhibere, si hostem compescere possit ratione. Imo & Gentiles vitam profuderunt pro incolumitate Reipublicæ, quo titulo laudantur; tametsi fuerit hæc virtus inanis, & gloriæ cupiditate marcescens. Hinc merito Grotius in pluribus a Joanne Feldeno refellitur.

Prænotandum est autem, tria ad justum bellum requiri, legitimam auctoritatem, ordinem æquitatis, ac rectitudinem intentionis. Adest legitima auctoritas, dum bellum suscipitur, *sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente*, inquit S. P. August. lib. 22. contra Faustum cap. 74. & cap. proximo, *Susciipiendi bellum auctoritas atque consilium penes principem sit*. Est ordo æquitatis, sive justa causa, dum bellum geritur, *vel ad revocandam, vel ad obtinendam, vel ad subjugandam mortalium superbiam*, inquit eo loci Augustinus, idest, dum homines impii aut Religionem perturbant, aut contra mores peccant, aut patriam libertatem invadunt, nec pos-

possunt ratione frenari, ut explicat Reginaldus Polus S. R. E. Cardin. in Epist. ad Philippum Angliæ Regem scripta, dum huic Julius III. R. P. ensen ac pileum dono mitteret, nec non Oratione habita in funere Nannis Strozze vir eloquentissimus Leonardus Aretinus. Rectus finis est, si totum bellum agit ratio, & nihil sibi vindicet furor, ut inquit Hugo Floriacensis in Miscel. Baluz. lib. iv. pag. 42. scilicet, si nequaquam intersit nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, ait S. P. August. cit. cap. 74. & Cap. Quid culpatur, xiii. quæst. 1. sed pugnatur pacis studio, ut mali coerceantur, ac boni subleventur, ut docet idem August. Epist. 189. num. 6. & Cap. Apud veros, citata Causa xiii.

PROPOSITIO I. Dummodo intersint hæ conditiones, fas est Christianis bellum gerere.

Demonstratur primo. Nisi enim bellum esset aliquando licitum, nunquam Deus bellandi jura præscripsisset, neque bellatores viri in sacris libris, atque ab Ecclesiæ Patribus summis laudibus cohonestarentur; sed esset Deus veteris Testamenti auctor dissensionis, ac malus: Moyses vero, Josue, Gedeon, Machabæi, aliique fortissimi viri improbi, ac scelestissimi. At ipse Deus Deut. xx. bellandi præscripsit leges, & qui adversus hostes salva æquitate præliarunt, commendantur ab Ecclesiastico 46. ab Apostolo ad Hebræos 11. ab Ambrosio lib. 1. de Officiis cap. 4. atque ab Augustino citato libro xxi. adversus Manichæorum criminationes vindicantur. Licitum est ergo, & aliquando necessarium cum hostibus dimicare. II. Ne quis putet aliud in Evangelica lege, aliud in veteri fuisse jus belli; Lex Moysis in iis, quæ cum lege naturæ habet communia, ac spectant ad civicam pacem, tutelam populi, & improborum vindictam, viget adhuc; ideoque ut Moyses Amalecitas multitudini vim inferentes, ut Josue Amorrhæos, Jephthe Ammonitas, Sampson & David Philisthæos oppugnarunt; fas nunc erit Christianis principibus infideles aggredi, hostes pellere, tumultuarios compellere. III. Joannes Lucæ 11. 14. interrogantibus eum militibus, quid ipsis agendum esset, quia sciebat, inquit Augustinus cit. cap. 74. non esse homicidas, sed ministros legis, non ultores injuriarum suarum, sed salu-

tis publicæ defensores; non respondit, *Arma abjicite, militiam istam deserite, neminem percutite, vulnerate, prosternite neminem*: sed inquit, *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris*. Christus pariter Centurionis dicentis Matth. viii. 9. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, &c.*, ut ibidem S. Augustinus animadvertit, fidem laudavit, non illius militiæ desertionem imperavit. Idem contigisse Cornelio liquet Act. cap. 10. Joannes ergo, Apostoli, Christus militiam non prohibuerunt. IV. Finis præcepti non est res illicita, sed provehens communem utilitatem caritas. At Christus præcepit Matth. xxii. 21. ut tributa pendantur Cæsari; & ideo tributa præstantur, quoniam principes ministri Dei sunt, & gladium portant tamquam vindices in iram iis, qui malum agunt, auctore Apostolo ad Rom. xiii. 4. 6. Unde Augustinus ibidem, *Ad hoc enim tributa præstantur (inquit) ut propter bella militi stipendium præbeatur*. Bellare ergo fas est, alioqui injustum foret tributa & vectigalia perolvere. V. Nunquam ab Ecclesia ob solam militiam fuerunt fideles rejecti, ac objurgati; sed militibus baptismum petentibus hoc injunctum tantummodo, ut ab immolationibus & vexationibus abstinerent suis contenti stipendiis. Vide Apostolic. Constit. lib. viii. cap. 32. Militasse in castris Decii, Valeriani, Maximiani Licinii Christianos milites probatissimos, nec cingulum abdicasse, nisi ubi trahebantur ad simulacra, narrant Sanctorum Acta. Precibus Christianorum militum sub Aureliano Imperatore impetratum imbrem, narrat in Apolog. Tertullianus. A Romanis Pontificibus solemniter benedici ensen, & dono mitti imperatoribus militum, constat ex 2. p. Pontif. VI. Tandem ipse caritatis ordo aliquando postulat, ut bellum geratur: primum, quia justissimæ rationis imperium est sceleratos punire; ut docet S. Pater lib. 1. de Civit. Dei cap. 21. potest autem contingere, ut nisi armis arceantur, convenient prædonum manus irruatque scelerum omnium illuvies. Deinde etiam hostibus aliquando consulitur infestis pugnibus: quia debilitata membra, quibus non bene utebantur, cessabunt a malo opere: cap. Si quis, xxi. q. 2. Denique sine hostium everfione haberi nequit Reipublicæ salus, & civium tranquillitas: ideo-

ideoque dum pacem habet voluntas, indicit bellum necessitas, ac servata æquitate pugnatur, ut *liberet Deus a necessitate, & conservet in pace*, inquit S. Pater in Epist. ad Bonifacium Comitem 189. alias 205. n. 6.

Opponunt adversarii I. quod lex Christiana præcipit ne resistamus malis, Matth. v. 39. ne malum pro malo reddamus, ad Rom. xii. 17. ne militemus secundum carnem, 2. ad Corinth. x. 3. ne sit nobis adversus carnem & sanguinem colluctatio, ad Ephes. vi. 12. II. quod nobis imitanda sit Christi mansuetudo, & implendum sub Evangelio propheticum vaticinium Esaie xi. 4. *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces*. III. quod 12. Canone Nicæno indicta sit decem annorum poenitentia iis, qui deposito militari cingulo redeunt ad militiam. IV. quod Patres bella damnent tamquam cædium, rapinarum, omniumque flagitiorum diluvium.

Sunt hæc omnia facillimæ expeditionis. Ad primum enim respondemus Mat. v. & ad Rom. xii. prohiberi privatam vindictam, non bellum susceptum legitima auctoritate imperante: in 2. autem ad Corinthios nobis præcipitur, ne vivamus secundum desideria carnis, & amore politicorum; ac in Epistola ad Ephesios admonemur graviora esse certamina, quæ nobis sunt cum immundis spiritibus, quam pugnae adversus homines; ut recte Augustinus serm. viii. de Verbis Dom. nunc 67. num. 4. & Prudentius in Hamartigenia. Ad 2. respondemus non adversari Christianæ mansuetudini inire pugnam, dum pacem habet bona voluntas, bellum necessitas; & dum bellando expugnentur iniqui, ut victi ad pacis utilitatem perducantur: quemadmodum non opponebatur Christi mansuetudini percutere templi profanatores: texto e funibus flagello, nec Apostolis spiritualibus armis ense quolibet severioribus punire Ananiam, Simonem, Elimam, Corinthium incesti reum, Hymenæum, Alexandrum; cum salus totius corporis magis curetur, dum putrida membra secantur, ubi nullum prodest vulneribus medicamentum. Esaias vero prædixerat tempus natiuitatis Christi, qui natus est imperante Augusto, clauso Jano, ac toto orbe in pace composito: quamquam & in lege Evangelica pax illa regnat, ubi omnes Christiane vivunt projecta invidentia, ac perniciofa cupiditate. Ad 3. dico, Imperatores

idolorum cultores, milites qui nollent Diis sacrificare, militari cingulo ignominia causa exuisse; unde in sacra historia legimus pro Christo cingulum abjecisse sub Diocletiano in Armenia milites MCV. sub Licinio Arfacium, & Auxentium, & sub Juliano Apostata Viétricum, & Valentinianum postea Imperatorem, a S. Ambrosio funebri præconio condecoratum, aliosque ab Eusebio, ac Theodoro laudatos. Qui ergo cingulum semel abjecerant, ad militiam redeuntibus videbantur probare cultum idolorum. Addo cum eximio Lupo ad præcitatum canonem, duplex fuisse militiæ genus, superioris, cui erat necessitas immolationis, & inferioris, quam Tertulianus lib. de Idolatria cap. 14. appellat *caligatam*, & canonem latum esse adversus priorem. Præterea a poenitentibus, & a Clericis severior exigebatur disciplina, ab illis ad aliorum terrorem, ab istis vero ad exemplum. Ad postremum respondeo utique e bello derivare multiplices clades, dirasque necessitates; sed iniquitas partis adversæ, etiam dolenda, si nulla ex ea bellandi necessitas nasceretur, *justa bella ingerit gerenda sapienti*, ut inquit S. Pater x. de Civit. Dei cap. 7. quare Patres damnant iniquitates quæ bellum pariunt, non bellum quod geritur, ut iniquitas puniatur, ut pax acquiratur, ut genus humanum vexationes non patiatur.

PROPOSITIO II. Illicita est monomachia, sive initum ex condicto singulare certamen.

Probatur, quoniam Tridentinum Concilium sess. 25. cap. 19. declarat detestabilem duellorum usum fabricante diabolo fuisse introductum, ut cruenta corporum morte animarum quoque perniciem lucraretur: provocantes autem, & ineuntes plectit excommunicationis poena, perpetua infamia, proscriptione bonorum, & si moriatur in pugna, Ecclesiastica sepultura. Idem decreverunt summi Pontifices Pius IV. Gregorius XIII. Clemens VIII. Etiam Alex. VII. proscripsit illam propositionem: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*. Idem demonstrat evidens ratio; nam si duellum instituatur ad ostentationem virium, detestabilis superbia est, & immanis crudelitas haud honestior flagitioso gladiatorum congressu: si ad notam timiditatis vitandam, est singularis clementia

ac temeritas, ob improborum existimationem præsentis, ac sempiternæ vitæ inire periculum; necnon imprudens rerum dijudicatio fortitudinis præstantiam in corporis viribus, non in virtute animi constituere, cum illæ brutis, barbarisque hominibus sint communes; hæc propria rationalium, honestissimorumque virorum: si denique singularis pugna suscipiatur honoris causa, cum honor vitæ hominis non debeat æquiparari, nisi sit verus honor situs in vitæ honestate, virtutisque decore; extrema stulticia est ob famam sterilem atque inanem corpus & animam devovere. Hæc tamen non tenent, si ad finem imponendum truci bello, ex condito utriusque partis, aut duo, aut plures decertent monomachia; tunc enim non temere, sed jussu legitimæ potestatis pugnatur, ac propria vita non pro sterili fama, vel inani ostentatione profunditur, sed pro reipublicæ incolumitate, & communi salute. At de his plura qui data opera moralem Theologiam exornarunt.

Si objicias in Religione Equitum D. Jacobi in Hispania celeberrima, & S. Sedis approbatione confirmata, exigere a candidatis juramentum, quod nunquam recusarint singulare certamen; respondet Andreas Mendo disquisit. 111. q. 2. num. 16. non ejici a nobilissimorum Equitum numero, qui recusarit duellum, ne Deum offenderet; sed qui id egerit præferendo timiditatem, & com-mostrando se apud pugnam vel pro religione, vel pro Regni tranquillitate ineundam nequaquam idoneum esse.

C A P U T XIX.

An violetur caritatis præceptum, si occidatur vitæ injustus aggressor.

QUAMQUAM non continet hoc volumen moralis Theologiæ quæstiones singulas, sed universales tantum caritatis, ceterarumque virtutum præceptiones: quæstio tamen de occisione invaloris tam est difficilis & implexa, ut jure exposulet peculiarem aliquam disquisitionem. Abeunt enim in diversas partes Theologi, affirmantque licite injustum aggressorem occidi non solum benigniores quidem, ac pervulgati Casuistæ, verum etiam graves, accuratique Theologi, inter quos non absque præconio laudis commemorandi sunt Dominicus Soto lib. v. de

Justit. & Jure cap. 1. art. 8. Estius in dist. 37. libri 3. §. 21. ac fere omnes Thomistæ in 2. 2. D. Th. q. 64. art. 7. Continuator Theologiæ Tournely de Justitia P. 3. cap. 3. art. 2. sect. 5. alique ab eodem auctore laudati, nec non ex Nostratibus Salonius in præcitatum articulum S. Thomæ, Petrus de Aragona ibidem, stilo autem fusiori Barth. Riccius ad proposit. xxx. damnatam ab Innoc. XI., in quo invenies quicquid alii, etiam posterioris ævi, collegerunt. At lædi ea occasione caritatis præceptum docent viri alii doctissimi; atque ut mittam Accursium, Gersonem, Ricardum a S. Vict. a Petro de Aragona eo loci commemoratos, aliosque a Friderico Gavardi q. 2. de lege nat. §. 4., inter Nostrates idem exquisitis argumentationibus contendunt Augustinus Triumphus de Potest. Eccl. q. 52. art. 3. Cardin. Norisius in Vindiciis cap. 1v. §. 9. Christianus Lupus de Opin. Probabili cap. 8. Leonardus Vanroy de Justit. & Jure cap. 6. q. 9. prælaudatus Gavardi Tom. 1v. cit. loco, Aurelius Piette P. 1v. cap. 4. q. 4. alique recentiores.

Prænotandum est autem, Doctores, qui propugnant licite occidi aggressorem in vitæ suæ defensionem, necessarium requirere *moderamen inculpatae tutelæ*, quod in eo situm est, ut defensor nihil aliud moliat, quam id, quod necessarium putat ad intentatam necem propulsandam; ita ut si evadere possit ferientis ictus arripiendo fugam, non trahet arma: si hoc sat est, nec invalorem vulneret: si possit levi vulnere aggredientem repellere, non infligat lethale. Necesse est etiam, ut aggressor sit injustus, scilicet in alterum non irruat absque accepta auctoritate; alioqui peccaret quoque miles & carnifex, quod nullus dixerit. Addit S. Thomas conditionem hanc, ut defensor intendat conservationem propriæ vitæ, non mortem aggressoris sui: quam conditionem non eadem ratione interpretantur Theologi. Nam Cajetanus in 2. 2. q. 64. art. 7. ait mentem esse Doctoris Angelici, ut modo intendatur mors invaloris, vel tamquam finis, vel tamquam medium, itaut mors illa sequatur tantum per accidens, tamquam aliquid consequens ex necessitate finis, ut *ex medicina sanante sequitur ægroti debilitatio*. At Soto contendit mentem S. Thomæ esse, quod fiat illicitum homicidium ex intentione, quando quis alte-

rum aggreditur ipsum præveniens vel ad vindicandam præteritam injuriam, vel ad cavendam futuram: secus si laceffitus videns se non posse alio pacto mortem evadere, intendat mortem aggressoris, & etiam si opus sit, mucrone ipsius jugulum petat. S. enim Thomas, inquit Soto, seipsum explicat, dum ait occidere ex intentione licere tantum ei, qui habet publicam auctoritatem; cui profecto fas est aggredi hostem, ac prævenire occidendum, ut defendatur respublica. Accedit Soto Continuator Theol. Tournely, dicens fieri non posse, ut qui plumbeam glandem explodit in caput inimici, mortem ejus non intendat. Et tamen, ni fallor, melius mentem D. Angelici assecutus est Cajetanus. Enim vero S. Thomas aperte docet, ejusdem actus aliquando dari duos effectus, *quorum alter sit in intentione, alius vero sit præter intentionem*; morales actus suam speciem desumere ab eo, *quod intenditur, non autem ab eo quod est præter intentionem, cum sit per accidens, ut ex supradictis patet*: atque ex S. Thoma illud *per accidens* dicitur evenire, *quod est præter intentionem agentis*, ut idem Doctor explicat supra q. 43. art. 3. & 1. 2. q. 12. art. 7. At qui aggressoris mortem intendit, ut propriæ saluti consulat, non ita se gerit, ut mors illa sequatur tantum per accidens, & præter intentionem, cum tam finis, quam medium sint intentionis objectum, ut evidenter demonstrat Saloni-
 nus noster, atque absque ulla demonstratione per se manifestum est. Igitur S. Thomas permittit tantum occisionem invasoris, si sequatur *per accidens*, ut in ægroto deliquium, non vero si intendatur, ut finis, aut medium, quemadmodum explicat Cajetanus. Nec urget Soti animadversio, quod S. Thomas proferat exemplum occidentis publica auctoritate; is namque iccirco non peccat, quia intendit publicum bonum, ad quod referri debet vita privati hominis. Quod si cum Salonio reponas, veram esse interpretationem Cajetani, sed fieri non posse, ut in praxi, atque in actuali conflictu mors aggressoris non intendatur *ut medium* ad vitam propriam servandam; subinferent Nostrates, etiam illicitum esse petere cor, aut jugulum aggressoris, quod licitum alii putant; & perperam adversarios in suas partes S. Thomam pertrahere.

Præmittendum pro nostra sententia, in hoc
Berti Theol. Tom. V.

fitum esse ordinem caritatis, ut homo rerum integer æstimator ordinatam dilectionem habeat, nec amplius diligat quod minus est diligibile, ut liquet ex supradictis, & docet S. P. in 1. de Doctrina Christ. cap. 27. num. 28. Diligendum quoque est corpus nostrum, & citra vitium amari potest corporalis vita, ut idem Augustinus docet præcedenti cap. 25. n. 26. sed præcipiendum est homini, *quomodo corpus suum diligat, ut ei ordinate prudenterque consulat*; ita ut amplius alius homo diligendus sit, quam corpus nostrum, quia cum omnia diligenda sint propter Deum, nobiscum alius homo potest Deo perfrui, quod non potest corpus, cum corpus per animam vivat, qua fruimur Deo. Atque id negari nequit, nisi palam repudiata Augustiniana doctrina, imo ipsa caritatis lege contracta, præscribente talem dilectionis ordinem, quo cetera in Deum confluant. Id etiam scribit Norisius culpans duntaxat amorem libidinis, quo vita corporis fruimur, eique conglutinamur, implicati amore rerum, quæ amitti possunt, & quas rationi subjectas esse oporteret. Quare Barth. Riccius immerito Norisium redarguit pag. 314. quasi scriptor clarissimus asseruerit *dilectionem corporis affectum esse brutalem*, perperam accitis Augustini testimoniis, ubi affirmatur dilectionem corporalis vitæ esse licitam: nam iisdem locis, quæ Riccius objectat, ac præsertim de Doctrina Christiana, requirit S. Pater, ut corporalis vita diligatur *ordinate ac prudenter*, ut constat ex dictis. Puto idem tradere S. Thomam, ubi demonstrat 2. 2. q. 25. art. 4. quomodo debeat unusquisque seipsum amare *secundum naturalem rationalem, ut sibi velit ea bona, quæ pertinent ad perfectionem rationis*.

PROPOSITIO. Occisio injusti aggressoris licita est, si talis occisio a noxia cupiditate sequestretur, idest, amoris proximi non præferatur amor corporis, & defensionem sui moderetur pacatum rationis imperium; quod tamen in praxi raro, difficulter, & forte nunquam continget.

Hæc est sententia, ni fallor, Augustinen-
 sium Doctorum, etsi videantur affirmare nefas esse iniquum grassatorem occidere: saltem id sentit, qui mihi instar omnium est, Henricus Noris Tom. 1. p. 1094. male pro sententia negativa absolute citatus, cum accurate utramque ad Augustini effata componat, & perperam a Riccio impugnetur. Licitum

esse cum pacato rationis imperio, & non violato ordine caritatis eum, qui mortem intentat, occidere, probatur primo. Exodi xxii. 2. legitur: *Si effringens fur domum, sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & est reus sanguinis.* In quem locum S. P. Augustinus q. 84. in Exodo ait: *Intelligitur ergo tunc non pertinere ad homicidium, si fur nocturnus occiditur: si autem diurnus, pertinere.* Hoc est enim quod ait, *Si orietur super eum sol.* Poterat quippe discerni quod ad furandum non ad occidendum venisset, & ideo non deberet occidi. Hoc & in legibus antiquis secularibus, quibus tamen ista est antiquior, invenitur, impune occidi nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem, si se cum telo defenderit; jam enim plus est, quam fur. Licite ergo occiditur, qui venit ad occidendum, &c.

Respondet Vanroy legem Exodi esse judicalem, id est, præscribere formam qua in judicio adversus reos procedendum est; præsertim, quod in eadem lege dicitur quod possit occidi fur diurnus, qui se telo defendat, quod in solo foro externo licitum esse docet universa Augustiniana Schola. Addit in veteri lege multa fuisse impunita, quæ tamen erant illicita, ut poena talionis, & libellus repudii: observat etiam Augustinum scribere furem nocturnum *impune occidi*, non, *licite occidi*: addit quod nisi hæc accipiamus de solo foro externo, fiet consequens, posse occidi furem etiam quando alias potest repelli, & ejus occisio ad propriæ vitæ conservationem non est necessaria.

Hæc non absque magna probabilitate dicta sunt; & in eorum confirmationem addi potest, quod versio Græca, *ἐκ ἐστὶν αὐτῷ φόρος*, non est illi *caedes*, Arabica, *erit impunitas*, Syriaca, *non habebit actionem capitalem*, aperte commonstrant legem Exodi esse judicalem, & spectare ad politiam, & Reipublicæ tranquillitatem. Falsum est tamen in foro interno reum esse homicidii, qui necessitate coactus, & propriam vitam defendens, grassatorem interimit. Primo, quia Vulgata nostra habet, *Non erit reus sanguinis*, & Augustinus, *Intelligitur tunc non pertinere ad homicidium*, & olim R. Jonathan, *Non erit ei reatus effusionis sanguinis*, & R. Salomon, *Non est hoc homicidium, de quo in Decalogo.*

Quod si occisio non pertineat ad homicidium in Decalogo prohibitum, porro nec in foro interiori labes contrahitur. Deinde, ut argumentatur Norisius, licet lex illa data esset ad regendam rempublicam Judæorum, in ea tamen lege divina voluntas permittit homicidium, uti permittit lex Aquilia, & aliæ antiquæ sæculares: at qui occidit invasorem, non agit contra voluntatem sæcularis legislatoris; ergo neque adversus voluntatem divinam, ideoque non peccat. Præterea tam lex Exodi, quam verba Augustini comprehenduntur in cap. *Si suffodiens*, De homicidio: leges autem Canonice etiam pro interiori foro latæ sunt. Sane prior responsio Vanroy, quod posset occidi etiam fur diurnus, qui se telo defendit, inanis est; quoniam id nec habetur in Exodo, nec citatur ab Augustino ut lex divina, sed ut lex civilis, ex ff. ad leg. Aquiliam i. 4. de qua proinde inquit, furem illum qui telo se defendit, occidi *impune*: at de occisione furis nocturni ait hanc *non pertinere ad homicidium*. Falsum est etiam fuisse illicitum dare libellum repudii, & infligere talionis poenam, dum hæc permittebantur a lege: sed illicitus erat finis, quo Judæi lege abutebantur causa odii, aut vindictæ; quam ob rem necesse fuit, ut Christus poneret Judæorum licentiæ repagulum. Neque fit consequens posse occidi, aut nocturnum furem, aut grassatorem, si possit mors aliunde vitari, quoniam eo in casu pervertitur, ut paulo post explicabo, ordo caritatis.

Probat 2. ex Romano Catechismo P. 3. De quinto præc. n. 8. ubi legitur: *Qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendendæ causâ omni adhibita cautione alterum interemerit, hac lege (Non occides) non teneri satis apparet.* Respondet idem Vanroy agi ibidem de homicidio casuali: quod, inquit, planum fit ex textu, quia loco citato numerantur cædes aliquæ non peccaminosæ, quæ præter voluntatem inferuntur, unde mox subjungitur, *Qua etiam ratione*, &c. Verum falsa est responsio Vanroy: de casuali enim homicidio agitur superiori num. 6. & 8. pertractatur de occisione aggressoris, quæ fit non fortuito, non casu, sed *salutis defendendæ causâ*; ac sat est Catechismum legere, non enim eget majori explicatione, inquit in Elucidatione Scholastica Catechismi Joannes Chapeville Leodienfis. Profecto illis verbis: *Qua ratione*, &c. innuitur, quod sicut homicidium

cidium casuale non imputatur ad culpam, quia non insertur voluntate, & industria; ita non spectat ad scelerosam eadem homicidium aggressoris, quo intenditur duntaxat conservatio propriæ vitæ, quoniam homicidium illud præter intentionem insertur, uti medicinali pharmaco accidit ægroti deliquium. Ubique enim Romani Catechismi auctores sequuntur præceptiones S. Thomæ, cuius sententiam supra explicavi.

Tertio probatur ex PP. Cyrillus enim lib. 1. in Joannem cap. 35. ait: *Unde nam Petrus gladium habuit?* Ac respondet, *Quia secundum legem gladio se defendere licebat.* Et ibidem, *Si vi multitudinis invitatus ad necem traheretur Christus, omni modo fortassis debuissent illum discipuli defendere.* S. Ambrosius lib. 1. de Officiis cap. 36. num. 178. *Neque in inferenda, inquit, sed in depellenda injuria lex virtutis est. Qui enim non repellit a socio injuriam si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit.* Unde sanctus Moyses hinc prius orsus est tentamenta bellicæ fortitudinis. Nam cum vidisset Hebræum ab Ægyptio injuriam accipientem defendit, itaut Ægyptium sterneret, atque in arena absconderet. Plura Estius in cit. dist. 37. ubi ex auctoritate Ambrosii insert, quod si hoc pacto defendere socium liceat, licet & seipsum. Verum tamen est, quod S. P. August. lib. 22. contra Faustum ait, consulta æterna lege non debuisse virum Ægyptium, licet injuriosum, & improbum occidi ab eo, qui nullam ordinatam potestatem gerebat: unde nos supra lib. xx. cap. 7. alia ratione Moysen defendimus. Hæc vero quomodo cohæreant, dicam infra.

Probatur quarto; nam occidere injustum aggressorem, nisi alter propriæ saluti possimus consulere, omnes leges, omniaque jura permittunt, ut habetur in cap. *Significasti* 2. de Homicidio, & cap. *Si vero*, de sent. Excommunicat. In cap. etiam *Si furiosus*, decernitur, eum, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat invasorem, non contrahere irregularitatem. Nec quicquam officit, quod de irregularitate ante hanc Clementis V. constitutionem contrarium senserint antiqui Scholastici, nam irregularitas etiam absque delicto contrahi potest, ut a milite, ac judice. Posse vim vi repelli, si fiat cum moderamine inculpatæ defensionis, dicitur lex naturæ, de qua Cicero in Orat. pro Milone: lex civilis superius lau-

data: lex Canonica, de qua modo. Quare in Edicto Theodorici cap. 15. habetur: *Qui percussorem ad se venientem repulerit ferro, non habetur homicida; quia defensor propriæ salutis videtur in nullo peccasse.* Quomodo ergo damnabimus, quem omnes prorsus leges absolvunt?

Dixi tamen licitam esse occisionem grassetoris, si sequestratur a noxia cupiditate. Noxia autem cupiditas intervenit, si vel subrepat desiderium ulciscendi, vel animus conglutinetur dilectione proprio corpori, itaut pro hujus vita, quam unice intendat, nullam adhibeat in repellendo hoste cautionem, & salutem proximi parvipendat; vel denique si non sistat in actu defensionis, dirigatque in aggressorem gladium vel ensem eo fine, ut ipsum interimat. Ita ut in foro interiori reus sit homicidii quisquis injuriam propulsans agitur vindictæ libidine: quisquis in sui defensionem impellitur ea cupiditate, qua etiam bruta sese rostro unguibusque tutantur, non dirigens naturæ motum rationis imperio, ne hæreat tamquam ultimo fini vitæ corporali: quisquis denique tali animo comparatus est, ut fervescente ira sterneret invasorem, quamquam posset alia via intentatam sibi eadem evadere.

Illicitam esse occisionem aggressoris, si inter sit ulciscendi libido, patet ex Scriptura, Matth. v. 39. 1. ad Corinth. vi. 7. 1. ad Thessalon. v. 15. aliisque in locis. Unde Augustinus in Epistola ad Publicolam 154. nunc 47. num. 5. ait: *De occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro Civitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si ejus congruit personæ.* Liqueat autem Augustinum loqui de occisione, qua Christianus, cum possit repellere aggressorem, illum interimit ut hostem ulciscatur, quod nulli licet, nisi fulciatur publica auctoritate: nam & de hoc interrogatus fuerat a Publicola præcedenti Epist. 9. 12. & S. Pater post recitata verba, inquit: *Qui vero repelluntur aliquo terrore, ne male faciant, etiam ipsis aliquid fortasse præstatur. Hinc autem dictum est, Non resistamus malo, ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit, non ut correctionem hominum negligamus.* Quibus verbis S. Pater, uti permittit correctionem,

qua aggressores sine interfectione repelluntur, vel impugnantur: ita damnat occisionem quæ non fit publica auctoritate, quæ non spectat commodum civitatis, & quæ peragitur ulciscendi libidine.

Peccare etiam, qui aggressorem interimit inhærendo amore vitæ corporis, & huic posthabendo proximum suum, nequit in Augustiniana Schola controversi. Ac probatur, quia S. P. Augustinus lib. 1. de lib. arbitrio cap. 5. probat sententiam Evodii dicentis: *Quomodo possum arbitrari carere istos libidine, qui pro his rebus digladiantur, quas possunt amittere inviti; aut si non possunt, quid opus est pro his usque ad hominis necem progredi?* Id confirmat ex quo si vita corporalis amitti potest, debet contemni, nec haberi in tali prætio, ut ejus intuitu frangatur æterna lex, quæ vult ut omnia sint ordinatissima, & proximus plusquam corruptibile corpus diligatur. *Quomodo enim (ait) apud eam legem sunt isti peccato liberi, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt?* Idem corroborat cap. 15. ejusdem libri, ubi posteaquam docuit temporali vita utendum esse, non fruendum, ait: *Cum igitur eisdem rebus alius male, alius bene utatur, & eis quidem qui male amore inhæreat, atque implicetur, scilicet subditus eis rebus, quas sibi subditas esse oportebat, & ea bona sibi constituens, quibus ordinandis beneque tractandis ipse esse utique deberet bonum: ille autem qui recte his utitur, ostendat quidem bona esse, sed non sibi, non enim eum bonum melioremve faciunt, sed ab eo potius fiunt. Et ideo non eis amore conglutinetur, neque velut membra sui animi faciat, quod fit amando, ne cum refecari cœperint, eum cruciatu ac tæbe sædent, sed eis totus superferatur, & habere illa atque regere cum opus est paratus, & amittere, aut non habere paratior.* At qui pro libidine corporalis vitæ occidit aggressorem, temporali bono quod potest amitti hæret amore, & corpori conglutinatur; igitur corporali vita non utitur, sed fruitur, & caritatis ordinem pervertit. Hanc doctrinam tradit S. P. de Doctrina Ch. ut supra diximus; ideoque falluntur, qui putant illum retractasse quæ scripserat de libero arbitrio, tametsi hoc opus exornarat nondum sacra eraditione imbutus, in eoque plura inquirendo potius, quam definiendo tradiderat. Norisius, *Non est necesse*, inquit, *ut dicamus sanctum Doctorem priorem*

sententiam retractasse, cum præcipue ab scripto libro primo de libero arbitrio post triginta, & amplius annos libros retractationum scribens illam priorem sententiam non expungens, iterum approbasse censendus sit. Male itaque de Norisio scribit Riccius pag. 307. *Falso dicit Augustinum eam retractasse, &c.*

Non latuit S. Thomam hæc Augustiniana doctrina; citata enim quæstione 64. docet illicitum esse, quod homo intendat occidere hominem ut seipsum defendat, nisi ei qui habet publicam auctoritatem, qui intendens hominem occidere ad sui defensionem, refert hoc ad publicum bonum, ut patet in milite pugnante contra hostes, & in ministro judicis pugnante contra latronem, quamvis etiam & isti peccent si privata libidine moveantur. Si ergo privata libido reddit illicitam occisionem patratam ab eo, qui habet occidendi publicam auctoritatem, a fortiori damnabilem reddet eadem a privato homine illatam. Huc etiam spectat momentum, quo utitur Augustinus Triumphus; quia scilicet animam proximi plus tenemur diligere, quam corpus proprium, quod possumus amittere inviti; unde qui ne perdat temporalem vitam non consulit salutem animæ aggressoris, diligit semetipsum inordinate, ac pervertit ordinem dilectionis. Sunt ejusdem generis argumenta a Magistro Gavardi producta. Quibus responderi solet cum Soto lib. v. de Justitia, & jure q. 1. art. 8. exigere quidem caritatis præceptum, ut corporalem vitam pro incolumitate reipublicæ, & pro salute proximorum spirituali impendamus, at non quando ipsimet proximi sciunt se male agere, & possunt a monomachia, & infestatione cessare, nec cessant sua culpa; quippe necesse non sit ob aliorum voluntariam pervicaciam vitam profundere. At primo ex sententia Soti sequitur, quod nefas sit occidere etiam cum modamine defensionis inculpata ebrium, aut amentem, quem probabiliter existimes non esse in gratia, eo quod per peccatum mortalem inciderit in amentiam, vel ebrietatem; tunc enim invasor nescit se male agere: atque id arbitror inconcussum, & ex momento Augustini Triumphus legitime illatum; ut vidit etiam Florentius de Cocq. Tom. 2. Tract. v. cap. 3. Præterea distinguendum est opus externum ab animi intentione: & licet non teneam ob furorem alterius vitam profundere; vitam tamen meam tueri debeo pacato rationis

nis imperio, ob bonum reipublicæ, ob necessitatem familiæ, atque ut moriar cum maiore probabilitate salutis, non motus illa cupiditate, inquit Norisius, qua ad sui defensionem etiam bruta impelluntur: non quod amor propriæ vitæ sit illicitus & brutalis, sed quia *motus naturæ sensitivæ*, in qua communicamus cum brutis, regi debet imperio rationis juxta ordinem caritatis, quæ præcipit ut magis diligatur anima proximi, quam corpus proprium, ut inquit in respons. ad 1. Triumphus.

Postremo peccare qui ira aggressorem prostermit, nec vitæ suæ defensionem, sed alterius mortem intendit, expresse docet ibidem sanctus Thomas, demonstratque lex naturæ, quæ nullum nobis in alterius vitam jus impertitur, nisi in casibus enumeratis pag. 192. quando nempe id postulat salus reipublicæ, justitiæ æquitas, bonumque præstantius. Atque hinc sequitur vix in praxi posse contingere, quando sine culpa occidatur aggressor. Enim vero fieri non potest, ut in promptu sit recta rationis consideratio, qua pacato imperio frenetur motus cupiditatis, nec animus vitæ temporali subjiciatur: ut ita repellatur injuria, ne ira & indignatione animus concitetur: ut *per accidens* tantum, non intentione occidentis prosterminetur grassator. Quamobrem Theologi Augustinenses, nec non PP. S. Mauri in Notis ad Augustinianam Epistolam 47. negativam sententiam propugnant; illamque tradidit S. Ambrosius lib. 111. de Off. cap. 4. num. 27. scribens: *Non videtur quod vir Christianus & justus, & sapiens querere sibi vitam aliena morte debeat, utpote qui etiam si in latronem armatum incidat ferientem referire non possit, ne dum salutem defendit, pietatem contamine. De quo in Evangelii libris aperta, & evidens sententia est, Reconde gladium tuum; omnis enim qui gladio percusserit, gladio ferietur. Quis latro detestabilior, qui venerat ut Christum occideret? Sed noluit se Christus persecutorum defendi vulnere, qui voluit suo vulnere omnes sanare.* Ex hoc loco intelligitur, cur idem Ambrosius lib. 1. cap. 36. commendaverit fortitudinem Moyfi; qui non per accidens, sed data opera percussit Ægyptium, quia scilicet non contaminavit pietatem, nec vitam sibi aliena morte quæsit, sed quia præclara animi intentione, in qua prima vis fortitudinis, honestas & illud *πρῆπον* cernitur,

ut inquit eodem cap. n. 181. studuit proximum eripere; quod non licet carnali affectu impellente, nec in illud, quod honestum ac decorum proponitur, intentione directâ. Quoniam vero occidere ex intentione non licet, nisi ordinata potestate; Moysen, quem Ambrosius defendit ex fortitudine animi ob quam non contaminavit pietatem, Augustinus scribens contra Faustum lib. 22. cap. 70. ait dedisse signa viriosa magnæ fertilitatis, quia peregrinum fratrem non observato ordine potestatis inultum esse non pertulit, sed Quæst. 2. in Exodum etiam ex hoc capite excusat, quoniam videtur jam divinitus fuisse admonitum, dandam per ipsum salutem fratribus, ut colligitur ex cap. VII. Act. Atque ex his Augustini & Ambrosii sententiæ facile conciliantur.

DIFFICULTATUM ENODATIO.

At nunquam absque culpa occidi injustum vitæ aggressorem probant 1. ex quo *Non occides*, præceptum divinum sit, in quo nulla præsumi debet exceptio, nisi ipsa divina lege exprimat. Quare S. P. Augustinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 21. assignatis tribus capitibus, ex quibus occisor excusatur a culpa, quæ sunt, si bella Deo auctore gerantur, si occidatur iniquus publica potestate, & si aliquis seipsum interimat speciali instinctu. *His igitur exceptis*, inquit, *quos vel lex justa generaliter, vel ipse fons justitiæ Deus specialiter occidi jubet, quisquis hominem, vel seipsum, vel alium quemlibet occiderit homicidii crimine innectitur.* Et lib. 22. contra Faustum cap. 10. *Ille utitur gladio male, qui nulla legitima potestate vel jubente, vel concedente in sanguinem alterius armatur.*

Respondemus, illum, qui se cum modamine inculpata tutelæ defensus interimit grassatorem, uti publica auctoritate; talem quippe occidi lex naturæ, lex divina, lex canonica, & lex civilis permittit, ideoque nisi violetur ordo caritatis, & nisi intendatur mors aggressoris ob concitationem iræ, & noxiam libidinem, qua vita proprii corporis præferatur spirituali proximorum saluti, damnari nequit occisor. Sane Augustinus in lib. 1. de Civitate Dei demonstrat, nullam esse auctoritatem, quæ Christianis jus voluntarie necis attribuat; & contra Faustum loquitur de illo, qui cadem intentans in sanguinem alterius

rius armatur. Non intentat vero mortem, non arrogat sibi jus voluntariæ necis, non armatur in alterius sanguinem qui intendit propriæ duntaxat vitæ conservationem, idque non affectu brutis communi, sed per rationis imperium directo. Eodem pacto explicatur quod scribit Epist. ad Publicolam, in qua prohibet ne quis adversus aggressorem armetur ut illum occidat, sive id faciat ulciscendi libidine, sive absque ordinata potestate, ut supra diximus: ideoque S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 7. ad 1. ait: *Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas Augustini intelligenda est in eo casu, quo quis intendit occidere hominem, ut seipsum a morte liberet*. Quoniam tamen vix percipi potest, quomodo in praxi non intendatur mors aggressoris, & animus superferatur vitæ corporali, quæ potest amitti; fatemur quoque vix contingere, ut iniquus aggressor absque culpa occidatur.

Præterea objicies. Prohibentur Christiani resistere malo, Matth. v. 39., & malum pro malo reddere, ad Rom. xii. 17. At quomodo non resistit malo, quomodo malum pro malo non reddit, qui invasorem mutilat, & obtruncat? Christus etiam Petro gladium in ejus defensionem evaginant, Matth. xxvi. 52. inquit: *Converte gladium tuum in locum suum: omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt*. Quæ autem justior esset occisio ea, quam pro Christi vita discipulus intentabat? Si ergo non licuit Petro gladio satellites coercere, nec licet cuilibet in sui, vel alterius defensionem alium percutere, & enecare. Hinc Ambrosius lib. x. in Lucam cap. 22. num. 53. Petri factum expendens scribit, quod referre licuit tantum *usque ad Evangelium*. Habet similia lib. iiii. de off. cap. 4. de quibus supra.

Respondemus, his locis redargui tantum ulciscendi cupidinem, ut vidimus præcedenti cap. 18. alioquin nefas quoque esset Christianis bellum gerere, seipsos defendere, & iniquos hostes coercere, quod nullus dixerit, nisi heterodoxus. In Petro quid reprehendendum fuerit, paucis ostendam. Primo ad repellendos hostes gladio utendum non est, nisi prius adhibeat ratio ac prudentia; hæc enim arma nobis natura dedit, non rostra, non cornua, non ferarum ungues; ac Petrus non ratione ac prudentia, sed cæco amoris impetu ducebatur: quid enim adversus multitudinem solus poterat consequi tractando

gladium? Id observat Victor Antiochenus in Catena Græcorum Possevin pag. 327. Deinde, quia sponte Dominus mortem subibat, & implendæ erant Scripturæ: quamobrem alias Petrum redarguerat Matth. xvi. 22. quum prædicante Domino futuram passionem, inquit Apostolus, *Abstine a te, Domine*. Atque id observat Chrysostomus Hom. 84. in Matth. pag. edit. Comnel. 327. Tandem impedienda non erat mors decreta pro humani generis redemptione, ut docet cit. lib. 3. de Offic. S. Ambrosius. Illa autem verba, *Omnes qui acceperint gladium gladio peribunt*, auctore ibidem Chrysostomo non ad Petrum spectant, sed ad illos, qui Christo infestabantur, supplicium: sive ad illos, qui mortem vel punitionem intentant absque legitima potestate, ut exponunt Lyranus, Estius, & Menochius xiii. Volum. Bibliorum Max. pag. 312. Porro Ambrosius in Lucam ait, quod non referre pertineat ad perfectionem Evangelii; atque id nullus negat. Ait enim: *Lex tamen referre non vetat, & ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, Satis est, dicit, quasi licuerit usque ad Evangelium, ut sit in lege aequitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio*. Aut Ambrosius culpat referre absque præclara intentione animi, quod magis bonum est, præferentis: ob quam intentionem lib. 1. cap. 36. commendavit Moylis fortitudinem.

Insuper objicies: Ait Augustinus in 1. de lib. arbitrio cap. 5. demonstrantque Augustiniani Theologi, illum qui in sui defensionem occidit alterum, amore corpori conglutinari, & noxia moveri libidine. Producta sunt paullo supra testimonia Augustini, & Augustinensium argumenta.

Resp. nos neque ab Augustino, neque a nostratibus recedere: negamus tantum interesse noxiam libidinem, dum occisor non movetur ulciscendi cupidine, dum in sui defensionem vigilat pacato imperio rationis, dum non intentat aggressori mortem, & hæc accidit præter intentionem se defendentis: quod fatemur perraro in praxi contingere. Hinc S. Pater Epist. 153. alias 54. ad Macedonium inquit: *Cum homo ab homine occiditur, multum distat utrum fiat nocendi cupiditate, vel injuste aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut a latrone; an ulciscendi, vel obediendi ordine, sicut a iudice, sicut a carnifice; an evadendi, vel subveniendi necessitate, sicut interimitur latro a viatore, hostis a mili-*

milite. Eam ob rem Norisius, cui subscribimus, ait diversa Augustini effata componenda ex verbis S. Patris lib. 1. de lib. arb. cap. 5. *Potest ergo illi legi, quæ tuendarum civium causa vim hostilem eadem vi repelli jubet, sine libidine obtemperari*; ita ut occisio inuasoris sit licita, si a noxia cupiditate sequestretur, uti sequestratur in milite, qui bonum Reipublicæ, & civium incolumitatem intendit, peccat tamen & ipse, *si privata libidine moveatur*, inquit sanctus Thomas.

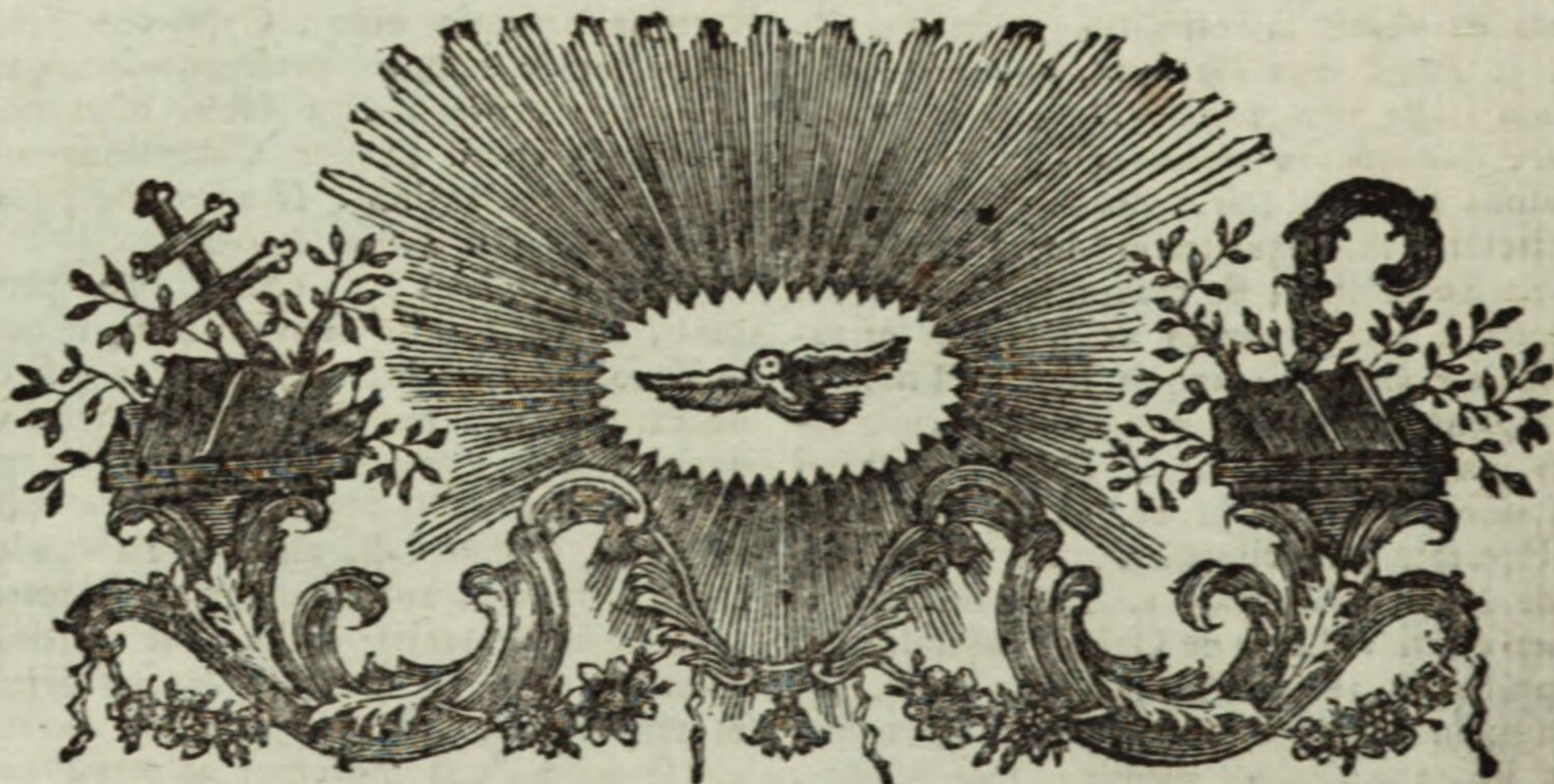
Oppones 4. Peccare etiam qui occidit salutis suæ causa, scribit S. Basilus Epist. ad Amphilochoium can. 8. 43. 55. S. Bernardus de Præcepto, & dispensat. cap. 7. n. 13., & de Nova milit. cap. 1. Sacri etiam Canones citati a Lupo de Opin. Probabili cap. 8. præsertim 28. in Append. ad capitul. Regionis, indicunt poenitentiam quadraginta dierum iis, qui Diaboli membra interficiunt, sine odii meditatione, & se, suaque liberando. Etiam S. Cyprianus Ep. 56., & 37. ait Christianis nefas esse occidere *nocentem*, & esse necessarium occidi.

Resp. His nos nequaquam urgeri, cum asseramus illicitam esse occisionem, qua mors aggressori intentatur, & quaeritur vita corporis morte aliena, non ordinata caritate, sed noxia libidine. Deinde respondemus S. Basilium cit. canone 8. loqui de occisore, qui ensen, securim, aut alia instrumenta jaculando *satis prætulit se animi perturbatione vitam homini non pepercisse*. Canon 43. illum homicidam appellat, *qui prior percussit, sive ultus est*: & can. 55. inquit arcendos ab Ecclesia, qui absque ordinata potestate *se latronibus adversos objiciunt*. S. Bernardus priori in loco agit de homicidio voluntario, quod perpetratur necessitate quidem se defendendi; sed intendendo mortem aggressoris: nam pertractat de iis, qui libera voluntate legem transgrediuntur, atque ob diversum finem inquinantur graviore aut leviori facinore. Ac de nova militia perstringit illam occisionem, *in qua occisor lethaliter peccat, & occisus æternaliter perit*: non peccat autem, qui cædem alteri non intentat, nec est voluntaria causa damnationis, quam aggressor pervicacissime incurrit. In canone 28. Regionis, primo poenitentia indicitur iis, qui interficiunt latronem, cum possit comprehendi absque præda, deinde iis, qui sine odii meditatione interficiunt diaboli membra, voluntarie tamen occidunt pro vita corporali

quos sciunt in æternum perire: atque in priori casu deest moderamen; in altero pervertitur caritatis ordo. Cyprianus denique pertractat de tempore persecutionis, quo fidei causa debet quisque subire martyrium: quo sensu etiam Lucifer Calaritanus ait in libro ad Constantium, *Non occidere, sed occidi propter Dei filium docemur*.

Ultimo objicies: Si omnia jura permittunt, ut vis hostilis vi repellatur, si occisor furis nocturni est immunis a culpa, si ordine caritatis non tenemur magis alienæ vitæ, quam propriæ consulere; cur etiam non poterit occidi injustus aggressor mortem illi intendendo, & dum nulla alia via est evadendi, etiam illius cor, aut jugulum armis petendo?

Resp. id sententia nostra esse illicitum, quoniam idem jus naturale, quod permittit ut vim vi repellamus, præscribit etiam ut vis sensum, qua movemur ad propulsandam injuriam animo ulciscendi, repellatur vi rationis præcipientis ut ordo caritatis non pervertatur: quod si vis rationis consequatur, dicimus licite aggressorem occidi. Affirmamus eo pacto non peccare qui pro familiæ suæ incolumitate occidit furem nocturnum nesciens num venerit ad occidendum aut furandum, si alias non succurrat consilium, ac ratio vitandi periculum; quoniam salus sui ipsius, uxoris, & filiorum præferenda est vitæ unius grassatoris. Eadem ratione asserimus prætermittendam non esse, ut inquit S. Thomas, moderatam defensionem *ad vitandam occisionem alterius, quia plus tenetur homo vitæ suæ providere, quam vitæ alienæ*: sed negamus posse occidere aggressorem ut seipsum defendat, illi mortem intendendo; quia nefas est quærere vitam propriam morte aliena, quam supremus Judex juri suo, ac ordinatæ potestati, infligendam improbis reservavit. Postremo dicimus vitam propriam corporis diligendam; sed cum amitti possit, debeatque pro salute spirituali proximorum nostrorum contemni, ita servandam illam esse, ut hæc salus voluntate nostra non periclitetur, ut animum nostrum regat caritas, nec frangat ira, nec flectat noxia cupido: ut denique nos defendamus non tamquam bruta, quorum præstantius bonum est vita corporis, sed tamquam rationales homines, quorum summa felicitas est vita animæ. Hæc autem vita haberi nequit sine virtutum omnium nobilissima ac jucundissima, de qua hætenus disputavi, idest, CARITATE.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS QUARTUS,

In quo pertractatur de corporis, animique Oblectamentis.

IX dum superiorem librum absolveram, & ecce VIII. Idus Februarias supremus Ecclesiae Rector, Assertor Fidei, Iustitiae Vindex, literarum Patronus, & Decus Aetruriae nostrae immortale CLEMENS XII., ut definitum erat, naturae concessit. Universam Urbem ejus munificentia amplissimis aedificiis, Capitolino Musæo, Fontium, Templorumque maiestate, atque innumeris aliis vetustae, ac novae dignitatis monumentis ornatam acerbissima mors in luctum, mœroremque convertit. Parentatum illi quidem incruentis sacrorum ministrorum holocaustis, splendido funebrium pegmatum apparatu, excultis Epitaphistarum Patrum frequentia, magno populorum conventu, universorum denique precibus, atque lacrymis: sed hæc omnia neque potuerant satis Demortui merita celebrare, neque viventium consolari dolorem. Quamobrem Ecclesiastica plebs optimo viduata Pastore, sanctissimoque orbata Magistro insi-

stit quotidianis obsecrationibus, ut cœlestis Sospitator, qui pollicitus est se nunquam nos orphanos derelicturum, Ecclesiae suae talem Sponsum exhibeat, in quo CLEMENTIS beneficentiam, religionem, pietatem, sollicitudinem, studiumque erga nos maximum experiamur. Nec aliquem futurum arbitror, qui ægro animo patiatur inhiberi hac de causa popularia Bacchanalium tripudia, & præcedentia Quadragesimale jejunium oblectamenta: in quibus licet servant nonnulli debitam moderationem, solet nihilominus multitudo, quæ semel concessis abutitur, vere bacchari, modum excedere, atque insanire. Quare de his proposui festivo quodam, lepidoque disserendi genere pertractare; ut nemo moleste ferat, si careat istiusmodi voluptatibus, cisque omnes utantur sobrie ac temperanter, si affluant: ii tandem qui nos patiuntur insipidos ineptosque disputatores, conditum aliquid profana eruditione delibent.

CAPUT I.

De Bacchanalium consuetudine.

QUO ergo tempore agendis Bacchanalibus dat operam, insanitque plebs Christianorum, contigit ut scribendo libros de humanis Officiis vim facultatemque meam exercerem. Ipsa temporis occasio me impulit, ut præcedentibus istum superadderem & argumento priorum non dissimilem, & morum institutioni percommodum, & rerum dicendarum lepore & venustate jucundum. Pertracto enim de oblectationibus, quarum causa plura exercentur humanorum actuum officia, neque solas trado moralis Theologiæ præceptiones, verum etiam Veterum mores, & quædam insuavis disputationis condimenta. Primo autem loco de Bacchanalibus instituo sermonem.

PROPOSITIO I. Bacchanalium origo, & usus antiquus est, fuitque olim magnopere detestandus, & execrabilis.

Ipsium Bacchanalium nomen, institutio, auctor, & ritus propositionem commonstrant. I. *Bacchanalia* dicuntur, quasi Bacchi sacra: Bacchus vero nomen habet ἀπό τῆ βαχένυ, *incomposite vociferari*, aut ἀπό βαχχέω *furore agitor*. Appellatur & Liber a vino, quod liberat a tristitia: dum enim perpotatur immodice, *Tunc venit risus, tunc pauper cornua sumit*, inquit Ovidius. Dixere & Dionysium, quod fabulæ tradant infantem perductum ad antrum Nyfæ, Semele matre a Jove compressa fulgure ac tonitru exanimata & extincta: atque ita a Deo Jove, & Nyfæ nymphea Dionysii nomen derivatum est. Scribunt Poetæ & a Parcisi immanibus cinctum anguibus, discerptumque a Titanibus. Cornibus taurinis Bacchi simulacra ornarunt Græci, quod *cornu* antiqui biberint; unde vini propinator dictus *Pincerna*. In altera manu thyrsus, in altera scyphum defert, insidetque vehiculo cum Pardis bijugibus. Hæc omnia vini, atque ebrietatis effecta, & ebriosis insaniam, furoremque demonstrant. De ipsius autem Bacchi obscœnitate & flagitiis vide Lactantium lib. 1. Institut. cap. x. Arnobium in v. pag. 72. Clementem Alexandr. in Admonit. ad Gentes, Commodianum Instruct. xii. & L. Gyraldum Ferrariensem Synt. viii. Deorum. Ab ipso ergo nomine Bacchi *liberi Teol. Tom. V.*

quet Veterum Bacchanalia fuisse quædam sacra insanæ, & execrabilis superstitionis. II. Execrabiliora autem deprehenduntur, si dicamus, quinam fuerit Bacchanalium primus institutor & auctor. Constat enim ex Jul. Firmico de Errore Profan. Relig. cap. 6. hujusmodi auctorem fuisse Liberum Thebanorum Tyrannum, *ut mente captas nobiles feminas & libidinum ministras haberet, & scelera*. Consentit Tacitus, qui lib. xi. Annal. cap. xxxi. scribit Messalinam ludicrum tale celebrasse, ut tegeret adulterium: & Livius, qui lib. ix. dec. iv. appellat Bacchanalia viam unicam corruptelæ. Obscœnissimum ergo auctorem habuere Bacchanalia, & obscœnitatis gratia fuerunt instituta. III. Ritus Bacchanalium quanta impudentia, & inverecundia, necnon flagitiosissimis verbis fuerit perniciosum ac turpe, narrat S. P. Augustinus lib. vii. de Civit. Dei cap. xxi. Sat est honestissimas matresfamilias palam perfecisse, quæ nec meretrix, si matronæ spectarent, facere poterat in theatro. Nec minus improba erant quæ narrat Blondus lib. 2. de Roma Triumphante, convenisse nudos viros cum nudatis omnia membra mulieribus, matronis, viduis, virginibus, velati omne amisissent discrimen. Idem pene ritus erant Madianitarum, & Moabitarum in cultu idoli *Beel-Phegor*, de quo Num. xxv. 3. & Psalm. cv. 28. Idem est enim Hebræis בעל, ac Latinis, *aperire, exponere, denudare*, unde *Beel-phegor* idem est, ac Deus turpitudinis, quem *πρῶτον* dixerunt, ut in caput ix. Osee animadvertit S. Hieronymus; & quem in sacris Bacchi plostellis impositum circumferebant, ut citato loco Augustinus; cumque hoc turpissimum idolum colerent liquidis feminibus fructuumque liquoribus, hortis quoque custodiendis præficiebant. Itaque sive spectes Bacchanalium institutionem, sive auctorem ac finem, sive denique celebrationem ac ritum, indubitatum est detestabiliora esse omnibus aliis oblectamentis. Atque hinc est, quod etiam Romanus Senatus non modo ab Urbe, sed ab universa Italia olim Bacchi sacra eliminavit, ut refert Tertull. cap. 6. Apologetici: Scythæ autem apud Herodotum lib. iv. cap. 18. ea reprehenderunt tamquam insanæ turpitudinem; & Phœnices hæc & consimilia deliramenta fieri patiebantur duntaxat in nemore posito in parte præalti montis, quo nemo honestus audebat accedere; N in-

inquit Eusebius lib. III. de Vita Constantini.

PROPOSITIO II. Bacchanalia quomodo nunc celebrantur ab aliquibus, qui convivia, & concessione Principum abutuntur, connumerari nequeunt inter honesta & licita oblectamenta.

Si enim superstitionis idololatriæ ritus, & nefariam illam turpitudinem sacrorum Liberi prætermittimus: hæc Bacchanalia licentiam longe superant antiquorum. I. Primo id comprobatur hodiernus usus personarum, sive larvarum. Primus personarum usus fuit in Scædis auctoribus Cincio, & Falisco, ut scribit M. A. Muretus in Præf. ad Terentium. Causam vero profert Satyra IV. Horatius, ut personati actores majori libertate recitarent,

*Si quis erat dignus describi, qui malus,
aut fur,
Qui mæchusve foret, aut sicarius, aut
aliqui
Famosus.*

Priori ergo Bacchantium ætate personati improbos notabant: nunc in bonos æque ac malos obloquuntur, & absque fabularum venustate jaciunt in singulos dictoria. Imo in Theatris proprio vultu, & perfricata fronte conviciatores bacchantur. Extra scenas autem, nunc quoque, ut canit in 2. Georgicon Virgilius,

*Versibus incomptis ludunt, risuque soluto,
Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis.*

Retinet ergo hac in parte præsens consuetudo veterum Bacchanalium deformitatem. II. Quod mulieres incedant virili habitu, virique muliebri, dicitur Deut. XXI. 5. *res abominabilis apud Deum*. R. Maimonides scribit hanc sexus permutationem institutam in honorem Martis, ac Veneris, & quidem Veneri in Cypro viros sacrificasse in veste muliebri, & mulieres in virili veste, scribit etiam Servius in II. Æn. Verum idolorum cultu sublato, adhuc jure clamat Satyricus:

*Quem prestare potest mulier larvata pudorem,
Quæ fugit a sexu?*

III. in comædiis, choreis, conviviiis, ludisque etiam nunc laxari, ut in perantiquis Bacchanalibus, intemperantiam atque libidinem, res per se loquitur, nec non evincit veritas

proximis capitibus declaranda. IV. Quamquam usus Bacchanalium innumeris flagitiis minime redderetur illicitus; non deberet Christianus, eo tempore, quo Ecclesia deponit vestimenta jucunditatis atque ad poenitentiam invitat, quod in Dominica Septuagesimæ, & sequentibus præstat, crapulæ Veneri turpiter indulgere; maxime, quod Catholicis Romanis solent hoc præsertim crimen Novatores objectare. Neque enim sufficientem excusationem præbet proximum Quadragesimale jejunium: quippe ad istud nequit parari aditus per temulentiam, quomodo ad justitiam non devenitur per fraudem, neque ad sobrietatem per lasciviam; ut docet Hom. I. de laud. Jejunii Magnus Basilii.

PROPOSITIO III. Excedens, atque immoderata Bacchanalium voluptas, quamvis expers pervetustæ malitiæ, Christiano homine, etiam qua rationali duntaxat, indigna est.

Quantum ad Christianum, nulla est difficultas: quippe illum non latet, Ecclesiasten asserere cap. II. II. *Vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi*. Novit insuper terrenas voluptates fluxas esse, & comparari aquæ, de qua legitur Joannis IV. 13. *Omnis, qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum*. In quem locum Augustinus Tractatu in Joan. XV. *Quid est (inquit) qui biberit de aqua hac, sitiet iterum? Et verum est secundum hanc aquam, & verum est, secundum quod significat illa aqua. Etenim aqua in puteo voluptas sæculi est in profunditate tenebrosa. Hinc eam hauriunt homines hydria cupiditatum. Præterea Fidelis credit repromissam sempiternam felicitatem lugentibus, abnegantibus semetipsos, crucemque ferentibus. Haud ignorat se peregrinari a Domino, iter suum demones quasi latrunculos obsidere, instare undique pericula, occasiones peccandi, mortem, incertum exitum, atque exitum irreparabile. Etiam fide destitutus experitur 1. inanium voluptatum amatores substantiam ac bona temporalia dilapidare, ut de luxurioso adolescente narrat Lucas cap. XV. 2. afficere semetipsos ignominia, quemadmodum de Salomone legimus Ecclesiastici XLVII. 22. 3. in ipsa voluptatum consecutione sentire excruciantem ægritudinem, laboremque molestum. Vacat enim (inquit Seneca) pudicitia, libido occupatissima est: omnium virtutum tutela facilior, vitia magna coluntur. 4. Cum in*

recte

recte factis abeat labor, & maneat honestas, in voluptatibus transit delectatio, & remanet turpitudine. Tandem, ut in Proverbio est, *extrema gaudii luctus occupat*: atque ut agebat Boetius:

*Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit fruentes.*

Ipsa itaque humana ratio, ipsumque experimentum demonstrant quam perniciosum sit voluptate nimia gestire.

CAPUT II.

De Theatris, & Comædiis.

POSTEAQUAM noxias Bacchanalium voluptates generali oratione perstrinximus, operæ pretium est illas expendere, quæ ex Theatorum frequentia percipiuntur.

PROP. I. Major interdum apparet luxus & insaniens libido in quibusdam hodiernis Theatris, quam in iis, quæ primum in cultum Veneris instituere Gentiles.

Demonstr. 1. ex Theatri structura. Athenienses non aliud, quam ligneum erigebant, ut illud transactis diebus spectaculorum statim dissolverent: atque hinc apud Hesychium Theatra appellantur *lignea tabulata*. Idem servatum est Romæ, antequam saxeum construeret Q. Gallus: unde Ausonius de ludo Sapientum inquit:

*Ædilis olim scenam tabulatam dabat,
Subito excitatam, nulla molle saxeæ.*

Nuda ut plurimum erant, & sine tecto; ideoque Chrysostomus hom. iv. in Esaiam ait: *Sudant in Theatro, nudo capite solis ardorem excipiunt, ut fiant captivi mortis, & scorti mancipia*. Scenæ, quamquam Muræna posuit elegantissimam, & argenteam, fuere a principio arborum rami cum frondibus, & corymbis. Servius,

*Illic quas tulerat numerosa palatia frondes
Simpliciter posita scena sine arte fuit.*

Compara nunc, Lector, cum his moles Theatricas in urbibus nostris erectas, picturis ornatas, undique cinctas, & coopertas, & quotannis scenas, & orchestras dispendio máximo renovatas. II. Ex subselliis, eorumque dispositione. Ex quo enim spectatores sedere cœperunt, cum antiquitus starent, Athenis Senatoribus destinatus fuerat locus dictus Buleuticus, tum ceteris servato ordine, ita ut mulierum, & virorum, auctore

Aristophane in Avibus, sedes fuerint semper divisæ. Atque mulieres & hospites spectabant circa alnum sedentes, in loco scilicet Theatrorum remotissimo. Romæ pariter stabant Senatores in Orchestra primisque subselliis, tum cives, & alii dispositi, & a mulieribus separati. Quanto ergo sunt Christianorum Theatra detestabiliora veteribus, cum in istis confuse sedeant viri ac mulieres, proci & puellæ, nobiles ac plebei? III. Ex facta Actoribus Scenicis donatione. Quinque enim denarios singulis tantum distributos liquet ex Epistola Senecæ lxxxv. Cum autem Tiberius munerum corrumpisset impensas, Marcus Antonius statuit, ut Scenici nonnisi quinos aureos acciperent. Nunc vero Cantoribus, & cantantibus feminis, quingentorum saltem aureorum munera scenica donatione tribuuntur; quæ certum est subripi ex debita pauperibus eleemosyna. IV. Ex Histrionum ornatu. Tragici quippe prodibant capite gibbero & personato, deserebantque cothurnos, vestemque talarem, Syrmam dictam: de quo ornatu plura lib. 1. de Theatro Bulengerus. Comicorum vero intorta pallia, exiguos amictus, chlamydesque describunt Donatus, & Muretus, exhibentque figuris æneis Comædiæ Terentii Romanis typis nuper impressæ. At Scenici Actores qualem modo non ostentant vanitatem, immodestiam, luxuriam, obscenitatem? V. Ex feminis, quæ modo cum viris theatra conscendunt: quod nunquam passi sunt Romani, vel Græci, ut sancta permotus indignatione scribit n. xviii. de Comædia doctissimus Bossuetius. VI. Ex pretio tandem a Spectatoribus oblato. Solon tres tantum drachmas solvendas decrevit. Scholiastes Aristophanis *Spektavi* (inquit) *duos obulos ferens*. Ut spectarent pauperes, obuli hi duo viritim accipiebantur de arario. Jam vero ut luxuriose omnia dilapidentur, nummus saltem aureus solvendus est. Quicquid igitur ad Theatrum spectat, undique maiorem redollet, quam apud veteres, improbitatem.

PROPOSITIO II. Comparatione antiquarum despiciendæ magis sunt nonnullæ Comædiæ recentiores.

Nihil aliud erat Comædia vetus, quam hymnus, aut carmen in honorem Divorum, ad cuius exemplum conscripta traditur ab Homero *Odyssæa*: ideoque non male Florentinus Dantes editum a se Etruscum Carmen elegantissimum inscripsit *divinam Comædiam*.

Hanc comœdiæ veteri quis ausit incomptas theatricasque fabulas comparare. Fertur primus omnium Æschylus pro uno histriones tres posuisse: parvus adhuc numerus, & absque feminis; quod sane Comitorum nostrorum multitudini, sexusque discrimini, nota est dedecoris, & infamiæ. Adinventæ posthac poemata Dramatica, Tragicum, Comicum, Satyricum, & Mimicum: & Tragœdiam dicitur invenisse Thespis, atque Syraculis excoluisse Epicharmus, Romæ autem Livius Andronicus, omnium primi. Finis quidem horum voluptas: sed non alia, quam parit sermo *constans rythmo, harmonia, & numero*, inquit Aristoteles de Arte Poetica capite 6. Nunc voluptatem Scenici exercitant verborum improprietate ac turpitudine, impudico corporis gestu, ornatu vestium immodico, & moribus debacchantium. Liberior quidem sermo in aliis a Tragœdia Carminibus, sed incredibile dictu, verum tamen! honestior Thais, & Bacchis Terentiana, quam Corisca, & Dorinda Guarini. In antiquis Comœdiis etsi aliquando acclamatum; plausum vix expleto opere captabant Actores: erantque id, ut Quintilianus scribit, pars Epilogi. Absolvebatur enim fabula, ut in Truculento Plauti, versu, *Spectatores bene valete, plaudite, exurgite*; aut in Eunuchio, vel Phormione Terentii, his verbis, *Vos valete, & plaudite*; aut consimilibus aliis. Plena nunc omnia strepitu, cachinnatione, risuque soluto. Etiam profano decore expoliata est Comœdia recens: in qua invenies Catastrophen in Protasi, nec distinguere vales motoriam a stataria: nec servatum præceptum Horatii in Arte,

Versibus ornari Tragicis res comica non vult:

imo nec alterum,

Neve minor quinto, neve sit productior, actu.

Doctis itaque ob dramata incompta ac spinosa, sciolis propter plebis cachinnos atque tumultus, cunctisque ob verborum Actorumque licentiam, novæ magis, quam antiquæ Comœdiæ sunt fugiendæ.

PROPOSITIO III. Histriones inverecundi, alique inhonestæ Comœdiæ actores sunt hominum iniquissimi, & infamia notandi.

Probatur I. ex VIII. libro Apostolicarum Constit. cap. 32. *Scenicorum si quis accedat vir, sive femina, vel auriga, vel gladiator,*

vel stadii cursor, vel lanista seu ludorum curator, vel Olympicus, vel Choraules, vel Citharista, vel Lyristes, vel saltationem ostentans, hi aut finem faciant, aut rejiciantur. II. Tertullianus cap. XXII. de Spectaculis, ait: *Etenim ipsi auctores, & administratores spectaculorum, quadriganos, Scenicos, Xysticos, Arenarios illos amantissimos, quibus viri animas, feminae, aut illi etiam, corpora sua subternunt, propter quos in ea committunt, quos reprehendunt ex eadem arte, quam magni faciunt, deponunt, imo manifeste damnant ignominia & capitis minutiones, arcentes curia, rostris, senatu, equite, ceterisque honoribus omnibus, simul ac ornamentis quibusdam.* III. Augustinus lib. II. de Civit. D. cap. XIII. in hujus rei confirmationem recitat verba Scipionis apud Tullium de Republica, *Cum artem ludicram, scenamque totam in probro ducerent, genus id hominum non modo honore civium reliquorum carere, sed etiam tribu moveri notatione censoria voluerunt.* Excipiebantur tamen ab hac lege Auctores Attellanarum, quæ erant fabulæ severiores ad memoriam revocantes priscam Italicam disciplinam. Quamobrem & nos insectamur tantummodo Comœdias turpes, atque inhonestas. IV. D. l. 2. de iis, qui notantur infamia habetur: *Infamia notatur qui artis ludicræ, pronuntiantique causa in scenam prodierit:* necnon l. 2. §. ultimo ibi inquit Ulpianus. *Qui in scenam prodierit, infamis est.* Legite etiam Cyprianum Epistola 61. Hieronymum in Hilarione, Novellam Justiniani XXII., Genetum ad VI. Præceptum, Natalem Alexandrum lib. IV. in Decalogum Reg. XV. & Christianum Lupum ad Canonem LXII. Trullanum.

PROPOSITIO IV. Ingredientes Theatrum, ludicramque scenam spectantes peccant gravissime, nisi Comœdia, quod raro contingit, sit honestissima.

Rationem profert Lactantius lib. VI. Institut. c. 20. scribens: *In scenis nescio an sit corruptela vitiosior; nam scenicæ fabulæ de stupris virginum loquuntur, aut amoribus meretricum, & quo magis sunt eloquentes qui flagitia illa finxerunt, eo magis sententiarum elegantiam suadent, & facilius inherent audientium memoriæ versus numerosi & ornati.* Tertullianus pariter citato libro de Spectaculis appellat Theatra Veneris sacrarium, & adinventæ scribit ad stuprum, vagamque licentiam.

Ex

Exclamat Cyprianus in Epistola ad Donatum: *Adhuc deinde morum quanta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimenta vitiorum histrionicis gestibus inquinari!* Tonant consimili voce Patres reliqui. Nec Patres tantum: etiam Petrarcha dialogo xxx. Bulengerus ipse citato superius libro, & Hæretici atque Catholici uno ore. Extant Canones arcentes Theatricos a fidelium communione, quod in Spectatorum animis illicitam pariant delectationem, ut V. Synodi, I. Arelatensis, & Apostolicæ Constitutiones paullo supra productæ. Quid plura? Imperatoriæ leges statuunt gravissimam esse causam repudiij, si conjuges viris invitis & prohibentibus intersint *vel Civensibus, vel Theatralibus ludis, vel arenarum spectaculis*, ut liquet ex L. Consensu, C. De repudiandis mulieribus.

Quod vero vix possit contingere, ut Scenica Opera ad noxias voluptates non præbeant incitamenta; constat primum ex eo, quod nullum careat versu aliquo amatorio, illumque poetæ cantantium affectibus, desinentibus vocibus, & jucundiori sono debeant accomodare, ut de Comædiis Lulli scribit n. III. Clarissimus Bossuetius. Ac præterea solent Cantores Scenarum exsecti simul cum feminis commorari, ac non semel turpi consuetudine implicati verba quoque, si qua sunt, illibata cantus modulatione, suspiriis, voluptaria compositione, atque indecentia habitus labefactare. Præterea Scenica ipsa matrimonia quid sunt aliud, nisi inditæ concupiscentiæ fomenta spectatoribus oculos in scenam conjicientibus? quam concupiscentiam ut Sponsorum connubia frenarent, matrimonia serio peracta sunt instituta, addito postmodum solemni ritu cum Ecclesiæ benedictione. Ad hæc insectantur Scenici aut matritorum zelotypiam, aut aversionem puellarum, aut rigidam solitudinem: unde paullatim disponuntur mariti ad morem gerendum uxori, virgines ad obsequendum amatoribus, religiosiores homines ad convictum, atque societatem quamlibet frequentandam. Quid insuper efficiunt Mimici, Satyrici, joculariores, servi, ancillæ, & parasiti scenarum, nisi forte complures docent, quo pacto derideant, mordeant, decipiant, supplantent? Ipsæ denique simulationes, in quibus agendis celebris Comicus Molier indutus personam ægroti mortali ac repentino eventu decubuit, ut refert idem Bossuet n. 5. nihil sunt aliud,

quam inanis ostentationis, & detestandæ hypocrisis documenta. Atque hæc sunt honestissimarum comædiarum condimenta salubriora. Videtis quo loco habendæ sint reliquæ. Prætermitto Festorum profanationes; compertum est enim Comædiarum Spectatores unam vix horam dare divino cultui, noctis vero dimidium spectaculis.

Adversus prædicta opponi solet I. quod S. Thomas 2. 2. q. 169. art. 2. doceat officium Histrionum non esse per se illicitum. II. Scenicas Actiones in nullo Evangelici voluminis textu reprehendi. III. Quæ in Scenis aguntur, non vera esse, sed apparentia. IV. Nihil esse quod improbis nequeat exhibere nequitiae argumentum, ut in 2. Tristium agebat Ovidius,

Omnia perversas possunt corrumpere mentes.
Quinto demum aliquam concedendam esse unicuique voluptatem.

Ad primum autem respondent Natalis Alex. citato lib. iv. Decal. Reg. xv. & Jacobus Bossuet de Comædia n. xxiii. a Divo Thoma usurpatum vocabulum *Histrionis* ampla significatione ad homines, qui honestis facetiis delectationem pariunt, designandos. Ad alterum num. xx. idem Bossuet respondet, neque in Evangelio expresse damnari ludos Gladiatorum, & atratas sanguine in Amphitheatris pugnas: Christum Israelitis potissimum verba facere, eorumque laudem esse maximam, nulla excitasse theatra: damnari demum illecebras & invitamenta libidinum ubicunque reprehenditur concupiscentia. Ad tertium vero respondet Joannes Chrysostomus hom. vi. in Matth. etiam simulatione plurimos blande allectari. Ad proximum dico non esse morum regulam pulsam in exilium ob ludicra carmina Poetam: neminem posse probare quæ idem addit:

Nec tamen est facinus, varsus evolvere molles,

Multa licet castæ non facienda legant.

Ovidium ipsum hanc præmittere confessionem,
Ut tamen hoc fatear, ludi quoque somnia præbent

Nequitia.

Ad ultimum esto responsum: Delectari fas est, sed servata regula, quam Epistola. ix. tradit Ausonius,

Salva mihi veterum maneat dum regula morum.

CAPUT III.

De facie histrionica, personis, larvis, & foeminei sexus imitatione.

TAMETSI quædam de personatis attigi secunda propositione. Capitis, postulant licentia, & abusus, ut propriis thesibus aliqua edisseram.

PROPOSITIO I. In personis, larvisque penes nonnullos improbos immoderatio est ætate nostra, quam regnante superstitione, luxuries.

Antequam facies fictas, sive personas pro scenicis ludis excogitasset Æschylus dictus ab Horatio in Arte Poet. *Personæ, pallæque reperiæ honestæ*, consueverunt histriones vultum minio tantum ac fecibus oblinire; nec in agendis triumphis usus alius personarum, præter factas thriis, idest, ficulneis foliis, a quibus derivatum *Triumphus* nomen scribit in Diocletiano Zonaras. Motum arbitror a Dæmone primum adversus pudicitiam personarum inventionem bellum, unde consultum Genesios 111. 7. *Adæ, uxorisque pudori*. Cum ista tamen tam simplici consuetudine personatorum, arbitror neminem intemperantiam, & usum præsentis temporis collaturum: præcellit enim harum personarum nequitia non modo ficulneas illas, verum etiam quas Æschylus, alique veterum usurparunt. I. Id ex antiquarum usu & institutione probatur. Non alia ratione personas primus auctor invenit, nisi ut os contextum undique sonitus ederet claros, atque canoros, ut scribit Gellius lib. v. cap. 11. , commonstratque forma earumdem. At ab hoc fine aberrant novæ, quæ sunt derisionis, libertatis, insanientisque libidinis administræ. II. Comprobatur ex facierum similitudine. Fingebantur enim veteres ad risum quidem accommodatæ, propter quod personati dicebantur *gumie*, aut *manduci*, quæ nomina occurrunt apud Plautum, Javenalem, & Lucilium, designantque personas distortas, oribusque deformes: erantque terculamenta puerorum, unde Martialis ait in Epigrammate 176. lib. 14. *Quæ tu derides, hæc timet ora puer*. Hinc & *Larvæ* dictæ a *Laribus*, foco scilicet, & vaporario. Cautum tamen ne alicui ex principibus viderentur adsimiles, tunc enim incertum discrimen capitis venissent poeta, & actores.

Nunc vero tanta personati incedunt licentia, ut cujusque ordinis hominum assumant imagines, parumque abest, quin sacros quoque habitus ferant in hippodromo, atque in ambitu platearum. III. Personis ipsis curarunt Ethnici insinuare nostræ mortalitatis memoriam: consueverunt enim ponere in cœnaculis larvam, quæ varie vertebis & articulis flecteretur, hoc prolato disticho:

Heu, heu, nos miseros, quam totus homuncio nil est!

Sic erimus cuncti, postquam nos auferet Orcus.

Nunc autem larvis exultant juvenes, mortisque imagine tristisque senectæ quasi non morituri bacchantur. Atque ideo in ipsorum fronte instituit Ecclesia cinerem spargere, sententia resolutionis in pulverem singulis repetita. Ita jure merito larvas Christianorum dixi idololatrarum personis turpes magis & inquinatas.

PROPOSITIO II. Detestabile est, mulieres habitu virorum personatas incedere, & vicissim viros vestimentis mulierum.

Hæc argumenta in hanc rem congesse Theologi. I. Depromitur ex capite superius citato Deuteronomii, in quo legitur: *Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste foeminea: abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc*. Quod non solum videtur præceptum ob idololatriam, cujus gratia diximus excogitatam vestium commutationem; sed etiam, quod res sit per se turpis & inhonesta, cum ibidem præscribantur quæ pietati, & rationi conveniunt. II. Petitur ex antiquo Canone Bracharenfi: *Si quis faciem suam transmutaverit in habitu mulierum, & mulier in habitu virili, emendatione pollicita, tres annos poeniteat*. Et ex Canone XIII Gangrensi: *Si qua mulier propter eam, quæ existimetur pietatis exercitationem vestem mutet, & pro solita veste muliebri virilem summat, anathema sit*. Hoc tamen Canone minime privantur fidelium communione personati viri, aut foeminae, ut scribit Nat. Alex. citato lib. 14. Reg. XII. Nam ferit anathemate mulieres, quæ assumpto habitu virili putabant se justificari, ut prave docuerat Armenus quidam Episcopus: quod liquet ex verbis, & observatum a Lupo in Schol. ad LXII. Trullanum. Reprehendit tamen Canon Gangrensis cum perverso illo fine vestium commutationem, & profertur a Theologis,

logis, nec non C. *Si qua mulier*, dist. xxx. III. Sequitur argumentum ab auctoritate Patrum, qui docent ipsam abhorre naturam, si homo mulieris speciem adsumat. Ita nempe tradunt Ambrosius Ep. lxxix. Hieronymus Ep. viii. & xxi. Petrus Chrysologus Serm. clv. alique magno numero laudati a Theologis, atque a Joan. Fabricio, & Alberico Gentili, qui plura de hoc argumento scripserunt.

Vulgaribus istis addamus aliqua. Ac primum sit ab antiquiori hujus mutationis vestimentorum institutione. Dictum supra factam in cultum Martis, ac Veneris. Mulieres togis prætextatis indutæ sacrificabant in Sacello Mutini, quem Mutunum appellat Lactantius lib. i. Instit. c. xx. Adsumebant pariter virilem habitum Ludis Megalensibus, idest, a die ante nonas Aprilis usque ad v. Junii, in honorem Matris magnæ. Etiam Antistes Herculis stolam muliebrem induebat, auctore Plutarcho Græcarum QQ. lviii. Est ergo incessus mulierum in veste virili superstitionis & idololatriæ purum putum vestigium: & quamvis non exerceatur modo cum idololatriæ cultu, singularis saltem dementia. Addo præterea profanorum Auctorum testimonia. Philo de Fort. *Voluit lex (inquit) virum in vestitu, se ut virum gerere, longe submovens tum effeminatos viros, tum plus æquo viriles fœminas*: Josephus sub finem iv. libri Orig. *Cavete autem, ut neque mulier habitu virili utatur, neque vir stola muliebri*. Zeno apud Laertium in ejus vita magnopere vituperatur, quod præceperit promiscuum usum vestimentorum. Columella lib. i. affirmat se mirari gestus effeminatorum, quod a natura sexum viris denegatum muliebri motu mentiantur. Sed plura de his illustri Scriptor Albericus Gentilis de Act. & Spect. Fabularum cap. v. Postremo, quænam hujusmodi vestimentorum prudens causa? Quænam honesta delectatio? Qualis in hac permutatione forma decoris? Recte Poeta, etsi alias polluti oris, Fastorum vi.

*Cur vagus incedat tota Tibicen in urbe?
Quis sibi personæ, quid toga picta
volunt?*

Oppones I. adhiberi has personas lætitiæ causa, non superstitionis, ideoque non sacrilegium esse, sed jocum. II. Etiam Meletium Antiochenum antistitem pagani Sa-

cerdotis filium indutum fœminea veste paterno subtraxisse furori. III. Virgines quoque integerrimas vixisse cum Cœnobitis assumpto habitu Monachorum. Vide citato loco Christianum Lupum.

Respondet ad i. S. Petrus Chrysologus: *Eras, homo, non sunt hæc ludicra, sunt crimina. Quis de impietate ludit, de sacrilegio quis jocatur? Tyrannus est, tyranni habitum qui præsumit. Imaginem Dei portare noluit, qui Idoli voluerit portare personam*. Alterum diluitur dicendo factum Meletii pueri periculo excusari: nec reprehendi quæ fiunt causa religionis, aut caritatis, sed quæ patrantur immodice, intempestive, licenter. Respondeo ad ultimum in Theodora, aliisque fœminis, quæ dicuntur Monachorum induisse cucullum, mirari nos extraordinariam vocationem, severam pudicitiae custodiam, exemplum rarum, & singulare, quæ in personatis desiderantur: atque his libenter largimur commutandas vestes, si vitæ, pudorisque immineat periculum; damus, ut imitentur Achillem, qui hortante matre adsumpsit speciem fœmineam ad fatum Trojæ vitandum; de quo Ovidius in Arte:

*Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset
Achilles.*

CAPUT IV.

De Choreis, Saltatoribus, & Funambulis.

CONSEQUITUR, ut quarto loco dicamus de tripudiis, quæ corporis motu saltuque peraguntur, & quibus florens ætas non paullum oblectatur, & ducitur.

PROPOSITIO I. Saltationes, quarum in sacris literis fit mentio, damnant quamplures præsentium chorearum abusus.

Occurrit primo commemoranda soror Moïsis Maria ductrix fœminei chori, de qua Exodi xv. 20. *Sumpsit ergo Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua; egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis, & choris*. Porro in hoc tripudio habetur finis laudis, jubilatio pro soluta populi captivitate: quo fine carent adolescentularum nostrarum choreæ. Deinde mulieres plaudebant hymno, & saltu seorsim a choro virorum, ut colligitur ex textu, & adnotavit Philo in primo libro de Vita Moysi; saltant vero nostrates cum viris, junctis pal-

mis.

mis, brachiisque quandoque implicatis. Ducebat præterea choros puellarum foror principis, eamque reliquæ prosequerantur, cum sint modo in saltatione ductrices vulgares, & meretriculæ. II. Addunt sacræ literæ exemplum filiae Jephthæ, quæ patri revertenti a caede Ammonitarum, Judic. xi. 34. *occurrit cum tympanis, & choris*. Plauderat enim singulari patris victoriæ. Quod & præstiterunt mulieres egressæ de universis urbibus Israel, posteaquam David percusserat Philistinæ. Habes utrobique singularem lætitiæ causam, idest, idololatrarum prostrationem: unde hæc foeminarum tripudia dicuntur a Josepho libro xii. Originum xii. *συρίδεις ἐν τοῖς ἐπινίκιαις*, *Lusiones in victoriis*. Funestæ fuere saltationes istæ, nam ex una Jephthæ amaritudo, filiae mactatio, & puellarum Israel anniversarius plandus derivarunt; ex altera vero ira, & indignatio Saulis, & tam impia in Davidem persecutio. Vide cap. xiii. libri i. Regum. Et tamen hæc filiarum Israel tripudia ob se junctos a viris choros virginum, communemque lætitiā sunt harum comparatione honestissima. III. Habes exemplum aliud in Davide, quem legimus ii. Regum vi. 15. 16.: *In jubilo, & in clangore buccinæ, subsilientem, atque saltantem coram Domino*. Hanc in Dei obsequium choream vetus religio commendat: atque ut scribit Ambrosius in Ps. 118. n. 27. *Saltatio in honorem Dei laudabilis habetur*, Vidimus alicubi in Festo Corporis Christi castas adolescentulas choros ducere ante Arcam viventem, meminimus Davidis, nec reprehendimus consuetudinem, nisi tamen avertat a devotione. Verum quid hæc mysteria cum circulis Sathanæ? IV. Saltationum documentum, ac specimen exhibet filia Herodiadis apud Marcum cap. vi. 22. & seqq. Nemo quidem tam horrendam tripudii catastrophē pro chorearum statuenda honestate producturus est. Audiemus infra de hac saltatrice orationem Ambrosii, nam sufficit in præsentia, nullam aliam fuisse Prænuntii Christi necatricem, nisi quam his verbis describit lib. 3. Presbyter Juvenius:

*In medio Juvenum reginæ filia virgo
Alternos laterum celerans sinuamine motus,
Compositas cithara jungit modulante choreas.*

At de sacrorum librorum exemplis hæc tantum.

PROPOSITIO II. Ab antiquis Ethnicis saltatoribus edocemur quantum dedecet inhonestas frequentare choreas.

Legimus quarto libro Antiqq. Homerocarum cap. 5. etiam apud Cultores idolorum antiquum morem extitisse, ut seorsim viri ac mulieres choreas agitent, ac primos omnium septem adolescentes, qui cum Theseo fuerint servati, cum totidem puellis saltasse: quod illustris auctor confirmat testimonio Eustathii. Damnatur ergo antiquiori hac consuetudine promiscua virorum, ac mulierum saltatio; & etiam mos per socios Thesei inductus reprehendit adolescentium cum nuptis, & adulterum cum virginibus motus saltatorios. II. Tradunt historica monumenta Juvenes tam Romanos, quam Cretenses saltasse cum armis; atque ob eam rem scribit Socrates optime saltantes esse bello aptos, exaggeratque Homerus Iliad. xvi. Morionis cuiusdam fortitudinem, quod bonus esset saltator: & e contra lib. xxiv. ait Priamum reprehendisse filios, quod choreas effeminatas mollesque agitent. Igitur veterum saltatio fuit honestum pro bello gerendo exercitium, & hostes oppugnandi, non pudicitiam contaminandi gymnasium. III. Saltatores posthac instituti in cultum Deorum. Consueverunt Atticæ mulieres ad Bacchi sacra proficiscentes saltare per viam. Idem factum in sacris aliorum Deorum, & maxime Apollinis in Delpho: ac Romæ instituti in honorem Martis, & Herculis Salii, idest Sacerdotes juxta Aram saltantes. Veruntamen hinc infertur agitare choreas, quales adhuc aguntur, imitando Herculem furem, Cyclopa, Daphnem, Nioben, Satyrum, esse profanum morem idololatrarum. IV. Instituta etiam fateor inhonesta tripudia, præsertim Fescennina, & Lupercalia; saltationesque impudicas, uti fuere Bachtriasmos, Machtriasmos, APOCHINOS, de quibus eruditus Meursius. At hæc soli probarunt, qui impensius Venerem coluere: imo eadem aspernatur etiam contaminatus Poeta, dum ait in Epigrammate lxxix. libri v.

*Nec de Gadibus improbis puellæ
Vibrabunt sine fine prurientes
Lascivos docili tremore lumbos;
Sed quod non grave sit, nec infacetum,
Parvi tibia condyli sonabit.*

V. Quem corporis motum in saltantibus nostris ab idololatræ istis usitatum non offendis?

Est

Est quidem, ut demonstrat Julius Cæsar Scaliger de Comœdia cap. xiv flexus, procur-
sus, saltus, conquiniscentia, divaricatio,
claudicatio, ingeniculatio, manuum con-
nixio, confertio, compectinatio, complosio,
agitatio, commutatio, elatio, jactatio, pe-
dum permutatio, alternatio: quid plura?
etiam femorum fluctuatio, quæ ab eodem
Scaligero appellatur abominandum spectacu-
lum, & in usu dicitur in saltantibus more
Hispanico. VI. Ne quid veteris insanix ob-
solescat, dantur inter Christianos etiam fu-
nambuli, idest, super funes ambulantes &
saltantes. Horum insaniam describunt Ma-
nilius lib. 5. Petronius, & alii apud Bulen-
gerum Tom. ix. Antiqu. Rom. pag. 903.
& Joan. Baptistam Casalium de Trag. cap.
2. Nos contenti erimus exscribere Prudentii
versus.

*Inde per aerium pendens audacia funem
Ardua securis scandit proscenia plantis;
Inde seras volucris temeraria corpora saltu
Transiliunt, mortisque inter discrimina
ludunt.*

PROPOSITIO III. Qui choreas immo-
dice agit, & saltat, a culpa vix erit im-
munis.

Habes enim, Saltator, in Eccl. cap. ix.
4. *Cum saltatrice ne assiduus sis, nec
audias illam, ne forte pereas in efficacia
illius.* Damnant præterea saltationes Ec-
clesiæ Patres. S. Basilus Hom. de Ebrie-
tate & lux. scribit *terram pedibus lascive sal-
tando contaminari, & pedibus gestientes ju-
venum intemperantiam in se provocare.* Ter-
tullianus de Corona scribit in saltatione ho-
minem contaminari ipso ritu, & apparatu
idolothytorum. Hieronymus in Epist. ad
Marcellam idem probat ex eo quod saltator
*nunc Herculem robustus ostendit, nunc mollis
in Venerem frangitur:* addit in Hilarione,
nunc tremulus in Cybelem. S. Ambrosius lib.
2. de Pœnit. docet cap. 6. saltationem co-
mitem esse deliciarum, atque luxuriæ. In
tertio autem de Virgin. inquit: *Ibi enim in-
tuta verecundia, illecebra suspecta est, ubi
comes deliciarum est extrema saltatio. Ab hac
virgines Dei procul esse desidero. Nemo enim,
ut dixit quidam secularium Doctor, (Cicero
in Orat. pro L. Muræna) saltat sobrius,
nisi insaniat. Quod si juxta sapientiam secu-
larem saltationis aut temulentia auctor est,
aut dementia: quid divinarum Scripturarum*
Bert. Theol. Tom V.

*cautum putamus exemplis, cum Joannes præ-
nuntius Christi saltatricis optione jugulatus
exemplo sit plus nocuisse saltationis illecebram,
quam sacrilegi furoris amentiam?* Atque post
multa eloquenter de morte Præcursoris, ite-
rum ad mulieres orationem convertit: *Quid
dicitis vos sanctæ feminae? Videte quid doce-
re, quid etiam dedocere filias debeatis? Sal-
tet, sed adulteræ filia. Quæ vero pudica, quæ
casta est, filias suas religionem doceat, non
saltationem.* Ita alii Patres. Accedit ratio:
cum enim mulier, virgo etiam & pudica nimis
virorum sensus illiciat: quid futurum spe-
ras, si cum saltatrice saltans & ipse verse-
ris? Quantum sit amoris in saltatione leno-
cinium, novit Poeta quæ artem amandi im-
puro carmine tradens agebat:

*Quis dubitat, quin scire velim saltare
puellam?*

Adde incitamento saltationis verba, manus,
oculos: quæ Franciscum Petrarcham Scri-
ptorem præclarissimum impulerunt, ut in
Dialogo xxiv. scriberet: *Choream Veneris
præludeum, libidinum stimulum, laxamentum
licentiæ; ubi libera manus, liberi oculi, libe-
ræ voces.*

PROPOSITIO IV. Festis diebus a cho-
reis, & saltationibus est omnino abstinendum.

Mandant enim ne festivitates Sanctorum,
& dies præsertim Dominici tripudiis, & sal-
tationibus polluantur, innumeri Canones.
Profert canonem 23. Concilii tertii Toleta-
ni, decretum Concilii III. Mediolanensis
Tit. 1. de Festorum dierum cultu, præscri-
ptionem Concilii Turonensis anni 1583. alios-
que Canones Natalis Alex. lib. iv. Theo-
log. moralis, de III. Præcepto Regula III.
Canones Africanos, qui etiam statuunt esse
hac in re interpellandam legem Imperialem,
producit Lupus ad Canonem II. Trullanum.
II. Augustinus de x. Chordis cap. xiii. in-
stituens sermonem de observatione Sabbati:
*Dicitur (inquit) tibi ut spiritualiter observes
sabbatum, non quomodo Judæi observant sab-
batum, carnali otio. Vacare enim volunt ad
nugas, & ad luxurias suas. Melius enim
faceret Judæus in agro suo aliquid utile, quam
in Theatro seditiosus existeret; & melius se-
mine eorum die sabbati lanam facerent, quam
in Neomeniis suis impudice saltarent.* Atque
Conc. I. in Ps. xxxii. *Melius utique tota
die foderent, quam tota die saltarent.* III.
In promptu est ratio manifesta. Cum enim

prohibeantur diebus festis servilia opera, non quod suapte natura mala sint, sed quia a divino cultu possunt retrahere: consequens est, ut speciali titulo vetita dicantur tripudia, choreæ, & oblectamenta istiusmodi, quibus non solum a Dei cultu avertitur animus, verum etiam torpescit noxiarum cupidinum nexibus illaqueatus, & irretitus. IV. Civilia quoque jura proscribunt habitas in festis saltationes; & ne proferamus plura, liber vi. Capitularium Caroli Magni, & Edictum Henrici II. emanatum an. 1579. in Comitibus Blesensibus. Episcoporum autem objurgationes & monita ad Saltatores, & Profanatores Festorum exhibent omnes de Theologia morali accuratiores Tractatus, Diocesanae Synodi apud Genetum, editæque de Christiana Institutione Catecheses.

Objicies probari a doctis viris sententiam Cornelii Nepotis scribentis in Præfat. ad Vitas Vir. Illustrium, saltationes non omnibus honestas esse vel turpes, sed judicari ex institutis Majorum. Sed respondeo habere me loco majorum non Bathyllum, non Theseum, non Lucianum, sed Arnobium, Lactantium, Basilium, Ambrosium, cœtumque Sanctissimorum Episcoporum. Quamquam Cornelius ipse scribit eodem loco leve multis visum iri, quod in Epaminondæ virtutibus commemoretur saltasse eum commode. Animadverti etiam paullo supra saltationes veterum fuisse exercitationes ad bellum, & adolescentium ac puellarum seorsim. Demum etsi talia habenda videantur indifferentia, atque ex majorum institutis judicanda; longe esse diversa in praxi, sive, ut loquuntur Theologi, *in individuo*, demonstrat juvenum intemperantia, multiplex libidinum incitamentum, ipsaque magistra rerum experientia.

Præterea objicies, beatissimum Franciscum Salesium saltationes permittere P. tertia Introductionis ad Vitam devotam cap. 34. Verum quos alloquitur Director ille castissimus? *Philotheam* suam, Virginem scilicet honestissimam, Dei amore succensam, cum propinquis notisque, coram parentibus, cœtu honorifico, maximoque ornamento decoris commorantem. Quid putas dicturum Salesium cum ignotis feminis, facie obliterata, blandiloquis, personatis, ornatisque citra pudorem, choreas inkompositas, assiduasque ducentibus? Sed & Philotheæ præscribit Fran-

ciscus ne saltet, ludatque. I. Animi duntaxat recreandi gratia. II. Ut id agat ad breve tempus. III. Perraro. IV. Servatis prudentiæ regulis. V. Ita ut ad choream invitanti obsequatur puella non deviando ab ordine caritatis. Quæ nonnisi Philothea servabit, bene scilicet morata, sanctis imbuta institutis, præventa divino auxilio, tripudia anxiose non quæritans, & quam albo notabis carbone. Consuetæ ergo tripudia devites; nam & Persius Satyra vi. inquit:

*Hæc miscere nefas, nec cum sis cetera
fossor,*

*Tres tantum ad numeros Satyri moveare
Bathylli.*

C A P U T V.

De Cantu Musicorum, & Symphonii impurisque carminibus.

PROXIMO a voluptariis saltationibus loco ponenda sunt oblectamenta, quæ capiuntur Musicis cantilenis, & numerofo sono instrumentorum.

PROP. I. Quidam cantores & Musici, nisi superant, adæquant veterum improbitatem; & singulare erit exemplum, nisi aliqui sint flagitiosi, flagitiorumque administri.

Fuerunt I. olim Citharædi, Tibicines, alique pulsatores instrumentorum frugi & modesti. Præter exemplum Davidis, legimus apud Athenæum, Agamemnonem cantorem reliquisse monitorem Clytemnestræ, cui non prius intulit stuprum Ægisthus, quam in insula occidit cantorem. De hac Cantorum modestia legatur Joseph Laurentius Lucensis in libro de Præconibus, & Cytharædis. Quis nunc relinqueret Musico pudicam uxorem custodiendam? II. Non alia veste utebantur olim Musici, quam ad pedes usque demissa, ut scribit Apul. ii. Florid. atque hanc vestem pallam dicebant. *Salta sic cum palla*, inquit Plautus in Menæch. Neque fas erat Musicis sudorem abstergere, nisi ea ipsa veste, qua erant induti, auct. Tacito lib. Annal. xvi. At nostræ ætatis Musici vestimentorum luxu superant Optimates, principesque Matronas; quibus etiam superbia elati, plausuque tumidi audent se comparare. III. Ad genus quod attinet cantus, veteres probarunt tantum simplicio-

res modulationes, inquit Plutarchus in *Institutis Laconicis*. Antiquam hanc musicam immutari prohibet Plato in lib. de Musica, *ne pristini mores labascant*: Lacedæmoniorum autem erat musica modesta, & severa moribusque eorum consentanea, gravitatem cum vetustate representans, non levis aliqua, vel ludicra, aut aures voluptate demulcens, ait lib. 3. de Repub. Laced. Tab. viii. Inst. 9. Nicolaus Cragius. Ad morum nunc corruptelam omnis modulatio theatra, hilaris, & profana, cantica etiam sacra corrumpit. IV. Cantare maxime in sacris cum Tibiis Alcibiades apud Plutarchum refugit tamquam rem sordidam & illiberalem, quod vix possis vultum dignoscere instantis tibiam, & hujus sonus obstruat vocem, & versus incidat. Utebantur tali sono Spartani, & Cretenses in Bello, ut refert Jo. Meursius. Quis ergo rationis compos probet in templo tumultuosam musicen, qua personante exultant theatra, currunt equi, & armati disponuntur ad pugnam; & non gravem illam, dulcisonam, nobilissimamque, qua Romæ in Pontificio Sacello divina celebrantur officia? V. Donatio Musica olim tenuissima, licet postea modum excefferit, ut Poetarum, unde miratur Horat. lib. 2. Ep. 1. Cherilum pro singulis versibus, iisque incultis, accepisse ab Alexandro aureos stateres. Verum quis Cantoribus nostris locupletior, in quos effundi videmus subsidia pauperum, philosophorum stipendia, nec non poetarum, quorum illi carmina concinunt, mercedes? VI. Inter vitia Neronis connumerat cap. xx. Suetonius artes, quibus ad molliendam vocem utebatur: neque has duntaxat adhibent hodie Musici; evirant præterea pueros, ut vocem imitentur femineam: quod sane detestandum est, & crimen proximum homicidio: & cum omnes reprehendant jure merito Origenem, qui se servandæ castitatis gratia imprudenter exsecuit, nonnisi scelestissimus erit existimandus, quisquis ad vocis illecebram, & lenitudinem, facit spadones, sive, ut veteres appellant Canones, τὰς εὐνύχους ἐξ ἐπιηρείας, *eunuchos per injuriam*. VII. Etsi non persequor mores ad civilem institutionem; otii tamen, & pessimæ occupationis apertum est argumentum, quod cantores ignorant *tempus flendi & tempus ridendi*, quod distinguendum monet Ecclesiastes cap. 111. v. 4. nam & in hos quadrat prologium vetus Horatii lib. 1. Sat. 3.

*Omnibus hoc vitium cantoribus, inter
amicos*

*Ut nunquam inducant animum cantare
rogati;*

Injussi nunquam desistant.

Atque ex his constat, sæpe modum excedere oblectationes, quibus Christiani recreantur in Musicis cantilenis, fidibusque numero se sonantibus.

PROPOSITIO II. Oportet, ut Christianus gravem, & honestum cantum, vel sonum amet; aspernetur autem mollem, inverecundum, & illiberalem.

Neque enim damnamus sacra Cantica in Ecclesiis, vel usum Organorum, in quæ solent Novatores, contemptoresque sacrilegi Ecclesiasticorum rituum contumeliosa verba profundere. I. Commendat istorum usum Sacrum antiqui foederis volumen. Moses Domino cecinit, & cantavit, idemque præstitit Maria, Exodi xv. Canendum super holocaustis, & pacificis victimis, præcipitur cap. x. Num. 10. A Salomone parata pro Sanctuario Musicalia instrumenta narrat caput x. tertii Regum. Numerum Cantorum habes apud Esdram lib. 1. cap. 11. 65. Neque in veteri testamento tantum; lætandum esse psalmis, & hymnis spiritualibus, docet Apostolus ad Ephesios v. 19. ad Coloss. 111. 16. Consentiunt Patres: Tertullianus in Apologetico, *Quisquis de Scripturis sanctis*, inquit, *vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere*. S. Pater Augustinus lib. ix. Conf. cap. xii. ait, *Psalterium arripuit Evodius, & cantare coepit psalmum, cui respondebamus omnis domus*. Ambrosius, & Gregorius etiam cantus rudimenta Clericis tradiderunt. II. At cantus non disolvet hæreticis omnibus: nolunt in Ecclesiis pulsari organa. Attamen hæc etiam sacri libri traditio, eademque ratio defendit. Legimus enim 2. Paralip. xxxiv. 12 fuisse Levitas, *scientes organis canere*, & Psalmista ait Pl. cl. 5. *Laudate eum in chordis, & organo*. Traditionem in his, quæ ad ritus, & disciplinam pertinent, necessum non est explorare; cum possit Ecclesia instituere quicquid ad pietatem excitandam loco, ac tempori videt magis congruere. Legi tamen in Thesauro Martene Tom. 3. p. 488. Chronicon Sancti Bertini scribentis Constantinum Imperatorem Leonis filium anno 78. misisse Pupino encæniam quædam, & Organum unum.

Non nego veteres Christianos frequenter cecinisse absque instrumentis, sive, ut scribit Auctor QQ. ad Orthod. Resp. cvii. *assa voce*. Sed non omnia, quæ ad templi ornatum, & Sacrificiorum decorem conferunt, habere potuerunt antiquiores Christiani. Fallitur autem Calvinus dicens, organa repouenda inter ritus legis Mosaicæ abrogatos: nam organa non sunt figuræ quædam futurorum post consummationem abjiciendæ: sunt, quomodo hymnorum cantus, spiritualis lætitiæ causa; nec adinventa a Mose, sed persistente lege naturæ, a Jubal, Gen. iv. 21. Similiter sacræ vestes, candelæ, incensum, & alia a Romanis Clericis usurpata, cum excitent devotionem in populo, & distinguant sacra ministeria a profanis, perperam ab impiis subsannatoribus iridentur.

III. Idcirco fateor modulationes a devotione amoventes, aut theatricarum cantionum numeris conformatas a Templis eliminandas Christianorum, ne videantur hi minus sapere Plutarcho, Platone, & Lacedæmoniis, de quibus prop. præced. n. 3. necnon Decemviris, quorum lex erat in Tabulis: *Popularem lætitiā in cantu, & fidibus moderanto, eumque cum Divum honore jungunto*: Laconicis demum, quos in festivitātibus adhibuisse cantum simplicem, & gravem, liquet ex libro Ubbonis de Laconum Republica. Devotionis autem incitamento addimus sacrorum hymnorum, psalmorumque castissimam venustatem, quam violare non debent cantores scenici, ne de Ecclesiæ Canticis sit repetendum, quod de Oscis impuris cantoribus, unde nomen obscenitatis deductum, quoniam eodem modulamine canebant sacra, arbitror dictum a Juvenali Sat. iiii.

Et divina Opici rodebunt carmina mures.

IV. Præter sacra, honesta Cantica dummodo cum sobrietate temperentur, arbitror permittenda. Tympanistrias enim virgines, & Citharædos sæpe divinæ literæ laudant. Cantent & rustici culturæ agrorum intenti. Vocem molæ, idest, puellarum molam torquentium memorat Jeremias cap. xxv. 10. quale censet Grotius canticum illud:

Mola, tu molito, molito.

Facit & Pittacus istud

Magnæ dominator Mitylenæ.

V. A cantilenis autem amatoris, tamquam a veneficio, & peste animorum caveto. Ait enim Ambrosius in i. de Officiis cap. xviii.

In ipso canendi genere prima disciplina verecundia est. Et Augustinus de x. Chordis cap. iv. *Quare ambulemus delectati vanis canticis, nulli rei profuturis ad tempus dulcibus, in posterum amaris? Talibus enim turpitudinibus cantionum animi humani illecti enervantur, & decidunt a virtute defluentes in turpitudinem, & propter ipsas turpitudines postea sentiunt dolores, & cum magna amaritudine digerunt, quod cum dulcedine temporali biberunt.* Verum in eundem scopum collineant mox dicenda de Carminibus Poetarum.

PROPOSITIO III. Christiani prohibentur figmenta legere poetarum.

Habetur cap. *Ideo prohibetur*, dist. xxxvii. & ratio ibidem redditur: *quia per oblectamenta inanum fabularum mentem excitant ad incentiva libidinum.* Desumptus est Canon ex lib. 3. Sent. Isidori de summo Bono cap. xiii. Perstringit fabulas Poetarum S. P. Augustinus in Epist. ad Memorium, lib. 2. de Civit. Dei cap. xiv., alibi. *Dæmonum cibum* appellabat Hieronymus. Inter Regulas damnandorum librorum ad calcem Tridentini, habetur consequens: *Libri, qui res lascivas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, omnino prohibentur, &c.* Et jure, meritoque; cum enim corrumpant bonos mores colloquia mala; nil potest illos magis inquinare, quam cantus, & carmen obscenum, quoniam & hæc colloquia mala sunt, atque sermonis venere, numeris, fabulis, verbisque flexanimis aures artificio, veneficioque demulcent. Atque idem asserendum est de fabulis soluta oratione conscriptis, & extra pudoris limites divagantibus.

C A P U T VI.

De ludis, in quibus homines delectationis causa exercentur.

JAM vero dicam de ludis, quorum nomine non scholam significo, unde appellatur præceptor cum Isocrate, & Epicuri patre Ludi magister, sed de iis, quos Tullius dixit ludos lusionis, scribens ad Q. Fr. *Ducebam Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis.*

PROPOSITIO I. Ludere permittantur pueri communibus, & perantiquis lusionibus, quæ innoxie sunt, & adultis ratione ipsa suadente rejiciuntur.

Sunt

Sunt hi ludi . I. Trochus , & bombex :
cujus generis duo ex Magno Basilio Orat.
5., Platone lib. 4. de legibus , & Ovidio 2.
Trist. , etiam antiquitus extiterunt : trochi
scilicet , qui cutica agitantur , & qui cuspi-
dem habentes loro ejeti circumvolvuntur :
atque istud ludi genus dixere latini , *trochum*
agitare , aut , *buxum torquere* . II. Musca
ænea ; quo ludo puer clausis oculis circumam-
bulat , donec aliquem manu apprehendat ;
sic lusio dicta , quod apud Græcos puer ille
olim dixerit , *χαλκεαν μὴ ἀν θηράσω* , *Æneam*
muscam venabor ; ceteri responderent ; *θηρά-
σεις* , *ἀλλ' ἔ λήψεις* , *venaberis* , *sed non ca-
pies* . III. Ludus dictus Pentalitha ; idest ,
quinque lapillorum , de quo Pollux lib. ix.
cap. 7. scribit , lapillos ait calculos sursum
propelli , & cadentes recipi vola conversæ
manus superiori . IV. Accedit quem vocant
Græci Artiazein , dum in talorum multitu-
dine jubetur puer divinare numerum , aut
par , vel impar : de quo ludo Pollux ibidem ,
Suetonius in Augusto , & Venusinus Poeta
lib. 2. Sat. 111.

*Ludere par , impar , equitare in arundine
longa.*

Reliquas puerilium ludorum species tradit
singulari libro Meursius . Fortassis præter
modum , hæc perpauca exempla proposuisse .

PROPOSITIO II. Permitti potest Ado-
lescentibus ludus latrunculorum .

Latrunculorum ludum appello , quod Itali
dicimus Scacchia , vel Scacchos , appellabant
autem antiqui Græci *ζατρίκιον* ; quamquam
nonnulli putant inter latrunculos , Scacchia ,
& zatricion aliquid interesse discriminis . At
referebant hi omnes ludi belli imaginem , ut
observarunt Meursius , Daniel Souterius ,
Dempsterus , alii . Hoc ludi genus innoxium
scribunt Panormitanus , Navarrus , & com-
plures laudati a Cl. Ordinis Scriptore An-
gelo Rocca in Commentario contra ludum
Alearum . Probant omnes licitam hanc lu-
sionem , propterea quod non sorte aliqua
consistit , sed ingenio . Præter istos viros
illustres non probarunt solum , verum & ce-
lebrarunt ludum hujusmodi carmina Poetæ ,
ac Theologi percelebris Hieronymi Vida Epi-
scopi Albenfis . Inter ejus Poemata extat
Scaccheides , cujus initium est .

*Ludimus effigiem belli , simulataque veris
Prælia , buxo acies fictas , & ludicra re-
gna :*

*Ut gemini inter se reges , albusque , ni-
gerque*

Pro laude oppositi certant bicoloribus armis.

Verum tamen est , S. Petrum Damianum
Epist. x. libri i. ludum latrunculorum re-
prehendere non minus , ac alearum . At ,
quomodo animadvertit laudatus Angelus Roc-
ca , scribit Damianus ad Episcopum , qui
nimia frequentia , & coram sæcularibus tem-
pus latrunculis ludendo terebat . Tenendus
est autem etiam in oblectamenti modus ;
pluraque exerceri possunt ab adolescentibus ,
quæ non decent Episcopum . Potest etiam
loci , & personæ conditio honestatem ludi
vitiare : neque enim in ludo latrunculorum
laudanda est ars , quam puellæ tradidit Ovi-
dius in 111.

Cautaque non stulte latronum prælia ludat.

Unus cum gemino discolor hoste perit ,

PROPOSITIO III. Ludus alearum , tan-
quam omnis nequitiae seminarium , eliminan-
dus , & abjiciendus omnino est .

Dicitur Alea non solum ludere depictis
chartis , verum & quolibet ludo , in quo
rationi consilioque prævalet casus , & teme-
ritas , sive chartis ludatur , sive taxillis . Hu-
jus autem ludi pravitatem Ethnici ipsi , Pa-
tres , Leges , Canones , & manifesta ratio
commonstrant . I. Commemoravi Gentiles
ipsos Scriptores ; nec immerito . Etenim in-
ter Latinos Cicero 2. Philipp. Antonium ap-
pellat hominem nequissimum , quod non du-
bitaret vel in foro alea ludere . Suetonius
in Augusto scribit , juvenem infamia nota-
tum , quod lusisset alea . Seneca eam senten-
tiam protulit : *Aleator quanto in arte melior
est , tanto est nequior* . Horatius lib. 111. Od.
24. ait , *Vetita legibus alea* : & Ovidius 2.
Trist.

*Sunt alie scriptæ , quibus alea luditur ,
artes :*

Hæc est ad vestros non leve crimen avos.

Ex Græcis autem , legimus apud Laertium
lib. 3. a Platone graviter cæsum adolescen-
tem , quod alea lusisset . Chilus a Spartanis
missus Corinthum ut una jungeret sædera ,
videns ibidem nonnullos ludentes alea , *Ab-
sit* , inquit , *ut Spartani cum Aleatoribus ineant
societatem* . Aristoteles agebat , tam aleatorem ,
quam furem esse illiberales , & turpis lucrifera .

ſectatores. Xenophon aleæ luſum dicebat de-
ceptricem dominam voluptatem. Plura de
his Angelus Rocca, & Daniel Souterius.

At veniamus ad Patres: Clemens Ale-
xand. lib. 3. Præd. cap. 2. ait: *Inconfidera-
rum luxuriæ amorem otioſis iſthæc aleæ oblecta-
mina ſuppeditare, deſidiamque in cauſſa eſſe.*
S. Cyprianus, aut alius antiquus Scriptor de
Aleatoribus inter Cypriani Opera: *Aleæ ta-
bulam dico, ubi Diabolus præſto eſt, ad ca-
piendum ſummiſſus, & cum cœperit de capti-
vo triumphum, perfidia, falſa teſtimonia. Ta-
bulam aleæ dico, ubi dementia, & furia, &
venale perjurium, & colloquium ſerpentinum.*
Illic rabioſa amicitia, illic atrociffimi ſcleris
*fraternitas diſcordans, illic convicia, & au-
dacia ſeva, & mens inſana, & fera impa-
zientia. Aleæ tabulam dico, ubi poſſeſſionum*
amiſſio, & pecuniarum ingentium perditio,
monſtrum, & demonſtrans litigioſum furax
dementia. Appellat idem Auctor Aleatores
*crudeles, truces, noxios, inſomnes, armige-
ros. Chryſoſtomus hom. xxxiii. in Ev. Joan,*
*Quis enim Aleatorum (inquit) aliquod Chri-
ſtiano dignum opus aggreditur? Et Iſid. lib.*
xviii. Orig. cap. 67. Ab hæc arte fraus &
mendacium nunquam abeſt, poſtremo & odium,
& damna rerum.

Quantæ autem leges in Aleatores latæ
ſunt! Prohibuerunt ludum aleæ Ferdinandus
Rex Aragoniæ, Philippus Adeodatus Rex
Galliarum, Jacobus I. Rex Magnæ Britan-
niæ, S. Ludovicus, Henricus III. Carolus
VII. Reges Franciæ; quorum omnium, alio-
rumque Principum adverſus Aleatores Statu-
ta aſſert citato libro Souterius. Producimus
nos tantummodo legem Juſtinianeam, Com-
modis ſubjectorum proſpicientes hac lege decer-
nimus, ut nulli liceat in publicis vel privatis
domibus, vel locis alea ludere: l. 3. tit. 43.
Cod., & Ulpianus docet juxta leges non
dari judicium, ſi quis verberaverit, aut da-
mnum attulerit ei, apud quem habetur lu-
dus aleæ, D. tit. 1. de Aleatoribus L. Præ-
tor. Conſentiant leges Canonicæ, cap. *Inter*
dilectos, de Exceſſu Prælatorum, & c. 8.
diſt. 35. canon. 1. Synodi vi., Concilii La-
teranenſis ſub Innoc. III. caput xvi. Con-
cilium Mediolanenſe ſub S. Carolo, & Aui-
lejenſe celebratum regnante Clemente VIII.
Sed hos Canones accurate collegit Angelus
Rocca, quem videas.

Rationem experimento comprobata jam

teneto. Nemo quantumvis flagitiſſimus
univerſum decalogum frangit, quemadmodum
Aleator. Is Deo cultum denegare convinci-
tur ab erudito Scriptori inter Opera Cypria-
ni, de quo paullo ſupra; quoniam diabolus,
cum olim ſe in ſtatunculis & ſimulacris for-
maret, aliud crimen adinvenit, quo ſe ab imi-
tatoribus ſuis colendum, & ſibi ſacrificandum
inſtituit. In Divos vero quantum Aleatores
irreverentes ſint, cum quotidianum experi-
mentum evincit, tum ſeries mirabilium even-
tuum, quæ ſub finem laudati Operis enar-
rat Rocca. Divinum nomen contemnere qui
ludunt aleam, dum inſaniunt, & ferociſſimis
vocibus pejerant, res eſt in propatulo, nec
male de Aleatoribus quidam apud Souterium,
Vulnera per Chriſti jurant, per numina
Patris:

Omnes per divos, omnia perque ſacra.
Quantum vero præcepta ſecundæ tabulæ tranſ-
grediantur Aleatores, teſtatur ipſemet Au-
ctor inter Opera S. Martyris Cypriani, ſcri-
bens: *Invicem ſibi manus inferunt, maledi-
cunt, ſe devovunt, parentum originem turbis*
*preſentibus dehonorent. Et ibidem: Hic con-
crepat aleæ ſonus, illic ſilentio operatur inceſtus*
&c. Etiam Livius ſcripſit lib. xlv. Ludentes
aleam eſſe in venerem proniores. Haud male
ergo appellavi aleam ſeminarium omnis ne-
quitie: & cum plura adverſus Aleatores
ſcripſerim, majora tamen prætermitto legen-
da apud Scriptores nuper laudatos, alioſque,
Juriconſultos, Concionatores, atque Theolo-
gos.

C A P U T VII.

De haſtiludio, & ferocium Animalium
venatu.

ET cum ſint aliqui ita a natura, & in-
genio comparati, ut oblectentur ludis
interdum cruentis, cujuſmodi eſt torneamen-
tum, vel Trojæ luſus; aut quælibet decur-
ſio ludicra, necnon venatione immaniorum
beſtiarum, & furentibus in circo tauris, ope-
ræ pretium erit hæc quoque oblectamina vel-
licari.

PROPOSITIO I. Chriſtianiſ decurſio lu-
dicra, vel agmen Troicum prohibetur.

De iis loquor, quæ ſerio animo ad vires
oſtentandas cum magna animi audacia pe-
raguntur. Vetari enim conſtat a Concilio
Lateranenſi ſub Alexandro III. cap. 20. &
hab.

hab. cap. *Felicitis memoria*, Extra, de Torneam. *Detestabiles illas nundinas, vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum & audacie temere congregiuntur, unde mortes hominum & animarum saepe proveniunt, fieri prohibemus &c.* Privandi ibidem dicuntur Ecclesiastica sepultura, qui in huiusmodi congressione occumbunt, tametsi ante mortem poenitentiam poscant, eamque obtineant: quod confirmat proximum cap. *Ad audiendam depromptum ex Romana Synodo sub Innoc. II. nec non Remense Concilium canone x. Item Clem. V. in Conc. Viennensi huiusmodi decursiones prohibuit sub excommunicatione Sedi Apostolicæ reservata, & sub interminatione generalis interdicti: quas tamen censuras revocavit Joan. XXII. Extrav. unica de Torneamentis. Accedit ratio; quandoquidem insanientis est ludere cum vitæ periculo: & ludus omnis ut inculpatus sit oportet. Neque vitatur periculum si milites congregiantur cum hastis ligneis: ut comprobatur miserabilis casus Henrici II. Regis Galliarum. Quamobrem requiri arbitramur etiam in ludo Pisanorum, quem Ponris appellant, aliquod moderati animi temperamentum. Fertur Selimi Turcarum Regis frater cum ludicras has decursiones spectasset, dixisse, parum sibi videri, si Trojæ lusus fiat serio: si joco, nimium. Vide Gonzalez ad Tit. xii. lib. v. *Decretalium*. Prætermittendum non est, exhiberi his spectaculis imaginem quamdam veterum Gladiatorum: qui, ut Isidorus ait lib. xviii. Orig. cap. 53. sic atroci perseverantia inibant pugnam, ut alter in alterius mortem profiliret. Hanc vero monomachiam spectare, nobis interdictum docent antiqui Patres, & præsertim Theophilus Episcopus Antiochenus apud Baronium ad annum cxx. n. 30. Dicuntur habuisse originem ab excidio Trojæ, in cuius memoriam Ascanius instituerit hos ludos, ut inquit Virgilius in v. *Æn.**

Hunc morem, hos cursus, atque hæc certamina primus

Ascanius longam muris cum cingeret Albam

Retulit, & priscos docuit celebrare Latinos.

Ac propterea dicitur Trojanum agmen, & torneamentum; non, ut, vulgaris fert op-

nio, a græco, *δορᾶν*, quod est *circuire*. Nec opponas permitti certamina, quæ virtutis causa fiunt, ut habetur L. Unica, Cod. de Glad. l. 12. Id enim nullatenus tenet, ubicunque aliquod occurrit periculum.

Ad hunc fere modum se habet congressio Senensium pugnis certantium, ubi tamen minus occurrit periculum, ideoque & levior noxa: maxime quod bene morati sunt juvenes congregientes, imbuti optimis disciplinis, & præ ceteris Italis honestatis, literarumque cultores. Quos pugno contendentes pingere videtur Plautus in Bacchide Act. 3. sc. iii.

Ibi cursu, luctando, hasta, disco, pugilatu, pila,

Saliendo se se exercebant magis, quam scorto, & suaviis.

Ibi suam ætatem extendebant, non in latebrosis locis.

Inde de hyppodromo, & palestra ubi revenisses domum,

Cinticulo præcinctus in sella apud magistrum assideres;

Cum librum legeres, si unam peccavisses syllabam,

Fieret corium tam maculosum, quam est nutricis pallium.

PROPOSITIO II. Detestanda præ cæteris sunt ea spectacula, in quibus tauri & feræ agitantur in circo, maxime si cum illis homines congregiantur.

Sub Ecclesiasticis enim censuris a summis Pontificibus Pio V. Gregorio XIII. & Clemente VIII. fuere damnata, nec non reprehenduntur a Patribus, & a profanis quoque Scriptoribus. I. Bulla S. Pii, quæ incipit, *De salute Gregis, Considerantes* (inquit) *hæc spectacula, ubi tauri, & feræ in circo vel foro agitantur, a pietate & caritate christiana aliena esse, ac volentes hæc cruenta turpiaque demonum, & non hominum spectacula aboleri; sub excommunicationis, & anathematis poena ipso facto incurrendis prohibemus & interdiciamus.* Privatur Ecclesiastica sepultura quisquis ibidem mortuus fuerit, & Clerici prohibentur sub excommunicationis poena iisdem spectaculis interesse. Habent similia aliorum Pontificum Constitutiones. II. Athenagoras in Apologia pro Christianis ait: *Sed nos existimamus cernere eadem affine esse homicidio, prohibemus gladiatoria munera, venationes, & huiusmodi spectacula.* Legantur etiam Lactantius lib. vi. divin. Instit. cap.

2. Ambrosius serm. viii. in Psalmum 118. Salvianus lib. 6. &c. III. Ipsemet Cicero libro viii. Epist. Ep. 1. *Quæ potest esse, inquit, homini politico delectatio, cum homo imbecillus a valentissima bestia laniatur?* Buntingerus in libro, quem inscripsit de Venatione Circi, demonstrat ideo hanc fuisse institutam, ut homines Manibus litarent, & civium animos ad cædes assuefacerent. At plura de hoc argumento historiarum Romanorum Pater Onuphrius noster Panvinus in Opere de Ludis Circensibus, & in Notis ad Panvinium Joannes Argolus.

Ferarum tamen inter se congressio, dummodo nulla hominum cædes impendeat, neque spectatores sint Clerici, tali carent immanitate. Hujusmodi sunt, quæ describit lib. 1. sive de Spectaculis Martialis, & Ovidius xi. Metamorph. ut pugna cervorum cum canibus, tauri cum leone, rhinocerotis cum urso, aquilæ cum tauro. De tali congressione ait Prudentius prope finem lib. 2. in Symmachum.

*Jam solis contenta feris infamis Arena
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.*

PROPOSITIO III. Venatio sylvatica solet conjungi cum violatione festorum, ideoque non recte omnino exercetur festis diebus aucupium, ferarumque captatio.

Liquet propositio I. ex his, quæ diximus cap. iv. prop. 3. & in Expositione iii. Præcepti Decalogi cap. viii. de Legibus. Non enim vacandum est ad nugas, & oblectamenta, sed ut reddamus Domino censum servitutis. II. Nulla apparet in venatione necessitas, nullaque excusatio, ob quam permittatur in die festo; quemadmodum apparet in testamentis, & venditione rerum, quæ aut ad illius diei victum sunt necessariae, aut pro ægrotis parantur, & eapropter non sunt in festis prohibita. At venationis, cui dantes operam vix sacro interfunt; & integra die, cum robustiores sint, ac liberi, recedunt sponte ab omni Ecclesiæ supplicatione, quænam vel minima excusans causa potest proferri? III. Expresse etiam, ne diebus festis exerceatur venatio, præscribunt Concilium Meldense cap. lxxvii. Caroli Magni Capitula, cap. xxii. alique canones, de quibus pertractantes cumulatius de morali Theologia. IV. Benigniores Theologi, qui aucupium probant in festo, non denegant sal-

tem prohiberi venationem, in qua deferuntur casses, cæduntur rami arborum, & similia sunt servitutis officia; quæ perraro contingit a venatoribus prætermitti.

C A P U T VIII.

De immoderato sumptu circa vestes, corporisque ornamenta.

AT quoniam permulti omnem curam studiumque ponunt in cultu corporis, & cum spernant voluptates reliquas, mirifice delectantur apparatu, & luxu vestimentorum, in his præsens disquisitio versabitur.

PROPOSITIO I. Summopere detestandus est vicens in præsentia vestimentorum cultus immodicus.

Quippe parum distat præsens luxus a veteri Romanorum, quem ipsi profani scriptores ac Patres tam vehementi reprehensione persecuti sunt, nisi forte quod antiqui luxus nutrimentum erat copia divitiarum & reipublicæ amplitudo, nunc illum fovet intemperantia, licentia, & cum sordida paupertate libido. Etenim utuntur & nunc mulieres, & effeminati viri vestibus pressorio nitentibus, quas in veteribus damnat lib. 28. Ammianus, apud Meursium de luxu Romanorum: nec deponunt conchyliæ & purpuras, quibus ut scribit Plinius lib. ix. cap. 35. *eadem mater luxuria paria pene etiam margaritis pretia fecit.* In usu sunt & antiquorum lacernæ, vel penulæ, si non spectata forma vestimentorum, quàm multivola luxuria permutat, immoderatis profecto sumptibus, ita ut illud Martialis cum admiratione sit repetendum: *Emit lacernas millibus decem Bassus.* Gerunt auribus scemina, quemadmodum Seneca agebat de Beata vita cap. 17., *Locupletis domus censum.* Atque insunt uno filo unionum, auctore Hieronymo in vita Pauli Eremitarum patris, *villarum pretia.* Etiam in peronibus, ut phrasi utar Tertulliani de Hab. mulierum, uniones emergunt de luto. Quid plura? non in unam sceminarum quadrat præclara Propertii lib. 3. sententia:

Matrona incedit census induta nepotum.

Igitur adversus tantam vestimentorum licentiam, producimus primo sententiam gravissimam Apostolorum. Nam horum princeps beatissimus Petrus Epistolæ prioris cap. iii.

v. 3. *Quarum* (ait de foeminis) *non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus*. Capillaturam appellat Petrus flexum capillum, sive, ut loquitur Cicero, calamistratam comam, idest, crinem crispantem: cultum autem vestimentorum, mundum omnem muliebre. Et Paulus in 1. ad Timoth. cap. 11. v. 9. *Mulieres, inquit, in habitu sancto, cum verecundia, & sobrietate ornantes se*. Deinde plura adversus vestimentorum ornatus scripserunt Patres, ac praesertim Tertullianus de Habitu mulierum, Clemens Alexandrinus in libro Pædagogi secundo, & tertio, S. Cyprianus de habitu virginum, & S. Hieronymus in Epistola ad Lætiam. Is etiam refert Prætextatam nobilissimam quandam foeminam ab Angelo reprehensam, & manibus arefcentibus punitam, quod iubente viro Hymetio Eustochii virginis habitum, cultumque mutaverit. Sed hos Patres perlegas, maxime ad Christianam plebem verba facturus. Tertio enim loco nonnulla promam ex profanis Scriptoribus. Julius Cæsar apud Suetonium cap. 43. usum conchyliatæ vestis, & margaritarum nonnisi certis personis, & ætatibus concessit, ac vestem præscripsit cum forma, tum colore perhumilem. Docet Aristoteles in Economicis, utendum veste, & reliquo apparatu minore etiam, quam liceat per leges. Phynthis Pithagorica inter præcepta data mulieribus hoc habet: *Auro aut smaragdus prorsus ne ornemini*. Ceteros vide apud Clementem Alex. loco citato. Addam 4. rationem theologicam, ac moralem, quod scilicet, *Cum omnes templum Dei simus illato in nos, & consecrato Spiritu Sancto, ejus templi æditua, & antistita pudicitia est, quæ nihil immundum, vel profanum inferri sinat, ne Deus ille qui inhabitat inquinatam sedem offensus derelinquat*. Atque rationem hanc præclarissimam exscripsimus ex libro 2. Tertulliani Op. nuper laudati. Perplacet & quam tradit ep. cit. Hieronymus, docere ipsum habitum, cui promissa, & mancipata sit mulier. Accedit, omnes Christifideles in baptismo pompis solemniter abrenunciavisse. Nec prætermittenda est S. Bernardi ad Sophiam virginem exhortatio Ep. cxlrr. ubi demonstrat muliebre ornatum aliquem habere decorem, sed non præbere: talem vestis dicendum esse, sed non vestiti: indignum esse virginem christianam formam a pellibus murium, & operibus vermium sibi mutuari: mundum

Berti Theol. Tom. V.

nudis exeuntibus vano deditis ornamento, istud retinere, eodem vano vanas similiter alias seducturum. Lege Epistolam illam elegantissimam. Moralis autem ratio erit, quam innuit Sixtus V. Pontifex Maximus in Bulla emanata anno 1536. quæ incipit: *Cum in unaquaque bene, & recte instituta republica, &c.* ubi ostenditur ex immoderato circa indumenta sumptu, familias imminuto patrimonio, & re familiari absumpta ad paupertatem redigi, & plurima hinc damna, & pericula provenire, cum tamen ad universam rempublicam pertineat cives habere locupletes, ejusque intersit, ne privati rebus suis male utantur. Quam Pontificis rationem comprobant, quæ supra recitavi ex Hieronymo, & Propertio, & quod ait Tertullianus lib. 1. de Cultu scem. cap. 8. ab iis de brevissimis oculis patrimonium grande proferri. Mitto, quæ hinc emanant, gravissima incommoda a Theologis, & Concionatoribus enarrata, blasphemias maritorum, muliercularum cum matronis comparisonem, mutuam foeminarum invidentiam, templorum ludibria, & pericula innumera pudicitiae. Postremo prætermittendum non est exemplum tam mulierum ornatarum, quas nos divina Historia docet in flagitia ruisse, ut Dinæ, Herodiadis, & quas Ezechiel commemorat capite tertio, ac vicesimo; quam eorum, qui moderationis vestium specimen exhibuere: qualis inter viros fuit protoparens Adam animalium pellibus coopertus, inter foeminas vero Rebecca, de qua Paulinus Epithalamio ad Julianum:

Pulchra Rebecca sacrum cum sponsa veniret ad Isac,

Simpliciter velo tecta pudoris erat.

Non legitur variis venisse ornata lapillis,

Sed super obducto prædita palliolo.

PROPOSITIO II. At consuetudo mulierum, quæ faciem cerussa, rubore, & consimili fucō obliniunt, nequissimi flagitii complectitur turpitudinem.

Adversus hanc foeminarum insaniam legendus Clemens Alexandrinus in tertio Pædagogi: ubi illam commaculandi acceptam a creatore formam, muliebre consuetudinem belle delineans ait: *Supercilia flava habet aliqua? Depingit fuligine. Alicui, ut ea nigra sint, contingit? Tollit cerussa nigrorem. Sunt alicui nimis alba? Unguento ei rei facto dedit alborem, &c.* S. autem Cyprianus de habitu virginum morem illum diabolicum sequenti

bus argumentis perstringit. I. Demonstrat, dæmones ut Dei imaginem summo ludibrio possent afficere, docuisse oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crines, & expugnare omnem oris, & capitis veritatem. II. Docet non virgines tantum, aut viduas, sed & nuptas, atque omnes omnino scēminas admonendas, Quod opus Dei, & factura ejus, & plastica adulterari nullo modo debeat, adhibito flavo colore, vel nigro pulvere, vel rubore, aut quolibet denique lineamenta nativa corrumpente medicamine. III. Probat exemplo artificis, cui gravem afferret injuriam quisquis, posteaquam ille vultum alicujus, speciemque pictam formavit, colorem obduceret signato jam, consummatoque simulacro; atque similiter manus Deo inferunt, qui id, quod ille formavit, reformare, & transfigurare contendunt, nescientes quia opus Dei est omne quod nascitur, & Diaboli quodcunque mutatur. Quam postremam rationem tangit quoque cap. 6. de cultu scēminarum Tertullianus scribens: *In Deum delinquant, quæ cutem medicaminibus unguunt: genas rubore maculant: oculos fuligine colliniunt: displicet illis nimirum plastica Dei: in ipsis redarguunt, reprehendunt artificem omnium.* Quod & reprehendit S. Paulinus commemorato ad Julianum Epithalamio, scribens:

Non fucis male ficta cutem, neque lumina nigro

Pulvere, nec flavo tincta colore comam.

Purum naturæ decus aspernata superbo

Crimine divinum in se sibi damnat opus.

Frustra hæc se mulier jactaverit esse pudicam,

Quæ se tam variis ornat adulteriis.

Igitur tam prava seminarum consuetudo nequit a gravi culpa excusari: cumque in omni compta, nuptaque sit detestabilis, habet in virgine improbæ temeritatis audaciam: & merito Hieronymus ita Lætiam compellat: *Cave, ne cerussa, & purpurisso consecrata Christo ora depingas.* At vetulæ, quarum nonnullæ in his flagitiis operam quandoque perdunt, ad memoriam nostram revocant ferivissimum illud Plautinum in Mostellaria:

Nam isthæc veteres, quæ se unguentis unctitant,

Interpoles vetula edentula, quæ vitia corporis fucis occultant,

Ubi sese sudor cum unguentis consociavit, illico

Itidem olent, quasi cum una multa jura confundit coquus.

PROPOSITIO III. In cultu vestium maxima præseferenda est moderatio.

Servandum id præsertim a Clericis. I. Ex præscripto Canonum, nam 27. Trullanus ait: *Nullus eorum, qui in Cleri catalogum relati sunt, vestem sibi non convenientem induat:* & Synodus Aquisgranensis apud Christianum Lupum in Scholio ad Canonem mox laudatum: *Inter utrumque (ait de humili, & ornata veste) virtus discretionis moderatissime tenenda est.* II. Ex sententia Patrum, inter quos Hieronymus scribens de Clericis qui mollia induunt in Epistola ad Eutochium: *Tales cum videris, sponso magis existimato, quam Clericos.* III. Exemplo sanctissimi Patris Augustini: de cujus indumentis scribit in ejus vita Possidius: *Ex moderato, & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abjecta plurimum, quia iis plerique vel jactare sese insolenter homines solent, vel abjicere.* Ubi animadvertit rationem productam hoc loco a Possidio nec latuisse Aristotelem scribentem lib. iv. Eth. cap. 7. excessum pariter, ac defectum in vestimenta Lacedæmoniorum arrogantiae specimen habuisse. Quod dictum volo generaliter: quibus enim placere rudis habitus, cilicium, & saccus, speciali ducti sunt spiritu humilitatis, ac poenitentiae. Pro mulieribus autem tenenda est regula Augustini in Epistola 199. nunc 262. ad Ecdiciam num. 9. *Quæ vel ad inanem pompam, vel ad illcebram formæ adhiberi solent, merito reprehensa sunt: sed est quidam pro modulo personæ habitus matronalis a viduali veste distinctus, qui potest fidelibus conjugatis salva religionis observantia convenire.* Legendum etiam documentum Francisci Salesii ad Philotheam P. 3. cap. xxv. Placeat nobis hæc vestimentorum moderatio ob vitæ honestatem, non vero ob pervulgatum, lepidumque proloquium, *Vir bene vestitus, pro vestibus esse peritus Creditur a mille, quamvis idiota sit ille. Si careas veste, nec sis vestitus honeste, Nullius es laudis, quamvis scis omne quod audis.*

Nos quippe neque tangit vestimentorum amor immodicus, neque inanis gloriæ, aut popularis existimationis cupido.

CAPUT ULTIMUM.

De celebritate conviviorum, atque intempestivis computationibus.

SUNT denique permulti, quorum oblectatio est opipare parare convivia, cenophora delibare, & gelidas calidasque sorbere potiones: ad quos dirigere congruum est partem hujusce libri postremam.

PROPOSITIO I. Splendidus conviviorum apparatus nonnisi a luxu corruptæ Gentilitatis emanavit.

Et quidem non solum divina historia nos docet, quanta abstinencia ante diluvium Noeticum ad annos plurimos vitam antiqui Patres protraxerint, verum etiam parce admodum sese Gentes reliquas aluisse, ipsarum prodidere Scriptores. Nam Servius in primum Æneidos scribit, quod tantum in atrio, & duobus ferculis epulabantur antiqui: farre solo, ac pulte usi sunt primi Romanæ urbis habitatores; & sibi manu sua parasse cibos, scripsit Seneca de Consolatione cap. ix. Hinc de Curio ait Juvenalis xi. Sat.

parvo quæ legerat horto

Ipse focus brevibus ponebat oluscula, quæ nunc

Squallidus in magna fastidit compede fossor.

At posteaquam Romanorum luxus confregit temperantiæ repagula, modum excessit etiam epularis accubitus. Nam Suetonius refert Julium Cæsarem ad mensam in aureo lecto decubuisse: argenteos legimus posuisse Helioabalum: eburneos ac testudineos magni Principes habuere. Imperator Claudius scyphum aureum adhibuit, Lucius Crassus cælatum artificis manu, crystallinum immensi pretii Cæcilius Agricola. Miræ tenuitatis amphoras in templo Capitolino legimus consecratas. Accessit luxus in mensarum ministris: nam Dionysius Tyrannus, ut ait Tullius in Tusculanis, eximia forma pueros delectos jussit consistere, eosque ad nutum illius intuentes diligenter ministrare. Virgilius pariter de convivio Didonis ait interfuisse magnam puerorum copiam, *Qui Dapibus mensas onerent, & pocula ponant.* Nec defuit delectus luxusque ciborum, quem Seneca admirans exclamavit: *Dii boni, quantum unius venter deglutit!* nec male Musonius: *Coqui majore studio, quam agricolæ parantur, & convivia quidem apparant, in quibus agro-*

rum pretia consumunt. Quæ omnia si florente Romanorum potentia, divitiarum copia, cultuque superbo ipsorum profanorum Scriptorum confessione temperantiæ limites excessere, tolerari non debent in hoc rerum statu, & maxime inter fideles: sed ornent magnifice ac splendide convivia illi, de quibus Libro x. cecinit Lucanus:

*Insudare epulas auro, quod terra, quod aer,
Quod pelagus, Nilusque dedit, quod luxus inani*

*Ambitione furens toto quæsit in orbe,
Non mandante fame multas volucresque, ferasque.*

Sed de conviviorum luxu hæc pauca. Vide Tomi viii. Romanarum Antiqq. postremas elucubrationes.

PROPOSITIO II. Inebriari vino scelus est nefarium, detestabile, atque turpissimum.

Quod demonstratur I. ex Scripturis. Legitur enim Prov. xx. i. *Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas.* II. v. ii. *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino astutis.* Apostolus autem ad Rom. xiiii. 13. monet, ne ambulemus in comestationibus, & ebrietatibus: & ad Eph. v. 18. *Nolite (inquit) inebriari vino, in quo est omnis luxuria.* Vide & primam ad Timotheum cap. iiii. v. 8. atque priorem Petri cap. iv. v. 3. Effecta etiam ebrietatis, ac portentosum incestum filiarum Lot profert liber Geneseos cap. xix. 32. Fortuitam quoque ebrietatem Noe, qui primus omnium plantavit vineam, sanctissimi viri inquinasse modestiam, neque scandalo caruisse, liquet ex cap. viii. ejusdem libri v. 22. in quem locum ornate Victor Massiliensis libro iiii. Alethias:

*Forte Noe Domini celebrat dum letus honores
Indulgens epulis, & dulcia pocula libans,
Persensit vivos latices, somnoque gravante
Victus membra toro posuit neglecta fidei:
Et revoluta simul vestis secreta retexit
Corporis, ac risum tibi, Cham deterri-
me, movit.*

II. Demonstratur ex Patribus; quorum magno ex numero duos tantum producam, unum ex Græcis, Magnum Basilium, qui adversus ebrietatem scripsit celeberrimam Homiliam ordine xiv., alterum ex Latinis, idest, Doctorem maximum Augustinum. Et Basilii quidem principio scribit: *Ebrietas demon est voluntarius, malitiæ mater, virtutis ini-*

inimica, fortem virum reddit ignavum, ex temperato facit lascivum, justitiam ignorat, prudentiam extinguunt. Tum probat ebrium nequaquam a brutis differre hoc singulari argumento: Nonne rationis munera, quam a Deo omnium conditore accepisti, reliquæ creaturæ omnis factus es dominus, & imperator? Hoc igitur mentis lumine per ebrietatem qui se privat, jumentis insipientibus comparatus est, & similis factus est illis. Posthac demonstrat ebrium esse brutis ipsis deteriore, quod nulum animal, ut ebrius homo, ita visu auditu debilitetur. Nonne (inquit) ebrii familiarissimos interdum ignorant, alienis vero sæpe ut domesticis congregiuntur? An non umbras sæpe numero tanquam sulcos, & loca prærupta transiliunt? Deinde recenset damna quæ proveniunt ex ebrietate in spiritum, quorum præcipuum est voluptatis incontinentia omnis, quæ ex vini fonte originem vimque trahens præceps ruit ad omnem impuritatem, atque intemperantiam. Uterius ostendit quomodo ebrii corrumpant ipsum habitum corporis, dum non solum abundantia voluptatum ad lasciviam insanientium illos labefactat, & dissolutos reddit; sed & corpus tumidum, putridum, mucosum, & vitali humore privatum circumferunt. Ad hæc comparat ingeniose ebrios idolorum simulacris, de quibus in Ps. cxxxiv. 16. legitur, Oculos habent & non videbunt, aures habent & non audient, &c. quoniam manus paralyti affectas habent, pedes infirmos, atque emortuos. Addit perorationem elegantissimam. Ex qua Basilianæ orationis analysi satis turpitudinem ebrietatis arbitror apparere. At Augustinus Latinorum nobilissimus in fine enarrationis in Psalmum lxx. de Sanctis Martyribus inquit: Modo eos ebrii calicibus persequuntur, quos tunc furiosi lapidibus persequerentur, propter ebrietates, & comestiones in Sanctorum solemnitatibus. In Psalmum vero ciii. n. 14. exclamat: Quid insanius ebrio? quid plerumque iracundius? Quantam demum diligentiam adhibuerit, ut ab Africanis nequitiam hanc maximam in sacris præsertim diebus evelleret atque amoveret, constat ex illius Epistola xxii. n. 3. & ex xxix. ad Alipium Episcopum Tagastensem. III. Hactenus dicta etiam rationes suppeditant. Commonstrant enim oriri ex vinolentia innumera incommoda, profanationem festorum, rixas, luxuriam, blasphemias, domesticorum perturbationes atque contemptum, dilapidationem bonorum, omnemque

morum corruptelam: emanare inde corporis, sensuumque hebetudinem, ac tantam mentis conturbationem, ut in iii. de Rerum natura non male Lucretius:

Denique cur hominem, cum vini vis penetravit

Acris, & in venas discessit diditus ardor
Consequitur gravitas membrorum, præpediuntur

Crura vacillanti, tardescit lingua, madet mens,

Nant oculi, clamor, singultus, jurgia gliscunt,

Et jam cetera de genere hoc quæcunque sequuntur,

Cur ea sunt nisi quod vehemens violentia vini

Conturbare animam consuevit corpore in ipso?

Vini tamen usum non damnamus; sed in computationibus sequentia ex S. Paulo colligimus servanda esse temperamenta: Ac primum illud sit, quod scribit Apostolus in priori ad Timotheum, cap. v. 23. *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Utendum ergo vino, sed bene diluto, & modico, præsertim stomacho laborantibus. Nam ut scribit Justinus ad Zenam: *Aqua necessitatis est, vinum juvandi corporis gratia datum est.* Documentum alterum spectans ad Clericos habetur in eadem ad Timoth. Epistola, cap. iii. v. 8. *Diaconos similiter pudicos, non biligues, non multo vino deditos, &c.* Quod attendentes Ecclesiastici Canones jubent ab officio, vel beneficio suspendi Clericos, qui in vinolentia se exhibuerint culpabiles, nisi a Superioribus commoniti satisfecerint; ut habetur Cap. *A Crapula*, Extra, de Vita, & honest. Clericorum. Monitum tertium Apostolicum spectat ad Matronas, quas, ne sint multo vino servientes, hortatur, ac præcipit Paulus ad Titum cap. ii. 3. Legendum & præclarum exemplum S. Matris Monicæ lib. ix. Confess. Augustini cap. viii. n. 18.

PROPOSITIO III. Argumenta, quæ Cardinalis Franciscus Maria Brancacius, aliique viri docti produciunt ad probandum, quod potione cocolata Ecclesiasticum non frangatur jejunium, non videntur frugi Theologo penitus satisfacere.

Est argumentorum illorum princeps, quod haustus cocolata potio sit, non cibus, atque potu

potu sorbeatur. Est autem potus non perrarus, sed Americanis, atque Hispanorum pluribus familiaris, atque communis. At quod natura sua ad genera potionum pertinet, siue Americani, siue Itali sorbeant, nequit alimenti induere substantiam. Atque hoc argumentum Brancacii a priori sententia revocavit celebrem Hispanum Medicum Calderam, qui in Tractatu, cui titulus *Tribunal Medico-magicum*, statuerat cocolatis potu jejunium Ecclesiasticum frangi. Sed huic argumento responderi potest cocolatam, etiamsi poculo exhauriatur, inter esculenta, & quidem majoris substantiæ, connumerandam. Nam Stube Medicus Anglus experimentum monstravit plus unctuosi, & nutritis humoris elici ex unica uncia Cacao, quam ex libra bovinæ carnis, ideoque cocolatam solidum esse alimentum. Thomas Gage refert audivisse se a fide dignis Americanis, illic eos, qui plura cocolatis pocula sorbent, fieri quadratos ac pingues. Atque rationem affert, quoniam licet cacao partes permultæ sint frigidae, sunt tamen & aliæ permultæ butirosæ ac nutrientes, atque his calida alia ingredientia, cinnamomum præsertim, atque vaginula sunt ad instar vehiculi, ut ad hepar, & viscera discurrant, ibique in carnem & pinguedinem coalescant. Et quamvis e contra Brancacius ait non semel se fuisse expertum, quod poculum unius consuetæ potionis cocolatis vix ad septem horas vires stomacho languenti suppetat, unde infert falsum esse, quod duæ cocolatis uncia plus dent nutrimenti, quam tres uncia carnis: communis tamen est Medicorum sententia cocolatam optimum præbere nutrimentum, ut demonstrat in Bibliotheca Pharmaceuticomédica Jacobus Mangetus. Et quilibet forte experiri poterit falsum esse allatum a Cardinali Brancacio experimentum, cum non semel uno cocolatæ poculo iter agentes perseverent usque ad vespere viribus validissimis: quamquam fateor esse, qui post septem horas esuriant, non solum exhausto poculo cocolatæ, sed a prandio quoque, vel coena. Porro cocolata, etiamsi sorbeatur, & ad poculenta quodammodo spectet, ut etiam lac, capique stillatus liquor, non ad extinguendam sitim, sed ad vires refocillandas exhauritur: ideoque esculenti rationem habet, non potionis; aut si potionis, talis quidem, quæ nutriat, atque sustentet. At quod inquirunt Americanis co-

colatam potum esse communem, potest principio retorqueri. Si enim inter Americanos jejunium non frangit, quoniam ibi vulgaris est potio; violabit profecto jejunium apud Italos, quorum singuli tali luxuria non bibunt. Deinde respondet noster Nicephorus Sebastus, qui de cocolatis potione dissertationem edidit, quod licet cocolata eandem in America, & Italia habeat naturam, usus tamen regionum debet attendi. Quippe & Græci jejunium frangunt, si certis feriis, & maxime majori hebdomada, non se abstineant a vino, ac piscibus sanguine concretis: quod in consuetudine non est apud Italos; ac simile exemplum profert de refectiuncula, quam appellant collationem. Melius tamen respondebis, si dixeris Americanos stomacho esse debiliores, & spectata regionum diversitate varias potiones, epulasque adhibendas. At de uno argumento multa satis: cetera jam breviter persequamur.

Probant ergo secundo loco jejunium cocolata non frangi, eo quod neque illud frangat vinum, neque cervisia, quamvis utrique insit vis nutritiva, & quidem tanta, ut olim ante certamina vina propinarentur athleticis, & aliqua ex Galeno æque nutrant, ac porcina caro. Nec cervisia inter esculenta censetur, tametsi ex frumento, hordeove paratur. At potest hæc argumentatio elidi primum negando, cervisia vinoque jejunium non violari, cum oppositum ex ipsa vi nutrimenti demonstret in Thesibus Lovaniensibus cum magna eruditorum caterva Gummarius Huygens. Atque ut demus Brancacio hanc opinionem communiter esse explosam, si loquamur de vino aqua diluto, mensisque vulgaribus usitato, certa quidem est si sermo instituat de vino meraciori, quale aut Galenus commemorat, aut propinabatur athleticis. Deinde sunt, qui negant habere vinum nutriendi vim per se, cum non alat natura sua, sed efficiat duntaxat digestionem alimentorum. Insuper nemo dixerit nequaquam jejunium frangi vino, cui saccharum, cinnamomum, & aliquid esculenti permisceas. Occurrit Brancacius reponens ea permixtione accedere vino alendi vires robustiores; cum e contra pulvis cocolatis in aquam demersus vigore pristino destituatur. Sed fallitur fortasse. Enimvero cum cocolatæ massa partes habeat aliquas frigidas, sed permultas unctuosas, sulphureas, atque inflammabiles, quæ omnes cacao insunt, adduntur præterea

in cocolatis præparatione saccharum & cinnamomum; cocolates redactus in pulverem, & demersus in cocumam calida aqua, lignoque dentato iterum permixtus fit esculentum stomacho frigido percommodum; & particulæ calidiores, ut dictum est supra, solutæ magis ac liberæ fiunt cum humidis aptius vehiculum unctuosarum, atque nutrientium: unde cocolata hoc pacto soluta non minus nutrit, ac si illam sumas massa, aut pastillis, sed longe melius, salubrius, aptoque stomachis tam calidis quam frigidis temperamento. Ex quibus diluitur tertia ratio Brancacii, qui contendit demonstrare cocolatam aquæ permixtione exuere propriam esculenti naturam, cum illam e contra nanciscatur perfectiorem.

Argumentum quartum Cardinalis Clarissimi est, quod parvitas materiæ, juxta communem Doctorum sensum, non frangit jejunium Ecclesiasticum. Verum si uni cocolatis uncia tanta est vis nutritiva, ut præclarissimi Medici Mangetus, Pasquius, Zacchias, Stubeus, alique observarunt; non minus attendenda est cocolatis quantitas, quam portionis, ac nutrimenti natura: idque in jejunio maxime Quadragesimali, quod credimus in Elia & Moyse præfiguratum, Christi consecratum exemplo, & antiqua & Apostolica traditione firmatum, ut eo religiosius servari debeat, quo fuit majori auctoritate præscriptum.

Postremum argumentum ad hunc modum se habet. Non læditur jejunium medicamentorum potione. Atqui cocolata (inquit Brancacius) *roborat naturalem calorem, generat puriorem sanguinem, cordis substantiam vivificat, dissipat flatum, & prodest ad stomachum roborandum*; habet ergo medicamenti naturam, ac tali medicamento uti possumus absque fractione jejunii. Ast utraque hujus syllogismi præmissa corrumpit sponte sua, & universam molem evertit. Nam quantum ad majorem, ut vocant, attinet: vel ægroto medicamentum exhibes, vel sano ac robusto. Si ægroto, ejusdem salutis providendum esse demonstrat lex ipsa naturæ. Si autem sano ac valenti, oportet, ut expendatur qualitas medicaminis. Quod si fuerit nutritivum atque esculentum, nego consistere cum jejunio. Atque ita prior illa propositio fluctuat & labascit. Sed altera propositione tota machina excidit: nam si cocolata roborat naturalem calorem, generat puriorem sanguinem,

cordis substantiam vivificat, dissipat flatum, & prodest ad stomachum roborandum; quomodo frigida est admodum, nec nutrit, nec cibum est, nec sustentat, nec vim habet esculentorum? Quomodo stomacho roborati, & naturali calore robusti servabunt jejunium, ab Ecclesia eo fine institutum, ut fideles ab alimentis abstinentes carnem macerent, & corporis afflictione sensus a noxiis retrahant excessibus? Recte ergo statui, argumenta pro cocolatis potione allata nequaquam cui-libet frugi Theologo satisfacere.

Ne tamen alicui injiciam scrupulum, si valida alicui videntur, nec responsionibus nostris ullatenus dissoluta, meminerit is omnes prorsus Theologos, ipsumque Cardinalem amplissimum Franciscum Mariam Brancacium, definire potionem cocolatis non admodum dilutam, sed concretam ac densam jejunio dubio procul opponi. Et licet Turrianus quantitatem permittat non excedentem uncias cocolatis duas, dimidium tantum uncia quidam alii existimant permittendam: unicam vero unciam idem Brancacius, Sebasus noster, atque benigniorum Theologorum pars major. Sed vereor, ne parvam hanc quantitatem complures excedant; nam semel inductæ corruptelæ modum servare non possunt. Est autem illa duarum unciarum portio plurimorum consuetudine recepta; & vir quidam eximius describens eleganti carmine quomodo cocolata pararet sibi potionem, ut extat in notis ad Dithyrambum viri Clarissimi Francisci Redi, canebat:

*Quin & sacchaream decisa in fragmina
metam*

*Comminuo, cumulusque pari mihi pondere
surgit,*

*Mixtaque stat justo simul uncia, & un-
cia metro.*

Atque hunc finem habet nostra de oblectamenti dissertatio. In qua si oratione usus sum festiva, & poetarum versibus phalerata; indulgendum tempori, quo eam scripsi, tibi-que, Lector benevole, propono legendam. Neque enim erit qui mihi jure succenseat, si vel ipsa librorum meorum lectione honestam aliquam perceperis voluptatem, vel ego a noxiis oblectationibus retrahar hoc scribendi, vel differendi genere nunquam fortasse a Scholasticis usurpato. Non deerunt tamen in libris dogmata sublimiora, atque in his maxime, quos proximis voluminibus exornabo.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS QUINTUS

*Demonstrans adversus Judæos, & Gentiles divini
Reparatoris adventum.*

Ive illam Theologiæ partem spectemus, quæ virtutum, humanorumque Officiorum tradit institutiones, & in qua perexiguas ingenii mei vires in superioribus libris exercui; siue inspiciamus partes scientiæ, atque sapientiæ nobiliores, in quibus illustrandis, vindicandisque versatur præcipuum studium clarissimorum Theologorum: nulla res est propter argumenti dignitatem, amplitudinem, atque utilitatem præstantior, nulla proinde, in quam intendere magis debeamus assiduam meditationem, mentisque conatus, quam redemptionis nostræ mirabilis Oeconomia, & divinæ Incarnationis altissimum, sacratissimumque myste-

rium. Quid enim nobis ad formandos mores, ad vitam instituendam, ad singularum virtutum percipiendam normam, ac perfectionem potest majoris esse adjumenti, quam divinum reparandi homines consilium, Dei erga nos caritas ineffabilis, æterni Verbi ex Virgine conceptio & nativitas, sanctissima cum hominibus conversatio, exinanitio & obedientia usque ad mortem crucis, gloriosa ad perennem vitam resurrectio, & assumptæ in consortium divinitatis naturæ humanæ ad Majestatis dexteram exaltatio? In his quidem apparet primum caritatis ordo, in quo diximus omnem sitam esse virtutem; quoniam in Christi Incarnatione demonstratum est homini, quem ipse locum teneat in rebus a Deo

Deo conditis, dum ita Deo conjungi potuit humana natura, ut ex duabus substantiis fieret una persona: commonstratumque quomodo deceptores spiritus nequeant eo titulo, quod carent corpore, se nobis præponere, atque suadere, ut ipsis, tanquam immortalibus diis, cultum exhibeamus, dum in carne mortali nasci dignatus est ipse Deus. Deinde gratia virtutum effectrix, & quæ nullis præcedentibus meritis rependitur, in ipso homine Christo summopere commendatur; quia nec ipse, ut tanta unitate Deo vero conjunctus una cum illo persona, & naturalis Dei filius fieret, ullis est præcedentibus meritis affectus, recte propterea ab Augustino appellatus præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ. Præterea superbia hominis, quæ maximo impedimento est, ne rationalis animus Deo inhæreat, & ne sceleribus inquinatus atque depressus surgat ad poenitentiam, per Incarnati Verbi humilitatem redarguitur, & sanatur, animadvertens quam longe recesserit a Deo, & quam affici debeat medicinali dolore, quando tali Mediatore indiguit, atque is ad peccatorum nostrorum expiationem subiit teterrimum crudelissimumque supplicium. In hoc autem perferendo factus obediens Patri usque ad mortem, etiam magnum obedientiæ præbuit nobis exemplum: ejusdemque obedientiæ præmium ubi tam, quæso, melius ostendi potest, quam in tanti Mediatoris carne, quæ ad vitam resurrexit æternam, & in augustissimo, sanctissimoque ipsius nomine, in quo omne flectitur genu, cœlestium, terrestrium, & infernorum? Valde itaque affinis est præcedentis voluminis lucubrationibus hæc de Verbo facto homine pertractatio, qua edocemur præceptiones, adjumenta, exemplum, & retributionem virtutis. Atque his accedit tanta argumenti hujus dignitas & præstantia, ut istud præ ceteris trahat contemplantium mentes in omnes divitias plenitudinis intellectus, scribente ad Colossenses Apostolo, latere in Mysterio Christi Jesu thesauros omnes sapientiæ & scientiæ. Enimvero scientiam in iis, quæ Verbum caro factum temporaliter & localiter egit ac pertulit, sapientiam in iis, quæ sine tempore ipsi Verbo immortaliter, & ubique toti conveniunt, bene sapienterque Augustinus in tertio decimo libro de Trinitate distinguit. Revera neque in

rebus, quæ temporaliter fiunt, potest aliquid mirabilius excogitari, quam partus Virginis, Conditoris universorum nativitas temporalis, mors quam pertulit Auctor vitæ, ac tanto pretio soluta filiorum Adæ captivitas: neque in sempiternis divinisque aliquid difficilius inquiri, quam persistens in humilitate Virginei partus gloria antiquæ nativitatis, in corporis circumscriptione divinitatis immensitas, in carnis infirmitate potestas omnipotentia: ita nimirum differentes de Christo acquirunt scientiæ & sapientiæ thesauros, dum versantur in humanarum divinarumque rerum sublimiori contemplatione. Id vero ut nos majori cum voluptate assequamur, extra Scholarum fines per spatia Scripturarum sanctarum, per loca Patrum, historicorum, nec non impie dogmatizantium hæreticorum excurrentes curabimus divina intueri mysteria, fidem Orthodoxam exponere, hæreses profligare, & magnum opus recollere perfectæ Reparationis. At cum Judæis adhuc ducem suum præstolantibus videamur annuntiare scandalum, Gentibus autem ignorantibus mysteria Crucis prædicare stultitiam; cumque in qualibet disputatione primum in quaestione veniat rei, de qua agitur, veritas & extantia; institui priori hoc libro ipsorum Judæorum pervicaciam retundere, & gentium refutare perfidiam, demonstrans invictis argumentationibus advenisse juxta Prophetarum oracula prænuntiatum humani generis Redemptorem, & hunc esse eundem Dominum Jesum Christum, in cujus Nomine, ut minimus filius Isai adversus Goliath, minimus & ego Augustini discipulus contra veritatis hostes certabo.

CAPUT I.

Demonstratur ex Vaticinio Jacob Genes. xlii. v. 10. venisse Messiam in lege promissum.

ARduam principio hujus libri provinciam suspicio, Propheticum de Christo vaticinium omnium celeberrimum explicandi, & ad veram planissimamque reducendi intelligentiam. Illud namque primum pervivaces Hebræi interpretamentis compluribus tentarunt excutere, postmodum Christiani ipsi implexas instituendo disputationes obscurissimum red-

reddiderunt. Animadvertentes enim sceptrum a domo Juda per longa temporum intervalla defecisse, præsertim tempore Babylonicæ captivitatis, & imperium tenentibus Hasmonæis, mirum est in quot opiniones deflexerint, ut probe tuerentur factò prophetiam coherere. Quidam ideo de Juda sceptrum non defecisse propugnant, quod licet Hasmonæi paterno genere pertinerent ad tribum Levi, materno tamen essent ex Tribu Juda prognati: quas duas tribus Sacerdotalem, & regiam, idest, Tribum Levi, & Tribum Juda fuisse conjunctas liquet ex matrimonio Aaron, qui uxorem duxit filiam Aminadab, & ex Jojada, qui in matrimonium sibi copulavit filiam regis Joram. Hanc sententiam post Origenem tenuere complures, etiam Lyranus, Tostatus, & Dionysius Carthusianus. Ut facilius nodum hunc solverent Genebrardus & Baronius affirmarunt Machabæos ex Juda etiam paterno genere ortos, nonnullis Scripturæ verbis proculdubio decepti. At alii opinantes faciliori negotio difficultatem omnem posse expediri, si Judæ nomen ob singularem prærogativam ad universam Hebræorum gentem extendatur, conati sunt propugnare nunquam nisi Herodis tempore ablatum sceptrum de Juda; quod tenuerunt Justinus, Eusebius, Diodorus Tarsensis, Casaubonus, Pererius, & alii; qui diversam tamen rationem explicandi propheticum vaticinium adinvenere. Alii quippe causam proferunt, quod Tribus Juda ceteris fuerit gloria, & dignitate præstantior; alii quod ceteris tribubus nomen dederit; alii quod in Tribu Juda solum, sceptrumque persisterit, etsi persona regia non semper ex eadem Tribu duxerit genus suum. Denique permulti Tribum Juda singulari prærogativa distinctam agnoscunt, sed non ita, ut Rector ac Princeps Judaici populi ex femore Judæ prodierit; sed, vel quia Tribus illa semper jus habuit ad regnum cum temporalem, tum æternum instaurandum a Christo, ut docuerunt Cajetanus, & Daniel Huetius: vel quia ipsa Tribus Juda sponte Machabæis, quasi loco depositi, Imperium contulit, ut inquit Melchior Canus: vel quia Principes regnaturi, etsi externo sanguine procreati, priusquam regni insignia capesserent, in tribum Juda adlecti erant, & jure hæreditatis, honore germinis, atque civitate donati ut arbitratur Petavius: vel demum, quia sola tribus Juda fuit regno destinata.

Berri Theol. Tom. V.

sola post captivitatem integra perseveravit, & de hac tribu erat major pars populi Regi Judæorum obtemperantis, in eadem tribu sedes Regni, Thronus, Magistratus, ac forma civilis regiminis, ita ut necessarium non sit ad demonstrandam sceptri Judaici in una Tribu Juda persistentiam, quod semper Moderator ac Princeps fuerit ex semine Judæ, sed sufficiat si una ex his conditionibus ad Messiam usque in ipsa Tribu persisterit.

Quamquam vero hæc omnia a suis Auctoribus magna cum eruditione defendi videntur unum est obvium, ac planissimum quod possunt Judæi pugnaciter contendere, promitti a Jacobo Legislatorem ac Ducem *ex femore Judæ*: quibus verbis & ego certissimum puto designari, non regionem, non thronum, non adlectum ex aliis tribubus Magistratum, sed virum aliquem Principem, & Jusdicentem, vera & propria generatione ex lumbis Judæ progenitum. Quod verissimum esse paullo infra commonstrabo. Si ergo longe ante Jesum Nazarenum Persona hæc principatum tenens defecerit, poterunt Hebræi affirmare, etiam longe ante Christum Jacobi vaticinium fuisse completum; quandoquidem Machabæi, etiamsi dicantur de Tribu Juda ob genus maternum, si non sunt quoque ob paternum, nequeunt appellari *de femore*; & multo minus id competere potest aut Civitati, aut Throno, aut formæ Regiminis, aut Magistratibus ex omni Tribu conflatis: cum aper tissima linguæ sanctæ expressione *Dux de femore* aliquam individuum personam principantem, & jus dicentem profectam carnali generatione ex lumbis Judæ, & nihil aliud designet. Hanc vero personam cum in serie plurimorum Regum viri Eruditi minime invenirent, varias opiniones superius expositas promulgarunt: quibus singulis cum non assentiantur Catholici, frustra conabimur, ut subscribant Judæi. Postquam ergo literalem Prophetiæ sensum tradidero, demonstrabo ex ipsis Hebraicis monumentis, nunquam a Davide ad Christum defuisse Principem aliquem ex femore Judæ prognatum, qui judicia exerceret, leges ferret, & sceptri teneret auctoritatem. Diluam postea innumeras Hebræorum cavillationes, & illorum quoque Catholicorum, a quibus recedo, argumentationibus satisfaciam.

Q

VA-

VATICINIUM JACOB AFFERTUR,
ET EXPLICATUR.

Vaticinium itaque his verbis continetur :
Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Ita Vulgata. Hebraica autem lectio habet: לֹא יִסּוּר שֵׁבֶט וְמוֹחֲדָה וְמֶהֱקֵק מִכָּיִן רַגְלָיו עַד כִּי־יָבֹא : שִׁלְחָה וְלֹא יִקְחָה עִמָּם : *Non recedet virga de Juda, & Legislatores de inter pedes ejus, usquequo veniat Silo, & illi congregatio populorum.*

Particula שֵׁבֶט *Scevet* vel significat sceptrum, & regiam auctoritatem, ut Ps. xlii. שֵׁבֶט מַלְכוּתְךָ *Virga regni tui.* Item Num. xxiv. 17. Ezech. xxi. 13. Vel significat Tribum, ut Judicum xviii. 19. & Esaia xix. 13. Ea enim vox שֵׁבֶט proprie significat baculum, ideoque vel accipitur per metonymiam signi pro indicio regiae potestatis, & idem est ac sceptrum, vel per metaphoram pro stirpe a primo parente derivata, ut baculus germinat e radice, & idem est ac progenies vel tribus. Castigationem, & virgam tribulationis hoc loco significare contendunt Rabbini nonnulli. Verum apertissime revincuntur. I. Ipsorum Hebraeorum testimonio: omnes enim veteres Rabbini, ipsumque Talmul *Scevet* pro Virga Dominationis accepere. II. Chaldaeus pro שֵׁבֶט legit, : עֲבַר שׁוֹלֵט *faciens potestatem.* III. Nulli bi particula illa *Scevet* si solitaria sit, & absque adjuncto epitheto afflictionem, imperiumque tyrannicum sonat; sed tantum ubi ponitur cum adjuncto exprimente furorem, & indignationem, ut Psal. ii. 9. & Esaia x. 5. IV. Cum illa particula conjungitur in cap. xix. Gen. altera demonstrans, ut mox dicam, Legislatorem, & quidem natum ex femore, ut nequeat intelligi Dominator exterius, & Tyrannus. V. Quaecunque Judae promittuntur fastissima sunt, laus fratrum, victoria inimicorum, agrorum fertilitas, vindemiarum ubertas: perperam ergo fingitur infaustum aliquid praenuntiari. VI. A Davide ad Sedeciam, atque post solutam captivitatem usque ad Herodem non fuerunt Judaei sub virga tyrannici dominatus: ideoque non praedixerat Jacob perseverantiam usque ad Christum illorum servitutem & vexationem. Non ergo virgam tyrannici imperii, sed

sceptrum, atque proprii Principis regimen particula illa שֵׁבֶט demonstrat. Quod si eandem particulam accipias pro ipsa Tribu, ita ut sensus sit, tribum Judam usque ad adventum Messiae nunquam ablatum iri, quemadmodum contigit ceteris in longinquas regiones asportatis; infertur apertissime Messiam venisse, cum jam ipsa tribus Juda patria, penatibusque relictis dispersa, & ejecta experietur miserabile ac diuturnum exilium.

Sequitur in Prophetico Oraculo Hebraica vox וְמֶהֱקֵק Latine *Dux*, & Graece ἡγούμενος Auctore R. Kimchi significat *Dominatorem, qui legem sancit, & exercet judicia.* Juxta Rab. Salom. *Magnum Principem leges praescribentem.* Per Onckelon *Saphram*, idest *Scribarum Magistrum, vel Doctorem.* Nequit haec interpretatio in dubium verti. I. Ob communem Sapientum consensionem. II. Ob radicalem מקק, unde participium illud fuit, quae idem est, ac *determinare, & praescribere*, unde a Graecis vertitur, ἀπορίζειν, διαγράφειν, διατάττειν, *describere, & ordinare.* III. Ex apertissimo Scripturae contextu, videlicet Judicum v. 15. ubi מְחֹקֵקִים Mechokekim, *Duces*, appellantur *Scribe* Illachar. Quare apertissimus Prophetiae sensus est, permanurum semper in familia, ac progenie Judae Legislatorem ac principem, sive amplissima praeditum auctoritate, qualem habent absoluti Monarchae, ac Reges, sed quam minime haec Prophetia in Tribu Juda diuturnam fore promittit; sive Dominatorem virgam tenentem, & civilem potestatem judicia etiam capitalia exercendi, atque Scribarum Praesidem, sive fungentem Legislatoris officio. Quem virum si praefuisse Judaeis usque ad ad Christum adinvenimus, & de illo vaticinatum Jacobum, non de Principe, qui semper Rex fuerit, & arma tractaverit, id enim neque prophetica verba, neque ipsi Hebraeorum Magistri ullatenus exigunt, obstructae erunt omnes cavillandi rimae, neque aliquod erit perfugium perfidis obsecratisque Judaeis.

At proxima verba וְלֹא יִקְחָה עִמָּם *De inter pedes ejus* commonstrant hunc virum principem, judicem, ac legislatorem, futurum ex stirpe, germine, ac semine Judae, ideoque nunquam revinci poterunt Judaei, si contendas salvari sensum propheticum vel per Thronum, vel per Urbem, vel per Jura Magistratum, vel per Principes Tribui Judae adlectos: quod probatur

tur I. Quoniam illa circumlocutio, *De inter pedes ejus*, significat posteritatem, & honesta phrasi genitalia ipsa describit, ut liquet ex Deut. xxviii. 57. ubi de secundinis legitur: *Quae egrediuntur de inter pedes ejus*. II. Ex Latina, & Græca versione, quarum illa habet *de femore*, hæc vero ex τῶν ποδῶν αὐτοῦ ex *femoribus ejus*. III. Ex communi Doctorum interpretatione. Vertit enim Thargum, *A filiis filiorum ejus*: Jonathan, *De semine ejus*: R. Kimchi, *de medio pedum ejus*: Talmud Jerosolymitanum, *De filis filiorum ortis ex semine ejus*. Habeo consentientes fere omnes Hebræos, Latinosque.

Observandum hoc loco quinam fuerit iste Princeps ex Judæ femoribus ortus virgam tenens, atque legem perscribens, & quomodo auctoritatem exercuerit ad Christum usque. Præcepit Dominus ad Moysen Num. xi. 16. ut congregaret septuaginta viros de senibus Israel, quibus judicandi potestas, & regimen populi commissum est. Posteriores Judæi Græco vocabulo Synedrion appellaverunt. Cum autem Deuter. xvii. 9. fiat mentio Sacerdotis, & judicis, duos Magistratus institutos esse colligitur, Ecclesiasticum unum, politicum alterum: quorum primum Synagogam dixerunt, secundum, ut dixi, Synedrion. Præfuisse Synagogæ Principem Sacerdotum ex Tribu Levi nequit in dubium revocari. Synhedrio præsidem fuisse ex Tribu Juda, & maximam ad Christum usque auctoritatem habuisse etiam tempore Machabæorum demonstro.

Ac primo de Auctoritate hujus principis dicturus sum, & de ipsius genere, postmodum de duratione. Itaque in Chronico, quod inscribitur *Sepher Olam*, & extat ad calcem Genebrardi legitur: *In templo secundo hæc fuit consuetudo, ut Rex ex familia Hasmonæorum, & servis eorum filiis Herodis educeret & reduceret exercitum, curaretque omnia, quæ ad regnum pertinent. Verum quæ ad legem spectabant statuta ac judicia ad os, seu mandatum Principis de domo David fuerent facta*. R. Zemach fol. 33. Nam mos erat Hierosolymis, quandiu esset regnum ex familia Hasmonæorum, & post eos ex familia Herodis, ecce semper fuit Princeps de domo David. Nam Rex curabat exercitum, & res bellicas; sed quæ ad legem pertinebant, statutaque, ac judicia ad nutum Pontificis, & Principis ex familia Davidis administrabantur. In Berescith,

Rabba ita explicatur Prophetia: *Non recedet, &c. Isti sunt sedentes Jabbet, docentes sententias in Sanhedrim magna*. . . . Et quid est, *Non recedet sceptrum de Juda*? Hoc plane sibi vendicat, quod non est concessum Sanhedrim potestas judicandi judicia, nisi omni tempore, quo sedebant in camera dolata. Cum enim migraverunt inde ad locum alium, cessaverunt judicia animarum, sicut scriptum est Deut. xvii. v. 10. Atque ne omnia exscribam, quæ legi poterunt apud Galatinum, Martinum Helvicum, Bartholaccium, Imbonatum, Raymondum Martini, aliosque; in Talmud Cod. Sanhedrim ita Prophetia explicatur. לא יסוד שבט מידרה ארו ראשי זליות שככל שדודין את יבשדאר בשבש ומהקק מבין רנריו ארו בגי בניי לחרל שמלמדיו חודה בדביו: Non recedet Virga ex Juda: Hi sunt Capita captivitatis, idest, qui sunt in Babylone, & regunt Israelem virga. Et legislator de inter pedes ejus: Hi sunt filii filiorum Hillel, qui multos docent legem. De principe ergo Synhedrii judicia exercente accipiendum est oraculum Jacobæum: quem principem semper fuisse ex progenie Davidis liquet ex dictis, & manifeste statentur Hebræorum Chronologiæ, nec non Rabbini complures apud Helvicum, & Imbonatum.

Illustrissimus Daniel Huetius Demonst. Evangel. Prop. ix. respondet hanc sententiam ceteris esse infirmiore, utpote ex Rabbiorum commentationibus derivatam. Sed primum quis facile sibi persuadeat concorditer Rabbinos omnes in sui perniciem tam splendide fuisse mentitos? Deinde apud Joseph Ben-Gorion lib. v. cap. 4. & Josephum Antiq. xiv. cap. 9. habetur oratio R. Sameas Principis Synhedrii, qui compulit Herodem cædis accusatum ad dicendam causam coram Hircano. Ex qua oratione apparet Synhedrium in judiciis etiam Capitalibus majorem habuisse auctoritatem, quam Regem. Vide orationem illam Tomo 1. Operum Josephi cum notis Hudsoni pag. 701. Præterea etiam Patres communiter docent usque ad Christum permansisse Sceptrum apud posteros David, quod nisi de Principe Synhedrii accipiatur, falsum erit omnino. Davidica Sedes (inquit Epiphanius H. xxix., quæ est Nazaræorum) perpetua successione ad Christum usque permansit, cum nullo unquam tempore de Juda tribus Principes desissent, donec ille venit, cui re-

posita erant. Tandem quem ex femore Judæ Principem ac dominatorem regnantibus Hasmonæis & Herode advenies, nisi sit ille Dux, Aechmalotarcha, & Caput Synhedrii.

Demonstrandum est jam, hunc Ducem non defecisse nisi sub adventum Messias, idest, Christi. In Codice Jottra pag. 53. habetur sceptrum & honorem legis cessasse sub Gamaliele, quem Julius Bartholaccius Tom. 1. Biblioth. Rabbinicæ pag. 729. demonstrat obiisse ante Jerosolymitanum excidium an. 18. Hujus autem Gamalielis Epistolæ, & Decreta plenissimæ auctoritatis extant in Codice Synhedrim cap. 1. p. 11. & in eadem Bibliotheca Rabbinica loco nuper citato. In Berescith Rabba, ut vidimus, habetur permanisse usque ad migrationem Synhedrii in alium locum, quod contigit juxta Talmud Jerosolymitanum anno ante Templi excidium quadragesimo. Quod Petrus Galatinus lib. iv. cap. 6. ex communi Rabbinorum traditione confirmat. Et ne hæc quoque ad fabulas amendantur; certum est ex Josepho loco superius citato, atque ex Historicis aliis fide dignissimis, quod Herodes regnum adeptus, omnes qui tum fuerant in Synhedrio, atque adeo Hircanum ipsum interfecit, excepto Samea: ipsum enim propter ejus justitiam magno habebat in honore: quod postea obsessa urbe ab Herode, & Sosio, populum monuisset, ut Herodem admitteret dicendo ipsos eum propter peccata effugere non posse. Ita Josephus lib. xiv. Antiq. cap. 9. Recte ergo Galatinus ibidem: Tunc proprie & vere de Tribu Juda regni sceptrum adlatum fuit, cum nemo de regio genere remansisse crederetur: tunc etiam judiciaria potestas ab eis amota est, cum omnes Sanhedrin Herodes ipse interim fecit. Sed revertendum ad textus expositionem.

Proxima verba sunt עו כי יבא שילה, donec veniat Silo. Quidam Hebræorum sic vertunt, In æternum posteaquam venerit Messias, ut sensus sit, numquam sceptrum post Messiam adventum de Tribu Juda defuturum. Hoc probat Rab. Bachai, ex quo sub particula ו אאד sit accentus Jethibh; illam disjungens a sequenti vocula כי Chè. Sed revincitur apertissime. I. Ex cap. xvi. Genes. v. 13. ubi non alium sensum habet utraque particula, nisi latine donec, usquequo, aut consimilis. II. Ex communi aliorum interpretatione: Onkelos enim, Jonathan,

Jerosolymitanus, Abenezra, alique vertunt, Donec. III. Ex probata ab omnibus regula Davidis Levitæ circa accentus. Nam Hebraica scriptura sex distinctionis accentus connumerat Silluo, Athnach, Segoltha, Zakeph, Rebhia, & Jethibh. Distinguit Silluo periodum: Athnach, & Segoltha periodi membra; reliqui accentus signa sunt minimæ distinctionis. Est autem in hoc textu ante particulam ו accentus Athnach: ideoque particula illa pertinet ad membrum consequens.

Restat postrema particula שילה Silo; aliqui hanc derivant a שיל & affixo sceminini generis ה, ita ut significet Filium ejus, ex foemina tantum progenitum; idem est enim שיל ac operimentum, vel secundina mulieris: unde vertit Jonathan, Donec veniat Messias, parvulus filiorum ejus. Deducunt alii ab שילה, quod significat felicem, vel sospitatore esse, ita ut idem sit שילה, ac Salvator, & Auctor felicitatis. Propterea vertit Samaritanus, Donec veniat Pacificus. Permutet a relativo ו, ac pronome ה ut sensus sit; Donec veniat cujus est regnum, ut habet Onkelos; sive Donec veniat cui repositum est, aut, Donec veniant, quæ reposita sunt ei, quomodo legerunt lxx. nec non antiquiores Ecclesiæ Patres, ut Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Eusebius, Cyrillus, & Augustinus. Arbitrantur permulti alii legendum esse שילה ab שילה quod est mittere, ut sensus sit, Donec veniat qui mittendus est, quemadmodum habet Latina Vulgata; atque hinc inferunt mendum irrepsisse in Codices Hebræorum Huntlaus, Salmeron, & Morinus. Sed Hebraicum Codicem facile est hoc loco defendere. Primo quoniam laudatæ Paraphrases antiquissimæ, & Græci, Latinique Interpretes videntur potius attigisse significationem שילה quam לשילה. Deinde quia non videtur Hebraicum Codicem habuisse hæc omnia verba שילה שילה שילה Qui mittendus est. Tercio quia etiam participium Missus, non שילה scribendum videtur, sed שילה. Nec proinde detrahatur Vulgatæ versionis auctoritati; quin maxime est commendanda, quod inter varias illius vocis שילה significationes elegerit propriissimum characterem Messias, qui Isaia xvi. 1. appellatur Mittendus: maxime, quod cum Vulgata consentiat etiam præclarissimus Doctor Hieronymus. Si tamen mavis scriptum olim שילה, probabo maxime, & Hæreticis Romanos arguentibus opponam.

Grotium in hunc locum, & in cap. ix. Joannis, & quod caput est, ipsa Evangelii verba, *Vade, lava in natatoria Siloe, quod interpretatur Missus.*

Verum quaecunque sit origo illius vocabuli *Silo*, certissimum est significare promissum in lege Messiam. I. Quia Onkelos reddidit *Donec veniat* משיח *Messias*; Hierosolymitanus, *Donec veniat* מלך משיח *Rex Messias*. II. Quia *Silo* esse nomen Messiae fatentur R. Joahanan, & R. Schela cum cæteris innumeris, nec non ipsum Talmud Codice Sanhedrin cap. 11. fol. 98. III. Quoniam omnis allata Interpretatio Messiae quadrat, cum ipse sit *parvulus*, ac *filius Virginis*, Isaia vii. 14. & ix. 6. Ipse *Dominator*, & *throni Davidici heres*, Psalm. cxxxi. 11. & Daniel. vii. 14. Ipse *princeps pacis*, & *salvator populi*; Isaia ix. 7. & Michea v. 5. Ipse *venturus olim*, *mittendus*, ac *desideratus*, Habacuc 11. 3. & Aggaei 11. 8. De Messia ergo explicanda est particula שילו *Silo*, undelibet derivata dicatur. Atque pro explicatione prophetici oraculi hæc dixisse sufficiat.

PROPOSITIO: Ex laudato vaticinio invictè demonstratur jam advenisse promissum in lege Messiam.

Jacobus enim prænuñtiavit non recessurum Principem ac legislatorem, sive regia maiestate fulgentem, nationemque Judaicam pleno regimine moderantem, sive Synhedrii Rectorem ac Præsidentem ex successione ac germine Davidis, quoadusque veniret *Silo*, idest, desideratus cunctis gentibus, Princeps pacis, cuius potestas æterna, & regnum quod non auferetur. Hunc quippe sensum exhiberi præmissio vaticinio liquet ex positis notationibus, Scripturarum divinarum contextu, linguæ sanctæ proprietate, traditione Rabbiorum, coherencia Versionum, aliorumque documentorum præsidio firmatis. Atqui jam ab annis plurimis, atque a Regno Herodis Ascalonitæ cessavit in Tribu Juda Dominator, Scribarum princeps, Synhedrii Nasci, nec remansit aliquis ex Davidico genere, qui in posterum polleret auctoritate, & exerceret judicia; ut pariter demonstratum est. Ergo ab eo tempore Messias in lege promissus advenit.

CAPUT II.

Rabbinorum commenta dispelluntur.

SUNT quidem præcedenti capite interpretamenta quælibet Rabbinorum dispendia: sed ut penitus refutentur, ipsos adversum nos arguentes æquo animo patiamur. Primum ergo eorum objectamentum est. Particula שילו *Scevet* Virgam significat, atque *Virgam* reddidere Pagninus, & alii, ideoque hunc sensum exhibet, Non recedet a Judæis afflictatio, Tyrannorum potestas, & calamitosa vicissitudo, quoadusque veniat Messias Sospitator, ac Dominator pacificus. At fuere Judæi ad hæc usque tempora captivi, dispersi, Gentiumque ludibrium sub virga illa gementes. Non ergo venit Auctor illorum felicitatis, atque repromissus Dominator.

Resp. falsam esse hanc illius particulæ שילו interpretationem, ut supra argumentis pluribus demonstravi, 1. ex paraphrasis. 2. ex solitaria hujus particulæ positione. 3. ex adjuncta voce *Umechokek*. 4. ex prophetiæ contextu. 5. ex rerum eventu. Significat ergo ea vox vel Dominatorem, ut vertit Hierosolymitanus, *Non deficiet exercens dominium*, vel ducem scribarum, Synhedrii Magistrum, ut habet Berescith Rabba, *Non recedet Synhedrim*, & R. Rambam, *Non deficiet Aechmalotarchæ*.

Deinde opponunt: Sensus prophetici oraculi est, perpetuum futurum esse Sceptrum in Tribu Juda postquam Messias adveniet, cum particula שילו a sequenti accentu divulsæ sit, præsertim cum Messiae regnum Esaias, & Daniel sempiternum fore prænuñtiant. At perenne illud ac faustissimum regnum nondum consecuta est Tribus Juda. Jure ergo præstolatur gloriosissimum illum Dominatorem.

Resp. a vero sensu particulam שילו detorqueri: quod pariter demonstratum est, 1. quod nullibi particula שילו & שילו reperiuntur, ita divulsæ, ut una ad præcedens membrum, altera ad sequens sit referenda. 2. ex regulis accentuum. 3. ex veterum omnium interpretamentis. Explodenda est itaque illa Rab. Bachai commentatio, & somnium aliorum Judæorum expectantium perpetuum quoddam Imperium a Messia instaurandum, cum

huius

huic regnum spiritale, & alterius generis, ut post dicemus, fuerit repromissum.

Præterea obijciunt: Ad complexam illam particulam *וְיָ* sequitur verbum *אֶבְרָחָה*, quod non significat *veniat*, ut communiter redditur, sed *destruatur*, ut liquet ex Psalmo lxxviii. 61. *Et repulit tabernaculum Silo*. Et ideoque sensus est, *Non auferetur Sceptrum de Juda, usque dum destruat urbs Silo, aut Transferetur sceptrum in Juda, postquam Silo vastabitur*. Non spectat igitur ad Messiam hæc Jacobi vaticinatio.

Resp. commentum istud ceteris esse deterius. 1. quia nusquam reperies verbum *אֶבְרָחָה* pro *devastari*, aut *everti*. 2. quia Silo quando urbem significat, ac præsertim Psalmo ac versu citato, scribitur *שִׁלֹה*, non *שִׁלֹהָ*. 3. quia urbs Silo permansit etiam post Babyloniam captivitatem, ut liquet ex Jerem. cap. xli. 4. Tandem quia, ut probatum est, nec Judæi infiriantur, ante dirutam urbem Silo regnarunt David, ejusque posteri, & post solutam quoque captivitatem ad Herodem usque imperarunt Aechmalotarchæ.

Quarto loco obijciunt: Particula *וְיָ* *donec* non significat ubique rei, de qua sermo est, intermissionem vel finem, sed frequentissime continuationem, ita, ut in propositionibus affirmantibus idem valeat ac *semper*, & in negantibus idem ac *nunquam*. Usurpatur pro *semper* Ps. cix. 1. *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. Esaia xlvi. 4. *Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo*. Matthæi xxviii. 20. *Et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*. Act. i. 21. *Quem oportet cælum suscipere usque in tempora restitutionis eorum*. His enim locis perpetuum Christi regnum, perpetuam protectionem, perpetuum cœleste habitaculum designatur. E contra usurpatur particula *donec* pro *nunquam* Genes. viii. 7. *Non revertebatur donec siccarentur aquæ*. 41. Regum ii. 23. *Michol filia Saul non est natus filius usque in diem mortis sue*. Matth. i. 25. *Joseph non cognovit eam, donec peperit filium suum primogenitum*. Certum quippe est nunquam corvum rediisse ad arcam, nunquam post mortem Michol peperisse, nunquam Deiparam fecisse jacturam virginittatis. Eapropter Helvidio hunc postremum locum obijcienti respondet Hieronymus, *Scriptura, quod factum*

non sit, ostendit. Illa ergo particula *donec* in Vaticinio Jacobi demonstrat *nunquam* a Juda post adventum Messiae sceptrum ablatum iri.

Respondeo eandem particulam *donec* significare etiam terminum temporis, quo exacto evenit, quod ante illud tempus removetur; ut Gen. xix. 22. *Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc*. Levit. xii. 4. *Non ingreditur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis sue*, aliisque in locis. Porro in Prophetia Jacob ea particula non idem valet ac *semper*, aut, *nunquam*, quoniam aliquando sceptrum ablatum est. Significat ergo terminum temporis. Deinde, etsi particula illa *donec* nihil affirmet vel denegat post terminum prænuntiati temporis, definit tamen dubium quod maxime scire ex ipsa oratione cupimus, circa tempus præcedens. Ex hac enim Oratione, *Corvus non revertebatur, donec siccarentur aquæ*, etsi non inferatur quod corvus ad arcam redierit exsiccatis jam aquis, deducitur tamen apertissime, nunquam corvum in arcam introisse, priusquam aquæ exsiccarentur: quemadmodum ex altera enunciatione certe colligimus nunquam Michol peperisse; atque ex tertia perspicuum est Mariam semper virginittatem servasse ante partum. Quamquam ergo particula *donec* in prophetico Jacobi oraculo non enuntiaret quid de sceptro Judæ futurum sit post tempora adventus Messiae, declarat tamen apertissime semper permanurum in domo Juda usque ad Messiae adventum; ideoque si ablatum est, Messias jam venit. Omnia ergo allata exempla pervicaciam Judæorum redarguunt. Ad hæc supponit illa argutatio particulam *donec* idem valere ac *postquam*; quod refutatum est supra. Insuper etsi *וְיָ*, *donec*, solitariū foret significationis ambiguae, hic tamen conjunctum est cum *וְיָ* atque ad certum sensum contractum. Præterea Rabbiorum omnium consensu Jacobi scopus fuit tempus futuri Reparatoris præfigere, certamque adventus ejus notam proponere. Prætermitto haberi in Hebræorum Codice de corvo Gen. viii. 7. *Exiit exeundo, & redeundo* *וְיָ* *אֶבְרָחָה* *אֶבְרָחָה*.

Obijciunt rursus Judæi: Tempore captivitatis Babylonice sceptrum a Tribu Juda recessit, atque post captivitatem regnarunt usque ad Herodem Machabæi, qui erant de Tribu Levi; nec tamen credunt Christiani

eo tempore advenisse Messiam. Non ergo præbet certum hujus adventus characterem prænuntiatio Jacobi.

Resp. Captivitatis tempore non solum Evilmerodachum iterum ad Thronum sublevasse Regem Joachin, ut habetur postremo capite librorum Regum, nec solum detento in carcere Joachino constitutum super Judam & Jerusalem a Nabuchodonosore Sedeciam Joachimi patrum, ut legitur in fine Paralipomenon; quod argumento est Judæ sceptrum tunc imminutum fuisse, non ablatum: sed præterea tam in captivitate, quam ea soluta habuerunt Hebræi legislatorem, sive Aechmalotarcham & Caput Synhedrii, in quo persistisse Judæ sceptrum, consentiunt, ut vidimus, Rabbini. De hac Sceptri continuatione explicat Targum ea verba, Cantic. vi. *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, dicens, Descendit in Babyloniam ad sapientes Sanhedrim.* Atque hujus Senatus Principes fuisse ex femore Juda usque ad Herodem exploratissimum est apud Hebræos. Et quidem usque ad Nehemiam præfuisse ex sacris literis invenimus Zorobabellem filium Salathielis, de quo 2. Esdræ xii. 1. & Aggai i. 12. Commemoratur & Daniel, quem fuisse de filiis Juda constat ex cap. i. v. 6. adeptum vero summam auctoritatem & præfecturam Magistratum, ex cap. ii. v. 48. Nehemias autem Cap. v. 15. memorat alios ante se *Duces*, eosque appellat vocabulo מנהל designante supremum Præfectum. Ipsum Nehemiam fuisse de Tribu Juda constans est opinio Hebræorum, a qua nec alieni sunt Græcorum Historici, scribente Eusebio Cæsariensi in Chronico: *Νεμίας εκ φυλής Ιούδα*, & Cedreno expressus, *Νεμίας, εκ τῆς σπέρματος Δαβὶδ*, *Neemias ex Tribu Juda, & ex semine David.* Qui enim Nehemiam adnumerant Sacerdotibus, ducuntur capite x. Esdræ, & 2. Machabæorum i. 28. ubi videtur cum Sacerdotibus recenseri. At in lib. Machab. asseritur tantum Nehemiam ædificato templo sacrificia obtulisse, & aperte distinguitur a Nepotibus Sacerdotum, quos misit ad requirendum ignem: & in Esdra adnumeratur sacerdotibus ut Princeps, & populi Rector, non ut unus eorum; scribitur enim ibidem fœderis literas obsignasse Principes, Levitas, & Sacerdotes. Sed & Scaliger respondet plures fuisse Nehemias, Principem unum, Sacerdotem alterum, &

hunc laudari c. x. Esdræ probat ex adjuncto cognomine *Atherfatha*: quod mihi nulla ratione probatur, cum juxta Abenezram *Atherfatha* significet Pincernam regis, vel Persica lingua Ducem ac Principem; idque colligitur etiam ex 1. Esdræ i. 8. & ii. 63. ubi eo vocabulo appellatur Zorobabel Princeps dubio procul ex Tribu Juda. Atque his magis corroboratur sententia nostra, quod Magistratum Præfectus semper usque ad Herodem fuerit de Judæ femoribus: unde ait Rab. Salomo: *Stcevet significat principatum inferiorem: suntque ii, qui gubernant populum indultu Regum Persarum; & Rambam, Aechmalotarchæ locum regis obtinent: iisque competit jus in populum dominandi, quia dictum est, Non auferetur sceptrum, &c.*

Præterea opponunt: Frustra detorquetur particula משיח Scilo ad significandum Messiam, cum potiori jure pluribus aliis conveniat. Ac primo designare potest Moysen, quem fuisse Legislatorem Hebræorum nemo ignorat. Competit & Sauli, is enim omnium primus regiam dignitatem obtinuit, cum in Silo servaretur sacrum oleum, & Arca. Propriissime etiam quadrat David, parvulo filio de tribu Juda, & minimo natorum Isai. Peculiari quoque caractere demonstrat Jeroboamum, a quo decem Tribus a regno Salomonis fuerunt discissæ: quod 3. libro Regum xi. 29. prædixit Ahias *Silonites* scindens in 12. partes pallium suum. Denique explicari potest Prophetia de externis Regibus missis ad Judæorum scelera puniendā; quales fuerunt Nabuchodonosor, Pompejus, Herodes, Vespasianus.

Resp. Per vocabulum *Silo* non nisi Messiam significari probat omnis etymologia, omnis scripturarum collatio, omnis Rabbīnorum consensio. Legant pervicaces Hebræi Targum, Onkelon Jerosolymitanum, Talmudistas, & quos superius commemoravimus. Legant & Masorethas, nec non Gematricæ Cabbalæ Auctores, qui eundem numerum 358. animadvertentes in משיח atque in משיח, vel ipsis ineptiis traditionem universorum comprobarunt. Revera Sauli nulla ratione competit particula משיח, I. quia ante Saulem non fuit sceptrum in Tribu Juda, sed ab ipso Saule pertransiit in Davidem. II. Sauli a Deo, a suis, a gentibus reproboato nequit competere speciosum illud cognomen *Expectatio gentium*. III. Saul

Saul inunctus fuit in Regem, ut habetur lib. 1. Regum ix. & x. in Masphath, non in Silo. IV. Tempore unctionis Saul Arcam Domini viri Cariathiarim asportaverunt in domum Aminadab. Neque Silo designare potest Moysen. I. Quia non est Moses de femore Judæ, sed Levi. II. Quia ante Moysen nulla fuit penes Judæ tribum sceptri auctoritas, vel potestas. III. Quia non principium dominationis, sed ablationem ac terminum Jacob prænuntiavit. IV. Quia ab illo prædicta sunt, quæ compleri debebant *in novissimis diebus*, & exitum de Ægypto non solius tribus Judæ, sed Hebræorum universorum jam prædixerat Deus Abrahamo Gen. xv. 14. Quid vero de David? In Davide transit sceptrum ad tribum Juda, non inde divulsus est. Jeroboamus autem Judæ sceptrum diminuit, non abstulit, neque in Silo unctionem Regis accepit, sed in Sichem. ut liquet ex 1. 1. Regum xii. 1. Ineptissimum præterea est Silo scriptum שִׁילֹה pro viro *Silonite* accipere, cum ex hisce literis nec urbem, nec urbis civem possimus deprehendere. Ceteri neque de femore Judæ dici possunt, nec desiderium gentium: atque, ut vidimus, per Nabuchodonosor sceptrum de Juda non fuit ablatum, quemadmodum nec per Pompejum, qui devicto Aristobulo constituit regem Hircanum, nec Magistratum jura delevit. Imperante Vespasiano, atque sub Herode sceptrum defecisse dictum est supra.

Arguunt ulterius Rabbini קָהָת עַמִּי, quod Latini reddiderunt *Expectatio gentium*, significat gentium *contusionem*, atque *oppressionem*; est enim a radicali קָהָת quod est *obstupescere & contundere*, ut sensus sit adveniente Messia gentes omnes evertendas, & conterendas. Id vero nondum completum est, & consequenter promissus Messias non advenit.

Resp. non commentum istud esse, sed crassum somnium, & singularem dementiam. I. Quia litera *Jod* demonstrat derivatam vocem קָהָת a radicali קָהָת, quod est *audire & obedientiam præstare*; unde nulla extat Versio, quæ illam vocem *lchead* non exprefferit hac alia *expectatio*, vel *aggregatio*, vel *obedientia*. II. Onkelos diserte vocabulum illud exponit sequentibus aliis וְלִיה שְׂתַמְעוּן פְּמִימָה Et illi *obedient populi*. III. in Berescith Rabba, sive magna Expositione Genesios ad illam dictionem legitur: *Futurum est, ut Gentes*

saeculi deferant munera Messiae filio David. IV. Cum de ablatione sceptri Judaici sermo sit, enuntiarentur pugnancia, si קָהָת *oppressionem gentium* significaret, & non potius *aggregationem*.

Objiciunt alii: si קָהָת significat *obedientiam*, עַמִּי non Gentes designat, sed Judæos. Expectandus est ergo Rex ad quem Hebræi omnes confluentes felicissimo, amplissimoque regno fruantur.

Resp. Judæos unum populum esse, non plures, ideoque appellari עַמִּי, non עַמִּימָה, neque constare cum ablatione sceptri auspiciū majestatis, & tribuum aggregationem.

Adhuc opponunt: Nondum de Juda sceptrum ablatum est; regnat quippe adhuc in Asia ortus de tribu Juda Aechmalotarcha: possident Judæi & regnum florentissimum in Syria ultra Sabbaticum flumen: ipse Turcarum Imperator aliique Principes maixmi ex Judæorum populo originem trahunt. Extant alibi illustria Judaici regni insignia; & dato, quod nullibi regnarent, retinent jus ad regnum, eoque jure summa adhuc auctoritas perseverat.

Respondeo has recentiorum Judæorum fabulas etiam a suis irrideri. Refutantur autem I. Ex Talmude Jerosolymitano, cujus in libro Sanhedrim extat sincera confessio: *Va nobis, quia ablatum est sceptrum: & ex Rab. Bachai scribente, Hodie non habemus regem, neque principem*. II. Ex proloquio Hebræorum, quod *mentiri dicendus est, qui procul facit testes suos*. III. Ex quo universi Orientis Principes, licet exorti forent ex decem Tribubus a Salmanasare trans Euphratem adductis, neque servant Mosaicam legem, neque pertinere ullatenus possunt ad Tribum Juda, quæ permansit in terra Chanaan. IV. Quia similia Judæis somniantibus circa annum Christi XCV. imperator Domitianus undique conquisitos qui ex regia Davidis stirpe genus ducerent, duos tantum reperiit ex ipsa cognatione Christi, sed adeo pauperes, ut suis manibus arva colerent, ad tributa solvenda, & comparanda sibi ad vitam necessaria. De qua re vide Eusebium lib. iii. H. E. c. xx. V. Jus, quod jactant se habere ad regnum, cum tota stirps Davidica cessaverit, & universa gens Hebræorum dirutis Jerosolymis, Temploque everso per orbem dispersa sit, nonnisi crassum stultumque figmentum po-

potest censerī: maxime quod talia comminisci poterunt usque ad mundi finem, si fas sit somnia istiusmodi venditari. Propheticum denique vaticinium Osee 11. 4. *ימים רבים יקבו בני ישראל אין מלך ואז שר* *Dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe*, quandonam, nisi forte in tam diuturna captivitate, complebitur?

Insuper objectant: Plures sunt in sacris literis prædictiones, quæ ob hominum peccata minime implentur, atque hujus generis esse promissionem Reparatoris, regnique Judaici perpetuam instaurationem.

Respondeo quandoque ab invitis pectoribus erumpere veritatem. Judæi utique ob gravissimum aliquod crimen tot, tantisque calamitatibus premuntur. Sed gravius erit peccatum filiarum Sion flagitiis Patrum suorum, qui adoraverunt idola, ac daemones natos suos immolarunt, quoniam superat præteritas clades atque infortunia postremum Jerosolymorum excidium, & præsens captivitas. Peccatum istud maximum est occidisse Christum Domini, cujus mortem juxta Danielis oraculum ix. 26. subsecuta est *vastitas, & post finem belli statuta desolatio*.

Ex his Judæorum effugiis colligimus, etiam oppositionibus suis ipsos damnari, & refelli. Dum enim coarctantur tam aperta de sceptro Judaico prophetia, reponunt non de sceptro regni, sed de virga afflictionis locutum esse Jacobum. Explosio hoc mendacio, Moysi vaticinium attribuunt. Refutati Saulem intrudunt. Implicati magis in scenam producunt nunc Jeroboamum, nunc alios, coacti ad proprios hostes confugere. Dum vexationem maximam experiuntur, somnia narrant de felicitate regni, ad quod prohibentur accedere. Quasi a somno excitati poenam non denegant, sed pervicaciam non frangunt. Frustra ergo excutere argumenta nostra conantur. Erit fortasse qui dicat, Ecce tam manifestum signum adventus sui Christus non prædicavit? cur sceptrum jam ablatum minime ostendit? Id miseri propriis oculis spectabant, & persuasum singulis erat proximum esse Christum venturum, aut jam adventasse. Nam & Judæorum quidem se Messiam esse ambitiose jactarunt, quidam alii Messiam latitare dixerunt. Etiam apud Gentiles percrebuerat fama, egressurum eo tempore ex Judæa magnum Regem, qui rerum potiretur, ut inquit Hist. lib. v. Tacitus. In cha-

Bert. Theol. Tom V.

acteribus Messiae dignoscendis decepta principio est Judaica superbia, quæ gloriosum, non humilem Regem præstolabatur, opibusque & armis clarissimum, non sanctitate & virtutibus. Propterea hortabatur illos piissimus Salvator, ut Moyse crederent, & scrutarentur scripturas, revocans, inquit Huetius Prop. ix. cap. iv. *in memoriam vaticiniorum ad se pertinentium*.

C A P U T III.

Respondetur Catholicis aliarum sententiarum auctoribus.

AT inquit quidam Catholici: Via ad revincendos Judæos magis expedita est, si dicamus usque ad Herodem sceptrum permansisse in Tribu Juda, quod ad ipsam Machabæi genere materno spectarent, & post ipsos regno potitus sit Herodes Ascalonita, sub quo idcirco regia potestas a Judæorum gente defecit.

Respondeo, parum hac sententia urgeri Judæos. Nam I. Huetius demonstrat nullo numero apud Judæos ipsos maternam stirpem censerī. II. Incertum est, atque inverisimile omnes Sacerdotes mulierem de Tribu Juda in uxorem duxisse, spretis contribulibus suis nobilissimis. III. Quemadmodum Christus, licet Maria genere materno esset ex tribu Levi, non censetur nisi de Tribu Juda: ita Machabæi, licet materno genere ex Tribu Juda prognati, non possunt censerī, nisi de Tribu Levi. IV. Ea verba *de femore Judæ* paternam, non maternam stirpem commonstrant, cum designent generationis stipitem, rectamque posterorum germinationem.

Propugnemus, inquit alii, si prædicta sententia minus valida est, alteram longe probabiliorem, quod Machabæi ad tribum Judæ paternam quoque lineam spectabant. Nam id aperte deducitur ex libro i. Machabæorum cap. v. 63. ubi de Machabæis legitur: *Et viri Judæ magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel*.

Resp. Hanc alteram opinionem nec tolerabilem esse. I. Quia hoc loco Judæ non significat aliquam Tribum, sed est proprium Machabæi nomen, ut constat ex præcedenti versu 61. *Non audierunt Judam, & fratres ejus; & ex seq. 63. Et exivit Judas, & fratres ejus, &c.* II. Quia versus ille 65.

R

ita

ita habetur in Græco : Καὶ ἀνὴρ Ἰούδας , καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ , Et vir Judas , & fratres ejus . III. Quia Machabæi officio Sacerdotali fungebantur , ut constat de Mathathia lib. 1. cap. 2. 1. In diebus illis surrexit Mathathias filius Joannis filii Simeonis , Sacerdos ex filiis Joarib ab Jerusalem : de tribu autem Juda natus (inquit Paulus ad Hebræos cap. vii. 13.) altari præsto fuit . IV. Quia non hæreditario jure , sed ex populi electione Machabæi consecuti sunt regnum , ut constat ex 1. Mach. ix. 28. V. Quia etsi detur , quod falsum est tamen , Machabæos fuisse de Tribu Juda , quid de iis affirmabimus , qui ante Machabæos post solutam captivitatem , idest , ab anno mundi 3475. usque ad annum 3837. regnaverunt ?

Ergo , dices , adhærebimus iis , qui tenent sceptrum non ablatum de domo David , quoniam ipsa Tribus Juda Assamonæos elegit , eisque quasi loco depositi proprium regnum asservandum commisit .

Resp. His nunquam Judæis satisfactum iri , I. Quia Sacerdotum Principes ante Mathathiam non electione Tribus Judæ , sed Regum Persarum concessione novum Templum , atque res sacras curarunt . II. Quia Mathathias ipse Assamonæorum primus non electus a viris Juda thronum conscendit , sed collecto piorum exercitu , & cæso Antiochi præsidio , ut habetur cap. 2. prioris libri Machabæorum , versu 45. III. Quia Judas Machabæus , ut ibidem legitur v. 66. , ab eodem Mathathia morti proximo constitutus est Dux belli , & Princeps militiæ : quæ provincia cap. ix. v. 28. commissa est Jonathæ ab omnibus amicis , & commilitonibus fratris sui , Simoni vero cap. xiii. 8. ab universo Exercitu , ac populo conclamante : Tu ex Dux noster loco Judæ , & Jonathæ fratris tui . IV. Quia si defuit Tribui Judæ Contribulis ad regendum sceptrum idoneus , defuit dux מֶלֶךְ דִּי יְהוּדָה De femore .

Cum ita res se habeat , ais , amplectamur pervulgatam sententiam eorum , qui tradunt in vaticinio Jacobi nomine Tribus Juda ceteras etiam comprehendere , eo quod fuerit illa præ aliis filiorum numero , divitiarum copia , regnique gloria præstantior , ita , ut Hebræi omnes fuerint Judæi ab hac una tribu promiscue appellati .

Resp. neque hac via insistentes nos aberrantibus Judæis obviam ituros . I. Quia Du-

cis & Legislatoris nomine non gentis suæ multitudinem , sed singularem personam de femoribus Juda exeuntem designari contendunt . II. Quia reliqua omnia a Jacob de Juda prænuntiata ita uni Tribui conveniunt , ut ceteris nequeant esse communia . III. Quia Duces diversarum Tribuum dici non possunt ex femore uno progeniti . IV. Quia nec certum est semper Tribum Juda fuisse ceteris præstantiorem , soluta præsertim captivitate , quando vix ei remansit pristinae dignitatis imago . V. Quia ideo Tribus Juda universæ Hebræorum genti de se nomen fecit , quia sola cum parte aliqua tribuum Simeon ac Benjamin , discisso sub Jeroboam regno , adhæsit Roboamo ; non autem ob sceptri dignitatem , divitiarumque amplitudinem .

Accedamus itaque , asseris , ad scitum recentiorum affirmantium per ea verba , *sceptrum de Juda , & dux de femore* , significari vel personam Dominatoris , vel regiam urbem , vel thronum , vel formam regiminis , ita , ut semper salvetur aliqua illius Tribus proprietas sub Assamonæorum imperio .

Respond. Neque hoc ariete frangi pervicaciam Judaicam . I. Quia neque urbi , neque throno , neque regimini , neque adlectis aliunde Magistratibus competit esse *de femore Juda* . II. Quia vel hæc omnia Tribui Judæ conveniunt simul , & ablatum est sceptrum , cum pertransit ad regiam alienæ Tribus personam ; vel sat est si conveniat disjunctim , & sic neque ablatum est sub Herode : qui licet dicatur alienigena , quod non omnes consentiunt , Jerosolymis tenuit principatum , inter filios postea divisum ; regnumque in familia Herodis permansit usque ad Agrippam illius generis septimum , qui obiit tertio Trajani anno . III. Quia in Prophetia Jacob nomen *Juda* significat duntaxat unum ex filiis ipsius Jacob , quem Patriarcha alloquitur , & cui fratrum laudes , & terræ Chanaan possessionem prænuntiat ; & consequenter ea verba *de femore ejus* commonstrant solam illius viri legitimam posteritatem .

Itaque asserendum erit eo sensu sceptrum permansisse in Tribu Juda usque ad Christum , quod illa Tribus a jure sceptri ad illam usque tempora non exciderit ?

Resp. non obstrui iuxta hanc sententiam os Judæorum . I. Quoniam de hoc ad regnum jure etiamnum gloriantur . II. Quia , etsi modo per orbem dispersi jus ad sceptrum ami-

amiserint, fuerunt tamen usque ad annum Christi XCV., quo Domitianus Imperator iussit ad se adduci regie Judæorum stirpis reliquias, adinventi posteri quidam Davidis, penes quos comminisci poterunt extitisse jus sceptri. III. Quia etsi jus ad regnum sermonis consuetudine alicui tribuit Regis nomen ac dignitatem, quamvis regnum ipsum actu non administret: Hebraica tamen vocabula מלך & מלך־וירא virum significant actu iudicia exercentem, saltem juxta interpretationem veterum Rabbiorum.

Sed præmissa, inquis, de Synhedrio sententia multiplici capite excutitur. Primum derivata est a Rabbiorum commentis. Deinde Synhedrii Assessores non fuerunt ex una Tribu Juda selecti. Hi tandem, si Reges imperabant, sceptrum profecto non tenuerunt.

Resp. Sententiam nostram esse ceteris præferendam. Atque ad 1. dico facilius retundi Judæos, si pro nobis pugnet Magistrorum suorum auctoritas; quamquam non hæc sola nos movet, sed propria Jacobæi oraculi interpretatio, & reliquarum opinionum incoherentia. Ad alterum vero respondeo, non de singulis Assessoribus a nobis Vaticinium exponi, sed de Nasci, sive Aechmalotarcha, quem in Captivitate, & usque ad Nehemiam fuisse de Tribu Juda colligimus ex sacris literis; de subsecutis autem temporibus ipsa Judæorum convenientia arripimus testimonia. Ad postremum denique asserimus, neque verborum significationem, neque antiquos interpretes, neque Rabbiorum aliquem a nobis exigere, ut de sola Regia persona interpretemur nomina *Legislatoris ac Ducis*, ideoque etiam sub alienis Regibus potuit in Tribu Juda perseverare מלך, & מלך־וירא, usque ad dispersionem Synhedrii.

CAPUT IV.

Refelluntur Judæi ex vaticinio Danielis Cap. IX. v. 24. & seqq.

PERDIFFICILEM aggredimur dissertationem de lxx. Danielis hebdomadibus, quarum præscriptio ut invictissime probat Messiam venisse, ita Chronologorum illas supputantium magnopere torquet ingenia. Revinci enim enuntiato oraculo recutitos Hebræos fere omnes propugnant, sed ubi

eos ad Chronotaxin appellas, adeo discordant, & nutant, ut conciliari non valeant. Purandas hebdomades ab anno primo Monarchiæ Cyri docuit Eusebius lib. viii. *Demonstrationis Evang.* ita ut septem priores hebdomadæ expletæ sint anno sexto Darii, & consummato Templi ædificio, reliquæ lxxi. exierint cum Hircanus jugulatus est ab Herode, post quæ tempora advenit prænuntiata Redemptio, postmodum sempiterna abominatio urbis ac templi. Idem opinatur circa initium hebdomadarum Jo. Frischmuth, nec est, ut quidam putant, hæc sententia fidei Christianorum adversa, cum minime denegat prædictum a Daniele adventum Christi post exactum circulum hebdomadarum, quamvis ad ipsum Christum definita supputatio non referatur. Joseph Scaliger, & Protestantium multi septimanas supputant ab anno 2. Darii Nothi, & producant usque ad urbis excidium, cum tamen ab illo anno Darii fluxerint hebdomades lxx. principio regni Herodis, ut contra Scaligerum demonstrat Petavius lib. xii. de *Doctr. Temp.* cap. 35. Numerant alii ab exitu divini sermonis, sive a revelatione facta Danieli, ut Paulus Burgensis, Lyranus, Galatinus. Sed missis aliis sententiis duæ sunt inter Recentiores magis receptæ: quarum una septimanas putat ab anno septimo Artaxerxis Longimani; cui subscribunt Jacobus, & Ludovicus Cappelli, Cornelius a Lapide, Nicolaus Abrahamus, Ayrólus, Gravesonius, noster Gulielmus Bonjour, & viri alii graves Chronologicæ disciplinæ peritissimi: altera supputat ab anno ejusdem Artaxerxis vicesimo cum Usserio, Huetio, Natali Alexandro, nostro Bouges, Lamy, aliisque viris gravissimis. Ab his omnibus discrepat Chronologia Hebræorum existimantium Monarchiam Persarum vix annis liv. stetit, nec alios post Balthasarem habuisse Reges præter Cyrum, Cambysem, Assuerum, & Darium. Statuimus in tanta opinionum varietate tria præstare: primum erit Judæos revincere ex prophetico oraculo, missis tricis Chronologorum: alterum illos magis urgere Chronologica illa supputatione, quæ nobis videbitur magis exacta; tertium eos refutare ex propria etiam Chronologia, licet in multis falsa, ac merito reprobata.

PROPOSITIO. Ex Vaticinio Danielis constat Messiam jam venisse.

His verbis Prophetia comprehenditur.

שבעים שבועים נחמד על-עמך ועל-
עוד קדשך לכלא הפשע ולחתם חטאות
ולכפר עון ולהביא צדק עולמים ולחתם
חזור ונביא ולמשה קדש קדשים ותדע
ותשכל מ-מ-צא דגד להשיב ולבנות
ידו למ ער-משה נגיד שבעים שבעה
ושבעים ששים ושנים תשוב ונבנתה
דהוב והרוץ ובצוק העתים: ואחרי הש-
בעים ששים ושנים יבדת משה ואי-
לו: והעיד ודקדש יסחית עם נגיד הבא
וקצו בשטה ועד-קץ מלהמה גהדצת
ש-ממור: והגביר בדת לדבים שבוע
אתר: וחצי השבוע יסבת ז-ח ומנחה:

Hebdomada septuaginta decisa super populum tuum, & super civitatem sanctitatis tue ad consumendum praevaricationem, & ad sigillandum peccata, & ad expiandum iniquitatem, & ad adducendum iustitiam saeculorum, & ad sigillandum visionem, & prophetiam, & ad ungendam sanctitatem sanctitatum. Et scies, & intelliges ab exitu sermonis ad reverti faciendum, & ad edificandum Jerusalem usque ad Unctum ducem, hebdomada septem, & hebdomada sexaginta & duae: redibit, & edificabitur platea, & fossa, & in coarctatione temporum. Et post hebdomadas sexaginta, & duas excidetur Unctus, & non ei: & civitatem, & sanctitatem corrumpet populus Ducis venturi, & finis ejus in inundatione, & usque ad finem belli decisa desolationes, & roborabit pactum multis hebdomada una: & dimidio hebdomada cessare faciet sacrificium, & munus, &c.

Differt aliquantulum ab Hebraico Codice Latina vulgata. Primo legit pro decisa, abbreviata sunt, recte exprimens Graecam versionem συνεμίνθησαν, idest, in unam summam contractae, ac definitae: unde parum, aut nihil occurrit hic discrepantiae. Deinde habet pro super urbem sanctitatis tuae Interpretes noster, super urbem sanctam tuam: nec aliquid est discriminis: nam familiare est Hebraeis substantivum pro adjectivo adhibere, atque hoc idem extat Ps. 11. 6. & 89. 21. Pro verbis illis, ad sigillandum peccata, nos legimus, ut finem accipiat peccatum: quod idem profecto est, ut constat ex verbis pro-

ximis, ut consumetur praevaricatio, & deleatur iniquitas: unde ipsi Masorethae legerunt לחתם ad consumendum, atque ita vertit etiam Aquila. Ubi legunt Hebraei ad ungendum sanctitatem sanctitatum, habent Latini, ut ungatur Sanctus Sanctorum, nulla sane differentia, propter consuetudinem nuper laudatam substantiva locandi pro adjectivis. Verba Hebraici Codicis, ad reverti faciendum, & ad edificandum Jerusalem, nos reddimus, Ut iterum edificetur Jerusalem, & profecto optime, nam infra reedificatio Urbis exprimitur iisdem verbis, Redibit & edificabitur platea. שוב ergo hoc loco significat iterationem, & Vulgatae consentit Syriaca, quae legit, Ab egressu verbi usque ad reedificationem Ierosolymae. Excidetur Unctus: extat in Hebraeo; in Latino autem, occidetur Christus; nam etsi Graecus reddit Peribit unctio, εξολοθρευθήσεται Χρισμός, כרה denotat mortem, neque de arboribus dicitur, nisi dum exciduntur secari: ideoque praenuntiata est a Daniele mors Christi, cui solum respondet vocabulum משיח Unctus, phrasi consimili, ac apud Jerem. xii. 19. Quod sequitur in Vulgata, Et non erit populus ejus, qui eum negaturus est, apposite exprimit hebraicas particulas, Et non ei: quid enim potest his denotari, nisi quod non erit ei auxilium? aut, non obediet ei populus? aut, non servabitur illi iudicium? At haec omnia quadrant optime lectioni Vulgatae, & coherent cum citato Hieremiae loco. Reliqua Prophetiae verba, si discrepare videantur, constat sensum non immutare, immo, ut infra dicam, hebraica manifestius commentationes Rabbiorum infringunt.

Praemissa Vulgatae cum Hebraico textu coherentia, observandum est non alias a Daniele numerari hebdomadas, nisi annorum. Quod primo fatentur omnes Hebraei cum Abenezra scribente: Hebdomades hic intelliguntur de annis, ac si dixisset Angelus, Septuaginta sabbatici sunt decisi. Et demonstra- tur primo, nam שבוע septimana non significat hebdomadam dierum, nisi dies ipsi exprimantur, ut constat ex seq. cap. x. 2. & 3. atque ex Ezech. xlv. 21. Praeterea Levitici xxv. 8. anni 49. appellantur septem hebdomadae, sive שבוע שבתה septem sabba- ta: ex quo apparet consuetum fuisse Hebraeis supputare annorum hebdomadas. Inju- per

per nil eorum, quæ Daniel prænuntiat, evenit intra dies 490. undecunque supputentur, cum sola Templi ædificatio spatio annorum viginti fuerit peracta, quamquam muri, & exteriores parietes fuerint excitati brevi temporum intervallo. Jubilæorum autem septimanæ, quas aliqui commenti sunt, nec ullibi a Scriptura recensentur, nec possunt in hoc vaticinio locum habere, cum a Daniele ad excidium templi impossibile sit connumerare annos MMMCCCL.

Constat supputandas esse lxx. illas annorum hebdomadas ab *Exitu sermonis*; sed an per hæc verba intelligatur revelatio facta Danieli, an edictum Cyri, vel Darii, vel Artaxerxis, res est, quæ aliquid habet difficultatis. Interim ergo incerta hæc prætermittimus, & adversus Judæos argumentum fabricamus. Prædixit Daniel ab exitu sermonis usque ad Christum præterlapsuros annos 490. sive hebdomadas, aut annos sabbaticos lxx., post quas hebdomadas, seu complete exactas, seu percurrente postrema, erat Christus ipse occidendus. At certissimum est jam definitum illud annorum spatium præterisse, neque *Christi* nomine potest aliquis intelligi præter verum Messiam. Verus ergo Messias jam advenit. Probatur minor I. ex characteribus hujus Christi a Daniele prænuntiati: appellatur enim *Messias* absolute, & absque addito, quod nullibi, nisi de vero Messia scriptum adinvenitur. Dicitur & *Dux*, sive rector populi, quo nomine Messias appellatur apud Isaiam lv. 4. & Michæam v. 6. Vocatur *Sanctus sanctorum*, idest, summa sanctitatis excellentia præclarus, quod Messia scripturæ omnes attribuunt, Psalm. xl. 10. Is. xli. 6. xlv. 8. lxxii. 1. Jerem. xxxiii. 6., &c.

Probatur II. ex adjunctis, quæ Daniel commemorat. Ait septimanis illis transactis consumendam prævaricationem, delendam iniquitatem, & expiandum peccatum: id vero de Messia prædictum Is. i. 18. & iv. 4. Psalm. cxxix. 7. &c. Ait ipsum Messiam firmaturum esse *pactum*: quod pariter de Christo ac Redemptore nascituro ex stirpe Davidis prædixerat Psalmista Ps. lxxxviii. 29. Eccl. xlv. 7. Is. lv. 3. Jerem. xxxiii. 40. Bar. iii. 25. Ait cessaturum eo tempore sacrificium, idque in textu Hebraico ita expressum est, ut ipse prænuntiatus Messias debuerit abrogare veteres expiationes; legitur

enim pro *deficiet hostia & sacrificium* נִכְחָד וְזָבַח *Cessare faciet sacrificium & munus*: unde Syriaca, *Abolebit sacrificium & oblationem*. Hoc de promisso Liberatore prædictum quoque Is. i. 11. Jerem. vi. 20. Amos v. 22. Ait denique tunc adducendam esse justitiam sempiternam; atque id Messia temporibus futurum prædixit Psalmista Ps. lxxi. 7. Is. liii. 11. & Jerem. xxxiii. 15.

Tertio probatur ex prænuntiata Christi morte. Occidendum enim Messiam prophetarunt David Ps. ii. 2. Is. lxi. 8. Jer. xi. 9. Fore ut derelingeretur a suis præmonuerunt Psaltes lxxviii. 21. Is. lxi. 5. Zacch. xiii. 7. Immolandum pro peccatis nostris diserte prænarrarunt Isaias liii. v. 4. & seqq. ac Jerem. Thr. iv. 20. Christus ergo quem Daniel prædixit occidendum & deferendum a suis, est verus, atque olim expectatus Messias.

Insuper probatur ex desolatione, quam post Christi mortem Daniel prædixit, neque enim possumus aliam desolationem hic accipere, quam excidium Urbis sub Tito, ac Vespasiano, juxta ipsius Domini expositionem Matth. xxiv. 15. Et probatur primo, quoniam desolationem Urbis post occisionem Christi prædixere etiam Isaias vi. xxv. 2. Zacch. xiii. 8. & xiv. 2. Confirmatur, quia statuta desolatio usque in finem perseveratura prædicitur, quod nonnisi de hac desolatione completur: ut Orat. iii. contra Judæos aperte demonstrat Chrysostomus ex quo *tam diuturnum tempus jam elapsum nullum Judæis vestigium vel initium felicitis mutationis ad hunc usque diem ostendet*; cum tamen instaurare templum sapius tentaverint. Hoc enim semel, bis, ac tertio aggressi, sub Hadriano, & Constantino, & Juliano repressi sunt, tunc quidem a militibus, postremo tandem ab igne e fundamentis erumpente, & intempestive eorum conatus reprimente.

Accedit Rabbiorum confessio. Nam in Berescit Rabba ad v. 18. cap. xiv. de Melchisedech, extat: *Rex Messias est, de quo scriptum Dan. ix. Ad adducendum justitiam seculorum*. R. Moses filius Nachman Gerundensis in idem caput Dan *Sanctitas sanctitatum est Messias sanctificatus de filiis David*. Idem tradiderunt Rabbini reliqui, quorum testimonia suppeditabit Raymundus Martini in Pugione Fidei P. ii. cap. 3. n. xvi. Raymund

mundi expilator Galarinus lib. iv. cap. viii. Hadrianus Fini lib. v. cap. 5. &c. Sive ergo in vaticinio Danielis attendantur Christi characteres, sive præstanda ab eo beneficia, sive mortis ejus supplicium, sive subsecuta Jerosolymæ desolatio, sive antiquorum Rabinorum confessio, revincitur inde Judæorum cæcitas, ac pervicacia.

DISPELLUNTUR HEBRÆORUM CAVILLI.

Objiciunt Hebræi: Messias, de quo vaticinatus est Daniel, est Cyrus monarchiæ Persarum Fundator: de ipso enim legitur apud Isaiam xlv. 1. *Hec dicit Dominus Christo meo Cyrus, &c.*

Resp. facile retundi hanc Judæorum insaniam. I. Quia Messias, de quo Daniel, est משיחא *Messias principalis, & Dux Judæorum*. Cyrus autem non est ille, cui Messias nomen conveniat principaliter: II. Quia de Cyro citato cap. Isaiæ v. 4 legitur, quod non cognoverit Dominum; ideoque non est ille *Sanctitas sanctitatum, & Auctor sempiternæ justitiæ*. III. Quia Cyrus, neque oleo Spiritus sancti, neque oleo corporali inunctus est. IV. Quia ab everfione primi Templi, unde septimanas Hebræi supputant, usque ad templum secundum, nequeunt enumerari septem, & sexaginta duæ annorum hebdomadæ, cum septem exactæ jam fuerint postremo anno Evilmerodachi, reliquæ tantum post monarchiam Persarum, atque Græcorum. V. Quia præter allata Rabinorum testimonia, Aben-Ezra Comment. in Daniele ait: *Opinio ejus, qui dixit Cyrum esse Messiam, non est congrua*. At cur Cyrus, inquis, apud Isaiam Messias appellatur? Aliud interroganti Catholico respondebimus, aliud Judæo objicienti. Catholicis respondeamus Cyrum dici Christum, sive *Unctum*, allusione ad Reges Hebræorum, qui unctione consecrabantur; & quoniam erat figura Christi, qui nos a spirituali Babylonis captivitate redemit. Hebræis autem respondeo verba Isaiæ explicari in Talmud, libro qui inscribitur *Megilla*; ut nullatenus ad Cyrum, sed ad solum Messiam referantur: quod tamen non probo propter ea, quæ attulit in hunc locum Hieronymus. Septuaginta tamen, quos plures Patres sequuntur, reddiderunt &

ipsi pro Cyro, κυριω, *Domino*, quæ versio nequit a Thalmudistis refutari.

Objiciunt 2. Dispersens Daniel septem hebdomadas a duabus & sexaginta, duos venturos Messias prædicit unum post hebdomadas priores vii., alterum post hebdomadas lxii. Si autem quæras, quinam sint duo illi Messias, diversa est, pro diversa supputatione hebdomadarum, responsio. Si supputandas censeas ab excidio templi prioris, juxta Hebræorum Chronicon, earum initium est repetendam ab anno M. 3338. quibus si addas septem annorum sabbata, erit annus M. 3387. ac primus Cyri. Si vero connumeraras ab eodem anno M. 3338. hebdomadas 62. sive annos 434. pervenies ad annum M. 3772. cum Romani, qui templum vastarunt, Jerosolymam ascenderunt, & ad tempora Agrippæ, qui ante Urbis excidium occisus est. Ergo juxta hanc supputationem primus Messias erit Cyrus, alter Agrippa. Si vero supputes hebdomadas septem ab anno primo Darii, qui est in Chronologia Hebræorum an. M. 3398. pervenies ad tempora Josue & Nehemiæ, qui sub Artaxerxe ad urbem reedificandam perrexerant, & ad annum M. 3438. Putatis autem ab eodem anno Darii septimanis lxii. sive annis 434. explebuntur in ipsa Jerosolymorum vallatione. Atque ita prior Messias erit vel Nehemias, vel Josue, posterior Agrippa filius Aristobuli.

Resp. hæc omnia esse portentosa mendacia. Ac i. de Cyro satis dictum supra. II. Juxta Chronicon Hebræorum, ut ostendam cap. 6., si hebdomadæ supputentur ab anno septimo Nabuchodonosor, si ab excidio templi, si a verbo quod egressum est de ore Hieremiæ, si a revelatione facta Danieli, si ab Edicto aut Cyri, aut Darii, aut Artaxerxis, neque divisim acceptæ, neque simul terminant sive in Cyro, sive in Nehemia, sive in Josue, sive in Hircano, sive in Agrippa, sive in postrema templi everfione. III. Illa Judæorum Chronotaxis erroribus, ut videbimus, scatet innumeris. IV. Expositi supra characteres Messias nequeunt commemoratis viris competere, non enim dici possunt vel Sancti sanctorum, vel Justitia sæculorum, vel Auctores novi scederis, vel sacrificiorum veterum Abolitores; imo nec *Uncti*, cum non extiterit post primi templi everfionem apud Judæos oleum vel chrisma. V. Repugnant

gnant etiam Rabbini, qui propheticum oraculum fatentur ad verum Messiam pertinere.

Obijciunt 3. Exactæ sunt septem ac sexaginta duæ annorum hebdomades, quomodo post Hebræorum perpauca nititur demonstrare Auctor Chronici Ægyptiaci Marshamus, in Antiocho Æpiphanæ, quem Sacra Jerosolymorum profanasse narrat liber primus Machab. cap. 1. 23. & seqq. Quod probatur ex Chronologia; nam a visione Danielis usque ad finem captivitatis fluxerunt anni 49. five septem priores hebdomadæ. A templo autem a Chaldæis incenso usque ad Antiochum præteriere Sabbatici anni lxi. idest an. 434. Nam templum a Chaldæis profanatum est anno P. J. 4107. M. 3397. quibus si addas annos 434. exurget annus P. J. 4541. M. 3831. Post decennium autem, idest anno M. 3841. & P. J. 4551. Judas Machabæus pollutum ab Antiocho templum purgavit, & in medio utique hebdomadæ, idest, tribus post profanationem annis, ac sex mensibus.

Resp. plurimis ac validissimis argumentis expungi opinionem Marshami. I. Prædicat Daniel post hebdomadarum circulum, & ante abominationem desolationis, peccati finem, ac sempiternam justitiam; quemnam vero ex his, aliisque præmissis characteribus in viro scelestissimo Antiocho invenies? quam sanctitatem adduxit, quam expiationem fecit, quam iniquitatem delevit? II. Si Judas post dimidium hebdomadæ purgavit Templum ab Antiocho pollutum, neque a Chaldæis civitas eversa est, ac penitus diruta; quo pacto sub Antiocho defecit hostia, & post illatum ab ipso bellum erupit sempiternum urbis excidium? III. Non ad purgationem Templi, sed ad reedificationem Civitatis referenda sunt verba temere a Marshamo e proprio loco divulsa, *Et rursus ædificabitur platea*? neque in Danielis prophetia hebdomades lxi. præcedunt Urbis ædificationem, sed mortem Christi. IV. Prædixit Daniel plateam ac muros ædificandos, postea occidendum *Unctum*; ideoque non tantum sententia Marshami falsa est, quod reedificationem ad purgationem, Civitatem ad Templum, & sacrorum abolitionem ad profanationem detorqueat, verum etiam quod pervertens Angeli verba comminiscatur prius defecisse sacrificia, postmodum Urbem ædificatam, cum nequeat ante profanationem con-

stitui peracta a Iuda purgatio. V. Cum Angelus unum demonstret hebdomadarum initium iis verbis, *Ab exitu sermonis*; quare hebdomadæ septem a Visione Danielis supputandæ sunt, reliquæ autem lxi. ab invasione Chaldæorum, Templique incendio? VI. Unde in nos Marshami obtruditur Chronologia, cui, ut in proximo evincam, repugnant cum Hebræorum calculi, tum accuratæ recentiorum Chronologorum rationes?

Ob. 4. Ad Templi excidium spectant hebdomadæ Danielis, ac de Templo accipiendæ sunt ea verba *excidetur Christus*, tum quia unctio *Sancti*, vel *Sanctuarii*, de qua v. 24. proprie spectat ad Templi consecrationem: tum quia v. 26. ubi legimus, *Occidetur Christus*, five *Excidetur Unctus*, habent Græci, *Peribit unctio*, idest, Sacerdotum ministerium, & series Pontificum, quemadmodum interpretatur etiam Eusebius: tum demum, quia Christus Matth. xxiv. 15. & Marci xiii. 21. adhuc futuram ait abominationem desolationis, *quæ dicta est a Daniele Propheta*, ita ut referri nequeat, nisi ad everisionem Urbis, ac Templi.

Resp. Non posse Danielis vaticinium ad Templi ruinas pertinere. I. Quoniam *יָבֵרָה* *Ichared* denotat supplicium mortis, ut diximus supra, & liquet ex collatione hujus loci cum Lev. xvii. 14. & iii. Regum xviii. 4. ubi eodem verbo designatur mors per Judicis sententiam inflicta. Etiam Rabbini, quos vide apud Raym. Martini loco cit. tradunt notari verbo illo mortem infamem, ac turpem. II. Quoniam Templum nullibi appellatur *Unctum*, vel *unctio*; nulla autem ratione dici potest *Messias Naghid*, Christus princeps. III. Quoniam repetitur Messiae nomen v. 25. & v. 26. ac priori loco per Adversarios significat Cyrum, aut virum alium principem, ideoque non commonstrant secundo loco Templum, vel Urbem. IV. Quoniam secundum Templum unctio caruit, nec *Unctum* dici potest. V. Quoniam Sanctuarium non erat Templum, sed sola Tabernaculi pars interior. VI. Quoniam in excidio Templi non apparet peccati finis ac redemptio, sed supplicium, & poena. Eusebium ergo in errorem impulit Græca versio, in qua debebat animadvertere positum hebraica phrasi nomen substantivum pro adjectivo, ut hic v. 23. *Desideria* *דְּמִדָּה* pro *Cupidus*, five *vir desideriorum*. Melius ergo Symma-

thus ἐκσπῆσεται χρισὸς *Excidetur Christus*, & Aquila ἐξολοθρευθήσεται ἡλείμενος, *Peribit Unctus*: optime autem Vulgata, *Occidetur Christus*. Verum denique est, fuisse *abominationem desolationis* a Daniele prædictam literaliter completam in everfione Urbis, ac Templi: sed hebdomadæ supputandæ sunt *usque ad Christum*, non usque ad inundationem Romani exercitus, & Jerosolymorum vastationem. Hanc prænuntiat Daniel recensita Christi occisione, & post hebdomadas jam exactas.

Ob. 5. Christus a Deo prænuntiatus est Onias summus Sacerdos, qui typus fuit Christi venturi; non ergo ad ipsum Christum, sed ad Oniam pertinent Danielis hebdomadæ. Antecedens probatur ab Harduino; qui tamen ad Christum prophetiam spectare non negat, etsi contendat in Onia, tamquam Christi typo, literaliter fuisse completam. I. Quoniam post occisionem Oniæ populus desertus est, & Antiochus invasit Hierosolymam, Templumque expoliavit. II. Quoniam post Oniæ cædem profanato Templo *periit unctio*. III. Quoniam ipse Onias *perpetuum confirmavit*, nam eo tempore Mathathias ait 1. Machab. iv. 27. *Omnis qui zelum habet legis, statuens Testamentum, exeat post me*. IV. Quoniam septimanæ supputandæ sunt ab *exitu sermonis*, scilicet a divina prædictione facta Jeremiæ de proximo fine captivitatis, idest, ab anno iv. Joakim, a quo usque ad Cyrum fluxerunt anni 49. & hebdomades septem; & rursus putatæ reliquæ septimanæ ab eodem anno 4. Joakim usque ad annum Græcorum 148. quo Judas constitutus fuit Dux populi, & pulso Antiochi exercitu Templum purgavit, anni sunt 441. sive hebdomades sexaginta tres. Templum, ut diximus, expoliatum ac profanatum fuerat ante dimidium hebdomadæ; Onias autem jugulatus ante integram hebdomadam anno Græcorum 141. Ita ergo omnia concordant adamussim, neque deest, neque redundat dies una: septuaginta hebdomades complentur in purgatione Templi, & in Juda Machabæo: septem in Cyro; sexaginta duæ in occisione Oniæ; dimidium hebdomadæ in Templi profanatione.

Resp. Illud novum Harduini systema esse aliorum omnium, quæ refutavimus, monstruosissimam compaginem; nam, si recte advertas, intrudit fere omnes Messias ab aliis con-

fictos, Cyrum præsertim, ac Judam, simulque commentum Marshami de Templo, & de fine unctionis. In omnibus ergo suis partibus jam expunctum est & contritum. Ad damus tamen in patrocinium veritatis aliqua. Ac primum detur Harduino. Oniam gessisse Christi typum; quamquam id neget P. Lamy in App. Chronolog. P. 2. cap. 4. propter eam quod Onias non Jerosolymis occisus sit, sed in templo Apollinis secus Daphnem; non suorum livore, sed insidiis Menelai; non ab amicis, sed ab Andronico; non derelictus a populo, sed vindicta, & lacrymis honestatus. Verum non est necesse, ut omnia in Typis conveniant. Dicimus ergo quod post Oniæ cædem populus non fuit a Deo derelictus, cum paucos post annos surrexerit Judas, qui debellavit impios, templumque purgavit; neque sub Antiocho defecisse sacra, & irrupsisse statutam desolationem censendum est, si illa restituit Machabæus; hæc autem paucis annis perduravit. Atque hæc ad primum, & secundum dicta sunt. Nam quod sequitur nullius est roboris, cum loquatur Daniel de *pacto* firmando per Christum, & Mathathias de zelo legis demonstrando per populum.

Unicum restat argumentum Chronologicum, in quo non uno tantum capite peccat Harduinus. Principio non ait Daniel supputandas hebdomadas *ab exitu verbi*, quod fortassis foret ambiguum, sed ait, *Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem*. Neque enim verum est *exitum sermonis*, ut Harduinus contendit, non posse significare Regis decretum: cum verbum *דבר* significet *sermonem, rem, aliquid, causam, negotium, preceptum, &c.* ut Pagninus, alique demonstrant ex 2. Reg. iij. 12. Deut. iv. 36. Exodi xviii. 16. xxxiii. 4. &c. atque in hoc loco omnem ambiguitatem tollant ea verba, *ad reverti faciendum, & ad ædificandum, &c.* quæ nequeunt intelligi nisi de Edicto Urbem reædificandi. Deinde si velit expendere ea tantum verba, *Ab exitu sermonis*, ut ea detorqueat ad divinam revelationem; cur non potius refert ad revelationem factam ipsi Danieli, de qua Angelus eodem cap. ix. v. 23. inquit, *Ab exordio precum tuarum egressus est sermo?* Aut cur non ad revelationem Isaïæ xlv. 28. ? Rursus hoc idem Harduini somnium fuit quorundam Hebræorum, quos confutavit R. Aben-Ezra Comm. in

in Daniele, & R. Azarias in lib. Meor Enajim, eo quod non debeant anni captivitatis in decem septimanis enumerari. Adde septem & sexaginta duas septimanas simul a Propheta comprehendi, atque ad unum referri terminum. Corruit itaque fictitium illud initium hebdomadarum a prophetia Jeremiae. Male etiam constituitur terminus septem hebdomadarum in Cyro, pessime in exitu captivitatis, nam juxta Recentiorum Chronologiam annus iv. Joakim incidit in annum Mundi 3398. Cyrus Mediam occupavit an. 3466. & Monarchia potitus est defuncto post biennium Dario Medo, anno 3468. qui est captivitatis postremus; itaut iv. annus Joakim sit servitutis primus, & primus Cyri, ut dixi, servitutis ultimus; ideoque ab anno iv. Joakim usque ad Cysum non fluxerunt anni 49. sed 70. Quam Chronologiam si respuas, saltem annorum 70. intervallum debes admittere.

CAPUT V.

Statuitur Epocha Regni Artaxerxis, & demonstratur Hebdomadam Danielis initium, ac finis.

Liquet ex praecedenti hebdomadas Danielis supputandas ab Edicto Regis Persarum de urbe Jerosolyma reaedificanda, & complendas in morte Christi, quam consignare necesse sit anno ab illarum hebdomadarum exordio 486. concurrente cum dimidio hebdomadae septuagesimae. Quatuor autem Regum Persarum pro Judaeis decreta colligunt nonnulli ex Scripturis. Emanatum est primum initio Regni Cyri conditoris Persarum Monarchiae, de quo Isaias cap. xlv. 28. & Esdras cap. i. 1. Promulgatum est alterum anno 2. Darii, quem Scaliger Nothum putavit, constat autem fuisse Hystaspidem: de quo edicto vide i. Esdrae iv. 24. & vi. 1. Emissum est iii. diploma anno Artaxerxis vii. quo Esdras cum plena Regis facultate Jerosolymam ascendit, ut habetur eodem libro cap. vii. 6. & 7. Edictum postremum obtinuit Nehemias ejusdem Artaxerxis pincerna anno Regis vicesimo, ut habetur 2. Esdrae cap. ii. 1. Nullum jam dubium est hunc Artaxersem fuisse Longimanum filium Xerxis filii Darii Hystaspidis.

Conveniunt recentiores accurati Chronologi

annos ante Christi nativitatem coarctantes ad 4000. fundatam a Cyro Monarchiam Persarum anno M. 3468. P. Julianae 4178 ante Vulgarem Aeram, sive Natale Christi Dionysianum 536. & Darii Hystaspidem regno potitum anno M. 3483. P. Jul. 4193. ante Aeram Christianam 521. De Artaxerse autem nequeunt Chronologi convenire. Nam supputantes hebdomades Danielis ab anno ejus septimo, ajunt obtinuisse regnum anno M. 3540. P. J. 4250. ante A. Ch. 464. ita ut annus septimus sit M. 3547. P. J. 4257. ante A. Ch. 457. quibus si addantur anni 29. A. Dionysianae, quo anno Christum affixum cruci Chronologi illi propugnant, resultat annus ab initio hebdomadarum 486. qui dimidium est hebdomadae septuagesimae. Qui autem septimanas putant ab anno Artaxerxis vicesimo, contendunt regno potitum anno M. 3531. P. Jul. 4241. ante A. V. 473. ita ut annus xx. incidat in annum M. 3551. P. Jul. 4261. ante A. V. 453. Ab hoc autem anno usque ad 33. A. V., in quo statuunt Christi mortem, fluxerunt pariter anni 486. & rectissime eadem hebdomadarum coalescit supputatio. Pendet ergo totius difficultatis enodatio ab Epocha Regni Artaxerxis Longimani, quam figere modo constitui.

PROPOSITIO I. Artaxerxes regno potitus est an. M. 3540. P. Jul. 4250. ante A. V. 464.

Demonstratur i. Eusebius in Chronico, quem sequuntur Sigonius de Republic. Atheniensium, alique complures, & quem in hoc non errare commonstrant proxima momenta, statuit principium regni Artaxerxis Longimani an. i. Olympiadis lxxix. Annus i. Olymp. lxxix. omnium consensu est ante A. V. 464.: & juxta supputationem, quam etiam Adversarii nostri sequuntur, M. 3540. Ergo hoc ipso anno regnum iniit Longimanus. II. Julius Africanus antiquissimus temporum supputator, ut ait Hieronymus in cap. ix. Danielis, scribit annum vigesimum Artaxerxis esse octogesimam & tertiam Olymp. annum quartum. At si retro enumeras ab anno 4. Olymp. lxxxiii. viginti annos, pervenies ad ann. i. Olymp. lxxix. Igitur anno i. Olymp. lxxix. signandum est initium regni Artaxerxis. III. Diodorus lib. xi. Biblioth. scribit Xersem patrem Artaxerxis fuisse interfectum ab Artabano an. 4. Olymp. lxxviii.

At Artaxerxes omnium Historicorum testimonio statim defuncto Patri successit. Fuit ergo regni ejus primus annus ineunte Olympiade lxxix. IV. Idem Diodorus libro xii. inquit Artaxersem vita sanctum anno 4. Olymp. lxxxviii., cum regnasset annos quadraginta. Atqui anni 40. non desinunt in anno 1. Olymp. lxxxviii., nisi supputetur ab anno 1. Olymp. lxxix. Ab hoc ergo anno Regnum Artaxerxis inchoandum est. V. Xerxes Darii filius, & Artaxerxis pater juxta accuratam recentiorum chronotaxim adeptus est regnum anno Mundi 3519. ante Æ. Vul. 485. At regnavit annis xxi., aut saltem xx. mensibusque aliquot, ut tradunt Eusebius in Chronico, Severus Sulpitius lib. 2. Georgius Syncellus pag. 76. edit. Parisiensis, Diodorus Siculus apud Salianum ad annum Mundi 3589. ii. Sigonius in libro de Ateniensium Temporibus, alique communiter. Computati autem anni xxi. aut xx. ab anno Mundi 3519. & ante Æram Vulgarem 485. desinunt in anno Mundi 3540. aut in postremos menses anni præcedentis. Anno ergo Mundi 3540. sive P. J. 4250. regnare cœpit Artaxerxes Longimanus Xerxis filius. Atque id, inquit doctissimus Gravesonius dissert. xv. de Myst. & An. Christi, paragrapho primo, *extra omnem dubitationis aleam positum esse debet.*

PROPOSITIO II. Nullo pacto consignari potest annus vicesimus Artaxerxis anno M. 3551. P. Jul. 4261. ante Æ. V. 453.

Demonstratur I. Initium regni Artaxerxis est, ut vidimus, anno M. 3540. P. Jul. 4250. ante Æ. Ch. 464. Ergo annus vicesimus Artaxerxis erit an. M. 3560. P. Jul. 4270. ante V. Æ. 444. & labitur nova Chronologia annis ix. II. Xerxes occisus est, ut liquet ex dictis, anno 4. Olymp. lxxviii. postquam regnaverat annis 21. regnum enim auspiciatus est juxta probatam ab adversariis nostris Chronologiam anno M. 3519. a quo usque ad annum 3540. & ad 1. Olymp. lxxix. fluxerunt anni 21. Igitur annus 20. Artaxerxis est ann. M. 3560. III. Ut annus 20. Artaxerxis statuatur ann. M. 3551. vel, ut alii putant, anno proximo præcedenti, cum Xerxes regnare cœperit an. 3519. consequens est, ut obierit anno 3531. vix exacto anno regni sui duodecimo. Atqui Xerxes regnavit annos xxi. aut saltem xx. communi Veterum consensione. Ergo Xerxes, ut etiam supra demonstratum est, obiit anno

Mundi 3539. aut 3540. qui est annus 1. Regni Artaxerxis. IV. Ut Adversarii nostri hunc nodum solvant, contendunt cum Usserio supputandum annum primum Artaxerxis ab anno, quo Xerxes omnes Græcos adversus se concitavit, & ante expeditionem ad Bellum Persicum designavit juxta patrias leges heredem regni, ita ut Artaxerxi regni sui anni 48. tribuendi sint, patri vix 12. At hoc unum Adversariorum nostrorum præsidium validissimis argumentis concutitur. Primo si fateamur Artaxersem jam ab anno xii. patris designatum fuisse Regni successorem: ergo ne ab eo anno regnavit? Deinde processit Xerxes ad Bellum Persicum anno 1. Olymp. lxxv. regnare autem cœpit anno 3. Olymp. lxxvii. interfectus est an. 4. Olymp. lxxxviii. ut constat ex præcedenti propositione, & ex Sigonio de Republ. Athen. & Meursio de Archontibus Athenarum. Igitur si regnum Xerxis perduravit dumtaxat usque ad Bellum Persicum, quinque tantum annis regnavit, non 12. si vero ad annum 4. Olymp. lxxxviii. regnavit annis 21. quod nos cum probatissimis Chronologis affirmamus. Præterea detur usque ad Persicam expeditionem fluxisse Xerxis annos xxi., nequeunt ab anno xii. Xerxis supputari anni Artaxerxis 48. Vel enim asseris cum Pererio, & Petavio a Xerse filium in regni communionem fuisse adscitum, vel cum Usserio detrahis ab annis Xerxis annos 8. addendos annis 40. Artaxerxis. Atqui Artaxerxes non fuit a Patre assumptus in regni communionem, cum ex Justinol. lib. iiii. constet fuisse puerum, cum Xerxes occisus fuit ab Artabano. Quam ergo Artaxerxes ætatem duxit vertente anno paterni regni duodecimo? Accedit quod Petavius sententiam suam nititur probare ex fuga Themistoclis, quæ, ut demonstrat Huetius D. E. Prop. ix. cap. viii., non Artaxersem, sed Xersem, nondum imperante filio, convenit: & si ad Artaxersem scribunt aliqui confugisse, id factum narrant post mortem Xerxis. Neque statuenda est Epoca regni Artaxerxis cum Usserio an. M. 3531. P. Jul. 4241. ante V. Æ. 473. Nam Ptolomæus in Canone Math. Diodorus lib. xi. Bibl. Eusebius in Chron. & omnes veteres tribuunt Xerxi annos xxi. Artaxerxi xl. aut Artaxerxi xli. Xerxi xx. Cur ergo uni xii. alteri xiv. tribuamus? Denique mortem Xerxis incidere in annum 4. Olymp. lxxxviii.

lxxviii. apertissime a nobis demonstratum est supra, ideoque perperam anni hujus Regis detruncantur.

Ex his colligitur emendandas esse tabulas Chronologicas, & supputationes Regum Persarum ad hunc modum:

Cyrus Monarchiam Persarum fundavit an.	3468 ante Æ.V.	536
Cambises iniit regnum.	3475	529
Darius Hystaspis.	3483	521
Xerxes.	3519	485
Artaxerxes Long.	3540	464
Xerxes II.	3580	424
Darius Nothus.	3581	423
Artax. Mnemon.	3600	404
Ochus.	3643	361
Arsen.	3666	338
Darius Codom.	3668	336
Regnavit annis 6.	3674	330

Cyro itaque tribuuntur anni vii. Cambisi viii. in quibus comprehenduntur Magi 7. menses. Dario Hystaspidi xxxvi. Xerxi xxi. Artaxerxi Longimano xl. Xerxi II. & Secundiano i. Ocho, qui & Darius Nothus, xix. Artaxerxi Mnemoni xliii. Ocho xxiii. Arsen iii. Dario Codomano vi. Hunc expugnavit Alexander Philippi Macedo.

PROPOSITIO III. Hebdomades Danielis initium ducunt ab anno vii. Artaxerxis Longimani.

Demonstratur I. Annus Artaxerxis vii. est annus M. 3547. ante Æ. V. 457. P. Jul. 4257. & annus 4. Olymp. lxxx. Ab hoc anno supputandæ sunt hebdomadæ Danielis. Ergo hebdomadæ Danielis supputandæ sunt ab anno vii. Artaxerxis. Probatur minor. Christus, ut suo loco demonstrabitur, mortuus est anno Æ. V. 29. P. Jul. 4742. anno i. Olymp. ccii. mortuus est autem in medio hebdomadæ lxx. sive post annos 486. jam exactos ab hebdomadarum initio. Atqui si ab anno Æ. V. 29. P. Jul. 4742. & primo Olymp. ccii. retrocedas per annos 486. jam exactos, pervenies ad annum M. 3547. P. Jul. 4257. & ad an. 4. Olymp. lxxx., qui est vii. Artaxerxis. Igitur ab anno vii. Artaxerxis hebdomadæ Danielis supputandæ sunt. Demonstratur 2. Quoniam prædictæ hebdomadæ, ut constat ex capite præcedenti, referuntur ad mortem Christi. Si ergo Christus, ut nunc supponimus, mortuus est anno Æ.

V. xxix. debent supputari ab anno ante Æ. V. 457. Nam si annis 457. addas an. 29. resultat dimidium hebdomadæ lxx., incidens in an. 486. Hæc in nulla alia Chronotaxi possunt convenire, nisi aut pervertas Epocham Regum Persarum, aut retrahas annum Passionis Christi.

Idem demonstratur revocando nos ab abaco rationali ad prophetiam Danielis. Supputandæ sunt hebdomadæ ab amplo Regum Persarum diplomate, atque a facultate Judæis facta redeundi in patriam, reædificandi templum, urbemque Jerusalem: id enim sonant verba Prophetæ, *Ab exitu sermonis ad reverti faciendum, & ad ædificandum Jerusalem.* Atqui plena illa, & ampla facultas facta est anno Artaxerxis Longimani septimo. Igitur ab hoc anno sunt prædictæ hebdomades supputandæ. Probatur minor. Decretum enim concessum Esdræ anno Regis septimo est: *A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis ire in Jerusalem, tecum vadat.* En facultas, ut omnes pro libito reverterentur. Sequitur decretum: *A facie enim Regis, & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Judeam, & Jerusalem in lege Dei tuæ, quæ est in manu tua.* En data Esdræ *Αυτονομία*, & potestas utendi suis juribus. Sunt in regio diplomate & hæc verba: *Libere accipe, & studiose eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia, & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Jerusalem. Sed & si quid tibi, & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei vestri, facite.* En restitutus Dei cultus, & data facultas in quodlibet opus erogandi pecuniam: & postremo concessa est Esdræ immunitas ab omni tributo, & plenissima judicandi auctoritas. Vide regium Edictum lib. i. Esdræ cap. vii. a v. 12. ad 28. Dedit ergo Rex Esdræ omnem, ac plenissimam facultatem, atque, ut ibidem legitur v. 6., *omnem petitionem ejus.*

Qui repetunt hebdomadarum initium ab anno Artaxerxis xx. inquirunt nullum in tam amplo decreto extare verbum de Urbe reædificanda. Non extat quidem expresse; sed, si diploma expendas, extat majori, quam si expressum foret, munificentia. Primo enim, quid est *dare omnem petitionem*, nisi supplicationibus Esdræ nihil penitus denegare?

Deinde cui populo a vectigalibus & tributis immuni, consistenti in patria, atque facto *αὐτονομία*, sui que juris, urbem construendi facultas aut lege aliqua, aut consuetudine denegatur? Præterea si potuit Esdras insumere argentum in omni opere, quod ei placuisset, cur non potuit sumptus facere in mœnibus construendis? Ad hæc revera ab anno Artaxerxi vii. cœpit Jerusalem ædificari: nam ideo Nehemias anno Artaxerxis xx. novum de reædificanda Urbe diploma impetravit, quod veniens Hananus retulit, Judæos in afflictione magna esse, & murum Jerusalem dissipatum, & portas combustas: quo accepto nuncio Nehemias amare flevit, & ad Artaxersem accedens doloris sui causam exposuit, obtinuitque facultatem proficiscendi in Judæam. Vide 2. Esdræ cap. 1. & 11. Sane non fuit hujus luctus, novique decreti causa devastatio Urbis facta a Chaldæis sub Nabuchodonosore; cur enim de hac quam noverat, Nehemias interrogasset Hananum? cur audita dissipatione murorum fuisset tam acerbe contristatus? Iterum ergo ab iis, qui ægre ferebant prosperitatem Israel, sive Moabitæ fuerint, sive alii finitimi, ædificium cœptum ab Esdra fuit dissipatum. Hinc anno xx. Artaxerxis potius Nehemias, facultatem obtinuit proficiscendi in Jerusalem, & vi decreti ab anno jam septimo emanati ædificandi Urbem, quam decretum novum, & a præcedenti diversum. Legimus quippe lib. 2. Esdræ cap. 11. 5. ita dixisse Nehemiam: *Si videtur Regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam*. Legimus v. 6. Regem annuisse. Legimus v. 7. & 8. petiisse Nehemiam Epistolas Regis ad duces Regionis trans Flumen, ut nulla accepta molestia traduceretur in Judæam, & Epistolam ad Asaph custodem saltus, ut ei ligna concederet. Decretum non legimus, nisi promulgatum anno vii. Regis, & ad verbum in cap. vii. libri primi Esdræ enarratum. Vi ergo hujus Edicti Nehemias Jerosolymam ædificaturus a rege Artaxerse discessit: aut si novum obtinuit diploma, fuit innovatio prioris.

Demum in sententiæ nostræ confirmationem accedit, quod præter exactissimam hebdomadarum supputationem, & exitum in anno passionis Christi, ac præter literalem prophetiæ sensum, absque ullo nexu distingui-

tur facta a Daniele hebdomadarum partitio. Primo enim Daniel absolute connumerat septimanas lxx. Deinde ab Edicto de reædificanda urbe usque ad Christum vii. & lxx. Postea ait occidendum Christum post hebdomadas lxx. tandem inquit confirmandum a Christo *pactum* in hebdomada 1. & in medio hebdomadæ esse occidendum. Revelavit quippe Danieli Gabriel Angelus decisa esse super populum super urbem sanctam Jerusalem sabbata lxx. idest, a populo Israel in Urbe Jerosolyma celebranda fore lxx. Sabbata sabbatorum ante finem peccati, & humani generis Redemptionem. Atque tot celebrata revera sunt. Nam si primum sabbatum incipit anno ante Æ. V. 457. septuagesimum incipit an. Æ. V. 26. Posita ergo Judæorum *Autonomia* in an. vii. Artaxerxis, habes septuaginta hebdomadas decisas super populum Israel, & super Civitatem sanctam; nam proximo sabbato jam deleta erat iniquitas. Ab ea vero *Autonomia* usque ad manifestationem Christi, sive ab anno ante Æ. V. 457. usque ad annum xv. Tiberii Cæsaris Æ. Vulg. 26., quo Christus baptizatus est, sunt hebdomades vii. & lxx. idest anni 483. Si disjungas hebdomadas vii. a lxx. illæ vii. comprehendunt annos 49. qui sunt inter unum & alterum Jubilæum. Posito ergo primo anno sabbatico in anno vii. Artaxerxis ante Æ. V. 457. Jubilæum erit an. ante Æ. Vulg. 408. Porro si Christus passus est an. Æ. V. 29., passus est post hebdomadas lxx. idest post annos 434. & in dimidio sequentis hebdomadæ. In ultima hebdomada confirmasse pactum, & in medio hebdomadæ fuisse affixum cruci, satis manifestum est. Igitur si constituas initium hebdomadarum anno Artax. vii. cohæret etiam illarum accurata sectio & partitio: & si hanc tribuere velis idiomati hebraico saepe minorem numerum præponenti, adhuc habes ab anno vii. Artaxerxis usque ad Christum præfixum annorum numerum, ut constet ex Chronologicis demonstrationibus paulo supra productis.

RESPONDETUR OBJECTIONIBUS.

Per pauca adversus productam Chronotaxin opponi possunt, eaque ex dictis facillime diluuntur. Oppones 1. Cyrus omnium primus facultatem fecit urbem reædificandi, quem admodum prædixerat Isaias xlv. 28. & comple-

tum esse constat ex cap. 1. lib. primi Esdræ.

Resp. non posse ab anno 1. Cyri initium ducere Danielis hebdomadas, sive spectata Chronologia, temporumque ratione, sive concessa ab eo facultate. Si expendas Chronologiam ab anno 1. Cyri usque ad Christi Passionem fluxerunt anni 565. cum Monarchiam condiderit anno ante Æ. Vulg. 536. Christus vero cruci affixus sit anno ejusdem Æræ 29. Si attendas factam a Cyro facultatem, extenditur illa duntaxat ad Templi ædificationem, non ad muros urbis, ut apparet ex laudato cap. 1. Esdræ v. 2. & 3. Nihilo tamen minus completum in Cyro est Isaïæ vaticinium, in quantum ipse facta Judæis potestate redeundi, fuit restorationis Jerosolymorum primus auctor; & per ejus successores ac filios, quibus Prophetæ patronymice tribuere solent nomina patrum, ut Augustinus demonstrat octava ad Dulcitium quæstione, *completa est Dei voluntas*.

Opp. 2. Putabimus ergo septimanas cum Scaligero, & Drusio ab anno 2. Darii Nothi, quem dedisse eandem facultatem Hebræis liquet ex cap. vi. libri 1. Esdræ.

Resp. Scaligeri sententiam iisdem momentis everti; quippe non cohæret cum ratione temporum, quoniam annus 2. Darii Nothi est ante Æ. V. 422. ideoque ab anno 2. Darii usque ad annum 29. ejusdem Æræ anni tantum 451. fluxerunt, & desunt usque ad complementum temporis prædefiniti a Daniele anni 35. neque cohæret cum Prophetico Danielis oraculo, eo quod decretum Darii est idem ac decretum Cyri, cujus autographum inventum est in Ecbatanis, spectatque ad solam ædificationem Templi, ut patet ex cap. 6. libri 1. Esdræ v. 2. & 3. Adde absurditatem opinionis Scaligeri, ex qua sequitur Zorobabelem, & Jesum Josedeidem superasse humanæ vitæ diuturnitatem. Etenim Zorobabel anno 1. Cyri, qui fuit annus M. 3468. erat dux Hebræorum: annus autem 2. Darii Nothi incidit in annum M. 3582. tenuerat ergo Zorobabel Judæorum principatum regnante Dario anno 114. Adde incertos annos, quibus Zorobabel vixerat antequam principatum iniret, & reverteretur in terram Judæ, annosque vitæ suæ post annum 2. Darii Nothi. Quod argumentum valet de Josue, cum & ipse cum Zorobabele reversus sit in Jerusalem anno 1. Cyri, ut constat ex cap. 2. lib. primi Esdræ,

& superites fuerit sub Dario, & Artaxerse, ut liquet ex lib. 2. cap. vii. Lapsus est ergo Scaliger, quod legerit cap. iv. lib. 1. nomen Artaxerxis, qui regnavit ante Darium, non animadvertens Artaxersem illum esse Cambisem, & Artaxerxis nomen quod significat *strenuum bellatorem*, Regibus Persarum fuisse commune. Debuit ergo pro anno 2. Darii Nothi statuere annum 2. Darii Hystaspidis, idest, annum M. 3484. ante Æ. V. 520: Verum & ab hoc anno usque ad annum 29. Æ. Dionysianæ fluxerunt plus quam lxx. hebdomadæ, & anni 549. atque decretum Darii nil addidit decreto Cyri, ut dictum est modo.

Opp. 3. Repetendum est hebdomadarum initium ab anno xx. Artaxerxis Longimani, qui Nehemiæ dedit amplissimam ædificandi Jerusalem auctoritatem, ut habetur 2. Esdræ cap. ii. 5. & 6. Non ergo ab ejusdem Regis anno septimo.

Resp. ab anno 20. Artaxerxis ad annum 29. Æræ Vulgaris fluxisse annos tantum 473. ut constat ex propositione 1. haud recte alligari ab Usserianis vicesimum Artaxerxis anno ante Vulg. Æ. 453. ut liquet ex propositione 2. falso supponi Esdræ non obtinuisse anno Artaxerxis vii. facultatem ædificandi Jerosolymam, ut apparet ex Prop. 3. non bene poni passionem Christi anno V. Æ. 33. ut nunc supponimus.

Opp. ultimo. Daniel enumerat hebdomadas annorum Lunarium, ut post Africanum tenuerunt quamplures, præsertim Theodoretus, Zonaras, Pererius, Huetius. Nam Hebræi annos numerant juxta cursum lunæ; & Propheta ait loqui se de hebdomadibus *abbreviatis*.

Resp. Hebræos juxta lunæ cursum numerare quidem menses, sed non annos. Etenim quotannis celebrant Pascha luna xiv. primi mensis, incipiunt autem annum suum a prima luna propinquiori Æquinoctio Verno: quod ni facerent, cum annus solaris superet annum lunarem diebus undecim, & lunæ cursus peragatur intra viginti novem dies, & sex horas; post certum annorum intervallum deberent in eodem anno bis Pascham facere: hoc autem incommodum devitant usu mensis embolismalis, sive intercalaris, quo luna complere possit annum solis lustrationem. Præcepto etiam Exod. xxxiv. 22. singulis annis celebrant solemnitate

tate in Tabernaculorum quando redeunte anni tempore cuncta conduntur, & consequenter annum solarem observant; quoniam festum Tabernaculorum singulis annis septimis aperiēbat in Autumno sabbatum terræ. Igitur & Daniel solares annos spectavit, maxime quod lunares anni 490. nequeant præcise in annum Passionis Christi cadere, ut quisque ductis calculis deprehendet. *Abbreviatus* ergo Daniel appellavit hebdomadas lxx. quia numerus est *decisus* & definitus: neque in fine postremæ hebdomadis, sed in dimidio occisus est Christus. Subjiciam ad pleniorē hujus quæstionis intelligentiam numericum Hebdomadarum paradigma.

Incipit H. 1. Anno ante V. Æ. 457. M. 3547.

II.	450.
III.	443.
IV.	436.
V.	429.
VI.	422.
VII.	415.
VIII., & 1. ex lxi.	408. M. 3596.
IX.	401.
X.	394.
XI.	387.
XII.	380.
XIII.	373.
XIV.	366.
XV.	359.
XVI.	352.
XVII.	345.
XVIII.	338.
XIX.	331.
XX.	324.
XXI.	317.
XXII.	310.
XXIII.	303.
XXIV.	296.
XXV.	289.
XXVI.	282.
XXVII.	275.
XXVIII.	268.
XXIX.	261.
XXX.	254.
XXXI.	247.
XXXII.	240.
XXXIII.	233.
XXXIV.	226.
XXXV.	219.
XXXVI.	212.
XXXVII.	205.

XXXVIII.	198.
XXXIX.	191.
XL.	184.
XLI.	177.
XLII.	170.
XLIII.	163.
XLIV.	156.
XLV.	149.
XLVI.	142.
XLVII.	135.
XLVIII.	128.
XLIX.	121.
L.	114.
LI.	107.
LII.	100.
LIII.	93.
LIV.	86.
LV.	79.
LVI.	72.
LVII.	65.
LVIII.	58.
LIX.	51.
LX.	44.
LXI.	37.
LXII.	30.
LXIII.	23.
LXIV.	16.
LXV.	9.
LXVI.	2.
LXVII. An. Æra Vulg.	5.
LXVIII.	12.
LXIX.	19.
LXX.	26.

Hoc anno baptizatus est Christus.

Dimidium H. sive anni 111. 29.

Hoc anno Christus passus est.

SCHOLION.

„ Sunt inter recentiores viri doctissimi,
 „ qui sententiam subducentium hebdo-
 „ madas Danielis ab anno Artaxerxis septi-
 „ mo conciliare student cum sententia illo-
 „ rum, qui easdem hebdomadas supputan-
 „ das esse contendunt ab anno prædicti Re-
 „ gis vicesimo. Complures etiam sunt, qui
 „ priori sententia refutata, pro altera pu-
 „ gnant acerrime, & hanc tabula deprom-
 „ pta ex annis Sabbaticis, quasi ante con-
 „ spectum omnium constituere, omnique ni-
 „ su propugnare conantur. Est ulterius Au-
 „ ctor magno ingenio præditus, & summo
 „ stu-

„ studio novam planissimamque, ut putat,
 „ Chronologiam exornans, mihi pro sua hu-
 „ manitate communicatam, & quamprimum
 „ typis committendam, qui missis Chrono-
 „ logorum tricis, omnem nodum a se quam-
 „ facillime explicari arbitratur. De his quæ-
 „ dam duximus esse adnotanda.

„ Scriptores illi recentiores parum, aut
 „ nihil in describenda Monarchia Persarum
 „ discedentes a Tabula a nobis propositione
 „ 2. prope finem præmissa, collocant ini-
 „ tium principatus Artaxerxis Longimani,
 „ quo solus coepit regnare, in anno Mundi
 „ 3540. Annum ejusdem Regis vicesimum
 „ in anno M. 3560. veram Christi Nativi-
 „ tatem in anno M. 4000. initium Æræ
 „ Vulgaris in anno M. 4005. & Redem-
 „ ptoris nostri mortem in anno 4034. Nec
 „ latum unguem a Chronologis istis discessi-
 „ mus, ut constat ex præcedentibus proposi-
 „ tionibus prima & secunda, & constabit
 „ magis magisque ex cap. 2. & 7. libri
 „ xxix. At hi docti viri putant Artaxersem
 „ Longimanum regnare coepisse una cum
 „ Patre Xerse adhuc vivente, & secundam
 „ expeditionem parantem in Græciam anno
 „ M. 3531. ideoque ajunt annum regni
 „ Artaxerxis septimum, si ab anno 3540.
 „ quo regno solus potitus est, supputetur,
 „ concurrere cum anno M. 3548. secus, si
 „ ab anno 3531. subducatur.

„ Jam vero, inquiunt, ut Longimanus
 „ proficiscente patre ad bellum Rex initia-
 „ retur, postulabat lex & consuetudo Per-
 „ sarum, de qua Herodotus lib. 7. cap. 14.
 „ Verum non utitur hac Epoca Esdras re-
 „ ferens libro ii. cap. 7. regis Artaxerxis di-
 „ ploma emanatum anno 1548. nam si regni
 „ ejus computetur tempus ab anno 1531. se-
 „ ptimus annus incidit in annum 1537. sci-
 „ licet in præcedens decennium. A prædi-
 „ cto itaque anno 3548. deducti anni 490.
 „ seu septuaginta Danielis hebdomadæ, in-
 „ veniuntur completi in anno M. 4038. &
 „ consequenter compertum erit Christum su-
 „ biisse crucis patibulum in medio hebdoma-
 „ dis septuagesimæ, cum mortuus sit anno
 „ M. 4034. non vero, ut Usserius, Tille-
 „ montius, Natalis Alexander, & recentio-
 „ rum complures contendunt, in anno M.
 „ 4037. vel 4036. supputantes hebdomades

„ septuaginta ab anno M. 3550. vel 3551.
 „ Enimvero a prædicto an. M. 3548. usque
 „ ad annum Dominicæ Passionis 4034. flu-
 „ xerunt anni solares 486 cum trimestri,
 „ adeoque incidit in eundem annum dimi-
 „ dium hebdomadis septuagesimæ, in quo
 „ Christus prædictus fuerat moriturus. Atque
 „ idem plane consequitur, si dicatur annum
 „ 3548. concurrere cum anno 20. Artaxerxis,
 „ regni hujus annos enumerando ab eo tem-
 „ pore, quo primum incoepit regnare cum
 „ Patre, dummodo id figendum dicatur in
 „ anno M. 3538. non vero in an. M. 3531.
 „ Quo enim anno præcise Artaxerxes Lon-
 „ gimanus assumptus fuerit a Patre in con-
 „ sortium regni, nequit liquido definiri.

„ Idem prorsus inferitur, si deducantur 70.
 „ hebdomades, & anni 490. ab anno vice-
 „ simo Artaxerxis, computato eodem anno a
 „ tempore, quo solus coepit regnare, Xerse
 „ patre suo insidiis Artabani e vivis sublato
 „ & si anni prædicti 490. intelligantur *Lu-
 „ nares* esse, non autem *Solares*. Constituto
 „ enim initio regni Artaxerxis in anno M.
 „ 3540. annus regni ejus vicesimus erit an-
 „ nus M. 3560. Ab anno autem mundi
 „ 3560. usque ad Christi mortem, sive us-
 „ que ad annum 4034. computantur anni
 „ 474. & post annum alterum anni 475.
 „ qui ad *Lunares* reducti sunt anni 490. In
 „ hoc autem computo completur hebdoma-
 „ da septuagesima in anno M. 4035. & pro-
 „ ximo post Domini crucifixionem. Neque
 „ enim quod ait Daniel, Christum occiden-
 „ dum *in medio hebdomadæ*, ita arithmetice
 „ accipiendum est, ut cruci affigendus foret
 „ labente hebdomadis anno quarto: sed illud *in
 „ medio* positum recte dicitur, quod situm est
 „ inter extrema, scilicet inter hebdomadæ
 „ diem, sive annum, primum & ultimum.
 „ Hæc in *Apparatu Chronologico* Hadriani
 „ Daude illustris Societatis Jesu Historicus,
 „ atque in *Paradigmate Monarchiæ Persa-
 „ rum* illinc deprompto, additoque Prolego-
 „ menis Bibliorum, quæ Remondinianis ty-
 „ pis prodierunt in lucem.

„ Hæc nihil incommodi nobis adferunt:
 „ sed nihilominus non sunt ad complanan-
 „ das difficultates idonea, atque ut existi-
 „ mantur ab auctoribus suis, expedita. Ac
 „ primum, si Artaxerxes regnare coepit cum
 „ Patre

„ Patre anno M. 3531. annus regni ejus vi-
 „ cesimus concurrere debet cum anno 4551.
 „ quod non tantum nos superiori propositio-
 „ ne 2. refutavimus, verum etiam refellitur
 „ in *Apparatu Chronologico* nuper laudato.
 „ Deinde si primus annus principatus Artaxer-
 „ xerxis, ex quo solus regnare coepit, est an-
 „ nus M. 3540. annus septimus debet esse
 „ annus M. 3547. uti nos affirmavimus prop.
 „ 3., non ut habetur in prædicta P. Dau-
 „ de *Chronologia*, annus M. 3548. Nec,
 „ dum eandem sectamur Epocham, debe-
 „ mus diversa annorum statuere principia,
 „ quo tantum præsidio ista alioquin levis,
 „ objectatio evanesceret. Præterea regnum
 „ Artaxerxis cum patre, neque auctoritate
 „ Herodoti potest demonstrari, neque stabi-
 „ liri ratione aliqua, neque ad solvendam de
 „ 70. hebdomadibus quæstionem quidquam
 „ valet. Præter ea namque, quæ produxi-
 „ mus propositione 2. verba Herodoti libro
 „ 7. cap. 14. non significant Artaxersem re-
 „ gnasse cum patre, sed a Patre designatum
 „ fuisse, ut post sui obitum regnum admi-
 „ nistraret; immo loquitur de Dario Hysta-
 „ spide, qui castra movens Xersem filium
 „ suum in regno sibi successurum declaravit.
 „ *Movente vero Dario, inquit Herodotus,*
 „ *contra Ægyptios, & Athenienses, ingens*
 „ *inter ejus Liberos de Principatu exorta dis-*
 „ *sensio est, quoniam ex instituto Persarum*
 „ *oportebat ita demum ire in expeditionem,*
 „ *cum regni successorem declarasset.* Quo in
 „ loco sententiæ oppositæ, regnique simulta-
 „ nei propugnatores, nescio an incogitantia,
 „ an opinionis suæ confidentia, pro illis
 „ verbis, *Cum regni successorem declarasset,*
 „ *reddiderunt, Cum regem constituisset.* Vi-
 „ deatur Prop. 9. de *Demonstrat. Evang.*
 „ doctissimus Abrincensium Episcopus.
 „ Ad Herodoti testimonium, quo deprava-
 „ to patroni oppositæ sententiæ abutuntur,
 „ accedunt momenta alia gravissima. Ac
 „ primum. Affirmant viri illi docti Artaxer-
 „ sem fuisse a patre constitutum Regem
 „ Persarum an. 474. ante Æram Christianam,
 „ cum proficisceretur ad bellum, id postu-
 „ lante instituto Persarum. Verum longe
 „ difficilior pugna cum Græcis commissa fuit
 „ anno ante Æram Dionysianam & Vulga-
 „ rem 480. idest, annis septem, antequam
 „ illa Artaxerxis inauguratio, ut asseritur,
 „ eveniret. Eo itaque anno 480. Xerxes

„ successorem suum declarasset, si hoc po-
 „ tuiissent lex, & consuetudo Persarum.
 „ Concurrisset ergo annus vicesimus Artaxer-
 „ xerxis cum anno 460. ante Christum, at-
 „ que is cruci fuisset suffixus hebdomada se-
 „ ptuagesima jam transacta, exactisque annis
 „ 490. ante triennium ac trimestre, scilicet
 „ ante annum Æræ vulgaris 26. Quis au-
 „ tem ante annum Æ. V. 26. retrahat Do-
 „ mini crucifixionem? Profecto Xersem an-
 „ no 1. Olymp. 75. qui fuit annus 480. an-
 „ te Christum, & regni sui annus quintus,
 „ ingenti classe 800000. peditum, ratumque
 „ 1200. invasisse Græcorum ditionem nequit
 „ in dubium revocari, id asserentibus Hi-
 „ storicis probatissimis, nec iis, cum quibus
 „ dissertatur, repugnantibus. Isti præterea
 „ tradunt Xersem suscepisse anno 474. ante
 „ Christum expeditionem contra Græcos,
 „ eaque occasione regem constituisse filium
 „ suum Artaxersem, ut ulcisceretur mortem
 „ Pausaniæ, quem Lacedæmones occiderunt
 „ obstructis foribus sancti Minervæ, quo, ne
 „ violatæ fidei lueret pœnas, confugerat.
 „ At Pausanias occisus est anno 4. *Olympia-*
 „ *dis* 75. ante Christum 477. ut scribit
 „ Diodorus Siculus libro undecimo. At nul-
 „ lum bellum fuit Persis adversus Græcos
 „ ante annum 470. præcedentem Christia-
 „ nam Æram. Belli itaque hoc anno susce-
 „ pti causa dici nequit mors Pausaniæ. Cur
 „ enim rex potentissimus de vindicanda il-
 „ lius morte post exactum septennium deli-
 „ berasset? Cur etiam quod Xerxes extra
 „ Persidem profectus ad bellum fecisse dici-
 „ tur anno ante Christum 470. protrahitur
 „ ad annum 474.? Denique, (nec enim
 „ quæ dixi de Artaxerxis ætate, repetam
 „ modo) in cap. 7. lib. 1. *Esdra* versu 8.
 „ ubi legitur Esdram cum sociis adscendisse
 „ Jerosolymam cum edicto, magnisque mu-
 „ neribus regis Artaxerxis anno hujus *septi-*
 „ *mo*, enumerantur anni ab eo tempore,
 „ quo coepit solus regnare post mortem pa-
 „ tris. Eadem ergo ratione computantur an-
 „ ni ejusdem Artaxerxis libro *Esdra* 2. cap.
 „ 2. 1. ubi habetur, Nehemiam impetrasse
 „ regias litteras, quibus ædificare posset ur-
 „ bem Jerosolymam, eamque muris, portis,
 „ turribusque muniendi anno *vicesimo* *Arta-*
 „ *xerxis Regis*. Atque momentum istud eo
 „ videtur robustius, quod duplicem nullibi
 „ Epocham Artaxerxis traditam inveniamus,

„tribuentibus Historicis omnibus eidem Ar-
 „taxerxi annos regni quadraginta, & conse-
 „quenter annos istos supputantibus anno M.
 „3540. quo solus regnare coepit. Fictitia
 „est itaque duplex Artaxerxis Epochæ; ne-
 „que hujus præsidio oppositæ de Computo
 „Danielis hebdomadibus assertiones possunt
 „conciliari.

„Fateor tamen enumerantium annos Ar-
 „taxerxis a patris expeditione sententiam non
 „esse omnino improbabilem. Neque enim
 „flocci faciendum est momentum illud,
 „quod post clarissimum Dionysium Petavium
 „promunt quidam ex fuga Themistoclis.
 „Themistoclem enim a Lacedæmoniis accu-
 „satum, & Athenis expulsam confugisse ad
 „Artaxersem filium Xerxis nuper regnantem,
 „scribunt Thucydides, & Charon Lampsa-
 „cenus apud Plutarchum in Vita ejusdem
 „Themistoclis. Hujus vero fuga juxta Dio-
 „dorum Siculum contigit anno secundo
 „Olympiadis 77. qui concurrit cum anno
 „471. ante Æram Christianam; at Diodo-
 „rus non affirmat Themistoclem confugisse
 „ad Artaxersem, quemadmodum asserunt
 „apud Plutarchum Thucydides & Charon,
 „sed ait asylum & refugium quæsisse apud
 „Xersem. Hæc vero conciliari nequeunt,
 „nisi dicamus Artaxersem anno ante Chri-
 „stum 471. simul cum patre suo Xerse re-
 „gnavisse, mortuo autem patre regnum fuisse
 „indeptum anno ante Christianam Epo-
 „cham 465. & Mundi 3540.

„Non est tamen momentum istud, ut
 „primo apparet adspectu, validum ac robu-
 „stum. Quid enim si dicamus pro Xerxis
 „nomen Artaxerxis apud Diodorum irrepsisse?
 „quid si reponamus tam Xerxis, quam
 „Artaxerxis nomina fuisse regibus Persarum
 „communia? Sed his prætermisiss, quæ
 „magna probabilitate assererentur, constat
 „quid respondendum sit ex præcitatis verbis
 „Herodoti, Themistoclem nempe confugisse
 „ad Xersem eo tempore, quo processit
 „ad gerendum bellum adversus Græcos, si-
 „mulque ad Artaxersem, quem profecturus
 „ad bellum declaraverat post se regnatu-
 „rum. Et quidem hæc responsio dictis co-
 „hæret: siquidem inter Persas, Græcosque
 „dissidia & bella primum exorta sunt circa
 „annum 470. ante Æram communem, ut
 „dictum est supra; Themistoclem vero con-
 „fugisse ad Regem Persarum anno 471.

Berti Theol Tom. V.

„adstruunt ipsi contrariæ argumentationis
 „architecti, innixi verbis Diodori fugam
 „Themistoclis referentis ad annum secun-
 „dum Olympiadis septuagesimæ septimæ.
 „Addunt insuper duplicis illius Epochæ
 „assertores, non repugnare, si diversis in-
 „spectis initiis idem annus sit septimus,
 „simulque vicesimus regni Artaxerxis. Ete-
 „nim in quarto Regum libro cap. 24. 8.
 „legimus: *Decem & octo annorum erat Joa-*
 „*chin cum regnare coepisset, & tribus men-*
 „*sibus regnavit in Jerusalem*: in secundo
 „autem libro Paralipomenon cap. 36. 9.
 „habetur, *Octo annorum erat Joachin, cum*
 „*regnare coepisset, & tribus mensibus ac de-*
 „*cem diebus regnavit in Jerusalem*. Plura
 „hujus generis adduci possunt exempla:
 „hoc autem adeo perspicuum est, atque
 „expressum, ut frustraneum sit alia hujus-
 „cemodi in medium proferre.

„Respondemus neminem esse, qui negat
 „posse ejusdem principatus, & regni diver-
 „sas constitui Epochas. Nam in hoc eodem
 „volumine pertractantes de anno dominicæ
 „nativitatis, & ad hunc annum definien-
 „dum explanantes annos Herodis, & Cæ-
 „saris Octaviani Augusti, varias utriusque
 „Epochas explicamus. Herodis quidem a
 „tempore, quo declaratus fuit rex a Ro-
 „manis, & ab eo, quo debellatis Jeroso-
 „lymis potitus est summa rerum; & Cæsa-
 „ris Augusti a cæde Julii Cæsaris Dictato-
 „ris, ab inito Triumvirato, & a Pugna
 „Actiaca regnum, imperiumque auspican-
 „do. Tiberii quoque binas admittimus E-
 „pochas, unam Imperii Proconsularis, alte-
 „ram Augustæi; utque ut innumera præ-
 „termittamus exempla, etiam Natalis Do-
 „minici duplex tempus statuimus, unum
 „secundum rei veritatem, alterum juxta
 „Æram Dionysii Exigui. Itaque Joachin
 „regnasse annis 18. ut legitur in libro 4.
 „Regum, & a patre factum regni colle-
 „gam decennio antequam a latrunculis
 „Chaldæorum, Syriæ, Moab, & filiorum
 „Ammon laceffitius moreretur, ultro con-
 „cedimus; & regnasse Joachin a morte pa-
 „tris annis 8. ut habetur in 2. Paralipome-
 „non libro, pariter verum esse arbitramur.
 „Rationem quoque hujus rei producimus
 „cum Sacræ Scripturæ Interpretibus: quo-
 „niam Joakim tertio anno regni sui victus
 „catenis captivus ductus est Babylonem;
 „dein-

deinde rebus cum rege Chaldeorum com-
positis, Jerosolymam rediit, & prius regnum recuperavit. At iterum a Nabuchodonosore rebellans undecimo anno regni sui interfectus fuit a Chaldeis. Joachin itaque ejus filius regnavit annis 18. a tempore, quo Joakim solio pulsus, captivus abductus est Babylonem, & regnavit annis octo a morte patris. Quid enim magis credibile, quam Joakim captivo, & deturbato e regno, filius salutaretur rex Jerosolymorum? Potuit & Xerxes parans adversus Græcos expeditionem committere filio regnum Persidis; potuit quidem: sed strenuus bellator discedebat, ductor exercitus, & victoriis onustus, non ut Joakim vinctus catenis, servusque miserimus. Quamquam ab uno ad aliud exemplum non deducitur valida argumentatio: nec quæritur quid Xerxes facere potuerit, sed quid fecerit. Fecisse autem Artaxersem regni Persici ante obitum suum, quocunque tandem anno dicatur id contigisse, collegam, seu consortem, gratis affirmatur; neque id ex Herodoto, vel ex instituto Persarum invicta demonstratione deducitur. Verum de fictitia Epochâ regni Artaxerxis, ejusdemque Epochæ ad septuaginta hebdomadarum principium definiendum usu fallaci, atque inutili, satis pro rei opportunitate mihi videor disservisse.

At qui supputant annum Artaxerxis Longimani a morte Xerxis, atque 70. hebdomadarum initium constituunt in anno M. 3560. illarum vero exitum in anno M. 4035. non innituntur, ut patroni præcedentis sententiæ, probabilibus momentis, & vero similibus conjecturis: sed longe aberrant a recta. Etenim autumant annos 490. ex quibus constantur hebdomades septuaginta, esse annos lunares, haud ignorantes annos solares 490. subductos ab anno M. 3560. pertingere ad annum M. 4050. & plurimum, ac ultra Passionem Domini ninio decursu vagari. Sed absurdissimum est in hebdomadibus annorum, quales sunt definitæ a Daniele Propheta, excogitare lunares annos. Enim vero, licet Hebræi mensibus utantur lunaribus; ad æquandos tamen annos lunares solaribus habent intercalares, adjecto interdum mense decimotertio, ut explicatum est in E-

lementis Chronologiæ. Quod nisi facerent, nunquam Judæi haberent sedem fixam initii annorum, sive istos a *Tisri* inchoari velis, sive a *Nisan*, sed nunc in uno, nunc in altero mensium figerentur anni primordia, quomodo evenit in Ægyra Arabum, in qua itidem lunares sunt menses, nec annus habet unquam certum fixumque principium. Neque Hebræi intercalares habent ex nova aliqua reformatione Calendarii, sed ex antiquo instituto. In Levitici enim capite 25. 4. legitur legale illud præceptum: *Septimo autem anno sabbatum erit terra, & requietionis domini: agrum non seres, & vineam non putabis.* Annus iste septimus vulgo appellari solet annus *sabbaticus*. Eodem capite versu 10. & sequentibus annus *Jubilai* hac ratione præscribitur: *Sanctificabis annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terra tue: ipse enim est Jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam: quia Jubilæus est, & quinquagesimus annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis ob sanctificationem Jubilæi, sed statim oblata comedetis. Anno Jubilæi redient omnes ad possessiones suas.* Eadem præcepta repetuntur cap. 5. Deuteronomii. In capite autem 16. hujus libri, versu 1. ita tempus Paschatis definitur: *Observa mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phase Domino Deo tuo.* Ibidem versu 13. ita indicitur Festum Tabernaculorum: *sollemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area, & torculari fruges tuas.*

Quantum spectat ad annum septimum præscriptum cap. 25. Levitici, certum est eo transacto fas fuisse Hebræis terram serere, ac metere fruges: nam legitur versu 22. *Seretisque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad annum nonum.* Hinc infertur annum *Sabbaticum* semper fuisse inchoatum ab autumno: nam si a verno tempore fuisset inceptus, & a mense *Nisan*, cujus novilunium incidit in Martium, & a quo sumit initium annus Hebræorum sacer: nec anno octavo fruges colligissent, quibus vescerentur anno nono ante tempus sationis, & vindemiæ; incidi-

dis-

„ disset enim tempus messis, & vindemiae
 „ in medium ipsius anni *Sabbatici*, in quo
 „ prohibitum erat metere, & primitiarum
 „ uvas colligere. E contra posito initio ac
 „ fine anni *Sabbatici* in autumnus, & in men-
 „ se *Tisri*, cujus neomenia incidit in men-
 „ sem Septembris, & unde subducitur He-
 „ bræorum annus civilis; fuisset tempus se-
 „ rendi, & colligendi uvas, atque anno octa-
 „ vo habuissent Hebræi quod comederent,
 „ ac biberent usque ad autumnum, seu us-
 „ que ad initium anni noni, qui inchoaretur
 „ a mense *Tisri*. Positis autem annis
 „ *lunaribus*, nec ad *solares* reductis, progre-
 „ diente tempore principium anni *Sabbatici*
 „ ab autumnus ad hiemem, hinc ad vernam,
 „ & ad æstivam excurreret tempestatem. Ex
 „ lege etiam anni quinquagesimi, sive *Ju-*
 „ *bilei*, absque ambiguitate inferitur, in il-
 „ lo singulos ad possessiones suas rediisse, &
 „ præterito ipsius *Jubilei* anno novos condu-
 „ cendos fuisse colonos: quod nullo anni
 „ tempore commodius fit, quam autumnali,
 „ in quo fructus omnes terræ collecti sunt,
 „ & in horreis doliisque conduntur. Si quis
 „ autem contenderet tam annum *Sabbati-*
 „ *cum*, quam *Jubileum*, non a *Tisri*, sed
 „ a *Nisan* supputandum esse, nobisque di-
 „ versas proponeret opiniones, erudite sa-
 „ pienterque a Scaligero, & a Petavio re-
 „ vocatas ad trutinam: non tamen evince-
 „ ret annos *lunares* æquandos non esse *sol-*
 „ *aribus* medio *intercalari*: quippe hac ad-
 „ æquatione sublata, non potest initium an-
 „ ni alicui mensium certo & immobiliter al-
 „ ligari, annisque singulis tot diebus *Ca-*
 „ *lendar* primi mensis erunt retrahendæ, quot
 „ diebus annus *Lunaris* minor est anno *So-*
 „ *lari*. Est autem minor diebus undecim;
 „ quandoquidem in anno *Solari* computan-
 „ tur dies 365. in anno autem *Lunari* enu-
 „ merantur anni 354. Si ergo supponantur
 „ anni tantum *Lunares*, neque admittatur
 „ *intercalaris*; verum non erit mensis *Ni-*
 „ *san*, in quo celebrandum erat *Phase*, fuis-
 „ se perpetuo constanterque *mensis* nova-
 „ *rum frugum*, & *primum verni temporis*,
 „ prout asseritur cap. 16. Deuteronomii: nec
 „ verum erit, mensis *Tisri*, in quo cele-
 „ branda erat solemnitas *Tabernaculorum*,
 „ fuisse immobiliter firmiterque mensis, quo
 „ *de area*, & *torculari* collectæ sunt omnes
 „ fruges, ut declaratur eodem capite 16. sed

„ cum istæ, tum aliæ omnes Judæorum solemn-
 „ tates quotannis *Solaribus* intervallo unde-
 „ cim dierum a præstituto tempore amove-
 „ buntur, & paulatim ab uno *lunari* men-
 „ se transmigrabunt in alterum. Quamob-
 „ rem ii, qui adstruunt hebdomades septem
 „ annorum *Lunarium*, breviores hebdomadi-
 „ bus septem annorum *Solarium*, non at-
 „ tenderunt ad mensis *intercalarem*, quo
 „ anni *Solares*, *Lunaresque* coæquantur; nul-
 „ lamque rationem habuerunt *Calendarii Ju-*
 „ *daici*, veterumque Solemnitatum Hebrai-
 „ carum.

„ Nullam aliam rationem explicandi ora-
 „ culum Danielis de hebdomadibus consti-
 „ tis ex septem annis *lunaribus* proferre pos-
 „ sunt refutatæ opinionis patroni, nisi quia
 „ Dan. cap. 9. 24. septuaginta hebdomades
 „ dicuntur *abbreviate*: quo vocabulo signifi-
 „ cari putant hebdomades breviores commu-
 „ nibus, & quæ ex annis solaribus compo-
 „ nuntur.

„ Futilem autem esse, nec alicujus pon-
 „ deris rationem istam ostendunt viri præ-
 „ stantissimi explicantes quid sint hebdoma-
 „ des abbreviatæ lectione codicis Hebraici,
 „ & Versionum Græcæ, & Syriacæ trans-
 „ latione, ad quas recurrendum esse ad sen-
 „ sum saltem grammaticalem exhaustiendum
 „ monent Interpretes cuncti. Codex enim
 „ Hebraicus significat dici *abbreviatas*, quo-
 „ niam *decise* sunt, ac *prædefinitæ*, eo quod
 „ tempus redemptionis, abolitio iniquitatis
 „ & adductio iustitiæ sempiternæ non forent
 „ ulterius differenda. Idem significat Græca
 „ *Versio*, in qua hebdomades septuaginta di-
 „ cuntur *contractæ*: idem pariter Syriaca, ubi
 „ verba Danielis *septuaginta hebdomades abbre-*
 „ *viatae sunt*, ita redduntur, *Septuaginta hebdo-*
 „ *mades morabuntur*. Addunt dici etiam *ab-*
 „ *breuiatas*, quoniam istarum hebdomadarum
 „ spatio tanta in Judæorum Republica evenie-
 „ runt, quæ ampliori temporum intervallo,
 „ nisi Deus aliter prædefinisset, viderentur
 „ esse peracta. In nostra vero sententia *ab-*
 „ *breviatae* dicuntur attento quoque riguroso
 „ sensu grammaticali, propterea quod Re-
 „ demptor affixus est cruci post hebdomadas
 „ sexaginta novem, & septuagesima nondum
 „ completa. Nunc occurrit mihi alia expo-
 „ sitio. Ætate Christi Pharisei legem per-
 „ vertebant, cæci, ducesque cæcorum sedu-
 „ cebant plurimos, & circa eadem tempora

„ surrecturi erant multi Pseudoprophetae,
 „ quomodo ipse Christus inquit Matthæi cap.
 „ 24. 11. Definitum igitur est, contractum,
 „ abbreviatumque tempus peragendæ redem-
 „ ptionis, & foras ejiciendi principem tene-
 „ brarum, ne seducerentur qui erant præde-
 „ stinati ad vitam æternam. Quare citato
 „ cap. 24. idem Christus commemorata *Abo-*
 „ *minatione desolationis prædicta a Daniela*
 „ *propheta*, & implenda omnino in urbis
 „ Jerosolymitanæ subversione, & excidio,
 „ subjicit versu 22. *Et nisi breviati fuissent*
 „ *dies illi, non fieret salva omnis caro: sed*
 „ *propter electos breviabuntur dies illi.* Ut
 „ ergo a domino dies illi dicuntur *breviati*,
 „ ita a Propheta Domini *abbreviati* dicun-
 „ tur septuaginta hebdomades.

„ Progrediamur modo ad explicandam sen-
 „ tentiam illorum, qui supputantes hebdo-
 „ madas Danielis ab anno vigesimo Arta-
 „ xersis Longimani, ante Æram Christianam
 „ 446. illam ingeniose, & accurate expo-
 „ nunt recurrendo ad annos *Sabbaticos*: quam
 „ sententiam expono lubenter, tum consue-
 „ tudinis, tum grati animi causa. Hanc
 „ enim sententiam illustravit, propugnavit-
 „ que dissertatione præclara, & numeris omni-
 „ bus absoluta Thomas Bouges Augustinia-
 „ ni Ordinis Professor Tolosanus, eandemque
 „ dissertationem Gallico sermone conscriptam
 „ in lucem edidit anno 1701. & rursus Ita-
 „ lice evulgavit Augustinianus alter anno
 „ 1721. eandemque anno 1757. Mediolani
 „ in Universitate S. Alexandri tradidit egre-
 „ gius Theologus, & defensor acerrimus no-
 „ stri de Gratia Christi systematis.

„ Hi ergo præter alios bene multos, qui
 „ eandem sectantur Chronologiam, & se-
 „ ptuaginta hebdomadas computant ab anno
 „ Artaxersis vicesimo, principio docent heb-
 „ domadas illas esse annorum, quod certis-
 „ simum est; & inchoari ajunt ab anno *Sab-*
 „ *batico*, sive ab anno *septimo*, de quo diximus
 „ paullo supra; ideoque Danielis hebdoma-
 „ das appellant *hebdomadas Sabbaticas*. De-
 „ inde ob oculos ponunt, & expandunt hanc
 „ annorum *Sabbaticorum Tabulam*:

Anni Sabbatici. Hebdomada. Anni Artaxersis.

„ I. Ante Chri-

stium 450.	I. Hebd. 1. Regni Artax.	16.
449.	An. 2.	17.
448.	7.	18.
447.	4.	19.
446.	5.	20.
445.	6.	21.
444.	7.	22.

„ Constituunt itaque primum annum *Sabba-*
 „ *ticum* in anno ante Æram Christianam
 „ 450. & in anno 16. regni Artaxersis: Di-
 „ ploma de reedificanda civitate Jerusalem
 „ in anno ante Christum 446. in anno 5.
 „ hebdomadis 1. & in anno Artaxersis 20.
 „ Deinde vero enumerant annos *Sabbaticos*,
 „ & annos ante Æram Christianam hoc mo-
 „ do:

„ *Anni Sabbatici. Anni ante Æram Christianam.*

II.	437.
III.	430.
IV.	423.
V.	416.
VI.	409.
VII.	402.
VIII.	395.
IX.	388.
X.	381.
XI.	374.
XII.	367.
XIII.	360.
XIV.	353.
XV.	346.
XVI.	339.
XVII.	332.
XVIII.	325.
XIX.	318.
XX.	311.
XXI.	304.
XXII.	297.
XXIII.	290.
XXIV.	283.
XXV.	276.
XXVI.	269.
XXVII.	262.
XXVIII.	255.
XXIX.	248.
XXX.	241.
XXXI.	234.
XXXII.	227.
XXXIII.	220.

xxxiv.	213.
xxxv.	206.
xxxvi.	199.
xxxvii.	192.
xxxviii.	185.
xxxix.	178.
xl.	171.
xli.	164.
xlii.	157.
xliii.	150.
xliv.	143.
xlv.	136.
xlvi.	129.
xlvii.	122.
xlviii.	115.
lix.	108.
l.	101.
li.	94.
lii.	87.
liii.	80.
liv.	73.
lv.	66.
lvi.	59.
lvii.	52.
lviii.	45.
lix.	38.
lx.	31.
lxi.	24.
lxii.	17.
lxiii.	10.
lxiv.	3.

„ In hac hebdomada sexagesima quarta
 „ absolvitur enumeratio annorum ante Æram
 „ Christianam. Proxima enim hebdomada
 „ sexagesima quinta incipit ab anno quinto
 „ ejusdem Æræ: ideoque deinceps hoc mo-
 „ do Anni Sabbatici enumerantur.

Anni Sabbatici.	Anni Æræ Christianæ.
lxv.	5.
lxvi.	12.
lxvii.	19.
lxviii.	26.
lxix. anni	
1.	27.
2.	28.
3.	29.
4.	30.
5.	31.
6.	32.
7.	33.

„ Hoc anno 33. Æræ Christianæ, quo
 „ terminatur hebdomada sexagesima nona,
 „ consignatur Passio, & mors Redemptoris
 „ nostri; quam Daniel ita prænuntiaverat,
 „ cap. 9. 25. *Ab exitu sermonis, ut ædifi-*
 „ *cetur Jerusalem, usque ad Christum ducem,*
 „ *hebdomades septem, & hebdomades sexagin-*
 „ *ta duæ erunt: & versu 26. Et post hebdo-*
 „ *mades sexaginta duas occidetur Christus,*
 „ nempe post hebdomadas sexaginta duas
 „ præcisas ab hebdomadibus septem primo
 „ & singillatim definitas, ideoque post heb-
 „ domades sexaginta novem.

„ Adamus omnia cohærent: sunt enim
 „ hebdomades Sabbaticæ 69. anni 483. atque
 „ ad complendum numerum septuaginta heb-
 „ domadum restant solummodo anni septem
 „ constituentes hebdomadam ultimam. Ad-
 „ ditis enim annis 7. supra annos 483. re-
 „ sultat summa annorum 490. Numerus ve-
 „ ro annorum 483. in morte Christi perspi-
 „ cue adinvenitur exactus: nam posito ini-
 „ tio prioris hebdomadis in anno ante Æram
 „ Christianam 450. eidemque anno 450. ad-
 „ ditis annis 33. ipsius Æræ, conflatur nu-
 „ merus prædictorum annorum 483.

„ Si petas, Ergone hebdomada septuage-
 „ sima completa fuit in anno Æræ Christia-
 „ næ, & communis 40. & anno septimo
 „ post mortem Christi? respondebunt, Ne-
 „ quaquam. Hebdomada septuagesima, in-
 „ quunt, ab hebdomadibus 69. est avellen-
 „ da, neque iis proxime & immediate sub-
 „ necitur: spectat enim ad Jerosolymita-
 „ num excidium, & ad *abominationem de-*
 „ *solationis* prædictam a Daniele, quemad-
 „ modum ait Christus cap. 24. Matthæi.
 „ Hujus itaque postremæ hebdomadis initium
 „ & finis est hujusmodi.

Hebdomada lxx.	Anni Æræ Christianæ.
Annus 1.	69.
2.	70.
3.	71.
4.	72.
5.	73.
6.	74.
7.	75.

„ Anno enim Æræ Christianæ 69. Ve-
 „ spasianus misit Titum ad debellandam Je-
 „ rusalem. Anno 70. Jerosolyma expugna-
 „ tur. Anno 71. Titus Romam reversus de-

„ Judæa devicta triumphat . Anno 72. ju-
 „ bente Vespasiano omnes terræ Judæorum
 „ venduntur, misso in Palæstinam, ut id ex-
 „ cutioni mandaret, Liberio Maximo . An-
 „ no 73. coguntur omnes Judæi extorres,
 „ & per orbem dispersi solvere Capitolio,
 „ & ædi Jovis Capitolini didracma, quod
 „ Jerosolymitano, dirutoque templo impende-
 „ bant . Anno 74. Judæi eadem lege pre-
 „ muntur . Anno demum 75. recurrente an-
 „ no *Sabbatico* absolvitur postrema, & se-
 „ ptuagesima hebdomada .

„ Duæ hoc in loco quæstiones oriuntur :
 „ quarum prima est, quibus momentis de-
 „ monstrari possit præmissa annorum *Sabba-*
 „ *ticorum* partitio : altera, quomodo suaderi
 „ queat postremam hebdomadam non esse
 „ connectendam cum præcedentibus .

„ Priorem quæstionem ita resolvunt . In-
 „ veniendi annos *Sabbaticos*, & initium heb-
 „ domadarum annorum, certam apertamque
 „ rationem ipsa divina Scriptura nobis suppe-
 „ ditat . Etenim in libro 2. Machabæorum
 „ cap. 13. legimus : *Anno centesimo quadra-*
 „ *gesimonono cognovit Iudas Antiochum Eupa-*
 „ *torem venire cum multitudine adversus Ju-*
 „ *dæam* . Certum est annum 149. Græcorum
 „ ab autumno inchoatum concurrere cum an-
 „ no 164. ante Æram Vulgarem . Eundem
 „ vero annum 149. Græcorum fuisse annum
 „ *Sabbaticum*, apertissime infertur ex libro
 „ Machabæorum 1. cap. 6. 53. ubi comme-
 „ morata illa Antiochi Eupatoris expeditio-
 „ ne contra Jerosolymam, scribitur : *Esca-*
 „ *utem non erant in civitate, eo quod septi-*
 „ *mus annus esset : & qui remanserant in Ju-*
 „ *dæa de Gentibus consumpserant reliquias*
 „ *eorum, quæ repositæ fuerant* . Eundem an-
 „ num fuisse *Sabbaticum* affirmat quoque Fl.
 „ Josephus libro Antiq. 12. cap. 14. Habe-
 „ mus itaque *Sabbaticum* fuisse annum ante
 „ Christum 164. a quo anno inchoatur heb-
 „ domada Danielis quadragesima secunda .
 „ Rursus libro 1. Mach. cap. 16. 14. nar-
 „ ratur, Simonem Judæorum Sacerdotem ac
 „ principem cum Mathathia & Juda descendisse
 „ in Jericho, anno centesimo septuagesimose-
 „ ptimo, mense undecimo, idest, mense *Sa-*
 „ *bath*, aut *Sebeth* . Annus Græcorum 177.
 „ est annus ante Christianam Epocham 135.
 „ Tunc vero Simon convivio exceptus, &
 „ inebriatus occisus fuit a Ptolomæo genero
 „ suo, incenso dominandi cupiditate . Proxi-

„ mo autem anno 178. Græcorum, cum Ir-
 „ cano summi Sacerdoti munus in locum Si-
 „ monis patris sui fuisset commissum, patri-
 „ cida Ptolomæus in arce Dagon, in quam
 „ se receperat, arcta & diuturna obsidione
 „ conclusus patrat a se criminis poenas per-
 „ solvit . Refert hanc historiam libro 13.
 „ cap. 15. Flavius Josephus ; qui etiam ait
 „ annum illum Græcorum 178. ante Christum
 „ 136. fuisse annum *Sabbaticum* . Inquit enim :
 „ *Cumque hoc pacto traheretur diutius obsidio,*
 „ *supervenit ille annus, quo solemne est Ju-*
 „ *dæis cessare ab operibus, recurrente anno Sab-*
 „ *batico* . Quare habemus alterum annum
 „ *Sabbaticum* concurrentem cum anno ante
 „ Christum 136. in quo anno statutum est
 „ initium hebdomadis quadragesimæ quintæ .
 „ Addunt momentum tertium . Herodes Ma-
 „ gnus copiis Soli Romani ducis adjutus
 „ Jerosolymam in sui potestatem redegit an-
 „ no *Sabbatico*, teste prælaudato Josepho li-
 „ bro 14. cap. 28. qui illic adnotat, hanc
 „ Jerosolymitanam expugnationem incidisse
 „ in annum, quo M. Agrippa, & Caninius
 „ Gallus consulatum gerebant . Annus iste
 „ concurrat cum anno ante Christum 38.
 „ unde incepit hebdomada Danielis quin-
 „ quagesima nona . Habemus itaque tres heb-
 „ domades, xlii. xlv. & lxx. quarum ex-
 „ ordium statuendum est in anno *Sabbatico* &
 „ & consequenter idem dicendum est de ce-
 „ teris omnibus hebdomadibus Danielis, quo-
 „ niam unaquæque hebdomada idem septennii
 „ spatium comprehendit : ac singulis septen-
 „ niis vel ab anno ante Æram Christianam
 „ 164. vel ab anno 136. vel ab anno 38.
 „ adscendendo, aut descendendo supputatis,
 „ compertum erit, hebdomadam primam in-
 „ inchoandam esse ab anno ante Christianam
 „ Æram 450. & hebdomadam sexagesimam
 „ nonam ab anno ejusdem Æræ 33. Atque
 „ ad hunc plane modum quæstionem priorem
 „ expediunt .

„ Quæstionem alteram dirimunt hac ra-
 „ tione . Daniel prænuntiata morte Christi
 „ post hebdomades sexaginta duas cap. 9. 26.
 „ prædixit Jerosolymitanæ civitati excidium,
 „ *Et civitatem, inquit, & sanctuarium dis-*
 „ *sipabit populus cum duce venturo : & finis*
 „ *ejus vastitas, & post finem belli statuta*
 „ *desolatio ; atque versu proximo 27. Et*
 „ *erit in templo abominatio desolationis, &*
 „ *usque ad consummationem & finem perse-*
 „ *vera-*

„ *verabit desolatio*. Vaticinium istud specta-
 „ re ad vastationem Jerusalem constat ex
 „ capite 24. Matthæi. Christus mortuus est
 „ anno 33. *Æræ* vulgaris: Ierosolyma deva-
 „ stata, templumque eversum anno ejusdem
 „ *Æræ* 70. Oportet ergo, ut hebdomada lxx.
 „ in quam incidit *abominatio desolationis*, non
 „ connectatur cum lxxix. in qua crucifixus
 „ est Christus. Neque repugnat hebdomades
 „ dici *septuaginta*, etiam si inter sexagesimam
 „ nonam, & septuagesimam, sive inter an-
 „ num 33. & annum 69. quinque alia heb-
 „ domades, aut quinque anni *Sabbatici*, an-
 „ ni nimirum communes 35. intercesserint;
 „ quandoquidem etiam in Genealogia Chri-
 „ sti cap. 1. Matthæi versu 17. recensentur
 „ a David usque ad transmigrationem Baby-
 „ lonis generationes quatuordecim; & nihilo-
 „ minus tres illic omittuntur generationes,
 „ quæ sunt inter Joram & Oziam. Etenim
 „ Evangelista generationes illas quatuordecim
 „ enumerando ait versu 8. *Joram autem ge-
 „ nuit Oziam*: sed ex libro 1. Paralipome-
 „ non cap. 22. 1. evidens est Joram genuis-
 „ se Ochoziam: ex eodem capite versu 11.
 „ Ochoziam genuisse Joas: ex capite 24. 27.
 „ Joas genuisse Amasiam, & ex capite 26.
 „ 1. Amasiam genuisse Oziam, appellatum
 „ quoque Azariam. Prætermittit itaque
 „ Evangelista generationes Ochoziæ, Joas,
 „ & Amasæ, ut a Davide usque ad trans-
 „ migrationem Babylonis quatuordecim ge-
 „ nerationes enumeret. Potuit consimili ra-
 „ tione Propheta Daniel inter hebdomadam
 „ lxxix. & lxx. interjectos annos 35. omit-
 „ tere, ut fixus maneret numerus septuagin-
 „ ta hebdomadam; præsertim cum mors
 „ Christi enunciata post hebdomades 69. &
 „ abominatio desolationis prænunciata in
 „ hebdomada 70. duæ res disparatæ sint, &
 „ longe distractis temporibus subsequatæ.

„ Videor mihi opinionem doctissimorum
 „ virorum, quos memor officii mei summa
 „ prosequor veneratione, dilucide explana-
 „ visse. Non tamen allata hæcenus momen-
 „ ta talis sunt roboris, ut cogant me a prio-
 „ ri sententia recedere. Si enim vel aucto-
 „ ritate vel ratione pugnandum sit, nisi præ-
 „ valeat opinio statuentium initia hebdoma-
 „ dum Danielis in anno septimo Artaxerxis
 „ opinioni eadem initia constituentium in an-
 „ no ipsius Artaxerxis vicesimo, certe valet
 „ cum ista æquiparari, nec facile superabitur.

„ Salvatoris autem nostri mortem figendam
 „ in anno *Æræ* Vulgaris 29. non in anno
 „ 33. qui propugnant, Evangelicæ Historiæ,
 „ & Patrum antiquiorum traditioni, sunt
 „ proculdubio conformiores, nec oppositis ar-
 „ gumentationibus petitis aut a celebri eclipfi
 „ commemorata a Phlegonte, aut a Chro-
 „ nologia Imperatoris Tiberii, aut a quovis
 „ alio capite, adeo obstringuntur, ut neque-
 „ ant ex laqueis adversariorum evadere.
 „ Quamquam cum anni *Æræ* Christianæ 33.
 „ 32. 31. 30. 29. 28. intra eandem hebdo-
 „ madam sexagesimam nonam contineantur;
 „ recepta quoque partitione annorum *Sabbati-
 „ corum* ingeniose disposita, ignoro cur dici
 „ debet Christus affixus cruci anno *Æræ*, qua
 „ utimur, 33. non potius anno 29. aut quoli-
 „ bet alio sex prædictorum, & pro quorum
 „ singulis adinvenimus virorum sapientissimo-
 „ rum judicia, aliis unum, aliis alterum
 „ existimantibus esse annum Domini emor-
 „ tualem.

„ Hebdomades Danielis esse *Sabbaticas*,
 „ & ab anno *Sabbatico* inchoandas, ultro
 „ concedimus. Vereor tamen, ne falso ex
 „ 2. libro Machabæorum inferatur annum
 „ Græcorum 149. esse annum 164. ante
 „ Christum, quum auctor illius 2. libri non
 „ utatur communi *Æræ* Græcorum, sed *Æræ*
 „ diversa ab illa, cui insistit Auctor libri 1.
 „ quod a nemine denegatur, & a nobis iti-
 „ dem demonstratum est in Elementis Chro-
 „ nologiæ, dum *Æram* Græcorum ab *Æræ*
 „ Seleucidarum secernendam esse tradidimus:
 „ idemque a nobis præstabitur, ubi vestigia
 „ illustrium Chronologorum calcantes osten-
 „ demus, utrumque librum Machabæorum
 „ esse Canonicum, etiam si unus ab alio di-
 „ screper in annorum supputatione. Idem,
 „ quod asserimus de anno 149. de quo lib.
 „ 2. Machab. cap. 13. absque ulla hæsitati-
 „ one affirmamus de anno 178. proximo
 „ ad annum 177. de quo lib. 1. cap. 16.
 „ 14. aut dicimus, annum istum, si *Sabba-
 „ ticus* fuit, evidenter evincere non
 „ fuisse *Sabbaticum* annum 149. de quo in
 „ libro 2. quoniam utriusque libri est diver-
 „ sa Chronologia: atque in 1. libro a men-
 „ se *Nisan*, in 2. a *Tisri* menses inchoan-
 „ tur. Verum ista prætermittamus.

„ Jam vero petam ab expositi Systematis
 „ defensoribus: Si initium hebdomadam Da-
 „ nielis figendum est in anno *Sabbatico* ante
 „ „ *Æram*

„ Æram Christianam 450. quare Edictum
 „ Artaxerxis refertur ad annum quintum heb-
 „ domadis primæ inchoandæ ab anno *Sabbat-*
 „ *tico* 450. ante Christum? Responsio eo-
 „ rum in promptu est: Quoniam prædictus
 „ annus 450. concurrit cum anno 16. regni
 „ Artaxerxis, & facultas reædificandæ Jero-
 „ solymitanæ civitatis Judæis concessa est an-
 „ no Artaxerxis 20. ideoque non ineunte
 „ hebdomada prima, sed anno hujus hebdo-
 „ madis quinto concurrente cum 20. anno
 „ prædicti regis Persarum. Bene habet. At
 „ hoc in controversia positum est, an de
 „ anno illo *vicefimo* intelligendum sit pro-
 „ pheticum vaticinium. Deinde eadem re-
 „ gula fundata in annis *Sabbaticis* demonstra-
 „ tur, hebdomades, de quibus agimus, com-
 „ putandas esse ab anno Artaxerxis *septimo*,
 „ & Christum fuisse cruci suffixum post heb-
 „ domades 69. & anno Æræ Chr. 29. Ita
 „ enim ratiocinabimur: Annus 450. ante
 „ Christum fuit annus *Sabbaticus*. Fuit ergo
 „ annus *Sabbaticus* etiam annus ante Chri-
 „ stum 457. At juxta prælaudatos viros cla-
 „ rissimos annus 450. concurrit cum anno
 „ 16. Artaxerxis, annus autem hujus regis
 „ 20. quo anno decretum tulit de reædifi-
 „ canda Jerusalem, concurrit cum anno an-
 „ te Christum 446. & nihilominus initium
 „ lxx. hebdomadum ab iis non constituitur
 „ in anno ante Christum 446. sed in anno
 „ *Sabbatico* 450. Consimili ergo ratione pos-
 „ sumus nos inchoare lxx. hebdomades ab
 „ anno 457. atque mentem intendere in
 „ edictum Artaxerxis emanatum anno 459.
 „ qui incidit in annum ipsius Regis *septi-*
 „ *mum*, quamvis annus iste *septimus* non
 „ concurrat cum anno *Sabbatico* 457. Et qui-
 „ dem si annus primus regni Artaxerxis fuit
 „ annus ante Christum 465. & annus *vice-*
 „ *simus* ejusdem regis fuit annus ante Chri-
 „ stum 446. necessum est, ut *septimus* an-
 „ nus Regis sit annus 459. ante Æram
 „ Christianam. Enim vero, quare lxx. heb-
 „ domades supputantur ab anno *Sabbatico*
 „ 450. ante Dominum, etiamsi annus Ar-
 „ taxerxis *vicefimus* incidat in annum 446.
 „ & prioris hebdomadæ quintum, & suppu-
 „ tari non debent ab anno ante Dominum
 „ 457. licet Artaxerxis annus *septimus* con-
 „ currat cum anno ante Christum 459. qui
 „ biennio tantum præcessit prædictum annum
 „ *Sabbaticum* 457.? Sane potiori jure heb-

„ domades lxx. inchoantur ab anno ante
 „ Christum 457. biennio tantum post decre-
 „ tum latum anno 459. & Artaxerxis anno
 „ 7. quam inchoentur ab anno ante Chri-
 „ stum 450. & anno quinto ante edictum
 „ ipsius Regis emanatum anno 446. & Re-
 „ gis 20. Cur enim remotum magis, quam
 „ proximiorum annum *Sabbaticum* statuamus
 „ initium hebdomadum septuaginta? Cur
 „ quinqueunio præcedentem, non potius sab-
 „ sequentem post biennium? Insuper inquit-
 „ unt: Christus affixus est cruci anno Æræ
 „ Vulgaris 33. Addantur anni 450. qui ean-
 „ dem Æram præcesserunt: conficietur sum-
 „ ma annorum 483. idest, complebuntur
 „ hebdomades 69. sive 7. & 62. quibus
 „ transactis occidendum Christum Daniel
 „ prædixerat. A prædicto itaque anno 450.
 „ prædefinitæ hebdomades sunt inchoandæ.
 „ Verumtamen ita nobis ex opposito ratio-
 „ cinari fas erit: Statuatur initium 70. heb-
 „ domadum in anno *Sabbatico* ante Christum
 „ 457. & addantur anni 29. Æræ Christianæ;
 „ resultabit summa annorum 486. & ita in-
 „ venietur contigisse Crucifixionem Domini
 „ post hebdomades 69. quæ conficiunt sum-
 „ mam annorum 483. ac ulterius Christus
 „ mortuus erit post alios tres annos: idque
 „ magis consentaneum est Prophetæ dicenti
 „ verlu 27. *Confirmabit autem pactum hebdo-*
 „ *mada una, & in medio hebdomadis deficiet*
 „ *hostia, & sacrificium.* Quæ postrema verba
 „ ad Christi mortem, in qua veteris legis
 „ sacrificia abrogata fuerunt, potius referen-
 „ da sunt, quam ad Jerosolymitanum exci-
 „ dium, propterea quod *medium* significatur
 „ illius hebdomadis, in qua Christus prædi-
 „ catione sua *confirmaturus erat pactum*, le-
 „ gem veterem aboliturus, consummaturus
 „ antiquas omnes figuras, & novum foedus
 „ novumque Testamentum instituturus, con-
 „ firmandum intercedente illius morte, &
 „ sanguine suo dedicandum.
 „ Profecto quæ sequuntur, *Et erit in tem-*
 „ *plo abominatio desolationis*, quemadmodum
 „ & præcedentia: *Et civitatem & sanctua-*
 „ *rium dissipabit populus cum duce venturo:*
 „ *& finis ejus vastitas, & post finem belli*
 „ *statuta desolatio*; hæc, inquam, verba esse
 „ referenda ad vastationem, everfionemque
 „ Jerosolymorum nemo unus inficiabitur. At
 „ hoc evenisse in hebdomade *septuagesima*
 „ ab alijs plurium annorum intervallo sejun-
 „ , ita,

„ Etia, negabunt jure quamplurimi. Prophe-
 „ ta namque ita loquitur: *Septuaginta heb-*
 „ *domades abbreviatæ sunt super populum*
 „ *tuum, & super urbem sanctam tuam, ut con-*
 „ *sumetur pravaricatio, & finem accipiat pec-*
 „ *catum, & deleatur iniquitas, & adduca-*
 „ *tur justitia sempiterna, &c.* Quando autem
 „ peccatum consummatum est, nisi quando
 „ Christus *chirographum affixit cruci*, factus
 „ ipse pro nobis *peccatum & maledictum*?
 „ Quando deleta est iniquitas, nisi quando
 „ *iniquitates nostras ipse portavit*? Quando
 „ justitia sempiterna adducta est, nisi quan-
 „ do ipse factus est nobis *justitia, sanctifica-*
 „ *tio, & redemptio*? Itaque ad passionem
 „ Domini pertinet quoque hebdomada *septua-*
 „ *gesima*, in cujus medio subiit Dominus
 „ pro salute humani Generis teterrimum Cru-
 „ cis patibulum. Satis dictum de iis, qui
 „ annorum *Sabbaticorum* expensa tabula ar-
 „ bitrantur evidentissime demonstrari, quo-
 „ modo a vicesimo anno regni Artaxerxis,
 „ & non a septimo, septuaginta Danielis
 „ hebdomades sint supputandæ.

„ Chronologiæ novissimæ, & ad prælum
 „ paratæ Auctor enumerat ab Orbe condito
 „ ad excidium Jerosolymæ a Tito expugna-
 „ tæ atque everse annos 4000. nimirum ex
 „ Scripturis Sacris supputat ab anno primo
 „ Adæ usque ad ultimum Mathusalæ an-
 „ nos 1656.

„ Ab anno diluvii ad ultimum Thare 427.

„ Ab obitu Thare ad Legem 430.

„ A Lege ad ædificationem Templi 480.

„ Ab ædificatione templi usque ad an-
 „ num septuagesimum Transmigra-
 „ tionis 486.

„ Ab anno ultimo Transmigrationis ad
 „ mortem Christi 483.

„ A morte Christi ad excisam Jerusa-
 „ lem 38.

„ Sunt omnes anni simul 4000.

„ Huic Chronologiæ magna eruditione ac
 „ diligentia connectit supputationem anno-
 „ rum, quibus regnarunt Persarum, Græco-
 „ rum, aliarumque Gentium Reges, atque
 „ Profanæ Historiæ Scriptores ad concordiam
 „ revocare magnopere adnititur. Excisam Je-
 „ rusalem ait anno Urbis conditæ 823. Coss.
 „ Vespasiano Aug. 1. & Tito Cæs. 1. ut
 „ scribit Josephus lib. 7. de Bello cap. 18.
 „ Cum annus ille 823. concurrat cum anno
 „ Mundi 4000. consequens est, ut Roma

Berti Theol. Tom. V.

„ condita fuerit anno Mundi 3178. Postre-
 „ mus autem annus Transmigrationis Baby-
 „ lonicæ fuit juxta præmissum computum
 „ 3480. ideoque annus Urbis Conditæ 303.
 „ Hoc anno revelatum fuit Danieli Chri-
 „ stum occidendum fuisse post hebdomades
 „ septem & sexaginta duas, idest, post an-
 „ nos 483. Perspicuum est igitur fluxisse ab
 „ anno ultimo Transmigrationis usque ad
 „ Christi mortem annos 483. Christus natus
 „ est anno M. 3929. U. C. 752. mortuus
 „ autem anno M. 3963. ineunte, U. C.
 „ 785. exeunte, Anno Juliano 78. Consuli-
 „ bus Sulpicio Galba, & Cornelio Sulla, &
 „ anno 4. Olymp. 202. quo anno hora sexta
 „ contigit eclypsis commemorata a Phlegon-
 „ te. A morte Christi ad excisionem Jeru-
 „ salem anni 38. supputentur; compertum
 „ erit Jerusalem excisam dirutamque fuisse
 „ anno M. 4000. Hinc Dominus biduo an-
 „ te ultimum Pascha, Matth. 23. Marci
 „ 13. & Lucæ 21. adventuram prædixit de-
 „ solationem Jerosolymorum, priusquam ge-
 „ neratio illa præteriret: Generatio autem
 „ juxta Scripturæ phrasim comprehendit an-
 „ nos quadraginta. Vide Psalmum 94. Mis-
 „ sis itaque de initio hebdomadarum Danie-
 „ lis aliorum disputationibus obscurissimis ac
 „ difficillimis, constat supputandas esse ab
 „ anno M. 3480. nam huic anno superaddi-
 „ tis annis 483. sive, 7. & 62. hebdomadi-
 „ bus *Sabbatici* resultat annus M. 3963. quo
 „ Christus affixus est cruci. Ita vir doctus.
 „ Ab hac autem Chronologia recedendum
 „ esse arbitramur, quoniam, ne loquamur
 „ de supputatione annorum a Creatione mun-
 „ di, in qua supputatione tot inveniuntur
 „ sententiæ, quot capita, neque Christi na-
 „ tivitas constitui potest in anno U. C. 752.
 „ neque Christi passio in anno 785. exeun-
 „ te, ut alibi demonstrabimus.

CAPUT VI.

*Refelluntur Hebræi ex propria, licet corrupta,
 illorum Chronologia.*

HEBRÆI legentes in sacris Bibliis no-
 mina Regum Persarum Cyri, Assue-
 ri, Darii, & Artaxerxis, non attendentes
 narrari ibidem sacram duntaxat historiam, &
 commemorari Reges, qui ad hanc spectant,
 ceteris prætermisissis, ignorarunt Xerxes duos,
 Arsen, Ochum, alterum Artaxersem, alium-
 que

que Darium : quos tamen extitisse profanæ omnes historiae testantur. Falsa hinc Judaica Chronotaxis deprehenditur. Ex ea tamen pervicaces possumus refutare, pugnantes adversus mendacia mendacis.

Ex Judæorum Chronicis apud ipsos pervulgatis, & ab unoquoque Rabbiorum receptis, quæ legi possunt apud Genebrardum in libro *Sepher Olam*, sive Chronologia Hebræorum, & 2. volum. Biblioth. Rabbiniæ Julii Bartolucci p. 313. liquet Nabuchodonosorem expugnata Ninive imperium suum fuisse auspicatum anno mundi juxta hebraicum computum 3319. Is anno tertio regni Joakim desinente obsedit Jerusalem, & rex Judæ anno quarto regni sui factus est servus illius, ac sub ejus potestate stetit tribus annis. Anno tertio rebellionis Joakim, & septimo postquam a rege Nabuchodonosore subactus fuerat, octavo autem ipsius Nabuchodonosoris, idest anno M. 3327. Joachimus, sive Jechonias filius Joakim, cum regnasset defuncto patre tribus duntaxat mensibus, 14. Regum 24. 8. ab ipso Nabuchodonosore in captivitatem abductus est, constituitque Rex Babylonis in Jerusalem regem pro Jechonia Matthaniam patrum ejus. Anno xii. Regis Nabuchodonosor, idest, Mundi 3331. Jeremias vaticinatus est finem captivitatis, cap. xxix. 10. Anno Nabuch. xix. ac Mundi juxta Hebræos 3338. a Nabuzardan principe exercitus Babyloniorum vastata est Jerusalem, templumque succensum, 14. Regum 25. 8. Regnavit autem Nabuchodonosor annis integris 45.

Post Nabuchodonosorem regnum obtinuit Evilmerodachus anno 3364. idest, tricesimo septimo a transmigratione regis Joachin, sive Jechoniæ, quem eduxit de carcere, & locavit in throno, 4. Reg. ult. 27. Regnavitque Evilmerodachus per annos 22. Ei successit anno M. 3386. Balthassar, de quo Daniel v. regnavitque tribus annis. Anno ergo 3389. obtinuit regnum Darius Medus, de quo idem Daniel cap. ix. Dario Medo successit Cyrus Rex Persarum proximo anno 3390. juxta communioem Hebræorum Chronotaxin, aut post biennium, ut placet nonnullis. Cyro successit Assuerus maritus Esther an. 3392. cum Cyrus nondum expleisset regni annum tertium. Assuero autem tribuuntur anni xiv. Regnavit post Assuerum Darius secundus filius Reginae Esther annis 36. usque ad Alexandrum Macedonem, id.

est, ab anno 3406. usque ad an. 3442. Hujus Darii anno 2. idest M. 3408. reassumptum est opus ædificationis templi, quod & completum est an. 6. Regni ejus, id. an. 3412. ut habetur 1. Esdræ vi. 15. Posteriores annos necessum non est enumerare, quum omnes Judæi fateantur secundum templum stetitisse an. 420. Igitur juxta hebraicam Chronologiam

Nabuchodonosor regnavit an.	xlv.
Evilmerodachus.	xxii.
Balthassar.	iii.
Darius Medius.	i.
Cyrus.	iii.
Assuerus.	xiv.
Darius ante consummationem Templi.	vi.

Discrepant Rabbinii in computatione hebdomadarum Danielis; nam aliqui illas exordiantur ab anno 7. Regni Nabuchodonosoris, quo venit Jerusalem, abduxitque in captivitatem Jechoniam: unde hi comprehendunt in hebdomadarum computo annos Nabuchodonosor 39. Incipiunt alii hebdomadas ipsas ab anno Nabuchodonosoris xii. quando Jeremias prædixit finem captivitatis; unde hi arripiunt annos ejusdem Nabuchodonosoris 34. Alii supputant a primo Cyri, alii a secundo Darii, templique structura; alii denique cum Rabbi Josè ab excidio templi prioris, sive ab anno Nabuchodonosoris xix., omnesque completas autumant vel in excidio secundi templi, quod contingit anno 3828. vel in Hircano filio Aristobuli per Antigonom expulso an. 3721. vel denique in Agrippa occiso tribus annis ante excidium secundi templi, nempe an. 3825.

Itaque dicimus nullam ex supputationibus a Judæis excogitatis cum Prophetia Danielis consistere. Primo fieri nequit, ut Danielis hebdomadæ incipiant ab an. vii. Nabuchodonosoris, sive Mundi 3327. & absolvantur in excidio secundi templi, idest anno 3828. nam ab an. 3327. supputatis annis 490. pervenitur ad annum 3817., & a 7. an. Nabuchodonosoris ad Templi excidium sunt anni 501. Auctor Biblioth. Rab. Tom. 2. enumerat pag. 327. annos 511. ac comprehendit annos ædificationis templi, & Evilmerodacho tribuit an. 23. Dario 3. quod non fecerat in præmissa Chronologia pag. 315. Si supputentur an. a xii. Nabuchodonosoris constat

stat usque ad excidium urbis fluxisse an. 497. & juxta computum Julii Bartolucci 506. Quod si hebdomades septuaginta supputentur ab anno 1. Cyri; ab hoc anno nonne vides fluxisse ad cladem Jerosolymitanam annos 438.? Supputabuntur ne a templi structura & ab an. 6. Darii? At usque ad excidium anni tantum 416. connumerantur. Ab anno septimo aut vicesimo Artaxerxis? At regnavit ille post Cyrum, & anni nimium decre-
scent. Undecumque ergo computentur hebdomadæ Danielis, juxta Chronicon Hebraicum nequeunt terminari in vastationem Jerosolymorum, neque in proximam Agrippæ mortem.

Si dixeris completas hebdomadas in Hircano; iisdem supputationibus revinceris: sunt quippe ad Hircani expulsionem ab anno 4. Joakim an. 402. ab excidio templi an. 383. a Dario Medo an. 332. a Cyro an. 331. ab an. 2. Darii 313. ut manifestum est ex præmissis Epochis a Judæorum unoquoque receptis, & quibus eadem facilitate confutantur, qui hebdomadas referunt ad Antiochum, vel ad Herodem, cum Æra contractuum, sive Antiochi, fixa sit juxta Chronicon Hebræorum an. M. 3448. Herodiana autem an. 3724. In hos autem annos cadere nequit finis hebdomadarum sive ab anno 4. Joakim, sive a 12. aut 19. Nabuchodonosor, sive a Dario, vel Cyro supputentur.

Una remanet supputatio, quam Hebræorum nonnulli existimant expeditissimam. A templo, inquiunt, diruto, sive ab anno Nabuchodonosor xix. usque ad finem captivitatis juxta præcedentem Chronologiam fluxerunt anni lxx. quos prædixerat Jeremias cap. xxix. 10. stetit secundum templum annis 420. En numerus hebdomadarum lxx. sive spatium annorum 490. At commentum hoc postremum refellitur non solum Rabbiorum auctoritate, verum etiam ipsa ratione temporum, *Quomodo commiscebitur exilium cum Templo secundo?* ait R. Aben-Ezra. *Hæc commixtio aliena a veritate apparet*, inquit in lib. Meor-Enajim R. Azarias. *Manifestum est annos exilii haud contineri numero hebdomadarum lxx.* scribit R. Saadias. Vide Joan. Frischmuth in ea, quam hac de re instituit, dissertatione, §. 2. & quæ nos diximus præced. cap. iv. ad 4. Objectionem. Sistendo autem in sola ratione temporum, & admissa Hebraica Chronotaxi, fateor in-

veniri lxx. hebdomadas prædictas a Daniele v. 24., idest annos 490. inter desolationem primi, & inter desolationem secundi templi: sed quomodo invenies hebdomadas 7. & 62. prædictas v. 25. quas non ambigue prædicit Daniel, ut fecit de lxx. versu præcedenti, sed ait supputandas ab *Exitu sermonis ad reverti faciendum, & ad edificandum Jerusalem?* In his anni exilii, ut recte Rabbini observarunt, nequeunt comprehendi. Supputa autem unde vis hebdomadas illas 7. & 62. post libertatem restitutam, nunquam protrahere poteris ad secundi templi demolitionem. At de calculis Hebræorum rectæ Chronologiæ, & Prophetici Oraculi intelligentiæ repugnantibus, hæc dicta sunt.

CAPUT VII.

Quedam alia adversus Judæos proferuntur.

DUO, in quibus versati sumus, Prophetica Oracula sufficiunt quidem ad refellendam Judæorum perfidiam; sed plura sunt tamen alia, quorum nonnulla ex Deuteronomio, ex Daniele, ex Michæa, & Aggæo Prophetis in medium afferam. Moyses Deut. xviii. 15. & 18. promisit futurum aliquando Prophetam eximium, magnum, sui-que similem. *Prophetam*, inquit vers. 15., *de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies.* Et v. 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui.* Hebraice

נָבִיא אֶקִּים לָהֶם מִקִּרְבֵּי אֶחָיָהֶם בְּמִוְךָ:

Hunc locum recentiores Rabbini post Abenezram contendunt accipiendum esse de Josue: R. Bechai de Jeremia: R. Abendena, & Lipmannus de omni propheta, prout opponitur Chananæorum præstigatoribus. Ac primæ sententiæ fundamentum est, quod Josue post Moysen fuerit dux & rector Israelitarum; altera sententia hoc momento innititur, quod Jeremias tempore captivitatis magnæ fuerit existimationis, & invicti animi, *Excelsus Domini* propterea dictus: tertia autem sententia in eo fulcrum habet, quod ibidem Judæis præcipitur, ut devitent ariolos ac pythones. De omni propheta eundem locum interpretantur etiam Christianorum nonnulli, ut Tostatus & Lyranus, qui tamen docent etiam Christum ipso vaticinio

promitti, & hunc præcipue: quod & tenent ex hæreticis Calvinus, Facius, Pareus. De Christo tamen expresse, & singillatim locutum Moſem propugnant ex Catholicis Belarminus, Stapletonus, Paulus Burgenſis, atque ex heterodoxis Junius, Drufius, Rivetus: verſantque hoc testimonium præ ceteris Lorinus, Eſtius, & Calmet; quibus addendus ex Novatorum numero M. Georg. Meinhart.

Principio temeritatis nota ſugillandus iſ foret, qui negaret Chriſtum hoc oraculo prænuntiari: deinde etiam mirandum eſt tam præclarum ac celebre vaticinium a Scholaſticis plurimis, qui data opera Judæos exagitant, prætermitti. Ad Chriſtum itaque Moſis promiſſa ſpectare, interpretem habemus Spiritum ſanctum Act. 11. 22. ubi Petrus eodem Spiritu afflatus teſtatur a Moſe Jeſum Chriſtum prænuntiatum iſdem verbis Deuteronomii: quod & confirmat Stephanus eodem libro cap. vii. 37. In eundem locum intendiſſe Chriſtum, dum ait de Moſe Joan. v. 46. *De me enim ſcripſit ille*; affirmant Patres, ac Interpretes prælaudati. Ex Patribus legi poterunt Auctor qq. ad Orthodoxos inter opera Juſtini q. 101. Irenæus lib. 11. cap. 12. Tertull. lib. iv. contra Marcionem cap. 22. Cyprianus lib. 1. contra Judæos cap. 18. Cyrillus lib. 11. cap. 7. contra Julianum, Athanaſius lib. 2. contra Arianos, & præſertim Auguſtinus lib. xvi. adverſus Fauſtum cap. 5 & ſeqq. Addamus Eusebium Cæſarienſem lib. 11. de Demonſtr. Evangel. cap. 2. & lib. ix. cap. 11. Hi omnes, alique a Joanne Lorino collecti tradunt Chriſtum a Moſe prædictum: nec aliter Bibliorum Correctores, qui Deuteronomii verba diſtinguentes grandiuſculis literis, monent lectores ut illa expendant, & citato in margine cap. 2. Actor. legitimum Moſis ſenſum indignant. Quare nequit abſque temeritatis nota in dubium revocari, an Chriſtum Prophetam magnum, optimumque legiſlatorem Moſes prædixerit.

Adverſus autem Hebræos illud primum argere poſſumus, quod nec Joſue, nec Jeremias, nec ullus alius ante Jeſum Nazarenum propheta potuerit Moſi comparari: quod poſt Eusebium citatis locis demonſtrant Interpretes noſtri ex cap. xxxiv. ejusdem libri Deut. ubi verſu 10. habetur: *Et non ſur venit ultra propheta in Iſrael ſicut Moſes.*

Præterea fuiſſe apud Judæos ætate Chriſti communem opinionem, venturum eximium aliquem Prophetam prænuntiatum a Moſe evidentiffime oſtenditur: nam Sacerdotes & Levitæ permoti celeberrimo Joannis nomine eum interrogabant Joan. 1. 21. *Propheta es tu?* non vulgarem prophetam intelligentes, nam & etiam interrogabant, an eſſet Elias, an eſſet Chriſtus? ſed, ut dixi, prophetam ceteris digniorem, qualem ex miniſtratione baptiſmi ſuſpicabantur eſſe Joannem. Notari hoc in loco inſignem prophetam demonſtrat etiam Græcorum articulus. Reſuſcitato quoque adoleſcentulo viduæ Naimi Judæi omnes Deum magnificantes dicebant, Lucæ vii. 16. *Quia propheta magnus ſurrexit in nobis*: & quinque panibus in deſerto multiplicatis, dicebant omnes, Joan. vi. 14. *Hic eſt vere propheta, qui venturus eſt in mundum.* Indubitatum eſt ergo Judæos Chriſti tempore præclarum aliquem prophetam expectaviſſe. Imo Judæos Africanos vivente Aben-Ezra magnos excitaviſſe tumultus, quod nunquam adventaret prænuntiatum a Moſe propheta illi ſimilis, noſtiſſima res eſt, & narrata a Paulo Burgenſi in Scrutinio Script. D. vii. cap. 4. Præterea quiſnam Moſi Jeſu Nazareno ſimilior, eoſque ſimul longe præſtantior? Pauperrimis uterque exceptus cunabulis: utriſque puerulo mors intentata: ſugam uterque arripuit; ſervavitque uterque quadraginta dierum jejunium. Quod ſi futurorum typos diligentius inquiramus, nonne in duodecim Moſis exploratoribus duodecim Chriſti Apoſtoli, in ſeptuaginta ſenioribus Diſcipuli, in duplici Moſis deſcenſu de monte duplex Chriſti adventus, in ſplendenti illius facie hujus in Thabor tranſfiguratio, & glorioſæ poſt reſurrectionem apparitiones præfigurantur? Sed in hoc ſimilitudo præcipua, quod uterque fuerit legumlator, populum a captivitate reduxerit, & facie ad faciem Deum viderit. Figuratam præterea in Petra, quam Moſes percuffit, Chriſti paſſionem, & in Moſis virga lignum Crucis, docet in 1. ad Corinth. Apoſtolus cap. x. 4. explanaſque S. P. Auguſtinus citato libro xvi. contra Fauſtum cap. 17. At iſtud fortaiſſis carnalium Judæorum captum ſuperat. Chriſtus ergo eſt eximius ille propheta prænuntiatum a Moſe: non Joſue, non Jeremias, non quilibet Prophetarum.

Facile ex dictis diluuntur Rabbiorum cavillationes: ad quarum primam respondere etiam possumus cum Procopio locutum Moysen de Propheta in posterum suscitando, Josuem vero electum jam, declaratumque ducem populi supra cap. 11. Deuteronomii. Ad alteram dicimus eandem esse de Jeremia rationem, ac de Isaia, Daniele, ceterisque prophetis, quorum nullus aut legislatoris characterem, aut populi liberatione spectata, Moyse potest equiparari. Ad tertiam respondemus inter prophetas, qui ab ariolis discriminantur, principem locum tenere Christum Jesum; & dato etiam quod in prae-dictione Moysis prophetæ comprehendantur omnes, unum tamen assignandum esse Moysi similem: quamquam Burgenſis advertit repeti Moysis prae-nuntiationem, ut si priori loco accipiamus quemcumque prophetam annunciantem futura, altero in loco non nisi prophetam insignem, ac summum intelligere debeamus.

Si objicias, Quomodo Christus est similis Moyſi, si ille Deus est, ex Virgine natus, & propria voluntate passus; hic autem homo, genitus ex concubitu, & jubente Domino mortuus in monte? Quomodo Christus propheta est, si propheta in ænigmate futura viderunt, Christus autem omnia apertissime intuebatur? Respondemus cum Augustino citato libro xvi. contra Faustum cap. 15. *Non ea tantum, quæ unius ejusdemque nature sunt, inter se esse similia, sicut gemini homines, vel filii parentibus, vel omnes homines omnibus hominibus, in quantum homines sunt, similes utique sunt: quod & in ceteris animalibus intueri facillimum est, velut olea oleæ, laurus lauro similis dicitur; verum etiam nature dispares esse, & dici multa similia, ut oliva oleaster, & far tritico.* In quo autem Christi cum Moyse similitudo sita sit, facile ex dictis conjicitur. Nec ullius est ponderis objectio altera; enim vero *Qui propheta dicitur hodie, olim vocabatur videns*, ut legitur 1. Reg. 1x. 9. unde Moyses, quem novit Dominus facie ad faciem, Deut. xxxiv. 10. prophetas alios antecellit: Christus, qui est Unigenitus omnia in sinu Patris comprehendens, Joan. 1. 18. est Moyses, ceterisque præstantior. Sed de textu Deuteronomii hæcenus.

In Daniele occurrit somnium Regis Nabuchodonosor enarratum cap. 11. 32. & seq. explicatum vero versu 36. & seq. Somnium

est visio statuæ, cujus caput aurum, pectus & brachia argentum, tibiæ ferrum, pedum pars erat ferrea, pars fictilis. Interpretamentum Prophetæ est, in auro designari Imperium ipsius Nabuchodonosor, quod extra Babyloniorum fines debellatis Ægyptiis, Assyriis, & superato etiam Euphrate, devictisque Judæis fuit mirifice propagatum. Tanta Assyriis ac Babylonii Regis fortuna, si illam ad invasionem Judææ referamus, initium habuit anno M. 3398. P. Jul. 4108. ante Vulgarem Æram 606. & desiit in infausta truci-que morte Balthassaris trucidati a militibus Cyri anno M. 3466. P. Jul. 4176. ante Æ. V. 538. Secundum Regnum, quod Daniel appellat argenteum, fuit Medorum atque Persarum, & perduravit a Morte Balthassaris usque ad annum 6. Darii Codomani, quem debellavit Alexander Rex Macedonum anno M. 3674. P. J. 4384. ante V. Æ. 330., & pugna in Arbelis data omnino Monarchiam Persarum delevit. Regnum tertium ferreum est Regnum Græcorum fundatum ab ipso Alexandro: qui post victum Darium Babylonem quoque expugnavit, atque *pertransiit usque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis gentium*, ut legitur in primo Machabæorum. Bene ergo de hoc regno ait Daniel imperaturum *universa terræ*. Obiit Alexander anno mundi 3681. P. Jul. 4391. ante Æ. V. 323. regnumque Græcorum inter pueros Regis divisum perduravit usque ad tempora Herodis, & Cleopatæ, ad annum scilicet M. 3958. P. Jul. 4668. ante Ch. Æ. 46. Quartum ergo Regnum est Regnum Romanorum, qui Occidentem, & Orientem domuerunt, & diversam formam regiminis tenuerunt: de quibus Livius, L. Florus, Eutropius, omnesque Historici.

Post quatuor Regnorum declarationem, inquit Propheta: *וְבֵיוֹם יְהוֹנָדָי מַלְכִּיאָ אֲנִי יָקִים אֱלֹהִים שְׁמִיאָ כָּלְכוּ דִּי לַעֲלֵמִי לֹא תִתְחַבֵּל וּמַלְכוּתָהּ לַעֲמָ אֲהֵרָו לֹא תִשְׁתַּבֵּק וְהָסֵר כָּל־אֱלֹהִי מַלְכוּתָהּ וְהָיָה חֻקִּים לַעֲלֵמִי* In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem & consumet universa regna hæc, & ipsum stabit in æternum. Hoc loco inter Vulgatam, ac textum Hebræo-Chaldaicum nulla est discrepantia.

Ex hac Prophetia evidenter concluditur Messiam jam venisse, cujus regnum est spirituale, sempiternum, atque in sui obsequium trahens regna quælibet temporalia, virtute unius *Lapidis de monte abscissi, sine manibus*, ut Daniel ibidem ait, idest, J. Christi, qui absque humana opera de Maria Virgine natus est. Enimvero jam quatuor illa regna consumpta sunt, & comminuta. Jam ergo viget Regnum Christi in tempore regnorum illorum a Deo suscitandum.

Quod opponunt persistere etiamnum Regnum Romanorum, nec Regnum Christi vi & armis ceteris prævaluisse; nihil omnino probat. Nam Romanorum Regnum vix statim modo nomine-tenus, cum in Occidente eversum sit Vandalorum, Gothorum, aliorumque incursionibus; subjectæ sint quoque diversis Principibus Galliarum, Hispaniarum, Angliæ, & Italiæ provinciæ: in Oriente autem discissum sit Paganorum, Turcarumque tyrannide. Profecto quod dicatur Augustissimus Imperator Rex Romanorum, non evincit quarti Regni usque ad nos persistentiam; nam hoc pacto neque Chaldæorum, neque Persarum, neque Græcorum præterisset Monarchia, cujus nomine Turcarum auctoritas insignitur. Præterierunt tamen, cum fuit forma Regiminis immutata. At Christi regnum non ferro, sed spiritualibus armis cetera omnia comminuit, prædicatione Evangelii, & everfione idolorum, neque illud potuit unquam evertere aut temporalis potestas, aut Satanæ machinatio. Floruit utique aliquamdiu post Christi adventum Romana Respublica, & regnat adhuc in Orbe plurimarum gentium iniquitas: sed non subacta domitoque, vigente adhuc quarto Regno Daniel venturum Christum prædixit: nec statim omnia regna subjuganda, sed in aliorum comminutione asseruit regnum ipsius Christi fore perpetuum. Nunc ergo statua confracta, regna quatuor comminuta, Christiani autem regni perennitas aperte declarant eventum somnium Nabuchodonosor, quod Daniel verbis Prophetis explicavit.

Alterum adventus Christi argumentum est, quod Prophetæ Michæas cap. v. 2. hoc de Bethlehem singulare oraculum protulit: *וְאַתָּה בֵּית־דָּחַם אֶפְרַתָּה צֶעִיד לַחַיִּים בְּאַלְפֵי יְהוּדָה מִמֶּדְרֵי יֵצֵא לַחַיִּים מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל: וַיְמוּצֵאתִיו מִקֶּדֶם טִיִּם עִלָּם:*

Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressio ejus ab initio a diebus æternitatis. Prædictus est a Michæa Dominator populi Israel de oppido Bethlehem exiturus. Is vero nequit esse nisi Messias: cumque oppidum Bethlehemi fuerit ab annis multis eversum; promissum Liberatorem jam venisse consequitur. Porro de Messia vaticinium esse Michæam liquet ex specioso, neque ulli mortalium aptando charactere, *Et egressio ejus a principio a diebus æternitatis.* Idem probat Veterum omnium Rabbiorum traditio; Herodi enim sciscitanti *Ubi Christus nasceretur*, Sacerdotes omnes, & Scribæ responderunt, Matth. 11. 5. *In Bethlehem Jude; sic enim scriptum est per prophetam.* Et quidem Michæas nequit intelligi de Davide, aut Elimelech, aut alio antiquiori duce Bethlehemitico, cum prophetaverit sub Joathan, & Ezechia, atque post annum M. 3246. prænuntiaveritque eo loci futurum quoque Jerosolymorum excidium. Neque ad Ezechiam, vel Zorobabelem referri potest vaticinatio, quibus convenire non potest proprietas æternitatis, nec in Bethlehem Juda nasci contigit, cum Ezechias natus sit Jerosolymis, Zorobabel Babylone.

Præteriri non debent quæ de secundo templo prædixit Aggæus cap. 11. 7. & 10. futuram hujus templi gloriam ampliorem, quam templi a Salomone constructi, quod ad secundam Domum venturus foret Messias. *Et veniet, inquit Prophetæ, Desideratus cunctis Gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus.* *וְבָאוּ כָל־הַגּוֹיִם וְכָבוֹד אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה כְּכֹד נְרוֹל יִהְיֶה כְּכֹד הַבַּיִת הַזֶּה הַחֲדָשׁ: מִי־הַדְּאִשּׁוֹ:* Christus ergo, qui venturus erat ad Templum sanctum suum, ante hujus devastationem advenit. Recentiores quidam Rabbini detorquent vaticinium ad tertium templum Herodianum; sed nihil excogitari poterat magis ineptum, nam pronomine demonstrativo Aggæus domum a Zorobabele constructam designat, imo ipsum Zorobabelem adloquitur: ut mittam Templum Herodianum non esse diversum a secundo, nullius gloriæ titulo primum superasse, & illud etiam solo æquatum esse, atque eversum. Verum de his infra. Glo.

Gloriam secundi Templi Judæorum alii autumant esse, quod usque ad Titum perduraverit, diuturnitate, quam steterit primum, majori; aut, quod magis fuerit ornatum, ac muneribus & divitiis onustum: aut demum, quod stante hoc templo pacem habuerint tranquilliores. Sed ridenda potius hæc sunt, quam refutanda. Etenim quænam gloria censenda est steterit Templi molem annis, quot ipsi enutrant, 420., vix decem supra ætatem domus prioris? At gloriam magnam, & qua Templum implendum erat, legimus prænuntiata. Falsum quoque est Domum novissimam fuisse ob opulentiam, sacramque supellectilem magis, quam fuerit prima, illustrem ac celebrem, præsertim cum neque extiterit in novo Templo Arca fœderis, neque ignis perpetuus, neque splendidiora domus primæ ornamenta. At pacem, nisi illam fateamur a Propheta enuntiatam, quam Christus attulit terris, qualem invenies in Templo sub Antiocho, Seleuco, Pompejo, C. Cæsare, ac Tito, omni profanationis specie polluto? Quomodo pacem dixeris prædictam a Daniele abominationem desolationis? Quam populi tranquillitatem in contrario bellorum exitu, in excidio Jerosolymarum, in clade, qua, aut fame, aut ferro absumpta narrantur Judæorum undecies centena millia, in captivitate, in quam venerunt devictorum reliquæ?

Reponunt alii venisse ad hoc Templum invictissimum Regem Macedonum Alexandrum; sed inerte ac stolidè tribuunt homini idololatæ, & se jactanti filium Hammonis speciosum Messiaæ titulum **הַמֶּלֶךְ כָּל־הָעוֹלָם**

Desiderium omnium gentium. & impudenter atque audacter magnam Dei gloriam existimant, quam Rex ille Græcorum etiam Apollini exhibuit. Quid plura? ad Templum sanctum suum ait Malachias 111. 1. venturum non Regem aut Græcorum, aut Persarum, aut Assyriorum, sed Angelum testamenti, & dominatorem, quem Judæi ipsi expectabant. Id vero impletum dum Virgo mater sisteret Domino puerum Jesum, divini Spiritus revelatione agnoverunt, ut refert Lucas 11. 25. & 36., iustus Simeon, & Anna filia Phanuel prophetissa.

Sed oritur difficultas, quod Templum Christi ætate persistens, fuerit Herodianum ac tertium, ideoque non extructum a Zorobabe-

le & secundum. Scribit enim Josephus lib. xv. Antiq. cap. xi. num. 1. Herodem cogitasse de novo construendo Templo, quoniam secundo deerant ad altitudinem cubiti sexaginta tanto quippe altius erat a Salomone edificatum. Addit n. 2. Judæis anxiiis ne si totum opus dissolveret, non satis opum haberet ad perficiendum, dixisse, non se prius templum diruturum, quam omnia, quæ ad novum absolvendum pertinerent, preparasset. Hoc pacto Judæis acquiescentibus Herodes, ut Historicus inquit num. 3. sublati veteribus fundamentis, & jactis aliis, templum super eis erexit in longitudinem cubitorum centum, in altitudinem totidem, & viginti amplius. Si ergo Christus advenit ad Templum tertium ab Herode constructum, non poterunt Judæi prælaudato Aggæi vaticinio revinci.

Facillima esset hujus difficultatis expeditio, si quemadmodum tenent cum Villalpando Tom. 2. in Ezech. lib. v. cap. 68. Sallianus ad annum M. 4305. num. 5. omnesque fere recentiores, Herodes ornasset tantum secundam domum a Zorobabele constructam, non alteram excitasset. Quod viri docti adversus apertissimum Josephi testimonium nituntur sequentibus momentis demonstrare. Principio, inquit, si fides habeatur Josepho, non erit juxta prophetæ prædictionem secundum templum glorificatum præsentia Salvatoris. Deinde Templum, quod vivente Christo Domino stabat, Jo. 11. 20. *quadraginta sex annis edificatum est*: Herodianum vero constructum est annis novem, vel octo cum dimidio. Prætera Herodis reditus pares ad structuram tantam non erant, cum Regulus esset tenuissimarum opum, & in aliis amplissimis sumptibus thesauros exhaurierit, ut in Arce Antonia, ædibusque maximis prope sanum, magnificentissimo oppido in Samaritica regione, atque ædificiis aliis amplissimis. Tandem affirmant Patres venisse Christum ad Templum Zorobabelis, & de ipso accipienda Joannis verba paullo supra producta.

Ut verum fatear, non sunt hæc omnia tanti ponderis, ut valeant testimonium Josephi etiam a Gorionide, aliisque confirmatum evertere: nam prima, & postrema argumentatio, si cum Judæis disceptetur, videbitur esse, ut inquit Scholastici, petitio principii. Secunda nimis infirma est, quandoquidem sex illi & quadraginta anni non ad

solum structuram parietum, sed etiam ad ornatum Templi debent referri, nec secundum Templum constructum fuit spatio annorum 46. ut nonnulli ex his Joannis verbis, falsisque supputationibus deduxerunt, sed annis viginti, quot fluxerunt ab an. P. J. 3468. ad an. ejusdem Periodi 3488. sive a primo Cyri usque ad sextum Darii Hytaspidis, quo consummatum templi ædificium liquet ex 1. Esdræ vii. 15. Nec urget quod opponitur de Herodianis redivis; primum quia tot alia immensi operis ædificia demonstrant haud exiguum ei fuisse copiam divitiarum: deinde defuncto Zenodoro nova illi regio, amplissimique redditus accesserunt: ad hæc scribit Josephus lib. vi. de Bello cap. 6. insumptos in Templi ornatu omnes thesauros, quos toto orbe missa Deo munera repleverant: tandem negari non potest Herodianum sanum non dici a Tacito lib. v. Hist. cap. 8. *immense opulentie templum*. Hæc tamen opulentia non tanta fuit, quanta templi Salomonis, ut e confessione Rab. Azariæ demonstrat Mich. Boccius in *Templo tertio ficto*; ubi etiam probat ex cap. Mellechet libri Joma in hoc gloriam fuisse primi Templi, quod in eo fuerunt *Urim & Tummim*, *cælestis ignis*, *gratiosa præsentia Dei*, & *Arca fœderis cum propitiatorio*, & *Cherubim*: quæ addo, ne quis audeat ob opulentiam ipsum primum templum postponere Herodiano.

Difficultatem ergo superius positam sic arbitror diluendam, quod licet Herodes domum Dei a fundamentis extruxerit, erat tamen hæc domus eadem cum secunda, quia Herodiana non ex ruinis excitata fuit, sed paulatim per partes innovata, ita, ut semper persisteret Sanctum sanctorum; cum nunquam sacer cultus, & sacrificia fuerint interrupta: quod non solum Ribera, alique Catholici interpretes observarunt, sed etiam Grotius in cap. 24. Matth. & lib. v. de Verit. Rel. Christ. num. 14. Scaliger lib. vi. de Emen. dat. Temp. & in notis ad lib. xv. Antiq. Hudsonus. Profecto Judæi Herodianum Templum idem esse ac secundum ubique fatentur, nec eversum a Tito alio unquam vocabulo appellant, quam *בית שני* domum secundam. Videatur Talmud cap. ult. de Synedrio, titulo Joma, & titulo Rosch Haschana. Hoc ad Hebraicam pervicaciam frangendam videtur præcedenti opinione robustius.

CAPUT VIII.

Jesum Nazarenum esse Messiam in lege promissum.

ADVENISSE promissum Mundi Redemptorem ante everisionem secundi Templi prædictorum argumentorum vi superati quidam Judæorum confessi sunt. At ne faterentur Messiam illum esse Jesum Crucifixum, maluerunt Messias alios intrudere, ut Dositheum, Simonem Samaritanum, Barchochabam, Davidem Eldavidem, ac Vespasianum ipsum suæ perditionis auctorem: alii latuisse putarunt aut in hortis Eden, aut in nosocomiis urbis Romæ, aut in locis aliis reconditis, tanta manifestationis ejus fiducia edocti, ut ideo tentaverint Romanorum jugum, excutere, quod ex eorum finibus profectus Dux inclytus Orbis terrarum habiturus esset imperium. Quod & Flavius scribit lib. vii. de B. J. Tacitus in v. Hist. in Vespasiano Suetonius, & ex Rabbinis Zemach David, Akiba, & Joannes, & Abraham Salmanticenses. Neque fallax fuit, quæ percubuerat, opinio, si potestatem spirituales antiquis Prophetarum literis prænunciatam intellexissent. At quoniam temporalem præstolabantur, neque Christum verum Messiam agnovere, neque in Pseudopropheta illis impletum oraculum restitutionis Regni Israel videre meminerunt. Quoniam ergo experientia edocti testantur impostores fuisse, qui Herodis & Hadriani temporibus venerunt sub Christi nomine; id unum superest demonstrandum talem non fuisse Jesum Nazarenum, qui & suæ missionis veritatem ostendit, & aliorum prædixit calliditatem.

PROPOSITIO: Jesus Nazarenus est verus Messias a Deo Prophetarum ore promissus.

Sequitur ex dictis. Ille enim verus Messias est, qui venit dum sceptrum ablatum fuit de tribu Juda, dum quartum Regnum potestatem Græcorum confregit, dum stare templum a Zorobabele ædificatum, dum Danielis hebdomadæ ad finem vergerent; & ille Messias est, qui in his temporum adjunctis ortus est in Bethlehem ex regio semine David, instituit regnum spiritale & æternum, venit ad Templum sanctum suum, atque in medio postremæ hebdomadis, ut deleteretur ini-

iniquitas, mactatus est. Hæc autem omnia in Jesu Nazareno fuerunt completa. Ipse ergo est Rex Israel, ipse Benedictus Davidis, ipse Sacerdos æternus, ipse denique diu expectatus Messias.

Confirmatur ex universis Jesu Nazareni, & Messiae characteribus. Ex Davidis posteritate nasciturum Messiam prædictum est Ps. lxxxviii. 4. & Jesum esse filium Davidis constat ex Matth. 1. Concipiendum de Virgine prænuntiavit de Messia Ezech. xliv. 2. & Isaias vii. 14. quod impletum in Christo liquet ex Luca cap. 1. 26. Messiae patria est Bethlehem apud Mich. v. 2. & Jesum natum Bethlehemi constat ex Matth. ii. 1. Ad Messiae incunabula delaturos Magos aurum & thus ait Is. lx. 6., atque idem affirmat de Jesu citato loco Matthæus. Narrat ibidem Evangelista fugam Christi in Ægyptum prædictam ab Osea xi. 1. nec non eadem perpetratam ab Herode, ac prædictam a Jeremia xxxi. 15. Ante Christi prædicationem Marci 1. Joannes Baptista prædicavit poenitentiam in deserto, juxta vaticinium Isaiæ xl. 3. Evangelicam prædicationem inchoatam in Galilæa narrat Matthæus iv. 12. quod & Propheta vaticinatus fuerat ix. 1. Apostolos vocandos a captura piscium inquit Jeremias xvi. 16. idque de Christi Apostolis refertur ab Evangelista iv. 8. Fuerunt Christi discipuli illiterati ac rudes, ut vaticinatus fuerat Isaias xxix. 14. in omnem tamen terram prædicarunt Evangelium juxta prædictionem Psalmi xviii. 5. In Passione Christi omnia consummata sunt, quæ fuerant prænuntiata. Ingressus est Jerusalem sedens super pullum asinae, ut prædixerat Zacharias ix. 9. traditus fuit a discipulo, ut idem propheta vaticinatus fuerat xi. 12. nec non Psalmista liv. 13. cæsus flagellis est, suffixus cruci, & repatus cum sceleratis, juxta vaticinationem Isaiæ l. 6. liii. 12. Revixit etiam, & in cælum ascendit, ut in Psalmis iii. 6. & lxvii. 19. fuerat prænuntiatum. Profecto in nullo alio singulas notas istas invenies. Atque his accedunt figuræ omnes cum personarum, tum sacrificiorum veteris Testamenti, quas in Jesu Nazareno completas diximus differentes de Legibus cap. 6. & 9.

Addunt argumento robur Christi miracula non eo tantum titulo, quod nequeunt fieri in confirmationem erroris, ut probatum est alibi, sed

Bert. Theol. Tom. V.

etiam quod Messiae adventum notis indicant singularibus. Cæcos enim illuminavit, surdisque reddidit auditum, uti vaticinatus fuerat Isaias cap. xxxv. 4. 5. roboravit genua debiliū, claudosque sanavit, ut prædixit eo loci Propheta: revocavit etiam mortuos ad vitam juxta prædictionem ipsius Isaiæ xxvi. 19. Recte ergo interrogantibus discipulis Joannis an revera esset Christus, respondit Matth. xi. 4. *Renuntiate Joanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt.* Sunt præterea plura miracula divinam Christi Missionem contestantia: stella quæ in oriente apparuit in ejus Nativitate haud obscure prænuntiata ab Isaiâ cap. lx. 3. visibilis Spiritus sancti descensus in Baptismate, de quo idem Isaias xi. 2. Solis obtenebratio in plenilunio, atque in meridie, quam innuit Amos viii. 9. Itaque Jesum Nazarenum esse verum Messiam evincunt miracula, probant legis typi, commonstrant vitæ mortisque illius adjuncta, confirmant promissi Reparatoris characteres, atque declarant Prophetarum oraculorum eventa.

OBJECTAMENTA ELIDUNTUR.

At obijciunt Judæi. Sunt potius venturi Messiae characteres confirmare pactum, & legem Mosaicam, Danielis ix. 27. perpetuum reddere Sacerdotium Leviticum, Jerem. xxxiii. 13. conterere gentes Moab, & filios Seth, Num. xxiv. 17. debellare Gog & Magog Ezech. xxxix. 11. construere templum amplissimum, seq. cap. xli denique non gentibus, sed populo Israel salutem asferre, Is. xl. 12. Igitur Jesus Nazarenus, qui nec legem Moysi perennem reddidit, neque Sacerdotium firmavit, neque armis debellavit Gentiles, neque amplissimum templum erexit, neque congregavit profugos Israel, verus Messias habendus non est.

Resp. spiritali sensu hæc omnia fuisse adimpleta, literali autem impleri non debuisse. Legem, Sacerdotium, victimas, in Evangelium, in Ordinem Melchisedech, in sacrificium incruentum transtulit Christus, deletisque futurorum umbris, attulit justitiæ perennitatem. Subvertendo Apostolorum suorum prædicatione Gentium idola, gloriosum reportavit de omni natione triumphum, &

in Ecclesia, quam acquisivit sanguine suo, longe melioris structuræ Templum erexit. Offerens autem semetipsum in Ara crucis, salvavit Israel, & congregavit profugos, atque fideles, qui reputantur in semine. Non alio sensu fas est promissa expectare, nisi velimus, quod ratio non sinit, credere repugnantia. Nam legem aliam *de Sion*, & *Verbum Domini de Jerusalem* ait promulgatum in cap. 11. 3. *Isaias: novum pactum* firmandum prædixit *Jeremias xxxi. 32. in corde*, non in tabulis, conscribenda esse præcepta, annuntiat eo loci Propheta. Novam ergo legem, eamque spiritualem sacræ literæ sponderunt. Ubique terrarum, *oblationem mundam* summo Numini offerendam vaticinatus est 1. 11. *Malachias; Gentes* ad sacerdotale munus eligendas, inquit *Isaias lxi 21. etiam in Ægypto erigendum altare Domini*, tradit cap. xix. 19. idem Propheta: abjicienda esse holocausta testis est cap. v. 22. *Amos*. Igitur non in sola Jerosolyma, non a solis filiis Aaron, non sola holocausta sanguine cruentata Domino Israel sunt immolanda. Secundi templi desolationem perpetuam fore ait Daniel; ideoque a Messia reædificandum non certa spes Judæorum, sed phantasma est somniosorum, maxime cum ædificium Zorobabelis literaliter prænuntiet *Ezechiel*. Messia arma *justitiam & æquitatem*, & instrumenta ad impios perdendos *virgam oris*, & *spiritum labiorum suorum*, non ensen & gladium esse, auctor est cap. xi. 4. & 5. *Isaias*. Venit Christus ad salvandum Israel natus in Bethlehem, oblatus in Templo, prædicans in Galilæa, & crucifixus in Golgotha: *pro ovibus Israel* se venisse affirmavit *Matth. xv. 24.*, præcepitque Apostolis, *ne abirent in viam gentium*, x. 5. neque ad illas conversi sunt, nisi vi a Judæis expulsi, ut constanter dixerunt *Act. xiii. 46*. *Paulus & Barnabas*. Hanc vocationem Gentium Deus repromisit Abrahamo *Gen. xxii. 18.*, prædefinivit Christo *Pl. ii. 8.* & confirmavit per ora omnium prophetarum. Recidunt ergo adversus Judæos singulæ illorum objectiones.

Præterea opponunt Judæi: Repugnat gloriæ promissi Reparatoris humilis Nazareni fortuna, maxime mors contumeliosa, in quam omnes conspirarunt, viri etiam probi Synagogæ, & principes sacerdotum. Quis enim credat universus Regem suum ac du-

ducem, illumque beneficum & optimum interfecisse?

Resp. & Jesum gloria & honore circumdatum. Excepit in cunabulis munera gentium, sedit puer in medio Doctorum, apparuit gloriosus in Thabor; fugit in montem ne raperetur ad thronum, percepit ex ore infantium hosanna, divites funus ejus curarunt, & factum est gloriosum sepulcrum ejus. Igitur gloria, quam de Messia literæ sacri scederis nuntiant, humilis Nazareus non caruit. Decipiuntur etiam Judæi, dum Christi duplicem adventum nolunt distinguere. Sed ut primus fuerit humilis, despectum & novissimum virorum appellaverat *Isajas*, percussus a Deo & humiliatum, quasi agnum mactatione immolatum; *quoniam nos erravimus, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum*. Legant *miserimi Judæi* Prophetæ caput tertium ac quinquagesimum; atque in ipsa Redemptoris humilitate Messia majestatem agnoscant. Si adversus illum *astiterunt Reges terra*, & *Principes convenerunt in unum*, prædixerat hoc *David Psalmo 11. 2*. In hoc tamen est aliquid quod Judæi erubescant, *Pilatum* Ethnicum hominem nullam in eo adinvenisse mortis causam. Sacerdotes quoque, & Synhedrii principes adversus Regem suum stetisse, non est cur mirentur Judæi, si animam ad veterum vaticinia, atque facta præterita advertant. In lapidem offensionis, & in petram scandali domibus Israelis, atque in ruinam habitantibus Jerusalem, ponendum Christum, *David & Isaias* prædixere. Vide illum *Pl. cviii. & cxvii. hunc vero cap. viii. Adde Jeremiae Threnos cap. iii.* Reminiscentur præterea Judæi, majores suos etiam adversus *Mosen* seditiones fuisse molitos, rebelles fuisse *Davidi*, trucidasse *Zachariam* filium *Joadæ*, *Jeremiae* falso crimine mortem intentasse; sectum ab illis *Isajam* membratim, *Michæam* traditum custodiæ, obrutos alios saxis. Ita illos, qui ad eam missi sunt, consuevit Jerusalem honoribus cumulare. Quid ergo mirum stetisse adversus Jesum Sacerdotes & Scribas, quos tunc temporis superasse majorum omnium flagitia narrat *lib. xiv. & xviii. Josephus*, & ferina fuisse crudelitatem fatetur *R. Salomo in Synhedr. & Talmud De ponderibus*.

Reponunt aliqui ob hæc peccata dilatum Messia adventum. Verum dormitant hi,

vel delirant. Si enim propter iniquitatem delendam venturus erat Messias: cur peccata in causa fuerunt quo minus tempore statuto adveniret? Si est, ut illum appellant, ISCHOPHER, *Placator*, & *Medicus*; quare post restitutam sanitatem, ac pacem appareat? Si denique ob Judæorum peccata post Messiae adventum erat urbs excindenda; qui fieri potest, ut venerit iustorum temporibus, non peccatorum? Dum ergo regnabat iniquitas, adstitit opportune Redemptor; & ipsa scelerum magnitudo perficiendam a Jesu Nazareno redemptionem demonstrat. Adde quæ cap. II. ad consimilem objectionem produximus.

Objiciunt denique adversus Jesu Nazareni miracula, primum hæc commentitia esse atque a Christianis conficta: deinde si vera sunt, fuisse patrata magicis artibus, & ope dæmonum: plura insuper Christum mirabilia fecisse sublato fraude de templo nomine quodam *arcano*: demum ab impiis quoque, & pseudoprophetis facta non semel mira ac stupenda.

Postremum hoc Judæorum præsidium absque operosa velitatione subvertitur. Sanioris mentis Rabbinus patrata a Christo prodigia non denegant. Testem appellamus Josephum, de quo infra, libros Talmudicos *Avoda Zara*, & *Midrasch Coholet*; & eos, qui Jesum accusabant, quod paralyticum sanaverit die sabbati. Accedit testimonium discipulorum Joannis, dæmonum quoque, ac perditissimorum hominum, ipsiusque Juliani Apostatae apud Cyrillum libro VI., nec non Mahumetis in Alcorano *Azoara* v. XI. XIII. Quænam præterea veritatis argumenta sunt in patratis a Moyse miraculis, quæ non habeantur in rebus a Christo gestis? Utraque literis consignata sunt, & perfecta coram multitudine populi. Imo, si hæc fas est reponere, facta Moysi ab ipso primum literis mandata sunt, Christi vero a quatuor Evangelistis. Plura ille gessit in Horeb, in Sinæ, in solitudine ab omnium conspectu segregatus; is omnia in templo, in urbe frequentissima, & universis, vel saltem inculpatæ vitæ plurimis spectatoribus. Facilius ergo est nobis prodigia Christi, quam Moysi tutari; licet utraque fateamur, neque valeant a Paganis ullatenus oppugnari.

Christi prodigia non esse perpetrata ope dæmonum, manifesto declarant notæ a nobis

traditæ lib. X. cap. XX. præsertim quod ille dissolverit opera diaboli, unum Deum prædicaverit adorandum, & eius discipuli idola confregerint, librosque Ephesiorum magicam artem continentes igne combusserint. Iisdem notis propugnamus veritatem miraculorum Moysi & Eliæ. Sed plura vide vicesimo capite laudato. Quod effutunt de sublato a Jesu *Nomine Dei arcano*, principio hoc idem refellit, quod modo opponebant, probatque facta a Christo miracula in Dei virtute, non dæmonis. Fabulam tamen narrant mendaciter, impudenterque confictam, dum asserunt nomen illud arcanum inscriptum lapidi, cui imposita hærebat Arca, extitisse temporibus Reginæ Helenæ, & custoditum fuisse æreis canibus, aut leonibus. Nam ut recte Grotius lib. V. de veritate Rel. Christ. n. IV. de re tam insigni, atque admiranda nec libri Regum, nec Paralipomenon, nec Josephus quicquam produnt, neque Romani, qui cum Pompejo Templum intrarunt ante Jesu tempora, tale aliquid invenerunt. Accedit Reginam Helenam Jerosolymam adisse post regis Agrippæ obitum, & in fabulis istiusmodi insignem deprehendi ignorationem historiarum. Vide & Huetium Dem. Evang. Prop. IX. cap. XXXIX. num. V.

De miraculis, quæ patrata dicuntur ab Ethnicis, recale quæ scripsimus capite VII. libri primi.

CAPUT IX.

Autographum esse testimonium, quod de Christo perhibuit lib. XVIII. Antiquitatum Flavii Josephus.

ILLud demum Judaicam perfidiam revincit, quod honorifice quoque de Jesu Nazareno mentionem fecerit Historicus Judæorum disertissimus Flavii Josephus: qui cap. IV. libri XVIII. de Judæorum Archæologia scribit: *Fuit autem hoc tempore Jesus, vir sapiens; si tamen vitum illum oportet dicere: erat enim mirabilium operum effector, magister hominum qui vera libenter amplectuntur; & plurimos quidem ex Judæis, plurimos etiam ex Gentibus ad se pertraxit. Hic erat Christus. Cumque eum a primoribus gentis sue accusatum Pilatus ad crucem damnaasset, ab eo diligendo non abstinerunt, qui primum coeperant: nam post tertium diem rediviit ipse apparuit,*

cum divini Vates hæc aliaque quamplurima admiranda de eo prædixissent. Neque ad hanc diem defecit denominatum ab eo genus Christianorum. Quoniam vero insigne istud Christianæ Religionis monumentum non Judæi tantum, sed etiam Christianorum permulti labefactare tentarunt; de illius autographia institui hoc loco differere.

PROPOSITIO I. Testimonium hoc Flavianum genuinum est, non suppositum atque insertum.

Demonstratur. Autographus censendus est locus ille Josephi, si illum ex vetustis, nec interpolatis Mss. exceperint Patres, & Historici præclarissimi: si perpetua traditione usque ad annum MD. fuerit probatus: si demum suppositionis notæ, quas submorosi Critici afferunt, nullius sint roboris, ac firmamenti: Hujus generis est productum Flavii testimonium: Igitur est autographum. Probatur minoris pars prima. Antiquissimus omnium, qui data opera vetustos libros perlegit, & Bibliothecas, restituta per Constantinum Ecclesiæ pace, incredibili diligentia lustravit, est Eusebius Cæsariensis. At is testimonium illud profert, lib. III. Demonstrat. Evangelicæ cap. 5. & lib. I. H. Eccl. cap. 10. Fatentur id Adversarii, & respondent aut Eusebium in Mss. interpolata incidisse, aut fraude insignem locum supposuisse. Verum somnia hæc sunt, follemnesque imposturæ. Principio Eusebius usus est antiquissimo Codice Jerosolymitano, quem depravatum immerito suspicantur. Deinde extat hoc testimonium in Mss. omnium antiquissimis Bibliothecæ Palatinæ, in asservato in Bibliotheca Cæsarea, & olim Constantinopoli comparatum ab Augerio Busbequio, in duobus Bibliothecæ Medicæ, quæ sedula animadversione versarunt docti viri Isaac Vossius, & Emericus Bigotius, in eo quod legit Hieronymus, alio ab Eusebiano, ut demonstrat Carolus Daubuz; in illo, quod latinum reddidit M. Aurel. Cassiodorus, qui profecto non arripuit deterioris notæ exemplaria. Ex quibus immotum stat judicium Baronii ad annum Chr. xxxiv. verosimilius esse a Judæis fuisse expunctum, quam a Christianis insertum, quod Historiæ Ecclesiasticæ Parens nititur etiam probare ex vetustis membranis cujusdam Codicis ex Græco in Hebraicum translatis, ubi liquet fuisse abradum: quamquam illius hiule periochæ

ratio alia possit proferri, & Codex forte fuerit non Flavii, sed Gorionidis. Præterea si hunc textum supposuisset Eusebius, facillimum fuisset cum Judæis, tum aliis tam apertam fraudem convincere; erant quippe tunc temporis ad omnium manus Codices probatissimæ antiquitatis. Postremo, ut ratiocinatur Valesius, cui bono Eusebius id confingere voluisset? An ex testimonio Josephi pendebat Christi divinitas? Priorem ergo partem corroborant argumenta satis obvia, & palmaria.

Pars altera per se constat; nam testimonium Flavianum laudarunt S. Hieronymus de Script. Eccles. Hegesippus lib. 2. de Excidio Judæorum cap. 12. Rufinus in Versione Eusebii edita per Beatum Rhenanum, Isidorus Pelusiota lib. 4. Ep. n. 225. Sozomenus libro 1. H. Eccl. cap. 1. Nicephorus Callistus lib. 1. cap. 34. Zonaras lib. 1. cap. 4. Freculphus Tom. 2. Chronic. l. 2. c. 5. Vincentius Bellov. lib. vii. atque omnes alii usque ad Hubertum Gifanium, & Lucam Osiandrum, qui duo omnium primi communem hanc fidem conati sunt elevare. Post hæc vero etsi varias fortunas subiit, & Osiandrum secuti sunt Salmasius, Blondellus, Tanaquillus, & alii: comprobarunt tamen vetustam sententiam Picus Mirandulanus, Sixtus Senensis, Bellarminus, Feuardentius, Possevinus, Huetius, nec non Centuriatores Magdeburgenses, Georgius Callistus, Schikardus, Vossius, Usserius, & alii innumeri, quos omnes collegit, & vindicavit Carolus Daubuz lib. 1. eruditi Operis de hoc argumento exornati. Nullus ergo ante sæculum sextum decimum de veritate Testimonii Flaviani nutavit.

Tertia pars ostenditur explodendo conjecturas Osiandri, Tanaquilli & Blondelli, quas etiam attulit in nova Bibliotheca Elias Dupinius. Prima petitur ex silentio Veterum. Neque enim Josephi testimonium urget adversus Tryphonem Judæum S. Martyr Justinus, neque S. Clemens Alexandrinus, qui plura ex eodem auctore in præsidium Fidei Christianæ produxit; neque Origenes, qui potius miratur in Commentariis super Matthæum perhibere Josephum magnificum de Jacobo testimonium, & Christum Dominum præterire silentio. Sed objiciunt maxime silentium Photii, qui cum omnia, quæ scripsit Josephus, recenscat, de loco tam

co tam insigni ne verbum quidem.

Verum hæc prior argutatio facile revincitur. Nam primo negativum argumentum est, nec ad faciendam firmitatem idoneum. Deinde quantum ad Justinum attinet, ejus cum Tryphone concertatio non erat, an Jesus extiterit, patraveritque miracula, quod ultro Judæus fatebatur; sed an illi divini deberentur honores, cultusque latriæ: neque ullo profanorum Scriptorum testimonio Justinus impetit adversarium, sed illum provocat ad sola oracula Prophetarum. Ob priorem rationem illud prætermiserit S. Clemens Alexandrinus, cujus tamen opera complura deperierunt hoc fortasse testimonio minime destituta. Ea de causa, quod priscis sæculis nulla Christianos inter Judæosque vertetur quæstio de Christi existentia & patris ab eo miraculis, sed de missione atque divinitate, ac tantum ageretur de sensu divinarum scripturarum, Tertullianus, alique illud testimonium prætermiserunt. Origenes tam in comment. Matthæi, quam in primo adversus Celsum scribit Josephum noluisse credere in Christum, atque id mirum esse, quod cum describeret Urbis excidium, hujus causam potius tribuerit neci Jacobi, quam ipsius Christi: quod arguit tantum Judaicam pervicaciam; nec elevat præcedens testimonium, sed potius corroborat. Sunt enim Græca Origenis verba, quæ Faber haud recte latine profert: *καὶ τὸ θαυμαστὸν ἐστίν, ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἡμῶν ὃ καταδεζόμενος εἶναι Χριστὸν, ἔδεν ἡττὸν Ἰακώβῳ δικαιοσύνην, μαρτυρῶσα τὴν αὐτὴν λέγει δὲ ὅτι καὶ ὁ λαὸς πάντα ἐνόμιζε διὰ τὸν Ἰακώβον πεπονθέναι.* Atque illud mirandum est, quod Jesum nostrum noluerit fateri esse Christum, & tamen Jacobo testatus sit fuisse tam eximiam justitiam. At enim quod populus ratus est hæc se propter Jacobum fuisse perpeßum. Et sane id mirum est; quoniam Josephus & Christi celeberrimum nomen audierat, & paullo ante de eo scripserat tam præclara. Collustrat verba Origenis Theodoretus scribens in Commentum ad Danielelem. *Ἰωσήφῳ ὁ ἑβραῖος τὸ μὲν χριστιανικὴν ὃ δεζόμενος κήρυγμα, τὴν δὲ ἀλήθειαν κρυπτεν ἐκ ἀνιχομένου.* Josephus Hebræus Christianam capere noluit professionem, & tamen veritatem occultare non potuit: quæ postrema verba summa fraude præterierunt Adversarii, ut etiam Theodoreti nomine abuterentur.

Ad Photium quod attinet, sunt qui cum Hadriano Valesio censent illius Bibliothecam esse tertia saltem parte interpolatam. Sed vera est responsio, Photium sola librorum Flavii argumenta perscribere. Viderur etiam hoc testimonium non ignorasse, cum iisdem verbis de Christo loquatur Codice cccxxviii., quamquam Josephi eo loco non meminit. Sed quæ ibidem addit de Jacobo omni procul dubio ex Josepho mutuatus est, quoniam is solus tradidit ob Jacobum evenisse Jerosolymitanum excidium. At id etiam Photius refert reticens nomen Historici. Quomodo ergo ex Flavio exscripsit quæ habet de Jacobo, ita ex eodem Scriptore Christi testimonium excerpsit, ut collatis verbis eruditi Critici demonstrarunt. Itaque ex silentio Photii aut nullum deducitur argumentum, aut retorquetur in Adversarios. Sed inquirunt, Codice xlviii. abjudicat Photius Josepho librum *de Universo*, quod ibidem sermo sit de æterna Christi generatione. Respondet in Epistola ad Sebalum Snellium Adam Rupertus, Photium cum exceperet libros Belli Judaici, & alterum supposititium *de Universo*, nondum legisse libros Archæologiæ, in quibus extat celebre testimonium. Cur enim alii interpositi essent a Photio Auctores xxvii? Addunt alii loqui Photium non ex propria sententia, sed aliena; inquit enim, *ambigendi fortasse cupiam causam præbeat, &c.* Ut meam non omitam opinionem; potuit Josephus credere in Christi sapientiam, virtutem, & resurrectionem, & non in generationem divinam, quæ superat rationem omnem humanam. Ex quo ergo non potuerit homo a fide alienus sempiternam Christi generationem edisserere, atque id sit certum indicium suppositionis libri *de Universo*, nequit inferri suppositum esse testimonium, in quo Jesus appellatur sapiens, & mirabilium effector, & ejus divinitas ambigue tantum innuitur illis verbis: *Si tamen virum illum oportet dicere.* Peto denique qualem supra Eusebium Photius habeat auctoritatem, ut plaris hujus silentium, quam illius assertio, sit faciendum?

Reliquæ notæ suppositionis ab Adversariis confictæ sunt, incredibile esse hominam Christianæ Religionis inimico tam singularem Christi commendationem excidisse. Primo, quia cum absolute hujus loci consarcinator scribat de Jesu Nazareno, *Et hic erat Christi*;

Illus; manifeste Christianum se prodit. Deinde ea verba, *Si tamen virum illum oportet dicere*, Christi etiam divinitatem contestantur. Præterea Josephus de Bello Judaico tribuit Vespasiano quæ de Messia prædixerant sacri Vates: quomodo ergo potuit in libris Antiquitatum alium Christum celebrare?

Respondemus Josephum, etsi erat non solum Judæus, verum etiam Phariseus genere, & a Christiana religione alienus, potuit, ac debuit de Christo honorifice loqui, ut boni Historici impleret partes, ut illum, cujus causa tam mira contigerant, silentio non præteriret, ut scribens hortatu Epaphroditi Liberti Neronis, qui nomen dederat Christo, hunc fama percelebrem reticendo non videretur religionis causa, & studio partium rem notissimam, præclarissimamque contemnere. Illius ergo, quomodo & præcursoris Joannis, & Jacobi debuit meminisse. Quia tamen non credebatur in Christum, non ait illum non fuisse revera purum hominem, sed oratorio more, versutaque oratione inquit, *Si tamen virum illum oportet dicere*. Propterea dum ait, *ἦν ὁ Χριστός*. *Is erat Christus*, subaudiendum est, *λεγόμενος*; ut sensus sit, *Is erat, qui appellabatur Christus*. Resurrectionem Jesu permultis testibus comprobata, & Christianorum multitudinem, quæ sua ætate jam creverat, non poterat præterire qui aut ingenuus erat, aut talis saltem apud Flavios, ceterosque haberi percipiebat. Quid insuper, si accessit singularis divini Numinis impulsus, quo & Caiphas, & Judas, & Pilatus & etiam dæmones testimonium Christo perhibuere? Vespasianum aut Messiam Josephus crediderit, aut eundem adulatoria laudatione devinxerit, nostra nil refert. Fatemur quippe in Christum non credidisse, & de Jesu Nazareno celebrasse, quæ attentis rerum circumstantiis non poterat occultare.

Postremæ notæ suppositionis sunt ex ipsis Flavianis Codicibus depromptæ. Deest enim in quibusdam exemplaribus testimonium, de quo disserimus. Et ne putes recentiora hæc esse, opponunt perantiquum Ms. Mediceum ex Græco in Hebraicum translatus, aliaque Hebræorum volumina, in quibus desideratur. Addunt filum orationis interfecare, & loco prorsus alieno insertum esse. Obiectant denique stili difformitatem & dissonantiam ab aliis Flavianis scriptis aberrantem.

Verum & hæc inania sunt, & insulsa,

Quæcunque enim exemplaria proferant, nequeunt cum iis, quæ supra citavimus, comparari. Ms. Mediceum eo ipso, quod hebraice redditum est, Judæi Interpretis damnat fraudem. At Codicem hunc laudavit omnium primus Hebræus Auctor *Prop. Veritatis*, cujus judicium nemo unus receperit. Judæi quippe, dum Josephum laudant, solum Gorionidem intelligunt, hunc in manibus versant, huic præstant fidem: Flavium aut ignorant, aut despiciunt. Huic Gorionidi telis omnium Eruditorum confosso opponimus Græca autographa, Medicea etiam, quæ diximus versasse Bigotium & Vossium. Digressiones apud Josephum frequentissimæ sunt; quamquam hoc testimonium loco propriissimo aptatur, ubi de Pontio Pilato pertractat Historicus: passus est enim Christus hoc præside. Stili discrepantiam, quam nulli veterum subodorati sunt, negamus: imo cum stili ipsius testimonii tam sit similis stilo librorum Archæologiarum, quam frater fratri, sive, ut inquirunt, ovum ovo, etiam ex stilo evincitur esse germanum. Cum itaque juxta præceptiones Criticorum a veteribus Mss. librisque editis nihil sit expungendum, nisi adline conjecturæ liquidæ, certæ, atque exploratæ & quas afferunt Osiander, Tanaquilus, Snellius, & alii perleves sicut, infirmæ, & ambigæ; non debet testimonium illud Flavianum expungi.

PROPOSITIO II. Stili prædicti Testimonii genuinus est, & per omnia phrasi Flavianæ conformis.

Demonstratur. Dignoscitur alicujus Auctoris stili ex verbis, verborumque complexu. At si attendantur verba, si illorum complexio, stili hujus testimonii redolet phrasim, orationemque Josephi. Ergo stili hujus Testimonii germanus est, ejusque, cui tribuitur, Auctoris. Probatur minor. In antiquioribus Græcis Codicibus Testimonium illud ad hunc modum se habet. *Γίνεται δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνὴρ*: Fuit autem hoc tempore Jesus vir sapiens. Utitur Josephus propositione hujus phraseos, *Γίνεται δὲ*, quotiescumque abrupto orationis stilo res alias inserit. Ita lib. xviii. cap. 12. convertens orationem ad res Babylonicas exorditur, *Γίνεται δὲ περὶ τὰς οὐκ ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ*, &c. Κατὰ αὐτὸν αὐτὸν χρόνον idem est ac, κατὰ αὐτὸν τὸν καιρὸν lib. xiii. cap. 9. & κατὰ δὲ τὸν χρόνον ταύτον lib. xiii. cap. 21. *Ἰησοῦς* non ignotus Josepho, cum

cum de Jacobo scribat fuisse fratrem Ἰησοῦ λεγόμενος Κριστῶ. Σοφὸς ἀνὴρ ejusdem generis est, ac δίκαιος ἀνὴρ lib. 1. cap. viii. & ἀγαθὸς ἀνὴρ lib. xvi. cap. 7. Proximis verbis εἶγε ἀνδρὰ αὐτὸν λέγειν χρὴ. Si tamen virum illum oportet dicere consimilia sunt, quæ habet de Mose lib. iiii. cap. 13. & de Eliseo lib. ix. cap. 9. Quæ sequuntur, ἦ γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, Erat enim mirabilium operum effector, conveniunt cum aliis lib. ii. cap. 5. nec debent rejici ex quo Josephus non crediderit in Christum; cum similia protulerint Pharisei apud Joannem xi. 47. In iis, quæ subjiciuntur Διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ πεινηθῇ δεχομένων, Magister hominum, qui vera libenter amplectuntur, perperam causantur putidam eloquentiam, sunt enim similia iis xvi. cap. 14. τῶν ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ δεχομένων. Sequitur: Καὶ πολλὰς μὲν Ἰουδαίας πολλὰς δὲ καὶ ἑλληνικὰς ἐπηγάγετο, Et plurimos quidem ex Judæis, plurimos etiam ex Gentibus ad se pertraxit. Extat phrasis huic simillima in libro Vitæ suæ, & in ii. contra Appionem. Verbum autem ἐπηγάγετο, quod Adversarios nonnihil movet, eodem sensu usurpatur lib. xiii. cap. 22. xvi. 14. & xviii. 8.

Sequitur, ὁ Χριστὸς αὐτοὺς ἦν. Nil hic difficultatis, si subintelligatur λεγόμενος, ut diximus; quo sensu scripsit Pilatus: ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. In subjectis verbis de Christi damnatione ad Crucem objectant aliqui phrasim ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, non animadvertentes eandem haberi lib. xv. cap. 3. & de Bello Jud. lib. iiii. cap. 25. Quod sequitur ἐκ ἐπαύσαντο εἶγε πρῶτον ἀγαπήσαντες, Nec deseruerunt qui primum diligere ceperant, rejici non debet tanquam spurium, ob similem loquendi formulam lib. vii. cap. 10. & lib. viii. cap. 6. Quæ ad Christi prodigia attinent τῶν θεῶν ταῦτα, καὶ ἄλλα μύρια θαυμάσια περὶ αὐτοῦ, Hæc, etiamque plura admiranda de eo &c., inveniuntur partim lib. xviii. Ant. cap. 10. partim in 2. contra Appionem. Postrema verba εἰς τε νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τῆς ἀνομασμένης ἐκ ἐπέλιπε τὸ φῶλον: Ad hanc usque diem non defecit denominatum ab eo Christianorum genus præferre genuinam phrasim liquet ex libro i. de Bello Judaico cap. 4. & lib. vi. cap. 13. Adeat, qui plura desiderat, librum secundum Daubuzii.

Opponit Faber: ait Auctor Testimonii Ἰησοῦς τις, Jesus quidam: cur utitur eo pronomine, si illum haud ignorabat? quævis ve-

ro, cum sit a φῶν, gigno, convenire nequit sectæ hominum ex Judæis, gentibusque conflata. Cetera omnia præoccupavimus.

Resp. pronomen τις desiderari in pervetustis codicibus, & omitti ob Eusebio in Dem. Evang., Rufino, & aliis: quamquam si illud recipias, parum interest; cum idem pronomen a Josepho addatur Abrahamo lib. i. cap. 8. Jeroboam lib. viii. cap. 2. & Nehemiæ lib. xi. cap. 5. Τὸ φῶλον autem usurpatur etiam de Judæis, & Idumæis ab Hircano in unam gentem coactis lib. xiii. cap. 17. neque debemus in Scriptoribus unumquodque vocabulum ad originis etymon tantummodo expendere.

CAPUT X.

Quibus argumentis Gentiles ad credendum in Christum sint pertrahendi.

UT Paganis, & Gentiles convertantur ad Christum eadem argumenta idonea sunt, quæ pro veritate Christianæ fidei in libro xxi. fuere producta. Si enim abjicienda est superstitiosa plurium Deorum religio, Mahometis secta, & Judaica observatio, consequens est tenendam esse fidem in Christum. Sed alia nunc argumenta proponam, brevique contexam, quæ poterit Lectorum ingenium reddere ratiocinio, & dialectica arte ampliora.

ARGUMENTUM I.

Primo demonstratur ex ipsa Christi persona, nil falsi de se prædicasse, & divinitus formatam legem tradidisse. Hunc Jesum inter Judæos vixisse imperante Tiberio, testantur lib. xv. Historiarum Tacitus, Suetonius in Claudio, Plinius junior lib. x. Epist. 97. Judæi omnes hostes in Christum insensissimi, & Scriptores cujusque ordinis. Constat natum in Judæa jam a Romanis subacta regio quidem genere, sed parentibus pauperrimis, exiguo Bethlehemi pagus. Nulla ipsi humanæ gloriæ amplitudo, non Regum ac principum favor & gratia, non copia divitiarum, non Sacerdotum, ac Sapientum consuetudo, non plebis obedientia. Mariæ filius fuit, Fabri proles appellabatur, socios sibi adscivit pauperculos piscium captura victitantes. Præside Pilato in cruce pependit, atque inter latrones

nes efflavit animam. Post tale genus mortis, pauperes illi, quos in sui contubernium vocaverat, cum essent antea timore perculsi, ignari ac despecti, extemplo facti Evangelii præcones hominem illum Crucifixum prædicantes Judæorum, atque Gentilium innumeros ad eum pertraxerunt. Propitio aliquo potentissimo Numine hæc perfecisse omnis ratio suadet. Si enim prædicatores ipsos intuearis, neque humana virtute, neque armis, neque muneribus sectatores innumeros nacti sunt. Si inspicias confluentes ad ipsos, erant prius Crucifixi hostes acerrimi, invitabantur ad ignominiam ac mortem, dereliquebant parentes, filios, uxores, agros, & inditam a prima ætate religionem, Ad hoc sane non trahebantur institutis majorum, non rerum terrenarum cupidine, & voluptate, non vi educationis, non Apostolorum sæculari dignitate & imperio. Trahebantur itaque occulta veritatis vi, & unius Numinis potestate.

ARGUMENTUM II.

Sensim a conditione Personæ descendimus ad prædicationem Evangelii, qua Apostoli Jesum Crucifixum universo Mundo annuntiaverunt. In hac Christi veritas, atque divinitas demonstratur ab Augustino lib. xxii. de Civit. Dei cap. 7. quoniam Apostoli eo tempore, quo maxime florebat eruditio, annuntiantes resurrectionem Christi, & ascensionem in cælum, & mysteria, quæ humana ratio non percipit, terrentibus etiam, & contradicentibus tam magnis, & tam multis persecutoribus, effecerunt, ut a viris sapientissimis Christus adoraretur, & firmissime crederetur secutura ad novum sæculum resurrectio, atque immortalitas carnis. Corroborat idem argumentum Ambrosius scribens in caput v. Lucæ divino consilio factum esse, ut Christus eligeret non sapientes aliquos, non divites, non nobiles, sed piscatores & publicanos, ne videretur aut prudentia, aut divitiis, aut potentia & nobilitatis auctoritate aliquos ad fidem suam traduxisse. Perpendit Chrysostomus in Oratione *Quod Christus sit Deus*, quod pro universi conversione Christi discipuli non moverunt arma, non impenderunt pecunias, neque exercituum multitudinem usi sunt, sed verbo simplici, nudipedes & ignari potuerunt mutam reddere linguam Philosophorum, Rethorum ora con-

stringere, Principes ac Reges convertere, atque Barbaris Græcisque imperare. Addit divinum esse ad unam Religionem carni ac sanguini reluctantem pertrahere humanum genus absurdis moribus, atque malis innumeris irretitum. His accedit ratio D. Thomæ lib. i. contra Gentes cap. 6. deprompta autem ex Augustino citato libro xxii. de Civ. Dei cap. 5., quoniam vel Apostoli res credibiles prædicarunt, & stolidi sunt atque inexcusabiles qui non credunt; vel prædicaverunt res incredibiles, atque ita jam aliquod incredibile admittitur, nempe Mundum tam firmiter illud credidisse, quod est incredibile.

ARGUMENTUM III.

Non solum, inquit eadem Oratione Chrysostomus, illud stupendum divinumque, quod per totum orbem illiterati, ineloquentes, obscuro, & facultatibus, robore corporis, præcellentia gloriæ, atque vehementia rhetorices privati ædificaverint Christianam Religionem; verum etiam quod illam invictam firmissimamque reddiderint. Quantumvis enim Romani usque ad Constantinum Imperatores, alique Tyranni infestaverint Christi Ecclesiam; prævaluit semper adversus portas Inferi, ut recte ad Tyrannos scripserit Tertullianus cap. 1. Apolog. *Plures efficitur, quoties metimur a vobis*. In illis vero hostium machinationibus magis divina virtus apparet, si advertas vinctis, fugatis, & martyrio affectis Christi Apostolis & discipulis, Christianos perpauca, timidosque indutos virtute ex alto evasisse studiosiores, & dum fluere torrentes sanguinis suorum, redditos fuisse ferventiores. Illud etiam stuporem adauget, quod Christo nomen dederint persecutores, adversarii, carnifices, lictores, ac milites Christianorum morti inhiantes. Tales fuerunt Paulus de cælo prostratus, dum pergeret in Damascum adversus Christi fideles, Justinus Philosophus præstantissimus ad Christum conversus, dum spectaret martyres intrepide ad mortem deferri, Claudius Tribunus conversus ad Christum, dum Chrysanthum, & Dariam torqueret, Romanus in martyrio Laurentii baptismum flagitans, Evilasius idolorum sacerdos cum virgine Fausta obtruncatus, alique propemodum infiniti. Crescunt portenta, dum recolimus

etiam mimos, cum mysteria nostra iriderent, repente divinitus illuminatos pro illorum confirmatione subiisse martyrium: ut narrant de Ginesio sub Diocletiano, de Ardalionem, & de Porphyrio sub Juliano Apostata. Tantum ergo fidei Christianæ incrementum in his circumstantiis, atque ex his principiis profectum Christi doctrinam, virtutem, divinitatemque corroborat.

ARGUMENTUM IV.

Inviētissimum Christo testimonium perhibent miracula patrata ab ipso, & ejus discipulis: quæ a solo Deo fieri in confirmationem veritatis alibi demonstravimus. Narrantur complura in libris Evangeliorum, & in Actis Apostolicis. Facta non fuisse opera demonum, demonstratum est ex quo fuerint perfecta ad dissolvenda opera diaboli. Non fuisse præstigias & ludificationes sensuum, evincitur, quod patrata fuerint spectante omni populo, in urbe frequentissima, coram calumniatoribus ipsius Christi inimicis. Accedit, quod illorum nonnulla experimento comprobata sunt; nam Lazarus, quem e sepulcro quatrduanum Dominus suscitaverat, ne putaretur phantasma, coram omnibus loquebatur, & epulabatur, ut ad eum confluerent Judæi stupore perculsi. Vide Joannis caput xi. & Tractatus Augustini xlix. & l. Cæcum quoque a nativitate illuminatum a Christo, de quo idem Evangelista cap. ix., post ipsius confessionem, ac testimonia parentum occultare non potuerunt Pharisei. Conficta hæc, & alia plura a discipulis nulla ratione credi potest. Primo quia edita a Christo prodigia negare non audent inimici Christiani nominis, ut Celsus apud Origenem libro 2., & Julianus Apostata apud Cyrillum libro 6. Deinde quia Petrus commemorando Israelitis virtutes Christi, ut legimus in Act. Apostolicis cap. 2. & 4. convertit in una tantum concione tria millia virorum, in altera quinque millia: incredibile autem est, hos omnes fictis prodigiis fuisse commotos. Prætereo cum Apostoli hæc prodigia narrarent, nunquam tamquam mendaces a populis, inter quos evererant, repulsi sunt, sed potius tanquam præstigiatores, atque malefici. Ad hæc Evangelistæ, qui Christi miracula mandarunt literis, non prætermittunt illius paupertatem, ignominias, odium apud

Berti Theol. Tom. V.

Sacerdotes ac principes, probra, derisiones, extremumque supplicium; ut plane constet noluisse in Magistri gratiam mentiri. Tandem cui bono hæc discipuli confingere? Non utique ob temporale commodum, cum pro nomine Christi persecutiones, contumelias, & mala innumera paterentur; neque ob meritum, legisque suæ observationem, cum mendacium & falsum testimonium prohibeat omnis Religio, & præsertim Christiana.

ARGUMENTUM V.

Petitur firmissimum argumentum ex Christi resurrectione: quam tribuere non possunt contactui alterius corporis, quoniam Christus sepultus est in monumento, in quo nondum quisquam positus fuerat: nec affirmari potest sublatum Christi corpus per subterraneos cuniculos, cum fuerit monumentum illud excisum in petra: nec sublatum ex ostio, cum lapis signatus fuerit, & munitus custodibus. Quod vero custodes ipsi pecunia corrupti dixerint sublatum dum dormitarent, Judæorum pervicaciam fraudemque per se commonstrat. Quis enim, ut Augustinus ratiocinatur in Psalmum 63., *dormientes testes adhibet*? Nihil est quod huic argumento inimici veritatis reponant. Si enim dixerint Christum non fuisse mortuum, revincuntur ex guttis sanguinis & aquæ, quæ exierunt ex corde ejus lancea transfixo; nam impossibile est hominem, posteaquam sanguis totus effluxit, vivere corpoream vitam. Si resurrectionem ipsam pernegaverint, refutari poterunt nube testium; nam D. Paulus in I ad Corinth. cap. xv. 6. provocat ad quingentos. His addimus testimonium Flavii Josephi viri a Christiana Religione alieni. Adde quod Apostoli minime mentiti sunt, ut demonstravi superiori argumento. Discipulos ob simplicitatem credidisse rem falsam, nemo jure arbitrabitur, qui animadvertat diu & ipsos fuisse incredulos, donec vulnera Nazareni palparent. Corrupisse illos pecunia militem custodem sepulcri, ut magistri famæ consulere, & emortui corpus subripuisse, nullam habet imaginem veritatis. Si enim ipsos discipulos intueamur, suffixo cruci Magistro, dispersi, timidique aufugerant, nec potuerunt post tam immane supplicium, qui ad satellitum adventum, & ancillarum vocem trepidaverant, tantum facinus aggredi

V

a fa-

a fastu etiam, nominisque gloria abhorrentes. Si vero ad Judæos animum convertamus, ii, annuente Pilato, *munierunt sepulcrum signantes lapidem cum custodibus*; cumque id fecerint quia Christus prædixerat se post tres dies resurrecturum, si Apostoli cadaver subripuissent, id facile comprobassent, eosque apud præsidem accusassent de fracto, violatoque sigillo. Si denique rei inspiciamus eventum, cum mora sit furtis contraria, accedentes ad monumentum non explicassent sudarium & lintheamina, quæ disjuncta in sepulcro inventa sunt, sed absque mora asportassent corpus sindone involutum & colligatum. Sed plura de hoc argumento in laudata Oratione Chrysostomus. Vide insuper Daniele Huetium *Demonst. Evangelicæ Propos. ix. cap. 142.* Thyrsus Gonzalez de *Verit. Relig. Christ. lib. 1. cap. 7.* & H. Grotium *lib. 11. n. 5.*

ARGUMENTUM VI.

Proxima est argumentatio petita ex oraculis, quæ ab exordio mundi omni ætate Judaico populo Christum prænuntiaverunt. Ea in præmissis disputationibus satis expendimus. Tam multa ac præclara habere solum Deum auctorem, qui solus futura omnia intuetur, neque comparanda esse cum ambiguis, & flexilobis idolorum responsis, probatum est de *Angelis* capite xii. Nec Judæis tantum prænuntiatus est adventus Christi, sed etiam Gentibus, ut Moabitibus a Balaam, & a Job Idumæis. Etiam in sui perniciem ex vaticiniis Prophetarum dæmones suam per Christum eversionem veritate cogente nuntiaverunt. Proditurum ex Judæa dominatorem universi fuit, imperante Augusto, opinio tam per-vulgata, ut de ea scripserint etiam profani scriptores Tacitus, & Suetonius, ut diximus capite libri hujus octavo. Orta hinc quorundam opinatio Vespasianum esse Christum, sed quoniam in illum minime quadrabant oracula, his perlectis Jesum Nazarenum agnovere viri etiam percelebres, ut Verianus Pictor, & Marcellus Orator. Accedit, ante Christum celebriora oracula obmutuisse, quod factum iri in signum adventus Messie prædixerat Zacharias xiii. 2. Hinc Apollo fertur Augusto causam silentii sciscitanti hoc dedisse responsum:

Παῖς ἰβραῖος κηλεσάμην θεοῦ μακαρίστην ἀνάσσω.

Τὸν δὲ δόμον προλιπεῖν, καὶ εἰδὼς αὐτοῦ μέσθαι.

Λοιπὸν ἀπιδιόντων ἐκ δομῶν ἡμετέρων.

Me puer Hebraeus Divos Deus ipse gubernans

Cedere sede jubet, tristemque redire sub Orcum:

Aris ergo dehinc taciti discedite nostris.

Vide Nicephorum *lib. 1. Histor. cap. 17.* Suidam in Augusto, & Baronium in App. Ab his se delusum queritur Hyacinthus Ser-ry *Exercit. xxxii.* fidem mendacio dedisse aliquando. Etenim, inquit, jam ab ipsa Ciceronis ætate coepit Delphicum oraculum esse minori in pretio, ut ait idem Cicero 2. de *Divinat.* perstitisse tamen etiam sub Trajano colligitur ex Plutarcho. Suetonius præterea narrat responsum datum Neroni, Philostratus Apollonio, Dio Chrysostomus Hadriano. Aliud oraculum festivissimum commemorat Spartianus. Eusebius denique *lib. 11. de Vita Const. cap. 45.* stetisse proficitur Oraculum Delphicum ad sua usque tempora. Ex quibus putant Critici complures falsissimum esse quod præmisimus de Augusto, quandoquidem longe ante Christum minore gloria erat oraculum Delphis, nec penitus post Christum obmutuit. Verum hæc, quæ putantur invictissima, nullius omnino sunt roboris. Nam etiam ab anno 3589. desierunt Prophetæ in Israel, quod signum erat non diu perseveraturam legem Mosaicam: atque ita nonnullis ante Christum annis cessavit apud Idololatrias oraculorum celebritas in signum divini Verbi proxime nascituri. Et quemadmodum, posteaquam cessarunt celebriores Prophetæ, nonnulli singulari Dei munere prophetarunt, ut Simon, Anna, Agabus: ita, postquam desit Delphici oraculi frequens rumor, & celebris existimatio, aliqui impii, occulto Dei judicio, dæmoniorum responsis decepti sunt.

ARGUMENTUM VII.

Accedunt testimonia non solum virorum sanctitate ac religione illustrium, sed etiam hostium Christiani nominis De Celso Epicureo, Juliano Apostata, Flavio Josepho, & Mahumete dictum supra. Addimus Acta Pilati, quo Præside Christus Jesus affixus est

Cruci. In his Romanus Præses tam insignia de Jesu Nazareno nuntiavit, ut Tiberius de illius Apotheosi ageret apud Senatum. Haud me latet spuria & conficta hæc censeret a Criticis plurimis, quorum argumenta collegit in Apocryphis N. T. Fabricius, Clericus ad annum xxix. n. 94. & Samuel Basnagius ad annum xxxiii. num. 192. & seqq. sed pugnant adversus istos perantiqui, & celeberrimi Ecclesiæ Patres. Ad hæc enim Acta Gentiles provocavit S. Martyr Justinus in altera ad Antoninum Apologia, Tertullianus in Apologetico adversus Gentes cap. 5. & 21., & Lucianus qui sub Decio martyr occubuit. Eadem firmissime receperunt Eusebius Cæsariensis lib. ii. H. Eccl. cap. 2. Joannes Chrysostomus hom. 26. in Epistolam secundam ad Corinthios, Orosius lib. vii. cap. 4., & quotquot subsequuti sunt Historici ac Patres; ut merito scripserit Petavius in Animadversionibus ad Epiph. p. 87. contrariam suspicionem ne refutationem quidem mereri: & ipse Hyacinthus Serry tantæ in ventilando ambigua monumenta licentiæ, Exercitatione 64. non posse acta Pilati citra summam audaciam in dubium verti. Vindicat ea luculenter in Lect. in Act. sect. iv. Joannes Pearsonus. Occurram ego Basnagio, qui post Pearsonum edidit Politicos, Criticosque Annales.

Itaque Basnagius cit. num. 192. vellicat Tertullianum, quod cap. 21. Apologetici de Christi resurrectione scripserit, *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nuntiavit.* At Pilatus non potuit Tiberium alloqui, cum Romam hoc jam defuncto pervenerit, ut liquet ex Josepho lib. xviii. cap. 1. Nuntiare autem non est scripto aliquem adire, sed verbis. Incredibile præterea est Pilatum narrasse Christi resurrectionem, quia tam Judæi, quam milites, apud Matth. xxviii. 13., nuntiaverant fuisse illum discipulorum fraude sublatum. Hæc fusiori stilo Basnagius. Sed falsum primo est verbum *nuntiare* interdum non usurpari etiam latinissime pro narratione facta per literas, ut constat ex libro i. epist. 17. Ciceronis ad Atticum. Deinde quis ignorat Tertulliani stilum esse asperum & salebrosum, & ubique novatis verbis tumescentem? Quod attinet ad resurrectionem; si Præses milites interrogavit, & audivit cadaver Christi subreptum ipsis dor-

mientibus, quod audito terræmotu, sparsoque tantæ novitatis rumore, proculdubio quæsit; nonne statim illorum deprehendit malitiam, qui testes dormientes proferrent? Atque id reddidit Pilatum etiam propria conscientia perculsum in veritatis disquisitione sollicitum, atque in male curatas excubias severiorem. Non tamen affirmo Christianam fidem fuisse amplexatum, quandoquidem sua phrasi appellat Tertullianus *conscientia Christianum*, qui veritatem non denegat. Habes consimile exemplum eodem libro Apologetici cap. xvii. explicatum a nobis Tom. i. pag. 46.

Nititur Basnagius seq. num. 193. demonstrare, nunquam Tiberium postulasse a Senatu Christi apotheosim, primo quia in Judæos infensus erat. Deinde quia si postulasset, proculdubio obtinisset: & Senatus minime id denegasset. Ultimo quia principes mortuorum non invident dignitati. Ab his vero facile me expediam. Ad primum enim dico Tiberium petendo Christi consecrationem non rem gratam fecisse Judæis, sed ingratißimam quippe hi Christi dedecus & ignominiam optabant, non exaltationem & gloriam. Ad secundum & tertium dico non potuisse Senatum obtemperare Tiberio, quia Christus unum solum Deum coli mandavit, & Deos alienos, quos Romani colebant, coli prohibuit: est autem Socratis sententia, unumquemque Deum sic coli oportere, quomodo se ipse colendum esse præceperit. Vide Augustinum de Conf. Evang. lib. i. cap. xviii. Adde divinum fuisse consilium, ne verus Deus haberet eundem cum Idolis honorem, & ne Religio Christiana posset dici auctoritate Romani Senatus, & præsidio hominum propagata. Tertio argumento quid contendat Basnagius ignoro: nam petere apotheosim est honor erga mortuos, non invidentia; imo nec mortuo petebatur, sed redivivo.

Proximo n. 194. vellicat Basnagius epistolas Pilati ad Tiberium, & conatur probare suppositas. Urget autem hæc argumenta. Primo, inquit, Sixtina vernet floribus, quos non afferebat latinitas ævo Pilati. II. In utraque, tam Sixtina, quam edita ab Hegesippo esse apertissima falsitatis indicia, ac præsertim miraculum Resurrectionis. III. Nullibi Tiberium dici Claudium Tiberium, sed Tiberium Claudium. IV. Incredibile esse quod Pilatus scripserit a se coelestem illum

virum cruci damnatum. Verum & hæc futilia sunt. Quæ circumferuntur Pilati epistolæ neque a me apocryphæ dicuntur, neque genuinæ. Habemus tamen tertiam editam a Florentinio in notis ad Apostolorum indiculum, latinam, & sine vitis, quæ opponit Basnagius. Aliæ sunt fortassis istius paraphrases. Illud tantum contendo Pilatum facta Christi conscripsisse ad Tiberium. Quomodo potuerit de Resurrectione mentionem facere, dictum est paullo supra. Causam mortis Christi potuit refundere in Judæos, qui accusarunt Iesum Nazarenum, tanquam subvertentem populos, & prohibentem ne Cæsari tributa persolverentur.

Tandem Basnagius num. 196. adversus Acta Pilati insurgit tribus argumentis. Primum est, quod Justinus Martyr accipiendus est de gestis Christi in Evangelio enarratis: scribit enim, *Atque hæc ita esse cognoscere potestis ex Actis, quæ scripta sunt sub Pontio Pilato, ἐπὶ Ποντίῳ Πιλάτῳ*, inquit, non, *ἀπὸ Πιλάτῳ*. Alterum quod Præsides Provinciarum non scribebant ad Cæsares, quæ ad Religionem spectabant, sed quæ ad politicum regimen. Ultimum quod fuerunt Acta Pilati conficta primum a Maximino in contumeliam Christi, quibus opposuissent Catholici germana, si revera extitissent. At ad primum nego loqui Justinum de Evangelio: quis enim Gentiles ad istud provocet? Deinde Tertullianus nonne scribit hæc Acta apud ipsos Gentiles extare, & Lucianus Martyr reperiri in Romanorum Annalibus? Præterea nullum Evangelium, Præsidi Pilato, scriptum est. Sed, si Basnagius fidem habet Joanni Millio, Matthæus Evangelium scripsit imperante Nerone, & anno V. Æ. lxi. si Scriptoribus aliis, paullo ante: ceteri Evangelistæ post Matthæum. At Pilatus accersitus est Romam, & Judææ administratione privatus anno xxxv. Recte autem inquit Justinus, *ἐπὶ Ποντίῳ Πιλάτῳ*; non enim Præsides conscribebant Acta, sed Notarii. Ad alterum dico a Rectoribus provinciarum missos ad Cæsarem etiam rerum quotidianarum commentarios, ut constat ex libro Philonis de legatione ad Cajum, probatque ad an. xxix. ipse Clericus. In actis præterea Pilati spectat ad politicum regimen detegere Judæorum fraudem atque machinamenta. Postremum diluitur dicendo ante Maximinum conficta ab inimicis Christi alia

Acta Pilati, ut demonstrat ex Passione Sanctorum Martyrum Tarachi, Probi, & Andronici Hen. Valesius in Animad. ad lib. 1. cap. 9. H. E. Eusebii. Non poterant ergo Christiani objicere Maximino ab eo primum fuisse Pseudo-acta Pilati conficta. Plura ergo hujusmodi Acta, etiam inter se pugnancia, olim vulgata fuisse, verissimum est, & optime adnotatum a Cotelerio Tom. 2. PP. Apost. pag. 162. sed nunquam extitisse Acta genuina, ad quæ priscis sæculis a Patribus provocabantur increduli, nullum Basnagii momentum evincit.

ARGUMENTUM VIII.

In Christi denique commendationem plurimum facit, quod nulla imbutus doctrina hominum Religionem instituit ceteris omnibus sublimiorem. In iis enim, quæ spectant ad Dei cultum, nullum apud nos invenies sacrificium aut humano cruore pollutum, quale Jovi Latiali novimus immolatum; aut obsecratione turpissimum, quo Gentes Cerei, Liberoque litarunt. Neque observamus circumcisionem & caeremonias legales institutas ad coercendam Judæorum licentiam, sed Deum adoramus in spiritu, & veritate. Nostra erga homines officia, usumque rerum temporalium damnent, si forte possunt, aut Gentes, aut Mahumetani. Interdicta nobis latrocinia, ultiones, adulteria, polygamia, & quidquid speciem refert injustitiæ, vel turpitudinis. Plura de his Clemens in Protreptico, Athenagoras in Apologia pro Christianis, & Arnobius adversus Gentes. In sola etiam doctrina Christi repromissum est præmium, quo expleri possit ardentissimum hominis desiderium. Nil nobis vel propter voluptatem, vel propter terrenarum rerum affluentiam, vel propter inanem gloriam agendum est. Si quid commune haberet Religio Christi cum superstitione, moribusque idololatrarum, facile posset reprehendi; nunc, quoniam nihil habet commune, non potest. Si pravæ in nobis consuetudines irreperunt, pugnant illæ cum exemplo Christi, præceptisque Evangelicis: idem est de erroribus, & dissidiis, quæ sparserunt Hæretici, vel Schismatici. Qui Christi instituta servarunt, dicti primum ab Ethnicis homines superstitionis maleficæ, sed illorum vita, ac religioe diligentius inspecta, habiti moribus incu-

inculpatis atque integerrimis. Extant adhuc, quibus id comprobetur, Epistolæ Plinii ad Trajanum datæ ex Bithynia, Trajani ad Plinium, Hadriani ad Minucium Fundanum, & Servianum Consulem: quas eruditus Commentariis illustravit Joannes Gerardus Vossius. His itaque argumentis poterit quisque Christum etiam Paganis, & incredulis annuntiare. Vide librum xxii. cap. 3.

CAPUT XI.

Quæ Gentiles obijciunt adversus Christi Incarnationem, breviter refutantur.

VERBUM Dei factum carnem petitis a Christi doctrina, & a Christiana Religione argumentis possumus quidem evincere; sed ipsius mysterii altitudinem obviis humanisque ratiocinationibus *positivo*, ut appellant, argumento demonstrare non possumus. Si enim ratio proferatur, non erit mirabile: si exemplum adsit, non erit singulare. Ergo adversus Infideles, ut nos Augustinus docet Epistola 137. ad Volus. num. 15. fidem nostram propugnat ipse rerum ab initio gestarum ordo, & ipsa connexio temporum, præteritis fidem de præsentibus faciens, priora posterioribus, & recentioribus antiqua confirmans: completa in Christi ortu, vita, dictis, factis, passionibus, morte, resurrectione, ascensione omnia præconia Prophetarum: Apostoli, qui repente linguis omnium gentium loquuntur, arguunt fidenter errores, & numero exigui per mundum disseminantur, populos facilitate mirabili convertunt, inter inimicos augentur, persecutionibus crescunt, per afflictionum angustias usque in terrarum extrema dilatantur: templa denique, & simulacra dæmonum, quæ paulatim secundum dicta prophetica subvertuntur. Continentur contractis hisce Augustini sententiis, quæ supra fusiori stilo produximus. Ad ea autem, quæ fides nostra in mysteriis occultat, juxta traditum ibidem Augustini monitum, mens tardiuscula & inerudita non audet accedere. Obiectantibus tamen incredulis, quod leves nos conjecturæ permoveant ad præbendum pugnantibus rebus assensum, tenemur rationem reddere demonstrando nihil credi a nobis impossibile, rationique repugnans: quod præstamus argumentationibus *negativis*, iis

scilicet, quibus suppositæ repugnantie explicantur, & complanantur.

Julianus Apostata objecit, nihil fecisse Christum præstantius, quam fecerint Socrates, Lycurgus, & Alexander. Addunt alii Vespasianum, & Apollonium. Obiectant Jesum Nazarenum doctrinam suam persuasisse paucissimis, ac deterrimis, quos etiamnum potentiores oppugnant. Meliorem, inquiunt, subiisse fortunam Simonem Samaritanam præstigiatores, cui erecta fuit a Romano Senatu statua, cum epigraphe, SIMONI DEO SANCTO: & Mahumetem, ad quem tanta populorum multitudo conflavit.

His respondemus Socratem, auctore Porphyrio, fuisse hominem mulierosum & iracundum, & ejus doctrinam ab Atheniensibus refutatam: nihil vero in ea, quod humanam excedat philosophiam. Lycurgi leges finitimi populi repudiarunt, emendaruntque Spartani, ipso Auctore superstite; & vix apud eos leges istiusmodi viguerunt. Alexander domuit orbem potentia & militum copiis, non mysteriorum divinorum prædicatione: ejus morte corrui Græcorum Imperium. Ecclesia autem ab inermi, & exiguo Apostolorum numero propagata est, perseverat, fitque nece Martyrum amplior. Vespasianum, & Apollonium vera patrasse miracula negant ipsi Gentiles: Christum in Bethsaida, & Bethania cæcos, claudosque curasse non ausus est negare Julianus. Simonem statua a Romanis honestatum negant plures, & inscriptionem in Insula Tiberina hanc profert Gruterus, SEMONI SANGO DEO FIDIO: hoc nomine inquiunt appellatum Herculem apud Sabinos: deceptum vero hac inscriptione Justinum. Dubia tamen hæc sunt: nam potuit alia statua erigi Simoni, alia Deo Sabinorum Sango: nec facile demonstrabis Justinum Martyrem eadem cum Simone patria natum, qui, ut scribit Eusebius lib. iv. H. E. cap. xi. Romæ domicilium habuit, & cui assentitur cum aliis antiquioribus Tertullianus cap. 13. Apologetici fuisse deceptum. Quare dicimus Simonem agnovisse discipulorum Christi virtutem Act. viii. 18., nec diu illius cultum stetit: ut interim omittamus Apostoli Petri cum Simone certamen. Mahumetes, Arabibus in Heraclii exercitu seditionem molientibus, vi anno-

rum dilatavit imperium. Illum furti & latrocinii reum cives Mechæ ad mortem damnaverant: & suomet ore se in Alcorano impurissimum profitetur. Studuit vero ad lætæ propagationem indulgere omnium ingenio. Non male de Christo locutus est, ut gratificaretur Christianis: retinuit cum Judæis circumcissionem; & improbis, quorum populus major est, morem gerens permisit ultiones, polygamiam, & graviora flagitia; vetuit etiam, ne falsitatis convinceretur, divinorum exercitamenta studiorum. Christus innocens, & pauper abolitis Judaicis ritibus & præscribens severiorem disciplinam firmavit Ecclesiam suam omnibus repugnantibus.

Obijciunt præterea: Nonne Jesus unus fuit ex subditis Cæsaris census sub Cyrenio desertus a suis, & qui non potuit ad se amicos, & propinquos pertrahere? Quomodo ergo dicitur Deus? Si autem Deus, cur Deiparam Virginem appellamus? Si de Virgine Spiritus sancti virtute conceptus, quo jure filius Davidis, & de femore Juda exortus est? At quomodo fieri potuit, ut ipse Deus nasceretur ex muliere? Et si id potuit, quid absurdius, & Deo indignius, quam fieri servulum, & in cruce immolari? Quantum insuper æquitati repugnat insonantem ac justum plecti morte pro sceleratis?

Respondemus & hoc esse summæ potestatis Christi argumentum, quod nulla majestate terrena redimitus, & tanta a propinquis amicisque perpeffus, a Gentibus tali honore habeatur. Fuisse autem beneficium hostibus suis, & cognatos Judæos reprobasse, quid est aliud, quam opus misericordiæ eo majoris, quo confertur indignis, & justitiæ eo perfectioris, quo carnali non præpeditur affectu? Non unam in eo confitemur naturam, sed humanam, atque divinam: in illa natus sub imperio Augusti, & conceptus de Virgine; in ista Rex regum est, & Creator universorum. Propagata, quam assumpsit, humana caro ex regali progenie Davidis sat est, ut revera pertineat ad Tribum Juda. Potuit & Deus nasci in tempore secundum naturam illam humanam: secundum divinam æternamque non potuit. Nequaquam indignum est, Deum, qui hominem condidit, hominum saluti prospicere, & Dei Verbum, quod mundum fabricavit, mundum redimere: sed opus est maximum, & divina majestate, ac justitiâ dignissimum. Dum inno-

cens non reluctans sanguinem fundit pro impiis: apparet, ut scribit Ep. 190. Bernardus, *Iniquitas malignantium, & pietas patientis.*

Arguunt insuper: Repugnat rationi, quod Verbum Dei descenderit in uterum Virginis. Si enim Deus ubique est, quomodo factus est præsens ubi non erat? Præterea si est immutabilis, quo pacto illi accessit, ut vere & substantialiter fieret homo? Quod si mirabili nexu divinitas, & humanitas in una Persona copulatæ sunt, quid aliud erit divinitas præterquam pars quædam unius Christi? Illud denique imperceptibile est, humanam naturam esse in Christo perfectam, & nihilominus propria carere subsistentia, in duplici natura subsistere personam unam, atque tam disparas substantias, hominem Deumque posse simul substantiali vinculo colligari.

Respondemus hæc quidem superexcedere acumen tardiusculæ mentis nostræ; sed ubi testimonia Domini credibilia facta sunt nimis, captivari in obsequium fidei ratio debet humana. Ne hæc repugnantia videantur, dicimus Deum ubique præsentem esse per immensitatem, non tamen ubique semper eadem, si effecta sola attendantur producere. Præsentia illa per immensitatem constat ratione, effectuum divinorum variatio constat experimento. Explicabat Theodorus Abacura, cujus Opera extant Tomo Bibl. PP. xvi., horum coherentiam exemplo humanarum perceptionum, & idearum, quæ sunt quidem nobis intimæ, & fiunt tamen alia ratione præsentis, dum eas mente revolvimus reminiscencia. Fuit ergo a creatione Virginis ei præsens Dei Verbum immensitate, & in incarnatione factum est præsens assumptione humanitatis. Nec tamen subiit aliquam mutationem, quoniam nec in naturam humanam divina conversa est, neque huic accessit cujuscumque formæ acquisitio: sed tota mutatio tenet se ex parte naturæ humanæ assumptæ in divinæ naturæ consortium. Non igitur mutatus est Deus, quemadmodum nec mutatus est dum mundum condidit, & accessit ei per rerum productionem denominatio Creatoris, & Domini. Recole quæ diximus de Divina immutabilitate lib. ii. cap. 4. At, inquis, nonne factum est Verbum vere, ac substantialiter homo? Ita quidem: sed factum est homo non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum; in qua assumptione Verbum Dei non

non perficitur, sed perficit: non immutatur, sed mutat; veluti dum sapientia humanam mentem irradians, *non ipsa mutatur*, inquit Augustinus quæst. 73. inter lxxxiii., *sed hominem mutat, quem de stulto sapientem facit.*

Nexus, sive unio duarum in Christo naturarum non est vinculum duorum, quæ se mixto perficiant, sed quorum unum perficiatur ab alio: in quo sensu absurdum non est divinitatem uniri humanitati; neque illa est pars recipiens ab ista existentiam, & complementum, sed est ipsum Verbum, ac Persona divina humanitatem adsumens, ac propriam illi communicans subsistentiam. Neque per hoc quod natura humana propria subsistentia careat, imperfecta dicenda est; non enim subsistentia addit ad substantiam formam aliquam, vel *entitatem*: sed illud licitur per se subsistere, quod est sui juris, & alteri incommunicabile. Melius est autem esse juris divini, quam humani, & uniri communicatione substantiali divino Verbo, quam ab illo divelli. Percipitur quodammodo eandem Personam duas in se habere naturas, si illius summa virtus attendatur; nam & eadem veritas in pluribus voluminibus conscripta est. Ita absque ulla contradictione dispares substantiæ possunt uniri, si una regatur ab alia, uti nectuntur in homine anima rationalis, & caro. His lucem afferent, quæ diximus lib. vii. cap. 6., & quæ infra dicentur in H. Eutychniana.

Ultimo obijciunt Saraceni: Venit Christus, sed non est ille Propheta, ac summus legislator, quem arbitrantur Christiani. Si sanctificatus est a Joanne, quomodo erat in eo plenitudo sanctificationis, & gratiæ? Deinde dum venit Moses, damnatus est cultus idolorum: dum venit Christus abolita fuit lex Moïsis. Ergo dum venit Mahumetes, cessavit lex Christi; ideoque Mahumetes est Propheta magnus missus a Deo in lucem gentium, & in salutem populorum.

Resp. Baptizatum fuisse Christum a Joanne, non ut sanctificaretur ab illo, qui ipsum Christum condigna laude celebravit, sed ut exerceret humilitatem, ut sanctificaret sui baptismatis elementum, ut proximæ prædicationis divinum resonaret præconium. Nec implicat contradictionem tingi eodem baptismo Dominum, ac servum, quemadmodum Saraceni eodem in balneo abluuntur a

famulis. Christus adveniens post legem Moïsis est verus Messias, quoniam ab ipsa lege Moïsis, in qua viguit Spiritus veritatis, habet testimonium. Mahumetes autem veniens post Christum nequit esse verus Propheta, quoniam in Evangelio Christi, in quo Spiritus sanctus locutus est, non prædicuntur nisi Pseudoprophetæ, a quibus ut caveamus præcipitur. Nam quod fingunt Turcæ dixisse Christum, *Mittam vobis Prophetam Mahumetem*, & hæc verba fuisse a nobis expuncta, facile revincitur provocando imperitos ad vaticinationes de perpetua Christi doctrina, & ad Codices ante tempora Mahumetis conscriptos. Debet autem, ut agebat Abacura, quisquis producit chirographum adversus fœnoris debitorem, repelli a Judice, si nihil eorum inscripta sint, quæ poscuntur. Sed contra Saracenos disputatum est lib. xxii. cap. 2. Tom. iv.

CAPUT XII.

Messia, ut carnem sumeret, causam fuisse peccatum Adæ, humanique generis perditionem.

Querenti cur divinam Verbum humanam induerit naturam, respondent una voce Theologi causam fuisse generis humani reparationem. Sed aliam quoque rationem Scotistæ assignant, ut scilicet magisterio suo, regimine, atque communione homines exornaret, atque ad consortium divinitatis eveheret. Imo prædefinitam arbitrantur Verbi *Inarnationem*, priusquam divino decreto statueretur productio hominum; postea vero prævisa Adami culpa definitum fuisse, ut filius Dei jam in mundum venturus universalium creaturarum Caput, & Princeps adveniret assumpto mortali corpore, ut morte sua hominem perditum repararet. Amplexati sunt opinionem Scoti etiam Catharinus, Suarez, & Ysambertus; sed illam major pars Theologorum refellit, & etiam Nicolaus L'Herminier alias Scoti studiosissimus.

PROPOSITIO. Venit Christus ad redimendum humanum genus, nec advenisset, si Adam perseverasset in gratia.

Demonstratur 1. Quoniam hanc unam Dominicæ *Inarnationis* causam nobis divina Scripturæ proponunt. Legitur enim Matth.

XVII. II. *Venit Filius hominis salvare quod perierat.* Et Joannes 111. 17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.* Item Lucæ v. 32. *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Apostolus etiam ad Hebræos 11. 14. inquit: *Quia ergo pueri communicaverunt carni, & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, idest, diabolum.* Joannes in 1. Epistola 111. 5. *Et scitis, quia ille apparuit, ut peccata nostra tolleret.* Cujus generis extant in Scripturis innumera.

Respondere solent, his locis assignari aliquam causam adventus Christi, sed non principem, atque, ut appellant, *motivam*. Verum non videtur responsio hæc satis firma: nam in Cap. xviii. Matth. explicat Christus causam adventus sui exemplo pastoris dimittentis oves reliquas, ut quærat errantem in solitudine, affirmans se eadem ratione in mundum venisse, ne unus de pusillis suis pereat. Quemadmodum ergo non adiret pastor loca deserta, nisi ovis erraret, ita non advenisset Christus in mundum, nisi homo peccasset. Tertio Joannis capite commendatur Dei caritas propterea quod pro mundi salute Unigenitum suum dederit, non autem illum miserit ad exercendam potestatem, atque judicium: Salus ergo mundi fuit *Incarnationis* divini Verbi princeps causa; ut etiam quotidie in Symbolo profiteamur. Non enim existimandum est, dum nobis divina pietas, & fidei mysteria proponuntur, confectaria quædam argumenta prædicari, non autem prima, ac præcipua. Cap. Lucæ 14. Christus citatis verbis rationem reddit, cur publicanis, & peccatoribus familiariter uteretur, quia nempe non pro justis, sed pro illis advenerit; id vero non satis apte videretur dictum esse, si ob aliam causam venisset, quam ob peccatorum expiationem. Paulus etiam, & Joannes non aliam ob causam ajunt Verbum factum carnem, nisi ut destrueret diabolum, tollereturque peccata.

Demonstratur 2. ex Traditione Patrum. Nam Irenæus Lib. v. cap. 14. ait: *Si non haberet caro salvari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset.* S. Athanasius Orat. 2. contra Arianos: *Verbum nequaquam homo factum fuisset, nisi causam præbuisset homi-*

num necessitas. Nazianzenus Orat. 36. *Quæ humanitatis a Deo propter nos susceptæ causæ exitit? Profecto, ut nobis salus pareretur. Quid enim aliud causæ afferri possit? Origenes Hom. 24. in Num. Si non fuisset peccatum, non necesse fuerat filium Dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne positum jugulari: sed mansisset hoc, quod in principio erat, Deus Verbum.* Ambrosius lib. de Incarnat. c. 6. *Quæ erat causæ Incarnationis, nisi ut caro, quæ peccaverat, per se redimeretur? Augustinus serm. 8. de Verbis Apostoli: Si homo non periisset, filius hominis non venisset; & serm. 9. Nulla causæ fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere.* S. Leo serm. 3. Pentec. *Si homo ad imaginem, & similitudinem Dei factus in sue honore nature mansisset, nec diabolica fraude deceptus a lege sibi posita per concupiscentiam deviasset, Creator mundi creatura non fieret, neque sempiternus temporalitatem subiret, &c.*

His quidem testimoniis respondere nequeunt Scotistæ, a Patribus unam ex multis causis, ob quas Deus humanam assumpsit naturam, proferri; cum expresse affirmant causam reparationis humanæ esse adæquatam, ac principem, nullam aliam afferri posse, eaque sublata minime Christum fuisse venturum. Neque apposite respondent, dum asserunt non quidem in hypothese quod Adam stetisset, venturum Christum in carne passionibus, suppliciisque obnoxia, sed in carne immortalis. Enimvero si nullam aliam veniendi habuit causam, nisi ut mundum redimeret, & salvos faceret peccatores: profecto non est cur adsumeret corpus alterius conditionis, & morti minime obnoxium. Deinde in corpore illo impassibili, de quo Scoti affectu vaticinantur, Verbum Dei fieret ne caro? Fieret ne homo? Fieret ne creatura? Id quidem certissime. Maneret ne tantummodo Deus Verbum, idest in illa natura, quam habebat a principio? Nullo pacto istud dici potest. At laudati Patres tradunt, quod, nisi Adam peccasset, Dei Verbum factum non esset caro, non homo, non creatura, non tempori subjectum, sed mansisset hoc, quod in principio erat, Deus Verbum. Igitur Patres diserte docent Deum, sublata causa peccati, nullo modo in carne venturum fuisse.

SOLVUNTUR OPPOSITIONES.

At argumentantur Scotistæ apud Frassen de Inc., & Matrium, Hennum, aliosque. Christus prædestinatus est ante præscientiam peccati Adæ. De illo enim legitur VIII. Prov. 22. *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* Appellatur in Epist. ad Coloss. c. 1. 15. *primogenitus omnis creature.* Dicitur in Epistola ad Romanos c. 1. 3. *Prædestinatus Filius Dei in virtute priusquam fieret ex semine David.* Vocatur ad Ephes. 1. 22. *Caput super omnem Ecclesiam*, ideoque ab illo est etiam gratia, & spiritualis vita Angelorum. In Ep. denique ad Hebr. c. 1. Christus ut homo dicitur hæres universorum, rerumque omnium Creator. Ex quibus plures argumentationes subtilis Schola varie compingit.

Solvuntur tamen omnes recta prædictorum locorum explicatione. Verba itaque Proverbiorum VIII. accipienda sunt de divina Verbi generatione, ut ostendimus lib. VII. c. 12. Et si accipienda contendas de temporali, explicanda erunt distributive, ut Christus quatenus Dei verbum fuerit principium operum creationis, & quatenus Deus homo fuerit principium operum redemptionis. Dicitur autem ab Apostolo *primogenitus omnis creature*, idest, inter omnes creaturas præexcelsus, ac præstantissimus, quod significat in sacris literis nomen Primogeniti, ut Psalmo LXXXVIII. 28. & Apocalyp. 1. 5. Nam Unigenitus est, neque ratione generationis comparari debet cum creaturis. Dicitur etiam Primogenitus in creatione nova, *quia habemus remissionem per sanguinem ejus*, ut inquit Apostolus versu præced. nec non II. ad Corinth. v. 17. Dicitur etiam Primogenitus, quoniam secundum formam Dei ante omnes creaturas genitus est, ut in I. de Trinit. c. 12. explicat Augustinus. Atque hunc postremum sensum confirmant verba Apostoli eodem loco: *Primogenitus omnis creature; quoniam in ipso condita sunt universa, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* In Epistola autem ad Romanos primo falsum est dici Christum prædestinatum priusquam fieret ex semine David, sed antea ejus origo secundum carnem commemoratur, postea prædestinatio. Deinde potuit prædestinatio, licet æterna, peccati Adæ supponere

Berti Theol. Tom. V.

præscientiam. Præterea *Prædestinatus* hoc loco idem est, ac *manifestatus* virtute miraculorum, & gloriosa resurrectione; nam & ita vertit Syrus, & quadrat textus Apostoli. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum &c.* Denique videtur etiam plana, & literalis expositio, Christum prædestinatum esse ut fieret homo in Dei virtute, & secundum spiritum sanctificationis, ut mundum redimeret, & segregaret sibi Ecclesiam, & gratiam peccatoribus impertiretur. In Epistola ad Ephesios dicitur Christus exaltatus super omnem Ecclesiam, omnemque principatum in hoc sæculo, & in futuro, quoniam Pater per redemptionem instauravit omnia, *quæ in cælis, & quæ in terra sunt in ipso*: ideoque *suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus*, exaltavit super omnem Ecclesiam, & militantem, quam acquisivit sanguine suo, & triumphantem, quam instauravit: fuitque Caput hominum, & Angelorum omnia subiciens sub pedibus ejus. Postremo in Epistola ab Hebræos demonstrat Apostolus Christum esse hæredem universorum, splendorem paternæ gloriæ, conditorem sæculorum, & filium Dei naturalem ratione divinæ substantiæ, cui in Incarnatione humana hypostatice conjuncta est: sed hujus Incarnationis Paulus ibidem hanc affert causam: *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.* Addit Jesum gloria illa, & honore coronatum propter passionem mortis: quæ omnia si expendas, Scoti sententiam non corroborant, sed evertunt.

Rursus opponunt: Characteres Messiae sunt esse Pastorem, ac Legislatorem, alique ipsi congruentes etiam sublato peccato. Verum quid inde inferas? Ut sit Deus Pastor, ac legis Conditor, necessaria non est humanæ naturæ assumptio, quoniam & Israelitarum fuit Legislator, & ductor nondum assumpta carne: imo testantur divinæ literæ ut hominem Pastorem esse, quoniam missus fuit ad oves, quæ perierant, atque pro iis posuit animam suam.

Tertio objectant auctoritatem Patrum: quos inter Tertullianus de Resurrect. carnis cap. 6. ait in plasmatione Adami Christum fuisse præintentum, *cum limus exprimebatur.*

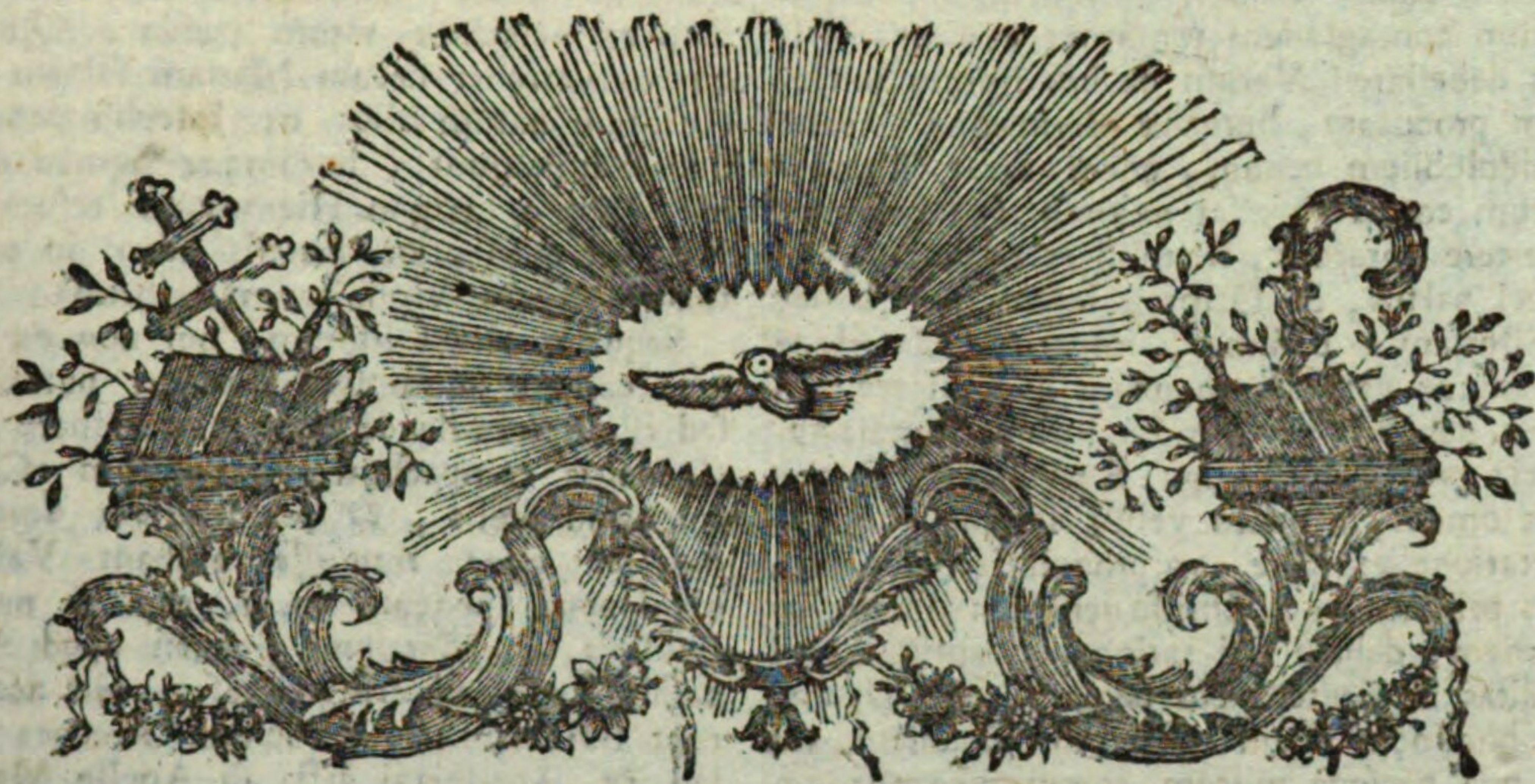
Irenæus pariter scribit lib. III. c. 33. *Adamum Christi futuri fuisse typum*. Augustinus libro I. de Nupt. & conc. in matrimonio Adami, & Evæ, Christi, & Ecclesiæ præsignatum fuisse Sacramentum; similia Patres alii tradiderunt. Verum neque hæc quidquam probant: cum enim Deus prædefiniens Redemptorem statuerit, ut ea quæ in veteri creatura præcedere debebant, in nova sublimiori modo instaurarentur, dum in tempore formavit hominem, erant omnia signa ac Sacramenta Ecclesiæ Christi, licet Christus fuerit prædestinatus post præscientiam peccati Adæ. Quod tam aperto exemplo demonstro, ut non percipiam, quid reponere possint Adversarii. Fatentur ii Christum non venturum in carne passibili, nisi Adam peccasset, & tamen per Augustinum, quem nobis opponunt, in sopore Adæ præfigurata fuit Christi mors, & in productione Evæ ex latere Adæ, ædificatio Ecclesiæ ex vulnere lateris Christi. Lege sermonem II. de Resurrect. & Tract. cxx. in Joannem. Potuit ergo Christus præsignari in formatione Adæ innocentis, quamquam prædestinatus post prævisam Adæ prævaricationem.

Tandem urgent plura argumenta ratione petita. Primum est, debuisse summam Dei bonitatem sese ad extra perfectissimo modo communicare. Alterum, derogari huius mysterii excellentiæ, si dicatur statutum fuisse occasione peccati. Tertium, non salvari in hac sententia, quod Deipara a culpa originali fuerit immunis. Quartum, consequi ex illa præstantissimum medium ad finem ignobiliorem referri. Postremum, & illud consequens esse quod de peccato Adæ gloriari possimus.

His breviter, atque ex ordine respondeamus, primo argumento nihil probari, tum quia in iis, quæ spectant ad gratiam, nullum debitum excogitandum est; tum quia perfectissimo modo se bonum infinitum creaturis communicat, si modum attendas, in rerum singularum creatione, omnia ad perfectissimum finem infinita sapientia disponens. Ad alterum dico Incarnationem Dominicam opus esse misericordiæ, misericor-

diam vero exerceri occasione miseriæ, & eo esse præstatiorem, quo exhibetur indignioribus. Tertium argumentum probat in Virgine solum debitum contrahendi peccatum, non originarii peccati maculam: ideoque sententia nostra non derogat Deiparæ dignitati, sed magis in ea deprædicat privilegia gratiarum. Quod sequitur facilem pariter habet solutionem, nam finis *Incarnationis* est manifestatio divinæ misericordiæ, omnipotentia, iustitiæ, & superabundantis gratiæ: quo fine nullus excogitari potest præstantior. Ad ultimum dicimus nobis non de peccato gloriandum, sed de divina misericordia, quæ novit de malo tanta bona facere, ob quam feliciter cessit in communem utilitatem communis ruina: atque hoc sensu exultat Ecclesia illis vocibus: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem!* Hæc sufficiant de quæstione tanto argumentorum apparatu, quamquam parum necessaria sit, a Scholasticis pertractata.

Neque in altera diu versabor; cur Christus tam sero venerit, si regnaverunt ab Adam mors, & peccatum. Scio causas haud incongruas proferri, quod maximum beneficium diu fuerat expetendum: quod ob primi parentis superbiam longo tempore humiliandum fuerat humanum genus: quod ad singulare opus misericordiæ debuerat præcedere diuturnum nostræ calamitatis experimentum: quod tantæ Reparationis mysterium complendum erat post omnium scelerum atrocitatem, aliasque causas istiusmodi, de quibus præclara Scholarum lumina D. Thomas III. P. q. I. art. 5. & D. Bonaventura in III. Sent. Dist. I. q. 4. Sed cum Patres alii diversa tradant, nolumus nos in scrutabilium consiliorum Dei altitudinem investigare. Certissimum nobis est, divinæ *Incarnationis* dilationem nullatenus obfuisse saluti electorum; quoniam, ut scribit Augustinus Epist. 102. *Salus vera nulli unquam defuit qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit: & ab exordio propagationis humanæ usque in finem quibusdam ad premium, & quibusdam ad iudicium prædicatur.*

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS SEXTUS

*In quo præcipua circa divini Verbi Incarnationem
dogmata propugnantur.*

IUDÆORUM pervicacia devicta, discussisque Ethnicorum erroribus, bellum nobis indicunt hæretici, eo inexpiabile magis, atque exitiosum, quo intentatum ab iis, qui exierunt ex nobis, domesticum dici potest, ac intestinum. Illud quippe ab Ecclesiæ incunabulis excitarunt Gnosticorum scientia tumidi, Valentini, Simonis, Basilidis, ac Saturnini discipuli, Christo tribuentes aerium, & umbratile corpus: inter quorum ineptias evanuerunt quoque Marcionis somnia, cæcutitque delirus, & iners scriptor Apelles. Fugatis vero inanibus horum spectris, atque imaginibus, verissimamque Redemptoris carnem in utero Virginis procreatam Spiritus sancti virtute,

necnon clavis perforatam, confossam lanceis, & post devictam mortem Apostolorum manibus contrectatam singulis fidelibus profitentibus; rationalem animam, partemque humanæ naturæ nobiliorem ipsi Reparatori ausi sunt denegare prodeuntes quidam ex Arianorum palæstris sub Apollinaris Laodicensi vexillis, homines iniquissimi, ac perditissimi. Fuerunt, & qui rationalem animum adstruentes, propriis eundem facultatibus, & naturali præsertim voluntate expoliarent, appellati ea de causa Monothelitæ, Cyri, Sergii, Pyrrhi, aliorumque præfulum gratia, & auctoritate superbientes. Hi ergo omni imbutum odio bellum in corporis Christi, animique naturam ciere conati sunt. At divinam pro superi, quanti hæreticorum pestilentis-

fimi ab antiqua Ebionitarum origine ad serpentem adhuc scdam, & veneficam Socinianorum contagionem tentarunt extremis viribus debellare! Verum ne hos iterum in scenam producam, humanæ divinæque naturæ indissolubilem nexum, quem sacer Theologorum coetus appellat *unionem hypostaticam*, evertere curarunt, irritum licet conatu, virginis partus, & Deiparæ insensibilissimi hostes Nestoriani: pessime, imperite, sacrilege utramque naturam in unam commiscere tentavit pugnans adversus Nestorium summa audacia, ac factiosa lingua Eutychetes. Atque hos omnes, instructo veluti agmine, hac dissertatione excipere, ac propulsare debemus, eos primum, qui Christo denegant assumptam carnem, deinde qui rationalem animum, vel inditas facultates, eos demum, qui Deum, & hominem unam inficiantur personam, aut in una persona unicam comminiscuntur naturam. Dum autem juxta Philosophorum consuetudinem a partibus singillatim inspectis ad compositum progrediemur, & aliquam profligandarum hæresum rationem servabimus, haud verebimur illorum reprehensionem, qui de Verbo facto homine differentes diversam ab hac methodum tenuerunt. Profecto error Felicis, & Elipandi, & cetera, quæ vel Nestorianam, & Eutychianam hæresim, vel Catholicum de unione hypostatica dogma consequuntur, erunt alterius libri argumentum: nam hujus satis ampla materia est, nostrisque lucubrationibus, & lectorum ponderatione, studioque dignissima.

C A P U T L

De Christi Incarnatione in utero intemeratæ Virginis peracta.

HOC itaque libro de ipsa dominicæ Incarnationis Œconomia disputaturus principio disseram de Virginis conceptione, & assumpta in ejus utero a Verbo Dei humana carne. Refellenda autem veniunt hoc in dogmate tria hæresum capita, horrenda admodum ac pestifera. Prima hæresis denegat intemeratæ Virginis integritatem: inquam conspirarunt Ebion, Cerinthus, Carpocrates. Ebion, inquit de ejus hæresi Epiphanius, *docuit Christum ex semine viri esse genitum*: Carpocrates pariter & Cerinthus natum tradiderunt ex semine Joseph, ait in

libro de Præscrip. Tertullianus. Consentiant his Judæi negantes nasciturum Messiam ex nesciente virum puella. Quidam quarto vertente sæculo Mariam saltem post Christum natum alios ex Josepho peperisse filios autumarunt, horumque agmen duxit Helvidius a magno Hieronymo refutatus. Hæc est ergo prior hæresis adeo in perpetuam Deiparæ virginitatem injuriosa.

Sequitur altera illorum, qui non ex Virgine carnem assumpsisse Verbum putarunt, sed illam traxisse de cœlo, ex æthere, aut elementis compactam. Formatum Christi corpus in cœlis, & *per Mariam sicut per canalem aqua transiisse* ajebant Valentini apud Iræneum lib. i. cap. i. necnon Basilidis, & Marcionis gregarii apud Athanasium in i. adversus hæreses. His accesserunt Bardesanistæ, de quibus Origenes Dialog. iv. Apellejani dicti ab Apelle Marcionis discipulo affirmarunt Christi carnem *desideribus, & de substantiis superioribus mutuatam*, ait in libro de carne Christi Tertullianus. Atque hæc est secunda hæresis adversus divini Verbi peractam in utero Virginis conceptionem.

Tertia verum ac solidum corpus Christo denegat, tribuitque duntaxat phantasticum, & umbratile: quæ hæresis, in quantum corpus phantasticum opponitur crasso, ac terreno, parum differt a præcedenti. Sed videntur aliqui discipuli Simonis Magi, præsertim Menander, & Saturninus eo processisse, ut assererent carnem Christi nequaquam fuisse solidum corpus, sed apparens, inane, & corporis speciem referens, quasi magica ludificatione. Conabantur enim Incarnationis sacramentum ludibrio hominum exponere, atque, ut inquit Eusebius lib. iii. H. Eccl. cap. 26. *illud adspargere magicæ artis infamia*. Tria ergo de Christi conceptione sunt inquirenda: primum an Deipara ipsum ex virili semine conceperit: alterum an ex Virgine Christi caro formata sit, an coelitus delapsa, aut aliunde compacta: tertium an caro vera, ac solida fuerit, an vero umbratilis, & apparens.

PROPOSITIO I. Christus de Virgine absque virili semine conceptus est.

Demonstratur ex prophetico Isaïæ oraculo cap. vii. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Negant Adversarii de Virgine incorrupta huic

hunc locum esse exponendum, propterea quod Hebraicum vocabulum חלמה, *Halma* significet adolescentulam absconditam, a radice חלם, *Abscondit*. Sed refutatur commentum istud; I. quoniam hæc ipsa etymologia com-
monstrat vocabulum *Halma* significare illibatam, castissimamque puellam: ideo enim Virgo appellatur *Halma*, abscondita, quoniam sub custodia servatur a virorum aspectibus segregata: quod constat ex lib. 11. Machab. 11. 19. atque ex 2. Regum xiii. 2. ubi de Amnone legitur: *Ita ut propter amorem ejus (Thamaris) agrotaret, quia cum esset virgo, difficile ei videbatur, ut quippiam inhoneste ageret cum ea*. Cum ergo virgo apud Hebræos adeo detineretur oclusa, ut difficulter ad ipsam viris pateret accessus; merito dicebatur חלמה, *Abscondita*. II. Cum in aliis divinæ Scripturæ locis *Halma* designet virginem incorruptam, ut liquet ex Gen. cap. xxiv. 16. & Exodi 11. 8. ubi *Halma* appellantur Rebecca, & Maria soror Moysi, adhuc incognita viris, nec junctæ maritis; virgo quoque viro incognita designari debet citato textu Isaïæ. III. Demonstrat Buxtorfius in Lexico, & constat ex primo Regum xvii. 56. & xx. 22. חלם significare puerum cœlibem, & domi in parentum cura latitantem. Idem ergo de sceminino *Halma* dicendum est. IV. Fria tantum vocabula reperiuntur in lingua Hebræorum, quibus demonstrari possit mulier adolescentula, videlicet חלמה *Halma*, בתולה *Betula*, & נערה *Nahara*: at postrema duo non sunt propria nomina, quæ virginitatem significant; nam *Nahara* est nomen ætatis, & tribuitur etiam juveni conjugatæ; *Betula* autem est nomen mulieris innuptæ, sive adolescentula virgo sit, sive aut ætate provecta, aut juvenis vidua, ut constat ex Joelis 1. 8. Igitur vocabulum solum *Halma* est illud proprium, quo denotatur adolescentula, & viro incognita. V. Constat hoc Isaïæ loco ad vocabulum *Halma* addi literam emphaticam ה demonstrantem singularem, ac spectabilem aliquam virginem. Inepte autem singularis, & inclyta diceretur aut fornicaria, aut adultera, aut a marito compressa. VI. Ut recte ait in hunc locum Hieronymus, non solum Judæi nequeunt ostendere hanc vocem *Halma* in Scripturis alicubi positam, ubi adolescentulam tantum designet, & non virginem; sed præterea virginem incorruptam significat

ea vox lingua Punica, quæ de Hebræorum fontibus dicitur emanasse. Virginem quoque reddit Versio lxx. Caldaica, Syriaca, & Arabica, nec repugnat in libro Radicum R. David Kimchi. VII. Denique Isaïas loquitur de signo, ac prodigio, quod daturus erat Dominus domui Israel mirabilius, quam petere potuisset incredulus Achaz *in profundum Inferni*, sive *in excelsum supra*. At quod concipiat mulier virili ex semine, nullum signum, nullum prodigium est. Non ergo de adolescentula ex semine viri concipiente locutus est Isaïas. Atque hæc prima argumentatio urget præsertim Hebræos.

Altera depromitur ex novo Testamento; nam Matth. Cap. 1. 18. ait: *Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto*: proximoque versu 20. ita Angelus sponsum Virginis adloquitur: *Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Afferit Evangelista versu 23. allatum supra Isaïæ vaticinium.

Plura sunt congruentiarum argumenta producta a Patribus, de quorum traditione nulla exoritur dubitatio, ideoque necesse non est, ut illorum colligere studeamus testimonia. Irenæus itaque probat lib. 111. adv. H. cap. 29. Christum non esse genitum ex semine Joseph, quoniam non fuisset præstantior Davide, aut Salomone, ex eadem seminatione generatus. Item non fuisset hæres regni Davidis, quia Joseph filius ostenditur Joakim, & Jechoniæ, quorum semini regnum Juda non esse repromissum probat ex Jeremia. Addit Irenæus cap. 31. desumptam ex creatione Adami comparisonem, demonstrans, quod sicut Adam de rudi, & adhuc virgine terra plasmatus est, ita oportebat Dei Verbum recapitulationem Adæ in semetipsum faciens ejusdem generationis habere similitudinem, ut eadem esset plasmatio creata, & plasmatio redempta. Profert etiam similitudinem inter originem peccati, ac redemptionis, affirmans, quemadmodum angelus Satanæ virginem Evam seduxit, atque inde initia habuit humana perditio, ita a Virgine assentiente Angelo Dei nuncio inceptam hominum reparationem. Has, aliasque antitheses adducunt etiam Tertullianus libro de Carne Christi cap. 17., & posteriores PP. complures.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Opp. 1. Vaticinium Isaiaë nullo pacto de adolescentula virgine accipiendum est. Non ergo invicte probat Deiparæ integritatem. Prob. ant. nam vox *Halma* significat tantummodo mulierem absconditam, ut vertunt Aquila, & Symmachus. Eodem vocabulo Prov. xxx. 19. designatur scortum: ubi enim Vulgata habet, *Viam viri in adolescentia*, extat in hebraico בעלמה, ad *Halma*: & versu proximo additur, *Talis est, & via mulieris adulteræ*. *Halma* itaque adulteræ comparata scortum est, non puella. Etiam Cantic. vi. 7. una cum uxoribus, & concubinis connumerantur עלמות, *Halmae*, idest, adolescentulæ ad Regis voluptatem servatæ. Frustra itaque asseritur designari eo vocabulo non subactam viro mulierem.

Resp. nego ant. Ad probat. respondent aliqui Symmachum fuisse Ebionitam, Aquilam profelytum Judæorum; unde nil mirum, si reddiderunt pro *Halma*, ἀποκρυφον, *abditam*, vel *absconditam*. Verum Symmachi, Aquilæ, necnon Theodotionis admissa Versione, nego virginem non dici propriissime *absconditam*, cum & virorum subtrahatur aspectibus, & *revelata non sit illius turpitudine*, qua phrasi explicat divina Scriptura viri cum muliere concubitum. In Proverb. xxx. בעלמה, significat *in adolescentia virginum*, & sensus est, perdifficile esse noscere quales futuri sint impuberes, qui sub parentum custodia delitescunt. Quid enim difficultatis præfert viri ad scortum ingressus? Præterea haud recte appellatur *conclusa*, & *abditæ* mulier faciens, etiam caute, sui copiam. Deinde gratis concedatur de corrupta adolescentula sermonem fieri in Proverbiis. Prænotatum supra, non potuisse apud Hebræos ob arctam custodiam viros accedere ad virgines, ideoque Amnonem usum consilio Jonadabi, ut opprimeret Thamarem. Notantur ergo in Proverbiis machinationes, & insidiæ scortatoris, ut ingrediatur etiam ad virginem intra paternas aedes absconditam. Quare quocunque sensu hunc locum accipias, semper *Halma* significat *adolescentulam virginem*: atque id multo expressius in vi. Canticorum. Ibi enim עלמות diserte separantur a reginis, & concubinis, ideoque significatur hoc nomine chorus puellarum, quæ nec maritis jun-

ctæ sint, nec turpiter viris subactæ. Ob hæc, & quæ supra attulimus, repetendum cum Hieronymo Comment. in cit. locum Isaiaë. *Ostendant Judei in Scripturis alicubi positum Halma, ubi adolescentulam tantum, non virginem sonet: & concedimus eis illud quod in Isaia apud nos dicitur, Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, non absconditam virginem, sed adolescentulam significare jam nuptam.*

Opp. 2. Promittit Isaiaë signum Achaz, ut credat se liberandum fore a duobus Regibus, qui Jerusalem invaserant, Rasin rege Syriæ, & Phacee rege Israel. Atqui signum debet præcedere rem, quam promittit. Ergo signum, de quo Isaiaë loquitur, præcessit liberationem Jerusalem a duobus Regibus, neque ullatenus ad Christi conceptionem est referendum.

Resp. nego maj. Cum enim Achaz Deo diffusus, & incredulus, dum illum hortaretur Propheta ut peteret a Deo signum, respondisset, *Non petam, & non tentabo Dominum*; Isaiaë convertens ad omnes posteros Davidis sermonem ait: *Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce Virgo concipiet, &c.* His verbis arguit Propheta incredulitatem regis, quasi nollet etiam portentoso signo spem proximæ liberationis confirmare, & Isaiaë, quasi ariolus, vel nator falso hujusmodi signum promitteret. Propterea inquit immerito hanc sibi injuriam molesta infidelitate irrogari, cum Dominus signum alterum, ac longe nobilioris reparationis sit domui Davidis præstiturus, ortum scilicet Emmanuelis ex Virgine. Atque iccirco hac reprehensione non adjecit Isaiaë loqui ad Achaz, sed ad domum Davidis, cujus semine procreata est Virgo genitrix Christi, sermonem dirigit. Falla est etiam minor: nam dantur signa, quæ sunt completæ jam promissionis commemorationes, quale est illud Exodi xii. 12., *Et hoc habebis signum quod miserim te: cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.*

Opp. 3. Signum, de quo loquitur Isaiaë, est filius ab ipso genitus ex uxore, quam sterilem opinabatur: cap. enim sequenti v. 3. ait, *Et accessi ad Prophetissam, & concepit, & peperit filium.* Addit Barnabæ præ-

prædictum ab Esaia filium ipsius regis Achaz, idest Ezechiam, aut forte alium ab ipso generatum ex incestu cum filia Achor, quam prægnantem esse ignorabat. De filio autem Mariæ non videtur locutus Propheta, quia nec appellatus est *Emmanuel*, nec de eo completum *et Butyrum, et mel comeder*.

Resp. nullius filii ex virili concubitu procreati partum Esaia vaticinio portendi, cum prædicetur partus Virginis, partus Emmanuelis, partus divinæ promissionis. signum singulare. Versus 3. cap. viii. nequit de filio Esaia accipi, quoniam advocat testes sui ad Prophetissam accessus Uriam Sacerdotem, & Zachariam filium Barachia: & Urias quidem vixit regnante Achaz ex lib. iv. Reg. xv. 17. Sed Zacharias filius Jojada, quem Barachiam esse tradit Hieronymus, trucidatus est, cum regnaret Joas, 11. Paralip. xxiv. 21. Zacharias autem Propheta, qui & Barachiam patrem habuit, prophetabat circa an. M. 3485. annis post obitum Esaia fere tercentis. Nequeunt ergo hæc literaliter intelligi de ipso filio Esaia, nisi velis hic memorari Zachariam illum, de quo 17. Paralip. xxvi. 5. Vix etiam percipi potest, quomodo auferenda essent spolia Samariae, an equam puer, de quo Isaias, *vocaret patrem, et matrem*, si puer ille esset filius ipsius Esaia; cum Samaria everfa sit anno vi. Ezechia, iv. Regum xviii. 10. & Propheta narret quæ contigerunt sub Achaz. Quare cogimur, ut in Prophetiis reliquis, nonnulla de Christo, nonnulla vero de rebus olim gestis exponere, maxime quod hæc fuerunt symbola futurarum. Neque ullo pacto potest ad Ezechiam filium Achaz prophetia detorqueri; nam Ezechias jam decimum annum agebat, cum pater regnum obtinuit; quippe is *sedecim annis regnavit*, iv. Regum xvi. 2. & Ezechias vigintiquinque annorum erat, cum regnare coepisset, iv. Regum xviii. 2. Filius ergo, qui regnante Achaz prædicatur nasciturus, nequit esse Ezechias. Ceteras Barnabelis fabulas mittimus.

Mariæ Virginis filius recte dicitur *Emmanuel*, idest, *Nobiscum Deus*, cum, ex quo Verbum factum est caro, in nobis peculiari titulo Deus habitaverit. *Nomen* autem hoc loco, juxta consuetudinem divinarum Scripturarum, significat Christi attributa, ut dum legitur Lucæ 1. 32. *Filius Altissimi vocabitur*; & apud eundem Isaiam ix. 6. *vocabi-*

tur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus, fortis, pater pater futuri sæculi, princeps pacis. Postrema verba, *Butyrum, et mel comedet*, mystice significant mansuetudinem, lenitatem, doctrinam, atque spiritualium donorum copiam, & ubertatem: literaliter autem demonstrant, puerum Jesum, etiam si superveniente Spiritu sancto conceptum, & natum de Virgine, consueto tamen Hebræorum more fuisse educandum favis mellis, & lacte. Sic divini Verbi humilitatem admiratur Ecclesia:

Et lacte modico pastus est,

Per quem nec ales esurit.

Oppones ultimo: Apostolus ad Galatas iv. 4. inquit: *Misit Deus filium suum factum ex muliere*. Significat autem mulier sceminam a viro compressam; unde Cicero apud Quintilianum reprehensus quod senex duxisset virginem Publiolam ait: *Cras mulier erit*.

Resp. cum Tertulliano libro de Veland. Virginibus cap. 5. & 6. *Hujus vocabuli proprietatem ad sexum, non ad gradum sexus pertinere*. Et quidem Apostolus 1. ad Corinthios xi. 5. & 6. indiscriminatim ait, *Omnes autem mulieres velet caput suum*: & 1. ad Timoth. ii. 9. *Similiter et mulieres in habitu ornato, et c.* Etiam Cicero pro Mur. promiscue ait: *Mulieres omnes propter infirmitatem consilii majores in tutorum potestate esse voluerunt*. Quare mulier, etiam si aliquando virgini opponatur, sceminam tantum, non eam, quæ viro subacta fuerit, designat.

PROPOSITIO II. Nullius sunt ponderis argumenta, quæ adversus perpetuam Deiparæ virginitatem audacter, & sacrilege proferebat Helvidius.

Saltem post Christum natum Josephum virginitatem Mariæ delibasse, adstruere nefario ausu conabatur Helvidius sequentibus argumentationibus. Primo Matthæus, inquit, cap. i. 18. scribit: *Antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto*. Quomodo ergo nemo de non pransuro dicit, *Antequam pranderet*; ita nemo dicet de iis, qui convenire non debeant, *Antequam convenirent*. Sed respondet Hieronymus apparere in hoc priori argumento Helvidii imperitiam simul ac temeritatem: non enim si quis dixerit, *Antequam in portu pranderem ad Africam navigavi*, non potest stare sententia, si non in portu prandendum quandoque sit: aut si dicamus, *Paulus Apostolus ante-*

antequam ad Hispanias pergeret, Romæ in vincula coniectus est: aut certe illud, Helvidius antequam pœnitentiam ageret, mortale præventus est; statim aut Paulo post vincula ad Hispanias sit eundem: aut Helvidio pœnitentia agenda post mortem. Erasmus hoc addit exemplum, si dicat aliquis, Iudices de causa pronunciasse priusquam causam cognoscerent, non hoc sentit, iudices cognovisse causam postquam tulerint sententiam: quod exemplum una cum aliis depromptis ex Virgilio, Cicerone, & Thucydide produxerat Laurentius Valla. At nos allatis a Hieronymo contenti erimus reponentes cum eodem in Comment. Mat. *Quod autem dicitur, Antequam convenirent, non sequitur ut postea convenerint: sed Scriptura quod factum non sit, ostendit.*

Alterum argumentum petitur ab Helvidio ex proximo v. 25. ejusdem cap. i. Mat. *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum.* Ubi particula *donec* videtur demonstrare Mariam post partum primogeniti alios ex maritali complexu filios genuisse: quod comprobatur ipsa *Primogeniti* ratio dicens ordinem ad alios post primum genitos. At respondet primum Hieronymus posse verbum *cognoscere* ad scientiam, non ad actum conjugii referri, uti Lucæ 11. 43. *Et non cognoverunt parentes ejus.* De alia utique cognitione a maritali congressu exponunt hunc locum Epiphanius H. 78. quæ est Antidicomarianitarum, & alii. At de cognitione carnali, sive maritali complexu loqui Evangelistam fatemur, propterea quod Hebræorum locutione ad linguas ceteras derivata *cognoscere* notat experimentalem tori consuetudinem, ut Gen. 14. 1. xix. 5. Num. xxxi. 17. Regum tertio 1. 4. &c. Ita Horatius appellat puellam *Ignaram mariti*, & Plutarchus in Alex. *Aliam*, inquit, *mulierem non cognoscebat.* Verum particula *donec* negat tantum cognitionem ante partum, nihil definienti de tempore posteriori. Afferit Hieronymus apertissimum illud exemplum Isaïæ 46. 4. *Usque ad senectam ego ipse.* Et Matth. xxvi. 20. *Vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consumationem sæculi.* Consimile est exemplum 11. Regum vi. 23. *Michol filia Saul non est natus filius usque in diem mortis sue:* Psalmo cix. 1. & Matth. v. 19. de quibus alibi. Cur dicatur Christus Primogenitus explicatum est Tom. II. pag. 40.

Addam ingeniosam Hieronymi observationem. Præcipitur Num. xviii. 15., ut pro hominis primogenito offeratur post unum mensem sicutus argenteus. Si primogenitus ille tantum diceretur, post quem alii filii nascuntur, non omne masculinum quod aperit vulvam; potuisset quilibet Genitor petentibus sicutum respondere: *Quid me unius mensis constringis articulo? Expecta donec nascatur secundus.* Nihil debeo Sacerdoti, nisi & ille fuerit procreatus, per quem is, qui ante natus est, incipiat esse primogenitus. Hæc Hieronymus. Epiphanius H. 78. observat consulto Evangelistam dixisse *filium suum primogenitum*, non vero *filium primogenitum suum*; ut scilicet intelligamus dici Christum primogenitum dignitate respectu omnis creature, ut inquit Apostolus ad Colos. 1. 15. non generatione, nec respectu fratrum, quos Virgo pepererit.

Tertium argumentum Helvidii petitur ex locis ubi fratres Christi commemorantur, ut Matth. xiii. 55. *Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas?* Similia occurrunt apud Marcum vi. 3. Vide & Matth. xii. 46. Marc. iii. 31. & Joannis 11. 12. At respondet Hieronymus fratres Domini appellari consobrinos ratione propinquitatis: cum Scriptura soleat fratres dicere *natura*, quales fuerunt Esau, & Jacob: *gente*, quales ad Rom. ix. 3. appellantur omnes Israelitæ: *cognitione*, ut vocantur Genes. xiiii. 8. Abraham, & Lot, & xxxix. Laban, & Jacob: & denique *affectu*, quo sensu ab Apostolo 1. ad Corinth. v. 11. omnes fideles dicuntur fratres. Eadem est sententia Augustini Libro xxii. contra Faustum c. 35. Atque potest ex ipsa Scriptura demonstrari. Etenim inter fratres Domini commemoratur etiam Jacobus, de quo D. Paulus ad Galat. 1. 19. *Alium Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.* At liquet ex cap. x. Matth. 3. inter Christi Apostolos duos Jacobi nomine fuisse appellatos, quorum unus dicitur ibidem filius Zebedæi, & frater Joannis, alter filius Alphæi. Habemus itaque fratrem Domini, qui non fuit de Josephi progenie. Verum tamen est, quod Patres aliqui scripserunt fratres Domini esse filios Joseph ex alia uxore generatos, ut scribit citato loco Epiphanius, necnon alii apud Vossium Dissert. de Gen.

Gen. Jesu Christi cap. 6. & Serry Exercit. de Christo xl. His tamen non assentior. Connumerant enim inter filios Joseph quatuor, quos Matthæus, ac Marcus describunt citatis locis, & quorum primus est Jacobus, ut dictum est modo, filius fuit Alphæi, quam esse Josephum nulla ratione poterit demonstrari. Matrem hujus Jacobi haud obscure colligimus esse Mariam Cleophæ filiam, & uxorem Alphæi: nam inter Mulieres, quæ patienti Christo adfuerunt, Marcus xv. 40. tres distincte commemorat his verbis: *Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris, & Joseph mater, & Salome.* Matthæus autem ait Cap. xxvii. 53. *Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi.* Joannes vero cap. xix. 25. *Stabant juxta crucem Jesu Mater ejus, & soror matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.* Ex quorum collatione deducitur Mariam filiam Cleophæ esse Matrem Jacobi minoris, & uxorem Alphæi; & Mariam Salome esse matrem alterius Jacobi, & Joannis, atque uxorem Zebedæi: ideoque Deiparam fuisse Jacobi minoris, non novercam, ut quidam dixerunt, sed mater-teram. Potest commodè in hac sententia propugnari etiam perpetua virginitas Josephi, quam tenet pia Fidelium devotio, quamquam firmari plenissima Traditione non possit. Nemo autem miretur me dixisse matrem Jacobi Mariam filiam Cleophæ, non uxorem. Quamquam enim nonnulli sic dictam putant a marito, atque ita etiam sentiat Theodoretus in cap. 1. ad Galatas; Hieronymus contra Helvidium sic nominatam censet, *sive a Patre, sive a Gentilitate familie*; in eamque sententiam præter auctoritatem Hieronymi tria me trahunt: primum, quod liquet ex c. x. Matth. fuisse hanc Mariam uxorem Alphæi: alterum, quod versio Arabica Joan. xix. 25. diserte habet *Filia Cleophæ*: tertium quia tollitur hac sententia omne personarum discrimen. Sed hæcenus contra Helvidium: cujus sententiam, ut Photius appellat, irreligiosam, & impiam quidam derivatam arbitrantur ab Apollinari Laodicensi, & traditam etiam ab Eunomio, ex Ecclesiastica Philostorgii Historia a Photio in compendium redacta.

COROLLARIUM.

Infertur ex dictis Josephum non esse Christi patrem, nisi hominum existimatione, ut inquit Lucas iii. 23. *ut putabatur Filius Joseph.* Et Hieronymus laudato adversus Helvidium libro: *Evangelistæ Patrem Joseph dicunt, non quod vere pater Joseph fuerit Salvatoris; sed quod ad famam Mariæ conservandam pater sit ab omnibus existimatus.* Speciali etiam titulo appellatus est *Pater Christi*, ut docet Augustinus lib. ii. de Consensu Evang. cap. 1. *ipsa copulatione conjugii, nimirum, quia ex ejus conjugate natus est.* Sed quod aliqui dicunt esse filium verum ac proprium, quoniam natus, & procreatus est in fundo Joseph, idest, in virginali corpore, in quod ille habebat jure conjugii potestatem, mihi quidem non probatur; quoniam jus aliquam infert proprietatem Domini, & Hæredis, at non Genitoris, ac Patris. Fuit ergo hoc titulo Christus specialiter filius Josephi, atque multo conjunctior, quam si ab eo esset aliunde adoptatus, at non verus, ac proprius.

CAPUT II.

Fuisse in Christo veram carnem, eamque non de cælo delapsam, sed in virginali Mariæ utero procreatam.

Nunc profliganda venit altera adversus Christi conceptionem Valentini, Basilidis, & Marcionis portentosa hæresis, nullum Christo attribuens corpus, nisi phantasticum: in quem errorem prolapsi sunt etiam Manichæi, refutati ab Augustino in libro de Fide contra Manich. c. 32. & lib. xxvi. contra Faustum, atque aliis in locis.

PROPOSITIO I. Divinum Verbum veram, & corpoream assumpsit carnem.

[Demonstratur 1. ex Scripturis. Nam Joan. 1. 14. legitur: *Et Verbum caro factum est*: atque in Ep. ejusdem Joannis 1. cap. 14. 2. *Omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est, &c.* Hunc spectant loca, quæ asserunt Christum natum, passum, mortuum, ac redivivum. Item ea, quibus constat discipulos aliquando opinantes Christum esse phantasma, ab ipso, qui falli non potest, nec fallere, fuisse

se reprehensos, atque etiam manducatione, corporisque contactu factos fuisse de veritate carnis certiores, ut Mat. xiv. 26. Lucæ xxiv. 39. & Joannis xx. 27. Idem probant ea omnia, quibus narrantur patrata a Christo humana, & corporalia opera; in quibus non potuit affectus nostros simulare, cum mentiri non possit.

Complura argumenta urget adversus Marcionem, & ceteros Phantasiastas Tertullianus: eaque collegit, notisque illustravit noster Moreau Tom. 2. titulo *Christi caro*, Scholiis xlii. Præcipua hæc sunt. I. Deducitur a Tertulliano lib. De Carne Christi, ex ejus passione, quam prænuntiavit Isaias liii. 4. completam vero Evangelica narrat historia. Nam, *Tacentibus*, inquit Tertullianus c. 9. *apud nos quoque Prophetis de ignobili aspectu ejus, ipsæ passiones, ipsæque contumeliæ loquuntur: passiones quidem humanam carnem, contumeliæ inhonestam. An ausus esset aliquis ungue summo perstringere corpus novum? Sputaminibus contaminare faciem nisi morientem? Quid dicis coelestem carnem, quam unde coelestem intelligas, non habes? Quid terrenam negas, quam unde terrenam agnoscas, habes? Esuriit sub diabolo, sitiivit sub Samaritide, lacrymatus est super Lazarum, trepidavit ad mortem; Caro enim, inquit, infirma: sanguinem fudit postremo.* II. Promitur lib. iv. contra Marcionem cap. viii. ex corporis attactu, quod Christus Lucæ iv. 40. omnes infirmos curaret *singulis manus imponens*, utique, ait Tertullianus, *sentiendas*. Et cap. ejusdem Operis 20. affert curationem mulieris a fluxu sanguinis, ex contactu fimbriæ vestimenti Salvatoris; de qua idem Lucas xiii. 44. demonstratque vestimentum corpori, non phantasmati adjacere, ideoque si verum fuit vestimentum, verum quoque fuit *inditum corpus*. Addit citato cap. 8. ex eodem Luca iv. 29. non solum Christi corpus admisisse contactum, sed contactum violentum, ac plenum, dum Christus *detentus, & captus ad præcipitium usque protractus est*; afferens quoque Lucretii sententiam.

Tangere enim, & tangi, nisi corpus, nulla potest res:

Atque acute observat, nunquam Christum Judæorum manus evasisse, eos per caliginem eludens, sed sedato tumultu, & transiens per medium illorum, ut eo loci

scribit Evangelista. III. Eodem adversus Marcionem libro, cap. 43. veritatem corporis Christi demonstrat, ex quo hæsitantibus discipulis, & phantasma illum credentibus Lucæ xxiv. 39. Dominus dixerit: *Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*. Redarguitque Marcionem hunc locum interpretantem, quasi dictum sit, *sicut me videtis non habentem ossa, sicut spiritus*, dicens: *Cur autem inspectui eorum manus & pedes suos offert, quæ membra ex ossibus constant, si ossa non habebat? Cur adjecit, & scitote quia ego sum, quem scilicet corporeum retro noverant? Aut si phantasma erat usquequaque, cur illos phantasma credentes increpabat? At quin adhuc eis non credentibus propterea cibum desideravit, ut se ostenderet etiam dentes habere*. Utitur consimili argumento Augustinus serm. lxxv., alias xxii. de diversis cap. 7. IV. Ingeniosa est argumentatio, quam Tertullianus nequit ex verbo *Expiravit*, quo Lucas xxiii. 46. mortem indicat Salvatoris. Vel enim expiravit caro spiritum, & caro utique fuit: vel si caro non fuit, sed phantasma carnis, cum phantasma nihil sit aliud, quam corpus umbratile confictum a spiritu; dum ipse spiritus expirando discessit, necesse est, ut discederet etiam phantasma. Nihil ergo, inquit lib. iv. citato, cap. 42. *remansit in ligno: nihil pependit post expirationem: nihil de Pilato postulat: nihil de patibulo detractum: nihil sindone involutum: nihil sepulcro novo conditum. Atqui non nihil: Quid igitur illud erat? Si phantasma, adhuc ergo inerat & Christus. Si discesserat Christus, ergo abstulerat phantasma. Superest impudentiæ hereticæ dicere phantasma illic phantasmatis remansisse.* V. Postremo ratiocinatur Tertullianus in libro de Carne Christi cap. 16. ex verbis Apostoli ad Rom. viii. 3. *De peccato damnavit peccatum carne*, quoniam nisi caro illa fuisset in Christo, cujus natura est in homine peccatrix, non recte diceretur peccatum in ipsa carne evacuatum. Quid enim, inquit Tertullianus, magnum, si in carne meliore, & altius, idest non peccatricis naturæ novum peccati redemit? Itaque caro Christi confossa vulneribus, condita tumulo, tentata contactu, atque eo fine assumpta, ut de peccato damnetur peccatum, fuit caro vera & extensa, non autem phantastica ac spiritalis.

Hæc sane argumenta excuti nequeunt cavillis

villis Phantasiatarum reponentium sacras literas, quas egregie tractat Tertullianus, exhibere duntaxat corpus apparens, in quo Christus humanos affectus simulando omnia specie tenus patrauerit. Enimvero ne dicta repetamus, si fictum fuit corpus Christi, apparentia mortuus est, nec vero resurrexit, nec genus humanum redemit: corruique fides ac spes Christiana. Fuisset etiam Christus fallax mortis, & resurrectionis suae prænuntiator, injustus discipulorum reprehensor, atque mendax, hominumque seductor. Si quis vero hæc ausus fuerit cogitare, ei respondebimus, quæ scribit Augustinus adversus Faustum pariter delirantem, lib. xxvi. cap. 8. Homo pessime ac fallacissime, quomodo tibi ego credam, quasi vera dicenti, cum Christum dicas mortem potuisse mentiri? Ergo ille mentiebatur, quando dicebat, Oportet filium hominis occidi, & tertia die resurgere: & tu non mentiris, & dicis, ut tibi vera dicenti credamus? Veracior ergo Petrus, quando ei dixit, Absit Domine, non fiet istud; & unde meruit audire, Redi retro satanas? Et ille quidem non hoc infructuose audivit, qui eam postea veritate mortis Christi usque ad suam mortem correctus, perfectusque prædicavit. Verum si ille, quia tantum putavit Christum non moriturum, audire meruit, Satanas? tu quid mereris audire, qui non solum negas mortuum, sed etiam dicis mortem fuisse mentitum? Sed ideo, inquis, mortem quoque simulasse credendus est, quia omnes humane conditionis simulavit affectus. Quis enim tibi hoc contra Evangelium concessurus est, quod omnes humane conditionis simulavit affectus? Prorsus dixit Evangelista, Dormivit Jesus: dixit, Esurivit, contristatus est, exhilaratus est, & si qua talia omnia vera sunt, quæ ita narrata sunt, ut non eum simulasse, sed plane fecisse, vel exhibuisse conscripta sint, &c.

PROPOSITIO II. Dei Filius humanum corpus non aliunde, sed materna traxit ex carne.

Confirmat hæc propositio præcedentem: si enim Christus ex Virgine natus est, traxitque ex semine David originem, consequitur verum illi fuisse corpus, cujus Genitrix materiam subministraverit. Itaque propositio hæc probatur ex cap. i. Matthæi in quo contextitur Salvatoris genealogia usque ad Joseph virum Mariæ: De qua, inquit Evangelista v. 16. natus est Jesus, qui vocatur

Christus. Respondebant Hæretici hanc Genealogiam scriptam non fuisse a Matthæo: sed illorum temeritatem ita revincit Augustinus lib. xxviii. contra Faustum cap. 2. Cum cœpero Matthæi Evangelium recitare, ubi narratio nativitatis ejus tota contextitur, continuo dices illam narrationem non esse Matthæi, quam Matthæi esse dicit universa Ecclesia ab Apostolicis sedibus usque ad præsentis Episcopos certa successione perducta. Tu mihi quid contra lecturus es? Aliquem forte librum Manichæi, ubi Jesus negatur esse natus ex Virgine. Sicut ergo ego credo illum librum esse Matthæi, quoniam ex ipso tempore, quo Matthæus vivebat in carne, per discipulos ejus certa successione præpositorum vestrorum ad vestra usque tempora custoditus atque perductus est: sic & istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connexionis successione usque ad tempora ista perduxit. Et dic mihi cui libro potius credere debeamus, ejusne Apostoli, qui Christo, cum adhuc in terra esset, adhæserat, an nescio cui Persæ, qui tanto post natus est? Adde non Matthæum solum scribere Christum ex Virgine natum, sed & Lucam i. 35. referentem verba Gabrielis Angeli, Quod nascetur ex te sanctum: nec non Apostolum scribentem ad Rom. i. 2. Factus est ei ex semine David secundum carnem: & ad Galatas iv. 4. Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Idem confirmat ea Christi appellatio Filius hominis, tam in Evangeliiis frequens: non enim vere Christus filius hominis diceretur, nisi originem haberet ex homine, inquit lib. iv. in Lucam cap. 49. Venerabilis Beda. Vide etiam quæ de vaticinio Isaïæ vii. 14. dicta sunt capite præcedenti.

OBJECTA DILUUNTUR.

Phantasiastæ opponunt i. Verbum nonnisi specie tenus humanum corpus gestasse Scriptura ac ratio demonstrat. Scriptura quidem scribente ad Philipp. Apostolo ii. 7. In similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Atque ad Rom. viii. 3. Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati. Accedit quod i. ad Corinth. xv. 50. Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: & denique

que idem Apostolus 2. ad Corinth. v. 16. ait, *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Ratio autem multiplex afferri potest: ac primo, quod videatur Deo indignum humanam carnem induere, ac sese filiorum Adæ subicere conditioni: tum quod absurdum sit putare Unigenitum Dei factum Angelicis spiritibus deteriorē: insuper quod assumptio carnis nequeat percipi absque adsumētis mutatione, cum tamen nulla mutatio possit in Deo excogitari. Accedunt his experimenta; cum enim corpus, Philosophorum sententia, sit natura sua extensum, ideoque impenetrabile ac solidum: corpus Christi, quod creditur in lucem editum non fracto virginali secreto, necnon ad vitam clauso monumento rediisse, ingressum januis clausis ad Apostolos, evanuisse ab eorum adspectu, gradiens super undas, in aera sublatum, neque ab hostibus, nunquam nisi quando ei placuit, deprehensum, hoc, inquam, corpus fuit diversæ a nostro naturæ.

Resp. Pauli ad Philipenses sensum esse, quod etiam si Christus *in forma Dei* esset, ac posset gloriosam ducere vitam; cum tamen in mundum advenerit ad homines sanguine suo redimendos, dignatus est tanquam servum se gerere, & singulari obedientiæ exemplo humiliare *semetipsum usque ad mortem crucis*, ita, ut exteriori vitæ conversatione haberetur, sicut ceteri hominum, quam esset longe præstantior, nec mortis necessitati subiectus. Hortatur enim eo loci Apostolus, ut exemplo Christi nihil per contentionem & inanem gloriam operemur. Itaque quod Paulus ait, *In similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo*, non ad carnis substantiam, sed ad vitæ consuetudinem, & vulgarem de Christo existimationem est referendum. Habes hujus phræseos exempla Judicum xvi. 7. in Psalm. lxxxv. 7. Etsi autem hæc responsio videtur mihi plana, ac certa; eas, quas alii tradunt, non prætermittam. Ac Tertullianus adversus Marcionem scribit Filium Dei factum in similitudinem hominum ratione conceptionis; quoniam probatur quidem filius Joseph, sed per Spiritum sanctum absque virili semine generatus est. Ambrosius autem, cui permulti subscribunt, *habitum ac similitudinem*, pro ipsa naturæ humanæ substantia interpretatur, scribens Epist. 46. ad Sabinum: *Nec*

sibi blandiatur virus Apollinaris, quia ita legitur, Et specie inventus ut homo. Non enim negatus est homo Jesus: cum alibi ipse Paulus de eo dicat, *Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus*; sed confirmatus est. Id enim est usus & moris Scripturæ sic significare. Sicut & in Evangelio legimus: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre*. Sicut ergo quasi unigenitus Dei filius, ita quasi homo dicitur, & perfectio fuisse in eo hominis non negatur. In Epistola autem ad Romanos dicitur Christus factus in similitudinem carnis peccati, quia ejus caro non erat caro peccati, non enim de traduce mortalitatis in Mariam per masculum venerat; quare cum mortuus sit, & de peccato sit mors, *habuit carnem non peccatricem, sed tamen similitudinem gerentem peccati*, inquit lib. contra Adim. cap. xxi. Augustinus. Recte ab eodem Augustino exponitur alter Apostoli textus ex priori ad Corinth. de vera Relig. cap. 12. ubi ait: *Per peccatum vita hominis carnalis & terrena efficitur, & ob hoc etiam terra & caro nominatur: & quando ita est, regnum Dei non possidebit*. Ita caro accipitur Genes. vi. 3. 12. Ps. lv. 5. & alibi. Præterea cum ibidem Apostolus loquatur de corpore resurgentium, per *carnem & sanguinem* intelligit corpus fragile ac fluidum, ut demonstrat idem Augustinus contra Adimantum cap. xxi. In altera demum ad Corinthios docet Apostolus neminem existimandum esse *secundum carnem*, idest, secundum præsentem mortalium conditionem, quemadmodum Christus, qui exinanitionis tempore videbatur *despectus, & novissimus virorum*, nunc gloria & honore coronatus est: ac simul admonet non habendam esse rationem consanguinitatis, cum simus in Christo *nova creatura*, neque illius sint hæredes, qui ei fuerunt carnali propinquitate conjuncti, sed qui novitate spiritus regenerantur. Accipitur ergo *cognoscere*, ut sola lectione liquet, pro *existimare*: quemadmodum Exodi i. 8. Prov. xxix. 7. Joan. x. 27. & in priori ad Corinth. viii. 3.

Rationes a Phantasiastis productæ nil prorsus probant. Ad primam namque dicimus non esse indignum Deo induere, quod manibus suis plasmavit, absque contagione peccati. Si enim *visibilia munda a visibilibus immundis contingi possunt, & non inquiri, quanto magis invisibilis & incommutabilis*

bilis Veritas per spiritum animam, & per animam corpus suscipiens toto homine assumpto ab omnibus eum infirmitatibus nulla sui contaminatione liberavit? inquit Augustinus de Agone Christiano cap. 18. Addit indigna & abjecta sentire potius de Christo Manichæos ipsos, ac Marcionitas; quoniam veritas mendacio inquinari potest, non carne: quod etiam animadvertit Tertullianus lib. contra Marcionem 111. Cap. 7. Altera ratio expoditur, quoniam revera Filius Dei secundum assumptam humanitatem paullo minus ab Angelis minoratus est, ut inquit Psalm. VII. 6. sed nulla hinc Dei filio contumelia, quia hæc assumptio non est in ipso necessitas conditionis, sed præconium humilitatis, qua consuluit humano generi, & nos propriæ gloriæ fecit consortes; non depressa divina natura per copulationem humanæ, sed exaltata natura humana per consortium divinæ. Ad tertiam rationem, quoniam eam solvimus præcedenti libro cap. XI., nunc cum Tertulliano de Carne Christi cap. 3. reponimus, ea tantum mutari & in aliam naturam converti, quæ dum uniuntur aut non permanendo pereunt, aut perfectionem, qua carebant, recipiunt. At Christus, ut etiam docet Augustinus lib. II. de Actis cum Fel. Manich. cap. 19. *assumpsit humanitatem, non amisit divinitatem: neque in carne ipse deterior factus, sed caro in illo melior facta est.*

Experimenta philosophicis argumentationibus confirmata principio in Phantasiastas retorquentur; quippe si corpus est, quod extensionem habet, loco continetur, palpatur, ac tangitur; quomodo non est verum Christi corpus, pannis indutum, reclinatum in præsepio, funibus colligatum, flagellis cæsum, clavis confixum, lancea vulneratum, sindone involutum, sepulcro reconditum, & discipulorum manibus contrectatum? Prodigia vero enarrata habeant in omni Philosophorum sententia facilem solutionem. Respondebit Peripateticus, cum gravitatem, tam penetrabilitatem corporum, imo extensionem ipsam localem, esse proprietates, quæ tolli divinitus possint, aut impediri. Qui in dimensione statuunt naturam corporis, dicent non esse arduum divinæ omnipotentiae illam extendere, aut confringere. Contendent aliqui nutu Dei transferri, etiam non tacto medio, quodlibet corpus de una in aliam viciniam: verum hæc ad Philosophos.

Opp. 2. Nullum est argumentum ad probandum carnis Christi veritatem, quod ut homo apparuerit, atque se tractandum exhibuerit Apostolis. Primo enim indubitatum est, aut ipsum Dei Filium, aut Angelos in veteri Testamento hominibus apparuisse, cum tamen nullum verum corpus haberent, aut saltem non proprium. Deinde sentiunt conplures, quod possint spiritus præstare effecta similia corporibus per solam circumstantis aeris motionem, ut explicavimus libro x. cap. 14. Insuper, si placeat Christo aliquando carnem adhæsisse, possumus negare fuisse ei propriam, ac natam, ut de specie columbæ, in qua Spiritus sanctus apparuit, scribit cap. 22. de Agone Christiano Augustinus. Postremo cur non dicamus cum Basilide apud Epiph. H. 24. & Mahumete Az. 6. non Christi corpus in ligno suspensum, sed Simonem Cyrenæum, aut Judam apostatam, five cum Manichæis fuisse crucifixum, non Christum, sed diabolum, ideoque perire argumenta fere omnia, quæ ex Tertulliano & Augustino collegimus?

Resp. ad 1. cum Augustino libro XXIX. contra Faustum cap. 4. potuisse quidem Dei filium loqui & apparere hominibus, quamvis in carne non natum, sed noluisse. *Hoc autem eum voluisse ideo certum est, quia hoc fecit: hoc vero eum fecisse ideo non dubitamus, quia non cuicumque hæretico, sed ejus Evangelio credimus.* Retorquemus etiam argumentum; quoniam corpora, in quibus, siue Dei filius, siue Angeli olim apparuerunt, etsi assumpta, non nata, vera ac solida fuisse tradunt quamplurimi. Etiam reponimus demonstrasse ipsos Angelos se aëria, & subtilia gestare corpora affirmantes uti se tantum cibo invisibili, ut Raphael ait Tobiae XII. 19. cum Christus se verum hominem exhibuerit. Atque ad secundum dicimus, admissa ea Philosophorum sententia, secerni imaginariam spiritus apparitionem a vera, quod in illa corpus phantasticum non videtur indifferenter ab omnibus, sed ab iis tantum, in quibus radiorum flexione imaginaria visio excitatur: ideoque in veris corporibus apparuisse tam Angelos, qui a tota Abrahami, Lot, ac Tobiae familia eodem sensu videbantur, quam Christum, quem omnes conspexerunt, tetigerunt, palparunt, affectum eadem oris forma, eadem extensione membrorum, eademque corporis soliditate: atque hunc

hunc maxime, qui, cum *veritas* sit, contestatus est se hominem esse, non spiritum: quod de nullo angelorum divina tradunt eloquia. Ad tertium responderi posset Spiritum sanctum non assumpsisse verum corpus columbæ, sed speciem, atque figuram, ut scribunt Chrysostomus Hom. xii. in Matth. Ambrosius lib. i. de Sacram. cap. 5., ac dubitare videtur Augustinus in iv. de Trinit. cap. 21. Neque eadem est ratio de Christo, quoniam de Spiritu sancto inquit Joan. cap. i. 32. *Vidi spiritum descendantem quasi columbam*, de Christo autem versu 14. *Verbum caro factum est*. Est autem versu 32. in Græco particula *ὡς*, *quasi*, ambiguae significationis, ac versu 14. particula *ὡς*, *quasi*, ut appellant, *ὁμοιωσάμενος* definiens. Verum dato, quod Spiritus sanctus in vera Columba apparuerit; cum Augustino eodem cap. 22. de Agone Chr. argumentum retorqueo, quia *sicut non oportebat, ut homines falleret filius Dei, sic etiam non oportebat, ut falleret Spiritus sanctus*. Quare utrumque assumpsisse verum corpus docet S. Thomas iii. p. art. 7. q. 39. & Doctores Scholastici communiter in dist. xiiii. Libri primi. Quærenti autem, cur Christi corpus proprium, ac natum sit, & corpus columbæ assumptum tantummodo a Spiritu, respondet ibidem Augustinus citato capite xxii. de Ag. Chr., *Quia non columbos liberare venerat Spiritus sanctus, sed hominibus significare innocentiam & amorem spiritalem, quod in columbæ specie visibiliter figuratum est*.

Crucifixum aut Simonem Cyrenæum, aut Judam, aut Diabolum, affirmare non possumus, quoniam istorum nemo est hominum Redemptor, ac Mediator, neque talem perpeffos mortem Scriptura testatur. Antequam Simon tolleretur crucem ejus, jam per urbem illam detulerat Christus, & jam incesferat flagellis cæsus, portansque spineam coronam. Frustra itaque fingitur crucifixus Cyrenæus, ne Filius Dei afficeretur ludibrio. Judas laqueo suspendit se, ut legimus Matth. xxvii. 4. & Act. Apost. i. 18. Manichæis denique dicentibus crucifixum principem tenebrarum respondet Augustinus de Fide cap. 33. *Miseri! non timetis ut dicatur vobis in judicio: Ego eos liberavi, pro quibus passum sum. Ite: ille vos liberet, cui meas adscribitis passionem?* At refutatur insignis error ipso signo Crucis, quo dæmon preterritus fugatur, atque con-

fessione Martyrum, quorum vulnera dicuntur stigmata Christi, non diaboli.

Opp. 3. Ut demus Christo fuisse corpus aliquod, quod tamquam aqua per tubum, transierit per uterum Virginis, atque dici possit *in ea natum*, quemadmodum ait Angelus Josephum alloquens Matth. i. 20 nulla ratione possumus affirmare fuisse hoc corpus ex Virgine procreatum. Enim vero negat ipse Christus Mariam esse matrem suam nam ipsa interpellante, ut aquam in vinum verteret, tamquam sceminae nullo sibi carnis vinculu coniunctæ respondit, *Quid mihi, & tibi est mulier?* Joannis ii. 14. Cuidam ei dicenti, quod a Matre, ac fratribus suis inquireretur, inquit, *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Matth. xii. 48. Exclamante insuper pia muliere, *Beatus venter, qui te portavit*, inquit, *Quinimo beati, qui audiunt verbum Dei &c.* Lucæ ii. 28. Ac demum in cruce moriturus stantem Virginem ita est allocutus, *Mulier, ecce filius tuus*; Joannis xix. 26. Negat igitur Dominus se a Maria Virgine generatum.

Resp. perperam hæc a Manichæis objici ad probandam Christum ex Virgine incarnatum non esse, & *ex ea factum, & natum*, uti expressum est in Scripturis paullo supra productis. Ad hæc vero, quæ opponunt, sit prior, ac generalis responsio tradita ab Augustino de Fide contra Manichæos cap. 23. aliquando Christum non appellasse Virginem nomine matris, *Quia exemplo suo docebat negandos esse terrenos parentes propter Deum. Opera enim divina facienti terrenos affectus obstrepere non debebant*. Deinde ad singula respondemus. Atque ad 1. dicimus Joannem eodem cap. 2. v. 1. 3. & 5. scribere Mariam fuisse Christi matrem. *Erat*, inquit: *mater Jesu ibi*: *Dicit mater Jesu ad eum, Dicit mater ejus ministris*. Itaque Manichæus caveat ne cogatur credere Evangelistam fuisse mentitum, quia ait, *Erat ibi mater Jesu: aut ipsum Christum falsa morte passum propter delicta nostra, & falsas cicatrices ostendisse propter justificationem nostram. Si enim falsa mater; falsa caro, falsa mors, falsa vulnera passionis, falsæ cicatrices resurrectionis*, ait Augustinus Tract. viii. in Joan. n. 7. Respondet præterea idem S. Pater seq. num. 9. *Dominus Jesus Christus, & Deus erat, & homo: secundum quod Deus erat, matrem non habebat; secundum quod homo erat, habebat*

bat. Mater ergo erat carnis, mater humanitatis, mater infirmitatis, quam suscepit propter nos. Miraculum autem quod facturus erat, secundum divinitatem facturus erat, non secundum infirmitatem. Quod profertur ex cap. xi. Matth. ita egregie refellitur a Tertulliano de Carne Ch. cap. 7. Oro te, Apelles, vel tu Marcion, si forte tabula ludens, vel de histrionibus, aut aurigis contendens, tali nuntio avocareris, nonne dixisses, quæ mihi mater, aut qui fratres? Deum prædicans, & probans Christus, legem & prophetas adimplens, tanti retro ævi caliginem dispergens indigne usus est hoc dicto ad percutiendam incredulitatem foris stantium, vel ad excutiendam importunitatem ab opere revocantium? Solvit idem Tertullianus quod objicitur ex cap. xi. Lucæ dicens in 4. contra Marcionem, Christum felicitatem ab utero, & uberibus matris sue transfuisse in discipulos: idque explicans magis Augustinus Tract. x. in Joan. num. 3. ita Christi verba interpretatur: Mater mea, quam appellatis felicem inde felix, quia verbum Dei custodit: non quia in illa Verbum caro factum est, sed quia custodit ipsum Verbum Dei, per quod facta est, & quod in illa caro factum est. Homines non gaudeant prole temporali, exultent si spiritu junguntur Deo. Ultimum petatum ex cap. xix. Joannis in adversarios retorquetur, tum quia ibidem v. 25. & 26. Evangelista demonstrat Mariam fuisse Christi matrem, dicens: Stabat juxta crucem Jesu mater ejus; Cum vidisset ergo Jesus matrem; tum etiam, quia Christus Virginem Joanni commendans agnovit matrem moriturus, de qua fuerat mortaliter natus, ut recte S. Pater Tract. cxix. in Joannem; quia humana patiens, ex qua fuerat factus homo, affectu commendabat humano.

Opp. 4. Habuisse Christum cœleste, atque æthereum corpus affirmat Apostolus in prima ad Corinth. cap. xv. 47. his verbis: Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo cœlestis. Ut ergo corpus Adæ fuit terrenum, atque, ut appellat Tertullianus lib. v. contra Marcionem, limaceum: ita corpus Christi fuit spiritale, ac sidereum. Neque enim referri debent Apostoli verba ad corpus resurgentium, cum loqui ipsum de solo corpore Christi demonstrent Græci codices, qui habent, ὁ δεύτερος ἀνθρώπος ὁ κύριος ἐξ οὐρανό, Secundus homo Dominus de cœlo.

Resp. revera Apostolum accipiendum de resurrectione, in qua cœlestis homo erit, non quia corpus, quod de terra factum est, non ipsum erit, sed quia dono cœlesti jam tale erit, ut etiam cœlo incolendo, non amissa natura, sed mutata qualitate conveniat. Ita S. Pater lib. xiii. de Civit. Dei cap. 23. Hanc esse verissimam responsum idem Augustinus demonstrat lib. xi. contra Faustum cap. 3. ex quo Apostolus præmittat v. 44. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Verborum ergo, quæ obijciuntur, sensus est, primum homines habere corpus animale, ac morti obnoxium ob generationem ex Adam; at post resurrectionem corpus spiritale, & incorruptione donatum propter regenerationem in Christo. Quod attinet ad Græcam versionem respondet Bellarminus lib. ii. cap. 27. fuisse a Marcione corruptam, quod probat etiam ex quinto adversus hunc hæreticum Tertulliani libro. Ægre hæc excipiunt hæretici, qui Græcum novi Testamenti Codicem Latino præferunt. Et tamen Erasmus ille, cujus judicium tanti faciunt, putat verbum κύριος adscriptum a studioso, probatque ex verborum antithesi lectionem Vulgatæ magis videri germanam. Idem censet cum aliis multis Vatablus. Ego minimum puto inter utramque lectionem, Græcam, & Latinam interesse discrimen: nec fortasse Marcion textum corruptit, cum similiter habeat Syriaca, & Arabica: quare idem est secundus Adam, ac Dominus cujus imaginem portabit justus in corpore incorruptibili. Neque hinc consequitur corpus Christi fuisse cœleste; quoniam Apostolus loquutus est de Christo post resurrectionem, quam antea discrete proponit dicens: Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniam Christus mortuus est secundum scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit secundum scripturas. Vide Augustinum citato libro xi. contra Faustum cap. 3. Tandem affirmo, Christum dici hominem cœlestem, quia Filius Dei de cœlo venit ad carnem, qua suscepta, & homo exterius fieret, & Deus interius permaneret: atque ita idem Augustinus libro adversus Faustum ii. cap. 4. Hanc postremam responsum confirmo ex ipsa, quæ opponitur, lectione Græca; nam hæc, ubi legit Vulgata cœlestis, habet tantummodo ἐξ οὐρανό, de cœlo, non refragante Syro, & Arabe interpretibus.

Oppones ultimo : Si voluisset Filius Dei veram carnem suscipere, illam prorsus ex nihilo creasset.

Resp. cum Augustino libro xxvi. contra Faustum cap. 7. potuisse filium Dei humanam veramque carnem formare unde formavit primo homini : potuisse corpus coeleste, & aereum commutare in humanæ carnis verissimam qualitatem : potuisse ex nihilo verum corpus producere : sed tamen ex Maria Virgine natum Christum, & vere natum, vere mortuum, ut scriptum est in Evangelio. Summa hujus consilii penes illum est, *Sive quia utrumque sexum quem creaverat, etiam hoc modo commendandum honorandumque judicavit, assumendo formam viri, & nascendo de femina, sive aliqua alia causa : quanam illa sit, non temere dixerim.*

C A P U T III.

De Christi Genealogia a Matthæo, & Luca Evangelistis descripta.

NON solum Manichæi, de quibus supra, verum etiam Porphyrius, Celsus, Julianus Apostata, alique Christianæ Religionis hostes Christi genealogiam evertere conati sunt, propterea quod diversa ratione illam contexuerint Matthæus in primo Evangelii capite, & Lucas in tertio. Sed duorum Evangelistarum discrepantiam immerito adversus nos urgeri facile demonstratur ex diversorum Auctorum, quam nunc subjicimus, expositione.

Prima est, quam olim tradidit Augustinus libro i. de Consensu Evangelistarum cap. 3. & libro iii. contra Faustum cap. 3. & seqq. Josepho duos fuisse patres, unum natura, idest Jacob, alterum adoptione, idest, Heli. Quamquam vero S. Pater perfectis postea libris Julii Africani præposuit in ii. Retract. cap. 7. & 16. sententiam alteram, de qua proxime dicturus sum; expedita est tamen ad omnem contradictionem tollendam, atque etiam probabilis prior hæc Augustini expositio, quam nec penitus retractavit. Enimvero quod filii etiam adoptione dicantur, demonstrat idem Augustinus ex cap. xlviii. 5. Genes. ex verbis Jacobi ad Joseph: *Duo ergo filii tui, qui nati sunt tibi in terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: Ephraim, & Manasse, sicut Ruben, & Simeon reputabuntur mihi.* Accedunt haud

leves conjecturæ: prima quidem, quia in tota majorum serie utitur Matthæus verbo *ἐγέννησε*, genuit, quod Lucas prætermisit, ideoque Matthæus significat, Jacobum esse Patrem Josephi generatione, ac natura, filium vero Heli adoptione, etiam si aliquo sensu filii quoque adoptivi geniti appellantur, idest, geniti caritate, non carne. Deinde Matthæus scribens Evangelium Hebræis debebat demonstrare quomodo Christus ex Abrahamo, & Davide, quibus fuit promissus, prognatus revera sit; ideoque ab Abrahamo consulto texit generationem: Lucas contra scribens Evangelium gentibus in Christi hereditatem adoptandis, etiam patres adoptionis commemorat, & genealogiam perducit usque ad Adam, qui fuit Dei, ut ostenderet Redemptorem pro omnibus hominibus advenisse. Ob eandem forte causam narravit Matthæus Christi generationem initio Evangelii, ac de partu Virginis sermonem instituturus, & Lucas narrationem hanc distulit ad Christi manifestationem, atque, baptismum, quamdam veluti parasceven Ecclesiæ ex Gentibus congregandæ. Si quis igitur planam hanc viam tenere velit, objicientibus Matthæi a Luca dissonantiam respondere potest cum eodem Augustino, *duos patres habere potuisse Joseph, unum a quo genitus, alterum a quo fuerit adoptatus.*

Altera Julii Africani sententia est, Joseph fuisse natura filium Jacob, lege autem filium Heli. Docet enim Africanus in Epist. ad Aristidem apud Eusebium H. E. lib. i. cap. 7. Mathan a Salomone prognatum genuisse Jacob, quo mortuo Melchi a stirpe Nathan profectus ab ea, quæ uxor erat Mathan, procreavit Heli. Uterini ergo fratres erant Heli, & Jacob. Heli absque prole moriente, Jacob illi semen suscitavit, & genuit Joseph, natura sibi ipsi, lege autem Heli. Dicitur autem Joseph lege filius Heli, ex præscripto Deut. xxv. 5. *Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui.* Reddit vero hanc sententiam valde probabilem. I. antiquitas Auctoris, qui vixit ducentesimo ac vicesimo post Christum anno. II. Quia attestatur Africanus se de his sermonem habuisse cum viris, qui etiamnum supererant ex Domini cognatione. III. Quoniam Augustinus ait in ii. Retract. cap. 7. hoc in eo-

eorum literis contineri, qui recenti memoria post ascensionem Domini de hac re scripserunt.

IV. Quia hæc opinio a Patribus communiter recepta est: ideoque videtur ob antiquitatem, ac sui, ut ita dicam, possessionem ceteris præferenda. Patitur tamen Africani sententia gravissimas difficultates, ac duas præsertim. Prima est, quod Africanus Melchistatuit tertium a Joseph, cum intermedii sint Mathat, & Levi: altera, quia si Jacobus sine liberis functus erat, prolem ei gignere debebat consanguineus, & proximus ejusdem stirpis, non uterinus. Sed ad primam respondemus Africanum prætermisisse intermedias illas generationes, quas certum est in omnibus Codicibus non extare, cum Irenæus lib. III. c. 33. ab Adam ad Christum connumeret secundum Lucæ genealogiam generationes lxxii. non lxxv. tribus prætermisiss, his scilicet duabus, & Cainam inter Arphaxad, & Salam. Quare nil mirum si Africanus posuerit pro nepote proavum: aut respondemus Mathat fuisse binomium, & etiam Melchi nomine appellatum. Ad alteram vero objectionem, quam plurimi faciunt Grotius in Caput III. Lucæ, & Basnagius Tom. I. Annal. pag. 89. respondeo stirpem Davidis, quæ per Salomonem, & Nathan divisa fuerat, iterum in Zorobabelem fuisse conjunctam, ut constat ex c. I. Matth. v. 12. & ex III. Lucæ v. 27. ac iterum sejunctam per Resam, & Abjud filios Zorobabelis, & unitam postea in Mathat Josephi avo: ideoque Heli prognatus ex Nathan, & Abjud, non solum fuisse fratrem Jacobi uterinum, sed etiam ex stirpe Davidica proximior.

Tertia sententia huic opposita est, Heli fuisse patrem Josephi naturalem, & Josephum dici a Matthæo filium Jacobi ratione hæreditatis: cujus fulcra sunt, quæ sequuntur. I. Certum est Jechoniam nullos genuisse liberos ex comminatione divina, Jeremiæ xxii. 30. cum igitur Matthæus scribat Jechoniam genuisse Salathielem, & Lucas hunc dicat filium Neri, videtur a priori Evangelista respici jus successionis, ab altero autem jus sanguinis. II. Lucas longe plures generationes enumerat, nam inter Salathielem, & Josephum Matthæus decem, Lucas novemdecim recenset: & Matthæus præterea tres hæredum classes distinguit, in quarum prima inter Joram & Oziam omittit Ochoziam, & Joam, & Amasiam, consulens ordini me-

Berti Teol. Tom. V.

moriæ causa instituto, & silentio transmittens generationes aliquot, ut faciunt, qui de sola successione juris loquuntur. III. Matthæus generationes incipit ab Abraham, cui promissiones factæ sunt; Lucas ab Adam naturali omnium protoparente; ideoque hic generationes naturales contextit. Verum ad hæc argumenta, quæ urget Grotius in Comment. ad 3. caput Lucæ, respondeo Jechoniam non genuisse filios regni hæredes, idque a Jeremia prænuntiatum; genuisse tamen Asir, & Salathielem, ut liquet ex I. Paralip. III. 17. nihilque referre, quod Matthæus generationes aliquas prætermittat, cum Ozias, sive Azarias, sit non solum successione juris, sed etiam sanguinis filius Joram, etiamsi ex Amasia immediate sit genitus: ab Abrahamo demum Matthæum subducere Christi generationem, Lucam ab Adam, quod ille Hebræis, iste Gentibus principaliter scripserit. Hæc itaque opinio minori nititur, quam superior, auctoritate.

Quarta opinio est, quam sequuntur Erasmus, Vossius, Basnagius, & recentiores quamplurimi, Matthæum describere genealogiam Christi ex Josephi proavis, Lucam vero genus Mariæ, ita ut Heli fuerit pater Virginis, socer Josephi, & avus Christi. Nec repugnat, inquiunt, de Joseph dici, *Qui fuit Heli*, tum quia gener appellatur filius, ut probat Vossius de Christi Genealog. IV. 3. ex c. I. Ruth sæpius vocatæ Noem filia, cum esset nurus; tum etiam, quia verba Lucæ; *Ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli*, videntur referenda ad Jesum, ut sensus sit, putabatur filius Joseph, cum esset filius Heli, idest Virginis filia Heli. Sed hæc opinio ceteris mihi videtur infirmior; nam etiamsi generi filii revera dicantur, incredibile est Lucam ea simplici phrasi *τὸν Ἡλὶ, qui fuit Heli*, qua in tota illa generationum serie utitur ad filios designandos, voluisse nullo apposito signo discriminis generum demonstrare. Minus etiam credibile est ea verba *τὸν Ἡλὶ* referri ad Christum, cum immediate præcedat *Joseph*, neque præcedat *Ἦν δὲ, fuit autem*, aut similis phrasis opposita verbo *ἐνομίζετο, putabatur*. Addo Heli defunctum fuisse absque liberis ex allato testimonio Africani, & ex Joanne Damasceno lib. IV. de fide Orthoxoda c. 15. quod licet non possit invicte demonstrari, nequit tamen aut auctoritate, aut ratione refelli. Cum itaque

B b

prior

prior sententia, quæ olim fuerat Augustini, sit ab eodem fere retractata, tertia autem, & quarta repugnet Patribus, nec satis valido nitatur præsidio; restat ut teneamus opinionem secundo loco propositam, & dicamus Josephum natura filium Jacob, lege autem filium Eli, atque hoc pacto Manichæorum, atque aliorum Infidelium objectionem repellamus.

A P P E N D I X.

Samuel Basnagius ex hac postrema sententia infert falsam esse traditionem, quod Mariæ parentes fuerint Joachim & Anna. *Hinc cantata, inquit, traditio refellitur, quæ non Eli, sed Joakimum patrem Virginis dicit, repugnante Scriptura.* Utitur eodem argumento Hyacinthus Serry Exercit. de Christo xviii. num. 4. his verbis: *Certe quotquot Christi genealogiam a Luca descriptam Cap. 3. per Mariæ progenitores ductam existimant, (existimant autem bene multi) Deiparæ patrem Heli dictum opinantur.* At Joakimum fuisse patrem Virginis nos affirmamus, hanc ipsam de Genealogia progenitorum Mariæ sententiam rejiciendo. Porro Joakimum parentem Virginis facit non solum Damascenus lib. iv. Fidei Orthodoxæ c. 15. verum etiam Epiphanius H. lxxviii. & lxxix. & Romana Ecclesia in Martyrol. xiii. Kal. Aprilis, necnon Græci in Menologio die ix. Septembris. Erat autem juxta Damascenum Joakim filius Barpantheris, filii Pantheris fratris Melchi, ita ut Jannes, de quo Lucas ii. 24. genuerit Melchi, & Pantherem, Panther Barpantherem, Barpanther Joakim, Joakim Mariam: Melchi autem genuerit Levi, Levi Mathat, Mathat Heli patrem lege Josephi: atque ita Joseph, ac Maria fuerunt ex eadem agnatione, ac stirpe Davidica. Ludentius in hac sententiam descendo, quod Celsus Epicureus, apud Origenem libro i. adv. eundem Celsum, Christum appellavit *Filium Pantheris*, quam opinionem hausit a Judæis idem asserentibus in Thalmud cap. xii. *Sabat*, quod opinor, gloriosissimum Virginis sponsum, quem putant concubuisse cum Maria, non proprio clarissimoque nomine, sed avi, familiæque distinxerint. Atque ita conveniunt omnia, Josephum fuisse filium Heli lege, Mariam filiam natura Joakim, ambo autem conjuges, propinquos sanguine, atque ex eadem tribu.

Sed ad refellendum Basnagium, & Serrium ipsa quoque eorum opinio deservit. Detur enim Mariam fuisse filiam Heli, & a Luca Mariæ progenitores recenferi. Atqui Heli, & Joakim idem omnino sunt, non mystica significatione, vel nominis pluralitate, ut idem Serry scribit Exercit. xlii. 5. sed nomine propriissimo, ac singulari. Joakim enim idem omnino est, ac Eliakim: nam liquet antepenultimum Regem Judæ, quem constat dictum Eliakim, appellari Joakim iv. Regum xxiii. 34. & 2. Paralip. xxxvi. 4. & Pontifex, qui Judith iv. 5. appellatur Eliakim, c. xv. 9. nominatur Joakim. Joakim ergo, & Eliakim idem omnino sunt. At Heli est ipsum nomen Eliakim contractum, ut demonstret Vossius Dissert. de Gen. Ch. c. iv. 4. & Erasmus ad iii. Lucæ. Idem ergo nomen sunt Heli, Eliakim, & Joakim, & Basnagius, ac Serrius ex suismet principiis refutantur. Nec tamen sequitur veram esse horum opinionem, & a Luca referri genus Mariæ, non Josephi, cum enim uterque essent iisdem atavis prognati, potuerunt etiam habere parentes ejusdem nominis, & qui proinde distinguerentur, attributo uni nomine contracto *Heli*, alteri nomine integro *Joakim*.

Verum Critici alias argumentationes producunt ad probandum nomina Genitorum Deiparæ incerta esse; illasque urget ipse Serry. Prima est, quod Hieronymus c. 7. contra Helvidium existimat Mariam Cleopæ sororem Deiparæ, dictam non a marito, sed a patre, ideoque Cleophas non Joakimus erat Pater Virginis. Sed hæc nimis levis est, atque inepta. Primo enim repugnat sententiæ, quam probabiliorē putat ipse Serry, narrari a Luca generationem Mariæ, & hanc filiam fuisse Heli. Si enim Heli, quomodo Cleopæ? Deinde Hieronymus non illud vult, Mariam denominatam a patre proximo, sed ab eo, qui familiæ nomen tribuerit; nam ait, *A patre, sive a Gentilitate familiæ*. Altera argumentatio est, quod Augustinus lib. xxiii. contra Faustum c. ix. ait: *Quod de Generatione Mariæ Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Levi Sacerdotem quemdam nomine Joakim: quia canonicum non est, non me constringit.* Sed sciendum est, quemdam Manichæum, Seleucum nomine, ut refelleret caput primum Matthæi vulgasse apocrypham quamdam scriptu-

ram de Generatione Virginis ex tribu Levi, non ex tribu Juda. Negat itaque Augustinus patrem Virginis fuisse quemdam Joakimum ex tribu Levi, non negat fuisse Joakimum ex tribu Juda. Verum est tamen quod Augustinus addit: Sed etiamsi hoc crederem, ipsum potius Joakim dicerem aliquo modo ad David sanguinem pertinuisse, & aliquo modo ex tribu Juda in tribum Levi fuisse adoptatum, vel ipsum, vel aliquem ejus progenitorem. Quibus videtur Augustinus dubitare an pater Deiparæ dictus sit Joakim: sed non ita est; planus enim & expeditus horum verborum est sensus, etiamsi crederem Joakim in antiqua aliqua Scriptura dici Levitidem, existimarem pertinuisse ad tribum Levi adoptione, non sanguine. Quare Augustinus de progenie Mariæ disputat, de nomine autem patris ejus nihil penitus. Postrema argumentatio est, quod usque ad undecimum seculum adeo dubia fuerint nomina genitorum Deiparæ, ut Petrus Damiani Serm. 111. de Nativitate Virginis invehatur in illos, qui hæc nomina studio superflue curiositatis inquirunt. Sed in oppositum nos producimus Epiphanium in Hæresi Andicomarianitarum, & Collyridianorum, & dicimus Petrum Damiani locutum adversus illos, qui seriem progenitorum Mariæ probabant ex apocryphis scriptis, qualia sunt citatus liber Seleuci, & quæ antea Gnostici ediderant de stirpe Mariæ. Horum tamen nullam habuit rationem Epiphanius, nam librum De stirpe Mariæ H. xxvi., quæ est Gnosticorum, appellat πεπλασμένα γραφήα, scripta commentitia, ubi autem scribit parentes Deiparæ fuisse Joakimum, & Annam, addit ita παραδόσεις ἔχειν, traditiones habere. Standum ergo vulgatæ apud nos sententiæ, sic revera appellatos Mariæ semper Virginis Genitores.

De Beata Anna hoc tantum novi, a pluribus dici filiam Gaziri ex tribu Juda, & ex Judææ oppido Bethlehem: at ejus patrem fuisse Mathat sacerdotem scribit Nicephorus lib. 11. cap. 3. qui & laudat antiquum scriptorem Hippolythum Portuensum. Illud tandem animadverto non probari quod nomina Joakim, & Annæ sint supposita, ex quo unum Preparationem Domini, alterum Gratiam significet; nullum quippe nomen proprium significatione sua caret: atque duo præfata nomina fuerunt aliis ex Judæorum gente communia.

CAPUT IV.

An in Genealogia Christi a D. Luca descripta nomen Cainan insitum sit, atque expungendum.

PROBLEMA Chronologicum, atque fere inextricabile proponimus de Cainane posito ab Evangelista Luca cap. 111. 36. inter Arphaxad, & Sale, de quo cum non sit in Cap. x. & xi. Genes. in Hebræis, Latinisque Codicibus, eoque appposito videatur perturbari tota Chronologia Patriarcharum, quæritur an redundet in Evangelio, an desideretur in Genesi. Scriptorum atque Interpretum sententiæ sunt omnino discrepantes ac variæ. Nam aliqui contendunt falsatos esse libros veteris Testamenti a Judæis, ut seriem temporum immutarent, neque Messiae adventus posset certa annorum supputatione deprehendi. Quidam e contra intrusum esse contendunt in Lucæ Evangelium, neque inscriptum sive ab Evangelista, sive a lxx. Int. in x. Genesis, quam sententiam omnes fere Critici recentiores amplectuntur. Nonnulli & a Septuaginta positum, & a Luca, qui lxx. secutus est, vere scriptum, nec tamen novum Testamentum pugnare cum veteri Hebraico, atque hæc postrema sententia cum explicatu difficilis sit, diversa ratione a suis auctoribus expeditur, asserentibus aliis Moesen consulto generationem Cainanis prætermisisse, ut certas servaret decades, aliis Sale, & Cainan eandem esse personam, aliis modeste cum Venerabili Beda in cap. 3. Luc. affirmantibus incompertum esse quid verum sit, cum etiam lxx. vetus Testamentum adornaverint divino Spiritu afflante.

PROPOSITIO I. Hebræi non abarserunt generationem Cainanis ex cap. x. Gen. 24. & ex cap. xi. 12.

Demonstratur primo, quoniam omnes Hebræi Codices hanc Cainan generationem omittunt: atque omnino incredibile est, Hebræos cujuslibet perversitatis, vel malitiæ tantum potuisse, ut Codices tam multos, ac tam longe dispersos corrumpere, ut cum Augustino diximus lib. xi. cap. 7. Insuper cum immaculata adhuc sint vaticinia de Christo, eaque Judæi minime violaverint, multo magis tenendum est illos citata loca Ge-

neseos non depravasse. Enimvero certis signis adhuc in Scriptura expressis adventus Messiae prænuntiatus est, neque præcise annus mundi, quo venturus erat, alicubi designatur. II. In nulla antiqua Bibliorum versione, si Græcam excipias, Cainan adinventur, non in paraphrasi Jonathanis, vel Onkelosii, non in Codice Samaritano, non in Syriaco, non in Arabico, ut liquet ex libris Regiis; & Waltonianis Tom. 1. pag. 40. & quod præcipuum est, desideratur etiam in Vulgata nostra Hebraico textui in Patriarcharum generatione, & chronologia exacte concordi. III. Omittit Cainan S. Hieronymus Quæst. in Genesim, & Epistola ad Evagrium, ubi Patriarcharum tractat Genealogiam. Omittit Josephus lib. 1. Antiq. cap. viii. omittit Berolus ab ipso Josepho productus: omittit Eusebius Cæsariensis in Chronico, tam in supputatione annorum juxta textum Hebraicum, quam juxta Samaritanum, & Græcum: omittunt denique Scriptores alii, atque Patres quamplurimi. IV. Historici omnes tam profani, quam sacri concordissime scribunt vixisse Abrahamum decima post diluvium generatione. At non decima, sed undecima vixisset, si connumeraretur generatio Cainanis inter Arphaxad, & Sale. V. Neque in primo libro Paralip. cap. 1. 18. fit Cainanis mentio aliqua, quamquam hoc in libro prætermittitur colligantur, & singulatim supputentur generationes: unde derivatum est nomen *Paralipomenon*, videlicet, *prætermittorum*. Assentiuntur huic propositioni, & hæc argumenta proponunt Natalis Alex. Hist. Eccl. vet. Testam. Æt. 11. dissert. 4. & Serry Exercit. xlii. Grotius in cap. 111. Lucæ, Usserius in dissert. de Cainan, Cornelius a Lap. & Pererius in Genesim, Possinus de Genealog. Ch. cap. 9. Petavius lib. ix. de Doctrina Temp. cap. 17. Gerardus Vossius in dissert. v. Chronologica cap. 2. Innumeri denique Scriptores cujusque ordinis, ac Religionis.

PROPOSITIO II. In Evangelio Lucæ Cainan insitus non est, & per errorem appositus, sed revera ab Evangelista scriptus, atque autographus.

Hæc propositio, quæ videtur repugnans præcedenti, ideoque a Criticis impugnatur, potest tamen cum illa concordare, & nullo certo argumento refellitur. Probatur I. Perperam dicitur ex genealogia Salvatoris Cainan expungendus, si extet etiam in Versio-

ne Græca quam secutus ubique est Lucas Evangelista. At in versione Græca revera Cainan locum habet cap. x. Genes. v. 23. & cap. xi. 12. nec non in 1. Paralip. i. 17. 26. Igitur non est Cainan expungendus a Christi genealogia. II. septuaginta revera posuisse Cainanis generationem liquet ex innumeris Græcis exemplaribus hætenus per multa sæcula mire conspirantibus, & ex Romana Sixtina editione ad fidem antiquissimorum Codicum exacta, ex vetustissimo MS. Alexandrino, in quod Adnot. edidit Junius, postremo Volumine Bibl. Waltonianorum, ex MSS. Oxoniensibus, ex emendatissimis Edit. Complutensi, & Aldina. III. Nunquam Patres de hac re dubitarunt. Ex Græcis enim solus Epiphanius κατὰ μετὰ χριστοδωκίανων Cainan omittit enarrans Christi Genealogiam; nam quod illum in ætate Patriarcharum non enumeret Theophilus Antiochenus, Julius Africanus, & Eusebius, parum refert, ut postea explicabo. Ex Latinis autem Cainanis generationem scriptam a Luca agnoscit Ambrosius, Beda, Hieronymus, alii. IV. Laudatus Hieronymus Quæst. in Genes. affirmans Lucam inseruisse Cainan, propterea quod scribens gentibus non debebat contrarium aliquod scribere adversus eam Scripturam, quæ fuerat in gentibus divulgata, tamquam indubitatum supponit extitisse Cainan etiam in Græca illa veteris Testamenti versione, quæ obtinebat Apostolorum ætate. V. Invidiam Critici reputant argumentum, quo probent in vetusto Hebræorum Codice veteris Testamenti locum non habuisse Cainanem, quoniam nec extat in antiqua alia versione, si Græcam excipias. At valet etiam de textu Lucæ similis argumentatio, quoniam Cainanem habet Genealogia a Luca descripta in omni prorsus versione, in Vulgata, in Græca, in Persica, in Arabica, in Æthiopica, ut liquet ex Bibl. Regiis Tom. v. pag. 252. & Walton. Tom. 5. p. 264. similiter in Complutensibus, & in Hebraica Romæ excusa anno 1668. VI. Tandem Vulgata Tridentini Concilii decreto authentica declarata est, & licet ejus auctoritati minime officiant leviora hujus generis menda, ut sentiunt viri Catholici, temere tamen dicitur scatere erroribus, ubi non occurrat apertissima demonstratio. Quamobrem censeo a doctis viris, qui mandante Romanæ Ecclesiæ Pastore corrigendæ Vulgatae insudarunt, recte Cainanem non fuisse insertum veteri

Testamento ob antiquorum Codicum concordantiam: recte quoque ob eandem rationem non fuisse expunctum a novo, & utrobique esse Vulgatam, qua utimur, immaculatam.

SOLVUNTUR QUÆDAM IN CONTRARIUM ARGUMENTA.

Oppones 1. Debemus necessario unum, vel alterum fateri, aut mendum irrepisse in Hebraicos, ac Latinos Codices V. T., aut in Evangelicum Lucæ textum; cum interposita generatione Cainanis, corrumpat Vulgatæ, & Hebraicæ lectionis Chronologia. At qui hæc a nobis defenditur lib. xi. cap. 7. nec non probatur præcedenti propositione veritas Vulgatæ & Hebraicæ Scripturæ: Est ergo ab Evangelico textu Lucæ generatio Cainanis detrahenda.

Resp. nego maiorem. I. Quia etiam si inter Hebræos, Græcosque Codices magna sit annorum discrepantia; exorta hæc est, ut Augustinus scribit lib. xv. de Civit. Dei cap. 13. non malitia Judæorum, aut errore Interpretum; sed potius Scriptoris, qui primus omnium ex Bibliotheca Ptolomæi codicem describendum accepit. II. Ex quo fateamur errorem in Chronologica Græcorum librorum supputatione, non sequitur etiam nomen *Cainanis* fuisse insitum fraude Scriptoris; quoniam, ut animadvertit Genebrardus in Chronico ad annum M. 1659. potuit Arphaxad generare Cainan anno ætatis suæ xviii. & Cain generare Sale anno xvii. atque ita posita etiam generatione Cainanis cum lxx. & cum Evangelista defenditur quod Sale genitus sit anno xxxv. Arphaxad, ut habent Codex Hebraicus, & Vulgata. III. Etiam si *Cainan* quoque non extaret in authographo scripto Alexandrino, ut contendit Usserius, erat tamen in Versione communi, quæ obtinebat temporibus Apostolicis, ut idem Usserius demonstrat ex Demetrio apud Eusebium lib. ix. Præp. Evangelicæ, ubi connumerantur ab Adam usque ad descensum Jacobi in Ægyptum anni 3624. in quibus manifesto continentur anni Cainanis cxxx. Atque hinc viri docti complures tenent Cainan utique non fuisse a lxx. Interpretibus positum, fatentur tamen extitisse in Versione, qua utebantur Judæi etiam ante Christi tempora: ideoque Lucas, ut scribit Hieronymus, noluit *Cainan* prætermittere, *adversus eam Scripturam,*

quæ fuerat in gentibus divulgata; quemadmodum Act. vii. 14. ait ingressas in Ægyptum animas *septuaginta quinque*, juxta eandem Græcam, vulgatamque lectionem, etsi in Genes. xlv. 27. dicantur animæ tantum septuaginta.

Opp. 2. asseritur Cainanem appositum a D. Luca, quoniam is secutus est versionem lxx. Interpretum. At in antiqua lxx. Interpretum versione *Cainan* non extitit. Itaque nec a D. Luca fuit appositus. Probat min. I. Quia Philo Judæus, Julius Africanus, Irenæus, Epiphanius, & alii, qui chronotaxim lxx. Interpretum sequuntur, annos Cainanis omittunt. II. Idem evincunt Chronicon Eusebii, & monumenta alia, de quibus in præcedenti propositione. III. Idem liquet ex Origenis Hexaplis, & ex tertio libro Theophili Antiocheni ad Autolycum. IV. Desiderari *Cainan* in editione Romana Carasæ, & in emendationibus Græcis scribunt Massæus, Pererius, & Vossius. V. Neque nunc extat *Cainan* in omnibus Græcis Codd. primo capite Paralipomenon, ut inquit citatus Vossius in Isagoge Chronolog. pag. 17. & Grotius in 111. Lucæ.

Resp. 1. nego consequentiam: quamvis enim detur lxx. *Cainanem* omisisse, potuit illum Lucas inferere secutus Græcam versionem communem ac divulgatam. Deinde respondeo negando minorem, cum revera lxx. *Cainanem* inscripserint, ut ex innumeris MSS. mirifice conspirantibus, ex omnibus Lucæ versionibus, atque ex ampliori Patrum numero comprobatur. Ad primam vero minoris probationem concedo Philonem, Julium Africanum, aliosque Græcam sequi Chronologiam, atque hanc etiam ab Hebraica discrepare, sed potest *Cainan* interponi inter Arphaxad & Sale, salva etiam Hebraica supputatione. Quod si tenere velimus opinionem Armachani, aliam fuisse Græcam versionem diversam ab ea, quam adornarunt Interp. lxx. illamque repositam in Bibliotheca Cleopatæ, dicemus Philonem, aliosque perpaucos hanc fuisse secutos. Id vero de Patribus Catholicis majori probabilitate affirmatur; quoniam etsi concedatur Valesio in Annot. Euseb. pag. 307. & seqq. falsam esse Usserii de duplici Græca Translatione sententiam; negari non potest, quin circa Origenis tempora plures obtinuerint Versiones Græcæ, ut liquet ex ejus Tetraplis. Hierony-

ronymus in Epist. ad Suniam & Fretellam Tom. 2. pag. 627. aperte distinguit versionem communem & Lucianæam, ab illa, quæ extabat in Origenianis Hexaplis, feliciter a se in Latinum sermonem conversa, & decantata in Hierosolymitana, & Orientalibus Ecclesiis. Addit communem illam dictam a plerisque Luciani, *pro locis, & temporibus, & pro voluntate Scriptorum veterum fuisse corruptam*. Similiter in Præf. ad lib. Paralip. Tom. 1. pag. 1022. scribit Alexandriam & Ægyptum in lxx. suis Hesy-chium laudare auctorem, Constantinopolim & Antiochiam probare Luciani Martyris exemplaria, & medias inter has provincias Palæstinæ legere Codices ab Origene elaboratos, atque ita universum orbem hac inter se varietate compugnare. Oportet ergo ut Adversarii demonstrent a Patribus, qui Cainanem omiserunt, fuisse perfectam solam Versionem lxx. Interpretum immaculatam, non communem, & Lucianæam. Ad 2., ac 3. primum opponitur idem Eusebius de Præp. Evangelica ix. cap. 21. ubi ex Demetrio & Polyhistore in supputatione priscorum annorum etiam annos Cainanis includit. Deinde dicimus Eusebium, & Pamphilum secutos Origenem, qui inter se pugnantia exemplaria permiscuit, & in ipsa Versione lxx. quam Hieronymus in Epist. ad Suniam, & Fretellam vocat incorruptam, & immaculatam, apposuit etiam editionem Theodotionis, quod idem Hieronymus Præf. ad lib. Paralip. magnæ tribuit audaciæ. Nihil itaque certi ex Origene, & Eusebio inferre possumus. Perpaucis Versionibus cit. num. 4. & 5. opponimus innumeras alias, ac vetusta MSS., de quibus supra; omnesque Versiones Lucæ, eam quoque, quam ad fidem Græcorum Codicum emendavit Hieronymus. Fortassis versio librorum Paralipomenon, in qua desideratur Cainan, aut est Græca communis, aut saltem interpolata. Verum desideratur in perpaucis Codd., atque in his etiam, quæ non habent Cainan in Paralipomenis: extat in Genesi; neque hi cum aliis Codicibus numero, vel antiquitate sunt comparandi.

Opp. 3. Si Moses Cainanem prætermisit, quomodo lxx. Interpretes illum intrudere potuerunt? Deinde generatio Cainanis, aut fuit Moyli nota, aut non: si nota fuit, eccur eam omisit? Si illam ignoravit, unde scire potuerunt Græci Interpretes? Hi ergo Cai-

nanem non apposuerunt, ideoque nec Lucas, quemadmodum ex Codice Cantabrigensi docti quidam Critici demonstrarunt.

Resp. 1. non consequi prætermisum a Luca Cainanem, quod neque illius meminerint lxx. potuit enim etiam Apostolorum ætate irrepsisse in Græcam apud Gentes divulgatam versionem, quam auctore Hieronymo provide Evangelista securus est. Codex autem Cantabrigiensis neque parem habet cum innumeris aliis auctoritatem, neque tantæ est, ut arbitrabatur Theodorus Beza, antiquitatis, neque demonstrari potest, quin illum ad variantes Græcas Vet. Testamenti Versiones sciolus Amanuensis corruerit. Præterea respondetur, nec invicte demonstrari quod lxx. Cainanem omiserint. Quamquam enim non extaret in Hebraicis Codicibus, potuerunt Septuaginta, qui non tam fuerunt Interpretes, quam paraphrastæ, illum addere ex certa traditione, vel ex libris Genealogiarum apud Judæos asservatis. Moses vero Cainanem prætermisit, vel ut generationum seriem usque ad Abrahamum in certas decades distribueret, vel ob aliam nobis incompertam rationem. Ita enim Matthæus cap. 1. plures generationes omisit, siue numerare voluerit per *tesseradecades*, ut fert communis opinio, siue prætermiserit natos ex femina gentili, ut scribit in Matthæi cap. 1. Hilarius. Ceterum aut lxx. Cainanis meminerint, aut non, aut per errorem in græcam versionem irrepsit, aut ei accesserit ex legitimis monumentis; si extabat in codicibus per orbem sparsis, recte illum Lucas apposuit, ne in re parva, atque ad fidem nullatenus pertinente suo dissensu turbaret nascentem Ecclesiam, ut ex Catholicis descendunt Sixtus Senensis, Steuchus, Genebrardus, Jansenius: ex aliis Franciscus Junius in Anal. Genesis, & in Parallelis.

Nota quod opinio asserentium Cainanem esse binomium, aut fratrem Arphaxad, vel Sale defendi non potest; nam Codices in quibus Cainanis fit mentio, tres aperte generationes distinguunt; legitur enim in Græcis cap. x. Geneleos 23. *Et Arphaxad genuit Cainan, & Cainan genuit Salam.*

CAPUT V.

*Expediuntur nonnullæ circa Christi corpus
quæstiones.*

DE CHRISTI corpore, quod revera ex Virgine assumptum adversus Phantastias demonstravimus, quærunt Theologi an corruptibile dicendum sit, an membris omnibus, ac sanguine, nostrorumque corporum proprietatibus fuerit coagmentatum, atque elegantem formam habuerit, vel deformem potius & despicabilem.

Circa priorem quæstionem fuit olim hæresis Aphthartodocitarum, & Severitarum, ut appellatur a Nicephoro Callisto libro xvii. H. E. cap. 28. qui a Juliano Halicarnasseo, & Gaino Eutychianæ sectæ progressi sub pietatis prætextu persuadere conati sunt fuisse assumptam ex Virgine carnem ante passionem incorruptibilem. Hoc errore correptos scribit idem Historicus præclaros viros, qui honores ac magistratus gesserunt, primarios Hierarchas, Monachos vitæ illustres, atque ipsum etiam Imperatorem Justinianum. Hunc vero non solum tali opinioni plurimum adhæsisse, verum etiam voluisse per vim cogere omnes ubique Episcopos, ut eidem assentirentur, quamquam hi respondentes expectandam sententiam Anastasii Episcopi Antiochenis, Imperatoris impetum declinaverint, narrat etiam lib. iv. cap. 39. Evagrius. At imperator, quemadmodum inquit eo loci Callistus, falsæ adhæsit opinioni, *non altius dogma tale investigans, sed verbi ipsius (corruptionis) significationi acius insistens.*

Sciendum est autem corruptionis vocabulum duplicem habere sensum, quo explicato finita est controversia. *Corruptio* enim alia est, per quam anima a corpore divellitur, atque corpus ipsum subicitur alterationi, unde fames, sitis, fatigatio, angor, & ceteræ passionis huiusmodi exoriuntur. Alia autem est *corruptio*, per quam corpus in elementa, ex quibus compositum est, dissolvitur, ac tabemaculeque inquinatur.

Itaque dicimus juxta priorem significationem Christi corpus fuisse corruptibile, quemadmodum ex Scripturis, ex Patribus, atque ex ratione potest facile demonstrari. Nam Matth. iv. 5. legimus esurisse, Joan. iv. 6. fatigatum fuisse ex itinere, Marci xiv.

33. coepisse pavere, & tædere, Lucæ xxi. 46. expirasse; & in Epistola ad Hebræos iv. 15. fuisse *tentatum per omnia pro similitudine absque peccato*. Respondebant Julianus & Gainus, dum hæc illis Catholici opponebant, etiam post resurrectionem Christum manducasse ac bibisse; passum vero, & contristatum, non conditione carnis assumptæ, sed dispensatione divina. At ex adverso instabant Catholici post resurrectionem Christum manducasse ac bibisse economia quadam ac dispensatione, ut veritatem corporis sui commonstraret: sed antea id præstasse naturali affectione; quoniam nullibi Scriptura testatur Christum post resurrectionem suam manducasse esurientem, aut sitientem bibisse, sicut id affirmat de Christo ante passionem ac mortem. Naturaliter etiam fatigatum, contristatum, ac passum ipsa divina Scriptura testatur, docens fatigatum ex itinere, tristatum ob carnis imbecillitatem, atque *ex infirmitate crucifixum*, ut scribit Apostolus 2. ad Corinth. xiii. 4. Etsi ergo omnibus his affectionibus non invitatus atque ex necessitate subiectus fuerit, cum posset omnipotentia sua omnes carnis defectus repellere; nihilominus volens carni & sanguini communicare, ac sinens humanitatem suos actus exercere, ex conditione naturæ esurivit, sitivit, aliasque sustinuit passionibus. Vide Augustinum lib. i. de Pecc. meritis cap. 27. ubi affert testimonia Scripturarum, quæ Christo tribuunt nostras infirmitates; nec non lib. ii. cap. 28. ubi docet Christum perpeti voluisse etiam mutationem ætatis; atque inter illum ceterosque homines istud interesse discrimen, quod alii habentes carnem peccati moribus irrationabilibus perturbantur, neque hi semper ratione, vel imperio cohibentur: Christus vero, qui similitudinem carnis peccati obedientiæ voluntate suscepit, habuit corpus corruptibile ac mortale sine peccato. Similia docent alii PP. Accedit ratio, quam supra cap. 2. produximus, Christum de peccato damnasce peccatum in carne, ideoque dignatus non est ad opus redemptionis perficiendum carnis peccatrici defectus assumere, iis exceptis, qui vitiosi sunt, qualis est sensuum perduellis commotio, & fomentum noxiæ cupidinis, & qui non communem naturam consequuntur, sed peculiarem secundarum causarum deficientiam, ut cæcitas, surditas, & consimiles.

At si loquamur de corruptione juxta secundam atque communioem significationem, dicimus sacrosanctum Christi corpus incorruptibile. Ita nimirum affirmant Scripturæ, ut pervulgatum illud Ps. xv. 10. *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Docent similia Patres, Cyrillus lib. 9. de Adorat. *Incorruptibile est Christi corpus, & divinum in seipso naturam habet*. S. P. Aug. ep. 146. nunc 205. ad Consentium: *Constat, neque ullo modo dubitandum est, corpus Christi, quod licet corruptionem putredinis in sepulcro non viderit, unde scriptum est, Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem, clavis tamen, & lancea pervumpi potuit, nunc omnino in corruptione consistere*. Et Fulgentius in Epist. ad Rheginum c. 4. *Christus non vidit corruptionem, quia nullam sensit caro ejus putredinem*. Proferri etiam possant satis apertæ rationes tum ex celeritate resurrectionis, tum ex redemptione ipsa consummata in Christi morte, ad quam propterea necessaria non erat sacri corporis in cineres resolutio; tum denique ex decentia, ob quam viris sanctitatis eximie incorruptionis conceditur privilegium, multo minus denegandum carni immaculatæ ac purissimæ, quam divinum Verbum nec in triduo mortis dimisit. Salvatoris autem Sanguinem calice distributum non esse corruptibilem, recte scripsit in Epist. adversus Paulum Samosatensem Dionysius Alexandrinus. Argumenta in contrarium, quoniam singulariter excludunt a Christo doloris sensum, afferentur sequenti capite.

Altera quæstio ex superioribus soluta est. Ut enim Scriptura Christo verum tribuit corpus, ita etiam vera tribuit membra, pedes, manusque clavis perforatas, pectus super quod discubuit Joannes, caput spinea corona circumdatum, & latus apertum lancea. Fuit ergo dominicum corpus humanis membris instructum. Sanguinem pariter habuisse liquet ex sudore in horto, ex flagellatione in prætorio, atque ex crucifixione in Golgotha, affirmantibus etiam Apostolicis libris ipso sanguine emundari conscientiam nostram, ut legitur in Epistola ad Hebræos ix. 14. & in prima Joannis i. 7.

Circa quæstionem tertiam de forma ac specie corporis Christi, videntur recentiores Critici ac Theologi in eam magis sententiam propendere, quæ asserit nec speciosum & insigniter venustum fuisse, neque facie

turpi ac deformi, incertum tamen esse quam oris formam præsetulerit. Ita scribunt Hyacinthus Serry exercit. xlvii. Juenin Dissert. v. de Incarnat. c. 8. Tournely q. x. art. 4. aliique permulti. Alii tamen, etsi Christo denegant pulchritudinem illam muliebrem & affectatam, qua carnales oculi alliciuntur, sitam in rubore genarum, labiorum risu, illecebrisque oculorum, concedunt tamen illi singularem venustatem in apta partium dispositione, convenienti statura, ac temperato colore constitutam: cui opinioni præter veteres plurimos adhærent Calmet dissert. in Isaiam, Sandinus in Hist. familiæ sacre c. xvii. & erudito Comment. in Æreum Nummum Musei sui Eques Florentinus Petrus Victorius.

Huic opinioni nos ultro ac lubenter subscribimus. I. quia Nicephorus Callistus lib. i. c. 4. ut a Majoribus traditum refert Jesum Christum egregio vividoque vultu fuisse, corporis statura ad palmos prorsus septem: cesariem habuisse subflavam, nec admodum densam, capillos prolixiores, &c. Rejiciunt quidam Nicephorum tanquam posterioris ævi scriptorem, sed nequit tamen apertæ falsitatis revinci, ac potuisse illum hæc accipere ex Veterum monumentis sequentia commonstrant. II. Negari non potest multa olim extitisse longe ante Nicephorum Christi simulacra, & imagines. Erectam illi statuam ab Hæmorrhoida in urbe Paneade scribit Eusebius lib. vii. H. Ecc. c. 18. Asterius Amasenus apud Photium Cod. 271. Gregorius II. in Epistola ad Germanum Episcopum Constantinopolitanum, aliique permulti laudati a Sandino, & Victorio. Atque hanc statuam Juliano Apostata imperante fuisse confractam, auctor est libro iii. c. xxi. Sozomenus. Aliam mulierem servasse apud se Christi simulacrum refert Calmet ex Lampridio. Idem de Alexandro Severo tradunt communiter Historici. Accedunt Imagines non manufactæ, non solum missa ad Abgarum, quam Critici in dubium revocant, commemorant tamen Synodus vii. act. 5. & Damascenus lib. iv. de Fide Orthodoxa cap. 16. verum etiam Acheropeeta miraculis celeberrima & Romæ ad Scalam sanctam aservata, diversa, ut opinor, a Sudario Veronica, licet Sandinus illam cum ista pag. 280. confundat. Hæ autem imagines eandem Christi referunt formam, quam describit

bit Nicephorus. Quamquam vero prædictæ imagines non essent, ut creditur, divinitus efformatæ, cum perantiquæ sint, eandemque Christi speciem exhibeant, demonstrant Nicephori traditionem revera a veteribus acceptam, non ab ipso confictam. III. Servatur adhuc Augustæ Taurinorum sacra Sindon, quam aliqui quidem rejecerunt eo quod non referat notas institarum, sed egregie defendit Chiffletius respondens ea Sindone non obvolutum Christi corpus jam unctum, & institis ligatum post pollincturam, sed cruentum, & recens e cruce depositum, unde non tantum exhibet notas quinque vulnerum, ut Vesoninum Sudarium, sed maculis sanguineis utramque corporis partem delineat. In hac ergo Sindone miraculorum celebritate, devotione sancti Caroli Archiepiscopi Mediolanensis, & Julii II. diplomate confirmata, omnia, quæ Nicephorus narrat, si unum excipias colorem, ipsis oculis conspiciuntur; statura sex pedum geometricorum minus tribus digitis, quæ eadem est ac septem palmorum, cæsaries prolixior, non admodum densa, & ad verticem discriminata, barba mediocriter promissa, frons plana, & nasus modico tractu diffusus.

Quamquam vero incerta esset hæc specialis Christi forma, non fuisse inelegantem & despicabilem colligimus ex sacris literis, ex Patribus, & ex ratione. Legimus enim Ps. xlv. 3. *Speciosus forma præ filiis hominum*. Hunc quidem locum fatemur exponi a Chrysostomo, a Theodoro, ab Augustino, ab aliis, de virtutibus animi, & gloria divinitatis; sed interior pulchritudo formam corporis non imminuit; imo hæc sæpenumero illius est argumentum. Etenim de pulchritudine corporis eundem locum interpretatur idem Chrysostomus Hom. xxviii. in Matthæum, quam pulchritudinem Christo nequaquam denegant S. Hieronymus in c. 9. & 21. Matthæi, atque in Epistola ad Principiam, ubi affirmat in illius vultu *quiddam fuisse sidereum*, & Bernardus scribens serm. 1. de Omnib. SS. adhæsisse ei populos affatu pariter & aspectu ipsius delectatos: *cujus nimirum vox suavis, & facies decora*. Pro eadem sententia S. Thomas in Ps. 44. laudat Augustinum, additque rationem Theologicam, quod pulchritudo *maxime compete- bat ad statum, & reverentiam sue conditionis*. Diximus paullo supra non assumpsisse Christi

stum defectus ex peculiaribus causis proficiscentes. Sane quod membra humani corporis optimam & naturæ convenientem symmetriam non habebant, provenit ex defectu particularis causæ. Fuit ergo in Christo aptissima omnium partium dispositio, ideoque eximia facies, & pulchritudo, maxime quod corporis ejus fabricator fuerit, ac subministratam a Virgine materiam disposuerit Spiritus sanctus.

Pugnat adversus dicta I. Quod Origenes contra Celsum, Clemens Alexandrinus lib. iii. Pædagogi, & Tertullianus de Idololatria, videntur Christo tribuere vultus obscuritatem. Augustinus etiam serm. xx. de Verbis Apostoli, nunc ordine xxvii. productis verbis Isaia: lvi. 2. *Non est species ei, neque decor*, ait, quod speciem & decorem non habebat *ut homo*. II. Quod Eusebius Constantiæ Licinii uxori petenti ut ad se mitteret Christi imaginem, respondit exprimi illam non posse. III. Quod magis cedat in Dei gloriam, si dicatur cum Clem. Alexandrino lib. vi. Strom. Christum, uti humilitate, ac paupertate, ita forma vili, & neglecta doctrinam suam feliciter promulgasse. IV. Demum quod Augustinus viii. de Trinit. c. 4. haud male scribat Dominicam faciem a singulis, ut lubet, fingi & variari.

Verum facilis est ad hæc omnia responsio. Ad I. enim dicimus PP. loqui de Christo cruci appenso, & inter manus persecutorum, ut proculdubio loquitur c. lvi. Isaia, & Augustinus citato serm. num. 6. & in Ps. 127. n. 8. Aut denegant Christo pulchritudinem illam muliebrem, quæ allicit carnalium oculos, non gravem illam & cum majestate conjunctam, quæ terret iniquos. Hæc enim tanta in eo fuit, ut nunquam audent improbi in ipsum manus injicere, nisi dum *venit hora eorum, & potestas tenebrarum*. Ad secundum inquit Sandinus Eusebium respondisse Augustæ, non posse exprimi pennicillo Christi humanitatem eo quod *mortalitas a gloria absorpta est*, quoniam profitebatur sectam Arianorum, & ipse fortassis imagines Christi non admittebat. Sed salva Eusebii fide videtur allata ratione significare, non potuisse ab ullo artifice faciem Christi exprimi ad vivum ob gloriam etiam in vultu splendescentem, ut de pictore misso a Rege Abgaro refert Damascenus; ideoque

veras Christi imagines, qualem peroptabat Augusta, esse *Acheropetas*, idest, non manu factas, ut imago Edfessena, Sudarium Veronicæ, sacra Sindon, de quorum Imaginum veracitate communem tenemus absque disputatione sententiam. Et quidem etiam Hieronymus in c. ix. Matthæi aperte affirmat, quod relucebat in humana Christi facie *fulgor, & majestas divinitatis occulta*. Atque id maxime post resurrectionem contigisse dicendum est, quando majus fuit habendi Salvatoris imagines desiderium. Ad tertium respondemus non deesse gloriam illam prædicationi Evangelicæ, qua non speciosum Christum annuntiamus, sed crucifixum: quamquam illum complures traxisse jucundissimo aspectu scribant citato loco Hieronymus, & Bernardus, & confirmari possit ex vocatione Apostolorum Matthæi iv. 20. 22. ix. 9. & Joann. i. 39. Ad ultimum liquet plura quidem fingi non solum Christi, verum etiam personarum omnium simulacra, atque magnam in his esse pictorum licentiam, ut recte ait Augustinus: sed nullo pacto potest id elevare veritatem Prototyporum.

C A P U T VI.

An revera Christus dolores expertus fuerit.

CHRISTUM nullatenus obnoxium fuisse doloribus affirmarunt Phantasiastæ supra capite secundo refutati. Hi, ut assererent Salvatorem nostrum in substantia corporis non fuisse, ita dicebant phantasmate passum, quemadmodum refert de Saturnino Tertulianus de Præscript. & de Menandro Theodoretus Epist. 145. Illorum itaque errorem iisdem argumentis, quibus supra usi sumus, facile evertimus. Si enim hominum opinione tantum passus est Christus, non revera, Herodem opinione tantum eum judicasse, Pilatum opinione manus abluisse, adjurasse eum opinione Caiphæ, Judæos manus ei injecisse opinione, Apostolos opinione extitisse, sanguinem ejus opinione effusum esse, opinione de cælo descendisse, eoque reversum esse: verbo, totam salvationem hominis opinione factam esse, necesse est. His plane verbis refellit Marinum quemdam Bardesanistam in iv. Dialogo Origenes Adamantius. Consimili argumento revincuntur, qui cum Basilide apud Theodo-

ret. libro 1. Hæret. fab. dixere Christi loco passum bajulum Crucis ejus Cyrenæum, aut cum Mahumetanis Judam Iscariotem.

Aphthartodocitæ, de quibus cap. præcedenti, cum assererent Christum Dominum habuisse veram quidem carnem, sed naturam suam incorruptibilem, propterea quod orti ex Eutychiana hæresi, & confundentes duas in Christo naturas opinabantur expertem illum fuisse naturalium humanarumque affectionum, ipsum utique Christum cruci affixum, passum, ac vere mortuum profitebantur, sed in hoc æconomiam ac miraculum interfuisse, non conditionis naturalis effectum. Horum hæresim describit Tom. v. Concil. Liberatus in Breviario, & Tom. ix. Bib. PP. Leontius Byzantinus libro 2. adversus Eutychianos.

Distinguenda est accurate a duabus istis damnatis opinionibus sententia aliquorum Patrum, qui tradiderunt opus fuisse miraculo, ut Christus pateretur, atque non fuisse humanæ fragilitatis, sed cœlestis gratiæ sacramentum, si Dominus noster esurivit, sitivit, semetipsum turbavit, infremuit, & doluit: quod diserte tradit Clem. Alex. in vi. Strom. Maximus Martyr hom. 1. de Jejunio, & Philippus Abbas Præmonstratensis in Epistolis de sententia Hilarii, de quo proximo capite. Profecto hi Patres neque Christum divinitate passum, neque humanam ejus naturam suis proprietatibus exspoliata affirmavere, sed hanc per unionem hypostaticam adeo roboratam, atque perfectam, ut nonnisi divina accedente virtute subiceretur passioni. Atque in hac sententia, quæ nihil habet repugnans Incarnationis mysterio, & nihil adversum Christi doloribus, non reperitur aliquid, judicio doctissimorum virorum, in fide periculi.

Communior tamen est, & vera sententia, ad quam arbitror cum Magistro in iii. Sent. dist. xv. posse revocari omnia Patrum testimonia, quæ videntur contraria, fuisse in Christo passiones, ipsius humanitatis naturæ connaturales. Pro qua nonnulla prænotanda sunt partim ex ipso Magistro, partim vero ex Leontio Byzantino deprompta. Magister itaque eo loci distinguit inter *passionem*, & *propassionem*. *Passionem* appellat, cum quis timore, vel tristitia ita afficitur, ut mens inde a rectitudine divellatur; quod contingit in motibus, quos ratio non dirigit, neque cohi-

cohibet. Propassionem vero dicit, quando anima timore, vel tristitia, vel affectu alio movetur, ut inde a rectitudine non declinet, ut evenit in timore, aut tristitia, quæ animo non dominatur, nec rationem pervertit. Profert ad hanc rem explicandam Magister insignem locum Hieronymi scribentis in caput xxvi. Matthæi: *Ut veritatem probaret assumpti hominis, vere contristatus est: sed non passio ejus vere dominatur animo; verum propassio est.*

Leontius recte ulterius observat passum Christum dupliciter dici. Uno quidem modo, quod permittente Verbo passio circa carnem acciderit; quia scilicet cum prohibere posset, non prohibuit, & quod cum esset omni peccato superior, voluntarie, non aliqua necessitate, vel debito oppetuit mortem quæ in mundum propter peccatum irrupit. Alio modo dicitur Christum passum, quod carnis natura passionis expers, & immortalitatis fuerit, ita, ut quod humanitati assumptæ non inerat, sponte admiserit, & mors & passio non fuerit ex naturali potentia, & secundum naturam, sed ex divina & supernaturali virtute, ut affirmabant supracitati Aphthartodocitæ. His expositis facilis mihi videtur propositæ quæstionis resolutio.

PROPOSITIO I. Si accipiatur passio, quatenus animum aut corpus afficit mente reluctante, aut hanc a rectitudine avertit, atque perturbat; nulla passio accidit Salvatore.

Probat ex Scripturis, ex Patribus, ex ratione. Ex Scripturis, quoniam Isaias ait cap. lxxxvii. 7. *Oblatus est, quia ipse voluit.* Et Joannis x. 17. *Ego pono animam meam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso.* Item Marci xiv. 34. 35. *Tristis est anima mea usque ad mortem. Transfer calicem hunc a me, sed non quod ego volo, sed quod tu.* Ille ergo non habuit passiones, aut subrepentes invitis, aut rationem pervertentes, qui sponte illas subiit, atque in ipsa mœroris, ac tristitiæ vehementia sese paternæ voluntati subiecit. Christus Dominus potestate, ac voluntate sua oblatus est, & pro ovibus suis posuit animam, petiitque in ipso agone, ut paterna impleretur voluntas. Ergo non habuit Passionem, quæ reluctanter afficeret, atque a rectitudine animum removeret. II. Probat ex Patribus. S. Clemens Alex. in vi. Strom. inquit: *Ipse autem pas-*

sionis erat expers, ut quem nullus subiret motus affectionis, neque voluptas, neque dolor. Hieronymi paullo supra apertissimum attuli testimonium. S. Pater Augustinus Tract. xlix. in Joannem: *Quis enim eum posset, nisi seipsum ipse turbare? Turbaris tu nolens, turbatus est Christus quia voluit. Esurivit Jesus, verum est, sed quia voluit: dormivit Jesus, verum est, sed quia voluit: contristatus est Jesus, verum est, sed quia voluit: mortuus est Jesus, verum est, sed quia voluit. In illius potestate erat vel sic affici, vel non affici.* III. Probat ratione. Motus enim, & affectio deliberationem voluntatis antecedens, etsi peccato non imputetur, vitiosa est, & recto ordini, qui inter carnem, spiritumque versatur, repugnat. Non debet ergo admitti in Christo prædito summa innocentia, ac perfectione sanctitatis. Deinde ob unionem hypostaticam anima, & caro Christi cum Dei Verbo est una persona, in qua utraque natura subsistit eadem hypostasi, ideoque ob summam divinæ ipsius Personæ potestatem poterat vel exercere divinitatis omnipotentiam, vel exhibere humanitatis infirmitatem. Atque hanc rationem innuit eo loci Augustinus scribens: *Anima & caro Christi cum Verbo Dei una Persona est, unus Christus est; ac per hoc ubi summa potestas est, secundum voluntatis nutum tractatur infirmitas.* Ex quibus animadvertite discrimen inter Christi, aliorumque hominum passionem; quoniam in illo nec potuit passio antevertere rationem, nec afficere invitum, nec mentem perturbare, eamque a rectitudine dimovere: ideoque ab aliquibus propassio potius, quam passio in Christo fuit appellata.

Si dixeris Christum Dominum expertum etiam esse animi perturbationem, dum ait Joan. xii. 27. *Nunc anima mea turbata est.* Respondeo hanc perturbationem fuisse mortis horrorem, sui ipsius deliberata voluntate excitatum, & recto erga Deum ordini conjunctum. Cum enim tunc discipulos ad vitæ contemptum hortaretur, ut exemplo suo fierent alacriores, voluit & ipse mortalitatis nostræ affectum suscipere; ac statim convertens orationem ad Patrem illis verbis, *Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora,* docere simul, quomodo proponere debeamus divinam voluntatem voluntati humanæ atque infirmæ. Hinc S. Pater Tract. in Joan. lii. ait: *Nos in se transtulit, nos in se suscepit,*

scepit, Caput nostrum membrorum suorum suscepit affectum, & ideo ab aliquo non est turbatum; sed sicut de illo dictum est cum Lazarum suscitaret, turbavit semetipsum.

PROPOSITIO II. Accepta passione, prout præcise afficit animum, aut sensus corporis dolore, ac tristitia, Christus vere, & naturaliter passus est.

Hanc pariter thesim triplici genere argumentorum demonstro. I. Ex divinis literis. Legitur enim Psalmo lxxxvii. 4. *Repleta est malis anima mea*; quæ verba prolata fuisse a Propheta in persona Christi ab inimicis vexati, animadvertit ex Augustino Magister. Isaias liii. 4. ait: *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit*. Christus in Evangelio Matthæi xxvi. 38. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Apostolus denique ad Hebræos ii. 17. 18. *Debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi*. In eo enim, in quo passus est ipse, & tentatus, potens est & eis, qui tentantur auxiliari. II. Probatur ex Patribus. Nam Ambrosius in Lucam cap. xxii. ait: *Tristis videbatur, & tristis erat*: & lib. ii. de Fide capite 3. nunc vii. num. 56. *Ut homo ergo dubitat, ut homo turbatur, non turbatur ejus virtus, non turbatur ejus divinitas: sed turbatur anima secundum humanæ fragilitatis assumptionem. Et ideo quia suscepit animam, suscepit etiam animæ passiones*. Hieronymus in caput liii. Isaiæ: *Vere languores nostros, & peccata portavit, & pro nobis doluit, non putative, idest, οἰκτιρῶν, ut nova, & vetus hæresis suspicatur, sed vere crucifixus est, vere doluit*. Libro etiam ii. adversus Pelagianos inquit: *Salvator in passione ab Angelo confortatur, & Critobolus meus non indiget auxilio Dei?* S. P. Augustinus in Pl. xciii. *Tristitiam (inquit) assumpsit, quomodo carnem: fuit enim tristis, sicut Evangelium dicit. Nolite putare non fuisse tristem Dominum: si enim hoc dixerimus, quia non erat tristis, cum Evangelium dicat, Tristis est anima mea usque ad mortem; ergo quando dicit Evangelium, Dormiuit Jesus, non dormiuit Jesus: & quando Evangelium dicit, Manducavit Jesus, non manducavit Jesus: subrepat vermiculus putredinis, & nihil sanum relinquet, ut dicatur, Et jam corpus non erat verum, & carnem veram non habuit*. III. Probatur ratione, quam insinuat hoc loco

Augustinus, quoniam propter auctoritatem divinarum Scripturarum tenemur credere Incarnationis mysterium; itaque ob eandem auctoritatem debemus tenere veritatem passionis. Deinde proponitur nobis a Principe Apostolorum Epist. i. cap. ii. 21. *Christi passio, ut sequamur vestigia ejus*. Ut ergo nos debemus vere crucem tollere, & mortem subire, ita Christus vere crucis supplicium, ac mortem pertulit.

Porro hanc passionem fuisse in Christo naturalem, nec repugnantem conditioni humanitatis assumptæ, etsi prohibente Verbo nihil perpeffus foret, nec potuissent inimici trahere invitum ad supplicia, facile demonstratur. Contra Eutychianos quidem, quia humana Christi natura non fuit in divinam commutata, neque affirmari potest Christum divinitate passum, ut infra suo loco probabitur. Adversus autem Aphthartodocitas demonstratur primo, quia constat ex Scripturis ac Patribus hoc, & superiori capite allatis, Christum ex infirmitate, secundum humanæ fragilitatis assumptionem, & per naturam hominis crucifixum ac mortuum; non ex virtute, non secundum divinitatis omnipotentiam, non per supernaturalem aliquam in assumptam humanitatem influxum. Postremo si Aphthartodocitæ contenderent, captu perdifficile esse, quomodo Christus frueretur visione divinitatis, & tamen potuerit esse obnoxius dolori; aut ob unionem hypostaticam nullam poenam potuisse Christum afficere, nisi volentem, ideoque apparere in Christi passione mirabilem œconomiam, a veritate nullatenus declinarent. At supposita veritate passionis, ac libera voluntate patientis, credere dolorem supra naturam, ut Leontius inquit, est velle ignorare quid carnis sit proprium, & nolle percipere, quod omnis actus supernaturalis est secundum adscensum, & progressum ad melius, non secundum naturalem potentiam, vel depravationem habituum.

Opp. i. Appellatur Christus Dominus in Scripturis secundus Adam. Sicut ergo Adam in accepta justitia perseverans nulla fuisset affectus animi ægitudine ac poena; ita nulli tristitiæ, ac dolori Christus obnoxius fuit.

Resp. retorquendo argumentum. Etenim Adam innocens divina tantum gratia, non proprietate naturali erat immortalis, alioqui non indiguisset ligno vitæ; & ideo permitte Deo Adæ lapsum non fuit illi mors su-

supernaturalis, sed illius naturæ consentanea: atque ita Christi caro mortalis erat, & naturaliter capax dolendi, ac reapse doluit Deo permittente ac volente, cum hac tamen discrepantia, quod mors & passio acciderunt Adamo in poenam peccati, Deo volente, ac subtrahente beneficium indebitum; sed Christus passus & mortuus est in peccati remedium, Deo volente debitam satisfactionem, atque exercente indebitam misericordiam. Deinde respondetur negando consequentiam. Nam in hoc Christus Adamo comparatur, quod sicut iste carnalis generationis, ita ille spiritualis auctor est; sed talem carnem sibi Dominus per hypostasim univit, qualem Adam habuit post peccatum, quia non venit ut salvaret hominem innocentem, sed ut redimeret peccatorem; & ideo venit in similitudinem carnis peccati.

Opp. 2. Tradunt Patres Christum passionis fuisse expertem, vel quia ejus corpus necessaria non postulabat ministeria, ut inquit in vi. Strom. Clem. Alex. vel quia passio ei dominari non poterat, ut docet in cap. xxvi. Matth. S. Hieronymus: vel quia dicitur in Scripturis timuisse mortem, & fuisse tristatum, quia Ecclesia gerebat personam, ut scribit S. Pater Augustinus Exposit. 2. in Ps. xxi.

Resp. Clementem Alex. asserere Christum fuisse expertem passionis, cui nos necessitate subicimur, dum non possumus aut famem, aut lassitudinem, aut dolorem expellere nisi subministratione cibi, dormitionis, medicamenti: Hieronymum denegare Christo passionem ita prædominantem animo, ut invitum diverberet; & S. Patrem docuisse, quod non timebat Salvator mortem, nisi ut gerebat personam Ecclesiæ, quoniam ipse libera potestate posuit animam, quam Martyres ejus membra vi tormentorum immolarunt.

Opp. 3. Quæ eveniunt nobis volentibus, nequeunt dolorem & tristitiam afferre. Si ergo Salvator quia voluit oblatus est, nullum revera mœrorem, doloremque percepit.

Reso. concedo antecedens. & nego consequentiam. In nobis enim locum habent passiones subrepentes absque libera deliberatione, & excruciantes invitos, quoniam in nostra potestate non est, ut adveniant, ut suscipiantur, ut sensus afficiant. At in Christo fuerunt pro passionibus sponte plenissimaque electione susceptæ, non dominantes animo, sed ad ra-

tionis imperium, ac personæ divinæ permissionem deservientes, ob summam potestatem vel infirmitatem tractandi, vel omnipotentiam exercendi: *Turbaris tu nolens, turbatus est Christus quia voluit*, ait S. Pater Tract. xlix. in Joannem, & rationem hanc profert: *In illius potestate erat sic, vel sic affici, vel non affici. Verbum enim animam suscepit & carnem, totius hominis sibi coaptans in personæ unitate naturam. Nam & anima Apostoli Verbo illustrata est, anima Petri Verbo illustrata est, anima Pauli & aliorum Apostolorum, ac sanctorum Prophetarum Verbo illustratae sunt anime, sed de nulla dictum est, Verbum caro factum est: de nulla dictum est, Ego & Pater unum sumus. Anima & caro Christi cum Verbo Dei una persona est, unus Christus est, ac per hoc, ubi summa potestas est, secundum voluntatis nutum tractatur infirmitas: hoc est, turbavit semetipsum.*

Opp. ultimo. Christus quocunque momento habuit divinitatem hypostatice carni conjunctam; & fruebatur etiam beatitudine & gloria, cum qua tristitia & dolor nequit consistere. Quomodo ergo tristatus est, passus est?

Resp. non alia ratione tristatum ac passum, nisi ob allatam nuper: nimirum ob summam potestatem exercendi omnipotentiam & infirmitatem tractandi, quemadmodum si nolisset, nulla vis poterat illum flagellis cadere, vulneribus confodere, & occidere; ita permittente ac volente, virtus divinitatis, & gloriæ amplitudo nullum passionis tempore in carne producebant effectum, ut possent illam funes, verbera, clavi, lancea constringere, laniare, confodere. Sed de hoc argumento etiam infra.

CAPUT VII.

An superiori doctrinæ adversetur Sanctus Hilarius Pictaviensis.

HUCUSQUE producta ad duplex dogma possunt reduci, quorum unum est, fuisse in Christo veram carnem, ac nostræ consubstantialem in utero Virginis procreatam: alterum in ipsa carne vere humanis passionibus, libere tamen susceptis, eundem Christum fuisse obnoxium. Quæritur an utramque sententiam tenuerit Hilarius Pictavorum Episcopus. Enim vero in priori dog-

dogmate dubiam Hilarii mentem asseruerunt Erasmus, & Sculterus: in secundo autem illum errasse tradiderunt Claudianus Mamertus, Berengarius, & alii apud PP. Benedictinos in Præfatione ad Hilarium; nec non Ferdinandus Vellofilius Q. XXI. in VII. Tomum Augustini, ubi errorem de Christi indolentia, quem probavit aliquando Justinianus, appellat dogma Hilarianum; quamvis nunquam aut Augustus Imperator, aut Aphthartodocitarum aliquis attulerit testimonia Hilarii in patrocinium erroris: quod pro sancti Episcopi defensione haud parvum est argumentum. Nos cum Magistro Sententiarum Dist. xv. libri III. aliisque Scholasticis, præsertim D. Thoma, D. Bonaventura, & quos prædicti Patres S. Mauri loco citato commendant, & cum Recentioribus fere omnibus rejicimus, ac refutamus subjectis positionibus sinistram de Hilarii doctrina suspensionem.

PROPOSITIO I. S. Hilarius tribuit Christo verum corpus nostro consubstantiale, & ex Mariæ carne susceptum.

Demonstratur. Qui fatetur Christum revera originem ducere ex semine Abraham, & ex genere Davidis: conceptum in utero Matris, atque inde assumpsisse corpus nostræ naturæ, is quidem in Christo profitetur verum corpus ex Virgine generatum. Hilarius disertissime hæc omnia docuit. Igitur in Christo veram carnem, eamque ex Virgine assumptam professus est. Prob. min. I. Christi ex Abrahamo & Davide originem fatetur Hilarius in Ps. lxx. n. 2. dicens *Ex Juda, & Moab originem sumens*: in Ps. 67. n. 28., ubi Christum natum appellat *De Jude Fructice*: in Psalm. 131. n. 2. scribens, *Nomen sumens ejus (Davidis) cujus ex genere sumebat & corpus*. II. Assumpsisse Christum ex Virgine carnem aperte tradit Hilarius in Psalm. 65. num. 12. his verbis, *Assumpta ex Virginis carne natura*: in Psal. 118. lit. 14. n. 8. *Naturæ nostræ sibi ex Virgine corpus assumens*: in Psalm. 138. n. 2. *Ex utero sanctæ Virginis assumpsit carnem*. III. Eandem Christi carnem esse nostræ consubstantialem docuit Hilarius lib. ix. de Trinit. n. 7. *Corporis nostri natus homo*: Lib. x. num. 15. *Ad redemptionem animæ nostræ, & corporis nostri perfectus est natus*: Lib. I. n. 13. *Carnem peccati recepit, ut assumptione carnis nostræ delicta donaret*. Hilarius itaque in Christo

Domino asseruit veram ex semine Davidis generationem, formatum ex carne Virginis corpus, & carnem nostræ consimilem: quod erat demonstrandum.

Oppones I. Hilarius de Maria Virgine ait lib. x. de Trinit. num. 16. *Non enim ex se corpori Maria originem dedit*. Et lib. III. n. 19. *Et certe non suscepit quod edidit, sed caro carnem sine elementorum nostrorum pudore provexit*. Libro etiam x. num. 35. Christum vocat habentem corpus *spiritualis conceptionis*. Atqui si Maria non dedit corpori Salvatoris originem, si idem corpus ex elementis non constat, si formatum non est carnali generatione, Christus non habuit veram carnem assumptam ex Virgine: Ergo hanc revera carnem in Christo denegavit Hilarius.

Resp. explicando Hilarii verba. In priori loco non extant particulae *ex se*, additæ præter fidem Codicum melioris notæ ab Erasmo: imo eodem libro num. 35. legitur: *Genuit etenim ex se corpus, sed quod conceptum esset ex spiritu*. Deinde corpus Christi divini fuit operis, nec principium habuit naturali virtute, ideoque recte dicitur non fuisse, nisi ex spiritu, in quantum spiritus illius corporis origo est, & principium efficiens, ut explicat Hilarius ibidem num. 18. & in Epistola ad Flavianum Leo Magnus. Secundo loco docet productam Christi carnem absque elementorum pudore, idest, *nullo terreni seminis mixto contagio*; ut explicat lib. x. num. 15. & 35. ubi originem, & elementa declarat esse semen virile. In tertio denique loco vocat conceptionem Christi *spiritalem*, quia Virgo genuit quidem ex se corpus, sed quod conceptum esset ex virtute Spiritus Sancti, ut ibidem num. 35. Itaque distinguo minorem, non fuit ex Virgine assumpta Christi caro, si Maria corpori non dedit originem; idest, si non genuit ex se corpus, concedo; si conceptum fuit Spiritus sancti virtute, nego. Distinguo etiam illius propositionis partem alteram, Christi corpus non fuit ex elementis compactum, scilicet genitum fuit absque elementorum pudore, mixtoque seminis contagio, concedo: non fuit ex elementis, ex corporalibus membris, & carnis nostræ natura; nego. Similiter tertiam partem distinguo, conceptio Christi fuit spiritualis, ratione corporis, quod Virgo genuit, nego: ratione virtutis, per quam idem corpus conceptum fuit; concedo minorem, & nego consequentiam.

Opp.

Opp. 2. Negat Hilarius in Christo originem hominis, affirmatque solam originem similitudinis hominis, scribens lib. x. n. 25. *Hominis habitus est origo, non hominis.*

Resp. eo loci hæc tradere Hilarium: *Non fuit habitus ille tanquam hominis, sed ut hominis; neque caro illa caro peccati, sed similitudo carnis peccati, dum & habitus carnis in nativitate est veritate, & similitudo carnis peccati a vitiis humanæ passionis aliena est, &c.* Quare Hilarius negat tantum in Christo originem illam hominis vitio humanæ conceptionis permixtam, unde producitur *caro peccati*; non originem a vitio humanæ conceptionis alienam, per quam Christus factus est in similitudinem carnis peccati.

PROPOSITIO II. Idem Hilarius non asseruit in Christo hominum Redemptore indolentiam.

Attendere quippe in Hilario debemus iudicium de ipsius doctrina Antiquorum, scopum verborum, ac sententiarum in iis locis, quæ obijciuntur, & testimonia alibi expressa. At si ad hæc omnia mentem sedulo convertamus, liquet Hilarium non tenuisse de Christi passionibus falsam opinionem. Non ergo hanc Hilario possumus servata iudicii æquitate asfricare. Priorem assumptæ propositionis partem non solum demonstrat argumentum negativum, quod nullus unquam huic addictus errori, Justiniano Imperante, cum notissima esset, ac celeberrima Hilarii fama, nec ullus ante Claudianum Mamertum, qui floruit circa annum 440. sinistram protulit de Hilario iudicium; verum etiam positiva argumentatio petita ex iis, qui pro Hilario scripserunt, ex Lanfranco, Hunaldo, divo Thoma, sancto Bonaventura, Guilhelmo Parisiensi, aliisque Scholasticis, qui Commentaria ediderunt in Dist. xv. tertii libri Sententiarum, necnon ex Patribus affirmantibus Hilariana scripta posse quemque *inoffenso pede decurrere*, quemadmodum in Epistola ad Lætam testatur Sanctus Hieronymus.

Partem alteram de scopo librorum illorum, qui in controversiam trahuntur, sic probo. Videtur Hilarius omnem tristitiam & passionem a Domino remove capite xxxi. in Matthæum & libro x. de Trinitate. At removet tantum passiones a divinitate, non ab humana Christi natura, si disputet contra plerosque Apollinaristas, & Arianos, quorum aliqui affirmantes Verbum supplevisse vicem animæ, aliqui ve-

ro opinantes infirmam ipsam Verbi divinitatem, hanc doluisse, dum caro figeretur in cruce, impie & audacter asseverabant, quemadmodum liquet ex libro v. Theodoreti c. ii. atque ex Romana Synodo sub Damaso celebrata. Et quidem Hilarium adversus hæreticos illos disputare, satis compertum est. Citato enim c. xxxi. in Matth. inquit: *Volunt ex infirmitate corporis arumnam spiritus adherere, ac si Virtutem illam incorruptæ substantiæ imbecillitatis sue sorte assumptio carnis infecerit, & æternitas naturam fragilitatis acceperit. Quæ si ad metum tristis est, si ad dolorem infirma, si ad mortem trepida, jam corruptioni subdita erit, & incidet in eam totius infirmitatis affectio.* Ita num. 2. pag. 741. & num. proximo, *Sed eorum omnis hic sensus est, ut opinentur metum mortis in Dei filium incidisse, qui asserunt non de æternitate esse prolatum, neque de infinitate paternæ substantiæ exitisse, sed ex nullo per eum qui omnia creavit effectum.* Libro pariter x. de Trinit. num. 9. pag. 1041. se disputationem suscipere testatur contra præfatos Potamii, aliorumque insigniorum Arianorum gregarios, ista præmittens: *Volunt enim plerique eorum non in natura eum impassibilis Dei fuisse, ut qui timuit, & doluit, non fuerit in ea potestatis securitate, quæ non timet, vel in ea spiritus incorruptione, quæ non dolet; sed inferioris a Deo Patre naturæ, & humanæ passionis trepidaverit metu, & ad corporalis pœnæ congemuerit atrocitatem.* Est itaque Hilarii scopus utroque in loco hos hæreticos, sive Apollinaristas, sive Arianos refellere.

Tertiam partem spectantem ad expressam de Christi passione sententiam loca proxima evincunt. In Psalmum lxxxi. num. 3. ait: *Omnia secundum hominem passus est, & n. 7. Omnia quæ hominum sunt & oravit, & passus est: & ex communi nostra infirmitate salutem sibi est deprecatus a Patre, ut nativitatem nostram, cum ipsis infirmitatis nostræ iniisse intelligeretur officiis.* Hinc illud est, quod *esurivit, sitivit, dormivit, lassatus fuit, impiorum cæcus fugit, mæstus fuit, flevit, & passus & mortuus est.* Et in Ps. lix. num. 6. *Et hæc quidem in eum omnia, quæ nostræ necessitatis sunt, irruerunt; sed ab eo naturæ suæ virtute suscepta sunt, dum mortem nostram potens non mori, etiam timorem in se mortis ingruentem non renuit.* In Psalmum pariter lxxviii. num. 1. *Dolet ipse quidem extra ne-*

cessitatem & timoris positus & doloris, sed his se tamen quæ suscepit accommodans. Hæc aliæque a PP. S. Mauri collecta adeo sunt manifesta, ut quidam haud recte de sententia alibi tradita iudicium proferentes appellaverint Hilarii in Psalmos *Commentaria librum illius Retractationis*.

Sed in iisdem etiam locis, quæ obiectantur, Hilariana doctrina satis apparet. Enimvero c. xxxi. *Commentarii in Matthæum*, posteaquam a Christo tristitiam, mortisque metum ablegaverat, demonstrans fuisse in illo angorem quemdam, ac timorem non illatum a morte, quam subiret invitatus, sed potius a scandalo discipulorum, & imbecillitate credentium num. 5. inquit: *Sciebat exterrandos, fugandos, negaturos: metuebat ne se Deum abnegarent, quem casum, & conspuum, & crucifixum essent contemplaturi*. Et num. 7. *Totus igitur super his, qui passuri erant, metus est*. Et num. 10. *Passuris discipulis per fidei justificationem, omnem in se corporis nostri infirmitatem assumpsit, crucique secum universa ea quibus infirmabamur affixit. Ideo peccata nostra portat, & pro nobis dolet: quia fidei in nobis calore fervente, cum adversum diabolum passionis bello sit decertandum, omnes imbecillitatum nostrarum dolores cum corpore ejus & passione moriuntur. Et ideo transire ab eo calix non potest, nisi illum bibat; quia pati nisi ex ejus passione non possumus*. Vide pag. 802. & 803. Aperte itaque Hilarius agnoscit metum, & passionem in Christo, licet causam non repetat ex violenta morte, quæ non poterat in Dei filium incidere, sed ex hominum sceleribus, ac passionibus Martyrum, quam ob causam nostram assumpsit infirmitatem.

Eadem Hilarius docet lib. x. de Trinit. num. 36. & seq. usque ad 40. Et postquam hoc libro plura adversus hæreticos referentes dolorem in Christi impatibilem divinitatem disseruit, num. 47. ait: *Passus igitur Unigenitus Deus est omnes incurrentes in se passionum nostrarum infirmitates; sed passus virtute nature sue, ut & virtute nature sue natus est: neque enim cum natus sit, non tenuit omnipotentiae sue in nativitate naturam: & infra, Secundum quod ita ex infirmitate corporis nostri passus in corpore est, ut passiones corporis nostri, corporis sui virtute susciperet*. Numero denique 67. *Passus quidem est Unigenitus Dei quæ homines pati possunt: sed ut*

mur Apostoli fide, atque dicto, *Tradidi enim vobis in primis, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, &c.* Ergo Hilarius negat in Christo passionis necessitatem, & dolorem qui irruerit in naturam divinitatis, sed non passionis sensum veramque tristitiam, ut extrinsecis argumentis, atque ex scopo, apertisque sententiis ejusdem Hilarii hætenus probatum est.

ARGUMENTATIONES OPPOSITÆ DILUUNTUR.

Opp. 1. Hilarius omnem a Christo tristitiam removet libro x. de Trinit. num. 10. Interrogo, inquit, eos, qui hoc ita existimant an ratione subsistat ut mori timuerit, qui omnem ab Apostolis timorem mortis apellens ad gloriam sit eos martyrii adhortatus. Et num. 36. ait Christum non fuisse tristem propter mortem, quia ubi propter mortem tristitia est, illic mors causa tristitiæ est. Rationem vero profert num. 11. his verbis: *Humano enim generi vitæ mortem aut vis exterior, idest febris, vulneris casus & ruina degrassata in corpus accelerat, aut ipsa natura corporis nostri senio in eam ipsam mortem victa concedit. Unigenitus autem Dei ita potestatem habens ponendæ animæ suæ, &c.* Confirmat idem num. 27. ex virtute miraculorum, dicens: *An ne timuit mori, qui armatis obvius prodiit? & in corpore ejus infirmitas fuit, ad cuius occursum consternata persequentium agmina supinatis corporibus conciderunt? &c.* Similia habentur capite xxxi. *Comment. in Mat.*

Resp. disting. ant. Removet Hilarius a Christo tristitiam, quæ in impatibilem divinitatem irruerit, aut ex necessitate naturæ dominata sit animo, concedo. Removet tristitiam irruentem in corporis nostri infirmitatem assumptam, & libera divinæ personæ potestate susceptam, nego. Quamvis ex dictis pateat responsio, eadem ex ipsis, quæ obijciuntur, locis collustratur. Itaque Hilarius num. 10. dum ait, *Interrogo eos, &c.* aperte declarat se loqui adversus plerisque hæreticos affirmantes Christum non in natura impatibilis Dei fuisse, ut qui timuit, & doluit, non fuerit in ea potestatis securitate, quæ non timet, vel in ea spiritus incorruptione quæ non dolet, sed inferioris a Deo patre naturæ. Negat itaque Christum congemuisset, & doluisse

se secundum naturam divinitatis, & trepidasse eo metu passionis humanæ, in cuius potestate non est pœnæ abjicere atrocitatem. Num. 36. ait non fuisse mortem in Christo causam necessariæ tristitiæ, quoniam in ejus potestate erat animam suam ponere, tristem autem fuisse non negat ea tristitia, quam sponte suscepit causa nostri, atque ut discipulorum suorum imbecillitatem confirmaret; ut supra ostendimus. Similiter n. 11. inter Christum ceterosque homines illud statuit discriminis, quod in nos patiendi necessitate obstrictos febris, vulnera, & senectus irruunt etiam invitos; in Christum vero, qui libere infirmitatem carnis nostræ suscepit, mors eo tantum permittente desæviit. Propterea addidit post verba, quæ obijciuntur: *Quod si ex se mortuus est, & per se spiritum reddidit, non est terror mortis in potestate morientis?* Eodem pacto num. 27. ex Christi omnipotentia, patratisque miraculis evincit in eo minime fuisse trepidationem ac terrorem perturbantem, & afficientem invitos; quod his verbis demonstrat: *Quam ergo infirmitatem dominatam hujus corporis credis, cujus tantam habuit Natura virtutem?*

Oppones 2. Eodem libro de Trinitate n. 23. Hilarius aperte in Christo negat omnem sensum doloris. Primo enim ait in Christum irruisse quidem impetum passionis, non pœnam: *In quo quamvis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio elevarer, afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent.* Deinde affert exempla aliorum corporum, quæ omni prorsus doloris sensu sunt destituta, dicens: *Ut telum aliquod, aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans, omnes quidem has passiones naturæ suæ infert, ut foret, ut compungat, ut vulneret: sed naturam suam in hæc passio illata non retinet, dum in natura non est, vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari.* Quemadmodum ergo non patitur aut aer, aut ignis, aut aqua, ita Christus nullius passionis sensu affectus est.

Resp. hæc quidem difficilia esse, si ab aliis sejuncta legantur, at non si totus liber decimus expendatur: in quo num. 9. scopum suæ disputationis proponit, & refutatis hæreticis, num. 47. & 67. absque ulla ambiguitate concludit Christum ex infirmitate corporis nostri passum in corpore, non quidem ex

necessitate, sed libera potestate virtutis. Hilariana verba superius recitavimus. Eandem ergo adhibemus responsionem. Denegat Hilarius in Christo omnem sensum doloris irruentem in divinitatem, & prædominante atrocitate torquentem invitum, concedo: afficientem infirmitatem corporis, & divina permittente virtute inferentem passiones, nego. At inquis in aere, in aqua, in igne dum perforatur, & pungitur, non est natura quæ patitur; igitur nec patibilis natura fuit in Christo. Recte concluderes, nisi Hilarius præmisisset se disputare adversus Hæreticos, qui affirmabant Christi divinitatem fuisse inferioris a Deo Patre naturæ, & humanæ passionis metu trepidasse, & corporalis pœnæ atrocitate congemuisse. Qui hæc tali declaratione præmisit, nec humanæ passionis metum, nec corporalis pœnæ atrocitatem in Christo negavit: sed metum, atque pœnam ad quam trepidaverit & congemuerit divinitatis natura. Itaque argumentationem diluo dicens, quod sicut telum aera compungens, aut vulnerans aquam affert impetum, sed pœnam non infert; ita clavi perforarunt Christi corpus, non tamen intulerunt divinæ naturæ dolorem passionis.

Opp. 3. Docuit Hilarius Christum nec passum, nec dolore aliquo affectum fuisse etiam spectata natura, & infirmitate corporis nostri. Defendi ergo ab errore non potest. Probatur antecedens I. Eodem num. 23. docet, quod etsi passus est Dominus quatenus passio irruit in ejus corpus, tamen ipsa corporis virtus passionem excepit sine aliquo sensu pœnæ: *Passus quidem est, inquit, Dominus Jesus Christus dum ceditur, dum suspenditur, dum crucifigitur, dum moritur; sed in corpus Domini irruens passio, nec non fuit passio, nec tamen naturam passionis exseruit: dum & pœnali ministerio desæviit, & virtus corporis sine sensu pœnæ vim pœnæ in se desævientis excepit.* II. Diserte affirmat non habuisse corpus Domini naturam dolendi verbis sequentibus: *Habuerit sane illud Domini corpus doloris nostri naturam, si corpus nostrum id naturæ habet, ut calcet undas, & super fluctus eat, & non degravetur ingressu, neque aquæ insistentibus vestigiis cedat, penetret etiam solida, nec clausæ domus obstaculis arceatur.* Quibus verbis ex corporis Christi perfectione demonstrat habuisse naturam doloris expertem. III. Idem comprobat

ex mirabili corporis Domini conceptione, subnectens: *Quid per naturam humani corporis conceptam ex spiritu carnem judicamus? Caro illa, idest, panis ille de cœlis est, & homo ille de Deo est: habens ad patiendum quidem corpus, & passus est, sed naturam non habens ad dolendum. Naturæ enim propriæ ac suæ corpus illud est, quod in cœlestem gloriam conformatur in monte: quod tactu suo sugat febres, quod spūto suo format oculos.*

Resp. nego antecedens. Atque ad primam probationem dico, sanctum Hilarium per virtutem corporis ipsam intelligere impatibilem divinitatem. Ita in Ps. 11. num. 25. inquit: *infirmetas honore est donata virtutis, & in caput 1x. Matth. num. 7. Fragilitatem corporis Virtus assumpsit.* Planissima est verborum Hilarii intelligentia: passum Dominum, & in corpus ejus irruisse passionem, sed hanc Virtutem, idest divinitatis naturam absque dolore excepisse. *Passus est ergo Deus* (inquit in Ps. 53. num. 12.) *quia se subjecit voluntarius passioni: sed suscipiens naturales ingruentium in se passionum (quibus dolorem patientibus necesse est inferri) virtutes, ipse tamen a naturæ suæ virtute non excidit, ut doleret.* Ad 2. eadem est adhibenda responsio: quippe nomen *Naturæ* accipit Hilarius pro sola divinitate, quo sensu ait eodem libro x. de Trinit. num. 66. *Cum infirmitas esset ex forma servi, & natura maneret ex forma Dei.* Christi itaque corpus non habuit naturam dolendi, in quantum Christi natura, idest, divinum Verbum passionem voluntarie suscepit: nec passio illa fuit conditionis & generis, ut inde mutabilem Dei naturam vis injuriosaurbationis offenderet, inquit in Ps. 111. Idem probant exempla ab Hilario eo loci adducta, quandoquidem Christi corpus habuit naturam, quæ ferebatur in humidis, insistebat in liquidis, & tactu suo mirabilia patrabat, non spectata conditione corporis, sed virtute divinitatis, quemadmodum docet Hilarius lib. vii. de Trinit. num. 36. Ad tertium valet hæc eadem responsio: concepta enim Christi caro de Spiritu Sancto, & divinitati hypostatice conjuncta non habuit naturam ad dolendum, quatenus unita fuit Divinitati impatibili, & Virtuti, quæ corpus assumptum voluntarie subjecit passioni; ipsam tamen naturam ad dolendum habuit in se spectata. Atque his, si alia oc-

currunt in Hilario difficulta, commode poterunt explicari.

C A P U T VIII.

De Christi Domini Anima, atque Intellectu.

ARIANORUM plerique, ut ex præcedenti capite infertur, corpus quidem a Verbo fatebantur assumptum, sed vicem animæ præstasse Divinitatem, quo hanc patibilem, & naturæ Patris adstruerent inferiorem. Testis est hujus erroris Athanasius de Incarnat. adversus Apollinaristas, Epiphanius de Anaceph. & S. P. Augustinus cap. lv. De Hæresibus. Apollinario tamen error iste præsertim tribuitur, quod revera non fuerit inter Arianos, & Eunomianos communis, Laodicænus autem Antistes illum apertissime propugnaverit. Nam cum anno 362. damnatus est in Synodo Alexandrina, cui interfuerunt Athanasius, & Eusebius Vercellensis, ob præclaram illius existimationem non fuit expresse nominatus; sed proscripta tantum fuit hæresis sub ejus nomine anno 381. in 11. Constantinopolitana Synodo Generali.

Notandum tamen est, quod Apollinaristæ humanam quidem animam Christo denegaverunt, sed admiserunt tandem sensitivam, quali gaudent bruta animantia. Sanctus enim Pater Augustinus loc. citato ita illorum hæresim describit: *Apollinaristas Apollinarius instituit, qui de anima Christi a Catholica dissenserunt, dicentes sicut Ariani, Deum Christum carnem sine anima suscepisse. In quaestione testimoniis victi mentem, qua rationalis est anima hominis, non fuisse in anima Christi, sed pro hac ipsum verbum in ea fuisse dixerunt.* Idem docent Athanasius libro contra Apollinarium primo, Cassianus de Christi Incarnat. Vincentius Lirinensis cap. 17. Commonitorii, alique complures. Primum itaque videndum est, an Verbum divinum animam revera assumpserit, deinde an hæc anima mente ac ratione prædita fuerit, an vero mente tantum cœlesti atque divina.

PROPOSITIO I. Divinum Verbum animam humanam assumpsit.

Demonstratur Scripturis, Traditione, & Theologicis argumentis. Atque in Scripturis habetur 1. Joannis x. 15. *Ego pono animam meam pro ovibus meis.* Hanc profecto animam constat non esse Verbum Divinum, quo-

quoniam istud eadem Persona est, quæ animam posuit, dum tradidit spiritum, & dum resurrexit, iterum illam sumpsit. Neque dicas accipi hoc loco animam pro vita tantum temporali, ita, ut ponere animam idem sit ac mortem subire; cum enim vita sit animæ in corpore officium, mors autem ejusdem animæ a corpore separatio; idem est posse mori, ac posse animam a carne divelli. Imo, etsi mors contingere aliquando posset absque animi separatione a corpore, dummodo ille vitæ officium, sive intrinsecum motum subtraheret, quemadmodum asseruit Picus Mirandulanus: adhuc Verbum, quod animam posuit, & reassumpsit, ideoque illam a corpore vivificando pro libito sejunxit, & revocavit, non anima esset, sed exercens in animam, ejusque officia potestatem. II. Tribuunt Scripturæ Christo passiones animæ, ut Joan. xii. 27. *Nunc anima mea turbata est*: & Matth. xxvi. 38. *Tristis est anima mea usque ad mortem*; nec non desiderium, moerorem, aliasque passiones, quas supra diximus, in impatibilem divinitatem non cadere.

Traditio etiam Patrum exploratissima est. Athanasius in primo adversus Apollinarium libro ait: *Quomodo tristis, & animo turbatus humanam non habuit animam? Tribuere enim talem sensum materiæ insensibili absurdum, Deo immutabili adscribere blasphemum.* Theodoretus de Hæret. Fab. *Si enim Verbum Deus animam non assumpsit, nec liberare eam, nec gloriam ei parare potuit.* Eandem rationem affert Damasus Papa in Epistola Synodica, in qua hanc Apollinarii hæresim proscriptit. S. Pater Augustinus Epistola ad Dardanum num. 4. *Profecto cum dicis hominem perfectum, totam illic naturam humanam vis intelligi: non est autem homo perfectus, si vel anima carni, vel animæ ipsi mens humana defuerit.* Cap. 4. de Fide, & Operibus adducit sanctus Pater eandem rationem nuper ex Damaso, & Theodorito productam: quam etiam reperies in priori Nazianzeni Epistola ad Cledonium. S. Fulgentius in libro de Incarnat. ad Trasimundum cap. 14. & ipse Apollinaristas refellit, ex quo anima gravius peccato sit vulnerata, quam corpus, atque illi dignitate præcellat. Addit cap. 15. hoc argumentum, quod tentatis in anima passio Christi afferat auxilium, nec in eo, quo tentatus non est, tentatis auxilium ministret.

Validissimum utique argumentum, ac desumptum ex Epistola ad Hebræos cap. ii. v. 17. & 18. Laudatus Athanasius citato libro Apollinarium urget ex Christi ad inferos descensu. *Quomodo, inquit, affirmabitis celestem in Christo mentem fuisse animæ rationalis partes obeuntem? An in duas divisum partes corpus ejus dicetis? An alia ejus pars in sepulcro, alia apud inferos extitit? Quomodo fieri potuit, ut qui animam non haberet ad inferos descenderet?* Sufficiat pro reliquis omnibus Synodica præcitati Concilii II. Constantinopolitani, in qua legitur: *Incorruptam retinemus Incarnationis Domini doctrinam, nec corpus ejus anima suæque mente destitutum, nec Incarnationem ejus imperfectam esse statuantes.*

Ex his Theologicæ argumentationes promuntur. Prima quod Christus verus homo est: at non esset, si rationali anima, quæ hominis est pars præcipua, careret. Altera quod hominem assumpsit, ut illum redimeret, est autem animarum potius, quam corporum Reparator. Tertia quod in divinitatem, ut diximus, naturæ nostræ passiones, nec mors, nec descensus ad inferos, nec resurrectio a mortuis potest cadere. Postrema, quod tribuit animabus in tentatione victoriam, ideoque & ipse in anima tentatus est.

Obiter nota, valere adversus hæresim Apollinarii sententiam quoque illorum Philosophorum, qui arbitrantur solam rationalem animam esse dolendi, ac sentiendi capacem. Etenim Apollinaristæ, cum Orthodoxi ad firmandam Catholicam doctrinam illos provocarent ad illa Salvatoris verba, *Tristis est anima mea usque ad mortem*, respondebant tristem fuisse sentiente anima, & optime corpus posse absque anima rationali pati atque sentire, ut in brutis animantibus contingit. Vide hanc ipsorum responsionem inter Op. Sancti Athanasii Dialogo iv. de Trinitate. Si ergo dixeris nullam corpoream animam sentire, ut docent Philosophi recentiores, omne hac etiam sententia tollitur Apollinaristis perfugium. Imo videtur Athanasius ex hac ipsa Recentiorum sententia hæreticos refutare, dum ait: *Quomodo tristis, si humanam non habuit animam? Tribuere enim talem sensum materiæ insensibili absurdum.* Et fortasse si daretur anima, quæ rationalis non esset, & nihilominus dolorem sentiret, possent Apollinaristæ aliqua arte argumenta-

tiones istiusmodi eludere, ut animadvertit Auctor Historiæ Symboli Apost. pag. 204. Itaque aliis recentiorum Philosophorum ratiocinationibus petitis sive ex Scripturis, quæ animantium animam ponunt in sanguine, Genes. ix. 4. & Deut. xii. 23. sive ex motibus animalium a solo spirituum influxu, & organorum dispositione pendentibus, ut liquet in iis, qui fiunt in homine anima non advertente; accedit hæc, qua Athanasius impetit Apollinarium. Verum tamen est, quod præcisa hac de natura animæ quæstione, admissaque plurium animarum partitione, probatur in Christo anima rationalis ex eius passionibus, quatenus fuerunt cum apprehensione animi conjunctæ.

PROPOSITIO II. Assumpsit Verbum divinum etiam humanam mentem atque intellectum.

Sequitur ex dictis. Illa enim anima mente ac ratione prædita est, imo a mente atque ratione indistincta, quæ apprehendit, quæ perfectum hominem constituit, quæ subsistit etiam a corpore separata. Talem esse Christi animam superiora argumenta demonstrant. Itaque mente ac ratione anima Christi destituta non fuit.

SOLVITUR OBJECTIO.

Apollinaristæ opponunt, quod tum ex Scripturis, cum ex ratione possit illorum hæresis comprobari. Delineans enim Joannes Evangelista cap. i. 14. Incarnationem Domini, ait *Verbum caro factum est*, nulla animæ, aut humanæ mentis facta mentione. Proximis verbis inquit: *Et habitavit in nobis*, demonstrans ad hoc in mundum venisse, ut conversaretur cum hominibus; ad quod sane necessaria non videtur animæ assumptio. Ad quid autem hæc anima? Ut mortem Salvator pateretur? At mors in corpus vim habet, non in animam. Ut descenderet ad inferos? At descendit divinitas, vel persona. Ut miracula patraret? Verum hæc omnipotentia sunt opera. Itaque ut carnem adsumeret, habuit Dei Verbum apertam causam habitandi inter homines, & pro hominibus moriendi: ut adsumeret etiam animam, causam nullam habuit, præsertim cum posset ipsum Verbum supplere rationalis animæ munera, & facultates.

Resp. hæc ex dictis esse soluta. Diximus

enim Scripturas non solum Christi carnem commemorare, sed etiam animam, spiritum, naturam humanam, atque hujus proprietates. Joannes ergo cap. i. *carnem* pro toto homine posuit, ut Gen. vi. 12. Esaiæ xl. 5. Matt. xxiv. 12. Lucæ iii. 6., & ad Rom. iiii. 20. *Carnem* etiam Joannes commemoravit adversus emergentes hæreses eorum, qui negabant Christum in carne venisse, atque ut ostenderet fuisse in corpore visibilem, manifestum, atque tractabilem, ut scribit adversus Praxeam Tertullianus. Addit causam alteram Epist. 120. Augustinus, *Ut Christi humilitatem magis ostenderet*. Neque Filius Dei factus est homo tantummodo ut habitaret in nobis, sed ut poneret animam suam, ut peccatores salvos faceret, ut tentaretur per omnia in similitudine absque peccato. Infertur quidem mors corpori, sed anima recedente, & ratione ipsius animæ divina Persona descendit ad inferos, & resurrexit, quippe, ut ratiocinatur citato loco Athanasius, *neesse est ab inferis resurrectionis initia repetere, ut perfecta & vera sit resurrectio, solutio nempe a morte, & liberatio spiritus ibi adservati*. Hæc, & alia plurima, cujusmodi sunt affectus omnes humani a Verbo absque mentis perturbatione suscepti, competere nequeunt divinæ naturæ immutabilitati. Ideoque nequit hæc singulas humani spiritus partes explere.

C A P U T IX.

De rationalis animæ Christi perfectione, quantum spectat ad mentem, atque intellectum.

NON soli Ariani expoliarunt Christi animam plenitudine sapientiæ, ut ex illius ignorantia probarent non habuisse summam, perfectissimamque divinitatem, & qui purum hominem illum esse commenti sunt Gnostici, Ebionitæ, Sociniani: verum etiam specialis sectæ quidam hæretici, quos appellaverunt ob perversum istud dogma *Agnoitæ*, de quibus Codice ccxxx. Bibliothecæ Photius. Cum obscurioris nominis sint, non alios putandum est fuisse Agnoitas, quam *Corrupticolas*, de quibus egimus supra. Ad horum modo refutationem præmittimus duplicem esse scientiam, divinam scilicet, & humanam: hanc vero aut inditam, qualem

lem habuit Adam; aut acquisitam studio, vel experimento comparatam; aut beatificam, quæ in intuitiva visione Dei sita est. Atque de scientia divina, quoniam a divinitate nequit sejungi, hac alibi demonstrata, ut iterum disceptemus videtur supervacaneum. Quare de humana Christi scientia dicturi, principio adversus Joannem de Ripa in 111. Sent. disput. xiv. & Hugonem Victorinum in libro de Sapientia Christi, demonstrabimus hanc necessario esse admittendam, neque Salvatorem nostrum sola divina scientia fuisse præditum: deinde vero de scientia Christi acquisita, ac postremo loco de ea, quæ beatorum spirituum propria est, differemus.

PROPOSITIO I. Præter increatam divinamque scientiam fuit Christus exornatus perfectissima scientia infusa, & creata.

Demonstratur I. ex vi. Synodo Generali, in qua, ut dicam proximo capite, definitum est duas esse in Christo *notitias impermixtas*, & duas voluntates. II. Probatur ratione. Assumpsit enim Verbum animam rationalem, quæ aut est sua natura substantia cogitans, aut ejus singularis proprietas est cogitare, & percipere. Habuit autem Christi anima omnem perfectionem; ideoque perfectam plenissimamque rerum omnium notitiam. Deinde Christus per intellectiorem divinam atque increatam promereri non poterat, divinitas enim merendi incapax est; & consequenter meruit per intellectiorem humanam, & creatam cum humana pariter & creata voluntate conjunctam. Atqui non potuit in merito proficere, ita, ut nova illi perfectio meriti accederet, alioqui imperfectam animam a principio habuisset. Igitur perfecta semper cognitione, perfecta que humana voluntate fuit exornatus. Traditur prior ratio ab Ambrosio de Sacram. cap. 7. a Hieronymo in vii. Isajæ, & in Epist. ad Irenæum, ab Aug. in Psalmum 64. & lib. 2. de peccatorum meritis cap. 29.

Hæc argumenta probant fuisse in Christo scientiam, & cognitionem humanam; fuisse autem non solum perfectam, qualis ad merendum requiritur, sed etiam plenam, singularem, & divinitus inditam, demonstratur primo ex Scripturis. II. xi. 2. *Requiescet super eum Spiritus sapientia, & intellectus.* Joan. 1. 14. *Plenum gratia, & veritatis.* Ad Coloss. 11. 3. *In quo sunt omnes the-*

sauri sapientia, & scientia absconditi. II. Probatur ex Patribus. Ambrosius Lib. v. de Fide cap. 18. inquit: *Nihil fuit, quod ignoraverit Dei filius.* Hieronymus ad Damasum: *Plenam habuit scientiam, & certissimam veritatem.* Augustinus loco nuper citato: *Ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in infante illo, in quo Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis.* III. Firmatur ratione, quam paullo supra produximus, quoniam minime decebat a Verbo animam imperfectam adsumi.

PROPOSITIO II. Fuit in Christo etiam scientia acquisita, & experimentalis.

Probatur I. ex Epist. ad Hebræos v. 8. *Cum esset filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam.* Complures etiam Doctores de hac scientia acquisita per praxim, atque experimentum accipiunt ea verba Lucæ 11. ultimo: *Proficiebat sapientia, & ætate.* II. Probatur ex PP. affirmantibus in Christo cum sapientiæ, tum divinitatis manifestationem, atque explicationem, quæ fit rerum efficientia & experimento, ut inquit Orat. 3. contra Arianos S. Athanasius & lib. 111. contra Nestorium S. Cyrillus. III. Probatur ratione. Hoc discrimen intercedit inter scientiam inditam, & acquisitam quod illa spectat rerum substantias, atque exhibet veritates, ut relucet in ideis, ac notionibus menti hærentibus, qualem alibi diximus fuisse participationem æternæ lucis principio concessam angelis: scientia autem acquisita spectat veritatis jam perceptæ modum ac determinationem, sive objectorum præsentiam: unde tradunt Scholastici scientiam infusam nullatenus a phantasmate, sensuumque ministerio pendere, bene tamen acquisitam, atque usu & exercitatione comparatam. At anima Christi sensuum officio, ipsaque experientia percepit vitæ suæ decursu objecta præsentia, v. g. patrata a se miracula, discipulorum obedientiam, cogitata, & machinamenta Phariseorum, & quæcunque ab initio per anteceptam notitiam interiori mente prænoverat. Fuit ergo in Christi anima etiam scientia experimentalis & acquisita.

PROPOSITIO III. Fuit in Christo in hac etiam mortali vita scientia Beatorum, viditque adhuc viator divinitatem & gloriam.

Demonstratur primo ex Scripturis. In his, ut

ut diximus prop. 2. asseritur, Christum fuisse plenum gratiæ, & veritatis, in eoque extitisse omnes thesauros sapientiæ & scientiæ Dei. Legimus etiam Joannis 1. 18. & 111. 13. ipsum Christum inter nos commorantem affirmasse se in cœlis, & in sinu Patris fuisse: Eodem cap. 111. v. 11. testatur Jesus, se annuntiare Trinitatis arcana, quæ noverat ac viderat; atque viii. 14. demonstrat verum esse testimonium, quod de propria divinitate perhibebat, quia sciebat seipsum. Sed frui divini scientiæ plenitudine, commorari in sinu Patris, ipsum videre, & divinitatem perfecte cognoscere, est habere scientiam Beatorum: Hanc ergo scientiam habuit etiam in hac mortali vita Christi anima. II. Confirmatur ex Patribus. Eusebius Cæsariensis cap. 21. libri x. Dem. Evang. exponens ea verba Psalmi xxi. *In te projectus sum ex utero*, inquit: *Cum enim adhuc in utero laterem gestantis me Genitricis, te Deum meum intuebar*. S. Pater Augustinus, in Ps. xv. ait humanitatem Christi nunquam amisisse hereditatem & claritatis notitiam, qua divinum Verbum erat apud Patrem priusquam mundus fieret: & quæst. 65. ex lxxxiii. explicans quid significarent linteamina, quæ in monumento inventa sunt, docet fuisse quoddam symbolum carnis, qua non ita spiritus implicabatur, ut eum aliquid lateret, aut ab itinere retardaret. Libro etiam priori de Peccatorum meritis cap. 31. ait: *Per distantiam divinitatis, & infirmitatis filius Dei manebat in cœlo, filius hominis ambulabat in terra; per unitatem vero personæ, qua utraque substantia unus Christus est, & Filius Dei ambulabat in terra, & filius hominis manebat in cœlo*. Fulgentius ad Ferrandum Diaconum hæc scribit: *Non existimo illi animæ in aliquo plenam divinitatis deesse notitiam, cujus una est Persona cum Verbo*: & infra: *Ubi spiritus non est ad mensuram datus, necesse est, ut plena sit divinitatis immensæ notitia*. III. Confirmatur ratione, quæ ex dictis fluit, atque traditur in 2. Quodlib. q. 4. ab Ægidio: Qui enim plenus est gratiæ & veritatis, qui Spiritus dona non ad mensuram accepit, qui Mediator extitit inter Deum, & homines, qui omnes habuit divini scientiæ thesauros, ita ut de plenitudine ejus omnes accipiant; is profecto destitutus non fuit scientia Beatorum: quisquis enim hac caret, cognoscit ex parte, videt

in ænigmate, atque nondum affectus est plenam divinitatis notitiam. At Christus plenus erat omnis gratiæ & veritatis, super eum quiescebat Spiritus sapientiæ, in ipso fons erat aquæ, ac virtutis salientis in vitam æternam, ipse erat veritas, & omnium hominum Præceptor ac mediator: Itaque non ex parte, non per speculum, non in ænigmate, sed facie ad faciem ipsam intuebatur divinitatem.

PROPOSITIO IV. Non habuit tamen Christus ut homo scientiam comprehensivam.

Evincitur I. quoniam cognitio comprehensiva, ut alibi demonstratum est, debet non solum divina omnia scrutari, verum etiam singula divinorum attributorum objecta, & creaturas quasque possibiles, ad quod virtus requiritur infinita, qualem nequit habere creatus animus. II. Damna est sess. 2. Concilii Basileensis, tunc legitimi, & sub legitimo Pontifice constituti, propositio Augustini Romani, & Episcopi Nazareni: *Anima Christi Deum videt tam clare, & intense, quam clare, & intense Deus videt seipsum*. III. Anima Christi sapientiam recepit per spiritum in ipsa habitantem, ut ait Esaias xi. 2. non est autem ipsa Christi anima suamet sapientia, aut Spiritus sapientiæ super eum quiescens. Sapientia autem recepta in animo non omnia comprehendit, sed ipsa subiecti limitatione circumscribitur, & finitur.

Augustinus de Roma, cujus nuper meminimus, fuit nostri Ordinis Generalis Antistes, ediditque librum de humana natura Christi, in quo plures asseruit propositiones, inter quas nuper citata, & altera in Indiculo Basileensi prima, *Christus quotidie peccat, & ex quo fuit Christus quotidie peccavit*. Nemo tamen hunc virum aut hæreticum, aut rudem, aut impium existimet. Nam Synodus Basileensis eo loci declarat nullam a se adversus personam proferri sententiam. Ait etiam propositionem nuper prolatam, traditam ab Auctore non referendo peccatum ad ipsam personam Christi, sed ad membra sua, quatenus cum Christo capite unum sunt. Hoc quidem sensu dicebatur Saulus Christum persequi, dum in Christianos sæviret. Et quemadmodum hæc propositio ab Augustino Romano catholico sensu prolata est, ita etiam reliquæ, quæ videntur continere Anomæorum insaniam, aut hæresim

Nestorii, fuerunt ab Auctore enuntiatae recta intelligentia, & ratione unionis hypostatica, quemadmodum Fulgentius loco citato inquit: *Non existimo illi animæ in aliquo plenam divinitatis deesse notitiam, cujus una est persona cum verbo: quam sic Sapientia suscepit, ut eadem Sapientia ipsa sit.* Ut ergo Fulgentius animæ Christi tribuit eandem sapientiam Verbi, ita Augustinus de Roma tribuit eidem animæ claram, & intensam visionem ipsius Dei, spectata Personæ Verbi, cui anima substantialiter conjuncta est, unitate. At quoniam hujus Scriptoris propositiones talibus verbis conceptæ, & a libello divitiarum falsissimum sensum exhibent, in ipsoque libro nequeunt absque perspicaci acumine distingui, fuerunt in illa Synodo jure meritoque proscriptæ. Ceterum Auctor tam eximia scientia præstabat, ut non solum promeruerit scriptorum omnium laudes, ut in Historica dissertatione demonstrat Gandolfus pag. 74., sed etiam alter Augustinus ob eloquium, & sapientiam fuerit appellatus. Fuit autem moribus & vitæ sanctimonia adeo clarus, ut Beati viri titulum adeptus sit, atque in Templo S. Augustini Prateni Provinciae nostræ Pisanae religioso cultu, ac summa veneratione asservetur.

AD OBJECTIONES RESPONSIO.

Opp. I. Lucæ 11. ult. legitur, *Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.* Non ergo fuit anima Christi a priori conceptionis instanti perfecta rerum cognitione exornata, sed quemadmodum ætas, ita sapientia illius suscepit perfectionem atque incrementum. II. Matthæi v. 1. 10. dicitur Christus Centurionis fidem fuisse admiratum, *Audiens autem Jesus miratus est.* Admiratio autem nequit cum plena sapientia conjungi. III. Christum ignorasse peccata scribit Apostolus in 2. ad Corinth. v. 21. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* IV. De ipso prænuntiatur fuerat ab Isaia viii. 4. *Antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam:* quibus sane verbis demonstratur ignorantia, communisque ceterorum puerorum miseria. V. Denique Christus ipse Marci xii. 31. protestatus est se diem Judicii nescire dicens, *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque*

Filius, nisi Pater. His ergo divinarum testimoniiis Christum plura ignorasse convincitur.

Resp. Ad primum, quod Christus proficiebat scientia acquisita & experimentalis, dum vitam agendo sensu animæ, & exercitatione virtutum experiebatur in rerum eventu, quæ ab initio prænoverat mentis intelligentia. Hoc sensu videtur mihi accipiendus Ambrosius in libro de Incarnat. Dominicæ Sacramento, ubi ait, quod Christus *proficiebat sapientia hominis.* Quamquam enim Magister in 111. dist. xiv. q. 1. ait, explicat Ambrosium, quod affirmaverit Christum profecisse quantum ad visum hominum, & sui sensus ostensionem, uti etiam explanat Velliosillus Adv. in Ambros. Q. xiii., cum tamen S. Doctor scribat profecisse Christum sapientia humana per incrementum quo mutabatur in melius, congruum est, ut illum de scientia experimentalis interpretemur. Atque ita difficultatem non habent, quæ Ambrosius ait: *Deus perfectionem naturæ suscepit humanæ: suscepit sensum hominis, sed non sensu carnis fuit inflatus. Sensu hominis animam dixit conturbatam, sensu hominis esurivit & rogavit, sensu hominis profecit, &c.* Recte hac responsione verba omnia Ambrosiana simul coherent. Suscepit enim Deus naturæ humanæ perfectionem, ideoque mentem plenam scientia exornatam: hæc tamen scientia incrementum habuit, & in melius mutata est, non quantum ad substantiam rerum per scientiam infusam perceptarum, sed quantum ad operum experimentum, & ad objecta in se consistentia. Eadem ratione inquit Apostolus ad Heb. v. 8. *Cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam.* Huic autem interpretationi non repugnat altera, quam tradunt complures, in tantum Jesum profecisse sapientia, in quantum ejus virtus manifestabatur hominibus, ut exponunt Gregorius Nazianzenus Orat. xx. Athanasius in iij. contra Arianos, & Cyrillus lib. 3. adv. Nest. laudati ab erudito Theologo H. Tournely de Incarnat. pag. 358. nec non Gregorius Magnus citatus a Magistro, nisi potius ea verba sint Bedæ; & insuper Hieronymus, Augustinus, Remigius, Damascenus, Theophylactus, quorum verba recitat Velliosillus.

Urgent cavillatores quidam ea verba, *cæram Deo*, dicentes, Ergo Christus revera profi-

proficiebat sapientia. Alii opponunt comparationem ætatis, subinferentes, si vere augebatur ætate, vere etiam profectum recipiebat doctrinæ. At hæc eundem sensum præferunt, idest, vere coram Deo, & coram hominibus exercendo humilitatem atque obedientiam virtutum actus animam Christi exornabant, atque de se optimum singulis præbebant experimentum, ut Genes. xxii. 12. ait Abrahamo ad filium immolandum parato, *Nunc cognovi quod times Deum*: & ipse Jesus post sanatam a profluvio sanguinis mulierem dicitur Marci cap. V. 30. cognovisse *in semetipso virtutem, quæ exierat de illo*: quæ debent, ut liquet, accipi de vera cognitione sita in rerum experimento. Negari etiam potest, ea verba *sapientia & ætate* referri ad illa, *apud Deum, & homines*, cum inusitatum sit dicere, quempiam proficere apud Deum aut sapientia, aut ætate: sed proficiebat Christus apud Deum & homines *gratia*, opera nimirum spectabilia, & cum Patri, tum hominibus accepta patrandō, ut animadvertit Jansenius in hunc locum, & in 111. Sent. dist. 13. illustris Estius.

Eadem ratione fuit in Christo admiratio, non quæ ex ignorantia procedit, sed quæ ad novum, & insolitum objectum, quamvis prævisum, erumpit foras, eo pacto, quo Joannis xi. 35. dedit profusis lacrymis signa tristitiæ ob mortem Lazari, quam supra versu 14. præcognoverat, & appropinquans Jerosolymis item ob futuram desolationem amare flevit, exteriori ploratu commonstrans proximam calamitatem. Ob hanc ergo causam justæ admirationis signa dedit cum Centurio suam fidem, Matth. viii. 20., patefaceret, & cum patriæ suæ cives, Marci vi. 6., nullum illi exhiberent honorem, ut quisque perciperet quam esset digna laude fides alienigenæ, & quam execranda concivium suorum pervicacia.

Ad 3. nihil aliud est respondendum nisi quod *ignorare* sæpe sæpius idem significat ac odio habere, quemadmodum *cognoscere* est idem ac *approbare*, & *diligere*, ut diximus libro iv. cap. 2. Ita ergo dicitur Dominus ignorare peccatum, quomodo ait Matth. vii. 23. operantibus iniquitatem, *Nunquam novi vos*, & cap. xxv. 12. fatuis virginibus, *Nescio vos*, nimirum, *reprobo ac damno*.

Quod profertur ex cap. vii. Esaïæ, de

impedimento infantia est accipiendum: non de impedimento illo, quod oritur ex puerili ignorantia, sed de illo, quod procedit ex debilitate membrorum, quæ per ætatem ad animæ officia redduntur aptiora; juxta quem sensum de puerulis, qui reptando incedunt, dicimus, *Nesciunt ambulare*, idest, *nondum valent*: & ideo legitur in Hebræorum Codice, *Antequam sciat puer vocare Patrem mi, & mater mea*.

Postremum de ignorantia diei extremæ, quod ceteris est difficilius, solutum a nobis est libro vii. cap. 12., quatenus Christus dixit se nescire diem Judicii, in quantum est caput Ecclesiæ, & paternorum consiliorum administer, idest, non ita sciebat, ut expediret diem illum discipulis indicare: quæ responsio vera est, atque, ut ibidem diximus, tradita ab Augustino. Etenim soli Patri tribuitur in Evangelio illius diei præscientia, quam tamen etiam divinum Verbum, ac Spiritum sanctum habere solus Arianus, aut Macedonianus inficias ibit. Verum tamen est nonnullos Patres contra Arium disputantes asserere Christum ut hominem ignorasse revera judicii diem, ut scribunt Eustathius Antiochenus lib. vi. Gregorius Nazianzenus Orat. 36. Hilarius lib. ix. de Trinit., & Athanasius Orat. 4. contra Arianos, quorum verba vide apud Petavium lib. ii. de Trinit., cap. 3. Sed hi possunt explicari, in quantum ignorantia subest humanæ Christi naturæ ex ingenita facultate, & præcise in quantum humana est, non prout est *hypostatice* conjuncta divinitati. Aut si verba aliqua hunc sensum minime patiantur, dicendum erit ob hanc eandem causam, quod Patres illi cum Arianis congregarentur, ne alio disputationem distraherent, & versutas adversariorum argutationes facilius contererent, affirmasse quod ex ignoratione ultimæ diei nequeat evinci inferior in Verbo natura, quum etsi daretur hæc ignorantia, non caderet in divinam Filii mentem, sed in humanam. Suspiciatur præterea Ambrosius lib. v. de Fide cap. 7. abesse a veteribus Codicibus, *neque filius*, quod non adinveniri in pluribus exemplaribus scribit etiam in caput xxiv. Matth. vers. 36. Hieronymus. Verum etsi potuerit hic locus dolo Arianorum corrumpi, certum est ea verba reperiri apud Marcum, atque inde fortassis in Evangelium Matthæi derivata sunt, maxime quod congruentia sint verbis illis

illis utrobique extantibus, nisi Pater. Quare ne his ambiguis admodum & invalidis tela Arianorum videremur potius declinare, quam frangere, constitutum nobis fuit priorem tradere responsionem.

Opp. 2. Repugnat scientia Beatorum, quæ in manifesta visione Dei sita est, vitæ, quam Christus ante passionem inter homines egit. Primo namque in hac mortali vita nondum fuisse glorificatum aperte traditur Joan. vii. 39. Deinde vix gloriæ libamina degustasse in transfiguratione, liquet ex Matth. xvii. 2. Præterea tristitia ac mœrore maximo affectus est mortem in horto præmeditatus. Apparuit etiam ea occasione Angelus de cœlo confortans eum, ut habetur xxii. 43. Lucæ. Clamavit quoque in cruce pendens se a Deo derelictum verbis Psalmi xxi. *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Ex his argumentantur: Scientia & cognitio perfecta divinitatis secum trahit animæ glorificationem, corporis immortalitatem atque splendorem, gaudium sempiternum, ac perennem felicitatem. At Christus hæc ante resurrectionem assequutus non est. Itaque non fruebatur manifesta visione divinitatis.

Resp. cap. Joan. vii. dici Christum nondum glorificatum manifesta in cœlum ascensione, quemadmodum ibidem ait Joannes nondum fuisse Spiritum datum, quoniam, ut Augustinus exponit Tract. xxxii. in Joan. antea non apparuerat. Ut igitur Spiritus absque manifestatione datus jam erat Mariæ, Annæ, Zachariæ ceterisque prophetis, ut ibidem S. Pater demonstrat; ita Christi anima priusquam in corpore glorificato resurgeret, fruebatur beatissima visione divinitatis. Quod autem Salvator in monte Thabor, si ve, ut quidam opinantur, in Libano gloriosus apparuerit, & gloriæ Domini sui servierint Moyses, & Elias, potius demonstrat fuisse in Christi potestate, ut gloriæ splendor redundaret in corpus, aut se inde subtraheret. Tristitia, mortisque sensus arguit quidem in hominum Redemptore assumptam carnis infirmitatem, sed non oppugnat, ut infra dicemus, spiritus beatitudinem. Quæ apud Lucam habentur de sudore Christi sanguineo, & Angeli confirmatione, omitti in nonnullis Græcis, Latinisque Codd. scribunt Hilarius lib. x. de Trinit. & Hieronymus in ii. adversus Pelagianos. Genuina sunt tamen, ac talia habentur ab ipso Hieronymo,

Beati Theol. Tom. V.

nec repugnant humanæ infirmitati, in qua voluit Salvator tentari per omnia, ut posset nobis in angustia & tribulatione positus condolere. Extrema morientis verba fuisse hominis cum desperatione luctantis, & etiam ipsa desperatione absorpti, fuit opinio Joannis Feri Ecclesiastæ, ut vocant, Moguntini, aliorumque impiorum hæreticorum. Sed tanta, atque inaudita blasphemia ipsis Christi verbis revincitur. Si enim fiducia in Patrem carebat, cur ad ipsum confugit exclamando, *Deus meus?* inquit adversus Sectarios suos libro ii. Harmoniæ Evangelicæ cap. 9. Gerardus Vossius. Et Grotius in Matthæum demonstrat particulas, *iva q̄, ut quid*, vocem esse deprecantis ex cap. xxxii. 11. Exodi, atque ex Psalmo xi. 1. Accipi eadem significatione hebraicum *יָדָהּ* 2. Regum ii. 22., 2. Paralip. xxv. 16., Jeremiæ xxvii. 13. Ezech. xxxiii. 11., aliisque in locis demonstrat Glassius lib. v. Tract. 2. cap. 5. Atque hos ad confutandos hæreticos arbitror satis esse. Nam ad nostratum eruditionem proponimus Estium in Cap. xxvii. Matth., & in v. Epist. ad Hebræos vers. 7. Itaque agnoscimus in verbis Christi humilem deprecationem una cum experimento voluntatis humanæ.

Sed illud accuratius explicandum est, unde pendet omnium argumentorum solutio, quomodo cum intuitiva Dei visione potuerit consistere tristitia, deprecatio patientis, & Angelicæ consolationis officium. Canus de locis Theologis lib. xi. cap. 13. ait, gaudium utique ex Deo viso in voluntate necessario nasci, non secus atque ex sole lumen, & calorem ex igne: sed retraxisse aliquando solem radios suos, idest, in hominum Redemptione perficienda omnem voluptatem fuisse repressam, quam alias ex visione Dei proficisci naturæ ratio demonstrat. Addidit Christum licet habuerit essentiam beatitudinis, non tamen habuisse accidentia, quæ inde per se consequuntur. Docet etiam, quod fruitio sine gaudio potest intelligi, quemadmodum fruitur fructibus arboris, qui nullam ex eis capit ob morbum voluptatem. Concludit, quod Christus non solum videbat, sed etiam fruebatur, quamvis derelictus a Deo, omnique penitus solatio destitutus non gaudebat. Hæc eloquentis Theologi verbis sunt expressa.

Ec

Quam

Quamquam autem possit hæc sententia in nobis excitare amoris, & grati animi recordationem, cum anima Christi pro sua erga nos caritate sponte gaudii plenitudini renuntiasset, & vindicetur etiam illa Cani sententia a P. Serry cap. viii. Prologi Galeati, & Exercitatione de Christo xlviii. quibusdam Patrum testimoniis, & etiam Maldonati, Salmeronis, & Gregorii de Valentia confirmili expositione: nihilo tamen minus probari mihi non potest, quum fieri nequeat, ut voluntas participatione summi boni minime delectetur. Percipere præterea nequeo cur non sit gaudium, ubi amore perfecto bonum incommutabile possidetur, nec assentior frui infirmum arboris suæ fructibus, quando nullam ex iis capit delectationem. *Cum enim adest quod diligitur, etiam delectationem secum necesse est gerat*, inquit de Doctrina Christi. lib. 1. cap. 33. Augustinus. Ambrosius autem & Hilarius, ubi docent recessisse ab humana Christi natura irruente morte divinitatem, ita sunt accipiendi, ut Divinitas non adesser ad defensionem, & etiam hoc sensu delectationem subtraheret, quatenus gaudium animæ sese in superiori ratione contineret, neque in sensus diffunderet.

Expedita ergo est, magisque in Scholis probata ea sententia, quod anima secundum superiorem rationem, sive quatenus mens divinitati in se inspectæ adhærebat, omni momento fruebatur atque delectabatur; sed prout corporeo sensu recipiebat illatam cruce clavisque passionem, secundum rationem inferiorem, quam *sensualitatem* appellant, afficiebatur dolore; ut explicant in iii. Sent. dist. xv. Scholastici. Hoc autem non repugnare demonstrat eadem dist. S. Thomas, quod gaudium & dolor sint hoc pacto secundum diversam operationem, atque oppositum objectum, & minime ad invicem adversentur. Illis vero qui opponunt perpetuam ac plenam intellectualis potentiae delectationem ita animum absorbere, ut distrahi non possit, neque affici sensu ullo doloris; respondendum est, quod si persona habeat super omnes animi sui facultates absolutam potestatem, ut habebat Dominus Jesus Christus, quemadmodum pati ac mori potest subtrahendo omnipotentiam suam ne protegat assumptam infirmitatem, ita cohibere potest gaudium in mente, ne diffuset in sensus. Quod nequit in aliis hominibus evenire, propterea quod

tali potestate non præditi nec possunt libere irruentem mortem vitare, nec torrentem sistere voluptatis. Atque ob plenissimam hanc potestatem Salvator humani generis oblatus est, quia ipse voluit; & quia voluit, sequestravit in superiori ratione gaudium supernæ delectationis. Legite Tractatum Augustini xlix. in Joannem, & Opp. 3. superioris Cap. vi.

CAPUT X.

De Monothelitis, qui negaverunt in Christo distinguendam esse divinam, humanamque voluntatem.

HÆRETICI omnes, etiam ante tempora Heraclii, qui vel unam in Christo naturam, sive humanam, sive divinam, vel cum divinitate carnem absque anima, vel animam quoque sensitivam, sed mente ac ratione destitutam asseruerunt, Ebionitæ nimirum, Arianorum plures, Apollinaristæ, atque Eutychiani, negarunt in Christo Domino duplicem operationem, ac voluntatem, ideoque appellari possunt Monothelitæ. Ut enim constat ex Epistola Agathonis ad Constantinum relata Act. iv. Synodi sextæ, ex quo in Christo una statuatur natura, consequens est unicam quoque reperiri voluntatem. Peculiaris tamen Monothelitarum secta hæreticorum illorum est, qui duabus in Christo naturis admissis, aut expresse saltem non denegatis, unam voluntatem, & unam operationem in illo constituere moliti sunt: cujus sectæ exordia refert Maximus Martyr in Dialogo cum Pyrrho, & laudata Synodus Act. xiii., ad Conciliabulum Alexandrinum auctore Cyro coactum.

Fuit autem Monothelitarum antesignanus Athanasius quidam Jacobitarum Patriarcha, Eutychianorum dogmate imbutus: qui anno 629. congressum habuit cum Heraclio jam circumvento fallaciis Pauli hæretici Severiani, atque sensa Monothelismi Imperatori instillavit. Is consuluit Sergium Constantinopolitanum, & Cyrum prius Phasidis, postea Alexandria Antistitem, corruptusque Sergius etiam Cyrum illaqueavit. Tum Sergius fictis sub Mennæ nomine libellis, iisque transmissis ad Theodorum Episcopum Pharanitem, ad Paulum Severianum, & ad Georgium Paulianistam callide hæresim coepit disse-

feminare. Turbis propterea excitatis, data ad Honorium Epistola omnium dissensionum auctorem fecit Sophronium sanctissimum Ierosolymorum Episcopum; sed calumniam denudavit atque expunxit in epistola ad Petrum Illustrem sanctus Maximus. Traxit autem ad se idem Sergius quam facillime Heraclii animum, tum fama nominis sui, quæ plurimum apud Orientales percrebuerat, tum specioso titulo *unionis* inter utramque Christi naturam, tum denique execratione hæresis Nestorianæ, cui patrocinabatur impense Chosroas Rex Persarum hostis Heraclii infensissimus.

Heraclius anno Imperii sui 23. Monothelitis adhærens coegit Synodum quamdam Armenam, cui tamen, ne prohiberetur dogma duarum in Christo operationum, ac voluntatum obstiterunt sanctissimi Præsules Arcadius Archiepiscopus Cypri, Sergius alter Arcadii successor, & Joannes Alexandrinus cognomento Eleemosynarius. At Sergius, defuncto interim Honorio, cujus Epistolis falso errorem suum comprobari jactabat, circa annum 630. composuit *Ecthesim*, sive fidei formulam & expositionem, eamque nomine Heraclii vulgatam affixit valvis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, pro cujus approbatione anno 638. etiam Synodalem conventum coegit. At Imperator cum audiret de hac *Ecthesi* universalis Ecclesiæ quarimonias, in Epistola ad Joannem IV. qui eandem anno 641., ut Pagius animadvertit, illam proseripsit, contestatus est eandem *Ecthesim* neque a se dictatam fuisse, neque suo jussu compositam.

Defuncto Sergio anno 639. Pyrrhus eius successor aliam Pseudosynodum coegit pro *Ectheseos* confirmatione: sed postea in celebri cum Maximo conflictu se plane convictum confessus est, atque veniens ad limina Apostolorum initio Pontificatus Theodori abjuravit Monothelismum; quamquam rediens ad vomitum ab ipso Theodoro in Romana Synodo celebrata anno 648. damnatus est. Intrusus interea temporis in sedem Constantinopolitanam Paullus patrocinio Imperatoris Constantis, composuit *Typum*, seu Fidei formulam, in qua simulato pacis zelo silentium circa duplicem voluntatem servandum imponebat, deposita a templi valvis *Ecthesi*. *Typum* hunc damnavit Martinus in Synodo Lateranensi celebrata an. 649. Secret. 4. nam

Paullus prætextu componendæ dissensionis confirmabat doctrinam *Ecthesis*, atque dogma catholicum evertibat. Hunc *Typum* dictum Constantis, quoniam ipsius auctoritate editus fuerat a Paulo, & adversus Martini Clerique Romani damnationem ab illius Exarchis Theodoro & Olympio summa contumacia defensatus, Gabriel Vasquez, doctus alioqui Theologus, disput. 73. c. 1. ait fuisse quemdam Pauli discipulum, quem nonnulli confundunt cum Cyprio, recte ac lepide a Petro Constantio viro erudito in Vindic. Vet. Codd. c. 16. hac ratione reprehensus, quod possit eodem jure censeretur *Ecthesis* Heraclii quædam Sergii discipula, atque scelerosi *Typi* cognata. His auspiciis Monothelismus diversas fortunas subiit usque ad generalem Synodum sextam celebratam anno 680., in qua damnati iterum fuerunt Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, & Paullus Constantinopolitani, atque, plurium sententia, etiam Honorius Primus: perculsi quoque anathemate Macarius, Stephanus, & Polychronius adhuc viventes. Delata Concilii Acta, Agathone jam defuncto, ad Leonem II., is illa confirmavit, atque, ut fertur, dixit Anathema Honorio.

Brevi hac Monothelismi notitia præmissa, querimus an in Christo admittenda sit una tantum voluntas, an duplex; & si duplex admitti debeat, an duæ in Christo voluntates appellari debeant una voluntas *personalis*, ut contendebat Macarius. Præterea inquiremus an sit in Christo una tantum operatio, quam Monothelitæ appellabant *Theandricam*, idest, *Deo-virilem*, opinantes solam divinam naturam utpote superiorem agere, humanamque cum suis potentiis esse illius *organum*, atque instrumentum, & pati quidem ac moveri, sed omnem operationem esse divinitatis. De Honorio item, ejusque damnatione dicendum est capite, ne istud sit nimis prolixum, proximiori.

PROPOSITIO I. Dux sunt in Christo Domino voluntates.

De voluntate divina assentiuntur Monothelitæ: & quidem ait ipse Dominus Lucæ xxi. 34. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluiisti?* Perspicuum est enim, ut ait in disputa.

putatione cum Pyrrho S. Maximus, quod non quatenus homo hoc dixit, siquidem recte fuerat factus homo, sed quatenus Deus, qui varios modos providentiæ suæ circa homines demonstravit, quibus voluit illos ab erroribus abducere, sibi que aggregare. Rursus Joan. v. 21. ait, *Sicut Pater suscitavit mortuos, & vivificat; sic Filius, quos vult, vivificat*. Quo in loco sicut adverbium est comparationis inter duas personas eandem substantiam ac voluntatem habentes, quoniam solius Dei est quibus vult vitam præbere.

Probatur itaque de voluntate humana primo argumentis, quæ ex sacris literis collegit Agatho Papa in Epistola ad Constantinum, Heraclium, & Tiberium relata in Act. III. Synodi sextæ. Christus ut homo Matth. XXVI. 39. ita Patrem precatus est, *Pater, si possibile est transeat a me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*; sive ut legitur apud Lucam XXII. 42. *Non mea voluntas, sed tua fiat*. Hujus testimonii sententiam S. Ambrosius in II. libro ad Gratianum, & Comment. in Lucam ita declarat, ut Christus susceperit voluntatem nostram, quemadmodum ut homo suscepit tristitiam, atque in ipso fuerit voluntas hominis temporalis & voluntas divinitatis æternæ. Et S. P. Augustinus libro II. adv. Maximinum Ariantum c. 20. *Ubi autem dixit filius Dei, Verum non quod ego volo, sed sicut tu vis, quid te adjuvat quod tua verba subjungis, & dicis: Ostendit vere voluntatem suam subjectam suo Genitori? Quasi nos negemus hominis voluntatem voluntati Dei debere esse subjectam; & infra, In eo quod ait, Non quod ego volo, aliud se ostendit voluisse, quam Pater, quod nisi humano corde non potest. Numquam enim posset immutabilis illa natura quidquam aliud velle, quam Pater. Similiter Athanasius contra Apollinarem: Duas voluntates hic ostendit, humanam quidem, quæ est carnis, alteram vero divinam. Humana enim propter carnis imbecillitatem recusat passionem; divina autem ejus voluntas est prompta. De hac Athanasii sententia, recte ibidem Agatho: Qua declaratione quid potest cognosci verius? Videantur ibidem in collectione Harduini Tom. 3. alia Patrum testimonia ab Agathone producta, Gregorii Nysseni Libro II. contra Eunomium, Joannis Chrysostomi, Cyrilli Alexandrini, Hilarii, & aliorum.*

Urget etiam Pontifex Christi verba Joan. VI. 38. *Descendi de Cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me; & verba a Davide de Christo prolata Ps. XXXIX. 8. Scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam, Deus meus volui*. In quem locum affert sententiam Leonis scribentis ad Leonem Imperatorem, *Secundum formam servi non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus, qui misit eum*. Atque hæc omnia istam nobis argumentationem suppeditant: Voluntas a Verbo suscepta, temporalis, subjecta Deo, illique obtemperans est voluntas creata, & humana. In Christo fuit voluntas assumpta, & quæ Deo subjecta fuit atque obtemperavit. Fuit itaque humana, & creata voluntas in Christo.

S. Maximus aliud promittit ex Scripturis argumentum in Disputatione cum Pyrrho latine reddita a Turriano viro S. J. clarissimo. Infert autem S. Martyr duplicem in Christo voluntatem, ex quo plura in Evangelio facta Christi narrentur humanæ voluntatis signum certissimum. Primum ex porrecto ei in Gethsemani vino cum felle mixto, Matth. XXVI. 34. quod cum gustasset, noluit bibere. Sicut autem sitire non potuit nisi per humanitatem, ita hac sola noluit paratum vinum degustare. De ipso pariter in Evangelio scriptum est, quod volebat in Judæam ambulare, quia querebant eum Judæi interficere, quod ingressus domum neminem voluit scire, & non potuit latere, quod veniens ad discipulos ambulans supra mare volebat præterire eos, quod discipuli eidem dixerint, *Ubi vis, ut euntes paramus tibi comedere Pascha?* ac similia. Sicut enim, inquit Maximus, ambulatio proprietas est carnis, nec divinitas impotens est, neque terminis corporeis intercepta, & comedere Pascha est eorum qui sunt sub lege; ita voluntas ambulandi, sese abscondendi, implendique legem, est voluntas Christi, quatenus erat homo. Atque hæc fusiori stilo a Maximo explicata brevi syllogismo ita positionem nostram confirmant: Voluntas exercendi opera, quæ nequeunt convenire divinitati, est voluntas tantum humana. In Christo fuit voluntas exercendi opera, quæ non congruunt divinitati. Ergo fuit in Christo voluntas humana.

Tam Maximus, quam Agatho revincunt Monothelitas, etiam ex Christi morte, atque obedientia, de qua Apostolus ad Philipp. II. 8.

11. 8. *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Et Maximus quidem ita ratiocinatur: Aut volens obediuit, aut non volens. Si non volens, tyrannis, non obedientia dicetur: si volens, fuit itaque in illo voluntas hominis, quatenus enim Deus nec obediens fuit, neque inobediens. Agatho autem, *Quis a lumine veritatis* (inquit) *se adeo separavit, ut audeat dicere Dominum nostrum Jesum Christum voluntate sua divinitatis Patri obedisse, cui est equalis in omnibus, & vult ipse quoque in omnibus quod Pater?* Hinc petitur argumentatio a prima parum absimilis: quippe voluntas obediens voluntas humana est. Fuit in Christo voluntas obediens: Itaque fuit in Christo voluntas humana.

His accedunt Theologicæ argumentationes. Ac prima sit: Humana natura est prædita facultate intelligendi ac volendi. Ex quo Christus assumpserit humanam naturam perfectam, habuit humanam facultatem intelligendi. Igitur habuit etiam humanam facultatem volendi. De hoc argumento plura Sophronius in Synodo Lateranensi Secret. 2. pag. Ven. Edit. 111. Tom. VII. Agatho citata Epistola idem urget argumentum una cum definitione Synodi Chalcedonenſis Jesum Christum perfectum esse in divinitate, & perfectum in humanitate; quandoquidem perfecta natura non est, cui deest naturalis proprietas. Proxima est ratio petita ex damnatione hæresis Eutychianæ, de qua infra; nam si propter unionem quæ facta est in hypostasi non salvaretur differentia duplicis voluntatis, ut autumabant Monothelitæ, nec salvari potest differentia duarum naturarum, quam ob eandem rationem, idest, ob unionem factam in hypostasi denegabant Eutychiani. Stare in Christo differentia naturarum juxta confessionem Pyrrhi principio disputationis cum Maximo. Stare igitur debet differentia quoque voluntatum. Vide Tom. VII. Concil. Venetæ Collect. pag. 1176. Accedit argumentum tertium initio ab eodem Maximo propositum: Impium & absurdum est, eandem personam, & eadem voluntate, ante Incarnationem omnia ex nihilo fecisse, continere, & procurare, ac salubriter dirigere: & post Incarnationem cibum appetere, loca locis mutare, & omnia alia facere, quæ non nisi temporalia, ac mutabilia esse possunt. Est igitur impium, atque absurdum in Christo unam tantum voluntatem profiteri.

PROPOSITIO II. *Naturales* appellari debent duæ, quæ in Christo sunt voluntates.

Hanc thesim necessariam arbitror ad evitandam omnem Monothelitarum fallaciam. Nam quidam cum Macario unam in Christo voluntatem *personalem* dicebant, quidam cum Pyrrho unam *gnome*, aut sententia, quidam alii unam *habitudine* ac modo, quæ omnia eundem errorem olent. At non est in Christo una voluntas, siue *personalis* dicatur, siue una *gnome*, siue *habitudine*; sed voluntates duæ *naturales*; quod sic demonstro. I. S. Pater Augustinus adversus Julianum laudatus in sua Epistola ab Agathone hac præmissa laude, *Sapientissimus præco veritatis*, quid sit voluntas definit his verbis: *Motus animæ quid est, nisi motus naturæ? Anima enim absque dubio est natura. Quamobrem voluntas est motus naturæ, quoniam est motus animæ.* Et rursus: *Ex illo est voluntas, cujus est voluntas. Ab angelo scilicet voluntas angeli: ab homine hominis.* Cur ergo negas causas oculis res manifestas: ex natura hominis enasci hominis voluntatem? Hinc talis argumentatio depromitur: Naturalis dicendus est motus ex anima & natura indita sibi facultate proficiscens. Voluntas humana Christi est motus ex anima, atque ex natura hominis proprietate ac virtute sua proficiscens. Igitur voluntas humana Christi appellari debet voluntas hominis naturalis. II. In Christo Iesu duas naturas cum Catholicis Monothelitæ profitebantur, divinam, & humanam. Divinitas autem non habet, quod ad naturæ rationem attinet, voluntatem humanam, neque humanitas habet naturaliter voluntatem divinam. Est ergo voluntas humana naturaliter diversa a voluntate divina. III. Homo natura sua est rationis particeps, atque liberæ potestatis. Libera potestas voluntas est: Igitur homo est natura sua præditus voluntate; ideoque Christus Dominus cum sit verus homo, habet voluntatem, quæ est naturaliter voluntas hominis.

Oppugnemus nunc Monothelitarum machinamenta. I. Etiamſi Christus sit unus ratione hypostasis seu personæ, cum duas habeat naturas, dici nequit habere unam voluntatem *personalem*. Si enim propter unitatem personæ una dici debeat voluntas, cum in sancta Trinitate tres sint personæ divinæ, dicendum foret tres existere in Deo *personales* voluntates. Hoc autem, inquit Agatho, est

est maxime alienum ac valde profanum, cum una sit voluntas, ubi est una natura. Nequit ergo dici propter unitatem hypostasis una natura *personalis*. Deinde aliud est dicere quod sit in Christo una persona volens & operans, aliud quod sint duæ voluntates, ac duæ operationes: nam unitas operantis ac volentis sumitur ab unitate personæ, quoniam persona vult, ac persona operatur; sed unitas operationis ac voluntatis sumitur ab unitate naturæ: nam a *forma*, ut inquiunt scholæ, desumitur vis, seu principium *quo* elicativum. Ut ergo propter unitatem Personæ appellatur Christus unus volens; ita propter naturarum differentiam debent dici duæ in Christo *naturales* voluntates. II. Nequit in Christo statui una voluntas *gnome*. Enim vero, aut *gnome* substantia est, aut sententia. Si est substantia ac natura, cum in Christo duæ substantiæ ac naturæ sint, necesse est ut duæ sint juxta *gnomen* voluntates. Si vero *gnome* sententia est, uti agebat Pyrrhus, & quidem sententia cum consultatione atque electione: *gnome* aut ipsa voluntas erit, aut quod ex voluntate promanat. Ut ergo nequit dici voluntas, aut una motu voluntatis, nisi ubi est una natura, ita dici nequit una voluntas *sententialis*. III. Statui non debet in Christo una voluntas secundum modum atque *habitudinem*. Talis quippe *habitus* vel afficit ipsam voluntatem, vel personam, vel naturas, vel tantum respicit objecta. Hoc postremum si dixeris, debes voluntates complures statuere; sed hæc habitudo actus multiplicat, non facultates. In divina autem natura ac hypostasi nulla excogitari potest affectio. *Habitus* itaque solam naturam humanam potest afficere. Non ergo debemus in eadem Persona, cui inest natura humana ac divina, asserere unam *habitudinem* voluntatem.

PROPOSITIO III. Non debet in Christo propugnari una duntaxat operatio.

Demonstratur productis hætenus argumentis. Ut enim unitas voluntatis, ita unitas operationis unius naturæ argumentum est. Ait enim Basilus contra Eunomium, *Quorum operatio una est, horum essentia una est*: & e contra Damascenus libro III. de Fide cap. 35. *Quorum enim diversa natura est, horum est diversa actio*. Addo argumentum S. Martini in Synodo Lat. Secretario III. Si una est operatio illa *Deo virilis*, quam profitebantur Monothelitæ, aut simplex est, aut compo-

ta, aut naturalis, aut *personalis*. Non *simplex*, alias & Deus Pater habebit propriam illam operationem, & operabitur & ipse operatione illa *Deo-virili*, idest, divino humana. Non *composita*, quoniam Filius esset alienæ a Patre substantiæ, & operationis, non habente Patre operationem illam compositam. Non est *naturalis*, alioqui caro erit consubstantialis Deo Verbo, utpote naturaliter habenti eandem operationem. Non denique una *personalis*, quia persona Verbi non est Patri extranea secundum modum operationis. Non est ergo in Christo operatio divino humana, quæ sit indivisa, & una tantum. Vide Tom. VII. Conc. Venet. Collectionis pag. 194. Adjiciam alterum argumentum ex Maximo in conflictu cum Pyrrho: Cum naturalia naturis convenire debeant, fieri non potest, ut naturæ creatæ, & quæ cœpit esse, operatio, sit non creata, & sine principio, atque infinita, creatrix, & conservatrix: vel naturæ non creatæ, & principio carentis sit operatio creata, & cœpra ac terminata, & quæ ab alia natura dissolvi queat, & conservetur. Oportet autem ut illa operatio *Deo-virilis* a Monothelitis asserta vel creata sit, vel increata, siquidem nulla penitus cogitari potest intermedia. Igitur si creata dicatur, non erit operatio naturæ, principio carentis, & infinitæ: si autem in creata non erit operatio naturæ quæ cœpit esse: ideoque repugnat, quod statuatur in Christo unica operatio *Deo-virilis*.

RESPONDETUR MONOTHELITIS.

Oppones 1. S. Dionysius in Epistola ad Cajum ait: *Deo viro factio, unam quamdam theandricam, seu Dei virilem operationem expressit in vita*.

Resp. S. Martinus in Concil. Lat. Secret. III. testimonium Dionysii falsidicos luculenter ostendere Monothelitas, & mentitam esse iniquitatem sibi, lectum enim a Pascasio notario inventum est in Græco haberi, *Καὶ τὴν τὴν αὐτοῦ θεοειδήσαν ἰσχύειν*, novam quamdam theandricam operationem. Commutavit ergo Cyrus novam in unam. Respondetur 2. cum Maximo Dionysium demonstrare novam atque mirabilem Christi conversationem secundum unionem inexplicabilem & arcanam. Illa autem vox *novæ operationis* thean-

theandrica quadam per numeratas naturas circuitione earundem operationes commonstrat. Si enim operatio illa nova ac theandrica foret naturaliter una, cum sint eadem opera Patris & Filii, inspecta natura divinitatis foret in Patre illa eadem operatio theandrica, quod est absurdum atque repugnans.

Opp. 2. Cyrillus Alexandrinus libro iv. in Joannem scribit fuisse in Christo *unam quamdam operationem per ambas naturas*.

Resp. S. Cyrillum non dixisse *unam naturalem* operationem divinitatis Christi, & humanitatis ejus, sed *unam* operationem divinam, & paternam; intendebat enim demonstrare unam esse divinitatis sine carne, & cum carne operationem, quæ tam Patri, quam Verbo incarnato essentialiter insit: siquidem Verbum etiam post incarnationem habet eandem operationem communem cum Patre incorporee operante, etiam si Verbum etiam tactu carnis ipsa miracula cum Patre corporaliter operetur. Hæc est responsio Maximi, & aperte quadrans verbis Cyrilli dicentis: *Cum principes Synagoga filiam suscitavit, dicens, Filia surge, apprehendit manum ejus, ut scriptum est: eam nempe omnipotenti suo jussu ut Deus, & rursus tactu sanctæ carnis vivificando, unam & congeneram per hæc ambo ostendit operationem*.

Opp. 3. Humanitas Christi erat instrumentum divinitatis, ut inquit idem Cyrillus in dialogo de Incarnat., & S. Athanasius Orat. iv. contra Arianos. Instrumenti autem, & causæ principalis eadem est operatio.

Resp. Eandem esse operationem causæ principalis atque instrumenti, quotiescunque illud aut ejusdem naturæ est cum causâ principē, aut suapte indole est iners, passivum, atque sine propria energia, juxta impressum sibi motum, actioni applicatum. Diverſam tamen esse utriusque causæ instrumentalis, & principalis operationem, quum illud differentiam habet naturæ suæ, neque iners est, ac passivum, sed suamet præditum efficientia. At agebat Pyrrhus: Nonne quodlibet instrumentum recipit motum ab alia causâ? Patitur ergo, non agit. Respondet S. Maximus, operationem ac motum humanitatis dici a Patribus passionem propter rationem ipsi inditam a causâ omnium effectrice; omnia enim, quæ ex Deo sunt, motum subeunt, utpote quæ non sunt ipsa per

se motus, aut ipsa per se potestas; appellari tamen etiam proprietatem, quatenus soli illi naturæ, & non aliis inhaeret; energiam ac potestatem, in quantum cum divino motu motum exercet proprium, & etiam qualitatem, in quantum est virtus quædam effectrix. Hæc Scholastici explicant distinguendo in eadem humanitate rationem instrumenti, & rationem naturæ: ratio instrumenti dicitur comparate ad divinitatem, ratio naturæ respectu humanarum operationum: ut instrumentum recipit motum; ut natura exerit motum proprium; atque operatur.

Opp. 4. S. Clemens Alex. in vi. Stromatum scribit: *Voluntas enim erat solius divinitatis*.

Respondeo loqui Clementem de ipsa Dominica Incarnatione, quam dicit peractam voluntate solius divinitatis, nec fuisse opus motus carnalis, sive ordinis & consecutionis nuptiarum.

Opp. 5. Nequeunt in Christo propugnari duæ voluntates, aut duæ operationes *naturales*. Igitur una tantam sive personalis dicatur, sive secundum *habitudinem*, sive *deordixi*, ac *Deo virilis*. Prob. ant. I. quoniam quod est naturale, non est liberum, sed necessarium: voluntas autem libera potestas est, & operatio pariter rationalis naturæ libera potestate exercetur. II. Si daretur voluntas naturalis, naturale foret omne peccatum, quum nullum peccatum absque voluntate patretur. III. Dei, ac Sanctorum eadem voluntas est, nec tamen est eadem natura: consistit itaque una eademque voluntas cum naturarum differentia.

Respondeo falsum esse antecedens: ad cujus priorera ac proximam probationem dicimus naturale esse quicquid naturæ est inditum, proprium, & concreatum, & naturale etiam appellari quod non est in natura intelligente invitum, ut inquit Cyrillus in tertio Capite contra Reprehensiones Theodoret. Priori itaque sensu quod naturale est, appellatur necessarium, idest, anteverrens liberam electionem; & secundo sensu naturale est, quod ex proprietate naturæ cum libera electione procedit: cujusmodi est peccatum: quare *homonymia* fallere student Monothelitæ. Ad tertium vero respondetur unam esse voluntatem Dei, & Sanctorum ejus comparate ad id quod volunt, non ad ipsam voluntatem substantialem, atque effectricem.

Opp.

Opp. 6. Christus est una persona. *At operationes personarum sunt*, sive ut fert per-
vulgatum adagium, *suppositorum*. Una ergo
persona unam infert operationem: ideoque
aut Monothelismum profiteri debemus, aut
hæresim Nestorianam.

Respondeo falsam esse illationem; nam
ex quo actiones sint *suppositorum*, con-
sequitur unam esse personam operantem,
non unam esse operationem personæ.
Operatur enim qui subsistit, sed *subsi-*
stentia est modus existendi, non principium
elicitivum operationis, ut supra exemplo san-
ctæ Trinitatis demonstratum est.

Opp. ultimo. Si duæ voluntates statuuntur
in Christo, erunt ad invicem contrariæ ac re-
pugnantes; per divinam quippe mortem ele-
gerat, quam humana voluntate refugiebat.

Resp. majorem consequi ex Monothelismo
repugnantiam; siquidem inde sequitur eam-
dem voluntatem elegisse simul mortem, eam-
que horruisse. In Catholicorum autem sen-
tentia, fuit in Christo voluntas divina mortem
præcipiens, voluntas humana divinæ subjecta,
& obtemperans, experta tamen affectione
sensuum horrorem mortis humanitati conna-
turalem. Neque talis sensuum affectio ar-
guit in duplici voluntate contrarietatem;
quoniam divina non præceperat mortem
absque ullo dolore subeundam; neque
pœna ita rationem pervertit, ut humana
voluntas obtemperaret invita, sed hæc sem-
per præsetulit in infirmitate carnis invictam
spiritus fortitudinem: quare ait Marci xiv.
38. *Spiritus quidem promptus est, caro vero*
infirma. His lucem afferent quæ diximus sub
finem Capitis præcedentis.

Sed dices; Ergone abjicimus operationem
Theandricam, quam deprædicabant Mono-
thelitæ?

Respondeo, *Theandricas* operationes etiam
nos appellare, sed non unam atque indivi-
sam. Est utique Christus Deus homo; &
consequenter omnis ejus operatio *θεανδρικὴ*,
eo sensu quod sive principium operationis
esset natura divina, sive humana, omnis ope-
ratio erat *Dei-hominis*. Sed quoniam, ut di-
ximus, nulla operatio proprie dicitur *perso-*
nalis, sed appellanda est naturalis, illam
proprie *Theandricam* operationem vocamus,
quæ est ab utraque natura efficienter, ut
miracula patrata virtute divinitatis, & tactu
carnis. Alias omnes appellabimus operatio-

nes aut divinas, aut humanas, prout natu-
raliter ab una, vel altera natura prodierunt;
sic ambulare, dormire, manducare, humana
operatio est; dare Spiritum sanctum, & pec-
cata dimittere, operatio divina. At propter
unionem hypostaticam utraque natura sem-
per operabatur cum altera conjunctim, &
humana semper ad nutum ac regimen divi-
nitatis; quamquam non esset quælibet opera-
tio utriusque naturæ proprietas, vel effectus.

C A P U T XI.

*Queritur an Honorius Primus adhaerens
Monothelitæ.*

AGGREDIMUR quæstionem ob varia
Doctorum placita celeberrimam, ne-
que spectantem ad solam Monothelitarum
historiam, verum etiam ad Romani Pontifi-
cis auctoritatem vindicandam. Præsertim
quippe exemplo Honorii, cujus damnationem
legimus in vi. Synodo, posse Romanum Epi-
scopum in hæresim cadere, & damnari a Ge-
nerali Concilio, nituntur probare Magdebur-
genes, & Novatores alii communiter. Eo-
dem utuntur Assertores Libertatis Cleri Gal-
licani, ut propugnent Concilium esse supra
Papam. Hinc etiam gestiunt Janseniani, ut
defendant posse Pontificem errare in defini-
tione *facti dogmatici*. Oportet autem in hac
gravi controversia distinguere quæstionem de
Honorii doctrina, an scilicet in Rescriptis
ad Sergium Monothelismum probaverit, &
quæstionem de lata in ipsum a Synodo VI.
sententia excommunicationis, nempe utrum
hæc fuerit jure, atque auctoritate prolata.

Quantum ad priorem quæstionem attinet,
habemus innumeros defensores Honorii, Joan-
nem Papam IV., S. Maximum, Anasta-
sium Bibliothecarium, Bellarminum, Baro-
nium, aliosque accurate laudatos ab Anto-
nio Dezallier in Historia Monothelitarum.
Ex nostratibus permulti hoc argumentum
pertractarunt, sed præ ceteris Christianus
Lupus in dissert. de vi. Synodo, Joannes
Laurentius Czepanski in Controv. Sæculi
vii. & Bernardus Desirant in libro, cui
titulus, *Honorius vindicatus*. Is erudite de-
monstrat aliam fuisse Epistolam Sergii scri-
ptam ad Honorium, aliam vero exhibitam
in vi. Synodo; & illam quidem sensu Ca-
tholicam, eaque arte conscriptam, ut vide-
retur

retur tantum directa ad penitus extirpandam hæresim Nestorianam, atque Eutychianam: ideoque Papa illam probando, etsi male ei cessit, bono Ecclesiæ provide consulebat. At Sergii Epistola in Concilio perlecta aperte Monothelismum tradebat; ac propterea Patres existimantes hanc ab Honorio probari, latente fraude decepti anathema in ipsum Pontificem intorserunt. Demonstrat id Desirantius exacta Epistolarum omnium, Actuumque Synodaliū collatione; & notas viri docti inseruerunt Tomo iv. Anastasii Bibliothecarii Romanæ Editionis Curatores. Verum si nimiam erga Sergium conniventiam, neque omnino opportunam cœconomiam velis in Honorio reprehendere, aut sententiam aliquam non recte expressam, quæ tamen fidem non maculaverit, earum id arbitror præjudicii afferre Apostolicæ Sedis auctoritati.

Cum a sententiam in Honorium prolatam variæ sunt Scriptorum opiniones. Nam Pighius censet exemplaria sextæ Synodi fuisse a falsariis corrupta. Anastasius Bibliothecarius in Epistola ad Joannem Diaconum ait Synodum recipiendam esse usque ad prolationem tantummodo canonum. Canus, Combesius, Petitdidier inquirunt, distinguendum esse in Pontifice quod spectat ad privatam hominis excellentiam, & quod pertinet ad Pontificis dignitatem, sive id quod scribit, ut privatus doctor, & quod profert ad confirmandam fidem ex Cathedra: prioris generis esse Epistolam Honorii ad Sergium, errori proinde obnoxiam, & iudicio Ecclesiæ subijciendam. Intrusum in Acta vi. Synodi Honorii nomen putant Baronius, Binius, Bellarminus, Frassen, & alii. Errasse præfatam Synodum errore facti, quod ex mala ac sinistra informatione in Pontificem telum contorserit, scribit lib. 2. de Ecclesia Turrecremata, atque posse hoc pacto generale Concilium errare ipse Bellarminus non diffitetur. Damnatum Honorium cœconomia quadam ad retundendam Monothelitarum audaciam, eo quod Honorii erga Sergium comitatem Monothelismus præaltas radices fixerat, innuunt præ ceteris noster Lupus disert de Syn. vi. c. 4. Antonius & Franciscus Pagi Sæc. vii. Dezallier in viii. Scrutinio. Præcipua horum Doctorum momenta producam infra in solutione objectorum.

PROPOSITIO L Honorius Primus in
Berti Theol. Tom. V.

fuis ad Sergium Epistolis nulla ratione Monothelitis adhæsit.

Demonstratur i. ex Epistola Joannis Papæ ad Constantinum edita a Sirmondo, ubi Pontifex pro Honorio exornans Apologiam ait: *Secundum hunc igitur modum jam dictus decessor noster prænominato Sergio Patriarchæ scripsisse dignoscitur, quia in Salvatore nostro duæ voluntates contrariæ, idest, in membris ipsius penitus non consistunt, quoniam nihil vitii traxit ex prævaricatione primi hominis. In nobis enim, non in eo cooptatur quod scriptum est, Scio quia non habitat in me, idest, in carne mea bonum. Et infra: Hinc ergo hæ duæ contrariæ voluntates mentis, & carnis, quas Apostolus docet, in nostro nequaquam Salvatore fuerunt, eo quod hic luctaminis stimulus ex prævaricatione protoplasti sumpsit initium, quoniam a Redemptore nostro natura suscepta est, non criminis culpa. Maximus pariter in Epistola ad Marinum inquit: Honorium etiam Romanum Papam non diffiteri reor in Christo voluntatum qualitatem in Epistola, quam scripsit ad Sergium, eo quod unam dixerit voluntatem; sed potius confiteri, & hanc fortassis etiam constabilire. Nam hoc non in reprobationem dixit humane Salvatoris, & naturalis voluntatis: sed quod nullatenus conceptionem ejus, quæ fuit sine semine, vel incorruptam nativitatem præcesserit voluntas carnis, vel cogitatio vitiosa. Et rursus: Per id vero, quod ait non esse voluntatis ejus diversitatem, contrarium vel repugnans quid non eum habere perhibet, sed conveniens, & prorsus unitum ex toto. Unde cum nostram quidem naturam de divinitatis voluntate dicit assumptam, unius mentionem facit. Illud autem quod introducit, Non vero facere voluntatem meam, in medium verbo præponit omisso numero. Non sunt, inquit, hæ diversæ voluntatis, idest, contrariæ atque adversatrici. Ex quo duas secundum naturam existere in Salvatore voluntates manifeste colligitur. Si enim contrariam non habuit, naturalem habuit tanquam homo. Idem Maximus in disputatione cum Pyrrho Epistolam Honorii objiciente, inquit: Quis fuerit fide, & auctoritate dignus Epistolæ hujus interpret, qui eam ex persona Honorii scripsit, adhuc superstes, & qui totum Occidentem cum aliis virtutibus, tum dogmatibus fidei Christianæ illustravit, an ii, qui Constantinopoli, quæ ex corde erant loquebantur? Et latente Pyrrho majore fide*

esse dignum, qui Epistolam Honorii composuit, nempe Joannes, subdit Maximus: *Is igitur ipse, quum ad Divum Constantinum Imperatorem ex persona S. Papæ Joannis de hac Epistola scriberet, dixit, unam voluntatem dicimus in Domino, non divinitatis ejus, & humanitatis, sed humanitatis solius. Cum enim Sergius scripisset, quod quidam duas voluntates in Christo contrarias dicerent, diximus Christum non duas voluntates contrarias habuisse, carnis, inquam, & spiritus, sicut nos habemus post peccatum, sed unam tantum, quæ humanitatem ejus significabat.*

Hinc pro defensione Honorii validissimum argumentum depromo. Dum ait Honorius admittendas non esse in Christo duas voluntates, ex testimonio Secretarii ejus, qui conscripsit Responsum ad Sergium, & literis mandavit sensum doctrinamque Pontificis, cui proculdubio major adhibenda est fides, quam Græcis Constantinopoli commorantibus, & maxime Monothelismo infectis, quales fuerunt qui Patribus vi. Synodi exhibuerunt Honorii Epistolas in græcum a se ipsis conversas, docuit tantummodo non fuisse in Christo voluntatem repugnantem rationi, sive luctam concupiscentiæ ex peccato originali promanantis, sed naturalem voluntatem, quæ naturæ humanæ proprietas est, minime denegavit, sed potius constabiliavit. Qui autem in Christo negat solum voluntatem repugnantem rationi, quæ est lex membrorum derivata ex propagatione peccati, propugnatque naturalem voluntatem ex humana natura prodeuntem, nihil habet cum errore Monothelitarum affinitatis. Igitur Honorius nequaquam ipsis Monothelitis adhæsit.

Huic argumento tam invictis testimoniis firmato, ut Pyrrhus recitatis a Maximo verbis Joannis penitus obmutuerit, addamus alterum ex Honorii Epistolis depromendum. In priore Epistola ad Sergium relata Act. xii. Synodi vi. inquit Pontifex, *Unde & unam voluntatem fateamur Domini nostri Jesu Christi, quia profecto divinitate assumpta est nostra natura, non culpa; illa profecto, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitata.* Ait deinde abstinendum esse a vocabulo unius, aut geminæ operationis hanc rationem proferens, *Ne parvuli aut duarum operationum vocabulo offensi sectantes Nestorianos nos vesana sapere arbitren-*

tur; aut certe si rursus unam operationem Domini nostri Jesu Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutychianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur. In fine Epistolæ hortatur, *Ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes unum nobiscum Dominum Jesum Christum filium Dei vivi Deum verissimum in duabus naturis operatum divinitus, atque humanitus fide orthodoxa, & unitate catholica prædicetis.* Ex prioribus verbis apparet veram esse interpretationem Joannis iv. & Maximi Martyris, de qua supra; nimirum Honorium statuisse unam voluntatem humanitatis, reiciens voluntatem contrariam ortam ex luctamine carnis. Ex verbis secundo loco recitatis, liquet Papam noluisse admittere duas operationes in sensu Nestorii, neque unam operationem in sensu Eutychetis, quod audierit a Sergio horum hæreses iterum suscitari. Ex postremis constat Honorium afferere Unum operantem, sed operantem divinitus, & humanitus. Itaque sancta Pontificis intentio fuit omnem aditum præcludere Nestorianis, & Eutychianis, & contra illos negare duas operationes *personales*, contra istos negare unam operationem *naturalem*, ratus propterea reticendum esse vocabulum unius, vel geminæ operationis: unius, ne quis inferret unam esse in Christo naturam; geminæ, ne quis putaret duas esse in Christo personas; execratus perniciosas hæreses jam pervulgatas, & ignorans novam, ac tunc primo serpentem. Eadem Pontificis intentio apparet ex altera Epistola relata Act. xii. Synodi vi. ubi ait, *Auferentes scandalum novellæ adinventio- nis, non nos oportet unam, vel duas operationes definientes prædicare; sed pro una, quam quidam dicunt, operatione oportet nos unum operatorem Christum Dominum in utrisque naturis veridice confiteri: & pro duabus operationibus ablato geminæ operationis vocabulo, ipsas potius duas naturas, idest, divinitatis, & carnis assumptæ in una Persona unigeniti Dei patris, inconsuse, indivise, atque inconvertibiliter nobiscum prædicare propria operantes.* In his patet Honorium, quamquam iterum prohibet vocabulum unius aut geminæ operationis, aperte tradere Verbum in duabus naturis operari, atque duas ipsas naturas esse in una persona, quæ propria utrique sunt operantes.

Fabricatur ex his consequens argumentum. Non debet Monothelitis adnumerari, qui duntaxat in Christo denegat voluntatem carnis cum ratione pugnantem: qui prohibet ne admittantur geminæ operationes in sensu Nestorii, idest, a duabus personis elicite, aut una operatio in sensu Eutychetis, scilicet, ab una natura prodiens: qui denique profitetur unum esse operantem ratione hypostasis, sed operari in duabus naturis, & ipsas duas naturas in unitate personæ operari *sibi propria*, ideoque naturam humanam non esse organum tantum vel instrumentum divinitatis, neque moveri ac pati duntaxat, quemadmodum Monothelitæ affirmabant, sed exequi revera operationes humanas. Atqui Honorius hæc omnia apertissime tradidit: Igitur Honorius non debet Monothelitis adnumerari.

Proferam tertium argumentum etiam præcedentibus robustius, quod erudite versat Dezallier. Macarius Monothelita Act. 2. Synodi VI. affirmavit suam de una operatione sententiam fuisse definitam a Synodo Chalcedonenſi. Tunc Antiochus Notarius Synodi protulit librum Chalcedonenſis Concilii, ac perlecta fuit Epistola S. Leonis Papæ ibidem inserta ac probata, & recitatus hujusmodi Leonis textus: *Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit: Verbo quidem operante quod Verbi est, carne autem exequente quod carnis est; & horum unum coruscat miraculis, aliud vero succumbit injuriis.* Hoc textu recitato exurgentes Apostolicæ Sedis legati exclamarunt: *Ecce, benignissime Domine, manifeste duas naturales operationes, inconfuse, & indivise in Domino nostro Jesu Christo præsens sanctissimus prædicat Pater.* Atque his annuit Synodus universa. Honorius Papa in 2. Epistola paullo ante verba superius citata ait: *Quantum ad dogma Ecclesiasticum pertinet, utraque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas cum alterius communione operantes, atque operatrices confiteri debemus, & divinam quidem, & quæ Dei sunt operantem, & humanam, quæ carnis sunt exequentem, non divise, neque confuse, aut inconvertibiliter Dei naturam in homine, & nec humanam in Deum conversam edocentes.* Conferas Honorii, ac Leonis verba, & nihil in uno adinvenias, quod non sit eadem prorsus ratione expressum in altero. Omnino consimilia

sunt verba Agathonis in Epistola adversus Monothelitas.

Argumentum, quod hinc eruitur, est hujusmodi. S. Leo Papa accensendus non est Monothelitis, & manifeste duas in Christo operationes asseruit, quoniam ait utramque formam agere in Christo quod proprium habet, cum alterius tamen communione, inconfuse, & indivise, quia una natura est alteri hypostatice conjuncta. Atqui hoc idem scribit Honorius; igitur Monothelitis nec Honorius connumerandus est, duasque in Christo naturales operationes manifeste propugnat: conveniunt enim verba verbis, & sententiæ sententiis. Neque dicas, quomodo propugnat quod prohibet confiteri? Nam dixi prohibere vocabulum geminæ operationis in sensu Nestorii, in quantum videbatur parvulis atque imperitis per illud duas in Christo statui personas. Neque repugnat idem vocabulum juxta diversum sensum rejici ac probari. *Homousion* quippe minime recipit Synodus Antiochena damnans Samosatenses, & consecra- vit Nicæna contra Arianos: *Unum e Trinitate passum* in sensu Eutychianorum noluit asserere Hormisdas, quod in sensu Catholico definierunt Joannes II. Vigilius; & V. Synodus *Deipare* nomen contra Eutychetem satius duxit reticendum, etiamsi contra Nestorium jure merito fuerat receptum. Itaque geminam operationem noluit Honorius pronuntiare adversus Nestorianos, quam minime reprobasset in sensu Catholicorum.

RESPONDETUR ADVERSARIIS.

Opp. I. Honorius unam in Christo voluntatem propugnavit: inquit enim, *Unam voluntatem fateri Domini nostri Jesu Christi.*

Respond. Honorium appellare unam voluntatem Christi per exclusionem duplicis voluntatis humanæ, quarum una sit voluntas spiritus, altera carnis, & repugnans rationi; non per exclusionem duplicis voluntatis divinæ, & humanæ. Liquet hæc responsio ex productis Joannis Papæ, & Maximi testimoniis, necnon ex ipso Epistolæ Honorii contextu. Post illa enim verba, statim ait: *Quia profecto divinitate assumpta est nostra natura, non culpa, &c.* Quid enim ex ista causali legitime infertur? nisi istud tantum, non ergo habuit Christus stimulum luctaminis, & quod habitat in carne peccatum vo-

luntatem scilicet abreptam a sensibus, atque adversus spiritum incitatum. Hac itaque vera, firmissimaque responsione prior illa argumentatio refellitur. Præterea probabilitate non caret, quod in Epistola Honorii *novam* scriptum fuerit, non *unam*; ac falsarios Monothelitas Epistolam corrupisse. Nam adulterasse consimilia Dionysii verba diximus capite præcedenti, & videtur Honorius eadem Dionysii sensa usurpasse. Neque sola ducimur, quæ plerumque fallit, conjectura, sed etiam ratione constanti. Primo namque prohibet Honorius in utraque epistola unius, vel geminæ operationis vocabulum, ideoque unius etiam vel geminæ voluntatis: neque credibile est illum asserere, quod ne alii pronuntient tam stricte mandat. Monothelitæ ergo depravatis verbis Honorii illum tanquam virum inconstantem, qualem habuit Constantinus Pogonatus, temere traduxerunt. Sed accedit firmior ratio. Enimvero cum Roma Constantinopolim profectus esset Anastasius Abbas, ut scribit Maximus in Epistola ad Marinum, contestatus est, *Eum, qui hanc epistolam per iussionem Honorii latinis dictaverat dictionibus, Dominum videlicet Abbatem Joannem sanctissimum Symponum, affirmasse, quod nullo modo mentionem in ea per numerum fecerit unius omnimodis voluntatis, licet nunc hoc sit fictum ab iis, qui hanc in græcam vocem interpretati sunt.*

Opp. 2. Monothelitæ affirmabant unum Dominum Jesum Christum omnia fuisse operatum media humanitate. Atque hoc idem scripsit Honorius iis verbis, *Confitentes Dominum Jesum Christum Mediatorem Dei & hominum operatum divina media humanitate Verbo Dei naturaliter unita.*

Resp. omnes Catholicos profiteri quod Verbum incarnatum operabatur etiam divina conjunctum, & media humanitate, ob communionem. Hæresis utriusque naturæ & hypostaticam unionem Monothelitarum in hoc sita est, quod vellent omnia Christi opera initium habere a divinitate, tanquam a principio proximo, & naturali, ac humanitatem moveri tantum & pati, neque alio pacto esse in qualibet operatione *cooperariam*, nisi ut organum & instrumentum, non ut naturam exequentem quæ sua sunt. Hanc esse Monothelitarum doctrinam constat ex Pyrrho in disput. cum Maximo, ex Theodoro Pharanitano in Seret. III. Synodi Lateranensis, & ex Maca-

rio in Act. viii. Synodi Sextæ. Satis de his actum disputatione præcedenti. Porro Honorius non ita de Christi humanitate locutus est: sed ait utrasque naturas in uno Christo naturali unitate copulatas esse operantes, & operatrices. Ait divinam naturam operari, quæ Dei sunt. Ait naturam humanam, quæ sunt carnis fuisse exequutam. Ubi ergo inquit unum operatorem Dominum nostrum Jesum Christum fuisse divina operatum media humanitate, non excludit operationem humanitatis, neque huic tribuit tantummodo passionem, uti fecerunt Monothelitæ.

Opp. 3. Honorius dum negat in Christo duas voluntates contrarias nihil ait, quam quod Macarius in confessione fidei suæ recitata in Act. viii. Synodi vi. Aut ergo Macarius Monothelita non est, aut est etiam Honorius.

Resp. non deesse, qui putent Macarium damnatum fuisse ob pervicaciam, animumque protervum, quod nunquam voluerit admittere vocabulum geminæ voluntatis, aut operationis, etiam si in re parum a catholico dogmate recederet. At Honorius, si adhuc latentem sensum Monothelitarum percepisset, nec Sergius tantum ostentasset zelum præfocandi germina iterum erumpentia hæresis Nestorianæ, nequaquam vocabulum illud repudiasset, cum duas naturas operantes sibi propria manifeste confiteatur. Verum negandum est quod Confessio Macarii cum Epistola Honorii conveniat: ubi enim ille explodit voluntates contrarias, etiam negat humanam naturam exequi quæ carnis sunt, tradens fuisse dumtaxat *mobilem ac motam, eique tribuendam esse solam passionem, totam denique conspersionem nostram adimpleri una & singulari voluntate divina.* Omnia ipsius Macarii verbis sunt contracte explicata. Miror autem Jueninum Tom. iv. Instit. pag. 198. & nonnullos alios asserere quod Honorius negans in Christo duas voluntates contrarias minime attenderit ad voluntatem, quæ in nobis est post peccatum, quum habeamus irrefragabile testimonium Joannis productum supra in primo argumento, & contextum ipsius Honorii allatum in argumento secundo.

Opp. 4. Iisdem prorsus verbis ac sententiis constant Epistolæ Honorii, & Epistolæ Sergii ad ipsum Honorium, ad Cyrum, & ad Sophronium. Si ergo Sergius Monothelita est; est jure eodem Honorius.

Resp. plura quidem simul a Catholicis atque

que ab hæreticis interdum proferri, atque, ne ab hac quæstione digrediar, tam Monothelitas, quam Honorium affirmasse Verbum *inconvertibiliter, & inconfuse* fuisse operatum, contrariam non habuisse voluntatem, divinamque naturam media humana quæ Dei erant perfecisse, atque similia his quamplura; sed Honorius confitetur utrasque naturas operantes, atque operatrices, neque ait humanitatem esse duntaxat organum motum & mobile, quod Sergius, ceterique Monothelitæ tradiderunt. Sergius præterea Dorensem Episcopum, aliosque Catholicos dire vexando prodidit silentii sui iniquissimam causam. Addo cum Desirantio Epistolam Sergii ad Honorium non continere aperte Monothelismum, & longe esse diversam ab illa, quæ in sexta Synodo fuit producta, atque ab iis, quæ ad Cyrum & Sophronium fuerunt conscriptæ: immo epistolam illam etiam ut legitur in actis vi. Synodi in se inspectam, & ab aliis Sergii Epistolis sejunctam, ab hæresi posse purgari propugnat differt. xxvii. suarum Prælectionum eloquentissimus Platina.

Opp. 5. In Typo Constantis edito a Paulo Monothelita tantummodo prohibebatur, ne una, vel duplex in Christo prædicaretur operatio. Cum itaque idem in suis Epistolis Honorius præstiterit, sunt illæ simul cum Typo damnandæ.

Resp. esse revera complures, qui hoc in Honorio reprehendunt, quod nimium indulgens Sergio & pacis studio jubens ne veritas prædicaretur, occasionem tribuerit Patribus sextæ Synodi illum damnandi tanquam fautorem hæreticorum. Sed aliter de Typo, atque de Epistolis Honorianis judicandum est. Paulus enim promulgatione Typi contendebat dogma de duplici voluntate adversus totius Ecclesiæ querimonias, & iam proscripta Eccllesi, sepelire silentio, atque Sergii, & Pyrrhi iustissimam condemnationem mandare posterorum oblivioni. Cum itaque prædicari debeat veritas conculcata, neque honor habendus sit pervicacibus hæreticis, recte fuit Typus a S. Martino proscriptus. At Honorius ea prohibitionem unius, aut geminæ operationis, opponebat sese hæresibus Nestorii, atque Eutychetis, ut constet ex dictis; & ideo, quidquid sit de illius cœconomia, neque pervicaciæ, neque hæreseos notandus est.

Opp. 6. Honorius elevare conatur præcipuum adversus Monothelitas argumentum, quod promittitur ex Verbis Christi, *Non quod ego volo, sed quod tu vis*, dicens non esse hæc diversæ voluntatis, sed dispensationis humanitatis assumptæ; ac propter nos dicta esse, ut non suam unusquisque nostrum, sed potius Domini in omnibus præferat voluntatem.

Resp. negare his verbis Honorium diversam voluntatem, quæ repugnat præcepto, atque pugnacem, quam nos experimur, sensuum rebellionem, ut dixi in Resp. ad 1. Ita etiam S. Maximus in Epistola ad Marinum; ubi hoc argumentum retorquet. Verba Sancti Martyris fuerunt a nobis recitata in priori thesis demonstratione.

Opp. 7. Approbat Honorius doctrinam Sergii. Hæc Monothelismum redolet: Igitur approbat Honorius Monothelismum.

Resp. Honorium approbasse doctrinam Sergii, in quantum significavit non esse admittendam duplicem operationem in sensu Nestorii, scilicet duas personas operantes, ignorans quod Sergius, cujus nomen alias præclarum erat atque honestissimum, intendebat callide denegare operationem humanitatis: nunquam tamen probasse Honorium doctrinam Sergii, in quantum alibi tradidit humanitatem non agere, sed pati, ac moveri. Diximus præterea in genuina Epistola Sergii ad Honorium aperte non apparere Monothelismum, ut demonstrat Desirantius.

Opp. ultimo. Sexta Synodus Act. xiii. anathema in Honorium contorsit, ac doctrinam ejus in Epistola ad Sergium hac nota perstrinxit: *Dogmaticas retractantes Epistolas, quæ tanquam a Sergio quondam Patriarcha hujus a Deo conservandæ regię urbis scriptæ sunt, tam ad Cyrum, quam ad Honorium; similiter autem & Epistolam ab Honorio rescriptam ad eundem Sergium, hasque invenientes omnino alienas existere ab Apostolicis dogmatibus, & a definitionibus sanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilitum Patrum, sequi vero falsas doctrinas hæreticorum, eas omnino abjicimus, & tanquam animæ noxias execramur.* Paulo post damnatis aliis Monothelitis prosequitur sancta Synodus: *Cum his simul projici a sancta Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus et Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quod invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omni-*
bus

bus ejus mentem sequutus est, & impia dogmata confirmavit. Ex his liquet a Generali Synodo non solum damnatam fuisse personam Honorii œconomiae causa, ut quidam dixere, sed etiam anathemate petitam illius doctrinam tanquam in omnibus Monothelitis consentientem.

Juxta diversa Doctorum placita, de quibus supra, gravissimo huic argumento varia solent adhiberi responsa. Nonnulli itaque respondent Acta vi. Synodi fuisse depravata, & damnationem Honorii additam a Theodoro Monothelita. Quorum mementa sunt. Primum quoniam Agatho Papa in Epistola ad Constantinum, quam eadem Synodus vi. Act. 8. & 18. declaravit esse a Spiritu sancto dictatam, aperte affirmat nullum suorum prædecessorum a fide aberrasse. Igitur Synodus vi. & Agathon, & sibi ipsi repugnasset, si Honorium tamquam Monothelitam petiisset anathemate. Immo si attente Agathonis legatur Epistola, videtur etiam laudare Honorii Sergio silentium imponentis œconomiam, tamquam Dominico directam Spiritu. Ait enim: *Apostolicae memoriae meae parvitas Prædecessores Dominicis doctrinis instructi, ex quo novitatem hæreticam in Christi immaculatam Ecclesiam Constantinopolitana Ecclesiae Præsules introducere conabantur, nunquam neglexerunt eos hortari, atque obsecrando commovere, ut a pravi dogmatis hæretico errore* **SALTEM TACENDO** *desisterent, ne ex hoc exordium dissidii in unitate Ecclesiae facerent, unam voluntatem unamque operationem duarum naturarum asserentes in uno Domino nostro Jesu Christo.* Quis autem erumpente Monothelismo id præstitit, nisi Honorius, cujus successores Theodorus, Joannes, ac Martinus sederunt jam vulgata Ecthesi, factoque dissidio, intorserunt anathemata, nec probarunt spreti jam silentii salubre remedium, sed adhibuerunt putrescentibus vulneribus necessaria? Itaque vi. Synodus, quæ ore Agathonis credidit loquutum Spiritum veritatis, non potuit tam exacerbato animo ferre in Honorium sententiam. Deinde nisi corrupta dicantur acta Synodalia, fateri oportet, inquiunt, in Patribus Synodi summam impudentiam, atque injustitiam, utpote qui primam Sedem, quæ a nemine judicatur, præcipiti judicio damnassent. Præterea incredibile est Apostolicæ Sedis Legatos, quibus compertum erat Honorium publico funere in

templo S. Petri, atque inter sanctos Pontifices fuisse reconditum, audientes anathema in Papam vita functum, nec verbum protulisse, ut Honorii scripta accuratius expendere, & detecta etiam hæresi inquirerentur num saltem palinodiam ante obitum recantasset. Insuper Græcos, quos sanctarum Synodorum correptores fuisse conjici potest ex Epistola S. Leonis ad Flavianum, ex Gregorio Magno lib. v. Epist. 14. ad Nars. & ex aliis monumentis quamplurimis, corrupisse etiam Acta vi. Synodi, aut saltem assuisse damnationem Honorii, argumento est, quod ante memoratam Synodum tria Concilia fuerant Romæ celebrata in causa Monothelitarum, unum sub Theodoro, alterum sub Martino, ac tertium sub Agathone, atque in Africa Bizacenum, Carthaginense, & Mauritaniæ: neque tamen in his sit aliqua Honorii mentio, tamquam Monothelitis addicti. Tandem quod putant alii superare fidem corruptos fuisse Codices, quos certum est fuisse transmissos ad Sedes omnes Patriarchales, hoc idem evincit oppositum; quoniam perpauca tantum, non singula exemplaria fuisse vitiata colligitur ex quo Theophanes, & Georgius Monachus tunc temporis omnes res gestas ex Græcis monumentis sedulo exscriptas literis consignarint, nec tamen damnationis Honorii fecerint mentionem aliquam.

Hæc responsio, quamquam probabilis, non videtur viris doctis satisfacere. Nam assertio Agathonis vera est, si dixeris Honorii Epistolas non continere fidei definitionem, aut deceptos Patres Synodi errore facti, aut recipi Acta Synodalia usque ad canonum promulgationem, ut mox explicabimus. Altera etiam ratio labascit, si reponas Patres ex Epistolis sibi exhibitis, atque discrepantibus ab ea, quam Sergius scripsit ad Honorium, protulisse judicium; vel sinistra informatione fuisse deceptos, vel non hæresim, sed œconomiam Pontificis reprobasse. Tertia de silentio Legatorum flaccescit, ex quo ii tacere potuerint aut *conniventia* causa, aut ne memoria Honorii acerbioribus impeteretur calumniis, aut ne absolutionis Honorii prætextu Monothelitæ Sergium subtraherent ab anathemate. Excommunicare autem vita functum Episcopum fuit Ecclesiæ praxis, ut constat ex Theodoro Mopsuesteno, Nepotiano, nec non ex ipso Sergio post mortem ana-

anathematizato a Martino. Reliquæ autem conjecturæ sunt prædictis debiliores, quoniam revera incredibile est Græcos exemplaria singula adulterasse: & si perpauca corruperunt fuisset ex legitimis refutata ipsorum audacia. Theophanes vero, & Georgius in compendio narrant historias, nec omnia prosequuntur acta Conciliorum.

Ex alia parte damnationis Honorii meminit Leo II. in Epistola ad Constantinum, quam licet spuriam ex nota indictionis opinentur Baronius ac Binius, recipiunt tamen cum Pagio ad annum 683. viri docti. Meminerunt etiam PP. septimæ Synodi Act. III. ubi recitata est Synodica Tharassii, & Confessio Fidei Theodori Jerosolymitani; & Act. 6. in disputatione Epiphaniæ diaconi: Hadrianus quoque Act. 5. Synodi VIII. Anastasius Bibliothecarius in Epistola ad Joannem Diaconum, Psellus in Carmine de septem Synodis, Beda in libro de sex mundi Ætatibus, Nicephorus Patriarcha in Epistola ad Leonem III., Humbertus Cardinalis in libro contra Nicetam, alique laudati partim a Cano lib. VI. de locis Th. cap. 8. partim in Historia Monothelitarum Combessii, & Dezallier. Tantis nihilominus testibus possent Baronius, Possevinus, alique præcedentis sententiæ propugnatores reponere ex semel corruptis Actibus VI. Synodi falsum de Anathemate Honoriano rumorem ad Leonem ac posteros derivasse. Hanc itaque priorem responsionem lectori committimus dijudicandam.

Melioris notæ existimamus unam ex sequentibus responsionibus. Prima est Anastasii in Epistola nuper laudata hæc scribentis: *Ne videamur tam sanctam, tamque reverendam Synodum accusare, vel temere reprehendere, licere nobis opinamur de illa sentire, quæ sanctos Patres nostros de Chalcedonensi magna Synodo sensisse non ignoramus. Quorum unus, sanctus videlicet Papa Gregorius usque ad prolationem tantummodo Canonum hanc suscipiendam fore signavit.* Alia deinde Anastasius profert exempla, quæ eo loci poterit unusquisque perlegere. Responsio altera est, quam tradit Turrecremata, concilium deceptum errore facti, quod de Honorii Epistola iudicium protulerit juxta exemplar in græcam linguam a Monothelitis translatum, atque eo permotum, quod Papa Sergii doctrinam commendaverit, eique similia conscripserit, licet di-

verso plane sensu, nec impia, tametsi male ei cesserit, dispensatione. Ac magis errorem illum sinistrumque iudicium reddit excusatione dignum Desirantius demonstrans Epistolarum Sergii diversitatem, illorumque vafritiem, qui in conspectu Synodi venerandæ unam pro alia supposuerunt: quod licet dissert. XXVI. refellat Platina, magna sane probabilitate non caret. Enim vero ipsam Honorii Epistolam Monothelitarum fraude vitiatam, ut diximus ad I. object. scribit ad Marinum sanctus Maximus, idque comprobatur testimonio Anastasii, quem ait esse *virum incomparabilem, virtuteque divina ac prudentia venustatum.* Vide Tom. VI. Venet. Collect. Concil. pag. 1517. Deinde si depravationes, quas Desirantius insertas putat, a Sergii abscindantur Epistola, nihil in ea occurreret falsitatis, nihil quod oleat hæresim, atque, ut vir doctus pag. 46. & seq. demonstrat, mira erit inter Sergii & Honorii literas cohærentia, quadrabitque singulis capitibus Sergianæ Epistolæ pars quælibet Responsionis. Præterea, si verum est corruptæ Græcorum dolo sextæ Synodi Acta, insertamque Honorii condemnationem, quod idem Platina nititur demonstrare ratiociniis plurimis, eruditisque notationibus in Synodum præsertim Lateranensem: quid miraculi affert, si credamus Monothelitas & Græcos, & hæreticos literas Constantinopolitani Præsulis depravasse? Ad hæc opinatur Platina omnes se Desirantii Animadversiones contere, affirmans inverisimile esse Patres post probatum authenticum exemplar Epistolæ Honorii ad Sergium, non institisse, ut cum autographo conferrentur literæ ejusdem Sergii. At quis non videt argumentationem istam, quam rhetorice exornat, sola lectione Act. XII. Synodi VI. penitus evanescere? Ibidem quippe Tom. VII. pag. 970. legimus epistolam Honorii ad Sergium collatam fuisse cum latina per Joannem Episcopum Portuensem, epistolam autem Sergii exhibitam a Macario collatam fuisse cum exemplari reperto a Georgio Diacono in Constantinopolitano Chartophylacio. Ita nimirum Patres prudentissime collatione latinarum epistolarum Latinis, græcarum Græcis commiserunt. Verum quis epistolam Sergii e Patriarchio erutam cum ea, quam misit ad Honorium, concordare certa ratione demonstrat? quis ignorat potuisse in regestis Chartophylacii recondere vitiatum exemplar aut

aulum, aut Pyrrhum, aut Sergium ipsum Monothelitas? Sane postquam codex e charophylacio depromptus repertus est concordare cum Macarii *fasciculo*, de autographia Epistolæ Sergii non fuit ulterius discussum: nec opus erat præstare, cum Sergii hæresis ex aliis quoque ipsius scriptis patesceret. Postremo difficile est admodum a nota hæresis purgare verba illa Sergii, *Operatur quippe vera Deitas per corpus, quod circa ipsum est, omnium salutem, ut sit carnis quidem passio, Dei autem operatio*; & quidquid Sergius dogmatizat exemplo corporis, quod regitur, & ordinatur ab intellectuali, & rationali anima; ut comparatione ista demonstret, *totam humanam conspersionem fuisse in Christo motam semper in omnibus, Dei que mobilem*: ideoque verba illa Desirantius jure suspicatur inserta. Neque enim me latet respondere Platinam, iis verbis significari impetus omnes in carnem Christi dimanasse ex Verbi natu & imperio: etiam corpus modo suo agere, etsi regatur ab anima: Sophronium quoque in Epistola Synodica relata act. xi. Synodi vi. & Joannem Damascenum lib. i. de Fid. cap. 15. aliosque Patres similia proferre. At videtur Sergius *toti humanæ conspersioni* mobilitatem, & passionem solam tribuere, dum Patres a Platina laudati, licet recte asserant humanam Christi naturam fuisse a Deo Verbo motam tanquam instrumentum divinitatis, illi tamen proprias tribuunt actiones, quas Sergius denegat. Iisdem quippe locis a viro docto productis, inquit Sophronius Christum fuisse veluti primum condum *humanarum actionum & passionum*, & Damascenus ait humanam naturam *volente Verbo, & concedente, pati, aut agere*: quæ frustra in Sergio perquires. Verum quo sensu Sergius, quo sensu Patres dixerint naturam humanam a Deo Verbo moveri, diximus paulo supra. Ignoro etiam an corporis exemplum, ut profertur a Sergio, possit doctrinam catholicam confirmare. Ut enim mittam opinionem illorum Philosophorum, qui negant corpora ullo pacto se, aut alia movere tanquam principium motus efficiens; Sergius animatæ Christi carni solam attribuit *passionem*, quemadmodum *operationem* duntaxat divinitati. Ceterum vel hæc scripserit, vel non scripserit Sergius, parum interest: non enim ista adinvenies in Honorii ad eundem Sergium epistola: de qua Desiderantii senten-

tiam ita propono, ut illam tamen non credam esse invictissimam.

Tertia responsio est, quod accusantibus compluribus Honorium de hæresi, & nemine illum excusante (occulto fortassis Dei judicio permittente, ut silentium indictum ab Honorio silentio puniretur,) excerptisque utrinque ex epistolis Honorii, & Sergii consimilibus sententiis, Concilii Patres Honorium telo reprobationis confoderint; non enim iniquum est dicere anathema Papæ, si supponatur hæreticus, quamquam revera in hæresim non sit prolapsus. Hinc Hadrianus in Actione v. Synodi Octavæ Generalis inquit: *De Romano Pontifice quemquam judicasse non legimus: licet enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est quod fuerat super hæresi accusatus: propter quam solum licitum est minoribus Majorum suorum motibus resistere.*

Dixi in principio disputationis recentiorum complures asserere revera Honorium I. damnatum a vi. Synodo, ac non tanquam hæreticum, sed tanquam reum nimis facilitatis, & inconsultæ dissimulationis, eo quod fidem præbens Sergio, & *gemine operationis* prohibens vocabulum, causam, licet ignarus, tribuerit Monothelitis hæresim suam nisu audaciori promovendi. Hanc sententiam laudatus Platina vellicat xxxvi. dissertatione, Natalem Alexandrum alloquens oratoris confutationibus. At cur Natalem impetit? Cur solum tanquam *levissimæ defensionis* auctorem exagitat? Eadem, quæ Natalis, hac in parte tradidisse Marcum, Garnerium, Tamagninum docet in Notis ad annum 633. illustris Pagius. Atque is non solum id refert, verum etiam iisdem argumentationibus confirmat, & extra controversiam positum esse contendit: ne repetam modo Lupum, L'Hermierum, aliosque quamplurimos. Nititur hæc sententia testimonio Leonis II. scribentis de Honorio ad Hispanos Episcopos. *Quæ flammam hæretici dogmatis non, ut deus Apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit sed negligendo confovit*: altera epistola ejusdem Leonis ad Constantinum Pogonatum ubi de Honorio legitur, *Apostolicam Ecclesiam non Apostolica traditionis doctrina lustravit, sed profana prodicione immaculatam maculari permisit*: auctoritate vetustissimi libri, qui inscribitur Diurnum Romanorum Pontif. a Marca, a Garnerio, & a Pagio laudati, ubi

pag. 32. legitur damnatos auctores novi heretici dogmatis Sergium, Pyrrhum, & Petrum Constantinopolitanos una cum Honorio, qui pravis eorum assertionibus fomentum impendit: Rescripto denique Imperatorum Honorii & Theodosii ad Aurelium Episcopum Carthaginensem, in quo habetur, *Una eademque culpa est eorum, qui aut dissimulando convenientiam, aut non damnando favorem noxium prasterint*: quibus omnibus asseritur (quicquid subinferre conatur Platina) Honorium I. non dogmate & sententia, sed facilitate ac dissimulatione hæresi Monothelitarum impendisse fomentum, & immaculatæ Ecclesiæ injecisse quodammodo maculas, non pernicio-
sa doctrina, sed *permissione*, ac silentio. Verissimum tamen puto facilitatem illam Honorii, quæ consequentiis spectatis visa est damnationi subjicienda, fuisse in se ipsa dignissimam excusationem; quoniam Pontifex, ut diximus, prospiciebat, ne unius, vel geminæ operationis prætextu Nestoriana, vel Eutychiana hæresis instauraretur, imo & alia vocabula subrogavit, quæ operationes duas apertissime commonstrarent. Atque ex his constat Honorium non adhæsisse Monothelitis, sextamque Synodum, si in illum intorsit anathema, vel recipiendam esse usque ad prolationem tantummodo canonum, vel errasse errore facti, vel sententiam dixisse facta hæreseos hypothesi, vel reprobasse in Honorio facilitatem & silentium, non dogma ac doctrinam: quid autem horum verisimilius sit, judicet prudens Lector.

PROPOSITIO II. Etiam si in Epistolis Honorii contineretur hæresis Monothelitarum, nihil id roboris haberet ad infringendam Romani Pontificis auctoritatem.

Sequitur ex dictis. Quis enim evidenter demonstraturus est, Epistolam ipsam non fuisse a falsariis corruptam? Quis etiam ostendet Joannem Abbatem non esse auctorem Epistolæ, nec plura, ut suspicatur Anastasius, proprio Marte addidisse? At sit solus Pontifex illius doctrinæ auctor, & ipsa quoque doctrina hæresis manifesta. Sunt magni nominis Theologi, qui cum Cano tenent in iis, quæ Pontifex docet tanquam privatus Doctor, non habere specialem illam Spiritus sancti assistentiam, quæ nunquam deest ubi credenda proponit, & loquitur, ut in-
quiunt, ex Cathedra. Epistolæ autem privatim conscriptæ, absque solenni ritu promul-

Berti Theol. Tom. V.

gata, hortatoria, atque ad unum Patriarcham directæ, non impulsivæ, non Apostolica auctoritate suffultæ, non encyclicæ, & palam ad fidelium ædificationem propositæ, tanquam privati Scriptoris censentur, non tanquam Papæ. Talia fuisse Honorii ad Sergium Responsa neminem latet. Factum itaque Honorii non suffragari iis, qui tribuunt Apostolicæ Sedi defectibilitatem, optime inquit Fulgentius Bellelli in postremo opere Mentis Augustini Parte II. pag. 488. ante ipsum vero Antonius Dezallier in Hist. Monoth. Scrut. 6. Matr. Petitdidier de Auct. & Infalib. Pontif. c. 8., alique Doctores quamplurimi.

CAPUT XII.

De Christi Domini perfectionibus, quæ ad voluntatem solent referri.

QUEMADMODUM profligatis hæresibus circa assumptam a Verbo humanam mentem, hujus perfectiones c. IX. demonstrare curavi; ita nunc refutatis Monothelitis, de iis, quæ voluntati tribuuntur, dicam nonnulla. Sunt autem hæ perfectiones Sanctitas, Impeccabilitas, ac Libertas. De Sanctitate, quæ in habituali gratia sita est, conveniunt omnes Christum ea fuisse exornatum, merito Nazaræum, id est, Sanctum, appellatum, ob Spiritum sanctum inhabitantem, perfectumque justitiæ ornamentum; atque hoc idem prædixerat Angelus ita Mariam alloquens, *Quod nascetur ex te Sanctum*, &c. Lucæ II. 35. atque anterioribus sæculis Esaias XI. 2., & Daniel IX. 24. Quod a Scholasticis solet in questionem verti est, an Christi anima dicenda sit sancta sanctitate essentiali, an accidentali, & utrum per solam sanctitatem increatam sancta fuerit, quod idem est ferme. Quæritur etiam de virtutibus, quæ eximiæ singularisque sanctitatis sunt comites individue.

In qualibet creatura sanctitas creata, & accidentaliter dici debet; accidentaliter quidem, quod sit donum extra naturæ ordinem, & etiam in hac vita possit amitti: creata autem, quoniam est quidem justitia & sanctitas, si efficienter consideretur, ipse Spiritus sanctus inhabitans, sed formaliter, ut in-
quiunt, est inhærens qualitas, & rectitudo animi dono ipsius Spiritus inhabitantis colla-

Gg

ta.

ta. At in Christo, qui est verus Deus, & item verus homo unitate personæ substantiali, non potest gratia dici accidentalis eo titulo, quod amitti posset, vel ad naturalem dignitatem non pertineret; quemadmodum nec creata eo sensu, quod per solam hypostaticam unionem non redderetur humanitas Christi sanctitatis decore cumulatissime ornata. Nos tamen facili negotio quæstionem hujusmodi dirimi arbitramur, si duo in sanctitate vel gratia munera distinguamus. Præstat enim gratia, ut diximus, rectam animæ habitudinem, sive inhærentem iustitiam, ac præterea constituit hominem Dei filium, tribuitque ei jus ad hæreditatem, atque reddit ejus opera meriti laude Deo pergrata & accepta. Spectato itaque priori munere sanctitatis, Christi gratiam creatam esse affirmamus; sed altero munere inspectato illam dicimus substantialem & increatam.

PROPOSITIO. Sanctitas fuit in Christo tam substantialis & increata, quam creata atque adventitia.

Demonstratur prima pars de sanctitate substantiali atque increata. I. Argumento, quod promittitur ex laudatis verbis, *Quod natus est ex te Sanctum*, ubi causam sanctitatis esse utriusque naturæ substantialem unionem demonstrant verba præcedentia, *Virtus altissimi obumbrabit tibi*, & neutrius generis vocabulum *Sanctum*, uti adnotavimus lib. VII. Cap. IX. II. Ex Patribus, qui ex unitate Personæ inferunt Christo gratiam inesse naturalem, & unctionem Spiritus sancti in eo esse humanitatis mirabilem susceptionem, ut loquitur Gregorius Nazianzenus Orat. V. & S. P. Augustinus c. 40. Enchiridii. III. Ex Theologica ratione: si enim ex quo Verbum humanam naturam assumpserit in unitatem personæ, ut suo loco demonstrabitur, Christus est filius Dei naturalis, oportet ut etiam habeat ratione divinæ personæ jus ad hæreditatem, & gloriam, præciso etiam quolibet dono adventitio, ex quo consequi tantum posset filiatio adoptiva, si persona foret Deo extranea, non filius Dei naturalis.

Probaturs secunda pars: quia animæ sanctitas, quatenus illam reddit rectam ac justam in Augustiniana Theologia est Caritas habitualis, amor castus, & bona voluntas diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum in habitantem. At humanitas Christi

non redditur *formaliter* amans & volens per ipsum Verbum sibi intrinsece unitum. Igitur humanitas Christi non est recta, & sancta per solam sanctitatem divinam, atque increatam. Prob. minor. Est quidem divinum Verbum substantialiter sanctum, quemadmodum est intelligens, volens, & operans. Attamen quum humanitas ab illo assumpta habere debeat proprietates ac perfectiones, quæ ipsam in suo genere compleant, nequit Christi humanitas reddi *formaliter* intelligens per intellectum Verbi, aut volens, & operans per solam voluntatem, & operationem divinam; alioqui pereant necesse est omnia argumenta superius contra Apollinaristas, Monothelitasque producta. Atqui etiam sanctitas, & gratia habitualis est intrinseca animæ rationalis perfectio, atque habitudo quædam ipsi inhærens, & cuius capax est præcisa quoque unione hypostatica. Igitur Christi humanitas non redditur *formaliter* sancta & recta per Verbum sibi substantiali unionem conjunctum.

Adversus hanc partem pugnat I. Quod patres appellant sanctitatem Christi substantialem, atque in hoc discrepantem a sanctitate aliorum, quod in his adventitia sit, & labore ac operibus comparata, in Salvatore autem nostro naturalis, atque ipsam hypostaticam unionem consequens. Ita tradunt Dionysius Alex. in Epist. Synodica contra Paulum Samosatenum, Basilus in Psalm. 42. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joannem cap. 9. S. P. Augustinus lib. III. contra Maximinum cap. 15. alique complures laudati a Vasquesio disput. XII. de Incarnat. q. VII., & ab H. Tournely q. XI. art. 3. Pugnat etiam ratio; primum quia intimior est humanæ Christi voluntati unio hypostatica, quam sit habitus, aut modificatio aliqua accidentalis, ideoque si potest qualitas adventitia reddere Christi humanitatem *formaliter* sanctam, potest hoc idem majori titulo præstari ipsa substantiali unionem. Deinde sanctitas adventitia reddit subiectum, cui inhæret, filium Dei adoptivum; Christus autem etiam ut homo est filius Dei naturalis. Non igitur sanctus est dono aliquo superaddito atque adventitio.

Respondetur esse quidem in Christo sanctitatem substantialem, ut SS. PP. affirmant, in quantum sanctitas humanam naturam elevat in consortium divinitatis, eique tribuit digni-

dignitatem, jus ad gloriam, & divinæ filiationis characterem eximium ac singularem. De quo munere sanctitatis loqui sanctos Patres liquet, quoniam illorum scopus est in Christo aut naturam divinam, aut unitatem Personæ, aut Incarnationis œconomiam demonstrare. Naturalem itaque appellant sanctitatem Christi, aut spectando personæ excellentiam, aut jura humanitatis quæ unionem hypostaticam consequuntur, aut communicationem idiomatum, de qua infra. At quum repugnet divinitatem ipsam fieri proprietatem, & modificationem humanitatis, necessum est, ut ad constituendam Christi voluntatem *formaliter* sanctam, etiam habitum adventitium & accidentarium ei tribuamus, qui efficienter sit ab ipsa divinitate, *formaliter* autem sit recta animæ Christi habitudo, & affectio; ut impressione sigilli recipit cera figuram, sive intrinsece sibi inhærentem dispositionem. Atque manifesta hæc sunt, si causam efficientem ab ea, quam *formalem* appellant, accurate distinguas. Diluuntur his argumentationes postremæ. Prima quidem; quoniam divinitati substantialiter cum natura humana conjunctæ competit hanc ad sua jura transferre, ac perficere in genere causæ efficientis, sed repugnat ut illi inhæreat, tanquam modificatio vel qualitas, sive suppleat, ut inquit Scholastici, rationem causæ formalis. Gratia autem creata nequit in Christo filiationem adoptivam producere, quia filio non ad naturam humanam proprie spectat, sed ad personam; ut suo loco explicabitur.

De virtutibus, ac donis Spiritus sancti non opus est disceptare. Etenim super Christi personam Spiritus Domini requievit, & gratiæ ac veritatis plenitudine illum ornavit, idque Capiti Ecclesiæ, quod nobis humanitatis, ac ceterarum virtutum præbere debebat exemplum, magnopere congruebat. Sunt tamen virtutes, quæ ratione subjecti, cui inhærent, sitæ sunt in refrenanda cupiditate, quamquam in se spectatæ importent tantum rectum ordinem, & æquitatem: cujusmodi sunt temperantia, continentia, atque voluptuosæ cupidinis mortificatio. Has constat fuisse in Christo spectato tantum ordine æquitatis, in quo sita est natura virtutis, non considerata pugna, quam coercent, pravorum affectuum, quorum expers fuit sanctissima Christi anima. Virtus caritatis

in ipso maxime enituit, præsertim dum posuit animam pro peccatoribus. Fides autem, quoniam est rerum non apparentium, non fuit in Christo a primo conceptionis instanti thesauris divinæ sapientiæ, beatæque visionis exornato. Idem dicendum de spe, in quantum fertur in principale sui objectum, idest, participationem summi boni, quo etiam in via beatissima Christi anima fruebatur. Neque his carere virtutibus fuit in Christo perfectionis defectus; quum melius sit possidere, quam sperare; & videre facie ad faciem, quam in speculo, & in ænigmate. Legatur Apostolus in 1. ad Corint. cap. XIII.

DE CHRISTI IMPECCANTIA.

Nullum fuisse in Christo peccatum ex Scripturis, ex Patribus, atque ratione ipsa facile suadetur. Enimvero ita Salvator invidos allocutus est, Joan. VIII. 46. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et Paulus ad Hebræos IV. 15. de ipso inquit: *Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato: & proximo cap. VII. 26. Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus.* Petrus etiam Epist. I. cap. II. 21. *Peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Habent consimilia Ecclesiæ Patres, præsertim Augustinus lib. II. de Peccatorum merit. cap. II. 13. & seq. & de Prædest. SS. cap. 15. aliique prorsus omnes. Optimam rationem suppeditat citato loco S. Pater, quoniam nisi Christus fuisset Sacerdos incontaminabilis, debuisset pro suis delictis hostias offerre, neque inter ipsum & alios Sacerdotes fuisset illud discrimen, quod in Epistola ad Hebræos tradidit Apostolus Paulus. Præterea indignisset etiam ipse alio Redemptore, nec exhibuisset Patri satisfactionem pro nobis, quoniam debita esset peccatis suis ignominia, crucisque supplicium. Denique humanitas Christi a divinitate regebatur, imo opera, quæ naturæ humanæ propria sunt, de ipso Verbo Deique Filio enuntiantur, cum recte dicatur Deus passus & crucifixus. At non rexisset verbum humanitatem, si permisisset ut in scelera prolaberetur, atque esset indecorum & impium, si possit Dei filius, uti mortuus, ita dici impius & sceleratus. Hæc autem postrema ratio non solum probat fuisse Dominum Jesum Christum

expertem cujusque criminis, sed etiam potentiae peccandi.

Videtur his repugnare, quod in cruce exclamaverit; *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* in quibus verbis actum desperationis impii quidam hæretici notaverunt: sed quam præfracte, atque imperite, jam dixi cap. ix. Movere pariter nos non debet quod delicta nostra appellaverit sua: nam id argumentum est caritatis, qua sustulit poenam iniquitatum nostrarum; & per metonymiam causæ delictum pro supplicio commemoratur. Quod vero Apostolus 2. ad Corinth. 5. scribat Christum pro nobis *peccatum* fecisse; metonymia pariter est in sacris literis frequentissima; ubi *peccatum* appellatur sacrificium oblatum pro peccati ejusdem expiatione. Ita in Exodo xxix. 14. & xxx. 10., & sæpe in Levitico quotiescunque memoratur sacrificium *pro peccato*, Hebraice dicitur *חַטָּאת* *peccatum*; quod rectissime

pro peccato vertit Latinus: imo retinet aliquibi eandem phrasim, ut Osee iv. 8. *Peccata populi mei comedent*, idest factas pro sceleribus oblationes, ut liquet ex collatione capitis vii. Levitici vers. 7. & 8. Si dixeris: Cur repugnat Filium Dei dici peccatorem, & impium, & non repugnat dici pauperem ac mortuum, cum æque divinitati adversetur peccandi & moriendi potestas? Respondemus mortem malum esse poenæ, non culpæ; ideoque eadem mors subest regimini divinæ personæ, in quantum malum poenæ in rectum finem dirigitur: unde potuit etiam Verbum mortalem naturam induere, & in hac se in ara crucis offerre, ac mori ad redemptionem perficiendam. At peccatum malum est morale, neque in rectum finem est dirigibile: & ideo subesse non potest divinitatis providentiæ effectrici: neque decens erat, ut Verbum assumeret humanitatem obnoxiam malo istiusmodi, quod definitam Redemptionem magnopere labefactasset.

His de Christi impeccantia explicatis, videndum remanet unde illa tamquam a vera causa profluxerit, an a carentia concupiscentiæ vel fomitis, an ab unionem hypostatica, an denique a visione Dei, quæ voluntatem omnium Beatorum rapit in summum Bonum, efficitque delectationem vehementissimam & necessariam. Et quantum ad pec-

cati fomitem, non fuit quidem in carne Christi mortali, & licet per suggestionem tentatus fuerit a dæmone, non potuit sensuum illecebris, noxiaque cupiditate percelli: sed tanta spiritus, membrorumque concordia nequit, ut in homine primo demonstravit experientia, ita voluntatem hominis continere, ut non possit servire peccato, cum sit natura mutabilis & infirma. Oportet ergo ut Christi impeccantiam a supernaturali virtute repetamus, eaque vel erit visio intuitiva, vel unio hypostatica. Atque visionem divinitatis manifestam conferre sanctæ caritatis firmissimam perpetuamque virtutem, extra controversiam positum arbitramur: & in hac parte assentimur Scotistis. Sed hinc potissimum derivare Salvatoris nostri impeccantiam, adeo ut separatus a visione divinitatis (si tamen id percipi potest) foret voluntas humana Christi capax peccandi, hoc sane cum Scholasticis reliquis pernegamus.

Dicimus ergo beatissimam Christi animam, quæ fruitur ob contemplationem divinitatis impeccantia illa adventitia, nec ad ejus substantiam spectante, qualis in omnibus Comprehensoribus invenitur, esse substantialiter quoque impeccabilem, propterea quod conjuncta sit divinitati in unitate personæ. Ita nimirum Concilia, Patres, & ipsa ratio commonstrant. Sexta enim Synodus Oecumenica damnans Monothelitas, qui in Christo humanam voluntatem denegabant ea ratione ducti, quod hac admissa forent in illo voluntates duæ pugnantes invicem, & contrariæ; posteaquam hæresim illam profligavit, cur nequeat in Domino statui oppositarum certamen ac lucta, Act. viii. hac ratione declarat: *Quemadmodum, inquit, corpus nostrum regitur, ornatur, atque ordinatur ab intellectuali, & rationali anima: ita in homine Christo tota humana ejus conspersio ab ejusdem Verbi divinitate semper, & in omnibus mota Deo mobilis fuit.* Ex quibus hæc ratiocinatio concluditur. Christus est impeccabilis in quantum nequit habere voluntatem pravam, & rationi reluctantem. Atqui hanc habere non potest ob unionem substantialem, qua tota ejus conspersio regitur a divinitate, quemadmodum corpus ordinatur ab anima. Igitur Christus impeccabilis est propter ipsam unionem substantialem atque hypostaticam.

Eadem est Patrum doctrina. Enimvero Dionys. Alex. in Epistola superius laudata contra

contra Samofatenſem, *Niſi Chriſtus*, inquit, *idem eſſet Deus Verbum*, non poterat eſſe alienus a poteſtate peccandi. Cyrillus Alex. lib. vi. in Joannem: *Prorſus fieri nequit, ut in peccatum incidat, qui ex Deo prodiit Deus verus*. S. Pater Auguſtinus de Corrept. & Grat. cap. xi. *Neque enim metuendum erat, ne iſto inefſabili modo in unitatem perſonæ a Verbo Deo natura humana ſuſcepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium; cum ipſa ſuſceptio talis eſſet, ut natura hominis a Deo ita ſuſcepta nullum in ſe motum malæ voluntatis admitteret*. Fulgentius denique lib. iii. ad Traſim. cap. 29. *Propterea etiam Chriſti humanitas ſine peccato permansit, quia eam in unitate perſonæ divinitas accepit, quæ naturaliter peccare non novit*. Hæc, aliaque plura Sanctorum testimonia aſſertionem noſtram corroborant. Præciſa enim viſione beata, Chriſtus ſubſtancialiter Deus eſt, atque humana natura a Verbo Deo in unitatem perſonæ ſuſcepta vivifica Divinitatis virtute dirigitur. Igitur etiam non attenta contemplatione ſummi Dei, non poterat motum malæ voluntatis Chriſtus admittere, eique aſſentiri.

Accedit aperta ratio. Etenim ſi duæ naturæ in unitatem perſonæ nexu ſubſtanciali copulentur, competit ſuperiori jus regendi inferiorem, alioqui non erit in ea perſona rectitudo ordinis, & naturalium facultatum debita harmonia. Hoc autem jure ſuppoſito, ſi pars inferior a recto æquitatis ordine deſlectat, in ſuperiorem regentem culpa refunditur, ſicut imputatur animæ efſrenis carnalium membrorum licentia. Ex quo igitur ſit inter divinum Verbum humanamque naturam indiſſolubilis unio, competit divinitati jus munuſque humanitatem regendi, non ſolum lege atque institutione, quemadmodum princeps moderatur rempublicam, ſed etiam intimo regimine, ac dominio, quo unaquæque perſona præeſt liberis corporis, animique ſui motibus. Poſſet ergo in Verbum Deum refundi peccatum, ſi peccare poſſet humanitas ſibi in unitate perſonæ conjuncta.

Verum tamen eſt, quod humana voluntas ſuam libertatem exercet cognitione & amore; neque poteſt Verbum eſſe humanæ naturæ formalis cognitio vel amor. Ad componendam ergo Scotiſtarum a ceteris Theologis diſcrepantiam, arbitror plurimum con-

ducere ſi etiam hoc loco, ut ſupra diximus de ſanctitate, diſtinguamus inter genera cauſarum. Itaque ob unionem hypſtaticam debet Verbum Deus humanitatem ſuſceptam continere, ut principium efficiens, dirigenſque ſingulos ejus motus. Ut autem hoc jure humanitatem contineat, ejus mentem perſpicua veritatis cognitione colluſtrat, & Spiritus ſancti communionem perfundit. Quod ſi fieri poſſet, ut humanitas Chriſti tanto lumine privaretur, non poſſet Verbum permittere, ut ſenſibilium rerum caligo inditum rationis lumen quomodolibet offuſcaret. Atque ita ſemper Chriſti voluntas debuit intra æquitatis jura amoris rectitudine contineri, qui amor eſt impeccantiæ ratio, ut appellant, *formalis*. Nunquam ergo excogitari poteſt in Chriſto proxima potentia peccandi attento divinitatis regimine, & rectitudine amoris, quorum unum eſt impeccabilitatis cauſa efficiens, alterum cauſa *formalis*.

DE CHRISTI LIBERTATE.

Quam perplexa ſit quæſtio de libertate Chriſti, ſuppoſita ipſius impeccantia, deducitur ex variis Doctorum opinionibus. Etſi enim conſentiunt omnes Chriſtum libere ſubiſſe crucis patibulum, quod aperte divina ſcriptura, ipſumque meritum redemptionis comprobant, diſcrepant tamen plurimum, ut hanc in morte ſubeunda libertatem cum impeccantia concilient. Spinoſum enim videtur obvium iſtud ac pervulgatum ratiocinium: Si potuit Chriſtus non mori, potuit etiam præceptum patris, qui illum miſit in mundum, ut pro peccatoribus moreretur, peſſundare ac transgredi, ideoque peccare; aut e contra ſi peccare non potuit, neceſſitate, non electione morti ſe tradidit. Mirum quanta viri docti, ut hinc evadèrent, excogitarunt. Negarunt alii fuiſſe hoc præceptum morienſi impoſitum Chriſto: quidam hoc præceptum aſſeruerunt, ſed ea conditione latum, ut poſſet Salvator petere, ſi voluiſſet, ejus diſpenſationem: nonnulli præceptum abſolutum & obligans eſſe negarunt: permulti docuerunt propoſitam hoc præcepto mortem, non circumſtantias a Chriſto libere ſeligendas: affirmarunt quamplurimi fuiſſe Chriſtum liberum ad moriendum in ſenſu diviſo, non in ſenſu compoſito, & mortuum neceſſitate conſequen-

sequenti, non antecedenti: fuerunt etiam qui in Christo ad merendum negarunt necessariam libertatem indifferentiæ.

In tanta opinionum diversitate quid nobis tenendum sit liquet, si ad memoriam revo-centur, quæ de libertate pluribus in locis disputavimus. Percurre, si mente exciderunt, libri iv. caput ultimum, libri x. caput 13. libri duodecimi caput 10. & libri xvi. caput 2. His in locis conati sumus demonstrare primo ad libertatis essentiam requiri posse agere, & non agere, quoniam liber non est, qui non est dominus sui actus, qui non ha-bet potestatem motum voluntatis suæ cohi-bendi, qui non potest optione sua eligere utrumlibet: quare etsi voluntas, ut natura est, sola trahatur voluptate qua in bonum necessario tendit; ut tamen est illa facultas quam appellamus *liberum arbitrium*, agit in-differentem, & habet suorum operum electio-nem perfectumque dominium. Diximus præ-terea voluntatem ferri erga bonum in com-muni naturali necessitate, eo quod extra bo-num, quaecunque tandem illud sit, digredi nullatenus valeat: eademque naturali neces-sitate adherere summo bono in se inspecto, propterea quod nequeat in illo apprehendere speciem aliquam mali, ideoque non consistat cum manifesta contemplatione divinitatis in-differentia iudicii. Ex quibus animadvertimus libertatem, ut est indifferens potestas, at-tendendam esse solummodo comparate ad me-dia, quæ ad consecutionem finis eliguntur, & consequenter nihil aliud esse, quam vim & potestatem electivam mediorum. Ex eo-dem capite, quod media eligantur ratione finis, certissime inferri diximus, non spectare ad essentiam libertatis posse peccare, quo-niam peccare est a recto fine deflectere, ideoque non perfectio libertatis est, sed de-fectus, quemadmodum vitium est ac defectus intellectionis ratiocinia contexere non serva-ta connexionem principiorum.

Sane medium, quod a voluntate pro fine consecutionis eligitur, potest dupliciter con-siderari, nimirum in se quatenus indifferens est, & prout aliqua suppositione facta neces-sario connectitur cum ipso fine. Sufficit au-tem ad libertatem, quod medium sit indis-ferens secundum se, licet ex suppositione cum fine connexum sit, nec possit absque noxia mutabilitate non eligi. Atque id in omni agente libero est manifestum. Liber

est enim Deus ad creandum, vel non crean-dum E. G. hominem, quoniam homo non habet cum ipso Deo necessariam connexio-nem: at posito decreto, cum Deus immu-tabilis sit, non potest hominem non creare, quia res futura cum divina prædefinitione connectitur; & nihilominus creatio hominis libera est, propterea quod homo in se in-spectus est divinæ voluntatis objectum in-differens. Liber est Angelus ut hoc vel il-lud munus exerceat, cum nulli sit necessitati addictus: at si Deus præcipiat, ut ad custo-diendum hominem descendat, cum non possit Creatori, cui jam immutabiliter adheret, repugnare, non potest non suscipere custo-diam hominis; quæ tamen liberrima est, quia secundum se est indifferens objectum voluntatis angelicæ. Liber est homo ut sine culpa ducat uxorem, vel religiosum institu-tum complectatur, facto tamen voto Reli-gionis, non potest absque peccato illud non exequi: exequitur tamen plenissima libertate, quoniam religiosa vita est secundum se objectum indifferens voluntatis humanæ. Hujus rei manifesta ratio est, quoniam si necessarium esset ad libertatem, ut possit omitti actus non solum spectatus in se, ve-rum etiam prout habet connexionem cum decreto aut præcepto divino, foret de essen-tia libertatis posse peccare, & eligere media non servato, ac prætermisso ordine finis, quod est proculdubio falsissimum.

Est itaque sententia nostra Christum Do-minum plenissima libertate fuisse mortuum, quia poterat mortem subire & vitare, quo-niam spectata ipsa morte secundum se, erat illa voluntatis ejus objectum indifferens, cum plura alia eligi potuissent ad finis consecutionem; quamquam supposito decreto ac præcepto patris non posset non mori, in quantum mors cum ipso decreto, vel præ-cepto connectebatur. Atque hanc sententiam propugnant Vincentius Baronius in dissert. de humana libertate, & gratia, Contenson. de Incarnat. dissert. 6. Ant. Massoulié in D. Thoma sui Interprete disp. 11. q. 8. J. B. Du-Hamel lib. iii. de Incarnat. cap. ult. alique viri docti. Esse autem sententiam D. Thomæ liquet ex iis, quæ nos ipsi de libertate scripsimus libro xvi. adv. hæresim Calvinianam.

Sententia ista, quamvis non alia opus habeat confirmatione, comprobari primo potest

ex Scripturis. Nam ipse Salvator Matt. xxvi. 53. Petro suam in moriendo libertatem confirmans ait: *An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* Quibus verbis aperte innuit, quod Spectata in se morte, atque potestatis suæ dignitate poterat hostes omnes prosternere, atque se insidiis illorum subtrahere. Verum addidit nunquam se id facturum, quia positis jam prædefinitionibus divinis, prædictisque per ora Prophetarum, ipse qui venerat legem implere, & facere voluntatem ejus, qui eum miserat, non debebat statutis summi Dei reluctari; ideoque ait: *Quomodo ergo implebuntur Scripturae, quia sic oportet fieri?* In hoc itaque sita est Christi libertas, quod plenissimam habebat vel moriendi, vel non moriendi potestatem; tametsi Spectata morte quatenus definita, ac præcepta non poterat non mori, quoniam transgredi non poterat divinarum promissionum jota unum, vel apicem. Eodem pacto Joannis x. 18. inquit Salvator, *Potestatem habeo ponendi animam meam*, atque id libertatis ejus invictum est argumentum: at ne quis inferret, posse illum transgredi paternum præceptum, aut hoc præceptum, non dari, inquit eo loci: *Hoc mandatum accepi a patre meo.*

Probatum deinde ratione. Libertas enim est electio mediorum, quæ cum non sint summum bonum, ac finis ultimus, sunt natura sua objectum, quod voluntati proponitur cum indifferentia judicii, & ideo in ipsorum electione relucet potestas, optio, & dominium eligentis. Quod si Deo præscribente, ac mandante hoc determinate medium sit eligendum, stat adhuc electionis potestas, quoniam Dei præscriptio, ac mandatum non facit ut medium ipsum appareat menti per se summe bonum, ideoque non evertit quod intrinsece constituit libertatem indifferentiæ, sed tantum dirigit medium illud ad certam finis consecrationem: a qua non est necesse quod liberum arbitrium possit deflectere, imo cum in finem trahatur naturali necessitate, non potest non eligere medium, quod posita divina præfinitione unice ad finem conducit: & nihilominus eligitur plenissima libertate, quoniam non est ipsum medium, sed finis, qui in se necessarium amorem voluntatis convertit, & attrahit: atque etiam majori indifferentia me-

dia ipsa eliguntur, cum voluntas intimius infinito bono adhærescit, quia minus diliguntur terrena, quo magis possidentur cœlestia. En totum libertatis systema. Atqui mors Christo proposita non exhibet plenitudinem voluptatis, neque præceptum efficit, quin illa tristitiam, & amaritudinem pariat. Ergo etiam præcepto supposito mors indifferentia libertatis eligitur; quanquam Spectata connexionione finis, ac proposito legem implendi, Christi peccandi nescia voluntas non potuerit non mori. Possunt ad hanc argumentationem reduci pervulgata Scholasticorum ratiocinia, quod divinæ præfinitiones, ac præcepta non immutant naturalem potestatem operandi, sed efficiunt duntaxat, ut medium, quod libere eligitur, ponatur actu, atque ad finem conducatur.

Tandem confirmatur assertum nostrum explodendo aliorum placita. Quid enim hac nostra assertione probabilius? Num Christo impositum non fuisse rigorosum mortis præceptum? Frustra quidem hoc fingitur. Ait idem Salvator, *Hoc mandatum accepi a patre meo*, & Apostolus ad Philipp. ii. 8. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Obedientia autem mandatum supponit. Est etiam perfectius mori ex obedientia, quam ex electione, ideoque negantes præceptum ut facilius explicent libertatem, derogant Christi meritis. Præterea etiam si Christo non fuisset impositum rigorosum præceptum, sed conditionatum tantummodo, sive ab ejus acceptione dependens, in eandem omnino difficultatem impingeret disputatio. Habens enim Christus concordissimam cum Patre voluntatem, quomodo poterat mortem refutare, cognoscens se missum in mundum, ut pro hominum redemptione funderet sanguinem? Verum quod Christo impositum fuerit moriendi præceptum Scriptura aperte declarat, neque oppositum evincunt quorundam Scholasticorum contorta sophismata. Neque illud reponi potest propositam sub præcepto mortem, non circumstantias; quandoquidem circumstantiæ ipsæ, priusquam Christus conciperetur, fuerunt per Isaiam prænuntiata, neque Apostolus ait tantum Christum præstasse obedientiam *usque ad mortem*, sed qualitatem etiam mortis designans addit, *mortem autem crucis.* Fuerat ergo prædefinita mors, & mortis quælibet circumstantia, ipsumque cru-

crucis patibulum. Consimili ratione facillimum est alias opinationes refellere.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Militant adversus sententiam nostram hæc argumenta. Primum: Si Christus poterat non mori, poterat etiam transgredi præceptum patris. Si poterat transgredi præceptum patris, poterat peccare. Igitur si Christus poterat non mori, etiam peccare poterat. Alterum huic affine: Promeruit Christus moriendo, & adimplendo mandatum patris: ait enim Joan. x. 17. *Propterea me diligit pater, quia ego pono animam meam*. Atqui ad merendum requiritur libertas indifferentiæ, scilicet posse agere, & non agere. Potuit ergo Christus non mori, & non adimplere mandatum Patris. Tertium parum absimile: Mors connectitur cum præcepto. Non potuit Salvator præceptum violare: Itaque non potuit non mori.

Hæc jam fuerunt expedita: sed claritatis gratia ad primum dist. maj. Si Christus poterat non mori morte in se inspecta, poterat etiam divinum mandatum transgredi, nego: si poterat non mori spectata connexionione mortis cum præcepto, conc. majorem. Ad alterum distingo minorem: Ad merendum requiritur libertas indifferentiæ, servato ordine finis, idest, potestas eligendi unum, vel alterum mediorum quæ valeant ad finem perducere, concedo: requiritur libertas indifferentiæ, prætermisso, ac perturbato ordine finis, nimirum potestas abjiciendi media sub ea etiam ratione, qua cum ipso fine habent ex Dei proposito ac præcepto firmissimam connexionem, nego. Ad tertium pariter distingo consequens; potuit ergo Christus non mori, spectata morte in seipsa, conc. considerata, ut subest præcepto, subdistinguo: atque præceptum istud inducit necessitatem moriendi attenta ipsa morte, & voluntate mortem eligentis, nego: considerata connexionione finis, & voluntate summo bono immutabiliter adhærente, concedo consequentiam. Oportet ergo ad solutionem istiusmodi argumentationum, quæ tardiores mentes solent plurimum vexare, ut diligenter consideretur mors in se ipsa, quatenus nequit proponi nisi cum indifferentia iudicii; & quatenus cadens sub præcepto nequit vitari, nisi perturbato ordine finis. Primum ad

libertatem necessario requiritur; alterum si desit, non est libertatis interitus, sed perfectio. Similiter in executione præcepti considerari debet motus voluntatis, in quantum fertur in opus, quo præceptum ipsum completur; & in quantum medio hoc opere fertur in finem. Priori modo motus voluntatis tendit in media, altero modo non in media, sed in finem protendit. Quoniam igitur libertas, ut diximus, in ordine tantum ad media spectatur: ut Christus dicatur plenissime liber in adimplendo præcepto, sat est quod ejus voluntas fuerit prædita libera potestate relate ad operis præcepti executionem, tametsi non posset præscriptum opus omittere, quatenus illud implendo perfecta unitione ultimo fini adhærebat.

Rursus oppones. Actus voluntatis Christi prout in finem ultimum tendit necessarius fuit, non enim poterat a fine ultimo deviare. Sed præceptum patris implevit voluntate in finem ultimum tendente. Igitur præceptum adimplevit actu necessario. Respondeo me jam explicasse quo pacto voluntas in finem tendat naturaliter, in media autem per electionem, atque dixisse eligi media ratione finis; unde consequitur voluntatem diverso actu fini adhærere, & mandata servare. Quare distingo minorem: implevit Christus præceptum patris voluntate ultimo fini adhærente eodem actu, quo implevit præceptum, nego: actu diverso, concedo. Dico autem actum *diversum* connotative, quemadmodum Deus diverso modo amat semetipsum & creaturas, quamvis amor creaturarum sit ab amore sui ipsius reipsa indistinctus: & rationalis creatura diverso pacto amat beatitudinem, & bonum particulare, licet unius amor in amore alterius contineatur.

Ultimo objicies. Expedita est via conciliandi Christi libertatem cum præcepto, si dicamus sufficere ad meritum libertatem lubentitæ, non enim ad Christum referenda est damnata iv. propositio Janseniana, manifeste de hominibus naturæ lapsæ prolata. Sufficere autem in Christo hanc libertatem demonstrari potest auctoritate, & ratione. Sanctus enim Thomas in 111. dist. 18. art. 2. ad 5. ait. *Dicendum quod etiamsi liberum Christi arbitrium esset determinatum ad unum numerum, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest; tamen ex hoc non amisit libertatem*.

CAPUT XIII.

*De Hæresi adversus Unionem hypostaticam
pugnantibus, ac primum Ne-
storiana.*

*rem, aut rationem laudis, sive meriti, quia
in illud non coacte, sed sponte tendit, & ita
est actus sui dominus.* Et quidem ex nostris
principiis Christus Deum necessario diligebat,
quia illum intuebatur in se, ideoque non
erat in huiusmodi amore indifferentia iudicii.
Si ergo promeruit servando præcepta, pro-
meruit diligendo Deum, quod est præceptum
primum ac maximum, & consequenter ha-
buit meritum absque libertate indifferentiæ.

Resp. nos hanc sententiam, quæ nonnul-
lis recentioribus placet, repudiare tamquam
Jansenianam. Disputavit quidem Jansenius de
libertate hominis lapsi sub dominatu concu-
piscentiæ, vel gratiæ; sed iisdem principiis
argutabatur, quod ad essentiam libertatis non
pertineat indifferentia, obtrudens hæc eadem
exempla libertatis Dei, Christi, ac Beatorum.
Nos hunc errorem refutavimus libro xvi., per-
multisque argumentis etiam ex D. Thoma peti-
tis ostendimus non dari absque libertate indiffe-
rentiæ potestatem liberi arbitrii, non solum
in nobis, sed neque in Beatis, neque in
Christo, neque in Deo. Auctoritati Divi
Thomæ, quæ nunc objicitur, illic cap. 3.
cumulate satisfecimus. Quod additur de actu
caritatis, & amoris Dei non una responsio-
ne diluitur. Sunt qui in Christo, sicut du-
plicem scientiam, ita duplicem amorem di-
stinguunt, & necessarium unum derivatum
ex visione beata, liberum alterum profici-
scientem a scientia viatoris aut infusa, aut
acquisita. Huic ergo amoris, non illi, tri-
buunt rationem meriti. Alii defendunt,
Deum, prout est summum bonum, necessi-
tate ab iis amari, qui illum facie ad faciem
intuentur: diligere tamen libere hoc, aut illo
actu ad creaturas relato. Demum aliqui di-
stinguunt inter actus a caritate elicitos, &
inter actus imperatos, idest, inter illos, qui
dilectione tendunt immediate in finem ulti-
mum, & illos qui dilectione finis spectant
ad exercitamenta virtutum; actibus ergo a
caritate directis & imperatis concedunt me-
riti laudem, quam actibus elicitis denegant.
Utere pro libito his responsionibus nunquam
indifferentiam a libertate arbitrii disjungens.

ABSOLUTA de corpore & anima Chri-
sti, dotibusque adhærentibus disputatio-
ne, pertractandum modo est de mirabili hu-
manæ naturæ cum divinitate unionem, quum
recta methodus postulet, ut a partibus ad
rem complexam progrediamur. Principio au-
tem refutanda occurrunt Nestorii, & Euty-
chetis nefaria dogmata. Nestorius ex Mona-
cho Sacerdos primum Ecclesiæ Antiochenæ,
deinde vertente anno 427. renuntiatus Con-
stantinopolitanus Episcopus, cœpit circa hæc
tempora spargere præconceptæ hæreseos ve-
nena. Eo enim sedente Anastasius Presby-
ter differens in Templo ad populum hortat-
us illum est, ne Beatissimam Virginem *Dei-
param* appellaret, ut principio Ecclesiasticæ
Historiæ refert Evagrius. Venerat autem
Anastasius Constantinopolim una cum Nesto-
rio, ejusque semper usus fuerat consuetudi-
ne, ita ut fuerit unus ab altero pestiferis
imbutus erroribus, jam antea sparsis ab Ebio-
nitis, Samosatensibus, atque a Nestorii præ-
ceptore Theodoro Mopsuesteno. Accessit ho-
rum satelles Dorotheus, qui pro concione
ausus est inclamare, *Si quis Mariam Dei-
param dixerit, sit anathema.* Istud ergo fuit
capitale dogma Nestorianum. Revocarunt
quidam in dubium, num in refutanda per-
tinaciter *Deipara* voce Nestorius tantum er-
raverit; an vero asseruerit Dominum Jesum
a primo conceptionis instanti non fuisse vere
& proprie Deum Verbum, neque naturam
humanam fuisse substantialiter divinæ con-
junctam in unitate personæ. Quod foret sa-
ne repudiandi vocabulum *Deipara* causa prin-
ceps.

Oppugnantibus compluribus Nestorianam
blasphemiam, & rumore serpentis hæresis ad
Cælestinum Papam delato, is per literas
Nestorium ad resipiscentiam, errorisque re-
tractationem hortatus est, indicta post de-
cem dies communionis Ecclesiasticæ priva-
tione. At spretis Romani Pontificis literis
eadem, ac deteriora dogmata palam evo-
muit, etiam sanctum Cyrillum, qui adver-
sus Nestorium ipsum capitula quædam con-

H h

scri-

scripserat, ut Apollinaristam, Arianumve traducens. Tanta Nestorii pervicacia probos, fideique servatores permovit, ut se ab ejus communione segregarent; quod ille tam ægre tulit, ut non solum ad Generalem Synodum provocarit, verum etiam adversarios suos, nulla habita ratione dignitatis vel ordinis, traderet victos præfecto Urbis flagris immani crudelitate cædendos. Verum annuente Cælestino coacta Synodo universali, quæ est celebris Ephesina celebrata anno D. 431. audax ille homo non comparuit; ac privatus Ecclesiasticis infulis exul ac profugus, dum in blasphemias erumperet, efflavit animam.

Nestorii fama & vetus consuetudo impulit Joannem Antiochenum Antistitem, ut susciperet perditissimi hominis patrocinium. Sero itaque ac diu expectatus Joannes Ephesum venit, stipatus Episcopis aliis, factionis præsertim Pelagianæ, atque Nestorio additissimis: rejecit damnationem Nestorii factam a Synodo, & Cyrilli Capitula proscripsit tamquam hæretica, aliaque plura patravit, quæ de eo ingerunt suspicionem. Attamen quia fidei suæ optima alias præbuit experimenta, ac tandem etiam cum Cyrillo foedus iniit; merito quaeritur, an revera hæresim probaverit Nestorianam. Plura de hac hæresi, ejusque fortuna tradunt Sacri omnes Historici, nec non Dionysius Petavius lib. r. de Incarnat. c. 7. & 8., atque ex nostratibus Christianus Lupus in Scholiis ad Synodum Ephesinam, & Norisius in Controversia *De uno ex Trinitate passo*, quæ magna contentione adversus Nestorianos fuit agitata. Est ergo inquirendum primo de ipso errore Nestorii, an negaverit Christum esse substantialiter Verbum, sublata inter utramque naturam hypostatica unione; deinde idem error est refellendus: videndum postea, an Virgo sit appellanda Deipara: posthac an Cyrillus Nestorianos exagitans in oppositam hæresim lapsus fuerit: denique an Joannes Antiochenus, ejusque fautores sint hæreticis connumerandi. De controversia enim circa *Unum de Trinitate passum* dicam libro proximo, differens de propositionibus, quæ possunt de Christo Reparatore enuntiari.

PROPOSITIO I. Nestorius vere negavit verbum Deum in unitatem personæ humanam assumpsisse naturam, atque Virginem Mariam proprie appellandam esse Deiparam.

Probatur non solum communi Scriptorum clarissimorum suffragio, Leonis Magni, Vincentii Lirinensis, Cassiani, Evagrii, Liberati Diaconi, Facundi Hermianensis, aliorumque Nestoriano sæculo proximorum, atque ex judicio Apostolicæ Sedis, & Ephesinæ Synodi: verum etiam ipsius Nestorii scriptis, doctrinisque perversis; unde hæc argumenta promuntur. I. Qui asserit hominem a Virgine genitum non esse Deum Verbum, sed Deum Verbum in illo homine habitavisse, proculdubio personas dispescit, atque inter utramque statuit solam unionem moralem. At Nestorius asseruit Virginem non peperisse Deum Verbum, sed hominem tantum, in quo Deus Verbum inhabitaverit: Igitur Nestorius plures constituit in Christo personas, & negavit naturæ humanæ cum divina unionem substantialem. Minor probatur ex primo Nestorii adversus S. Cyrillum anathematismo: *Si quis eum, qui est Emmanuel, Deum verum esse dixerit, & non potius Nobiscum Deus, hoc est inhabitasse eam, quæ secundum nos est, naturam, per id quod unitus est nostræ, quam de Maria Virgine suscepit: Matrem etiam Dei Verbi, & non potius ejus, qui Emmanuel est, nuncupaverit; ipsumque Dei Verbum in carnem versum esse, quem accepit ad ostentationem Deitatis suæ, ut habitum inveniretur ut homo, anathema sit.* Præterea negabat Nestorius Christum, quem Virgo peperit, esse Deum, affirmans plenum fuisse divinitate eo sensu, quo Joannes Baptista plenus fuit Spiritu sancto, ideoque non plus sacram Virginem dicendam matrem Dei, quam matrem Spiritus sancti Elisabetham, ex Virgine autem Deum processisse atque emicuisse, non autem natum. Atqui inter Joannem Baptistam, ac Spiritum sanctum non fuit unio substantialis: Igitur in sensu Nestorii nec fuit talis unio inter hominem, quem genuit Maria Virgo, atque inter Deum Verbum. Major probatur ex verbis Nestorii recitatis ab Evagrio, & Theodoro Episcopo Ancyrano: *Ego ne eum, qui spatiis mensuris adoluerit, Deum appellaverim?* atque ex Relatione Cleri, & populi Constantinopolitani, quæ talis est: *Hominem illum in matris utero fuisse fatetur plenum Deo Verbo, quomodo Joannes Baptista plenus Spiritu Sancto, &c.* Similiter in libro ab ipso Nestorio conscripto, & perlecto Act. r. Synodi Ephesinæ, asseritur Christum eadem ratione dici filium Dei,

Dei, quemadmodum Moses appellatus est Deus Pharaonis, & Saul, ac Cyrus Christi nomen obtinuerunt. Tertio qui duas in Christo personas distinguit, quarum una sit Dei serva, neque appellari possit Unigenitus Dei filius, altera sit Domina, neque vocari possit filius Virginis, aut Redemptor pro humano genere crucifixus, is proculdubio negat utramque naturam divinam & humanam conjunctas esse in unitate personæ: Hæc omnia Nestorius protulit: Ait enim Anathematismo v. non esse unum Dei filium, qui natus est ex Virgine, & quem Pater genuit ante Luciferum: *Si quis unum esse post assumptionem hominis naturaliter Dei filium audet dicere, cum sit Emmanuel, anathema sit.* Idem tradit anath. vii. & x. Quarto non sufficit ut dicatur Nestorius admisisse in Christo hypostaticam unionem, quod asseruerit verbum tanquam in templo habitasse in humanitate, nec sufficit admisisse tantummodo vocabula unionis, dignitatis, auctoritatis, æqualitatis: imo hæc demonstrant multitudinem personarum, quemadmodum Sancti, qui templum sunt Spiritus, & quibus ait Apostolus, *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro*, non sunt eadem cum Spiritu sancto persona, nec eadem persona sunt duo viri vel amicitia conjuncti, vel pares dignitate atque honore. Nestorius autem in Epistola ad Cyrillum, quæ extat a. p. Concilii Ephesini, docuit Verbum Deum in Christo homine tanquam in templo habitasse, atque ideo unam ab altero fuisse inseparabile, quia *Templum illud nunquam fuit aliquo peccato contaminatum*: addiditque se in Christo honorem atque cultum non separare, quoniam homo Deum gestabat, ita ut Deifer fuerit, non Deus, Dominicus, non Dominus, neque dividenda sit adoratio propter solam conjunctionem auctoritatis & dignitatis. Igitur Nestorius hypostaticam unionem duarum naturarum penitus oppugnavit. Insuper Nestorius, tametsi in sermone quodam execratus est hæresim Pauli Samosatani, attamen in publica Contestatione proposita a Clero Constantinopolitano, in Collect. Conciliorum Ph. Labbei Tom. iii. pag. 337. convictus est has capitales blasphemias cum Paulo pronuntiasse: *Maria Verbum non peperit. Qui fieri queat, ut Maria ex se genuit antiquiorem se? Qui ex Virgine natus est, homo est.* Ac facta collatione assertionum Pauli, ac Nestorii ibi-

dem concluditur: *En Paulo Samosateno hæretico, qui aliud asserit esse Verbum, & aliud Jesum Christum, neque unum esse, ut orthodoxa proficitur Ecclesia, plenissime adslipulatur.* Postremo si attendantur Nestoriana principia, simul apparet non potuisse hunc hæsiarcham inter Filium Virginis, ac Filium Dei unionem aliam fateri præter mortalem, atque existimasse ex Catholica doctrina fieri consequens, ut vera sit hæresis Apollinariæ autumantis divinitatem in humanitatem fuisse conversam; ideoque nil ad purgandum Nestorium valet, quod ubique Arium, & Apollinarium infectetur. Enimvero cum Paulo Samosatensi, Photino, aliisque superiorum ætatum hæreticis opinabatur Nestorius non posse naturam propria subsistentia exspoliari, ac propterea hæc erant ejus verba apud Cyrillum in Epist. ad Successum, *Si Christus perfectus Deus, idemque perfectus homo intelligitur, ubi natura est perfectio, si hominis natura non subsistit?* Igitur Nestorius cum duplicem in Christo naturam adversus Apollinaristas fateretur, debebat ex falso illo principio, quod natura sine propria subsistentia sit imperfecta, inferre quod in Christo duplex subsistentia debeat admitti. Illud etiam ex Nestoriano principio erat consequens, quod Maria non sit vere Deipara; nam cum Verbum Deus non possit habere initium subsistentiæ ex muliere, & alias hæc peperit filium hominem, in quo natura, & subsistentia creata juxta Nestorium inveniebatur, non poterat ipse percipere sacram Virginem esse Dei genitricem, cum non genuerit nudam & seorsim positam divinitatis naturam, ut refert S. Cyrillus in suo Apologetico.

QUÆ PROFERUNTUR IN DEFENSIONEM NESTORII.

At rectam fidem Nestorium incorruptam servasse, posset quis contendere illustribus testimoniis, atque ejusdem Nestorii contestatione ac doctrina. Testimonia vero sunt quæ sequuntur. Joannes Antiochenus in Epistola ad Nestorium, quæ extat in Synodo Ephesina, illum hortatur ut sacram Virginem Mariam appellare non detrectet Deiparam, quandoquidem compertum sibi foret ex relatione multorum, qui illum non infrequenter audierant, quod ipsam solam vocem, non pians quoque ipsius vocis notionem averfaretur. At-

que in Epistola ad Firmum, quam scripsit Joannes posteaquam Catholicis accesserat, edita a Garnerio dissert. v. de Causa Theodoret, *Sapiebat, inquit, sic prius sanctissimus Episcopus Nestorius, sicut res ipsa docuerunt. Cavebat vero nomen, veluti dare posset, unde nos sequaces hæretici Apollinarii reprehenderent. Quia vero sic & ante sapuit, inde convincitur, quia cito constitit admonentibus nobis, & ipsum nomen accepit, & in duobus sermonibus sanam fidei expositionem, & irreprehensibilem nobis direxit.* Theodoretus in Epistola ad Alexandrum Hieropolitanum ait immerito venerabilis, & sanctissimi Episcopi Nestorii dogma fuisse damnatum. Rectum Nestorium tenuisse sensum testatur etiam Acacius Episcopus in Epistola ad Cyrillum, & alii, de quibus noster Lupus in Schol. ad Syn. Ephesinam. Etiam Socrates lib. vii. H. E. cap. 32. hæc de Nestorio profert: *Meo quidem iudicio neque Paullum Samosatenum, neque Photinum imitatur, neque Dominum hominem solum esse dicit, sed vocem duntaxat Deipara amquam larvam reformidat.*

Resp. hæreticos omnes, & maxime Nestorium, cui in faciem restiterunt ex ipso Clero Constantinopolitano viri doctrina & pietate præclari, verborum involucris, & specioso insectandi damnatas hæreses prætextu proprias summa fraude occultasse. *Sunt enim illi, (inquit Synodus Ephesina in Relatione missa per Palladium ad Theodosium) qui diversa a recta fide sentiunt, adeo callidi, ut quidam quoque sanctissimi Episcopi occultato errore a Nestorio decepti sint, eique se adjunxerint; qui tamen postquam dilucide quid sentirent essent percunctati, illumque suas blasphemias reagentem comperissent, ab eo desciverunt, Synodo se adjunxerunt, patefactaque ejusdem blasphemie condemnationis sententiam adversus illum tulerunt.* Inter prædictos Episcopos connumerandos esse Joannem Antiochenum, ac Theodoretum, demonstrabimus infra. Scripsit vero Joannes ad Firmum post acceptam Nestorii Epistolam, in qua callidus hæreticus scripsit, se concedere ut Virgo Dei Genitrix nominetur propter unionis rationem, non juxta sensum Apollinarii vel Arii; quæ confessio decepisset unumquemque, cui non esset manifestum qualem unionem Nestorius adstrueret, & cur Apollinarii, Ariique sensum execraretur: quod nos in postrema argumentatione explicavimus. Hinc inita pace

cum Cyrillo, Joannes omnes hæretici tergiversationes detexit atque proscripsit: & etiam Theodoretus, qui impense partibus Nestorianis studuerat, cognita nequitia Nestorium retulit inter hæreticos lib. iv. cap. 12. Hæreticarum fabularum. Cum potuerit ambiguus Nestorii sermo decipere tales Præsules, nil mirum, quod lectitando ejus opuscula Socrates hominem illum potius imperitum, quam impium existimaverit.

Ex doctrina Nestorii possunt hæc ad ipsius defensionem urgeri. I. In sermone quem habuit Constantinopoli causam reddens cur potius sacram Virginem appellaret *Christotocon*, quam *Theotocon*, idest Christi genitricem, non Dei, ait: *Quoniam Christus, idest, hoc appellationis nomen significativum est utrorumque, idest, Dei & hominis.* Addit sequi se exemplum Evangelistæ, qui non ait, *Liber generationis hominis, ne purum nobis hominem videretur ostendere, neque Liber generationis Verbi Dei, ne Divinitatem nobis ex parte humanitatis induceret.* II. In serm. altero apertissime profertur in Christo unitatem personæ dicens: *Christus indivisus est; non enim habemus duos Christos, vel duos filios.* III. Serm. 12. his verbis execratur errorem Pauli Samosatensis: *In stupore dentium remaneat Paulus Samosatensis, qui nobis Dominicam humanitatem nudam a Deitate delirat.* Hæc omnia ita pro Nestorio possunt opponi. Non errat in dogmate, qui affirmat Virginem Mariam peperisse Christum, in quo Dei, & hominis reperitur natura; & dummodo fateatur adversus Paullum Samosatensem humanitatem Deitati conjunctam, & Christum unum, atque indivisum Dei filium, tenet per omnia fidem Orthodoxam. Nestorius asserit Mariam esse Genitricem Christi, hunc esse unum atque indivisum, neque habere humanam naturam a divinitate sejunctam: Igitur Nestorius fuit per omnia Catholicus atque Orthodoxus.

Resp. Nestorium multiplicem inter Christi humanitatem ac divinitatem unionem admisisse, nunquam tamen *hypostaticam*, qua utraque natura copulata est in unitate personæ. Admisit enim unionem, quam appellabat *συνάφειαν* idest, *societatem*: item consortium & copulationem secundum dignitatem filiationis, & secundum eandem voluntatem, beneplacitum, & *homonymiam*: similiter adunionem & propinquitatem ratione affectionis & amicitiae; unionem pariter se-

cundum inhabitationem veluti in domo, vel templo; ulterius conjunctionem ratione operationis & imperii divinitatis, ad cuius nutum Christi humanitas omnia compleret; deum unionem personalem, non *hypostaticam*, sed tantum secundum coaptationem, cum quis personam subiens alterius ejus vice loquitur, atque operatur. Hæc unionis genera statuisse Nestorium constat ex Cyrillo, Damasceno, Liberato, aliisque laudatis a Petavio lib. 111. de Incarnat. cap. 3. Liqueat autem hæc omnia distinctionem personarum demonstrare, quoniam societas, amicitia, affectio, homonymia, propinquitas, & auctoritas, qua aliquis vice alterius loquitur, & alia istiusmodi plures personas consignant. Resp. itaque Nestorium in priori sermone affirmare appellationem Christi significativam esse Dei & hominis, non quod Dei genitrix enixa esset Deum Verbum, sed quod peperisset hominem, in cuius persona, tamquam in templo, inhabitaret persona Verbi: nam post allata verba eodem sermone ait: *Quoniam sancta Virgo est, Dei genitrix ideo, quia illud templum, quod in ea ex Spiritu sancto creatum est, Deitati erat unitum; hominis vero genitrix, eo quod naturæ nostræ primitias assumpsit, &c.* Eodem pacto negavit Christum esse purum hominem, in quantum non est solum templum, in quo Sacerdos inhabitat, neque sola auctoritas Proregis, quæ mandata, legesque præscribit. Ad 2. dicimus quod Nestorius admisit unum filium dignitate, honore, adoratione; non natura atque hypostasi: oppositum namque tradidit in V. Anathematismo, de quo supra, Arg. 3. Ad ultimum, tametsi Nestorius execratur hæresim Paulli quantum spectat ad Trinitatem divinarum personarum, ideoque fateretur secundam Personam, idest, Verbum Deum societate, dignitate, auctoritate, atque omni alia unitione morali conjunctum fuisse humanitati, quod Paullus negabat; uterque tamen, Paullus ipse ac Nestorius, conveniebat in oppugnanda Incarnatione Dominica, ut supra contestatione Cleri Constantinopolitani, & Collatione dogmatum utriusque demonstratum est. Ad postremam argumentationem dist. maj. Non errat in dogmate, qui affirmat sacram Virginem genuisse Deum, & hominem, ita, ut Deus, & homo sint unus Virginis filius unitate personæ, concedo: ita, ut unus sint unitate

morali superius exposita, nego majorem; & distincta eodem pacto minori, nego consequentiam.

Insuper argumentaberis. Nestorius intendebat solummodo in Christo asserere duas naturas distinctas, atque impermixtas, Catholicam veritatem propugnans, dummodo Apollinarii, Ariique damnaretur impietas. Etenim in Epistola ad Joannem Antiochenum ait, ideo negasse se Virginem Mariam esse Dei Genitricem, quoniam sermo, quod dicitur Θεοτόκος a multis hæreticis adsumitur ut suus: hos autem hæreticos declarat esse sequaces Arii, & Apollinarii. Deinde asserit se Virginem appellare Χριστοτόκον, medius incedens inter eos, qui nominabant Θεοτόκον, ut insinuarent Divinitatem a Virgine sumpsisse initium, & qui appellabant Ανδρωποτόκον, ut ostenderent in Christo nudam extitisse humanitatem; & ideo ait: *Christi eam vocavimus Genitricem, ut hæc vox utrumque manifeste significaret, idest, Deum, & hominem.* Addit concedere se, ut pie Genitricem, vel Particem Dei Virginem nominemus, sed non juxta Apollinarii, vel Arii sensum, quasi divinitas Unigeniti ex sancta Virgine sumpserit initium. Præter hæc Sermone 6. profitetur se probare vocem Θεοτόκον, dummodo sacra Virgo minime dicatur Dea, quomodo dicenda esset in sensu Apollinarii, & si illa peperisset divinitatem, quoniam filius Matri debet esse consubstantialis: *Si quis inter vos, inquit, simpliciter voce Θεοτόκος gaudet, apud me nullus est de voce, tantum ne Virginem Deam nominet.* Denique Nestorius in Epistolis ad Cyrillum, ad Cælestinum, atque in sermonibus habitis in Templo Constantinopolitano fatetur Christum esse Deum & hominem, & Virginem Θεοτόκον propter unionem divinitatis, atque humanitatis, tantum non esse Dei genitricem juxta sensum hæreticum Apollinarii.

Resp. juxta Nestorium, atque ipsius principis suppositis, fidem Catholicam, qua profitemur Deum & hominem unum esse Christum unitate personæ, apertissime esse hæresim Apollinarii. Vidimus enim admissam a Nestorio cum natura humana hypostasim, & subsistentiam creatam, quæ initium habuerit ex Virgine. Si igitur naturæ humanæ, ac divinæ una subsistentia sit, consequens est in sententia Nestorii, divinitatem habuisse subsistendi initium a Virgine, & divinam

vinam naturam conversam in naturam creatam, ut tradidit Apollinarius. Hujus itaque hæresim execrando cum duplici natura duplicem in Christo statuebat hypostasim, duplicemque personam, unam Deum Verbum & Unigenitum Patris, alteram hominem & filium Virginis. Inter utrumque tamen unionem quamdam statuminans unum Christum prædicabat, sed unum per societatem, adunationem, affectum, inhabitationem, & voluntatis concordiam, ita ut impium esset asserere quod filius genitus a Virgine sit filius Dei genitus ante Luciferum, & filius Dei ante Luciferum genitus sit pro nobis natus, passus, crucifixus & mortuus, denegata cum unitate personæ etiam communicatione idiomatum. Hanc esse Nestorianam doctrinam superius est demonstratum. Distinguo itaque propositionem, Nestorius propugnabat duas in Christo naturas, & dummodo damnetur Apollinarii, & Arii impietas, etiam admittebat vocem Θεότητος, & ex alia parte arbitrabatur in sensu Catholicorum, qui profitentur duas in Christo naturas subsistere in unitate personæ, contineri ipsam hæresim Apollinarii, concedo: & discrimen admittebat inter Apollinarii hæresim, & sententiam Catholicorum, nego. Postrema argumentatio pro theoremate nostro producta difficultatem omnem eliminat.

PROPOSITIO II. Admittenda est in Christo una tantum Persona.

Huius thesisi veritatem comprobant omnia argumenta producta Volumine II lib. vii. c. 9. & 11. ubi adversus Socinianos demonstratum est, Christum esse filium Dei unicum, proprium, eique consubstantialem. Nam si duplex in Christo admittatur persona, divina nempe, & humana; illa necessario erit persona filii naturalis, & coæterni, & persona filii assumpti, atque adoptivi. Attamen breviter atque directe contra Nestorium, Scripturis, Patribus, ac ratione veritatem Catholicam propugnabo. Christum itaque nobis tanquam unicam personam, in duabus tamen naturis consistentem Scriptura divina proponit: I. Apostolus in priori ad Corinthios c. viii. 6. ait: *Unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia*. Dixerat autem Joannes c. 1. 3. de Verbo, quod in principio erat apud Deum, *Omnia per ipsum facta sunt*. Igitur persona Domini nostri Jesu Christi, una eademque est cum persona Ver-

bi, quod erat in principio. Compluribus aliis textibus confirmari potest hæc argumentatio. Eodem enim c. versu 18. utique de Christo inquit idem Joannes, *Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*. Matth. xvi. 16. ait Petrus, *Tu es Christus filius Dei vivi*. Salvator ipse Joann. viii. 58. *Antequam Abraham fieret, ego sum*. Thomas ipsius vulnera palpans Joann. xx. 28. exclamavit, *Dominus meus, & Deus meus*. Apostolus ad Hebræos 1. 3. *Qui cum sit splendor gratiæ, & figura substantiæ ejus, &c.* Joannes initio prioris Epistolæ: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, &c.* Hæc omnia de Christo nemo dubitat pronuntiari. Ipse ergo non quantum ad humanam naturam attinet, sed quantum ad personam, est ipsum Verbum, quod fuit ab initio, quod est splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris, quod est verus Deus antiquior Abrahamo, & in æternitate permanens in sinu ejusdem Patris: atque hæc omnia citatis locis vindicavimus ab impiis interpretamentis hæreticorum. II. Nestorium refutat ipsius Domini testimonium Joannis iii. 13. *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo*. Quis enim loquitur? Christus. Ubi erat, dum hæc loqueretur? In terra. Igitur persona Christi, quæ loquebatur, est Filius Dei, qui descendit de cælo. Est aliquid aliud in verbis ipsis adnotandum. Dum hæc Filius hominis in terra loquebatur, erat in cælo: nam inquit, *Filius hominis, qui est in cælo*. At non erat in cælo ratione naturæ humanæ, quam nondum glorificatus ad Patris dexteram collocaverat. Erat itaque filius hominis in cælo ratione personæ, quam proinde cogimur asserere eandem personam esse, ac personam Verbi immensam ac sempiternam. Aliud quoque in iisdem verbis observandum est; *non ascendit, & descendit* non est præsentis temporis, sed præteriti ut liquet ex Græco, ἔδης ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὃ ἐκ τοῦ ἔργου καταβὰς. Quo autem pacto Filius hominis, dum Nicodemum alloqueretur, cælum conscenderat, nisi ratione personæ, quæ sicut descendit accipiens formam servi, ita filium hominis hypostatica unione exaltavit? Huc spectat quod legimus c. vi. versu 59. *Hic est panis, qui de cælo descendit*; & versu 63. *Si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius*. Sed

Sed legendus de hoc argumento Cassianus lib. iv. de Incarnat. c. 6. & quæ ibidem adnotavit Gazæus. III. Idem confirmant loca, quæ nobis Divini Verbi incarnationem, ac mortem proponunt: cujusmodi sunt Joannis 1. 14. *Verbum caro factum est.* 1. ad Corinth. 11. 8. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Ad Philipp. 11. 7. *Semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* Enim vero nisi in Christo una tantum persona admittatur, sed duæ, quas inter sit unio duntaxat moralis, de qua præcedenti propositione; non potest admitti inter divinam, humanamque naturam talis idiomatum communicatio, ut Verbum possit dici incarnatum, crucifixum, & exinanitum: quemadmodum hæc minime enuntiantur de Spiritu sancto, cujus tamen iusti sunt templum, atque habitaculum. Verum de communicatione idiomatum infra: interim legite Augustinum 1. de Trinitat. c. xiii. n. 28.

Accedit ad refellendos Nestorianos Sanctorum Patrum traditio; de qua plura Bellarminus lib. iii. de Incarnat. c. 6. Jodocus Coccius lib. 11. art. 2. Petavius de Incarnat. lib. 111. c. 11. Tournely Q. vii. art. 1. omnesque Theologi. Quare necessum non est, ut omnia exscribamus, sed proferendi sunt nonnulli ex Græcis, Latinisque Patribus illustriores, Athanasius, Nazianzenus, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, & Augustinus. Athanasius ergo in libro de Incarnat. inquit: *Homo una persona, & unum animal est, ex spiritu & carne concretum; ad cuius similitudinem intelligendum est Christum unum esse, & non personas duas.* Nazianzenus Orat. xxxi. Id, quod non erat, assumpsit, non duo factus, sed unum ex duobus fieri sustinens; Deus enim ambo sunt, id quod assumpsit, & quod est assumptum: nature duæ in unum concurrentes, non duo filii. Chrysostomus in Epistola ad Cæsarium: *Et si enim (in Christo) duplex natura; verum tamen indivisibilis unio, in una filiationis persona, & subsistentia.* Ambrosius de Incarnat. c. 5. *Non alter ex Patre, alter ex Virgine: sed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine.* Hieronymus contra Helvidium: *Natum Deum ex Virgine credimus, &c.* S. P. Augustinus c. 5. Enchiridii: *Christus Jesus Dei filius, Deus & homo est, Deus quia Dei Verbum, homo autem, quia in unitatem*

personæ accessit Verbo anima rationalis, & caro: & Tractatu 49. in Joannem: *Anima & caro Christi cum Verbo Dei una persona est, unus Christus est.* Jure itaque meritoque ex tam apertis Scripturarum testimoniis, atque ex perpetua traditione, quam & antiqui servaverant, & posteriores Patres collustrarunt, proscribere Nestorium Synodus Ephesina, Calcedonensis, Quinta Œcumenica, sive Constantinopolitana secunda, atque universalis Ecclesiæ irrefragabilis auctoritas.

Confoditur denique hæresis Nestoriana Theologicis ratiociniis. Principio Fidei Symbola, & Apostolus ad Ephesios iv. 5. aliisque in locis supra laudatis, Dominum Jesum Christum unum esse testantur; & Symbolum præsertim Nicænum, ut observatum a Rufino in Exposit. Symboli §. 4. in ea voce *Unum* emphasim quamdam constituit, *ὁ ἓν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.* Si hac fide revincitur error Gnosticorum, qui Christum a Jesu divellentes, ut inquit Irenæus lib. 1. c. 2. negabant unitatem personæ Salvatoris, cur etiam non refutatur Nestoriana blasphemiam? Profecto Gnostici affirmantes Christum Creatoris, & Demiurgon transisse per Virginem, ut per canalem assolet aqua, & in illo Jesum ex Pleromate descendisse, atque inhabitasse; nec non Valentiniani, qui autumabant alium esse *Monogenem*, Unigenitum, alium *Logon*, Verbum, & unum in alterum advolasse, antiquis Græcorum Symbolis damnabantur. Atque hinc factum puto, quod Occidentales Ecclesiæ, in quibus Gnosticorum errores non adeo invaluerant, priscis sæculis vocem *Unum* communiter non enuntiarent. At eandem unionem, quam statuit Nestorius inter Verbum, & Christum illi hæreticorum aliorum antesignani constituebant inter Demiurgon, & Jesum, sive inter *Monogenem*, & *Logon*; ut res per se loquitur. Fides ergo Apostolica quemadmodum Ebionis, Valentini, ac Cerinthi commenta retundit proponens unum Dominum Jesum, ita ab initio Christiani nominis illorum germen Nestorium evidentissime prædamnavit.

Hæc nostra argumentatio fons est, & fulcrum aliarum omnium, quas adhibuerunt in hoc dogmate Viri docti. Sunt illæ, quod si in Christo multiplicentur personæ, neque sit inter istas unitio alia, præter eam, quam Græci appellant *κατὰ ταπιδεσιν*, secundum oppo-

oppositionem, qualis est inter lapides coacervatos, aut inter corpus, ejusque indumentum, sive inter domum, ibique habitantem; non magis est unus Dominus Jesus Christus, quam unum sint Deus, & templum, vestis & homo, lignum & lapis. Quod si in rationabilem animum possit cadere, neque unus est Christus, neque Verbum caro factum est, neque Salvator habuit efficaciam mundum redimendi, neque recte appellatus est Dei Unigenitus, neque in mysterio Dominicæ Incarnationis occurrit dignum aliquid divinum, atque admirandum. Id vero cum Christianorum aures perhorrescant: execrari debemus impiissimum scelestissimumque Nestorium, non tantum ut Gnosticorum germen veneficum, verum etiam ut Paganum, Judæum, hostemque Religionis nostræ insensissimum; quod proximo capite confirmabo.

AD NESTORIANA SOPHISMATA.

Pro hæresi Nestoriana possunt ea, quæ sequuntur, opponi. Primum: Divina Scriptura nobis humanitatem Christi describit comparatione templi, tabernaculi, atque indumenti. Ut ergo ista non habent cum homine substantiæ communionem; ita Dei filius non habet cum assumpta humanitate eandem hypostasin. Ant. probatur, quoniam Christus de Corpore suo ait Joan. 11. 9. *Solvite templum hoc*. Idem Christi corpus tabernaculo comparatur Psalmo xi. 10. & in Epistola ad Hebræos c. ix. 11. necnon habitui, & vestimento ad Philipenses 11. 7. & Apocalypsis xix. 16. hæc enim loca de humanitate Christi Patres, atque interpretes solent accipere.

Respondeo etiam comparate ad rationalem animam dici in sacris literis corpus domum, tabernaculum, indumentum. Apostolus enim in 11. ad Corinth. v. 1. ait: *Si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, &c.* & infra 4. *Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati*: & similiter Juda versu 23. de corpore vitiis polluto, *Odientes eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam*: quod recte usurpatum est ad monstrandam spiritualis, & corporalis naturæ diversitatem. At de Christo ob aliam quoque causam vocabula illa enuntiantur. *Templum* corpus suum appellavit,

propterea quod sicut Jerosolymitanum ædificavit Salomon, atque illud replevit gloria Domini; ita plasmavit Sapiencia corpus Dominicum, & in eo inhabitat *omnis plenitudo Deitatis corporaliter*, ut inquit Apostolus ad Coloss. 2. 9. Sicut etiam templum illud postquam dirutum fuerat, magna cum gloria fuit iterum ædificatum, ita Christus agens de morte triumphum resurrexit a mortuis. *Velamen* etiam, & *vestimentum* dicitur ejus humanitas, quoniam in ea latebat divinitas: quod Apostolus demonstrat citato capite ad Philipenses, ubi nobis proponit Christi humilitatem, *qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, &c.* Vide etiam, quæ diximus adversus Phantasiastas cap. 2. hujus libri. Distinguo ita ant. Christi humanitas comparatur templo, tabernaculo, atque indumento; quoniam dissolvenda erat per mortem, quoniam in ea habitabat plenitudo divinitatis, quoniam sub ea latebat divina majestas, concedo: ita his rebus comparatur, ut denegetur inter divinam, humanamque naturam unio substantialis & *hypostatica*, nego antecedens.

Præterea videntur Nestorianum dogma confirmare complures sententiæ Patrum: quorum aliqui cum Basilio in Sermone de Spiritu sancto ad Amphilochem, & in explicatione quinquagesimi noni Psalmi appellarunt Christum hominem *Deiferum*, ut adversus anathematismos Cyrilli ait Theodoretus. Alii cum Augustino lib. xi. de Civit. Dei cap. 2. scribunt filium Dei *hominem* assumpsisse; alii demum cum Chrysostomo Hom. 3. in Epistolam ad Hebræos affirmant Deum, & hominem *duas esse personas*.

At hæc non sunt alicujus momenti. Basilius enim non hominem *Deiferum* appellat Christum, sed *Σαρκαθεόφανον*, *Carnem Deiferam*, eo quod revera humana caro sit unita *hypostatice* Deo Verbo: quamquam si hominem *Deiferum*, aut Basilius, aut alius dixerit, opposuit vocabulum istud Apollinario, qui a Verbo assumptam denegavit animam rationalem: ideoque Christum adversus Apollinaristas quidam hominem *Deiferum* appellarunt, ne quis crederet divinum Verbum solam carnem absque anima rationali, quæ humanæ substantiæ pars est præcipua, sibi met copulasse. Ad monstrandam in Christi

sto perfectam humanitatem corpore, animoque conflatam, a Verbo assumptum hominem Patres tradiderunt; ideoque per *τὸ ἄνθρωπον* non significarunt hypostasim, sed naturam. Et de Augustino nulla quidem occurrit dubitatio; quum eo loci probet ideo Christum esse Mediatorem Dei & hominum, quia in unitate personæ duas habet naturas; hominis, qua est via perveniendi ad Deum, & Dei, ad quam homines pervenire appetunt; ideoque ait: *Sola est adversus omnes errores via munitissima, ut idem ipse sit Deus, & homo quo itur Deus, qua itur homo.* Chrysostomus denique ex Epistola ad Hebræos refellit pervicaciam Judæorum, qui negant venisse promissum Liberatorem, hæreticosque illius ævi, præsertim Paullum Samosatensem, & Marcellum Photinianum, qui oppugnarunt divinarum personarum distinctionem. Scribens ergo duas esse personas, Deum, & hominem, quod ibidem bis affirmat, contra Judæos primum, deinde contra Marcellum; significat primo, præter Deum invisibilem qui Christum unxit, esse Deum hominem qui a Patre unctus est, exponens ea verba, *Propterea unxit te Deus, Deus tuus*: deinde inquit plures dari personas secundum hypostasim divinas, Filium nimirum & Patrem; atque ita mysterium Incarnationis, & Trinitatis collustrat. Quare errant, qui putant accipi a Chrysostomo Personam pro natura; quod omnino apud Chrysostomum inusitatum est, & liquet ex repetitione ejusdem sententiæ contra Photinianos: dum enim ait S. Doctor *δύο πρόσωπα*, duas personas esse Patrem, & Filium; oppugnans Marcellum proculdubio demonstrat per *τὸ πρόσωπον* hypostases, non discrepantes naturas. Qui vero cum Sixto Senensi lib. VI. Biblioth. S. Annot. 329. Velloso Adv. in Tom. IV. Chrysostomi quæst. 29. aliisque doctis viris arbitrantur verba Chrysostomi in Græcis codicibus fuisse depravata, etsi id conantur ostendere ex Theophylacto, & ex verborum antithesi, manifestæ rationis patrocínio destituuntur.

Nestoriani insuper obijciunt: Christus perfectus homo est; perfectio autem hominis ubi est, si natura humana nequaquam per se subsistat? Imo si natura illa propria caret subsistentia, quomodo est vere propriæque substantia? E contra, quum humanitatis substantia in Christo una sit, quemadmodum una est in So-

crate, aut alio naturæ humanæ individuo: habet consequenter substantiam suam, rationemque personæ, quum nihil hæc sit aliud, quam *rationalis naturæ individua substantia*. Hanc enim ex Boetio desumptam definitionem personæ Theologi communiter recipere.

Resp. in substantia distinguenda esse duo. Unum est *ὁσία natura*, atque *essentia*, in eo sita, quod sit per se, scilicet non adhæreat alicui ad instar accidentis quod permanente eadem natura potest deperdi; & si forte alteri conjuncta est, sit tamen de se idonea, ut existat a quocunque altero separata. Id in Christi humanitate nequaquam deest, quippe ex intrinsicis suis est anima rationalis, & caro, neque ita adhæret Redemptori nostro, ut ab eo divelli possit, subsistente adhuc Christi, qui duplici constat natura, hypostatica unione: quoniam si humanitas abesset, non Christus homo foret amplius, sed Verbum in forma Dei. Est etiam humana Christi natura adeo in genere suo completa, ut nisi haberet cum divina communionem hypostasis, subsisteret per seipsam. Nihil ergo eorum, quæ ad *ὁσίαν* pertinent, illi deest. Alterum, quod in substantia debet spectari, est *ὁσιώδες*, substantiæ adventitia *habitus*, ut quod subsistat se sola, aut conjuncta alteri; id enim quemdam existendi modum importat, non perfectionem, quæ requiritur ad *ὁσίαν*, sive, ut inquirunt, ad *speciem* constituendam: atque hac ratione immortalis anima substantiam suam habet, sive conjuncta sit corpori, sive ab eo separata; cum hoc tamen discrimine, quod anima, cum forma sit, adhæret carni nexu connaturali, at Christi humanitas, cui nihil deest ex modulo speciei suæ, mirabili œconomia, & virtute Spiritus sancti transit in consortium divinitatis. His explicatis diluuntur Nestoriana argumenta. Si enim spectetur in humanitate Christi *ὁσία*, & *natura*; habetur eadem substantialis perfectio, ac in hominibus ceteris: si attendatur *ὁσιώδες*, & *existendi modus*, est longe humanitate nostra præstantior: quippe melius est esse Dei, quam creaturæ, & præstantius regi divina potestate, quam imbecillitate mortali. Est etiam Christus, quemadmodum Socrates, aut hominum alter, *individuum* humanum, in quantum unus homo est, prædictus propria & singulari substantia: at non est in ratio-

ne *personae* Filius Dei aliis hominibus æquiparandus; quoniam cum *persona* sit individua substantia sui juris, & *incommunicabilis* alteri, natura Socratis a Deo non assumpta, neque alia communicatione fruens, quam naturalium proprietatum, sui juris est, sive *persona* creata: sed humana natura Christi conjuncta Verbo, & fruens consortio divinitatis, transit ad jura divinæ personæ; & ideo quamvis una sit, atque individua, caret propria *personalitate*, & hypostasi. Definitio itaque Boetii vera est, si nomine *substantiæ* intelligas naturam completam, & affectam peculiaris existentiae modo, atque, ut scholæ loquuntur, *ultimo terminatam*; falsa autem si intelligas aut naturam incompletam, qualis est anima rationalis, aut naturam assumptam, & ad jura divinitatis eventam, qualis est humanitas Salvatoris.

C A P U T XIV.

An Beata Virgo dicenda sit Θεοτόκος,
idest, Deipara.

PRÆCEDENTI affinis est quaestio, an intemeratam Virginem appellare debeamus Θεοτόκον, *Dei matrem* ac *Genitricem*, an, ut contendebat Nestorius, Χριστοτόκον tantum, scilicet *Matrem Christi*: quod ut rite definiatur, vis nominum est inquirenda. Verbum *τίκτειν* non solum significat *parere*, & *in lucem factum effundere*, sed etiam illum gignere, atque in propriis visceribus formatum emittere. Afferit complura exempla ex Homero, Sophocle, & Hesiodo Robertus Constantinus in Lexico; nonnulla etiam ex Patribus, qui idem verbum usurparunt in explicanda æterna Patris generatione, de Incarnat. lib. III. cap. 15. eruditus Petavius. Hinc apparet Nestorii vafrities, & liquet cur aliquando visus sit Θεοτόκον non reprobare, in quantum Virgo purissima ediderit Salvatorem, at non Deum factum hominem, sed Christum, in quo ipse Deus inhabitaverit. E contra etiamsi verissime genuerit illa dominum Jesum Christum, sitque proinde Χριστοτόκος; vigente tamen Nestoriana hæresi, opportunum erat Χριστοτόκον, non pronuntiare, ne Christum, ac Deum Verbum quis in duas personas disliceret. At explicatis vocabulis, pertractandam de dogmate.

PROPOSITIO. Virgo Maria recte appellatur Θεοτόκος, *Deipara*, quum revera Deum genuerit, atque in utero suo formatum ediderit.

Demonstratur I. auctoritate Scripturarum. Principio huc spectant, quæ filium hominis Deum ac dominum esse declarant, de quibus libro VII. cap. XI. nec non vaticinium Esaiæ explicatum cap. 1. hujus libri. Deinde manifesta sunt verba Apostoli scribentis ad Rom. 1. 3. de Filio Dei: *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem*. Quem ergo enixa est Virgo mater, est idem Filius Dei, & quidem non adoptione, sed *nativitate*, generatione, ac natura. Enimvero si cum aliquibus legendum putas, *περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα*, *qui factus est ex semine David secundum carnem*; aperte Dei Genitricem fateris; si contendis scriptum *τοῦ γενομένου*, *qui natus*, & *genitus est*: idem sequitur apertissime: fateris enim Mariam non solum peperisse filium Dei, sed etiam illum genuisse, & hominem efformasse. Neque de filio adoptivo loquitur Paulus, cum addito pronomine αὐτοῦ designet filium proprium ac singularem, illum dominum appellet, & commissum sibi Evangelicum munus commendans scribat per ipsum Christum, non per homines, se fuisse vocatum Apostolum, & segregatum in Evangelium. Atque ad Galatas IV. 4. ait idem Paulus: *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege*. Utrumque occurrit hoc loco, *γεννηθέντος ἐκ γυναικός*, *genitum*, & *hominem factum ex muliere*, atque *γενόμενον ὑπὸ νόμῳ*, *factum* & *constitutum sub lege*. Ex his argumentamur. Recte appellatur Dei Genitrix, quæ concepit, peperit, genuitque Verbum unigenitum Dei filium. Maria Unigenitum Dei filium concepit, ac genuit: Recte ergo Maria semper virgo dicitur Dei Genitrix.

Confirmatur Catholica veritas traditione: Martyr Justinus in Apologetico inquit: *Verbum formatum est, & homo factus ex Virgine*. Ignatius in Epist. ad Ephesios: *Deus noster Jesus Christus ex Maria genitus est*. Hippolytus Martyr laudatus etiam a Theodoro: *Verbum Deus, & homo, primogenitus in utero formatus*. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. XII. *Crede illum ipsum unigenitum filium ex Virgine iterum genitum esse*. Nazianz. Orat. 51. *Si quis Sanctam Mariam Deiparam*

nam non credit, extra divinitatem est. Cyrilli Alexandrini, qui adversus Nestorium pro honore Deiparæ decertavit, non opus est exscribere testimonia: nam ubique Virginem esse Dei Genitricem contendit, in suis Anathematismis, in Epist. ad Acacium, ad Clericos Constantinopolitanos, ad Monasteria, in suo Apologetico, &c. Afferamus & Latinorum aliquos. Tertullianus de Carne Christi c. 17. *Ante omnia, inquit, commendanda erit ratio, quæ præfuit, ut Dei filius de Virgine nasceretur.* Ambrosius Epist. 63. *Filium coeternum patri suscepisse carnem, natum de Spiritu sancto ex Virgine Maria, &c.* Augustinus denique de dono Perseverantiæ c. ultimo: *Dicimus Christum Deum verum, natum de Deo Patre sine ullo initio temporis, eundemque hominem verum, natum de homine matre certa plenitudine temporis, &c.* Nisi hæc sufficiant vide Coccium lib. II. art. 2. Petavium libro III. de Incarnat. c. 14. & 15. & Nat. Alex. dissert. III. in Hist. Eccl. Sæculi v.

Addam postremo loco rationes. I. Qui Virginem esse Deiparam imperite negant, huc necessario adiguntur, ut Christum in duas personas dividant, constituentque duos filios, unum genitum ante Luciferum, & alterum factum ex semine David secundum carnem. Id vero superiori capite refutavimus. II. Aut filius Virginis verus est Deus, aut verus Deus non est. Si non est verus Deus, subvertitur Incarnationis mysterium, neque *Verbum caro factum est*, quod tam aperte legimus in Evangelio. Si autem filius Virginis est verus Deus; debemus illam appellare Θεοτόκον, ac Deiparam. III. Judæi filium Virginis crucifixerunt, quod se faceret filium Dei; ob eandem causam Pontifex Caiphas scidit vestimenta sua, quasi blasphemum fuerit, quod ipsi interroganti Matth. xxvi. 63. *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei vivi;* respondit Dominus, *Tu dixisti.* Porphyrius etiam, Julianus Apostata, alique Pagani hoc maxime in Christiana Religione derident, quod credamus ipsum Deum conceptum ex Virgine, natum, & crucifixum. Si Christus est idem Filius Dei, Maria Θεοτόκος est; & jure meritoque Nestorius damnatus est tanquam Paganus, Judæus, novus Caiphas, atque Porphyrius, aut Julianus, ut in Notis ad Synodum Ephesinam demon-

strat vir eruditissimus Christianus Lupus. E contra si quem genuit Maria, non est idem verus, proprius, ac naturalis Dei filius: merito illum damnarunt Judæi, merito Caiphas quasi blasphemum redarguit, merito pagani negant ipsum Deum crucifixum; quod cum sit valde nefastum, impium, dictoque horrendissimum, Christum Deum & hominem, & beatissimam Virginem Matrem Dei appellare debemus; ita Scriptura, Patres, & ratio ipsa demonstrant; ita etiam, ne sacros Vates hoc loco prætermittamus, lib. VI. de Laude Castitatis Alcimus Avitus:

Ante ævum de Patre, ex Matre in tempore natus,

Seminis hinc expers omnino, & temporis illinc.

Sic Virgo fecunda fuit, quæ pondere casto

Factorem portare suum, Dominumque perennem

Edere promeruit, dignæque agnomine dici

Virgo DEI MATER.

OBJECTA DILUUNTUR.

Sequuntur contraria argumenta, quorum primum sit. Probant Catholici Mariam esse Θεοτόκον, quod enixa sit Filium Dei, genitum ex semine David, & factum ex muliere, ut in Epist. ad Rom. scribit Apostolus. At ibidem versu 4. Christus natus ex semine David dicitur Filius Dei prædestinatione & gratia, non generatione & natura; nam legimus: *Qui prædestinatus est filius Dei.* Corruit ergo prior argumentatio petita ex Apostolo. Additum est in hujus confirmationem, quod Christus in Sacris literis dicitur Deus. Verum nonne idem nomen Moysi, Judicibus, Regibus, Angelis, & piis, justisque tribuitur? Nequit ergo Nestorius auctoritate Scripturarum refelli.

Resp. nego minorem; siquidem verborum Apostoli sensus est, Christum fuisse prædestinatum filium Dei, in quantum prædestinatum erat, ut virtute miraculorum, & præsertim resurrectione ex mortuis palam fieret illum esse, quem olim prænuntiaverunt Prophetæ. Atque hunc sensum planum mihi reddunt sequentia. I. Syrus ὁρισθέντος vertit, *Qui cognitus est.* II. ὁρισθέντος apud Chry-

folium idem est, ac *δεχδίντος, ἀποφανδέντος* *κρίθεντος, ἀπὸ τῆς ἀπάντων λυωμένης, καὶ ἡφθας*, idest, *Qui demonstratus, declaratus, & iudicatus est omnium sententia ac suffragio Filius Dei.*

III. Ibidem innuit Apostolus, quomodo sit prædestinatus, dicens: *in virtute, secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum.* IV. Idem commonstrat antithesis & ordo verborum: nam primum ait Apostolus hunc Dei filium promissum in Scripturis sanctis; deinde factum ex semine David secundum carnem; tum prædestinatum in virtute; non ergo de sola prædestinatione, quæ est electio gratiæ facta ante mundi constitutionem, sed de manifestatione divinitatis, & de prædefinita gloria Christi loquitur sanctus Paulus. Si mavis tamen Christum esse prædestinatum Filium Dei *secundum carnem*, hoc sensu, quod præfinitum fuerat Verbum carnem fieri, atque ita hominem esse ob substantialem unionem inter utramque naturam Filium Dei naturalem, hanc etiam explicationem admitto. At Filium Virginis appellari Deum attributione quadam, ut Moses & Angeli, falsum esse demonstravi lib. vii. c. xi. ex nomine retragrammato, ex appellatione unius Dei, ex eadem cum Patre operatione ac potestate, aliisque characteribus, qui nequeunt alicui, nisi summo Deo, convenire.

Secundum pro Nestorio argumentum est: Vox *Deipara* inusitata penitus est: frustra illam in sacris literis perquiras: nullam ejus mentionem fecit Nicæna Synodus. Apud Patres nunquam occurrit ante Leonem Magnum, qui omnium primus illam intrusit: noluerunt illam Symbolo addere Patres Synodi Chalcedonensis, etiamsi id flagitarent nonnulli. Nova est ergo vox illa, atque repudianda.

Resp. Nihil hac argumentatione pro Nestorio concludi. Nam i. neque in Scripturis inveniunt Nestoriani voces *Χριστοτόκος, καὶ Θεοδόχος*, idest, *Dei susceptricem*, quas pro *Deipara* impie substituebant. Deinde, si hæc vox in sacris literis non reperitur, occurrit ibidem res ipsa, ubicumque Christum esse Deum, & esse unum pronuntiant: ac possumus idcirco respondere, quæ de vocabulo *ἐμνοσίς* scribit Augustinus in Epist. ad Pascensium laudata Volumine i. pag. 200. Præterea quælibet hæresis, ut veritas Catholica diligentius defenderetur, impulit nos

ad usurpanda quædam vocabula, & ad quæstiones instituendas, de quibus solliciti non erant antiquiores. Quantum ad Patres attinet, S. Cyrillus in Apologetico pag. 162. & 163. Tom. i. demonstrat hac voce usos fuisse Petrum Alexandrinum, Athanasium, & Amphilochem Episcopum Iconii, alibi laudat Antiochum, & Ammonem. Et si non omnes *Θεοτόκους* expresse protulerint, ut animadvertit cit. cap. 5. Petavius, tradiderunt tamen vocis significationem; ac splendide mentitur Nestorius, dum ait vocabulum istud adinventum ab Apollinario, & primum in usu receptum a Leone, quum manifesta sit Gregorii Nazianzeni sententia paullo supra producta. Vide Not. Christ. Lupi ad i. Cyrilli Anatematismum. Quantum vero spectat ad Nicænam Synodum, respondit idem Cyrillus in Epistola ad Cler. Constantinop. voculæ hujus non meminisse, quia nil ejusmodi in controversiam adducebatur: si tamen lubeat vim sententiarum perpendere, sacram Virginem ab eadem Synodo declarari *Deiparam*, dum illum ipsum, qui ex Deo Patre natus est, dicit incarnatum & hominem factum. Eandem sententiæ vim tenuerunt Patres Ephesini, & Chalcedonenses; qui *Deiparam* Symbolo non addiderunt ob grassantem hæresim Eutychianam; ut diximus Tomo. ii. pag. 87. His ergo penitus Nestoriana argumentatio revincitur.

Argumentum alterum Nestorii erat: Virgo non genuit divinitatem, quomodo ergo dicenda est Dei mater? Huc spectant omnia alia ejusdem hæresiarchæ sophismata, illud maxime, quod Mater filio consubstantialis est, ideoque qui Mariam dicunt *Theotocon*, illam faciunt Deo consubstantialem ac Deam, renovantque hæresim Apollinarii, qui asserbat natam ex Virgine divinitatem, idem vocabulum *Θεοτόκος* adhibens in suæ impietatis structuram. Addebat Nestorius, quod cum sit in Christo duplex substantia, non potuit utraque ex Virgine generari, ideoque genita ab illa est tantummodo substantia hominis, unde hominis Genitrix fuit, non Dei.

Respondeo: in Christo duplicem esse naturam, divinam atque humanam, atque ut Virgo dicatur Dei parens satis esse, quod genuerit ipsum Christum, qui ob substantialem inter utramque naturam unionem simul est verus homo, & verus Deus: neque ulla-
tenus

tenuis ad hoc requiritur, ut divina substantia absolute spectata sit genita ab ipsa Virgine. Enimvero mulieres omnes, quæ genuerunt, matres dicuntur hominum, qui constant corpore & anima rationali; quamvis ipsam animam partem hominis nobiliorem non generaverit: neque dici solent genitrices corporum, quibus formam dedere, sed personarum, in quibus corpora unita sunt animabus. Audiat Cyrillus hæc scribens in Epist. ad Monachos: *Etsi mulieres istæ nonnisi terrenorum sunt corporum matres; nihilominus cum totum animal pepererint ex anima & corpore compositum, non solam ejus partem peperisse dicuntur. Nec aliquis dixerit. Ex causa, Elisabetham matrem Joannis carnis esse genitricem, non animæ: peperit enim animatum Baptistam, ac sic tamquam unum aliquid ex ambobus hominem, anima videlicet, & corpore. Hujusmodi quippiam actum esse fatebimur in Emmanuelis generatione: quippe natum est, ut dixi, ex Dei Patris substantia Unigenitum ipsum Verbum. Cum autem carnem suscepit, eamque propriam sibi fecit, ut filius hominis esset, ac similis nostri fieret, tunc minime est absurdum dictu, imo necessario profitendum, illum ex muliere secundum carnem esse natum, quemadmodum anima una cum proprio corpore gignitur, & unum cum eo reputatur. Præterea etsi nonnulli Patres genitam a Virgine divinitatem scripserunt, quemadmodum etiam quidam appellarunt Verbum substantiam genitam; nos nequaquam dicimus divinam naturam ex feminae utero extitisse, sed affirmamus genitam ex muliere personam, quæ secundum divinitatem est Filius Dei verus, & secundum carnem filius hominis verus; ut recte animadvertit S. P. Augustinus lib. iii. contra Faustum cap. 6. Quare illi Patres, qui ex Virgine genitam divinitatem dixere, non naturam solam nomine divinitatis significarunt, sed naturam cum hypostasi; quoniam natura ex se, & absolute spectata, nec gignit, nec gignitur, ut dictum est alibi. Atque hæc notanda sunt pro conciliandis SS. Patrum sententiis.*

Ergo ad Nestorii argumenta respondeo, quod Virgo non genuit divinitatem, sed genuit secundum carnem Christum, qui est verus Deus; atque id sufficit, ut dici debeat Θεοτόκος: neque proinde est Dea, aut Deo consubstantialis, quoniam illum non genuit secundum divinitatem, quam ab æterno ha-

buit a Patre, sed secundum carnem, quam ex matre suscepit in tempore. Eo pacto qui Θεοτόκος latentur, non incidunt in hæresim Apollinarii, quoniam non inquirunt divinam Christi naturam ex utero Virginis primum extitisse, sed ex eo carnem assumpsisse Verbum, quod in principio erat Deus. Imo ut observant docti viri, Petavius de Incarnat. cap. xix. libri v. & Lupus in Scholiis ad Synodum Ephesinam, Anath. i. Cyrilli, probantque evidenter ex Eucundo Hermianensi, Apollinarius negabat Deum esse genitum ex Virgine: putabat enim sibi partem substantiæ suæ, idest, Deitatis in carnem vertisse, & in Maria, non ex Maria fuisse incarnatum; autumans illam carnem conversam in divinitatem consubstantialem esse Patri, non Matri. Quapropter Nestorius Apollinarii hæresim inscite nimium, & audacter Catholicis objiciebat. Quod postremo addebatur non posse duas substantias gigni ex una, haberet aliquid roboris, si gigneretur utraque substantia separatim. At nos dicimus cum Ferrando in Epist. ad Anatolium, genitam ex Virgine Divinam substantiam adunando sibi humanitatem, sive genitam ipsam divinitatem incarnatam: aut fortasse melius, non divinam substantiam, sed divinam Personam secundum carnem.

Peracutus quidam Scholasticus, mihi quoque etiam amicitia conjunctus, ludicra quadam argumentatione ita argutabatur: Beata Anna appellari nequit Dei avia, quemadmodum definitum est Romæ in damnatione libri Joannis Thomæ a S. Cyrillo, *De laudibus Divæ Annæ magnæ Matris Deiparæ, dignæ Verbi Incarnati Avia*. Igitur Virgo Maria nequit appellari *Deipara*: atque hac argutatione contorsit valde (tale est Sophistarum ingenium) haud rudem Theologicæ Cathedræ Moderatorem.

Ad hanc lepidam, nec vulgarem objectionem ego quidem reposuissem, posse Catholico sensu Divam Annam dici Salvatoris nostri aviam, tametsi magis expediat ab istiusmodi nimium communi abstinere vocabulo, ne videatur adinstar hominum ceterorum Christus natus ex Virgine carnali propagatione. Eo namque pacto, quo Dominum Jesum filium Abraham, & Davidis nominamus non solum ob divinas promissiones, verum etiam quia factus est ex illorum semine, nimirum ex Virgine ab illis progenita; non repu-

repugnat dicere ipsum Dominum nepotem Joachimi & Annæ, in quantum ex filia utriusque genitus est. Revera Tom. x. Biblioth. PP. pag. 685. extant Andreæ Cretensis Canones, & Triodia, quorum unum præfert titulum, *Die nona Decembris Conceptio Sanctæ, ac Dei Avie Annæ*: neque id tribuendum est Latino Interpreti, cum & Græcus pag. 252. Parisiensis editionis Codex Operum Cretensis habeat: *Δεκεμβρίῳ δ' ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας, καὶ θεοπρομήτορος Ἀννῆς*. Qui vero aviam Christi dixerunt, licet non adeo conspicui, laudantur a prædicto Joanne Thoma cap. 28. citati libri. Atque hunc proscriptum esse, non ob hæreticam doctrinam, sed ob aspera quædam, atque ut ita dicam, nimis devotionis argumenta, liquet ex Indice librorum expurgandorum. Et sane Auctor ex quo avia Christi sit Anna, pag. 392. & seqq. demonstrare nititur ejusdem Annæ cognationem esse divinam, eandem appellat socrum Spiritus sancti, contendit esse Dominam Angelorum, ait esse aviam Christi plenius, quam alia mulier avia sit nepotum suorum, affirmat & ipsam concurrisse ad unionem hypostaticam; ac scribit alia complura, in quibus erga Dⁿⁱ Annam devotio dialectice syllogizans potest simpliciores in errorem inducere. Hac ergo ratione Annam Dei aviam dicere non debemus.

C A P U T XV.

Vindicatur S. Cyrillus Alexandrinus a nota hæreseos.

NULLUS Nestorium magis exagitavit, quam sanctissimus Alexandrinus Antistes Cyrillus, qui anno 412. Theophilo vita functo successerat. Is erumpente circa annum 419. Nestoriana hæresis ejus auctorem gravi, & erudita Epistola admonuit; deinde cognita Nestorii pervicacia per aliam Epistolam certiore reddidit perniciosi erroris Romanum Pontificem Cælestinum. Coegit etiam adversus Nestorianos Synodum Alexandrinam, in qua edita fuerunt duodecim Capitula, sive Anathematismi contrarii Nestorianis blasphemis; quibus anathematismis impius hæresiarcha duodecim alios opposuit. Ut ergo Nestorius a Cyrillo redarguebatur, quod unum Christum in duos filios dispe-

sceret, & Virginem Mariam negaret esse *Deiparam*; ita Cyrillus insimulatione erroris Apollinarii, & Arii reprehendebatur a Nestorio, quod statueret unam in Christo naturam. Nec defuerunt Cyrillo adversarii clarissimi ex eo præsertim commoti, quod scripserit, *unam esse naturam Dei incarnatam*; inter quos numerantur Joannes Antiochenus cum Orientalibus aliis, Andreas Samosatensis, & Theodoretus Episcopus Cyri: qui duo mandantibus aliis adversus Cyrillum, coactis, studuerunt illius anathematismos scriptis impugnare. At Cyrillus editis vindictis, & libro Apologetico omnem a se propulsavit suspicionem erroris, ita ut etiam Joannes Antiochenus cum ceteris Orientalibus tandem Ephesinæ Synodo accesserint, & Theodoretus inita cum Cyrillo concordia Nestorium damnaverit. Nec sola Apollinarii hæresis objecta est Cyrillo, sed etiam scelus maximum, & immane, scilicet, quod Hypatiam celeberrimam Philosopham Alexandrinam ductus invidentia, & livore fecisset a plebe membratim discerpi, & adversus Orestem Præfectum plebem commovisset. Hypatiæ eadem contigisse anno Alexandrinæ Æræ 406. & V. Æ 413. demonstrat Pagius ad annum cccxv. num. 20.

Hanc impactam Cyrillo calumniam repellit Nat. Alex. Hist. Ec. sæc. v. cap. 17. art. 14. quod plebs Christianorum conspiratione facta exacerbarit Orestem, & Hypatiam occiderit inscio Cyrillo, qui tantum zelo fidei catholicæ permotus ejecerat Alexandria Judæos post illatam ab his ingentem cladem Christi fidelibus: quam ob rem Præfectus ratus a Cyrillo auctoritatem suam fuisse labefactatam, nunquam adduci potuit, ut injustam reprimeret indignationem. Atque hinc populi adversus Præfectum, & Hypatiam ei singulari amicitia conjunctam, & forsitan altricem dissidiorum, tumultuosa concitatio. Illius propterea auctorem fecit Cyrillum primus omnium Damascius in vita Isidori Philosophi, de quo Suidas, & H. Valesius in Notis ad Socratem pag. 86. Verum Damascio nullam fidem debemus, quod fuerit, ut animadvertit Guillelmus Caveus in H. Eccles. Script., Christianæ Religionis hostis accerrimus. De his plebis Alexandrinæ in Orestem, & Hypatiam conspirationibus plura habet etiam Socrates lib. vii. cap. 14. & 15. nec Cyrillo admodum plaudat.

At. Sed Socrates addictus erat Novatianis, quibus S. Antistes extremum bellum indixerat: ac præterea idem Socrates scribit Monachos Nitriæ, quibus auctoribus deteriora evenerunt, non a Cyrillo fuisse commotos, sed ferventiore animo præditos jam inde a temporibus Theophili, qui illos adversus Dioscorum armaverat. Fatetur etiam Hypatiam interemptam, non Cyrilli, sed Petri Lectoris conspiratione. Hac itaque calumnia repulsa, alteram, quæ spectat ad institutum nostrum, num expungemus.

PROPOSITIO. S. Cyrillus immerito insimulatus est hæresis Apollinarii.

Theologi solent hanc propositionem demonstrare extrinsecus argumentis ab auctoritate Summorum Pontificum, Conciliorum, ac Patrum. Cælestinus enim in Epistolis ad ipsum Cyrillum, ad Joannem Antiochenum, atque ad Nestorium, Cyrilli studium commendat, doctrinam probat, fidem confirmat, & zelum dignissimis laudibus concelebrat. Idem præstat Gregorius II. in Professione Fidei ad sanctum Germanum Constantinopolitanum Antistitem. Probarunt insuper duodecim Cyrilli Capitula Episcopi Ægyptii, qui ad Synodum Alexandrinam convenerant. Concilium Ephesinum illa ab omni errore declaravit immunia omnium Episcoporum consensu Act. 1. & Act. 9. in Relat. ad S. Pontificem Cælestinum. Synodus pariter Chalcedonenfis Act. 2. contestata est, se idem credere quod Cyrillus: & in definitione fidei Act. 5. ejusdem Cyrilli Epistolam suscepit, & consecravit. Quinta denique Generalis Synodus can. 13. eo nomine damnavit Scripta Theodoretæ, quod oppugnare studuerit anathematismos Cyrilli. Catholicam præterea Cyrilli doctrinam, & ab Ecumenicis Synodis comprobata, scribit Epiphanius Archidiaconus Alexandrinus in Epist. ad Maximianum Episcopum, Joannes Sebastianus in literis Synodicis ad Leonem Augustum, Liberatus in Breviario, & alii. Ne fas est igitur insimulare hæreseos sanctum Cyrillum tam amplo, firmissimoque judicio summopere commendatum.

Hæc sunt argumenta, quæ in defensionem Cyrilli proferri solent: hæc producit Natal. Alex. Dissert. VIII. in Hist. Eccles. sæc. v. Juenin Dissert. v. de Essent. Incarnat. Cap. II. Art. 2. Tournely Q. VII. de Incarnat. pag. 259. Boucat Dissert. III. sect. 3. &c.

Neque hæc a nobis infirma putantur, sed sinula in compendium redacta sunt: illisque robur addimus ex quo Cyrillum *invictissimum Fidei propugnatorem* appellet Ecclesia Romana in Martyrologio die 27. Januarii, & Menologium Græcorum die 9. Junii: Anastasius quoque Sinaita in Hodego cap. v. Eulogius Archiepiscopus Alexandrinus in Oratione adversus Calumniatores SS. Patrum; Photius etiam in Biblioth. Cod. 311. Idatius in Chronico, Gennadius de Script. Eccles. cap. 65. & posteriores omnes Historici. Verum cum non defuerint viri improbi, qui conati sunt adversus Cyrillum stilum acueri, contententes Synodum Ephesinam immerito illius scripta probasse, & deceptos fuisse in hac causa quamplurimos errore facti, & Nestoriani dogmatis ignorantia; videtur nobis opportunum vindicias Sancti Cyrilli non solum prædictis, sed etiam sequentibus argumentis contexere.

Cyrillum itaque ab errore Apollinarii fuisse immunem ulterius his momentis evinco. I. Qui post Incarnationem duas in Christo naturas, divinam, humanamque docuit impermixtas, atque in suo esse distinctas permanere, is non est proculdubio Apollinarii infectus errore. S. Cyrillus duas post Incarnationem naturas impermixtas, & quantum ad *ὁυσίαν* attinet distinctas profitetur. Igitur S. Cyrillus imbutus non est Apollinaristarum errore. Probatur minor. Idem Cyrillus in libro II. contra Nestorium ait: *Ergo unum (Christum) confitere, naturas non dividens, sed ita ut scias interim, & sentias, aliam esse carnis rationem, aliam divinitatis sibi ipsi convenientem. Non enim carnem ipsam Verbi divinitatem factam esse dicimus.* Et lib. III. *Altera quippe res est divinitas, altera nostra similis humanitas; si eam, quæ naturis inest, naturam consideres: verum conventionem, quæ in veram unionem fit, unus ex ambabus Christus existit.* Item Epist. ad Nestorium: *Differentes sunt, quæ in veram unitatem coactæ sunt naturæ; sed unus ex ambabus Christus & Filius existit.* Plura alia afferentur in solutione argumentorum. II. Quidam insinularunt Beatum Cyrillum hæresis Apollinarii, quod scripserit unam esse naturam Verbi incarnatam, quod inter divinitatem & humanitatem admiserit *naturalem* unionem, & quod prædicaverit duas in Christo naturas *indivisas*. At nullam ex his præ-

præcipuis causis, quas prætexerunt Orientales, posse labefactare fidem Cyrilli invicta argumenta commonstrant. Immerito ergo hanc fidem quidam conati sunt vellicare. Prob. minor quantum ad primam partem. Etiam S. Flavianus in Professione Fidei, quam inscripsit Imperatori Theodosio, probata ab omnibus Orientalibus, & relata a Sancto Eulogio Alexandrino apud Photium Codice cccxi. ait: *Etenim e duabus naturis Christum post incarnationem in una hypostasi confitentes, unam naturam Verbi incarnatam, & carne indutam dicere non negamus.* Dixerunt pariter unam naturam Dei Verbi incarnatam Athanasius in libro de Incarnat. Basilii Seleuciensis, & alii laudati a Dionysio Petavio lib. iv. cap. 5. & 6., & in Synodo Lateranensi celebrata contra Monothelitas sub Martino I. damnatur anathemate, *Quisquis secundum SS. Patres non confitetur proprie & secundum veritatem, unam naturam Dei Verbi incarnatam.* Immerito itaque Divo Cyrillo conflatur calumnia, quod refellens Nestorium *unam incarnatam naturam* dixerit. Probatur ejusdem propositionis pars altera: Cum Nestoriani inter divinam humanamque naturam admiserint solam unionem moralem, & secundum dignitatem; fides catholica profitetur unionem veram, & secundum hypostasim, per quam Christus in duabus naturis subsistens sit verus Deus, sit una persona, sit idem Dei filius, & Virginis: id vero Sanctus Cyrillus affirmat statuens unionem naturalem, scribens in Declaratione tertii Anathem. Tom. 6. Regiæ edit. Parisiensis, pag. 149. se duarum naturarum unionem appellare *quoniam* adversus illos, *qui sustentias post unionem dividunt, & singulas, hoc est, Deum, & hominem separatim ponunt, talemque illarum copulam confingunt, quæ secundum solam dignitatem contingit.* Et in Apologetico pag. 167. *Si naturalem unionem dixerimus, veram intelligimus.* Igitur S. Cyrillus immerito hæresis insinulatus est, quod in Christo unionem agnoverit naturalem. Probatur ejusdem minoris pars tertia. Appellare Christum indivisum eo sensu, quod sit unus secundum hypostasim, etsi natura humana non sit natura divina, non est consentire Apollinario, sed mysterium Incarnationis propugnare. At Divo Cyrillus ita prædicat de Christo indivisum, ut evincat unum esse secundum hypo-

stasim, manente proprietate, ac distinctione utriusque naturæ: scribit enim in Epistola ad Valerianum Iconii Episcopum; *Confitemur quod a carne quidem est carnem esse, quod a Deo Deum esse; sed idem secundum utraque Christus, unus Filius, unus Dominus.* Et in Epistola ad Acacium Episcopum Melitenensem testatur se cum Orientalibus *non dividere unum Filium, & Christum, e Patre ut Deum, & ex muliere natum in carne ut hominem.* Sanctus ergo Cyrillus prædicans Christum indivisum propugnat Catholicam fidem Incarnationis, non consentit Apollinario, non Ario, non Eunomio, non hæreticorum alicui. III. Etiam si in composito duæ sint distinctæ naturæ, ut in homine natura spiritualis, atque corporea: post earum substantialem unionem recte dicitur *una natura compositi*, v. g. una natura hominis; neque dicendo unam hominis naturam, significatur esse unam eandemque substantiam carnis, & spiritus, sed esse unam personam in utraque substantia. At S. Cyrillus nunquam dixit absolute unam esse in Christo naturam, sed aut esse *unam naturam Dei incarnatam*; ut inquit in Commonitorio ad Eulogium: aut esse *naturam unam Verbi facti hominis, post unionem*, ut in Epist. ad Acacium; aut *unam esse naturam tantum in composito*, ut in Epist. ad Successorem: imo prohibet unam naturam dicere, *quia Christus est unus ex duabus naturis*; in eadem Epistola, aliisque in locis productis a Photio in Bibliotheca pag. 850. & seqq. Ergo Cyrillus non ait unam eandemque in Christo esse naturam humanam, atque divinam, sed unam naturam Christi secundum hypostasim, scilicet, post unionem esse unam Personam indivisam ex duabus naturis compositam. IV. Orientales, qui adversus Cyrillum convenerant, omni procul dubio duas in Christo fatebantur naturas, easque expresse distinguebant in Professione Fidei exhibita Sancto Cyrillo a Paulo Emisleno. At idem Cyrillus fidem Orientalium probavit in Epistola ad Acacium Melitenensem; & Epistolam redditam sibi a Paulo Emisleno scribens ad Joannem Antiochenum appellavit *inreprehensibilem*: imo cum nonnulli accusarent Orientales, propterea quod duas naturas confiterentur, ut scribit S. Eulogius, primo Cyrillus erubuit, veritus ne denegarent cum Nestorio hypostaticam unionem; quip-

quippe idem Nestorius prætextu duarum naturarum curabat etiam hypostases separare: sed Epistola Orientalium accurate perlecta, se illis per omnia consentire affirmavit, scribens ad Valerianum Iconii Episcopum, etiam Orientales damnare hæresim Nestorii, Virginem fateri *Deiparam*, & unum Christum perfectum in divinitate, & perfectum in humanitate, non divisum in duos Filios, & Dominos, venerari. Si igitur Apollinariæ non fuerunt Orientales, qui nondum explorata veritate steterunt adversus Cyrillum; neque Cyrillus ipse Apollinario consensit. Hæc quatuor argumenta a nobis addita iis, quæ communiter afferuntur, reddunt causam Cyrilli non solum auctoritate munitam, verum etiam invictissimis rationibus definitam, ac certam.

ARGUMENTA ADVERSUS FIDEM CYRILLI.

Pugnant adversus Cyrillum primum extrinsecis testimoniis. Illum quippe tamquam suspectæ fidei traduxerunt Joannes Antiochenus cum ceteris Orientalibus, Theodoretus, Ibas, & Isidorus Pelusiota. Quorum auctoritas pluris facienda est; nam quantum ad Orientales attinet, idem Cyrillus, ut vidimus, illorum Fidem asseruit irreprehensibilem, eique subscripsit; neque vicissim petiit ab iis, ut suis anathematismis subscriberent. Theodoretum tamquam Catholicum recepit Synodus Chalcedonensis, non exigens ab illo, ut revocaret quæ scripserat contra Cyrillum. Isidorus Pelusiota ab ipso Cyrillo Patris loco habebatur. Ibas etiam a Chalcedonensi Synodo habitus est Orthodoxus. Horum itaque testimonium adversus Cyrillum grave est admodum ac æstimandum.

Resp. si ad testes provocemus, longe plures, atque auctoritatis præcipuæ stare pro Cyrillo, ac Synodum ipsam Chalcedonensem, quam producant in commendationem Ibas, & Theodoretus, in definitione Fidei, quæ extat Act. v. suscepisse, probasse, atque declarasse Orthodoxam ejusdem Cyrilli doctrinam. Itaque omnes, qui sinistre de Cyrillo judicarunt, errore facti decepti sunt. Primo enim Joannes Antiochenus, Theodoretus, & Ibas olim opinabantur Nestorium recte sentire, ut liquet ex præcedenti cap. xiii. Nil ergo mirum si ex adverso erroris

Berti Theol. Tom. V.

insimulabant invictissimum Nestorii Oppugnatorem. Deinde hos revera fuisse deceptos demonstrabimus capite proximo. Præterea hæreses, quæ præcesserant, contra sacrosanctum Incarnationis Mysterium, & nondum explorata Nestorii vasrities, novum etiam *unionis hypostaticæ* vocabulum, quod ad refellendam hæretici tergiversationem opportune Cyrillus adhibuit, nec non unionis naturalis, & unius naturæ incarnatæ, nonnullos principio commoverunt ac perturbarunt.

Generali hac responsione præmissa, quantum spectat ad Orientales, si Cyrillus illorum doctrinam probavit, si Epistolam sibi redditam a Paulo Emisseno appellavit irreprehensibilem, si tandem inita pace Orientales Cyrillo adhæserunt; profecto in fide, & dogmate minime discrepabant. Hac de causa Cyrillus Orientalium Fidei subscripsit; noluit tamen, ut illi instabant, profiteri se contra Nestorii blasphemias non recte scripsisse, sed Apologeticis, & Declarationibus suos anathematismos confirmavit. Quod si Cyrillus reciproca instantia non petiit, ut Orientales iisdem anathematismis subscriberent; fecit id prudentissima œconomia: quoniam rectam in illis fidem deprehendens, sperabat fore ut sedatis tandem animis, & dogmate majori in luce posito, damnarent & ipsi Nestorium. Neque id tantum Cyrillus præstitit, verum etiam stetit pro iisdem Orientalibus adversus eorum accusatores: ex qua agendi ratione quantum fidei accesserit utilitatis, & quantum existimationis Cyrillo, probavit rerum eventus, & inita Ecclesiarum concordia. Legatur Epistola Cyrilli ad Acacium Melitenensem non semel in hoc capite laudata.

De Theodoro plura dicam infra. Nunc t est reponere ejus contra S. Cyrillum scripta. Quintam Synodum proscripsisse. Fuisse etiam Theodoretum a Cyrillo nimis aversum probant quæ de illo tradit in dissert. Historica de ipsa V. Synodo noster Norisius. Etenim etiam post initam pacem, imo Cyrillo jam mortuo, se erga illum esse amaro animo significavit in Epistola ad Domnum, in qua ait in xli. Capitulis latere venenum. Hac autem scribebat Theodoretus circa tempora Concilii 2. Ephesini, anno 449. & quinquennio post Cyrilli obitum. Recepit quidem Theodoretum Synodus Chalcedonensis; sed primum cum de ejus ingressu ageretur, Ægyptii omnes, Illyriciani & Palæstini ex-

K k

cla-

clamarunt, *Magistrum Nestorii foras*. Sedit tandem ob auctoritatem Orientalium, sed ea conditione, ut ipsius causa postmodum cognosceretur. Ubi ad id absoluta Synodo perventum est; coactus est anathematizare Nestorium, & cum vellet coram Synodo Apologiam recitare, fuit rumore universorum prohibitus. Ideo autem Synodus de scriptis Theodoretii ipsum recipiendo iterum non egit, quoniam actione v. illos plane abrogaverat probando S. Cyrilli doctrinam. Sed vide citatam Norisii dissertationem. cap. xi.

Quid vero de Iba? In Epistola, in qua scribit Cyrillum lapsum in Apollinarii dogma, ait etiam Nestorium fuisse Episcopatu privatum *judicio, & inquisitione non facta*. In hac Epistola Vigilius Papa contineri dixit *profanas blasphemias*: eamque S. Gregorius in Epist. ad Secundinum appellavit *non Catholicam*. Plura de hac Epistola citato loco Norisius. Fuit tamen Ibas restitutus Sedi suae, quia constabat ex Actis in Synodo Berlytensi, dixisse anathema Nestorio, ideoque retractasse, quae scripserat in Epistola ad Marim Persam, nimirum in illa, in qua S. Cyrillo dogma Apollinarii affricavit. Sed de his iterum. Nil ergo valet adversus Cyrillum quod asseruit Ibas partibus Nestorianis additus, & quod ipse coactus est retractare. Facundus Hermianensis lib. vi. p. 242. ait Ibam non fuisse assecutum *intentionem dictorum beati Cyrilli*: cujus allucinationis causam paulo supra explicavimus.

S. Isidorus Pelusiota Epist. 310. lib. i. ad Cyrillum, & Epist. 370. eiusdem libri, ipsum quidem hortatur, ut comprimat similitudines, atque dissidia, sed minime ait se fidem praestare iis, quae de Cyrillo in vulgus spangebantur. Imo laudata Epist. 310. *Si ab utraque lema (inquit) purus, atque immunis esse studes, noli violentas sententias ferre: verum allata crimina iusto, & integro iudicio committe*. Vide Biblioth. PP. Tom. vii. pag. 564. necnon proximam Epistolam 324. pag. 566.

EXPLICANTUR XII. ANATHEMATISMI S. CYRILLI.

Deinde obijciuntur adversus Cyrillum ipsius anathematismi: in quorum primo illud carpunt, quod scripserit S. Antistes de Virgine Deipara, *γεννησε σαρκικως σαρκα γενοντα*

τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον, Genuit carnaliter incarnatum Dei Patris Verbum. Hinc duo videntur consequi; unum quod Verbi divinitas conversa fuerit in carnem, quae est haeresis Apollinarii; alterum, quod Deipara genuerit Dei Verbum carnaliter, non virtute Spiritus sancti. Verum respondetur, idem esse τὸ σαρκικως, carnaliter, ac κατὰ σάρκα, secundum carnem; eademque voce uti Athanasium Orat. v. contra Arianos, & Greg. Nazianzenum in Epist. ad Cledonium. Male ergo Theodoretus ita hanc vocem accepit, quasi affirmasset Cyrillus demutatam fuisse Verbi divinitatem in carnem: contra quam interpretationem S. Cyrillus ita mentem propriam expressit in Explanat. hujus Anathem. Tom. 6. pag. 147. *Natum est enim Verbum secundum carnem ex S. Virgine, & aequae ac nos homo factum est, non amittens esse Deum, sed existens quod erat, & in divinitatis natura permanens*. Quod vero opponebant Orientales denegari a Cyrillo, quod beata Virgo Christum peperit virtute Spiritus sancti, ita idem Doctor dispellit in Apologetico pag. 160. *Carnaliter dicere non est tollentis admirabilem divinitatem, neque evertentis Spiritus sancti operationem, qua in utero formavit partum; sed docentis potius, quod sicut Deus gignitur divine, digne Deo, secundum suam naturam, ita homo humane, hoc est, caro carnaliter*.

Vellicarunt in 2. anathematismo quod ait Cyrillus, *σαρκι καὶ ὑπόστασις ἡνωσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον*, carni secundum hypostasim unitum Dei patris Verbum. Obiecit Theodoretus hanc vocem ignoram esse, neque a praecedentibus Patribus usurpata, atque per illam significari utriusque naturae mixtionem. At Cyrillus in Explicat. hujus anathematismi respondet adhibuisse se haec verba contra eos, qui ajunt hominem secundum solum dignitatis, vel auctoritatis consortium Deo conjunctum esse. Eulogius Patriarcha Alexandrinus ait ab Ephesina Synodo primum receptam vocem unionis *secundum hypostasim*, quoniam hac refelluntur aperte Nestoriani: non enim adversus hos haereticos sufficit fateri unionem, ut contendebat Theodoretus; quum ipsi minime generalem hanc vocem respicerent. Neque inusitatum est novis haeresibus erumpentibus nova etiam usurpare vocabula, quemadmodum Nicæna Synodus recepit adversus Arianos *ὁμολογίαν*. Unius tamen perso-

nae Latini Patres jam meminerant, praesertim Tertullianus adversus Praxeam, & Augustinus laudatus cap. praecedenti, nec non Graecorum quamplurimi, quorum Cyrillus sensum, ac mentem expressit.

In tertio anathematismo notarunt Adversarii haec verba Cyrilli *κατὰ ἑνωσιν φύσιν*, secundum unionem naturalem; quasi utriusque naturae significant permixtionem. At respondet Cyrillus in declarat. hujus anathemat. pag. 149. se hanc vocem usurpasse primo ad demonstrandam unitiorem veram, & propriam, ac perfectiorem morali, quo sensu in Epist. ad Ephesios dicimur *natura filii irae*, idest, vere ac proprie: deinde ait usum se iisdem vocibus adversus Nestorianos, qui substantias post unionem dividunt, & singulas, hoc est, Deum, & hominem separatim ponunt. Quo autem sensu in hoc anathematismo scripserit post unionem non esse in Christo dividendas *hypostases*, ipse explicat in Apologetico pag. 164. scribens: *Dividere autem unum in duos filios, & solvere vere unitiōis opus, distinguendo seorsum, & ponendo privatim hominem, & privatim Deum, crimen est impium*. Itaque laudatis verbis Cyrillus demonstrat Christum unicam esse personam. Quidam putant difficillimum esse intellectu, an hoc loco Cyrillus nomine *hypostasis naturam*, an *substantiam* significet: sed opinione mea quaerunt nodum in scirpo. Ex allata enim explicatione ipsius Cyrilli constat, illum asserere non esse dividendas substantias, in quantum Deus & homo non sunt separatim ponendi. Sive ergo dixeris, quod non sunt in Christo dividendae Personae, sive quod non subsistunt in Christo duae naturae separatae ac disjunctae, aut solum unitae morali consortio dignitatis; eadem ratione haeresis Nestoriana refellitur. Nihil ergo ad hanc quaestionem spectat altera de significatione *hypostaseos*. Opinor autem Cyrillum disputantem contra Nestorium, qui in Christo dispescebat non solum personas duas, sed etiam naturas, dum ait dividendas non esse *hypostases*, utrumque significare, & quod Christus sit una persona, & quod una natura non subsistat ab alia divulsa, ita, ut *hypostasis* non solum naturam importet, sed etiam ejusdem naturae substantiam. Ita non dividuntur in Christo personae, quia est unus filius; & non dividuntur naturae, quia licet in suo esse permaneant, non existunt tamen separatim.

Arguebant Orientales Cyrillum antilogia, quia in Epist. ad Monachos scripserat: *Quantum ad suam naturam, non sanctificatum esse solum Dei patris Verbum, neque eum, qui ex sancta Virgine genitus est, unctum esse, & sanctificatum solum*. Hinc inferebant etiam Cyrillum duas in Christo agnoscere hypostases. Natalis Alexander ait, ipsum Cyrillum respondere, se duas substantias *duas naturas* intellexisse. Nescio num verum sit, & num revera haec respondeat idem Cyrillus. Enim vero in loco, quem opponebant Orientales, non occurrit vocabulum istud *ὑπόστασις*, sed ipsi Orientales duas *hypostases* inferebant ex textu allato, qui ad hunc modum se habet: *ἕκὼν ὅσον ἦκεν εἰς ἰδίαν φύσιν, ἀλλ' ἁγιάσαι κατὰ μόνον ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος. εἰ δὲ τις οἶοιτο τὸν ἐκ τῆς ἀγίας παρθένης γεγεννημένον κεχρίσθαι, καὶ ἁγιάσαι μόνον*. Haec scripsit Cyrillus: haec obiectarunt Orientales. Vide opera Cyrilli Tom. vi. pag. 164. At hic expressae duae *hypostases* minime nominantur. Et responsio Cyrilli est, se ad Monachos scribentem tradidisse, quod non sunt ponendi duo filii seorsum, & privatim, neque Verbum Patris unctum esse oleo exultationis, separatim ab eo, qui est genitus Sancta Virgine, ut affirmat inventor blasphemiarum Nestorius, sed unum esse Christum, incarnatum, & hominem factum unigenitum Dei Verbum, in quo sunt quidem duae naturae, at non divisa post unionem. Naturas, non *ὑποστάσεις* appellat Cyrillus postremis his verbis, sed *φύσεις*: omniaque praecedenti responsioni coherent. Vide Cyrillum eodem Tom. vi. pag. 166.

Adversus quartum anathematismum objiciebant Cyrillum affirmare, quod *Dei Verbo tribuendae sint voces, quae in sacris literis de Christo enuntiantur*. At id videtur duarum naturarum perimere differentiam; quoniam plura enuntiantur de Christo, quae illi nequeunt convenire, nisi secundum naturam humanam. Quare etiam Arius, & Eunomius, ut divinitatem deprimerent, attribuebant illi quae sunt in homine vilia, & infirma. At immerito haec Adversarii insectabantur. Etenim Cyrillus nunquam asseruit tribuenda esse naturae divinae quae conveniunt tantum humanae, sed damnavit Nestorianos, qui dividentes personas, Filio Dei attribuebant divina, filio Virginis attribuebant humana, tanquam *προσώποις, καὶ ὑποστάσεσι δύοιν, δύο*.

bus personis, separatique hypostasibus: quibus verbis utitur in hoc Anathematismo Cyrillus. Hinc in ejus declaratione pag. 150. ait: *Omnes itaque Evangelii voces, sive illæ humanum quid sonent, sive divinum, ἐν τῷ προσώπῳ, uni Personæ tribuimus.* Atque in Apologetico pag. 170. *Arius, Eunomius, & Apollinarius, & omnes societatis illorum chori, studebant inducere nomen hoc Dei Genitrix, ut si commixtio fieret, & naturæ non distinguerentur, nihil humile de humanitate accipiendum esset, locumque jam haberent ipsi contra Deitatem.* Et paullo infra: *Nos vero utilissime anathematismum fecimus, non permittendo in duas dividi personas, & subsistentias, εἰς δύο πρόσωπα τε, καὶ ὑποστάσεις, unum Dominum Jesum Christum.* Adverte Cyrillum tam in Anathematismo, quam in ejus declaratione non solum ὑποστάσεις, posuisse, sed etiam πρόσωπα, dispellens omnem erroris suspicionem.

In v. Anathematismo ægre ferebant Orientales, quod nollet Cyrillus Christum dici Θεοφόρον, *Deiferum*: quum idem vocabulum etiam Basilus, alique usurpaverint. Sed facili negotio Cyrillus criminationem istam propulsat pag. 152. demonstrans adhibendam non esse hac vocem Θεοφόρον adversus Nestorianos autumantes Verbum habitare in Christo tanquam in Sanctis, de quibus Apostolus in 1. ad Corinth. vi. 20. *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro*: Et 11. Epist. vi. 16. *Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos.* Et quidem nonne etiam Ignatius Martyr dicitur Θεοφόρος in Chronico Alexandrino, in Actione prima Concilii Generalis viii. in Græcæ Ecclesiæ Menæo, atque in suarum Epistolarum initio, ut diximus Volumine 11. pag. 98.? Hoc itaque nomine, quamvis nondum exortis Nestorianis inculcate usurpato, intempestive usus foret horum hæreticorum acerrimus Insector. De Basilio dictum est cap. xiii. præcedenti.

Movit Orientales, quod Cyrillus inquit in vi. Anathematismo, *Deum non esse Dominum Christi*, cum is tamen servus dicatur ab Esaia. Verum Anathematismus ad hunc plane modum se habet. Εἰ τις θεόν, ἢ δεσπότην εἶπαι λέγει τὸ Χριστὸν, τὸν ἐκ θεῶ πατρὸς λόγον, *Si quis dixerit Dei Patris Verbum esse Deum, vel Dominum Christi, &c.* Non

ait hoc loco Cyrillus, aut non esse in Christo formam servi, aut non posse appellari servum Patris secundum humanitatem; negat alium esse Verbum Dominum Christi, & alium Christum servum Dei Verbi, adversus Nestorium, qui Christum a Domino delibebat. Explicat se apertissime Cyrillus sequentibus ejusdem anathematismi verbis: *Et non potius Deum simul, & hominem ipsum confessus fuerit, prout Verbum caro factum est, &c.* Et in libro contra Nestorium III. c. v. *Ubi unquam Deus Christi ipsum Dei patris Verbum dictum est? Unus est enim Dominus Jesus Christus.* Nihil anathematismus iste ad illam quætionem, num Christus spectata natura hominis possit dici servus Patris, de qua infra: hic enim solummodo definitur Christum non esse servum Verbi; quia nemo servus est sui ipsius.

Adversus anathematismum vii. in quo vertat Cyrillus, ne dicatur *Deum Verbum in homine Jesu fuisse operatum*, opponebant Sophistæ negari ab eodem Cyrillo, quod tradit Paulus scribens ad Ephesios 1. 19. & legitur Act. Apost. 11. Christum virtute Dei e mortuis surrexisse, & mirabilia patrasse. Retundit hanc oppositionem Cyrillus in Declaratione. hujus anath. pag. 176. dicens nunquam se denegasse, quod Pater in Christo, & Verbum in assumpta hominis natura fuerint operati, sed duntaxat quod Verbum Deus operatum fuerit in homine Christo, tanquam in persona ab ipso Verbo distincta. Quod Pater (inquit) ex mortuis resuscitasse Dominum nostrum Jesum Christum dicatur, ex opere scilicet ejus carnem effecto, nemo est, qui ambigat. Ipse autem cum sit vita, & vivificator, & operatoria virtus Patris, suam vivificabat templum, juxta illud: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Itaque quod vivificabatur non erat alienum, neque alicujus ex hominibus nobis similibus, sed proprium ipsius Verbi corpus. Sat est ad omnem expellendam criminationem ipsius anathematismi verba expendere, Εἰ τις φησιν, ὡς ἄνθρωπον, ἐν νηργήσασθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ λόγου τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὴν αὐτοῦ μονογενῆς περιήφθαι, ὡς ἑτέρου παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντα. *Si quis Jesum tanquam hominem a Dei Verbo operandi vim habuisse, & Unigeniti gloriam illi, tanquam alteri cuipiam, ab ipso Verbo advenisse ait, anathema sit.* En aperte affirmat S. Cyrillus Verbum Deum non operatum in homine Jesu, ὡς ἑτέρου παρ' αὐτοῦ.

αὐτὸν, tanquam in alia persona distincta ab ipso Verbo Unigenito filio Dei.

In VIII. Anathematismo, in quo docuit Cyrillus una adoratione colendum esse Emmanuelem, neque assumptum hominem adorandum cum Deo Verbo tanquam alterum cum altero, rationem afferens, quia particula cum, σὺν, significat distinctam personam: arguebant Cyrillum secum ipso pugnare, quod alibi scripserit Verbum assidere Deo Patri μετὰ σαρκὸς, cum carne. Est enim vis eadem particulæ σὺν, & μετὰ. Respondet Cyrillus Apologetici pag. 180. utique utriusque particulæ eandem esse potestatem, sed verborum complexionem esse spectandam. Nam si dixerō, E. G. animam suo corpore honore affici; particula cum non demonstrat distinctionem personarum, quia personæ his verbis minime significantur; anima enim & caro non personarum sunt nomina, sed naturarum. At si dixerō simul conglorificari servum & Dominum, hominem & Deum, possum innuere personarum discrepantiam, quoniam hæc vocabula non significant tantum naturas, sed etiam hypostases, ac personas. Bene habet. Itaque Cyrillus dicens, Verbum simul cum carne adorandum, τὸν λόγον μετὰ σαρκὸς δεῖν προσκυνεῖσθαι, non multiplicat substantias, quia caro nomen naturæ est, non personæ: at Nestorius affirmans hominem assumptum una cum Dei Verbo adorandum, tanquam alterum cum altero, τὸν ἀνελήφθηναι ἀνθρώπον συμπροσκυνεῖσθαι δεῖν τῷ θεῷ, λόγῳ, ὡς ἑτέρον ἑτέρῳ, personas dividit; quia dicens hominem, & Deum, alterum, & alterum, designat sejunctas hypostases. Igitur factus est anathematismus contra eos, qui modis omnibus dividunt Emmanuelem in hominem seorsim, & Deum Verbum seorsim, inquit eo loci Cyrillus.

Anathematismus IX. definit, Dominum Jesum Christum non esse glorificatum a Spiritu sancto, tanquam ab aliena virtute. Accusatores Cyrilli hinc inferebant, ab ipso denegari, quod Christus plura signa fecerit efficientia, ac potestate divini Spiritus. At merito vir sanctus respondet hanc esse puram putamque calumniam. Affirmans enim Spiritum sanctum non esse virtutem alienam a Christo, imo statim addens eundem Spiritum sanctum, per quem signa operatus est, proprium esse ejusdem Christi, sicut est Patris, docuit manifeste Christum non esse personam sejunctam a Deo Verbo, nec signa patrasse vir-

tute aliena, quemadmodum de seipso testatur Petrus Act. III. 12.; sed esse eandem personam Verbi, & habere cum Spiritu sancto unam divinitatis naturam, ac potestatem, ideoque operatum fuisse signa, ac prodigia virtute propria. In proposito anathematismo (inquit in Apologet. pag. 182.) affirmavimus manifeste, proprium esse Filii Spiritum sanctum, & quod per ipsum perfecit divina signa. At illi, quamvis sæpe affirmant me oblitum esse meorum sermonum, in eam progrediuntur stupiditatem, imo dementiam, ut putent me dicere, quod Jesus demonia non eiecit per Spiritum. An non hæc manifesta calumnia est?

Definit Cyrillus in X. Anathematismo, ipsum Deum Verbum esse Pontificem, & Apostolum confessionis nostræ: quod sane Christo tribuitur in Epistola ad Hebræos III. 1. Adversus Cyrilli assertum opponebant Orientales, non posse Deo Verbo convenire, ut dicatur summus Sacerdos. Nam in eadem Epistola ad Hebræos, III. 15. legitur hunc Pontificem, ut compateretur infirmitatibus nostris, tentatum fuisse per omnia pro similitudine absque peccato: quæ in Christum ut hominem possunt quadrare, at in Deum Verbum non possunt. Præterea Sacerdos Deo offert sacrificium: Verbum autem, cui Deo suo, vel quale ministerium suum offerre potest? Hæc insectatores Cyrilli. Sed is respondet, Verbum exinanitum accipiendo formam servi, & carnem factum, quemadmodum sacræ litteræ tradunt. Ut ergo Deus Verbum dicitur exinanitum, & factum caro ratione humanitatis assumptæ; ita non repugnat, quod sub hac ratione appelletur Apostolus, & Sacerdos. Quoniam vero Nestorius ajebat Christum Jesum, & Filium Virginis esse alium a Deo Verbo, & paulatim ad Pontificis dignitatem fuisse provectum; docet Cyrillus hoc anathematismo, Christum, qui est Pontifex, & Apostolus confessionis nostræ, esse unum, idemque Verbum Dei Patris, quod fuit ab æterno. Quomodo enim (inquit contra Nestorium lib. III. c. 4.) progressus est, ut temere fabularis, ad Pontificis dignitatem, cum Deus sit omnipotens? Objectionem itaque Orientalium plane diluunt, quæ idem Cyrillus scribit in Apologetico pag. 189. Quando dicis, indignum esse Deo, ut sacrificet, ad stipulor & ego. Sed si solum esset, & absque carne Verbum,

bum, verum dices: at vero quia factum est caro, vide & sacrificantem propter humanitatem, & in dignitatibus ultra creaturam, sicut Deum.

Undecimus anathemismus definit *Domini carnem vivificam ipsius Verbi, quod ex Deo Patre est, propriam esse, & non alterius cuiuspiam ipsi Verbo secundum dignitatem conjuncti*. Ipsi Orientales in hujus anathematismi oppugnatione affirmarunt, *propriam factam dominicam carnem Verbi per unionem*: unde apparet non dogmate illos errasse, sed mala verborum Cyrilli intelligentia. Suspicati ergo sunt ne forte opinaretur Cyrillus dominicam carnem non esse e nobis assumptam, cum hæreticis c. 2. refutatis. Superfluum quippe eis videbatur adjicere, quod non est caro dominica alterius cuiuspiam, posteaquam dictum fuerat quod est propria Verbi: ideoque suspicabantur in his verbis latitare perfidiam antiquorum hæreticorum. At nugæ sunt istæ, & putidæ cavillationes: nam Cyrillus in hoc anathematismo expresse docuit dominicam carnem non esse alterius cuiuspiam, *tanquam alicujus personæ conjunctæ cum Verbo secundum dignitatem*, *ὡς ἐτέρας πρὸς αὐτὸν, συνημμένῃ μὲν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀξίαν*. Itaque vox *ἐτέρας*, *alterius*, non excludit consubstantialitatem dominicæ carnis cum materna, ex qua assumpta fuit ac propagata: sed tantum demonstrat non esse carnem *alterius personæ*, ut contendebat Nestorius; cujus nequitiam si plane Orientales deprehendissent, nunquam certe tanta acerbitate doctrinam Cyrilli vellicassent.

Postremus anatematismus tribuit Deo Verbo *passiones, ipsumque appellat passum, & crucifixum*. Quomodo, inquit Orientales, possumus Deo Verbo mortem, ac passionem adscribere? Inepta, & nimis cavillosa objectatio. Non ait Cyrillus divinitatem passam, & crucifixam; imo nec absolute inquit passum & crucifixum Deum; quæ tamen num dici possint in sequentibus inquireremus: sed omni adhibito temperamento, ne quis passionem ac mortem tribueret divinitati cum Apollinaristis, aut negaret Christum passum, & crucifixum esse ipsum Dei Verbum incarnatum cum Nestorianis, ait idem Verbum *passum carne, crucifixum, carne, mortuum carne*, *παθόντα σαρκί, καὶ θάνατον γευσάμενον σαρκί*. Atque ex his apparet nihil esse in Divi Cyrilli anathematismis,

quod non sit per omnia fidei Catholicæ consentaneum.

C A P U T XVI.

De fide illorum, qui steterunt adversus anathematismos Cyrilli.

MANIFESTUM est ex dictis refutasse Anathematismos Cyrilli Orientales, qui cum Joanne Antiocheno convenerant ad Pseudosynodum Ephesinam, & singularem eorundem Anatematismorum Confutationem edidisse Theodoretum Episcopum Cyri. Oritur hinc quæstio, num hi errore facti personæ tantum Nestorii fuerint patrocinati, an etiam probando illius dogmata Orthodoxam fidem pessumdederint. Et quoniam adhærebant Joanni Julianus, Orontius, alique Episcopi Pelagiani e propriis sedibus expulsi, atque in Actis ejusdem Synodi legitur quidam Canon Pelagianam hæresim continens; hoc etiam controversitur, an hanc foverit idem Joannes Antiochenus Antistes. De Joannis, ac factionis suæ supposito Pelagianismo erudite pertractant Lupus dissert. de Synodo Ephesina cap. 4. Garnerius Tom. 2. in Opera Mercatoris pag. 62. & sequentibus, Norisius lib. 11. Hist. Pelagianæ cap. 9. Pagius ad annum 431. num. xxviii. & alii permulti. Immunem fuisse Joannem a dogmate Nestoriano probant cum laudatis eximiis viris Nat. Alexander dissert. ix. in Historiam Eccles. Sæc. v. Tournely de Incarn. pag. 256. Boucat dissert. 111. Sect. iv. De Theodoreto plura ibidem Lupus, Norisius in dissert. de Synodo quinta, Garnerius in Operum Theodoretæ Auctario. Omnia singillatim sunt proximis positionibus finienda.

PROPOSITIO I. Joannes Antiochenus, & Orientales, qui steterunt adversus anathematismos Cyrilli, neque Pelagianam, neque Nestorianam hæresim approbarunt.

Et quidem, licet in illo seditioso congressu Pelagiani Episcopi adhærerent Patriarchæ Antiocheno, is illos minime admisit ad subscribendum damnationi xxi. Capitulorum Cyrilli, ut liquet ex nomine singulorum, inter quos nec unus Pelagianorum enumeratur. Deinde cum Joannes Sinodo absoluta, & minacibus Theodosii literis permotus ad ineundam cum Cyrillo pacem edidisset Symbolum fidei suæ, atque illud per Paulum Epi-

Episcopum Emissenum curasset perferendum ad ipsum Cyrillum; non solum Pelagiana dogmata nullatenus expressit, ut liquet ex eadem Symbolo, quod recitatur a Liberato cap. 8. & legitur in Actibus Ephesinis; verum etiam fidem Catholicam, & irreprehensibilem exposuit, ipsius Cyrilli testimonio probatam, & confirmatam, ut dictum est Capite præcedenti. Ferventibus insuper inter Cyrillum & Joannem dissidiis, utrinque sibi obiciebant Pelagianismum, & communionem cum Cælestianis, ut demonstrat Norisius ex Epistolis S. Cyrilli ad Cælestinum, & Orientalium ad Rufum Thessalonicensem; quamquam calumnia erant aperta quæ adversus Cyrillum Schismatici diffamaverant; Cyrilli autem suspicio temeraria non erat, sed orta ex Pelagianorum cum Nestorianis, ipsisque Schismaticis consuetudine. At inverisimile est Orientales in Ephesina Pseudo-synodo probasse hæresim Pelagianam, cujus Memnonem, Cyrillum, aliosque Orthodoxos insimulabant. Ad hæc Sanctus Cyrillus in eundo pacem cum Orientalibus nihil legitur postulasse de Pelagiano canone, quem aliqui in Synodo illa Orientalium putant fuisse editum: quod fecisset utique, si revera Joannes eique adherentes eundem canonem approbassent; nunquam enim in communionem recepisset addictos erroribus Pelagianorum, quos ipsi Patres Ephesini damnaverant, & damnatos Romæ acceperant a Legatis Sedis Apostolicæ. Demum ipse Nestorius in Symbolo, quod extat in Collect. Conciliorum Edit. Ven. Tom. iv. pag. 207. Christum opponens Adamo hunc originalis peccati, & præsertim calamitatum facit auctorem: ideoque si Nestoriani ipsi saltem aperte non negabant originale peccatum, licet eundem cum Pelagianis institutorem habuerint, Theodorum scilicet Episcopum Mopsuestenum; multo minus idem peccatum denegasse dicendi sunt in Ephesino conciliabulo Joannes Antiochenus, & Episcopi Orientales.

Hæresis autem Nestorianæ nunquam Joannem cum suis præbuisse assensum demonstratur primo, quia ante Ephesinam Synodum Joannes ipse coegit Conventum Antiochenum, mandavitque ut omnes Apostolicis Cælestini Epistolis exhiberent obedientiam: ipsum Nestorium de turbatis Ecclesiis, & refutata voce Theotocos acriter literis suis

redarguit; ipsumque ad palinodiam recantandam, appellandamque *Deiparam* sacram Virginem graviter hortatus est, ut liquet ex præcedenti cap. XIII. narratque in dissert. de Synodo Ephesina Christianus Lupus, Pagi ad annum 430. num. xx. alique viri docti complures. II. Si cum primum pervenit Joannes Ephesum obstitit Cyrillo, & Synodo Orthodoxorum; plures simul causæ virum optimum in facti errorem, sinistramque judicium pertraxere. Prima harum causarum fuit celeberrima Nestorii fama, hujusque ad Joannem Epistolæ, quibus hæreticus vaferrime contestabatur, se non alia ratione vocem *Theotocou* repudiasse, nisi ob hæresim Apollinarii, & ne quis impie opinaretur divinitatem fuisse demutatam. Accessit causa altera, quod Episcopi Pelagiani suadente Nestorio ex Regia urbe ad Joannem perrexerant Antiochiam, innumeris impensisque laudibus eundem Nestorium cumulantem, Cyrillum vero insimulantes tyrannidis, hæreseos, animique contumaciæ. Adfuit causa tertia, quod cum vix pervenisset Ephesum, & nondum excusso pulvere ingressus esset cubiculum, stitit se illi Candidianus comes accusans Cyrillum, quod se ejecisset e Synodo, quod adversarios Episcopos barbarice insectaretur, & quod in Nestorium absque ullo examine & maturitate judicii sententiam jam pronuntiasset. His ergo permotus Antiochenus, antistes, his fraudibus circumventus, quid mirum si indicto suorum Conventu irritam habuit Nestorii depositionem, & sinistram de Cyrillianis Capitulis judicium protulit? III. In ipso Pseudoconventu nunquam legitur approbasse dogma Nestorianum: Symbolum ibidem conscriptum, atque Orientalium Apologiam idem Cyrillus in Epistola ad Acacium appellavit irreprehensibilia: neque ad dictos partibus Nestorianis admisit ad subscriptionem Actuum Synodaliū, quemadmodum in superioribus dictum est. IV. Quum reversus Antiochiam rerum a se gestarum Romano Pontifici, aliisque Episcopis per literas rationem exhibuit, nullus Joannem damnavit crimine hæreseos, sed tam a Sixto III. quam a Synodo Chalcedonensi Act. 16. accepit fidei suæ præclarissimum testimonium. Romanus enim Pontifex hæc de illo scripsit: *Non se exuli vestro* (idest Nestorio) *frater* Joan-

Joannes addiderat, non ejus est blasphema prædicatione deceptus: nam quantum rerum exitus docet suspendit suam sententiam, non negavit. Ac Synodus Chalcedonenfis: Sapientissimus Joannes Antiochenus Episcopus, qui hæreticorum maledicta repellens, & Apostolica doctrina rectissimum dogma declarans totius Orientis confessionem velut ex uno ore sanctissimo Proclo, & ei, qui per idem tempus mundi regebat gubernacula, destinavit. V. Reversus Joannes Antiochiam Imperatori ipsum provocanti ad ineundam cum Cyrillo pacem nullis perterritus minis respondit, Præter illa ipsius Capitula Fidem meam Cyrillo dirigam, quam si suscipiens subscripserit communicabo ei: alioqui pacificus cum eo esse non potero. Et revera coacta anno 432. Antiochena Synodo Fidem edidit, quam supra diximus delatam ad Cyrillum per Paulum Episcopum Emissenum, & quam ipse Cyrillus appellavit irreprehensibilem, affirmans coram universo Alexandrino populo ita de Christo credendum esse, sicut Joannes credebatur. Perlata posthac a Paulo Antiochiam Epistola Cyrilli, & exhibita Archiepiscopo, ejusque Concilio, hi pacem cum eodem Cyrillo, & ejus fecerunt Concilio damnantes Nestorium; inquit Liberatus Diaconus in Breviario cap. viii. in Conc. Labbei Tom. v. pag. 748. Servavit itaque Joannes Antiochenus cum Orientalibus suis Fidem, quantum ad dogma spectat, incontaminatam, ac puram; apertoque errore deceptus est Ricciolius, qui illum hæreticis accensuit, jure optimo castigatus a Norisio lib. 11. Hist. Pelagianæ cap. ix.

DILUITUR OBJECTIO.

At Joanni Antiocheno, & celebratæ ab ipso Orientalium Synodo jure Pelagianæ ac Nestorianæ hæresis notam affricari, potest primo evinci, quoniam in subscriptione ejusdem Synodj reperitur Julianus Pelagianorum signifer, qui Episcopatu dejectus confugerat ad Asiaticos. Deinde in ea Synodo definitum fuisse, *Adæ animam peccato non esse mortuam*, ut inquit Gregorius Magnus Epistola ad Eulogium. Præterea Episcopos illius Synodi fuisse Nestorianos conjicitur ex impugnatione ab ipsis facta Anathematismorum S. Cyrilli, ex quo Orthodoxæ Synodo Ephesinæ pugnacissime obstiterit, & demum

ex Cyrillo, aliisque Orthodoxis, qui non semel Orientales erroris insimularunt, ut constat ex Apologia ipsius Cyrilli, & ex Epistola Synodica Concilij Ephesini ad Clerum Constantinopolitanum.

Respondetur hæc nullius esse momenti: nam ad primum aperte liquet, non Julianum Eclanensem, de quo plura in 2. Volumine, sed Julianum Episcopum Larissæ firmasse Epistolam Synodicam ad Episcopos Provinciarum, una cum aliis Act. Synodi Orientalium, in cujus subscriptione conspirarunt xlii. Catholici Episcopi, nulla mentione facta sive Juliani Pelagiani, sive Oronitii, sive Flori, sive aliorum Pelagianorum. Extant adhuc Acta illius Pseudo Concilij, & Episcoporum nomina in Collect. Concil. Labbei Tom. 3. pag. 589. & Harduini Tom. 2. pag. 1448. ibique Juliani nomen habetur hoc pacto: Ἰουλιανὸς Λαρίσσης. Ad alterum satisfecit Norisius lib. 2. H. P. cap. 9. demonstrans ex eadem Gregorii Epistola Pelagianum canonem non esse genuinum, sed suppositum, affirmante ibidem Gregorio, *Perscrutantes Ephesinam Synodum, nihil in eate invenimus contineri: de Ravennati quoque Ecclesia vetustum valde codicem ejusdem Synodi ad nos deferri fecimus, & ad Synodum, quam habebamus, eum ita concordare invenimus ut in nullo discreparet, & nihil aliud continet in definitione anathematis & reprobationis, nisi quod duodecim Capitula beate memorie Cyrilli reprobat.* Tertium habet ex dictis manifestam solutionem; nam Cyrillus & magna Synodus Ephesina putabant Orientales probare Nestorianas blasphemias, propterea quod noluerant Synodo interesse, oppugnarunt xii. Anathematismos, coegerant in eadem urbe Ephesi Synodum aliam, & Nestorio addictis familiariter utebantur. Ad id Joannes cum suis fecit deceptus errore facti, nunquam Catholico dogmate labefactato: ut demonstratum est supra.

PROPOSITIO II. Ut de Theodoro certum proferatur judicium, tempora, ejusque scripta distingui debent.

Explicatur, ac simul probatur propositio. Dum primum erupit hæresis Nestoriana, & etiam circa tempora Ephesini Concilij, atque ante initam pacem Ecclesiarum, Theodoretus saltem Nestorii personæ adhæsit. Id extra omnem controversiam positum est: ac probatur primo, quoniam Theodoretus im-

pugnavit S. Cyrilli anatematizatos : scripsit ex civitate Ephesina ad Andream Samosatensem Epistolam, qua gravissime culpat Orthodoxorum Synodum, & Theodosium Augustum; & etiam conqueritur, fidem Christi, omnemque Ecclesiam periclitari. Dedit & Epistolam ad Nestorium, in qua scribit inique hunc fuisse damnatum, ipsumque blandis ac lenocinantibus verbis solatur, perpetuam spondens illi amicitiam, & S. Cyrillum tamquam Apollinaristam insectans. Deinde probatur, quoniam Theodoretus tamquam Nestorianus audit non solum apud Cyrillum, verum etiam apud Marium Mercatorem, Vigilium Papam, Quintam, Sextam, ac Septimam Synodum, Pelagium Secundum, Gregorium Magnum, Maximum Antiochenum, Liberatum Diaconum, & alios, quorum testimonia recitat, doctisque notationibus illustrat Garnerius diss. 3. Auctarii. Accedit argumentum negativum : nam nulla Synodus Œcumenica Theodoreti scripta probavit, nec etiam Chalcedonensis, quæ ipsum faustis acclamationibus recepit : nulla pariter Synodus Catholica dogmata confirmavit depromptis ex Theodoro testimoniis : nullum denique ætate sua habuit defensorem, qui eorum, quæ scripserat adversus Cyrillum, susciperet patrocinium.

Nec solum Theodoretus Nestorianis patrocinatus est, verum etiam aliquando tradidit illorum dogmata : quod primo ex ejus scriptis ostenditur. In confutatione enim i. Cyrilliani Anatematismi negat Deiparam Virginem revera Deum genuisse, docens generasse duntaxat *hominem unitum Deo, qui eum complasmavit*. Oppugnat quoque in Anath. x. unionem *secundum hypostasim* : atque in Pentalogio cap. v. explicat nexum duarum in Christo naturarum exemplo viri, & uxoris, de quibus scriptum est, *Jam non sunt duo, sed una caro* : & quod apertissime Nestorianismum redolet, ait ibidem : *Sine sua persona nefas est asseverare substantiam*. Videatur Garnerius citato loco, & Nat. Alex. Diss. iv. Sæculi vi. Præterea V. Synodus cap. xiii. adversus impia Theodoreti scripta, vulgo *secundum Capitulum* nuncupata, atque in eos, qui scripta illa defendunt, intorsit anathema : neque Synodus hæc præstitit adulatorie, atque ex rescripto Justiniani : sed Collatione v. perfecta fuere ipsa Theodoreti adversus Cyrillum Excerpta, & Epistolæ,

Berti Theol. Tom. V.

quas paullo supra commemoravi, cum alia de morte Cyrilli, de qua infra. Itaque maturo judicio Theodoreti causa peracta est, & sacrosanctæ Synodi definitio etiam a Vigilio, re diligenter excussa, & a Pelagio, ceterisque successoribus confirmata, plorimi est facienda. Demum qui huic assertioni repugnant, possunt ex memorato canone xiii. hac ratiocinatione percelli : Defendit Scripta Theodoreti quisquis affirmat in his nequaquam contineri errorem Nestorii : At qui defendit scripta Theodoreti ab Universalī Ecclesia subicitur anathemati : Igitur subicitur anathemati, quisquis affirmat in Scriptis Theodoreti minime contineri errorem Nestorii. *Quid ergo fiet Theodoreti quibusdam quasi idolatris?* inquit Garnerius laudata dissert. iii. pag. 465.

Resipuit tamen Theodoretus, & magis illucescente veritate, ac errore Nestorii patetfacto, impium ejus dogma refellit. Atque id probatur primo, quoniam subscripsit Epistolæ Leonis Magni, in qua Nestoriana hæresis profligatur, ab ipso Leone in communionem receptus est, declaratus Orthodoxus, atque dignis laudibus cohonestatus. Deinde probatur, quia anno 451. & ipse interfuit Œcumenicæ Synodo Chalcedonensi, a qua receptus ex decreto Leonis, & Marciani, quamvis principio obstitissent Episcopi Ægyptii, Illyriciani, ac Palæstini, suscepit Ephesinum Concilium, & S. Cyrilli Epistolas ad Nestorium, & ad Orientales : subscripsit etiam Act. 5. cum ceteris Episcopis decretis Synodalibus, dixitque anathema iis, qui in duos filios dividunt Dominum nostrum Jesum Christum. Præterea Theodoretus in Epistola ad Dioscorum, aliisque in locis disertissime Catholicam veritatem propugnat, præsertim si consulantur, quæ serius conscripsit, & circa annum 447. quo data est laudata ad Dioscorum Epistola num. lxx. Tandem cum absoluta Synodo Chalcedonensi Causa Theodoreti viii. Kal. Novembris discuteretur, & nollent Episcopi audire quam paraverat Apologiam, plena voce exclamavit : *Anathema Nestorio, & eis, qui non dicunt Dei genitricem Virginem Mariam, &c.* Igitur Theodoretus tandem etiam Nestorii personam nominatim anathematizavit, quod Sancti Episcopi jure meritoque mandarunt, etiamsi ille Synodo subscripserat, & probaverat Epistolas S. Cyrilli, propterea

L 1

quod

quod ad Ecclesiam pertineat non solum hæreses proscribere, & Catholicæ fidei dogmata propugnare, verum etiam Auctores errorum compescere; quia nisi damnaret hæreses, fides Christi labasceret; & nisi hæreticos ipsos percelleret, perpetuo ebullirent schismata, ac seditiones.

Denique Theodoretus diu erga S. Cyrillum videtur fuisse animo iniquo, revera existimans hujus anathematismos consentire hæresi Apollinarii, idque etiam post initam cum Joanne Antiocheno concordiam. Constat ex ejus Epistola de morte Cyrilli, de qua vide Lupum cap. 3. dissert. Synodi V. Norisium cap. 7. Pagium ad annum 444. num. 8. & Garnerium 2. p. Op. Mercatoris pag. 274. In hac Epistola dicitur Cyrillus defunctus, *cum majora & pejora pertractaret*, posteaquam prava somniaverat dogmata, & perturbaverat regiam Urbem. Assutam quidem hanc Epistolam, suppositamque plures censent, quibus non dissentit idem Lupus; ea ducti ratione, quod scripta dicatur ad Joannem Antiochenum, quem constat vita functum ante beatum Cyrillum: at Norisius post Petrum Marcum animadvertit, non ad Joannem, sed ad Dominum fuisse datam, & pro Domino scriptum Joannem Antiochenum: cui Norisianæ sententiæ subscribunt Pagius, & Garnerius loco citato. Producit quoque Norisius alteram ad Dominum Epistolam Theodoretæ num. 112. in qua Theodoretus ait in duodecim Cyrilli Capitulis latere venenum: cumque hæc Epistola data sit anno 449. optime infert doctissimus Cardinalis potuisse Theodoretum etiam in alia Epistola contumeliis impetere Sanctum Alexandrinum Antistitem vita functum, quem constat obiisse anno 444. Verum, ut supra diximus, Theodoretus anno 451. doctrinam Cyrilli, & Synodum Ephesinam suscepit. Atque ex his explicata est, & comprobata nostra de Fide Theodoretæ sententia.

AD EA, QUÆ IN CONTRARIUM OBJICIUNTUR.

Quod nunquam Theodoretus probaverit dogma Nestorianum posset primum ostendi, quia etiam in scriptis, & Epistolis, quæ exaravit ante Synodum Ephesinam, confitetur unum esse Dominum nostrum Jesum Christum. II. Quia summis laudibus celebratur a Facundo

Hermianensi, & maximam habuit venerationem apud Antiochenos. III. Quia fidei causa vexationes complures ab Eutychianis perpessus est. IV. Quia undique veritatem Catholicam spirant illius Epistolæ ad Leonem, & ad Dioscorum, nec non libri hæreticarum fabularum.

At hæc nullo pacto assertionem nostram concutiunt. Ad primum dicimus neque Nestorium aliquando negasse unum Dominum nostrum Jesum Christum, unum scilicet honore, dignitate, amicitia, & animi consensione; nec in libris Theodoretæ, scriptisque prioribus aliud ad significandam duarum naturarum unionem reperiri vocabulum, quam unum ex istis etiam a Nestorio usurpatis, *ἐνοίκησιν, ἐνδύσιν, ἀνάληψιν, ἐνανθρώπησιν, συνάφειαν*, idest, *inhabitationem, indumentum, receptionem, permanentiam in homine, & connexionem*. Ad 2. respondemus non minorem fuisse famam, ac celebritatem Theodori Mopsuesteni (quem tamen constat non fuisse Catholicum) apud cives Antiochenos, & Facundum Hermianensem; atque hunc præsertim pro tribus Capitulis acerrime olim stetisse. Quod sequitur nihil probat, quum e diametro pugnent hæreses Nestorii, atque Eutychetis. Hujus generis est quod objicitur postremo loco; nam Theodoretus scripsit ad Dioscorum post annum 447. ad Leonem anno 449. libros vero hæreticarum fabularum anno 452. Nos vero Theodoretum hoc tempore resipuisse minime denegamus.

Veronenses Presbyteri, quamquam sententiam Norisii de scripta a Theodoro Epistola adversus Cyrillum jam demortuum non audeant refellere, imo illam confirmant auctoritate Marii Mercatoris commemorantis sermonem, quem adversus Cyrillum vita functum Theodoretus habuit Antiochiæ in edit. Baluzii pag. 339. attamen aliqua momenta proferunt, quibus videtur infringi. Primum est, quia Norisius ex arbitrio & nullius manuscripti auctoritate nomen Joannis Antiocheni in Dominum commutavit. Alterum, quia Theodoretus post initam cum Cyrillo communionem, ipsius quidem anathematismos repudiabat, sed suam in eundem Cyrillum observantiam palam professus est, in Epist. præsertim ad Dioscorum, & dialogo 2. in Eraniste. Tertium, quia hæc Epistola neque in Chalcedonenſi Synodo, neque a Mario Mercatore nominata fuit. Quartum, quia

quia hæretici alias Theodoro Epistolæ ap-
posuerunt, auctore Leontio Byzantino. Pro-
ximum argumentum est, quod auctor Epi-
stolæ suadet illum, ad quem scribit, ut se-
pulcro Cyrilli imponat lapidem aliquem ma-
ximum & gravissimum, ne possit ad vivos
remeare; quod Antiocheno Episcopo nullum
jus habenti in tumultum Alexandrini nequit
competere. Quod autem Mario Mercatore
affirmetur, Theodoretum in Ecclesia Antio-
chena coram Domino Cyrilli beatæ dormi-
tioni insultasse, etiam elevari potest, ex quo
id Mercator referat ex Actis Latrocinialis
Ephesinæ, in qua plura objecta fuerunt Theo-
doreto, quæ num ipsius fuerint omnino non
liquet: & ex quo ipse Theodoretus epistola 83.
narret adscriptum sibi per calumniam habi-
tum Antiochiæ sermonem, quo duos filios
dogmatizaverit. Præterea auctor illius ser-
monis aperte se Nestorianum hominem pro-
dit illis verbis, *Homo generat hominem*; quod
incredibile est ausum fuisse Theodoretum.
Demum Pagius, qui ad annum Christi 444.
pro Norisii sententia acriter dimicavit, ma-
gis explorata veritate illam Epistolam sup-
posititiam affirmavit ad annum 553. num. 13.

Resp. ad 1. Norisium non ex arbitrio,
sed ratione ductum mutasse in Domni no-
men Joannem Antiochenum: cum enim li-
queat ex omni Conciliorum collectione Epi-
stolam illam dormitioni S. Cyrilli insultan-
tem haberi in Actis V. Synodi, ibi fuisse
lectam, & ex ea, aliisque hæc Synodus con-
firmavit sententiam Concilii Ephesini adver-
sus Theodoretum; atque ex alia parte in-
verisimile sit, neminem ex Patribus V. Sy-
nodi compertum habuisse, quod Joannes An-
tiochenus decesserat ante Cyrillum, ideoque
neminem hujus Epistolæ deprehendisse sup-
positionem; sequitur hanc esse setum Theo-
doreti genuinum, ac nomen Joannis pro Do-
mno mendose irrepsisse. Deinde etiam Epi-
stolæ 117. & 140. supponuntur scriptæ una
ad Florentium Episcopum, altera ad Aspa-
rem Consulem; & tamen licet utriusque
inscriptio mentiatur, nemo prudens censet
esse repudiandas. Præterea statim post hanc
Epistolam recitatum est fragmentum Allo-
cutionis, quam Theodoretus habuit Antio-
chiæ præsentem Domino; ex quo Marca con-
firmat sententiam suam, quod etiam præce-
dens Epistola Domino fuerit directæ. Ad 2.

resp. quod Epistola Theodoreti ad Diosco-

rum data est anno 447. tribus post obitum
Cyrilli annis, cum Theodoretus, ut dixi-
mus, incipiebat resipiscere, & de persona
Cyrilli servata æquitate loquebatur, etsi im-
probabat adhuc ejus anathematismos: serius
editi fuerunt Dialogi, in quibus aliorum
Episcoporum post Cyrillum recitat testimo-
nia; ut nihil dicam interim de variis circa
eosdem Dialogos opinionibus. Ad tertium
hæc sit responsio: Epistola Theodoreti ad
Domnum legitur in Act. V. Synodi: & nos
repetimus cum Garnerio in auct. Theodoreti
pag. 130. *Dedit igitur Domino Antiochiæ Epi-
scopo Epistolam, quam ego ipsi malim cum
Concilio generali tribuere, quam vel abjudica-
re cum Baronio, vel cum aliis vanas ob caus-
sas suspectam habere.* At Mercator non
omnes prorsus Epistolæ Theodoreti collegit:
ac præterea si hujus auctoritatem, ut æquum
est, recipere volumus; cur non fateamur
Theodoretum in publica concione oblocutum
Cyrillo, quod tam aperte affirmat Mercator?
cur tantum virum deceptum opinemur actis
Synodi Latrocinialis Ephesinæ? In Chalce-
donensi autem Synodo, posteaquam Theo-
doretus dixit anathema Nestorio, causa
ipsius absoluta est; neque ejus accusatio-
nes, neque ejus Apologia lectæ fuerunt.
Respondeo ad 4. detur hæreticos Epistolæ
plures supposuisse Theodoro, ut inquit
Leontius; num supposuerunt & istam, quam
illi tribuunt cum V. Ecumenica Synodo
omnes fere docti, si fides habenda est Gar-
nerio in notis ad hanc Epist. pag. Actuarii
99.? Unde autem supposuisse probantur? An
quia exiliter, & imprudenter dicta conti-
net? Scripta est anno 444. statim post Cy-
rilli obitum; & scripta ab homine, qui diu
bilem intime compresserat, scripta etiam ad
Antiochenum familiari sibi amicitia conjun-
ctum. An Epistolæ Auctor objicit Cyrillo
aliquid, quod alibi Theodoretus non carpat?
Nec quidem: nihil aliud dogmatis Cyrillo
objicitur, nisi quod Deum passum dicat, &
divinitatem faciat mortalem; id scilicet,
quod millies Theodoretus objectaverat. Sed
de quarto argumento satis. Quod proximo
loco objicitur, movit doctissimum Marca,
ut suspicaretur Epistolam Theodoreti agere
non de Cyrillo, sed de aliquo Episcopo sub-
dito Patriarchæ Antiocheno: quod animad-
vertit etiam Baluzius. Vide postremam col-
lect. Veneram Tom. vi. pag. 127. At quis

non videt Theodoretum, dum hortatur Dominum, ut Cyilli tumultu prægaude saxum imponat, imitari jocularem orationem Luciani in Dialogis de Mortuis, præsertim in Cataplo, ubi accusante Cynisco similis poena statuitur Megapenthi; cui fortassis versatus & eruditus Cyrensis tacite comparat Cyrillum, a nonnullis, ut apud Lucianum Megapenthes, de tyrannide & patrata cæde accusatum?

Ea vero quæ opponuntur adversus concionem a Theodoro habitam Antiochiæ, videntur evincere oppositum. Si enim Mercator affirmate & absque ulla dubitatione tribuit illam Theodoro, qua ratione in Latrociniali Ephesina ab illius æmulis supposita fingitur? cur, dum ipsius concionis fragmentum recitatum est in V. Synodo, nullus Orientalium, qui aderant, & impense Theodoro patrocinabantur, respondit hæc supposita esse, & nunquam illum talia aut scripsisse, aut recitasse? Dum ergo quidam mercatoris testimonium elevant, plenariæ Synodo impingunt notam ignorationis, turpisque oscitantia. At inquit, ipsemet Theodoretus in Epist. 83. quæ est sua ad Dioscorum Apologia, ait sermonem illum sibi per calumniam adscribi. Id ne ait Theodoretus? Minime: recitatam a se Concionem non negat; negat quod in ea Concione Christum diviserit in duos filios, quod perperam negabant omnes Nestoriani: & consequenter ex hac Epistola probatur concionis *γνησιότης*. Insistunt: At Nestorianum se prodiit hujusce sermonis auctor. Quid inde vero? Sermo habitus est prope finem anni 444. quando Theodoretus adhuc cum Nestorianis sentiebat. Reponunt: Id nequaquam tolerasset Dominus, & populus Antiochenus: nunquid enim erant omnes Nestoriani? Dicimus nec tolerasse; ea enim concione habita, constat Theodoretum fuisse apud Imperatorem accusatum tanquam hæreticum Nestorianum, & reum seditionis, atque impietatis: quod narrat Theodoretus ipse Epistola 82. ad Eusebium Ancyranum. Sed vide historiam Theodoreti in Auct. pag. 131. & notas in Epist. 83. pag. 221. Quid de eruditissimo Pagio? Is ad an. 553. num. 13. ait, Epistolam, quæ legitur in Actis v. Synodi, esse suppositam, *ut recte*, inquit, *vidit Baronius, & suo loco ostendimus*. At Pagius ostenderat oppositum ad annum 444. num. 8. nec demonstrant hæc verba, magis

illum explorasse veritatem, sed ob immensam rerum copiam, quæ observabantur amplissimæ illius menti, ad ea quæ scripserat non attendisse; aut saltem suppositam appellasse eandem Epistolam, non quantum ad ejus auctorem, sed quantum ad inscriptionem Joannis Antiocheni.

CAPUT XVII.

An recte tria Capitula tamquam Nestoriana fuerint proscripta?

RECEPTO in Ecclesiæ communionem Theodoro in Synodo Chalcedonensi, ut diximus supra, Origenistæ auctore Theodoro Cæsareæ in Cappadocia Antistite ad ultionem eorum, quæ contra Origenem gesta fuerant, curarunt novas excitare turbas impellendo Justinianum Imperatorem ad damnationem trium Capitulorum, ut prædictæ Synodi Chalcedonensis elevarent auctoritatem. Moverunt autem piissimum Imperatorem fraude, ac prætextu comprimendi sectam Acephalorum, eosque ad Ecclesiæ communionem adducendi, qui ab Alexandrino Episcopo quod recepisset Chalcedonensem Synodum rebellarant, *Acephali* ideo appellati, quia sine Capite dogmatizabant. Sunt autem tria Capitula, Theodoreti scripta contra XII. Anathematismos Cyrilli, Ibæ Edesseni Archiepiscopi Epistola ad Marim Persam, & Theodori Mopsuesteni, quem supra diximus Nestorii magistrum, scripta, quæ *Judaice Nugæ*, ac *maledicta* appellantur. Horum autem Capitulorum disquisitio, quamvis multo post damnatam Nestorii hæresim tempore fuerint discussa, hoc a nobis loco instituitur propter maximam, quam habet cum ipsa Nestoriana hæresi, affinitatem. Itaque adversus tria Capitula Justinianus Edictum promulgavit anno juxta Baronium 546. juxta Garnerium 545. juxta Norisium vero anno 543. aut initio sequentis. Norisio subscribendum est, cum Imperatoris Edictum rescripto firmaverit Euphremius Antiochenus, qui e vivis decessit anno 544. Vide Norisium de V. Synodo c. 3. Pagium ad an. 546. & defensionem dissertationis Norisianæ editam a Balleriniis Tom. IV. pag. 1002.

Divisa est ob Imperatoris edictum in partes Ecclesia; nam illud Orientales receperunt, at Occidentales steterunt pro tribus Ca-

Capitulis, rati horum damnatione decurtari Synodum Chalcedonensem, ejulque fidem imminui. Vigilius adversus tria Capitula *Judicatum* edidit anno 549. atque illud misit ad Mennam Patriarcham Constantinopolitanum, contestatus se tria Capitula condemnare *salva Synodo Chalcedonensi*, & existimans hac ratione satisfactum iri utrique parti, Orientalium, quod tria Capitula proscriptisset, Occidentalium, quod nullatenus Chalcedonensis Synodi minueretur auctoritas. At adversus Vigili *Judicatum* steterunt quamplurimi, praesertim Facundus Episcopus Hermianensis, cujus extant pro defensione trium Capitulorum libri xii. ad Justinianum Imperatorem. Justinianus, qui anno 546 Synodum indixerat, quam ob causam Vigilius perrexerat Constantinopolim, videns rem longius protrahi, nam absque Occidentalium Episcoporum interventu nolperat Pontifex sententiam Synodaliter pronuntiari, atque ex alia parte ob Vigili *Judicatum* dissidiis percrebrescentibus, sollicitatus a Theodoro Cappadoce tria Capitula condemnavit affixo edicto in Placidiana domo, & Episcopis omnibus tum Graecis, cum Latinis evocatis. In hoc edicto asseritur Theodori nomen deletum e sacris Ecclesiae Mopsuestenae diptychis; quod compertum fuerat in Synodo Mopsuestena celebrata anno 550. ideoque edictum istud diversum est ab eo, quod promulgatum diximus anno 544, aut sub finem praecedentis, atque editum est anno 551.

Vigilius perspicuus Theodorum Cappadocem omnia moliri, atque his violentiis detineri Occidentales ne convenirent Byzantium, acerrime edicto restitit, suspensis ab Apostolicae Sedis communione iis, qui Edictis Justinianis praerent assensum: in Theodorum, ac Mennam sententiam dixit habito congressu Italorum Episcoporum, quam tamen paci consulens minime duxit publicandam: fugitque eodem anno 551. Chalcedonem, non ut Baronius scripsit, anno elapso. Justinianus proximo anno 552. videns nihil firmari posse Romano Pontifice reluctante, eundem per Legatos convenit, ut publica accepta fide rediret Constantinopolim: sed renuit Pontifex rerum circumstantiis inspectis. Proximo anno 552. rogatus ab Eutychio Patriarcha Constantinopolitano, ab Apollinari Alexandrino, Domno Antiocheno, & Elia Thessalonicensi, ut Concilium tandem celebraret, & trium

Capitulorum causam definiret, collaudata ipsorum fide, annuit, ut *facto regulari conventu*, & *servata equitate* eadem causa discuteretur. Consistente itaque Vigilio celebrata est V. Synodus generalis praedicto anno 553. cui tamen ob parvum numerum Episcoporum Occidentalium ipse Vigilius minime interfuit. In Collatione iv. habita die 12. Maji, & in v. habita die 17. ejusdem mensis, ut demonstrant Baluzius, & Pagius, lecta fuere scripta adversus Theodorum, ac Theodoretum, & Collat. vi. habita die Maji 19. discussum est Capitulum iiii. scilicet Ibae Epistola, Collatione viii. habita die 2. Junii, aut 4. ut contendit Basnagius, Capitula fuerunt damnata.

Ediderat Vigilius Papa *Constitutum*, quo Synodi acta exauctoraverat, propterea quod non expectatis Occidentalibus Synodus coacta esset ex majori numero Graecorum Patrum, nec subeundum esset novum examen Theodoro, Theodoro, atque Ibae; quorum ille in pace Ecclesiae obierat, licet pessima dogmata aliquando asseruerat; hi autem scilicet Theodoretus, & Ibas a Synodo Chalcedonensi fuerant absoluti, ac dignitate pristina decorati. At *Constitutum* Vigili in Synodo, quicquid causae fuerit, lectum non esse demonstrant adversus Baronium Petrus de Marca in dissert. de Vigili decreto pro confirmat. V. Synodi, & Pagius ad annum 553. num. xv. Ceterum Vigilius, qui in *Judicato* primum tria Capitula condemnaverat, postmodum Theodori fraude detecta diu haesitaverat, & Synodum etiam illius artificio sollicitate, nec datis induciis coactam praedicto *Constituto* abrogaverat: eandem Synodum approbavit vel eodem anno 553. ut scribit Norisius in dissert. de V. Synodo Cap. 8. vel proximo anno 554. ut ex altero *Constituto* Vigili edito pro damnatione trium Capitulorum affirmat Pagius in hunc annum num. 4. Eandem Synodum V. confirmarunt alii Romani Pontifices, ut dicam infra. Ex his liquet, Controversiam de Trium Capitulorum damnatione amplissimam esse, & plurimarum rerum contingentia, ac difficultate gravissimam. Legi de ea poterunt Norisius & Lupus in Dissert. de V. Synodo, Nat. Alex. dissert. iv. in vi. saecul. Facundus Hermian. cum notis Sirmondi, Garnerius dissert. 4. de V. Synodo in Auctario Theodoret, Pagius in not. ad annos supracitados, & Pagius

gius alter in Vigilio, prælaudata defensio dissertationis Norisiana, & Notæ Variorum ad sect. 103. Anastasii Tom. 3. pag. 278. & sequentibus, Nos proxima thesi ea comprehendere curabimus, quæ quæstionem hanc dirimant, & quæ eidem conglomerantur sufficienter explanent.

PROPOSITIO. Fuerunt tria Capitula merito, ac jure damnata a V. Generali Concilio tamquam Nestoriana.

Ejusdem Concili definitione, fide testium omni exceptione majorum, atque ex ipsa trium Capitulorum doctrina hæc propositio firmatur. Ac prior argumentatio sit: extra omnem controversiam positum est Synodum V. post accuratam trium Capitulorum discussionem eadem in octavo consensu damnavisse. Canone enim XII. intortum est anathema in eos, qui defendunt *impium Theodorum Mopsuestenum, qui dixit alium esse Deum Verbum, & alium Christum.* Canone XIII. in eos, qui defendunt *impia Theodoretis conscripta, quæ contra rectam fidem, & contra primam Ephesinam sanctam Synodum, & sanctum Cyrillum, & duodecim ejus Capitula exposuit.* Canone demum XIV. in eos, qui defendunt *Epistolam, quam dicitur Ibas ad Marim Persam hæreticum scripsisse, quæ abnegat Deum Verbum de sancta Dei Genitrice semper Virgine incarnatum, & hominem factum esse, dicit autem purum hominem ex ipsa natum, quem Templum vocat.* Atque hæc sunt tria Capitula Nestoriana, ut liquet, hæresim continentia: ideoque nonnisi V. Generalis Synodi sententia sprete possunt propugnari. Neque vero audiendi sunt, qui reponunt Quintam Synodum toleratam potius esse, quam approbatam. Enimvero constat Vigilium Papam re maturius discussa, Epistola decretali data ipsomet anno post Conf. Basilii 12. idest 553. quæ extat Tom. VI. postremæ Collect. Concil. pag. 239. rescissis actis omnibus, quibus V. Synodum exauktoraverat, & Constituto abrogato, trium Capitulorum damnationem confirmasse; ut demonstrat cap. VIII. illustris Norisius: cui duo addimus, Liberati scilicet Breviarium cap. 23. ubi recitantur hæc Vigili verba: *Anathematizamus Paulum Samosatenum, Dioscorum, Theodorum, Theodoretum, & omnes, qui eorum statuta coluerunt, vel colunt, eodem volum. Conc. pag. 456., necnon Constitutum Vigili erutum a Baluzio e vetusto Co-*

dice Biblioth. Colbertinae, in quo num. 28. legitur: *Predicta igitur tria impia Capitula anathematizamus atque damnamus, idest Epistolam, quæ dicitur Ibas ad Marim Persam, in qua nefandæ superius designatæ blasphemie continentur, & impium Theodorum Mopsuestenum cum nefandis ejus conscriptis, & quæ impie Theodoretus conscripsit &c.* Vide cit. Volum. pag. 310. Datum est autem hoc Vigili Constitutum VII. Kalendarum Martiarum anno 13. post Consulatum Basilii, idest, anno 554. & germanum, & genuinum esse, neque a stilo Vigili dissentire consentiunt Eruditi cum Pagio ad hunc annum num. 4. Quare nullus jam ambigit, quin Vigilius approbaverit Quintam Synodum, ac proscripserit tria Capitula. Extat eodem Volumine pag. 259. liber Pelagii II. sive Epistola ad Eliam Aquilejensem, & ad Istriæ Episcopos, qui consentire renuebant trium Capitulorum damnationi: in qua Pelagii Epistola non solum tria Capitula anathematizantur, verum etiam V. Synodi collationes in Epitomen rediguntur, atque ex testibus, scriptisque ipsorum refutantur Theodorus, Theodoretus, & Ibas. Et ne alia producam, S. Gregorius Magnus pluribus in Epistolis Quintam Synodum approbavit, præsertim 36. lib. 2. in qua etiam laudat præcitatum Pelagii librum; & Ep. 24. lib. 1. ubi ait: *Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo Epistola, quæ loc dicitur, erroris plena reprobat: & Theodorus personam Mediatoris Dei, & hominum in duabus subsistentiis separans ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur. Scripta quoque Theodoretis, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu demeritæ prolata refutantur.* Atque his non tantum ostenditur iusta trium Capitulorum damnatio, sed etiam Quintæ Synodi asseritur auctoritas.

Alterum argumentum est hujusmodi. De Theodoro Mopsuesteno scribit Proclus Constantinopolitanus laudatus in libro Pelagii, & in Epistola ad Joannem Antiochenum, persuasisse illum Nestorio, quod *filius Dei vivi, qui de Sancta Virgine Maria natus est, non est qui ex Patre natus est Deus Verbum.* Cyrillus Alex. in Epistola ad Lamponem Presbyterum appellat eundem Theodorum patrem Nestorii. Habuisse consonantem Nestorii perfidiis intellectum, scribit in Epistola ad eundem Cyrillum Rabula Edessenæ Ecclesie

clesiæ antistes, ubi asserit Theodorum primum omnium affirmavisse, *non esse vere Dei genitricem sanctam Virginem, tamquam Deo Verbo non suscipiente secundum nos nativitatem*. Hesychius Hierosolymitanus in Eccles. H. ait Theodorum senectute jam cana debilitatum, librum scripsisse adversus Domini apparitionem: quo in libro tradebatur, *hunc non incarnatum Verbum, sed hominem per vite perfectionem, & passionum perfectionem conjunctum Deo Verbo*. Plura aliorum judicia extant Collat. 5. Synodi quintæ. Eundem Theodorum expunctum e sacris Mopsuestenæ Ecclesiæ diptychis constat ex Synodo Mopsuestena celebrata anno 550. cui præsedit Joannes Episcopus Anazarbi, seu Justinopolis. In hac enim Synodo die 17. Junii recognita fuerunt diptycha, nec adinventum in iis Theodori nomen: immo Martyrius presbyterorum præfatus, qui a 60. annis in Ecclesiæ Mopsuestenæ Clero militabat, sacramento testatus est, nunquam inter Episcopos in diptychis enumeratos nomen se Theodori audivisse; ideoque jam ab anno 490. Theodorus a sacris diptychis fuerat expunctus. Idem Theodorus numeratus inter Nestorianos in legibus Theodosii & Valentiniani recitatis eadem collat. 5. & denique ipse Facundus Herm. in conventu Constantinopolitano, apud Lupum disert. de V. Synodo cap. 4. simpliciter testatus est, se a contradicentium communione subtraxisse, non propter Theodorum, sed propter Theodoretum, & Ibas. Immo lib. 2. cap. 2. scribit, adjecta tamen particula *ut ajunt*, Theodorum magistrum quidem Nestorii fuisse, majore autem quam ille impietate blasphemasse. De Theodoro actum capite præcedenti. Ibas vero non solum Clerici Edesseni & Monachi, sed & primates, & clari militia non semel accusarunt, quod Theodori scripta omni plena impietate transfulisset lingua Syrorum, & ubique disseminasset, ut constat ex Collat. vi. Concilii V. pag. 133. In Constituto autem Vigilii num. 2. pag. 285. apertissime demonstratur ipsum Ibas in Synodo Chalcedonensi Act. 9. denegasse suam esse Epistolam ad Marim Persam, affirmando se in secundi Ephesini Concilii nefariis gestis injustitiam ab Eutychete fuisse perpeßum *ob falsa fragmenta*: unde ait Vigilius, quod si apud Judices ab Iba editam doceri potuisset Epistolam, aut ab Ad-

versariis comprobatum esset quia ejusdem Ibas fuerit, aut ipse Ibas, quia ejus fuerit, fuisset confessus, *nunquam eorum sententia Ibas meruisset absolvi*. Ex quibus adverte, quam prudenter quinta Synodus, Romanique Pontifices rejecerint Epistolam, quam dicitur Ibas scripsisse, quum non sit penitus exploratum, Ibas ipsius Epistolæ fuisse auctorem. Ea tamen ejusdem Ibas aut vera, aut falsa excusatione liquet esse impiam, hæreticam, Nestorianam. Tertio probatur æqua trium Capitulorum damnatio ex illorum doctrina. Theodorus enim in Symbolo recitato Collat. 4. V. Synodi pag. 64. docet ideo non dici duos filios, quoniam Christus cum Deo Verbo habet *conjunctionem, & communionem honoris*, item *nominationem filii & Domini*, aperte denegata substantiali unione. Lib. vi. in Joannem scribit Dei nomen Christo non convenire, nisi quatenus est *Templum Dei Verbi assumptum pro salute hominis*. In Evangelium Lucæ ait, Christum dici filium dilectum, *solum per adoptionem in Baptismate, secundum comparisonem Judaicæ adoptionis, nam & ad illos dictum est: Ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes*. In III. libro contra Apollinarium inquit: *Non existimandum est Deum de Virgine natum esse, &c.* Plura in citata Collat. v. collecta partim a Monachis Armeniæ, partim vero a Benigno Episcopo Heracleæ Pelagoniæ. In Epistola Ibas, ne repetamus quæ supra de Theodoro dicta sunt, de Theodoro Mopsuesteno legitur, *Beatus Theodorus prædicator veritatis, & doctor Ecclesiæ*: de Cyrillo autem, *Cyrillus lubricavit, & inventus est cecidisse in dogma Apollinarii*: & hæc profertur ratio, quia non ponit differentiam inter templum, & habitantem in eo. Ephesini quoque Patres dicuntur ab eodem Cyrillo *veneno obæcante* seducti. Epistola itaque ad Marim Persam ab Iba, ut fertur, conscripta scatet hæresi Nestoriana, atque in Cyrillum & sanctam Ephesinam Synodum atrocissimis injuriis. Ex doctrina itaque trium Capitulorum, ex testibus fide dignissimis, & ex Quintæ Synodi auctoritate satis compertum atque exploratum est, tria Capitula servato æquitatis jure fuisse damnata.

OBJECTIONUM ENODATIO.

Prima obiectio in trium Capitulorum defensionem potest hac ratione compingi. Damnatio trium Capitulorum facta est abrupte, inconsiderate, imprudenter, nec illam cohonestare potest Synodi V. sententia. Principio enim, ut diximus, tria Capitula damnavit Justinianus impellente Theodoro Capadoce homine Origenista, & dissidiorum, quæ Græcam, Latinamque Ecclesiam vexarunt, auctore. At damnatio a sæculari Principe, & illegitimo Ecclesiasticorum dogmatum iudice prolata haberi nequit rata & firmissima, dolo maxime hominum improborum extorta. Quinta autem Synodus eodem Imperatore iubente coacta est, Vigilio Romanæ Ecclesiæ Pastore refragante, & invito: qui & adversum ipsam Synodum edidit Constitutum quælibet ejus acta exauctorando. Si posterioris ævi Pontifices, ut Pelagius II. ac Magnus Gregorius quintam Synodum approbarunt, nec viderunt Constitutum Vigilii, nec deprehenderunt adversariorum fraudem, qui Vigilii Synodicam Epistolam, qua tria Capitula proscribuntur, licet supposititiam ac spuriam, temere actis Synodi inseruerunt. Atque ita Vigilii successores errore facti comprobarunt trium Capitulorum damnationem supposita decretali Vigilii: qua in re nullatenus Romani Pontificis derogatur auctoritati, quoniam gravissima de tribus Capitulis controversia non spectat dogma Nestorianum, jam profligatum atque proscriptum, sed facti quæstionem de Theodoretis, Ibae, & Theodori personis aut damnandis, aut absolvendis: atque in quæstionibus istiusmodi potest Romanus quoque Pontifex induci in errorem.

Vigilium quidem non approbasse quintam Synodum, & spuriam esse præcitatam Epistolam validis argumentis demonstrat eruditus Garnerius in Auct. Theod. dissert. 4. pag. 535. Sunt autem quæ sequuntur. Primum in hac Epistola testatur Vigilius de diaboli dolo impulsus multa loquendo, & scribendo disserruisse, ac subtraxisse se a fratrum communione: quæ Vigilii integritatem, animique constantiam plurimum dedecent. Ad hæc ait, tunc factam pacem Ecclesiarum; quod liquet esse falsissimum. Deinde cum Vigilius paullo ante ediderit adver-

sus V. Synodum *Constitutum*, hoc rescindendo levissimi animi, nimisque in mutanda sententia facilitatis præbuisset indicia. Præterea ait sequutum a se exemplum Augustini, qui propria scripta retraxit: cum non sit instituenda inter Ecclesiæ Caput, privatumque doctorem comparatio. Accedit, quod Justinianus Sacra data Chalcedone pridie Idus Julias anno 553. iussit Vigilii nomen e sacris deleri diptychis, eundemque Vigilium quinquennio detinuit exilio, ad annum scilicet 558. ut scribunt Halloixius, Sirmondus, Lupus apud Norisum cap. 8. Inficiatur quidem ipse Norisius Vigilii exilium: at Pagius ad annum 553. num. 23. demonstrat oppositum, cum ex Liberato, qui in fine Breviarii ait depositos, & in exilium missos quintæ Synodo *non consentientes*, capite autem 22. scribit Vigilium ab hæresi fuisse *afflictum*: tum ex præcitata Justiniani Sacra, qua Patribus Concilii præcepit, ut a diptychis Vigilium dispungerent. Atque ex his liquet nunquam Vigilium quintam Synodum approbasse.

Resp. minime nos propugnare justam trium Capitulorum proscriptionem ob Justiniani Imperatoris edicta, quæ tamen excusat ex parte optima reducendi ad communionem Acephalos intentio, damnat tamen usurpata convocandi Synodum invito Pontifice jurisdictio, & inhumana erga Vigilium, sæva, & violenta tyrannis: sed illam proscriptionem defendimus ob Synodi quintæ auctoritatem, firmissimumque Apostolicæ Sedis iudicium. Laudatæ Synodi celebrationem factam Vigilio refragante legitimam non fuisse fatemur: post Romanorum Pontificum approbationem, non esse recipiendam negamus. Falsum est causam trium Capitulorum inconsiderate, ac tumultuarie peractam. Perlecta enim fuerunt innumera Scriptorum Theodori fragmenta, producta testimonia, revisa præcedentium Conciliorum acta, & habita rerum omnium accurata inquisitio. Garnerius ipse dissert. 3. de fide Theodoretis p. 465. accerrime illos redarguit, qui asserunt canones, sive trium Capitulorum anathematismos aut adulatorie ex Justiniani scripto desumptos, aut temere conditos causa non attente discussa. Ac sufficit, ut id perspiciatur, oculos in Codicem memoratæ Synodi conjicere. Cur Vigilius *Constitutum* pro tribus Capitulis emisit, & in varias sententias visus fuerit distractus, docet

in Epist. ad Episcopos Istriæ Pelagius II. pag. 265. quoniam scilicet, *Latini homines, & græcitatibus ignari errorem tarde cognoverunt*: unde Pelagius infert tanto eis celerius esse credendum, *quanto eorum constantia, quousque verum cognosceretur, a certamine non quievit*. Loquitur autem de Vigilio, eique adhærentibus Episcopis, quorum exemplum ad pervicaciam propriam excusandam Antistites Istriæ afferebant. Nihil præterea in Vigilio invenitur, quod honestum non sit, opportunum, ac prudentissimum. Dum *Judicatum* edidit, proscripsit cum tribus Capitulis Nestoriana dogmata, salvo jure Synodi Chalcedonensis. Quid magis directum & consonum æquitati? Si emisit *Constitutum*, per id temporis pactis conditionibus non servatis celebrabatur Synodus, fovebantur inter Græcos, Latinosque dissidia; cumque sæpenumero ad Ecclesiarum pacem conducatur, si proscriptis hæresibus humaniter agatur cum auctoribus, præsertim vita functis in fidelium communione, ægre ferentibus permultis damnari Theodorum, qui obierat in pace Ecclesiarum, & Theodoritum & Ibam a Synodo Chalcedonensi absolutos; sperabat Vigilius eo *Constituto* tumultus compescere, præscribens ut jam damnato Nestorianismo nihil innovaretur. Postquam vero Vigilius *Constitutum* hæc non produxit, & Theodoriti, ac Theodori nomen in dies audaciores reddebat Origenistas, Nestorianos, atque Schismaticos, necessum fuit tria Capitula proscribere, quod fecit laudata Epistola Synodica; & etiam Synodum approbare, quod præstitit altero *Constituto*, proximo anno 554. Nec unquam in dogmate Vigilius a seipso dissensit: nam tria Capitula jam damnaverant in *Judicato* anno 548. *Constitutum* vero, quo exauctorabat acta V. Synodi editum œconomiz causa, & pacis consilio, nec facta damnatione Synodali trium Capitulorum, provide prudenterque rescidit. Ipsum autem *Constitutum* neque in Synodo lectum & discussum fuit, neque tria Capitula iudicio peremptorio ac definito damnabat, ut demonstrat vir doctissimus Joseph Augustinus Orsi lib. 1. de Rom. Pontif. Auct. cap. xx. art. 2. & 3. in eo quippe de personis tantummodo actitatum est, neque aliquid sub anathematis poena propositum. Quod vero scribit Halloixius, hoc *Constitutum* ignotum fuisse Pelagio II. falsum evincitur ex hujus responsione ad Episcopos Istriæ superius cita-

Berti Theol. Tom. V.

ta, & pluribus refutatur a Norisio de V. Synodo cap. ix. §. 4.

Approbatam V. Synodum a Vigilio non solum constat ex Synodica ejus epistola eruta anno 1276. e vetusto Codice Vaticano a Leone Cinommo, sed etiam ex *Constituto* edito a Baluzio, de quo supra, ex Epistola Pelagii II., & ex antiquorum omnium consensu; unde concedi posset spuriam esse præcitatam Epistolam, neque hinc aliquid adversum V. Synodum concluderetur. At quoniam nihil probant Garnerii conjecturæ, brevi illas refellam. Principio falsum est scripsisse Vigilius se a diabolo fuisse impulsus; quum asserat tantum suadente humani generis inimico plures propositum suum implere studuisse, etiam nomine ipsius Vigilius: unde coactus fuerat multa loquendo & scribendo differere. Vide cit. Tom. vi. Conc. pag. 239. Deinde asserendo pacem tunc esse factam, nihil falsi narravit; non quod rediissent ad communionem cum Orientalibus Episcopi Illyrici, & Africæ, ut sentit Natalis Alexander in Synopsi H. Ec. Sæc. vi. art. 9. constat enim diu schismata viguisse, sed quia in V. Synodo *communi, & generali anathemate rejehti sunt Origenes, & Theodorus Mopsuestias Episcopus*, ut inquit Cyrillus Scythopolitanus in Vita S. Sabæ, citatus act. 1. septimæ Synodi: quo in loco Cyrillus etiam asserit *quatuor Patriarchas* concordiam animo damnationem hanc approbasse. Ad tertiam dicimus *Constitutum* Vigilius, si spectentur rerum circumstantiæ, non esse levis animi argumentum, sed prudentissimam vigilantissimi Pastoris curantis pacem Ecclesiarum, œconomiam, ac simul Sedis Apostolicæ adversus illos, qui absque illius auctoritate œcumenicam Synodum congregant, æquisimam protestationem, ut dictum supra. Quod sequitur nimium est futile: quoniam retractare *Constitutum*, in quo diximus latam non esse peremptoriam sententiam, & in hoc imitari beatissimum Augustinum, non infringit Apostolicæ Cathedræ firmitatem, sed commendat Vigilius humilitatem, sapientiam, ac sedulam veritatis perquisitionem, quamquam facta mentione Augustinensium retractationum, hæc de se Vigilius proloquitur gravi ac Pontifice digna oratione: *Nos quoque similiter illis exemplis incitati, in controversia trium Capitulorum supra memoratorum nunquam destitimus, quin investigaremus quid*

M m

de

de prædictis capitulis in Patrum nostrorum literis verius inveniri posset; quibus verbis constat exemplum Augustini ad significandam potius assiduam rerum inspectionem, quam pristina revocationem sententiæ, fuisse a Vigilio productum.

De *Sacra* Justiniani data pridie Idus Julias Chalcedone, ac de nomine Vigilii deleta e sacris diptychis, ejusque exilio, non conveniunt eruditi. Baluzius, qui Justiniani literas septimæ Collationi inseruit, eas enim adinvenit una cum Præfatione Constantini Quæstoris habita in eadem Collatione, in qua Imperatoris jussu literæ Patribus exhibitæ, & electæ fuerunt, necnon Pagius ad annum 553. genuinas agnoscunt; & ideo idem Pagius recedit a sententia Norisii negantis Vigilium deportatum fuisse in exilium. At argumenta plura evincunt *Sacram* illam Justinianeam esse adulterinam ac spuriam; atque illud in primis, quod legi non potuit Constantinopoli vii. Kal. Junias Epistola data pridie Idus Julias ejusdem anni Chalcedone, nec ejusdem Epistolæ mentio fiat in Collatione viii. ubi singula præcedentia Acta commemorantur, neque in ulla Conciliorum editione ante Baluzium, neque in aliquo vetusto Codice: quod in ea denique falsum narratur, Vigilium scilicet trium Capitulorum defensores a sua communione repellere, quod nec Justinianus Synodo significasset, cum id obstarat potius, quam conferret eorumdem Capitulorum tanta anxietate animi quæsitæ condemnationi: de qua re legi poterit Defensio dissert. Norisiana c. 6. & P. Orsi cit. Capit. xx. art. 3. Atque ita persistit sententia Norisii improbantis exilium Vigilii, nam Liberatus in fine Breviarii, ubi de exilio loquitur, Vigilii non meminit, afflictumque a Justiniano ante absolutam quintam Synodum nullus negat. Verum quicquid sit de Justiniani *Sacra*, & de exilio Vigilii, omni proculdubio Justinianus anno 554. erat animo erga Vigilium amico, ut probat ex sanctione ejusdem Imperatoris recitata post Novellas eximius Noris: ideoque Vigilius anno 554. Synodum confirmaverat: quod ad præsens sufficit institutum.

Dices; At damnationi trium Capitulorum, tametsi in quinta Synodo peracta sit, possumus refragari. Primo quia hæc quæstio non circa dogma versatur, sed circa factum; in quo etiam Generalis Synodus, & Summus

Pontifex errare potest. Scribit enim lib. 2. Ep. 36. Greg. Magnus in v. Synodo nihil actitatum de fide, sed de Capitulis quibusdam extra fidem, ac de personis tantum. Deinde idem Gregorius in literis ad Constantium Episcopum Mediolanensem, qui reducere conabatur ad communionem Ecclesiæ reginam Theodelindam seductam a trium Capitulorum propugnatoribus, inquit recte factum, quod Constantius ad Reginam non transmisit Gregorii Epistolam, pro eo quod quinta Synodus in ea nominabatur, cum inde Theodelinda potuisset scandalizari: unde aliam idem Gregorius Epistolam misit, in qua solummodo quatuor Synodi laudabantur. Censuit ergo Gregorius dissimulandum esse, si quis nolit Quintam Synodum, ac trium Capitulorum damnationem recipere: Præterea non solum Istriae Episcopi, verum etiam Ecclesiæ Hispaniarum, quæ servabant cum aliis Ecclesiis communionem, diu Quintam Synodum repudiarunt: quod propterea etiamnum videtur tolerandum.

Resp. Hanc de tribus Capitulis quæstionem non esse de Catholico dogmate, quatenus non pertractat absolute de fide Incarnationis, aut de hæresi Nestoriana, jam profligata, & proscripta; sed esse de *facto dogmatico*, in quantum versatur circa libros scatentes eadem hæresi, & circa personas ipsius hæreseos disseminatrices. Ac *factis dogmaticis* Apostolicæ Sedis judicium esse inconcussum, peremptorium, irreformabile ostendimus ex hac quoque trium Capitulorum discussione postremo Capite de H. Janseniana. Postquam ergo latam a V. Synodo sententiam firmavit Vigilius, ei cailliber fidelium erat accedendum, nec ulli contraire fas erat. Quoniam tamen, si Ecclesiæ omnes impium dogma refellant, non adducitur in magnum discrimen fides orthodoxa; ideo Vigilius principio obstiterat trium Capitulorum damnationi; eaque proscripsit, ubi compertum habuit, posse ex illorum pervicaci defensione recisa errorum portenta iterum germinare. Ob eandem causam agebat Magnus Gregorius in V. Synodo non actitatum de fide, & *dispensative*, atque ad tempus permisit ne reginæ Longobardorum Theodelindæ, quam alias constabat piissimam esse & catholicam, V. Synodus commendaretur. Idem cum Hispanis servatum est, causa economiæ, & prudenti dispensatione: nam si V. Sy-

Synodum repellendo tentassent instaurare damnatas hæreses, debuissent ad illam recipiendam Ecclesiasticis censuris compelli. Ceterum Gregorius testatur, se Quintum pariter Concilium venerari; atque istud tanto certioris est auctoritatis, quanto post diuturnam Schismaticorum repugnantiam annitentibus summis Pontificibus, & omnibus, quæ obiciebantur, discussis compertum est a Vigilio firmatum, & ubique terrarum receptum est: quod non diffitetur Garnerius Dissert. 3. de fide Theodoriti pag. 465.

Secunda argumentatio erit in defensionem Theodori Mopsuesteni, ac primi Capituli. Et primo proferri possunt complurium in laudem Theodori testimonia, præsertim Joannis Antiocheni in Epist. ad Nestorium, Facundi Hermianensis in trium Capitulorum defensione, & Isidori Hispalensis de Viris illustribus.

At ad hæc respondet Summus Pontifex Pelagius II. *Plus Synodo primæ Ephesinæ, plus Cyrilli Abris, plus Hesychie, quam aliis commendandum.* Addit laudatum a Joanne Antiocheno, dum ejus error occultus adhuc & dubius fuit; sed postea omnium pene magnorum Patrum sententiis, velut immanem bestiam, quasi crebrescentibus jaculis, fuisse confossum. Profert & exemplum Origenis, quem laudarunt Gregorius Nyssenus, Hieronymus, & Eusebius, constat tamen nihil Origene in Hæresiarchis inveniri deterius. Adimus perpauca: ac primum Joannem Antiochenum aliquando errore facti deceptum adhæsisse Nestorianis, & Ephesinam Synodum oppugnasse, quod supra vidimus: deinceps Theodorum magnam sibi laudem comparasse Apollinarium insectando, quamvis in oppositum errorem impegit: tum Facundum Hermianensem fuisse acerrimum trium Capitulorum defensorem, ut liquet ex duodecim libris ab eo conscriptis, completis tamen anno 548. antequam tria Capitula damnarentur, ut testatur Garnerius: Isidorum denique & libros Facundi perlegisse, & errasse quoque scribendo Theodorum purgatum in Concilio Chalcedonensi, in quo nihil actum de ipso Theodoro.

Præterea objici potest, semper Theodorum tanquam Catholicum audivisse, & nunquam e sacris Mopsuestenæ Ecclesiæ diptychis fuisse expunctum. Enimvero diptycha perlecta in Synodo Mopsuestena anno 550. supposita sunt,

neque enim extabat in iis nomen Macedonii, qui interfuit, & subscripsit Nicænæ Synodo, sicut nec Meletii, nec Auxentii: unde Garnerius recte asseruit vetera Ecclesiæ Mopsuestenæ diptycha suppositis novis deperdita, tempore, quo Cnaphæus pulso Calendione invasit Ecclesiam Antiochenam. Etiam editum Theodosianum contra Theodorum est confictum & spurium; siquidem tertia parte Concilii Ephesini c. 45. extat idem edictum absque nomine Theodori. Ad hunc ergo damnandum prolata sunt a malevolis adversariis apocrypha monumenta.

Resp. Diptycha Ecclesiæ Mopsuestenæ perlecta anno 550. fuisse vetera, & genuina; probata quippe fuere nationali Synodo & sacramento Martyrii præ patrum fidem vestissimi: cuius vellicat, dum divinans, inique fretus ratione inquit supposita nova diptycha Cnaphæi tempore. Macedonius a fide Nicæna, quam probarat, defecit, & subscripsit anno 345. Sardicensi Arianorum Conciliabulo. Auxentius unus extat in diptychis; alter hujus nominis dicendus est aut Nestorianus, aut Arianus. Meletium pariter Nestorianum fuisse liquet ex Collatione Baluziana Epistolarum Synodicon c. 92. Horum ergo nomina, quemadmodum Theodori, in diptychis non debebant adscribi. Cur in lege Augustorum perlecta in Concilio Ephesino non reperiatur nomen Theodori, melatet: fortassis tunc necessarium non videbatur mentionem facere hominis vita functi. Decefferat enim Theodorus anno 427. ut demonstrat Norisius lib. 2. Hist. Pelag. c. 4. affirmatque etiam Garnerius in Auctario Theodoriti dissert. iv. §. 5. sive anno 429. ut contendit Pagius ad Annum 427. n. 12. In lege autem Augustorum altera, quæ extat etiam in Actis Concilii Chalcedonensis, expresse Theodorus commemoratur.

Profertur ad hæc præcipua pro Theodoro defensio. Iniquum videtur præclarum Antistitem, qui in Ecclesiarum communione satis cessit, anathemati subicere. In mortuos enim sævire nimia videtur impietas, præsertim cum adversus Theodorum nec Proclus, nec Cyrillus anathema intorserint. Pervulgatæ huic argumentationi robur adjicimus; nam Patres V. Synodi ad damnandum Theodorum vita functum inducti sunt momentis frivolis & levissimis. Præcipua, quæso, expendamus.

damus. Protulit Eutychius Josiæ factum, qui ossa eorum, qui vitulis immolaverant, post mortem effodit atque combussit, 4. Reg. xxiii. 16. At Josiæ exemplum non est ad rem; nam qui vitulis immolabant, non decesserant in pace Ecclesiæ, ut observat Lupus dissert. de V. Synodo Cap. 2. Et tamen Evagrius lib. 4. cap. 38. pag. edit. Valesianæ 413. scribit: *Hoc ab Eutychio aptissime dictum esse cuncti qui aderant censuerunt*. Sextilianus produxit canonem 81. Ecclesiæ Africanæ, quo dicitur anathematizandum Episcopum post mortem, si heredes extraneos a consanguinitate sua, vel hereticos etiam consanguineos, aut paganos Ecclesiæ prætulit: quod, tametsi Natalis Alex. censet validum Episcopum tantum, nullius est roboris; nam juxta Cyprianum Ep. 66. *an* testamentum juxta Canonicas Afrorum sanctiones, & bat prævaricator, ac statutum Concilio erat, ut si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur, inquit Cyprianus pag. 246. In casum itaque tam exemplum Josiæ, quam canon Africanus adversus Mopsuestenum fuerunt producta. Affirmavit Benignus Heraclensis ex Ecclesiastica Traditione posse aliquem propter impia conscripta anathematizari post mortem, quum traditio evincat oppositum. Nam Dionysius Alexandrinus, auctore Eusebio lib. vii. H. Eccl. cap. 24. non ausus est damnare Nepotem Episcopum, qui tradiderat prava dogmata, sed ex hac vita in Ecclesiæ pace migraverat. Epiphanio volenti damnare Origenem respondit Theotimus apud Socratem lib. 6. cap. 11. nequaquam fas esse in mortuum deservire. Ipse Vigilus in *Constituto* auctoritate Gelasii, & Leonis asserentium Ecclesiæ solummodo potestatem esse ligandi, aut solvendi viuentes, quoniam Petro dictum est, *Quodcunque ligaveris super terram, &c.* ajebat Theodorum non esse anathematizandum, ut revera non anathematizaverant Patres Chalcedonenses, & Ephesini. Joannes etiam IX. adversus Stephanum VII. qui damnavit Formosum in pace Ecclesiæ defunctum inquit: *Quod nunquam decessorum nostrorum temporibus factum fuisse traditum est, penitus abdicamus*. Alia plurima profert Lupus cit. loco: at hæc sufficienter commonstrant Patres Quintæ Synodi in Theodoro damnando vetustam Ecclesiæ disciplinam, ac traditionem violasse.

Resp. Benignum Heraclensem negavisse in V. Synodo, quod Theodorus in pace Ecclesiarum obierit: Ille enim, inquit, *in communione, & pace Ecclesiarum defunctus est, qui usque ad mortem recta Ecclesiæ dogmata & servavit, & predicavit, quod vero Theodorus non servavit & predicavit recta Ecclesiæ dogmata, certum est ex ejus blasphemis*. Imò damnatum jam Theodorum innuerunt in Quinta Synodo Patres omnes, dum perlectis impio ejus Symbolo, excerptisque quamplurimis, exclamarunt: *Hec jam condemnavimus, hæc jam anathematizavimus, &c.* Porro, etsi non expresse Theodorus cum Nestorio damnatus fuerat, cum eadem sit utriusque doctrina, & si Theodori nomini aliquandiu Patres pepercerunt, non poterant non illud execrari, cum illius immodica celebritate, & injusta commendatione hæresis Nestoriana contritum caput ausu temerario erigeret. Quare Theodori non fuit in demortuum impietas, sed diuturnitas nec ulterius ferendæ nequitie necessaria improbis adoratoribus exprobratio. Atque hac responsione diluuntur omnia argumenta, quæ videntur probare neminem in Ecclesiæ communione defunctum posse anathematizari post obitum.

Falsum præterea est, non posse impium a communione fidelium, posteaquam satis cessit, repelli. Si quis enim post mortem absolvi potest & declarari orthodoxus, cur non subjici tamquam hæreticus anathemati? Recte Benignus adversus Theodorum universæ Ecclesiæ protulit traditionem. Quæ enim Synodus Valentinum, Marcionem, Basilidem, aliosque primi, & secundi sæculi hæreticos, nisi postquam decesserant, condemnavit? Invenimus anathematizatum post mortem Dioscorum in Schismate contra Bonifacium II. electum, atque Theodorum ipsum damnatum a Rabula Edesteno, & expunctum ex diptychis Ecclesiæ suæ. Pelagius II. in Epistola superius citata etiam a Synodo Ephesina Theodorum anathematizatum affirmat: Nam, inquit, *cum ab ejus discipulis dictatum ab eo Symbolum fuisset prolatum, illico a sanctis Patribus cum auctore damnatum est*. En Theodorus, auctore Pelagio, a Synodo Ephesina recepta a trium Capitulorum defensoribus, anathematizatus post mortem. Addit Pelagius dignam Romano Pontifice sententiam: *Si Jesum Dominum ac Deum nostrum post mortem Theodorus damnavit; cur Theodorus,*
qui

qui tot blasphemias Redemptori nostro hostis extitit, non debet anathematizari post mortem? Accedunt enucleata testimonia Augustini in eadem Quinta Synodo lecta, & probata, ex Collat. 3. Carthag. cap. 587. de Unit. Ecclesiae cap. 2. & ex libro III. contra Cresconium cap. 35. & 39. In hoc adversus Cresconium Opere, priori loco ait S. Pater: *In hac communione si fuerunt, quos nescio traditores, cum eos demonstraveris, & carne, & corde eos detestabor: nequaquam tamen a vivis in ejusdem Ecclesiae sancta unitate manentibus propter mortuos alienabor: & postremo loco, Judicium non tantum de vivis, sed etiam de mortuis haberi potest, licet enim sit mortuus qui peccavit, nunquam illud morietur quod admisit.* Nec minus perspicua sunt alia Augustini loca, quibus perlectis nihil aliud Patres ad damnandum Theodorum expetiverunt; tanti valere singulis visa est Doctoris praestantissimi auctoritas, ut adnotatum in Florentina Synodo. Atque ex his liquet posse impium etiam post mortem ab Ecclesiae communione repelli.

Neque oppositum evincunt argumenta contraria. Exemplum enim Iosiae prolatum ab Eutychio, nec in Actibus Synodalibus insertum est, erratque Evagrius scribens visum iis qui aderant aptissimum; quamvis & id concedi potest, si cum Benigno Heraclensi dicamus, Theodorum in pace Ecclesiarum non obiisse. Canon pariter Africanus a Sexiliano productus nulla legitur exceptus Synodi approbatione. Nepotis Arsenoitis Episcopi exemplum non est ad rem, is enim propugnauerat errorem Millenariorum nondum aetate sua ab Ecclesia proscriptum; at Theodorus tradiderat usque ad senectam nefarias blasphemias damnatas in Ebionæis, atque Samosatensibus. Cyrillus, & Vigilus humanius cum Theodoro sese gerebant, quando ignorabant hæreticos jactato Mopsuesteni nomine fieri pervicaciores: semper tamen Theodorum implicite anathematizabant, dum damnabant Nestorianismum; ac perspecta hæreticorum machinatione, etiam mortuum anathemate percusserunt; Cyrillus quidem in lib. *De eo, quod unus est Christus*; Vigilus autem in ultimo *Constituto*. Origenem damnatum post mortem ante Edictum Justiniani, etiam ab Epiphanio in Epist. ad Joannem Jerosolym. & ab omni tam Orientis, quam Occidentis Ecclesia hæreticum denuntiatum,

ut inquit 2. Apolog. contra Rufinum S. Hieronymus, invicte probat in dissert. de V. Synod. cap. 2. Norisius, quare Theotimus nimia usus est in Origenem comitate. Dum Sanctus Leo, Gelasius, alique scribunt Ecclesiam neminem absolvere aut damnare post mortem, tantum asserunt defunctos præmium, aut poenam consecutos neque solvi a peccatis, neque ligari; sed quemadmodum ii, qui dum viverent doctrinæ ac probitatis specimen præbuerunt, post obitum ab Ecclesia sacrificiis juvantur, & commendantur laudum præconio: ita æquum est illos, qui nefariis conscriptis fidem pessumdederunt, privari post mortem sanctorum communione, prosciendi maledictis, & cum heterodoxis repelli. Cum mortuis neque illud iudicium exerceri potest, quod partium confis peragitur: ne interrogantur ac remere, ut in Formosum fecit Stephanus, pronuntiandum; quamobrem Stephanus a Flodoardo dicitur

Durus qui nostris, propriis ac durior instat:

Sæva quidem legat vivis, truciora sepulcris;

Folconemque minis, Formosum concutit actis.

Sed Formosi historiam complecti hac dissertatione non vacat. Legi potest Baronius, & Pagius ad annum 897. Nat. Alex. in H. E. Sæc. IX. art. 13. & 14. Auxilius apud Morinum P. 2. de Sacris Ordinat. Papebrochius in Propyleo, Sandinus, &c.

Argumentum tertium est in defensionem II. Capituli, scilicet Scriptorum contra Cyrillum Theodoriti. Nam si hunc absolverat, suæque Sedi restituerat sancta Synodus Chalcedonensis, quomodo non violato hujus œcumenicæ Synodi jure poterat subire juste vibratum anathema?

Verum nil concludit isthæc objectio. In V. enim Synodo nil contra Theodoriti personam actitatum, sed contra impia ejus scripta adversus anathematismos Cyrilli: quæ scripta ipsemet Theodoritus implicite condemnavit, dum in Synodo Chalcedonensi præalta voce dixit anathema Nestorio, & cuicumque neganti beatissimam Virginem esse Deiparam. Patres quippe Chalcedonenses illum non aliter suscepissent, nisi prius anathematizasset Nestorium, & ejus blasphemiaso
pr,

pro quibus antea scripsit defendens eas, in-
quiunt Patres V. Synodi collat. 5. pag. 130.
Hinc Pelagius II. citata epistola pag. 276.
objectionem ita retundit: *Neque enim Theo-*
doriti omnia scripta damnamus, sed sola, quæ
contra duodecim Cyrilli Capitula, sola, quæ
contra rectam fidem aliquando scripsisse mon-
stratur; quæ tamen & ipse damnasse cogno-
scitur, qui in sancta Chalcedonensi Synodo ve-
ra confessus invenitur.

Si opponas: Jam ergo Theodoritus impia
dogmata proscripserat, jam a plenaria Sy-
nodo fuerat absolutus. Quid opus erat hunc
iterum movere lapidem, ac tantas ciere pro-
cellas?

Verbis Vigilii in Constituto num. xxvii.
pag. 310. respondebo: *Eo quod Nestoriani sub*
nis Leonis nomine, qui a beata recordatio-
Synodo legitur fuisse iussu sanctæ Chalcedonensi
ad adstruendi sui erroris videntur adhibere scripta
fragium, non aspicientes quod non solum san-
cti Patres in Chalcedone congregati damnato
Nestorio cum suis dogmatibus, & ista damna-
verint, sed etiam ipse Episcopus Theodoretus
omnia dicta, quæ beati Cyrilli in Ephesina
prima expositis videbantur contraire dogmati-
bus, in Chalcedonensi Synodo aperta professio-
ne respuerit. At de Theodoro plura cap.
præcedenti.

Postrema in patrocinium III. Capituli,
sive Epistolæ, quæ dicitur Ibæ, argumen-
tatio erit istiusmodi. Ibas in Chalcedonensi
Synodo, quamquam act. x. lecta fuerit ejus
ad Marim Persam Epistola, declaratus est
Orthodoxus, atque sedi suæ restitutus. Non
poterat ergo salvo jure Concilii Chalcedo-
nensis ejus Epistola a Synodo V. proscribi.

Respondet Natalis Alexander I. in Syno-
do Chalcedonensi Ibam declaratum orthodo-
xum, non propter Epistolæ dogma, sed pro-
pter contestationem ab eo factam, & com-
probatam ex actis Synodi Beritenis, quod
consensisset paci inter Cyrillum, & Orien-
tales initæ, & anathematizasset Nestorium.
II. Omnia acta judicialia peracta post actio-
nem sextam, & post fidei definitionem con-
scriptam, nullius penitus firmitatis fuisse,
quia Legati Apostolicæ Sedis ad hoc tantum
fuerunt directi, ut excisis hæresibus catholice
essent fidei defensores. Ita nimirum scribit
S. Leo in Ep. ad Joannem Antioch. & si-
milis ad Episcopos Istriae Pelagius II. Re-

spondet 3. non fuisse de Epistola Ibæ idem
Patrum singulorum iudicium, nam licet Ma-
ximus Antiochenus dixerit etiam Epistolam
Ibæ esse catholicam, alii tamen non Epi-
stolam, sed solum Ibam ob anathematiza-
tum Nestorium Orthodoxum declararunt,
alii restituendum dixerunt, quoniam etiam
ii suscipiendi sunt, qui ab hæreticis rever-
tuntur. Hæc autem omnia verissima sunt,
& constant ex actis Chalcedonensibus: sed
plura falsa supponunt, scilicet Patres Chal-
cedonenses judicasse Epistolam esse Ibæ, de
hac minime pronuntiasse illam hæreticam
declarando, ut humaniter exciperent ipsum
Ibam jam susipientem Synodum Ephesinam,
& anathematizantem errores Nestorii, sal-
tem Maximum Epistolam illam judicasse or-
thodoxam. Omnes, quotquot legi, in ea-
dem opinione versantur, etiam noster Lupus
in Appendice ad Synod. Chalced. Act. 9.

Mea tamen sententia est, Ibam fuisse in
Synodo Chalcedonensi absolutum, quia nun-
quam ejus Adversarii demonstrare potuerunt
ipsum revera fuisse auctorem Epistolæ ad
Marim Persam, & alias evidens erat tandem
anathematizasse Nestorium; illam tamen
Epistolam directe contrariam definitioni Sy-
nodi Chalcedonensis semper Ibam a se con-
scriptam negasse, & neminem, nec Maxi-
mum Antiochenum, illam existimasse Ca-
tholicam: atque defensores trium Capitulo-
rum, sicut ex absolute Theodoretæ sub-
dole etiam ejus scripta contra Cyrillum con-
tendebant fuisse approbata, ita ex restitutio-
ne Ibæ callide suscepisse patrocinium etiam
Epistolæ ad Marim, eidem Ibæ attributæ:
ipsum denique Ibam hanc Epistolam in Sy-
nodo Chalcedonensi saltem implicite proscri-
pisse, quemadmodum, ut supra diximus.
Theodoritus quoque damnasse cognoscitur quæ
scripserat contra duodecim Cyrilli Capitula.
Hæc si demonstravero, nihil in hac contro-
versia remanebit arduum ac perdifficile.

Hæc autem evidenter probo collatione
Actuum Synodicon, & Constituti Vigiliani.
I. Act. ix. Chalced. Ibas libellum obtulit
significans se ab Eutychete injuriam & fal-
sa figmenta perpeßum, Ephesi sub Dioscoro
falsam accusationem pertulisse, inventum in-
nocentem ab illatis sibi calumniis, constare
ex actis a Photio, & Eustathio subscriptis
se plane fuisse purgatum, suamque Ortho-
doxam fidem constare testimoniis omnium
Edeß-

Edeffenorum Clericorum. Cum ergo hæc omnia perpeffus fuerit ob Epistolam ad Marim Persam, *Evidentiſſime declaratur*, inquit Vigilus in *Conſtituto* num. 11. *a ſæpe dicto Iba Epifcopo memoratam ad Marim Persam Epistolam, quia ſua fuerat, denegatum.* II. Cum producta eſſent Acta Eccleſiæ Edeſſenæ, & Photius, & Euſtathius vera ac genuina eſſe teſtati fuiſſent, ex his apparuit Ibam ſe purgaſſe exhibita *profeſſione rectæ fidei*, & ad ſatisfactionem eorum, quæ obiciebantur, hanc ab eo exactam, promiſſamque ſatisfactionem eorum, ut in Eccleſiæ Edeſſenæ alloquio manifeſte anathematizaret Neſtorium, ac profiteretur ſe credere omnia, quæ placuerant Ephēſinis Patribus, & quæ continentur in literis conventionis inter Joannem Antiochenum, & Cyrillum Alexandrinum. At quid neceſſum erat, inquit Vigilus num. v., *de Orthodoxæ fidei ſinceritate quid ſapiebat ſcripto depromere*, niſi vitaret *perfidia maculam* in ipſa Epiftola, quæ obiecta fuerat, clareſcentem? III. In *Judicio* Photii, & Euſtathii extabat, Ibam fuiſſe *faliſis accuſationibus impetitum*, ac propterea Ibas hoc *Judicatum* produxerat; atque ideo tale de Iba prolatum fuerat iudicium, quia accuſatores intereſſe noluerunt, & Ibas aperta confeſſione anathematizavit Neſtorium. Eatenus ergo Photius, & Euſtathius declarant Ibam Catholicum, quia comprobatum non fuit eſſe illum revera auctorem Epistolæ ad Marim Persam, & ex alia parte anathematizando Neſtorium, & approbando decreta Ephēſina rectam fidem profitebatur. Vide *Conſtitutum* Vigilii num. vii. Præterea Patres Chalcedonenſes hac Ibæ juſtificatione non contenti, Act. x. relegi mandarunt accuſationes adverſus Ibam, & audiri Maran, & Theophilum; quumque accuſatores aſſerent, Ibam non ſemel appellaviſſe hæreticum S. Cyrillum, reſpondit hæreticum appellaviſſe tantum ante Synodum Ephēſinam, quum audiebat tanquam Apollinarista, neque absolute, ſed niſi recepſiſſet Synodum Orientalem. Quomodo ergo poterat Ibas ſuam fateri Epistolam, in qua poſt Eccleſiarum unionem ſcriptor, quiſquis fuerit, Cyrillo obloquitur, Synodumque Ephēſinam vilipendit? V. Cum Maras eadem act. x. objeciſſet Ibam obloquentum Cyrillo, decretisque Ephēſinis etiam poſt initam pacem Eccleſiarum, atque ad hoc comprobandum

produxiſſet Epistolam ad Marim Persam, & hæc in ſacro Confeſſu perlecta eſſet; quid tum Ibas? Epistolam ne ſuam agnovit? Ita Patres allocutus eſt: *Jubeat veſtra Clementia relegi & literas Clericorum Edeſſenorum, ut cognoscatis quia, & ab his, quæ mihi illata ſunt, alienus exiſto, & violentiam ſum perpeſſus.* Oſtendit ergo, inquit Vigilus num. xii. *ſe per omnia alienum & ab aliis quæ precedenti loco et obiecta ſunt, & ab Epiftola ad Marim Persam ſcripta, quæ ſtatim relecta fuerat.* VI. Cur Ibas relegi curavit Epistolam univerſi Cleri Edeſſeni conſtantis illum eſſe Orthodoxum, Synodum Ephēſinam probare, revereri Cyrillum, & nunquam ex ejus ore ſe audiviſſe blaſphemiam illam, *Non invideo Chriſto factio Deo, quoniam & ego, ſi volo, poſſum fieri ſecundum illum*, quæ etiam blaſphemia Ibæ obiciebatur: cur, inquam, hæc relegenda curavit, niſi ut repelleret Epistolæ ſibi attributæ perfidiam? Cum ergo his relectis Patres Chalcedonenſes Ibam receperint, luce meridiana perſpicuum eſt, Ibam reſtitutum, quia Epistolam ad Marim a ſe conſcriptam negabat, quia id non potuerunt aperte accuſatores demonſtrare, & quia aliunde ex univerſi Cleri Edeſſeni conſtatione ejus aut orthodoxia, aut ſaltem reſipſcentia clarebat. VII. Non ſolum hæc noſtra ſententia ex conſtituto Vigilii apertiffima eſt, verum etiam magis magisque roboratur ex Collatione 6. Quinti Concilii; ubi poſtquam Theodorus Cappadox, aliiſque Epifcopi affirmaviſſent, *quod Ibas in ea Synodo non ſolum abnegavit, ſed etiam anathematizavit Epistolam ad Marim Persam*; a Synodo univerſa reſponſum eſt, *Scimus & nos hæc ita ſubſequuta eſſe*: atque ad majorem cautionem juſſum, ut acta Chalcedonenſia relegerentur. VIII. Quis, niſi omnino deſipiat, ſuſpicari poteſt, aut Ibam aut Maximum Antiochenum, aut alium ex Patribus Chalcedonenſibus exiſtimaviſſe probandam Epistolam ad Marim Persam, quæ, ut recte V. Synodus definiit, *contraria per omnia eſt definitioni, quam pro recta fide ſancta Chalcedonenſis Synodus promuntiavit?* IX. Ipſe Pelagius in Epift. ad Epifc. Iſtriæ, quamquam recte cum Leone Magno ait licenter poſſe reprehendi Epistolam Ibæ, etiamſi illam Epifcopi Chalcedonenſes approbaſſent, quia in Act. vi. *Profeſſio fidei conſummatur, moxque canonum regula ſigitur*; in-

inquit tamen, quod si quis affirmat Epistolam ad Marim Persam fuisse a Synodo probatam, *gesta ejusdem Synodi destruere conatur*: addit, *quia probata sit; aut difficulter, aut nullatenus demonstratur*: affirmat quod ab eadem Epistola alienum se Ibas respondit; quæ nos hisce argumentationibus demonstravimus. X. Amussim omnia huic assertioni conveniunt. Apparet primum utriusque Synodi Chalcedonensis, & Quintæ consonantia: tum claret singulorum Patrum Chalcedonensium sententia; Legati enim Apostolicæ Sedis judicarunt Ibam innoxium *relectis chartis*, unde non comprobabatur adversantium accusatio, & Clericorum suorum absoluebatur contestatione: Episcopi Cæsariensis, & Cyzicensis eundem orthodoxum appellarunt ex Judicato Photii, & Eustathii: Sebastenus Antistes illum asseruit recipiendum ob *abnegationem* objectæ Epistolæ, ac Nestorianæ perfidiæ: Juvenalis Jerosolymitanus dignum *pervidit*, qui impetraret clementiam, nam aliqua de conscripta ab illo Epistola perseverabat suspicio, ubique tandem hanc Epistolam cautione ista novimus reprobata, *quæ dicitur Iba*.

Instites: At Patres Chalcedonenses ideo Ibam pronuntiarunt orthodoxum, quoniam Catholicam judicarunt Epistolam ad Marim Persam. Hanc itaque Epistolam una cum Iba approbarunt. Probatur antec. Paschasius, & Lucretius non tantum dixere, *Relectis chartis agnovimus ex sententia Reverendissimorum Episcoporum Ibam reverendissimum innoxium approbari*, quæ verba probant iudicium latum a Photio, & Eustathio; verum etiam addiderunt, *Relata ejus Epistola agnovimus eum esse orthodoxum*; quibus Ibam etiam ex Epistola ad Marim Persam, quæ post Judicatum Photii, & Eustathii fuerat relecta, Ibam judicaverunt innoxium, ideoque & Epistolam approbarunt. Maximus etiam Antiochenus inquit: *Ex his, quæ modo relecta sunt, manifestum est, quia ab omnibus ei illatis reverendissimus Ibas innocens est repertus, & ex relecto quoque rescripto Epistola, quæ probata est ab eo qui adversarius ejus existit, orthodoxa ejus declarata est dictatio*. Quid apertius? Maximus declaravit Ibam orthodoxum, & orthodoxam Epistolam ab eo *dictatam*, prolatamque ab Ibæ adversario Marim, idest, ad Marim Persam conscriptam.

Quamvis revera hi tres Catholicam Epi-

istolam pronuntiasent, nihil evincerent trium Capitulorum patroni, cum acta judicialia Synodi Chalcedonensis potuerint retractari, Magno id Leone asserente. At respondemus neminem præcitatam Epistolam per omnia sanctæ Chalcedonensi Synodo contrariam judicasse orthodoxam. Legati Apostolicæ Sedis illis verbis, *Relecta ejus epistola agnovimus eum esse orthodoxum*, significarunt, inquit Vigilus in Constituto num. xix. Ibam innocentem fuisse repertum relecta Epistola Clericorum Edessenorum, contestantium ab illius Epistolæ ad Marim Persam crimine alienam Ibæ conscientiam. Itaque ejus Epistola non appellatur Epistola ad Marim, sed Cleri Edesseni; enimvero hæc supplicante Iba fuerat relecta post objectam illi ad Marim Epistolam. Neque officit quod dicatur *Epistola ejus*, inquit Vigilus; primo quia *ipsius appellatur, quam pro se relegi petiit*; deinde quia communi loquendi modo in judiciis eorum documenta chartæ, & Epistolæ dici solent, qui eis pro se utuntur, & quorum ostenduntur prodesse negotiis: rursus quia magis æquum est, ut Ibæ dicatur Epistola, quam ille pro suæ orthodoxæ fidei approbatione ut relegeretur exigit; quam conscriptam ad Marim Persam, quam ad Ibam oppugnandum objiciebant adversarii. Hæc Vigilus num. xxii. Corroboratur hæc responsio sententia Maximi, qui non ait declaratam orthodoxam *dictationem* Ibæ in Epistola prolata ab adversario, sed ex *relecto rescripto* Epistolæ, scilicet, ex *relecto rescripto* Edessenorum, quo recitato omnia, inquit Vigilus, non solum adversariis non probantibus, aut Iba Episcopo denegante, verum etiam damnante fuerunt reprobata. Quare *dictatio* non significat, ut vulgo accipitur, conscriptionem Epistolæ, sed Ibæ apud Judices actionem. Ita apud Jurisconsultos *actionem dictare* nihil est aliud, quam formulam intendere, sive cum adversariis in iudicio experiri, apud Paullum L. Non distinguemus. ff. illud. D. de recept. arbit. In Græco apud Harduinum Tom. I. pag. 540. extat: *ὁρθόδοξος ὁ ἴβας ὡς ἐν τῇ ἐπιστολῇ*, Orthodoxa declarata est ejus significatio. Hactenus de tribus Capitulis, & de hæresi Nestoriana.

CAPUT XVIII.

Eutychianum dogma refellitur.

COEVA fere Nestorianæ, atque e diametro opposita est hæresis Eutychetis, quam erupisse scribit Anastasius Sinaita decem circiter annis post Synodum Ephesinam, nimirum circa annum Christi 441. Gelasius tamen in Epistola ad Episcopos Dardaniæ extortam hæresim illam affirmat anno 448. rationem habens illius temporis, quo Eutyches a S. Flaviano in iudicium vocatus fuit, accusante Eusebio Episcopo Dorylæi. Fuit Eutyches ex parentibus Orthodoxis progenitus, Presbyter Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & amplissimi Monasterii ὁρχαμένος, idest, Archimandrita, vel Præses. Is ægre ferens initam pacem inter Cyrillum, & Joannem Antiochenum, cœpit adversus Orientales obloqui, eosque tanquam Nestorianos traducere; arbitrabatur enim duas, quas illi propugnabant, naturas, duas personas constituere, quæ fuerat cum Gentilium, tum superiorum hæreticorum allucinatio. Quamobrem unam in Christo personam defendens ait naturas duas, humanam, atque divinam, ita in Incarnatione permixtas, & confusas fuisse, ut licet antea diversæ fuerint, post adunationem tamen in unam transierint. Innovavit propterea etiam hæresim Appollinari, etsi in eum aliquando anathema intorserit; quoniam docens post naturarum adunationem humanitatem a divinitate fuisse absorptam, eam, quam appellabat Christi carnem, putabat esse divinitatem ipsam, quasi de cœlo delapsam, nullum propterea corpus Christi agnoscens, nisi phantasticum, & contendens ipsam divinitatem fuisse affixam cruci, & in sepulcro reconditam. Jure itaque, meritoque Eutychianum dogma appellatur a Facundo Hermianensi scitum profanum ac fatuum, & bruta contentio: & ipse Eutyches a Leone Magno in Epistola ad Pulcheriam dicitur senex indoctus atque imperitus. Sed vide sacrarum historiarum, aut hæresum accuratos scriptores, necnon dissertat. Lupi de Synodo latrociniali Ephesina.

Delatus, & impietatis, ac hæresis Eutyches accusatus apud S. Flavianum Episcopum regiarum urbis Constantinopolis, hujusque monita parvipendens damnatus est a Synodo Constan-

Berti Theol. Tom. V.

tinopolitana ab ipso Flaviano coacta vi. Idus Novembris Cons. Flaviano Zenone, & Postumiano, anno nempe 448. subscribentibus Synodo Episcopis xxxii. & Archimandritis xxii., ut recte Pagius ad hunc annum num. 7. At damnatus Eutyches per literas conquestus est apud S. Leonem agentem Pontificatus sui annum 9. & quoniam significavit iterum Nestorianam hæresim germinare, movit Pontificem, ut datis Epistolis ad Flavianum, quæ scriptæ fuerunt proximo anno 449., zelum Eutychetis commendaret, jubens ne innocens vexaretur. Verum acceptis postea a Leone cum Actis Synodi Constantinopolitanæ literis Flaviani, Léo ipse Eutychetem damnavit; atque impius hæreticus audacter appellavit ad prætorium Imperatoris; a quo dante operam Chrisaphio Eunuchio, obtinuit ut indiceretur Synodus Ephesina, facta ipsi Eutycheti facultate Episcopos convocandi. Sanctus autem Leo, cum Theodosium a cogendo Concilio non potuisset avocare, misit qui suas gererent vices; & Synodus, quæ indicta fuerat ad Kalendas Augustas, celebrata est die viii. ejusdem mensis. Hæc est Synodus, quam dicunt Latrocinium Ephesinum, sive Synodum Prædatoriam. Ibi enim re-nuientibus Legatis Apostolicæ Sedis, a Dioscoro Alexandrino, & Episcopis aliis Eutychianis, absoluto Eutychete, damnati fuerunt Sanctus Flavianus, Eusebius Dorylæensis, Ibas Edessenus, Theodoretus Cyrensis, & Domnus Antiochenus. Imo Flavianus interponens appellationem adeo indigne tractatus est, ut ex numero & atrocitate vulnenum animam efflaverit; etsi non omnes contentiant, an Ephesi obierit, an Epipæ in Lydia, quo eum relegarant, an in itinere inter cohortes militum & catenis devinctus. Dolore tamen plagarum, quas acceperat, migrasse ad Dominum, tradunt scriptores omnes, Evagrius, Liberatus, & alii apud Lupum citato loco. Hæc, aliaque Eutychianorum facinora in causa fuerunt, ut defuncto interim Theodosio, atque ad Imperium eveſto Marciano, indiceretur Synodus Œcumenica. Hanc idem Marcianus cogi primum curaverat Nicææ in Bithynia, ut Eutyches damnaretur in eadem urbe, ubi proscriptus fuerat Arius; & jam illuc Episcopi quamplures perrexerant: sed cum S. Romanus Pontifex Leo optaret quammaxime, ut Synodo interesset etiam piissimus Imperator, translata est Chalcedo-

N n

nem,

nem, ibique præsidentibus ejusdem Leonis Legatis inchoata est VIII. Idus Octobris, & absoluta Kal. Novembris an. 451. Pontificatus Leonis XII., & Imp. Marciani II. In hac Synodo damnatus est Eutyches, proscriptus iterum Nestorius; at Theodoretus utrumque hæresiarcham anathematizans fuit in sedem suam restitutus. Exposita nunc historia hæresis Eutychianæ, ipsam aggredimur refutandam.

PROPOSITIO. Dux sunt in Christo post adunationem naturæ distinctæ invicem, atque impermixtæ, licet separatim minime subsistentes, sed in eadem hypostasi, atque persona, unitione physica copulatæ.

Demonstratur I. Dominus noster Jesus Christus, quum sit unus atque indivisus, ut supra adversus Nestorianos probatum est; perfectus tamen est Deus, ac perfectus homo, præditus divinitate, & rationali anima & corpore humano: quorum primum libro VII. c. 9. & in hoc ipso libro c. XIII. proposit. 2. alterum vero c. 2. adversus Phantasiastas fuit apertissime demonstratum. Et quidem assumptæ a Filio Dei humanitatis invictum exhibent argumentum ea loca, in quibus dicitur filius hominis, filius Davidis, factus ex muliere, flagellis cæsus, crucifixus, atque de eo narratur vulnera sua palpanda discipulis præbuisse: ac divinitatem ea contestantur, in quibus appellatur Deus, Unigenitus permanens in sinu Patris, Filius Dei proprius, Pater qui de cælo descendit, antiquior Abrahamo, & Dominus benedictus in sæcula. Quæ omnia divinarum scripturarum auctoritate comprobata necessum non est ut iterum producamus. At ex quo Dominus Jesus Christus sit Deus verus, divina in ipso natura debet propugnari; & ex quo sit perfectus homo, tenemur perfectam in ipso humanitatem profiteri. II. Huc spectant verba, quibus Verbi *Incarnationem* nobis divina eloquia proponunt. Ac primo Joannes Evangelista, posteaquam præclara de Verbi divinitate enuntiavit, affirmans quod in principio erat Deus, quod omnia per ipsum facta sunt, quod erat lux illuminans omnem hominem, *Et Verbum (inquit) caro factum est.* Itaque, ut inquit S. Leo in Epistola ad Flavianum lecta in 11. aët. Syn. Chalc. *Unus idemque (quod sæpe dicendum est) vere Dei filius, & vere hominis filius. Deus per id, quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum: homo per id, quod*

Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: Deus per id, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: homo per id, quod factus est ex muliere, factus sub lege. Eadem est vis verborum Apostoli ad Philippenses 11. 6. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* III. Eandem veritatem confirmant universa fere Christi opera, de quibus eadem ad Flavianum Epistola S. Leo: *Nativitas carnis manifestatio est humane nature: partus virginis divine est virtutis indicium: infantia parvuli ostenditur humilitate cunarum: magnitudo Altissimi declaratur vocibus Angelorum. Similis est rudimentis hominum, quem Herodes impius molitur occidere; sed Dominus est omnium, quem Magi gaudentes veniunt suppliciter adorare. Cum ad Præcursoris sui baptismum venit, ne lateret quod carnis velamine divinitas tegetetur, vox Patris de cælo intonans dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Sicut hominem diabolica tentat astutia; sicut Deo angelica famulantur officia. Esurire, sitire, lassescere, atque dormire evidenter humanum est; quinque panibus quinque millia hominum satiare, largiri Samaritanæ aquam vivam &c. sine ambiguitate divinum est. Non ejusdem nature est flere miserationis affectu amicum mortuum; & eundem remoto quatrduanæ aggere sepultura ad vocis imperium excitare redivivum: aut in ligno pendere, & in noctem luce conversa, omnia elementa tremefacere: aut clavis transfixum esse, & paradisi portas fidei latronis aperire. Non ejusdem nature est dicere, Ego & Pater unum sumus; & dicere, Pater major me est. Vide Tom. IV. Conc. Labbei pag. 352. His vero quid proferri potest aut eloquentius, aut robustius, aut majori auctoritate firmatum?*

Addamus tamen ad frangendam penitus Eutychianam perfidiam argumentum quartum ex Patrum traditione depromptum. Plura afferunt testimonia Bellarminus lib. III. de Christo cap. 3. Nat. Alexander Dissert. XXIV. sæculi V. ac Theologi omnes. Verum nos afferemus duntaxat aliqua ex Patribus, quorum testimonia recitata, ac probata fuerunt Aët. 2. Chalcedonensis Synodi. Sunt hi, Hilarius, qui libro nono de Trinit. ait: *Nescit plane vitam suam, nescit qui Christum Jesum ut verum Deum, ita & verum hominem igno-*

rat.

rat. Gregorius Nazianz. scribens in Orat. de Nativitate: *Missus est quidem, sed ut homo: duplex enim erat in eo natura*. Ambrosius, cujus in 2. lib. de Fide ad Grat. cap. 4. hæc sunt verba: *Idem Deus, idem homo: per divinitatem Deus, per susceptionem carnis homo*. Et paullo infra, *Servemus distinctionem humanitatis, & carnis*. Joannes Chrysostomus Hom. de Ascensione demonstrans quare Christus sit mediator Dei, & hominum, exemplo illius, qui in medio positus duorum altercantium litem omnem dissolvit: *Se (inquit) medium Christus ingessit, & sociavit utramque naturam*. Similia tradit S. P. Augustinus in Epistola ad Volusianum: *Inter Deum & homines mediator apparuit, in unitate personæ copulans utramque naturam*. Cyrillus Alex. in libro de Incarnat. Cap. 13. ait: *Unum, eundemque Jesum Christum dicimus non ignorantes differentiam naturarum, sed eas inconfuse inter se servantes*. Ex his ab Œcumenica Synodo comprobatis liquet quænam sit communis SS. PP. traditio: quam etiam accurate expendit in Dialogis Theodoretus, & in Epist. ad Leonem Augustum S. Leo. Accedunt definitiones Conciliorum, Constantinopolitani, quod celebratum diximus sub Flaviano, an. 448. & alterius, quod ibidem habitum fuit sub Anatolio post biennium; Chalcedonensis celebrati proximo anno 451. cum interventu Episcoporum DCXXX. atque aliorum posteriorum.

Denique probatur Catholicum dogma argumentationibus Theologicis: quarum prima est, quia nisi post unionem duarum in Christo asserantur naturæ; universa reparationis nostræ mysteria evertuntur, atque unum ex his consequi necesse est, aut divinitatem fuisse immutatam mortique obnoxiam, aut humanitatem impatibilem atque immortalem. Quare si Christus mortuus est, ac mundum redemit pretio sanguinis sui, id perfecit in humana substantia, illam assumens in unionem divinæ, atque, ut ait lib. 1. Act. Apost. cap. 4. Arator:

*Se quoque permittens, fusæ Genitricis
ab alvo*

*Carnis jura pati, vitam ne perderet orbis
Maluit ipse mori; sed quod de Virgine
foeta*

Nascitur, illud obit.

Altera ratio est, quod nequeat percipi hy-

postatica unio, nisi utraque natura in sua substantia permaneat. Quæ enim ad unum aliquod constituendum nectuntur, uno ex his modis uniri debent, quos cum Divo Thoma in iv. contra Gentiles Theologi omnes agnoscant: vel enim uniuntur duntaxat aggregatione, utroque extremo integro, perfectoque permanente, quemamodum ea, quæ unum per accidens constituunt, ut corpus, & habitus, aut acervus lapidum, vel cumulus arenarum: quam unionem in Christo statuebat impius Nestorius supra refutatus; vel uniuntur secundum hypostasim, utroque extremo stante per eandem subsistentiam, sicut unitur corpori rationalis anima ad constituendum hominem; & hæc unio postulat naturarum distinctionem, quotiescunque una in alteram nequit converti, ut spiritualis in corpoream; aut utraque non ita permiscetur, ut resultet tertia quædam substantia, ut evenit in compositione mixtorum. At natura divina nequit in humanam converti, & vicissim humana in divinam; non enim Deus mutabilis est, nec creatura fieri potest essentialiter immutabilis. Mixtio etiam, ex qua tertia quædam species coalescit, absque partium mutatione non evenit. Dantur quidem alia unitorum genera, in quibus duo inter se diversa unum constituunt, partium natura remanente, ut in sententia vulgari physicum corpus ex materia, & forma compositum; sed nec hujusmodi unio reperitur in Incarnatione, quum nequeat divina natura habere veram propriamque rationem partis: neque hæc unio spectat ad refellendam hæresim Eutychianam, quum in hac unionem stet naturarum discrepantia ab Eutychete oppugnata. Num vero repugnet quod divina natura pars dicatur, est alia quæstio; quam puto nihil pertinere ad hæreticum dogma sacris literis, traditione Patrum, atque manifesta ratione profligatum.

RESPONDETUR EUTYCHIANIS.

Hæresim Eutychetis firmare videntur ea verba Joannis I. 14. *Verbum caro factum est*. Quod enim sit caro, in carnem vertitur. Si ergo Verbum factum est caro, cur verbum in carnem non est dicendum? Virga quidem Moïsi, de qua Exodi iv. 2. legimus factam colubrum, in verum serpentem fuit commutata, absorpta scipionis na-

tura; uxor Lot, quam factam statuam, aut columnam salis legimus in Gen. cap. xix. 26. nil fuit posthac, quam corporis humani in salinum conversio; & aqua, quæ in nuptiis Canæ Galilææ facta est vinum, Joannis II. 9., nonne pristinam naturam commutavit? Idem ergo de illis verbis Evangelicis, *Verbum caro factum est*, videtur absque ulla cunctatione asserendum, maxime quod verba verbis ubique respondent in Græcis, tametsi alicubi Latina Versio conversionem significat, quam de assumpta humanitate minime enuntiat. Ut enim Joan. I. 14. extat, *Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο*, Et *Verbum caro factum est*; ita Gen. xix. 26. *Καὶ ἐγένετο στήλη αλάς*, Et *facta est columna salis*; Exodi iv. 2. *Καὶ ἐγένετο ὄφης*, Et *facta est serpens*; & Joannis II. 9. *τὸ ὕδρον ὄνεν γεγεννημένον*, *Aquam vinum factam*. Occurrit ubique idem *Verbum γίνεσθαι* demonstrans novæ alicujus substantiæ productionem. Addamus, nisi hæc sufficiant, exemplum ex ipso corpore Christi depromptum: negari enim non potest, quod revera panis substantia in Christi corpus convertatur, idque demonstretur ex illis verbis Matth. xxvi. 26. *Hoc est corpus meum*. Ratione consimili si recte dicitur, *Verbum est caro*, aut *factum est filius hominis*, affirmare debemus conversionem divinitatis in carnem.

Resp. dist. ant. Quod sit caro, in carnem vertitur; si fiat assumptione humanitatis in Deum, nego: si conversione divinitatis in carnem, concedo. Priori modo *Verbum factum esse carnem*, Patres unanimi sensu demonstrant. Ignatius in Epist. ad Trallianos, Epiphanius H. 77. Ambrosius lib. 1. de Incarnat. cap. 6. Joannes Chrysostomus Hom. 11. in Joannem, Fulgentius de Incarnat. cap. 10. & Ecclesia demum universa in Symbolo Athanasiano. Legi poterunt interpretationes Patrum apud L'Herminier Tom. 3. pag. 181. Nos enim, ut istiusmodi argumentationes penitus evanescant, ac simul responsio nostra suppeditet locorum similium intelligentiam, hæc ducimus reponenda. Tam Hebraicum verbum *נָתַן*, quam Græcum *γίνεσθαι*, ac Latinum *fieri*, quæ in præfatis locis occurrunt, plures habent significationes; nam *נָתַן* idem est, ac *esse*, *compleri*, *evenire*, & aliquando etiam *perire*, *vel frangi*; hoc postremum tamen in conjugatione *Ni phal*, ut Daniel viii. 27. Similiter *γίνεσθαι* valet *fieri*, *exoriri*, *nasci*, *contin-*

gere, *consistere*, necnon *conjugi*, *accedere*, atque *uniri*. Eadem, & longe amplior est significatio verbi *esse*, ac *fieri*. Itaque ex verbis Evangelicis *Verbum caro factum est*, optime colligimus naturarum duarum unitiorem, nec necesse est intelligere conversionem, & confusionem earumdem. At cur hanc ceteris in locis admittimus? Non ex vi verbi, sed rerum, quæ *fieri* dicuntur. Si enim res nequeat in eam, quam *fieri* dicitur, mutari, absurdum est opinari *factam* taliter, ut sit immutata. Sic verbum mentis fit vox, dum ore profertur quod versatur in mente: sed quum verbum mentis spirituale sit, vox autem sonus sensibilis, nec spirituale in sensibile verti queat; nemo dixerit, dum loquimur, verbum quod fit vox, naturam amittere spiritualement; atque hoc exemplo exponit, *Verbum caro factum est*, Doctorum Aquila Augustinus serm. 187. alias 17. de Tempore. At si natura rerum sit mutationi obnoxia, ut panis, aqua, humanum corpus, & quælibet res creata; ubi *fieri* dicitur aliquid, ac verba sensum exhibent proprium, ac literalem, mutationem naturarum debemus intelligere. Accipe traditam a Sancto Cyrillo regulam in Dialogo de Incarnat. Unigeniti, Tom. v. pag. 717. *At si Verbum, inquit, factum est caro, jam non amplius mansit Verbum, sed potius desit esse quod erat. Atqui hoc merum delirium, & dementia est, nihilque aliud quam mentis errata ludibrium. Censent enim, ut videtur, per hoc, Factum est, necessaria quadam ratione mutationem, alterationemque significari. Ergo cum psallunt quidam, Et factus est mihi Dominus in refugium: & rursus, Domine, refugium factus es nobis, quid respondebunt? Anne Deus, qui hic decantatur, desinens esse Deus, mutatus est in refugium, & translatus est naturaliter in aliud, quod ab initio non erat? Cum itaque Dei mentio fit, si ab aliquo dicatur illud, Factus est, quo pacto non sit absurdum, atque adeo vehementer absurdum, existimare mutationem aliquam per id significari, & non potius conari id aliqua ratione intelligere, prudenterque ad id, quod Deo maxime convenit, accomodari?*

Addo in iisdem Scripturæ locis talem phrasim contineri, ut non obscure significetur mulieris corpus, virgam Moïsis, aquam, ac panem in salis acervum, in colubrum, in vinum, in corporis Christi substantiam fuisse com-

commutata. Enim vero Genesis xix. 26. habet Hebraicus codex וְהָיָה נָצִיב מֶלֶךְ : *Et fuit cumulus salis*, ac similiter Græcus, Καὶ ἐγένετο σῆλη ἅλως, *Et commutata est in columnam salis*: quæ simplex phrasis, verbique absque subjecto expressio commonstrat priorem substantiam in alteram fuisse mutatam: quod dici nequit de versu 14. cap. 1. Jo. 11. ubi subjectum apponitur cum articulo, ὁ λόγος: Vulgata autem ibidem legit, *Versa est in statuam salis*. Veram itaque prioris naturæ conversionem istic phrasis ipsa demonstrat. Idem dicendum de versu 3. cap. 1v. Exodi, ubi extat in Hebraicis וְהָיָה עֶרְפֹּךְ : *Et fuit serpens*: in Græcis, Καὶ ἐγένετο ὄφης, *Evafit coluber*; in Vulgata, *Versa est in colubrum*: eadem scilicet phraseos simplicitate, ac proprietate sermonis. Notandum præterea est in hebraico suffixum ל quod ut plurimum veram conversionem naturæ pristinæ innuit, ut Genes. 11. 7. וַיֵּשֶׁב, *in anim-l vivens*: ibidem v. 22. וַיֵּשֶׁב, *in mulierem*: atque ipso capite 1v. Exodi versu 4. וַיֵּשֶׁב, *in baculum*, & versu 9. וַיֵּשֶׁב, *in sanguinem*. In Græco etiam versu proximo conversionem virgæ in serpentem declarant apertissime ea verba: Καὶ παῖδον αὐτὴν τὴν στραφῆσαν εἰς ὄφιν. In his ergo locis veram conversionem ipsa verba declarant: & γινόμεαι, *feri*, idem est, ac σπέρμααι, *converti*. In cap. 11 Joannis satis ostenditur non fuisse cum vino permixtam aquam, ex quo architriclinus, & convivæ gustu experti fuerint vinum esse merum, bonum, ac priori robustius, non autem admixtum, sive aqua dilutum. Matth. denique 26. de Eucharistico Pane legitur, *Hoc est corpus meum*, αὐτὸ ἐστὶ τὸ σῶμα μου; neutro pronomine hoc, αὐτό, tametsi masculini generis sint panis, & ἄρτος. Demonstrat autem pronomen *Hoc* id, quod illa enunciatione significatur, redditque sensum planissimum, *Hæc res*, demonstrato Corpore Christi, *est corpus meum*. Si autem permaneret post consecrationem substantia panis, non pronomine hujusce generis usus fuisset Salvator. Sed de hoc postremo loco dicam alibi. Nunc ex ipsa verborum proprietate liquet in omnibus locis supra allatis designari conversionem substantiæ, nec idem affirmandum esse de textu illo: *Verbum caro factum est*.

Verum est aliquid aliud adversus Eutychianos in his Scripturarum textibus adnotandum.

Nou adeo desipuit Eutyches, ut crederet divinitatem Verbi demutatam in carnem; sed credidit ipsam carnem ita a divinitate absorptam, ut transiens in hujus naturam divina fieret, & quod humanum est, & corporeum factum esset umbratile. Igitur nihil adducta exempla pro Eutychianis efficiunt: statua enim salis, in quam versa est uxor Lot, vera fuit, & suo tempore adhuc extitisse scripserunt Joseph lib. 1. Antiquitatum cap. 12. Rab. Benjamin in suo itinerario: imo etiamnum persistere, quod incertum est tamen, arbitrantur Bochartus, & Adricomius citati a Tirino; & si recipiendum foret Targum Jerosolymitanum, stabit usque ad mundi consummationem. Ita serpentis, ac vini substantia vera ac propria dicenda est. Idem de Christi corpore in Eucharistia docet Fides Catholicorum, probantque verba illa, *Hoc est corpus meum*, quarum vocum prima est pronomen proprium, ac subjecti demonstrativum; altera est verbum quod exprimitur vera existentia, & prædicati cum subjecto connexio: tertia nomen est proprium subsistentis carnis, postrema est manifesta nota personæ, nec ulla propositio est, quæ magis expresse literalem sensum exhibeat. Si ergo tenenda est prædictorum locorum æquiparatio, ex illa enuntiatione, *Verbum caro factum est*, consequitur tantum veram post Incarnationem extitisse carnem assumptam a Verbo: quod verissimum est, & immerito negatur ab Eutychianis.

Postremo Joannes Evangelista non solum ad demonstrandam substantialem duarum naturarum unionem inquit, *Verbum caro factum est*, sed etiam ad innuendam earundem naturarum discrepantiam addidit, *Et habitavit in nobis*. Quod animadvertens beatissimus Joannes Chrysostomus hom. 11. in Joan. ait: *Quid enim subjicit? Et habitavit in nobis; tanquam sic te alloqueretur: Vide, ne quid absurdi suspiceris ex illa voce. Non enim mutationem illam immutabilis illius nature significavi, sed habitationem, & commorationem. Porro id quod habitat, non est idem cum eo quod habitatur, sed diversum. Hoc itaque loco tam Nestoriana, quam Eutychiana hæresis confoditur, & quemadmodum objectio Nestorii dividens personam Verbi a persona Christi, ac probantis solam unius in altero inhabitationem ex illis verbis *Et habitavit in nobis*, retunditur ex præcedentibus, *Verbum**

bum caro factum est demonstrantibus hypostaticam utriusque naturæ unionem: ita obiectio Eutychetis ambas naturas confundentis & permiscuentis, petita ex verbis illis *Verbum caro factum est*, revincitur ex iis, quæ proxime sequuntur, *Et habitavit in nobis*, aperte commonstrantibus duarum naturarum proprietatem, & discrepantiam.

Sunt etiam aliqua veterum Patrum testimonia, quæ videntur facere pro Eutychianis. Etenim Tertullianus pluribus in locis appellat Christum *hominem Deo mixtum*. Ita in libro de Carne Christi cap. 3. 15. & 21. Apologetici. In lib. autem adversus Praxeam cap. 27. propugnat utriusque naturæ *mixturam*, & conversionem. Idem docet in Epistola ad Volusianum S. P. Augustinus. Eadem est doctrina S. Maximi Episcopi Taurinensis hom. 4. de Nat. Domini, Eulogii Alexandrini apud Photium, Leporii Presbyteri, imo & Leonis Magni serm. 3. de Christi nativitate. Horum loca collegit, expenditque Lupus in Synodum Ephesinam. De Cyrillo, qui unam dixit naturam Dei Verbi incarnatam, plura cap. xv. Favet Eutychianis Julius Rom. Pontifex in Epistola ad Dionysium Episcopum Corinthiorum, ubi aperte unam in Christo profitetur naturam. Sunt quidem nonnulli, qui hanc Epistolam spuriam censent: sed genuinam affirmat Ephræmius Antiochenus, & Gennadius de Scriptoris Eccl. atque hunc male reprehendi a Baronio ad annum 352. n. 6., observat Petavius lib. iv. de Incarnat. cap. 6. Absque ulla deinde ambiguitate tradit dogma Eutychianum S. Greg. Thaumaturgus in celebri illa sententia: *In Christo non due persona, neque due nature*. Denique desumi potest pro Eutychianis argumentum ex vetustissimo Scriptore Justino, qui in 2. Apologia instituit comparisonem inter Incarnationem Verbi, & Eucharistiæ Sacramentum; & ideo quemadmodum panis fit corpus Christi per conversionem substantiæ, ita Verum per substantiæ conversionem factum est caro. His respondentes dicimus, Tertullianum, Augustinum, Maximum, Eulogium, & Leporium mixtionis & conversionis nomine intelligere veram assumptionem humanitatis, non talem permixtionem, qualis est corporum liquidorum, ex qua resultat tertia quædam substantia. Et quidem Tertullianus de

Carne Christi hunc sibi scopum proposuit, refutandi errorem illorum, qui Christi corpus putabant umbratile atque phantasticum: atque in Apologetico demonstrata utriusque naturæ discrepantia commonet, ne arbitremur talem in Christo esse mixtionem, qualis fit ex auro & argento, dum efficitur electrum. At S. P. Augustinus in Ep. 3. nunc 137. ad Volusianum num 9. ait: *Inter Deum & hominem (Christus) mediator apparuit, in unitate personæ copulans utramque naturam*. Itaque *mixtura* nomine hanc personæ unitatem intelligit; quod seq. num. 11. sic exponit: *Nam sicut in unitate personæ anima unitur corpori, ut homo fit: ita in unitate personæ Deus unitur homini, ut Christus fit*. In illa ergo persona mixtura est anima, & corporis: in hac persona mixtura est Dei & hominis; si tamen secedat auditor a consuetudine corporum, quæ solent duo liquores ita commisceri, ut neuter servet integritatem suam: quamquam & in ipsis corporibus aer lux incorrupta miscetur. Ergo persona hominis mixtura est anima & corporis: persona autem Christi mixtura est Dei & hominis. Hanc esse S. Leonis doctrinam liquet ex iis, quæ deprompta sunt paullo supra ex aureis ejus contra Eutychetem Epistolis. Idem sensere Eulogius, & alii, qui mixtionis nomine uti sunt, ne quis induceret cum Nestorianis personarum divisionem; ut de Eulogio inquit ipse Photius, & de Cyrillo dictum est supra. Quandoquidem vero Cyrilli mentionem fecimus; dirimit ipse omnem oppositionem lib. 1. contra Nestorium cap. 3. *Mixtionis nomen* (inquit) *posuerunt nonnulli etiam Sancti Patres, sed quod metuere te dicis, ne qua confusio contigisse existimetur ad instar liquidorum, quæ inter se mutuo commiscentur, libero te hoc metu. Non sic illi senserunt. Minime: sed ea voce sunt usi, cum summam unionem ostendere studerent*. Julii Epistolam revera suppositam esse probat Leontius in libro de Sectis, ex quo tanquam foetum alicujus Apollinariæ illam commemoret, ac refellat S. Gregorius Nyssenus in libro, quem adversus Apollinarem conscripsit. Ephræmius autem, qui illam recepit ut genuinam, testatur non unam ibidem naturam dici absolute, sed unam naturam divini Verbi incarnatam: quod jam explicatum est in Cyrillo: ideoque potest probari hæc Epistola, & male reprehenditur

ditur a Gennadio. Verba, quæ ex Gregorio citata sunt, sunt hominis Apollinaristæ, & Sancto Episcopo Neocæsariensi perperam afficta, ut animadvertit idem Leontius. Justinus denique in eo comparat Eucharistiam Incarnationi, quod sicut in Christo fuit vera humanitas prædita carne, & sanguine, producta divinitus per Verbum Dei; ita in Eucharistia recipimus alimentum, quod vere ac proprie continet sub speciebus panis Jesu Christi carnem, & sanguinem. Fieri autem utrobique naturarum eodem pacto conversionem Justinus minime affirmat: *Quemadmodum, inquit, per Verbum Dei caro factus Jesus Christus servator noster, & carnem, & sanguinem salutis nostræ causa habuit: ita quoque illud, in quo per preces Verbi ab ipso profecti gratiæ sunt actæ, alimentum ipsius Jesu Christi Incarnati carnem, & sanguinem esse edocti sumus. Nam Apostoli in Commentariis a se scriptis, quæ Evangelia vocantur, tradiderunt ita sibi præcepisse Jesum, & pane accepto, gratiisque actis dixisse: Hoc facite in memoriam mei, Hoc est corpus meum. Nullus itaque Patrum probavit Eutychetis insaniam; sed omnibus est sententia constans & inviolabilis, quod Unigenitus Dei semetipsum exinanivit formam servi accipiens, neque commixtionem passus, neque divisionem, atque, ut cecinit libro 1. de Partu Virginis Honorius Fortunatus:*

Non Deus in carnem est versus, Deus accipit artus,

Non se permutans, sed sibi membra levans.

CAPUT XIX.

Quam inscite & imprudenter Avitus Academicus insimulaverit Eutychianæ hæreseos Homiliam Clementis XI. Pontificis Maximi.

Oppugnatam hæresim Eutychetis visus est sibi deprehendere in Homilia, quam in sacro Purpuratorum Patrum Senatu, & frequentissima Ecclesiasticorum virorum concione habuit anno 1702. SS. Papa CLEMENS XI. in solempni die Dominicæ Resurrectionis, illamque a nullo Theologo posse a nota hæreseos purgari censuit Jansenianus quidam, qui parvum de hac homilia libellum vulgavit, cum hac inscriptione,

De Clementina periodo, Hodie forma servi reversa est in formam Dei. His verbis hæresim contineri tam audacter, tam confidenter persuasum habet, ut Romanæ Communions Theologos, & præsertim Pontificiæ auctoritatis Propugnatores ita alloquatur: *Qui e Magistris vestris ingenio, eruditione, calliditate præstant, ab errore Eutychiano liberent hanc periodum, &c.* Nec est unde miremur hujus insimulantis licentiam: Jansenianus est enim, idest ex illorum cœtu, quos memoratus Pontifex Maximus exemplo Prædecessorum suorum insectatus studuit omnino comprimere, confirmatis, novisque editis Constitutionibus, quarum alibi mentionem fecimus. Sed quod ait, præfatam periodum neque ingenio, neque eruditione, neque calliditate posse demonstrari ab hæresi immunem, id non solum arrogantiae perversæque mentis indicium est, verum etiam aut summæ ignorantiae, aut exquisitæ malitiæ, calumniæque execrabilis. Illam quippe periodum veram, libratam, & Catholicam esse consequens propositio suadebit.

PROPOSITIO. Allata Clementina periodus ponderata est, gravis, & ab omni, vel minimo errore immunis.

Demonstratur. Ideo Avitus Academicus Clementinam periodum tamquam Eutychianam ausus est insectari, quoniam *forma* apud plures Ecclesiæ Patres *naturam* significat; & consequenter sicut *forma*, & *natura* servi secundum Christianæ Religionis effata nunquam fuit *forma Dei*; sic nec in illam resurgente Domino reversa fuit, nec reversura est unquam. Hæc tota Aviti argumentatio, nullo ingenii acumine, nulla dialectica arte, nulla, si ipsi fides est adhibenda, orationis solertia dispellenda. At *formæ* vocabulum sæpenu-mero significare *naturam*, præsertim apud Patres, qui Eutychetem confutarunt, verum est; hanc solam significationem habere, falsum est penitus. Plura congerit Avitus testimonia, in quibus duplex *forma* enuntiatur de Christo, scilicet, duplex substantia. Nos omnia probamus: revera enim habuit Salvator *formam Dei, in qua æqualis est patri, & formam servi, qua minor est patre*; inquit in Psalmum 62. Augustinus. At num id tantum *forma* significat? Minime: & apud Latinos, & apud Græcos, non profanos tantum, sed etiam sacros, divinosque Scriptores commonstrat effigiem, imaginem, & exter-

na latentis naturæ, dignitatisque argumenta. Hoc sensu usurpat vocem illam Cicero in 2. de Officiis, & 2. de Finibus. Virgilius in 6. Æneid. Terentius in Andria, & nullus est, qui non habeat in sermonis consuetudine, *Egregius forma, forma liberali, forma bona*. Clemens autem XI. latini sermonis proprietatem, quantum singula ejus scripta testantur, novit maxime. Non solum latinum *forma*, etiam græcum *μορφή* cum naturam, tum externam faciem significat. Duplicem naturam demonstrat Apostolus ad Philippenses scribens: "Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, & μορφήν δόξης λαβὼν. *Qui cum in forma Dei esset, & Formam servi accipiens.* Pro effigie, ac faciei imagine usurpatur vox eadem *μορφή*, Marci xvi. 12. ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, *in alia effigie*. Itaque Clemens XI. dum ait, *Hodie forma servi reversa est in formam Dei*, non commixtionem ostendit humanæ divinæque naturæ, sed commutationem corporis tot vulneribus sauciati, & cujus non erat species aut decor, in splendidum ac redivivum ita, ut quemadmodum ex priori effigie dignoscebatur humanitas, ita ex gloria resurgentis sit manifestata divinitas. Non ergo natura in naturam reversa est; sed nostræ mortalitatis imago in gloriam immortalitatis: ex qua Christum, quem reputarunt scelerosum & impium, agnoverunt esse mundi Reparatorem, & unigenitum Filium Dei.

Neque, ut Clementina oratio hunc referat sensum, indiget benigna interpretatione legentium. Sensum ipsum exhibet, & ob oculos statuit, ut qui illum non percipit, aut detorquet, vel insigniter sit malignus, vel habeat fungum pro cerebro. Enimvero in eadem Homilia ad hunc modum loquitur Romanus Pontifex: *Hodie nimirum novus Adam non in animam viventem, sed in spiritum vivificantem formatus apparuit, novam mundo daturus progeniem, non terrenam & sordidam, sed cœlestem & splendidam. Hodie verum Dei Templum Judaica nuper impietate destructum divina post triduum Omnipotentia reparavit. Hodie forma servi reversa est in formam Dei & exinanitio humilitatis ad pristinae altitudinis rediit Majestatem. Hodie qui traditus fuerat propter delicta nostra, resurrexit propter justificationem nostram. Reddunt inferna victorem, suscipiunt superna triumphantem; infirmitas quippe in virtutem, mortalitas in immortalitatem, contumelia transiit in gloriam.*

Vides quid sit formam servi in Dei formam revergi? Non est utriusque naturæ permixtio, sed passionis, & contumeliæ in gloriam Resurgentis commutatio. Christus enim resurgens a mortuis, jam non moritur: atque vir dolorum, cui non erat species, neque decor, despectus & novissimus virorum, in quo posuit Dominus iniquitates omnium nostrum, factus est speciosus præ filiis hominum: factus est incorruptibilis, qui potuit vulnerari: factus est immortalis, qui potuit occidi: factus est impassibilis, qui potuit crucifigi: inquit idem summus Pontifex homilia, quam habuit in eadem solemnitate anno 1704.

Cum itaque verborum suorum Clemens XI. sit tam disertus, atque accuratus interpres, neque ex eadem homilia potuerit invidus improbusque obrectator haurire suspicionem erroris; undenam illam venefico ore potuit ebibere? Num alicubi fidei Custos & Ecclesiæ Pastor Eutychianum se prodit? Sed legat calumniator homiliam, quam in die dominicæ Nativitatis habuit eodem anno 1704. Pontifex sapientissimus. *Ineffabile divinum Verbum (inquit) quod in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat; e Patris sinu prodiens, Patri coexistens, Patri cœternum, in ipsa Patris substantia semper manens, & ex ipsa semper effulgens; hoc sane Verbum, ut nuper audistis, caro factum est, & habitavit in nobis: in nobis, quos Verbi sibi divinitas coaptavit, cujus caro de utero Virginis sumpta nos sumus; gemina nimirum in unam Personam conveniente natura, verus Deus, & verus homo natus est Christus, ut illi vera inesset Deitas ad miracula operum, nec vera deesset humanitas ad tolerantiam passionum.* Atque tam aperta hæresum omnium adversus Domini incarnationem, & maxime Eutychianæ, damnatio nonne debuit putidum Aviti cs obstruere, & impudentem linguam frenare?

Sed quod magis damnat hominis audaciam: illa eadem Clementina periodus verbis Patrum contexta est. Desumptam ex Arnaldo Carnotensi, qui floruit ætate Sancti Bernardi, & cujus opera extant Tom. xxii. Biblioth. PP. animadvertit vir doctus Philippus Varwære nostri Ordinis, in Velitatione hæresis Jansenianæ, quam inscripsit *Augustinus Europæus*. Sed habet Auctorem longe celebriorem, sanctissimum nempe Martyrem. Cyprianum: qui sermone de Resurrect. pag

443. inquit: *Hec Paschalia gaudia ipsi Angelici Spiritus, & resurgentis Domini gloriam admirantur; letantur, & delectantur in eo, quod forma servi reversa sit in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depositæ altitudinis redierit majestatem.* Confer modo, Avite, cum Cypriano Clementem. Hic loquitur ad hunc modum: *Hodie forma servi reversa est in formam Dei, ac exinanitio humilitatis ad pristinae altitudinis rediit majestatem.* Cyprianus ait: *Delectantur in eo, quod forma servi reversa est in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depositæ altitudinis redierit majestatem.* Non opus hic est Magistris, qui præstent ingenio, eruditione, & calliditate: eadem Cyprianum scribere, eadem Clementem, videt enim lippiens, ac tonsor. Igitur aut Eutyechianus uterque est, aut nec unus, nec alter. Quis autem audeat rodere Cypriani orationem, tamquam errore Eutyechiano conspersam?

Non video, quid respondere possit Calumniator, nisi forte aliam verborum cautionem adhibendam fuisse Clementi longe post damnatum Eutychem in conspectu universalis Ecclesiæ peroranti, quæ adhibenda non fuit Cypriano antiquiori tempore, atque in privata Ecclesia concionem habenti. Quod si forte efflueret, id magis ipsius Aviti contunderet temeritatem. Loquens enim Pontifex in Catholica Ecclesia, atque in cœtu Orthodoxorum Procerum, non se aliter intelligi arbitrabatur, tali questione nullus pulsabatur, securius loquebatur. Atque hac responsione, qua Magnus Augustinus vindicat adversus Julianum lib. 1. cap. 6. quamdam sententiam Chrysostomi, sancta tectaque esset Clementis oratio, quamquam foret ob aliquam texturam minus accuratam verborum sensus ejusdem orationis ambiguus. Apertissimus est tamen, ponderosus, Patrum undique auctoritate munitus, nec unum fere verbum ibidem occurrit, quod perspicuo simul mirabilique artificio non sit e Sanctorum libris depromptus. Illa quoque interpretatio, quam desiderare posset Criticus submorosus, ut liquatissime ex dictis apparet, eidem periodo subnectitur. Ad frangendam præterea Janseniani hujus audaciam accedit sermo xxxvii. Petri Chrysologi Ravennatensis Antistitis, in quo legimus: *Nonne Dominus, ut hominis faciem præferret & formam, formam propriæ deitatis aufugit? En.*

Berti Theol. Tom. V.

vocabulum *formæ* in eodem Clementinæ periodi sensu usurpatum a viro doctrina ac sanctitate spectabili, qui floruit vivente Eutyechete, & adversus illum gloriose stilum exercuit.

Plura adversus summi Pontificis imperitum, injustissimumque accusatorem non proferam, tamen possem permulta; ne forte opinetur, nos aut dissertationem illam pluris facere, aut ab ipsa mentem nostram quamvis perhumilem, & angustam plurimum coarctari. At hæc respondere placuit, ut agnosceret quanta facilitate machinam, quam putat firmissimam, subvertamus. Bovem pinguem ac frisum, quem promittit se dono missurum ex Hollandia ei, qui latisfecerit exornatæ a se lucubrationi, illi det, qui ipsum a nota ignorantiae atque audaciæ adhibito omni conatu defenderit.

CAPUT XX.

Explicantur Scholasticorum placita circa naturam, proprietates, causam, terminumque unionis hypostaticæ.

PLURA Scholastici disputant de *hypostatica* unionis natura, proprietatibus, causa, ac termino: quorum si velimus prolixam habere dissertationem, prætermittenda nobis erunt utiliora, cum gravissimæ nobis adhuc dirimendæ sint controversiæ. Ut ergo Scholarum placita brevi expediamus; duarum naturarum unionem quidam constituunt in modo ab extremis distincto, ut Scotus in iii. dist. 1. Suarez disput. viii. sect. 3. Vasq. disp. xiii. c. 3. Salmaticenses disput. iv. dub. 1. Gabr. a S. Vinc. disput. 2. dub. 7. L'Hermier de Un. hyp. q. 2. alique complures: quidam vero ab extremis negant illam distinguere, ut Cajetanus in 3. p. q. 2. art. 7. Gonet. disp. vi. art. 3. Maignan Ph. Sacrae p. 1. c. 21. Juenin dissert. v. q. 3. Tournely quæst. vii. art. 2. atque ex nostratibus Ægidius in 2. dist. 2. Gregorius Arimin. in 1. dist. 28. q. 2. Gerardus dist. 7. q. 3. Gavardi quæst. v. art. 1. & fere omnes ab eodem Gavardi n. 8. laudati. Nos vero horum sententiæ absque ulla animi fluctuatione subscribimus. Principio enim non admittitur a nobis modum esse entitatem aliquam distinctam a subjecto, licet fateamur esse habitu-

dinem quamdam intrinsecam, sive potius rem ipsam tali affectione præditam, & veluti sigilli impressionem, inhærentem quamdam *formam* a substantia indistinctam; ut diximus de relationibus, ac de habitibus disputantes. Deinde nullam aliam *hypostaticæ* unionis perceptionem ex Scripturis, ac Patribus in velitatione præcedentium hæresum productis haurire possumus, quam mirabilis œconomix, per quam Dei Verbum in unitatem personæ *formam servi*, idest, humanitatem assumpsit: cujus assumptionis modus captum superat humanum, neque potest per *entitatem* aliquam productam innotescere mortalium mentibus. Præterea, ne vulgarem ratiocinationem omittamus, si duo habeant rationem *potentiæ*, & *actus*, quemadmodum habent corpus & anima, materia & forma; nullo egent speraddito nexu, quo, tanquam confixo clavo duæ tabulæ, colligentur; sed per se immediate uniuntur. Insuper, ut argumentatur citato loco Gregorius, non solum natura humana est unita Verbo, verum etiam Verbum est unitum naturæ humanæ; nec tamen ad hanc unionem explicandam recurrendum est ad modum, vel entitatem ipsi Verbo inhærentem, cum divina persona nequeat recipere *entitatem* aliquam, qua intrinsece afficiatur.

Ducuntur qui oppositam sententiam tenent momentis istiusmodi. Primum, cum *hypostatica* unio sit actio, correspondere huic debet aliquis productus effectus, qui utique non est humana natura, cum potius hæc sit terminus creationis, ideoque erit *entitas* illa, sive *modus* ab extremis distinctus. II. S. Thomas 3. p. q. 2. art. 7. invicte demonstrat unionem esse *aliquid creatum*, quoniam non fuit ab æterno, & quicquid incipit in tempore, creatum est. III. Possunt Verbum & humanitas simul esse, quin sint unita hypostaticæ. Unio ergo, inquit Maurus lib. ix. q. 25., est aliquid a Verbo, & ab humanitate distinctum. IV. Quod est indifferens, per aliquid adventitium determinari debet. At natura creata indifferens erat, ut assumeretur a Verbo. Itaque per modum aliquem adventitium determinata est. V. Plura enuntiantur de humanitate unita Verbo, quæ non verificantur de ipsamet humanitate Verbo non unita: quarum oppositarum enunciationum ratio nulla est, nisi facta in humana natura mutatio.

Verum facile est hæc argumenta discutere: ad primum namque dicimus *Inarnationem* duas actiones comprehendere *connotative* distinctas, idest, naturæ humanæ productionem, quæ est creatio, & refertur ad totam Trinitatem tanquam ad causam efficientem, & ad humanam naturam *in se spectatam*, tanquam ad effectum productum; & ejusdem naturæ humanæ terminationem, quæ est Verbi assumptio, & refertur ad solum Filium tanquam ad principium suam tribuens subsistentiam, atque ad naturam humanam *prout subsistit divina hypostasi*: quare cuilibet actioni terminus responderet suus, creationi natura humana *absolute* spectata, idest, ut a Trinitate producta; assumptioni natura humana spectata *connotative*, idest, ut per Verbum subsistens. Ad auctoritatem Sancti Thomæ respondet Cajetanus *esse creatum*, quod intervenit in unionem hypostaticam, esse *passionem* qua natura humana trahitur ad esse Verbi: nos eidem responsioni insistentes dicimus, quod sicut unio *hypostatica* est actio facta in tempore *connotativa*, ac *terminativa*, ita habet effectum suum creatum quidem, sed connotantem divinum Verbum, a quo terminatur, idest, naturam humanam ut subsistentem: quod non repugnat Sancto Thomæ scribenti q. 6. art. 6. ad 1. *Unio naturæ humanæ ad Verbum est secundum esse personale, quod non dependet ab aliquo habitu, sed immediate ab ipsa natura*: qua auctoritate Gonet loco cit. n. 46. sententiam confirmat nostram. Corruit eadem responsione argumentum Mauri, propterea quod nequeat non esse unio *hypostatica*, ubi est humanitas *connotative* accepta, hoc est hypostasi Verbi subsistens: quamvis non percipiatur unio, si humanitas in se tantum absque tali connotatione spectetur. Non aliam responsionem adhibebo ad quartum; natura enim creata determinatur ut sit Verbi per hujus hypostasim, quæ illam *connotative* tantum immutat. Utor eadem doctrina, ut me expediam ab argumentatione postrema, quandoquidem ad salvandas enuntiationes oppositas sat est distinctio *connotatorum*, ut demonstravi lib. ii. c. 3. atque vi hujus distinctionis natura humana, ut subsistens divina hypostasi, dicitur Filius Dei, qualis non dicitur absolute in se inspecta. Positis itaque principiis nostris quamfacillime hæc prima quæstio diluitur.

Quantum pertinet ad unionis *hypostaticæ* pro-

proprietates, consentiunt Theologi omnes illam esse substantialem, naturalem, omnium maximam, & perpetuam atque indissolubilem. Substantialem esse constat ex his, quæ diximus adversus Nestorium, a quo nulla alia inter Deum hominemque unio admissa fuit, præter moralem, & extrinsecus adscitam. *Substantialem* itaque illam appellamus, quatenus utraque substantia divina & humana in eadem hypostasi conjunctæ persistunt, ut in persona hominis anima spiritualis, & caro. *Naturalem* vero hanc unionem dicimus contra Eutychetem, qui nonnisi unam naturam adstruit confusam atque permixtam; quippe ubi unum perit, aut in alterum permutatur, non unio intervenit, sed mixtio, aut corruptio: sive *naturalem* dicimus, prout idem est, ac vere, sine fūco, & absque simulatione, ut explicavimus in tertio Anathematismo Cyrilli. Nam si *naturale* accipiat, prout idem valet, ac necessarium, naturæ debitum, aut ex naturæ conditione promanans; constat unionem *hypostaticam*, quæ maxima gratiarum est, divinaque liberalitate peracta, dicendam non esse naturalem. Esse autem omnium maximam facile quisque percipiet, si attendat utriusque naturæ diversitatem, Dei, & hominis discrepantiam: si animadvertat non potuisse humanam naturam altius attolli, ut libro proximo exponam: si denique inspiciat non ad tempus divinum Verbum humanam assumpsisse naturam, sed illam evectam ad Patris dexteram in perpetuo ac sempiterno regno locasse. Atque hæc est tertia *hypostatica* unionis proprietas, videlicet, indissolubilis humanitatis cum divinitate conjunctio: quam negavit Origenes affirmans post resurrectionem totam naturam corporis interituram, refutatus a Theophilo in Epistola 2. Paschali, nec non Marcellus Ancyranus: de quo Eusebius in III. libro de Eccl. Theologia c. 13. & contra eundem Marcellum lib. II. c. 1. S. Basilus Epist. 52. & Cyrillus Hierosolym. Catech. xv. Revincitur aperte hæresis ex quo collata Christo filio Davidis potestas sempiterna, & absque fine dicatur Dan. VII. 14. & Lucæ I. 33. aliisque in locis; eaque de de omni corpore interituro sententia sit purum putumque deliramentum directe pugnans cum iis, quæ alibi diximus de corporum resurrectione. Quare de unio-

nis *hypostatica* proprietatibus hæc perpauca dicta sint.

Disputatur præterea in Scholis, an hæc unio facta sit in *natura*, an in *persona*: quæ pariter quæstio ex refutatis hæresibus aperte diluitur. Nam si sensus sit, num divina & humana natura in unam coaluerint, liquet id falsum esse, & de fide tenendum oppositum adversus hæresim Eutychianam: si vero sit sensus ambas naturas fuisse in eadem persona conjunctas, istud contra Nestorianos est asserendum. Ideoque illarum hæresum præmissa refutatio istam quoque difficultatem eliminat. Controvertitur tamen inter eos, qui distinctionem intrinsecam statuunt inter Verbi divinam naturam, ejusque *personalitatem*, an natura *immediate*, an ratione *personalitatis* humanam carnem assumpserit: verum nos, qui divinam essentiam ac hypostasin unam simplicissimam rem, sola terminorum connotatione diversam lib. IX. c. 2. propugnavimus, nulla hac in re dubitatione distrahimur, asserimusque incunctanter tribuendam naturæ humanæ assumptionem divino Verbo, sive personæ, quæ tamen est ipsamet Dei natura, non *absolute* accepta, sed tantum *connotative*; cum sint una summa res, incomprehensibilis, & ineffabilis Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Nam si humanitatis assumptio tribuenda foret naturæ divinæ, idest, summæ illi rei ineffabili *absolute* consideratæ, non solum Verbum carnem assumpsisset humanam, sed etiam Spiritus sanctus, ac Pater, & vera esset hæresis Theopaschitarum. Possumus tamen in verbo *assumendi*, ut diximus paullo supra, distinguere principium *actionis* a principio *terminationis*, & illud tribuere divinæ naturæ singulis personis communi, istud vero propriæ Filii hypostasi, sive *personalitati*; ut observat illustris Estius in III. dist. XV. §. I. Nam efficientem causam *Incarnationis* fuisse totam Trinitatem, quatenus illa actio est controverti nequit, ut dicam proximi lib. c. IV. inquirens cur divini Verbi conceptio tribuatur Spiritui sancto, quamvis illam operata sit tota Trinitas.

Cum nulla itaque oriri possit difficultas de causa *Incarnationis* efficienti, disceptatur in Scholis de causa meritoria: & quæritur an *Incarnationem* mereri potuerint Sancti Patres, qui illam assiduis precibus ante Christi ad-

ventum petierunt; an beatissima Virgo, quæ inrer omnes mulieres benedicta fieri meruit Dei genitrix; an saltem sacrosancta Christi humanitas ad gratiam *hypostaticæ* unionis evecta. Consentiunt autem Theologi omnes, nullum meritum *de condigno* potuisse in operibus aut veterum Patrum, aut Virginis intemeratæ inveniri, cui responderet tam eximium amplissimumque beneficium, quale est humanam naturam divino Verbo conjunctam esse substantiali unione. Et satis manifestam rationem proferunt, quoniam inter merita cujuslibet creaturæ, & maximum *Incarnationis* beneficium nulla excogitari potest proportio: unde illud divinæ misericordiæ, & caritati in sacris literis passim adscribitur. At si loquamur de merito *de congruo*, quod hujusmodi proportionem non exigit, tam beatam Virginem, quam Patriarchas promeruisse *Incarnationem* divini Verbi, quoad *substantiam*, & quoad *circumstantias*, scilicet promeruisse ut Verbum naturam indueret nostram, & eam assumeret ex Abrahami Davidisque posteritate, atque citius, quam fortassis id perfecisset, sentiunt Theologi bene multi, Alvarez disput. xvii. num. 2. Joannes a S. Thoma disput. v. art. 1. Gonet disput. vii. art. 6. Suarez disp. x. a. 6. Salmant. disp. vii. dub. 3. L. Herminier Tom. 3. p. 130. alique. E contra Sanctos Patres promeruisse *Incarnationis* divinæ *circumstantias*, idest, accelerationem, electionemque stirpis Davidicæ, & beatissimam Virginem promeruisse tantum gratiæ augmentum, ut fieret dignum divini Verbi, ac Spiritus sancti habitaculum, non vero, ut *Incarnatio* fieret, & ipsa eligeretur in Dei matrem, tenent Theologi alii in Schola celebres, D. Bonavent. dist. iii. art. 2. Scotus in iv. dist. 11. q. 1. Noster Ægidius quodlib. v. q. 4. Gavardi q. iii. de Incarnat. art. 3. Vasq. disput. xxiii. cap. 5. & alii complures; quibus subscribentes asserimus, neminem quoad *substantiam* ullo pacto divinam *Incarnationem* promeruisse, sed tantum quoad *circumstantias*.

Hujus assertionis fundamentum est, quoniam Scripturæ, Patres, ac ratio ipsa ita divinæ misericordiæ, & dilectioni tribuunt Unigeniti Filii Dei adventum in carne, ut satis appareat nullo hominum merito fuisse illectum atque permotum; sed in hoc maxime divinam splendescere caritatem, quod

per mortem Christi Deo reconciliati sumus, cum essemus filii iræ, filii vindictæ. Videatur Apostolus ad Titum II. 11. & III. 4. ac Joannes Epist. 1. cap. III. 10. Quibus in locis persuasum mihi est, omne excludi meritum tam *de congruo*, quam *de condigno*: quippe nulla excogitari possunt merita, ubi nulla præcedunt justitiæ opera, & ubi nulla dilectio nostra supponitur, quæ tantam Dei caritatem attraxerit. Est autem gratiæ maximum argumentum, si Dei munera nullis præcedentibus meritis conferantur. Accedit quod omnes in Adam peccaverunt, & omnes egent gloria Dei, ut inquit Paulus ad Rom. iii. 23. idest, indigent omnes Christi Redemptione, quæ a peccato liberet, aut præservet; & nullus prorsus post Adæ lapsum quicquam Deo acceptum patrare potest absque gratia Liberatoris: ita enim Apostolicam sententiam exponit Magnus Augustinus Enarrat. 2. in Psal. xxx. num. 6. Quare omne meritum, etiam *congruum* duntaxat, gratiam supponit: gratia autem prædefinitam *Incarnationem*. Insuper nullum excogitari potest meritum absque fide, quam nonnisi per Christum donari tradit Paulus ad Philipp. 1. 29. affirmatque Augustinus de Grat. Christi cap. xxxii. num. 34. alique in locis sexcentis. Jure itaque, meritoque cum eodem Augustino concludimus: *Neque enim merita nostra præcesserunt, pro quibus Filius Dei moreretur: sed magis quia nulla erant merita, magna erat misericordia.* Videtis in Psal. lxxxv. num. 2.

Supposita autem gratia ex prævisis Christi meritis collata, potuisse promereri antiqui fœderis Patres *circumstantias* *Incarnationis*, verissimum est, quoniam gratia ac libertate præmissa habetur quicquid requiritur ad merendum. Atque hinc legimus de Abrahamo Genes. xxi. 16. benedicendas in semine ejus omnes gentes, quia unigenito suo non peperit. Similia habentur Ps. civ. 9. & cxxx. 11. Lucæ 1. 55. Act. 11. 30. Gemitus quoque, & vota Patrum promeruisse *Incarnationis* accelerationem colligi potest ex Psalm. xi. 6. & ex Daniele cap. ix. 24. Adstipulatur & ratio, quam indigitat D. Thomas 3. p. q. 2. art. 11. quia scilicet *congruum* erat, ut Deus exaudiret eos, qui ei obediebant. Hac ratione beata Virgo suffulta supernæ gratiæ auxiliis potuit, ut ibidem ad 3. ait S. Thomas, ad illam sanctitatis excellentiam pertin-

tingere, per quam congrue fieret Dei genitrix, quo sensu inquit Ecclesia, Beata viscera Mariæ Virginis, *quæ meruerunt portare Dominum Christum*, & Venantius Fortunatus:

*Virginitas felix, quæ partu est digna Tonantis,
Quæ meruit Dominum progenerare suum.*

Atque, ut liquet ex dictis libro xix. cap. 8. gratia *habituali* supposita, non solum *de congruo*, verum etiam *de condigno* potuit beatissima Virgo augmentum illud sanctitatis promereri. Quamquam hæc gratia ipsi ad promerendum collata supponit prædestinationem Dominicæ *Incarnationis*, ejusque Virginis prædestinationem in Dei Matrem quia Deus ex intentione finis media impertitur; ideoque gratiæ quidem incrementum promeruit, at non ut Verbum fieret homo, & seipsam in matrem præeligeret. At inquit sententiæ oppositæ assertores: Quum omnes prædestinati mereantur gloriæ consecutionem, quamvis ipsa prædestinatio omne antecedit meritum; quare mereri non potuerunt veteres Iusti incarnationem *in executione*, tamen si hujus prædestinatio sit magnificentissimæ caritatis Dei beneficium? Huic argumentationi, quam Scholastici recensiti priori loco verbis collupletant, respondemus Christum nobis gratiam promeruisse, non quatenus prædestinitus a Patre, quia in hac prædestinatione nullum habent locum ipsius merita, ut Augustinus docet de Præd. SS. cap. xv. n. 31. sed quatenus Patri obediens subeundo crucem mundum redemit, in quo ejus obedientia meritumque deprehenditur, ut Apostolus ait ad Philipp. 11. 8. & ad Hebræos 11. 9. & consequenter quodlibet meritum præsupponere non solum Christi prædestinationem, verum etiam præscientiam peractæ *Incarnationis*: unde sicut mortalium nemo potuit mereri prædestinationem Christi, ita nemo mereri potuit ejus *Incarnationem* quoad *substantiam*, cum utraque omne meritum in Dei præscientia antecedit. Aut respondemus *gloriam* esse causam finalem, quæ non præexistit effectui suo, & unionem *hypostaticam* esse meritorum omnium causam effectricem ac meritoriam, quæ non operatur nisi præsupponatur ipsius existentia, ut disp. vii. dub. 2. demonstrant ipsi Salmanticens.

Ex his inferitur, neque Christi humanitatem sui cum divino Verbo unionem promeruisse: quod sequenti argumentatione confirmatur. Velenim humana natura hanc unionem promeruit per opera præcedentia, priusquam Christus conciperetur, vel in illo *priori nature*, in quo percipitur producta, antequam assumeretur a Deo, vel per opera *hypostaticam* unionem consequentia. Nequit primum affirmari, cum animæ Christi ante *Incarnationem* præexistentia sit Origenianum figmentum refutatum lib. xii. cap. 4. unde recte Augustinus citat. cap. xv. de Præd. SS. num. 30. ait: *Respondeatur quæso: ille homo, ut a Verbo Patri coeterno in unitatem personæ assumptus, Filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruit? Quod ejus bonum quaecunque præcessit? Quid egit ante, quid credidit, quid petiuit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret?* Nec affirmare possumus humanitatem Christi promeruisse in illo *priori nature*, quo percipitur producta priusquam assumeretur a Verbo Deo, quoniam in illo a nobis excogitato momento, nondum natura humana subsistebat, & incapax erat operandi, alioqui si subsistentia prædita esset, Verbum Deus assumpsisset etiam personam hominis, ut opinabatur Nestorius: ideoque Augustinus cap. xxxvi. Ench. num. 11. Numquid antea, inquit, fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum est, cum singulariter promereretur Deum? Nempe ex quo esse homo coepit, non aliud coepit esse homo, quam Dei filius. Denique mereri Christus non potuit per opera subsequencia, tum quia nemo aliquid meretur, nisi supponatur existens, ut dictum est nuper, ideoque omnia merita Christi supponunt peractam *Incarnationem*: tum quia ait S. Thomas citato art. 11. *Gratia non potest cadere sub meritum, quia est merendi principium: unde multo minus Incarnatio cadit sub merito, quæ est principium gratiæ*: Quod & rationi consentaneum est, quoniam omnis causa præcedit effectum; & gratia, quæ est principium meriti, nequit esse prævisi operis merces ac præmium, ut autumabant hæretici Pelagiani.

Solent opponi verba Psal. xl. v. 8. *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo latitiæ præ consortibus tuis*; & Apoc. v. 12. *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem*: quæ videntur Origenis confirma-

firmare sententiam. Sunt & quidam, ut Suarez disp. x. sect. 4. Conink de Actib. supern. disp. viii. art. 7. & Ripalda disp. 86. qui contendunt non repugnare, quin Christus unionem *hypostaticam* potuerit promereri: & quorum præcipuum argumentum paullo supra productum est, videlicet, potuisse Deum decernere *Incarnationem* executioni mandandam dependenter a meritis Christi, licet gratis prædefinitam; quemadmodum per merita prædestinati consequuntur gloriam, ad quam electi sunt sine meritorum præscientia. Addunt etiam actus caritatis disponere ad gratiam *habitualement*, & nihilominus ab ipsa gratia produci: atque ratione consimili posse unionem *hypostaticam* quamvis sit principium meriti, merito tamen rependi. Quidam denique illud afferunt, si principium intellectiōis, idest, mens rationalis cadit sub intellectiōe: quare principium meriti, hoc est, *unio hypostatica* non potest cadere sub merito?

His brevi occurrentes respondemus ad primum, in Psal. xlv. *oleum lætitiæ* significare Christi exaltationem, hoc est, gloriam resurrectionis, ascensionis, dominationisque, ut Breviario in Psalm. inquit Hieronymus: aut si *unctionis* nomine intelligamus unionem hypostaticam, propterea, idem esse, atque, *in hunc finem*, & sensum reddere, unctum Christum *oleo exaltationis*, & naturam humanam assumptam a Verbo, ut Redemptor noster *condigne* fungeretur Mediatoris officio, & excellentissime diligeret, & exequeretur iustitiam. In quinto pariter Apocalypseos *divinitas* idem est, ac divinus honor, & nominis Christi exaltatio, quam idem Christus sua morte promeruit, ut ad Philipp. II. 9. scribit Doctor gentium, siue divinæ gratiæ profusio, ad quam significantiam habent Græci Codices, non *divinitatem*, sed *πλετον*, *divitias*. Quod sequitur, facillime expeditur: commentitium est enim decretum, quo prædefiniatur *Incarnatio* per merita subsequencia, quia non potest præcognosci meritum ante existentiam personæ merentis: potest autem decerni gloria independentem a meritis, quibus comparatur, quia finis præeligitur ante prædefinitionem mediorum. Adde, quod in prædestinatione ad gloriam per merita comparandam, ipsa merita non præcedunt, sed subsequuntur gratiam, propriamque causam

effectricem: at si Christus prædestinatus esset ad unionem *hypostaticam* per propria merita, hæc prænoscerentur ante suum principium efficiens, & effectus præcederet causam, atque prima meritorum origo esset merces. Posset argumentatio præxima eludi reponendo dispositiones pendere a *forma*, tanquam proprietates causæ *formalis*, & ad ipsam *formam* disponere tanquam adminicula causæ efficientis, nec repugnare mutuam causalitatem in diverso causarum genere; repugnare autem in genere eodem, quale profecto esset, si merita præcederent ut causa moralis efficiens unionem *hypostaticam*, quæ est causa moralis efficiens meritorum: sed his omissis, dico contritionem quæ præcedit gratiam *habitualement* esse effectum gratiæ actualis: & si supponat gratiam *habitualement*, non ad ipsam disponere, sed ad ejus augmentum. At in solutione postremi argumenti non immorabor; etenim mens, siue principium intelligendi cadit sub intellectiōem tanquam objectum, quod præsupponitur ante ipsam intellectiōem; *hypostatica* autem unio caderet sub meritum, tanquam effectus, qui nequit præsupponi ante causam, ne repetam præmissam contradictionem, quod si gratia principium meriti caderet sub meritum, merces ac præmium esset, non gratia. Hactenus de causa unionis hypostaticæ meritoria.

Circa assumptam a Deo Verbo naturam plures in scholis instituuntur quæstiones, ac præsertim, num eandem carnem, quam Filius assumpsit, potuissent etiam assumere Spiritus sanctus, ac Pater: num una duntaxat persona assumere potuisset naturas duas: num potuisset Deus terminare naturam aliam destitutam ratione, cur Filius, non persona alia, nostram induerit *formam*, cur non Angelicam substantiam; & quæstiones alias ejusmodi, in quibus terere nos tempus, ingeniumque torquere dictitant Insectatores Scholasticæ, ut vidimus in Prolegomenis. Brevi nos, non pertimescentes linguarum flabella, sed aliarum rerum inquisitioni multivolum animum addicentes asserimus potuisse omnes sacrosanctæ Trinitatis personas assumere naturam unam, cum singulæ eandem potentiam, virtutemque divinam habeant, necnon propriam hypostasim ac substantiam. Nec inde sequeretur, assumptum hominem esse unum, & non unum: quoniam *ὁ unus* significat unitatem duntaxat naturæ, quæ triplici termi-

minata esset hypostasi; quemadmodum *unus Deus* commonstrat unam divinam naturam in tribus personis subsistentem: & quemadmodum unitas personarum assumptis non infert modo unitatem naturarum assumptarum; ita in hypothesis pluralitas personarum non inferret assumptarum naturarum pluralitatem. Ita S. Thomas 3. p. q. 3. art. 5. Thomas de Argentina in 111. dist. 1. q. 2. art. 3. Vasquez disput. xxix. c. 2. alique communiter, excepto tamen Scoto, ejusque asseclis: pro quorum sententia legi potest Mastrius disp. 1. q. 8. art. 1. & Frassen disp. 1. art. 2. sect. 2. q. 3.

At posse eandem divinam personam assumere naturas duas sanctus Thomas eadem q. art. 7. Scotus in 3. dist. 1. q. 3. & utriusque discipuli, alique omnes affirmant, eo quod divina persona virtutem infinitam habeat, quæ per *terminationem* unius naturæ finitæ nequit exhaustiri. Discrepant Theologi, an duæ illæ naturæ essent unus homo, vel duo; ac futurum unum tenent Thomistæ, quibus accedunt Suarez disp. xiii. sect. 3. alique permulti; futuros duos homines censet ibidem Scotus, & Frassenius Concl. 2. necnon Vasquez 1. p. disput. clv. c. 5. Sed hanc controversiam inniti arbitror sola æquivocatione vocabulorum: enimvero si substantivum nomen *homo* accipiatur pro *forma*, sive natura, haud dubium, quin in hypothesis duo homines forent dicendi: & quoniam revera minima substantiva primario *formam*, ac naturam significant, hac in parte subscribendum arbitror Scoto, cui etiam ex nostris assentitur laudatus Thomas de Argentina dist. 1. art. 4. At si vocabulum *homo* accipiatur *concrete*, prout connotat *formam* simul, ac suppositum, & nullo est dubium fore in hypothesis unum hominem, quemadmodum unus dicitur artifex idem homo pollens duabus artibus. Atque hoc exemplo confirmant D. Thomæ sententiam Suarez loco citato, & Gabr. a S. Vincentio disput. 111. dub. v. Quamquam nescio, num allatum exemplum sit ad rem, cum *artifex* juxta regulam a nobis traditam lib. ix. c. ult. nomen sit adjectivum, connotans personam artificium aliquod exercentem. Hic S. Thomas aliam sententiam sequitur in Summa cit. artic. vii. aliam in 111. sent. dist. 1. q. 2. art. 5. non sibi contradicens, ut falso opinatur Thomas de Argentina, sed varia nominum significatione

accurate spectata. Ad omnem ergo amphiboliam evitandam satius est dicere futuram in hypothesis unam personam subsistentem in duplici natura humana: quemadmodum in præsentia dicitur Christus una persona habens naturas duas, humanam, atque divinam.

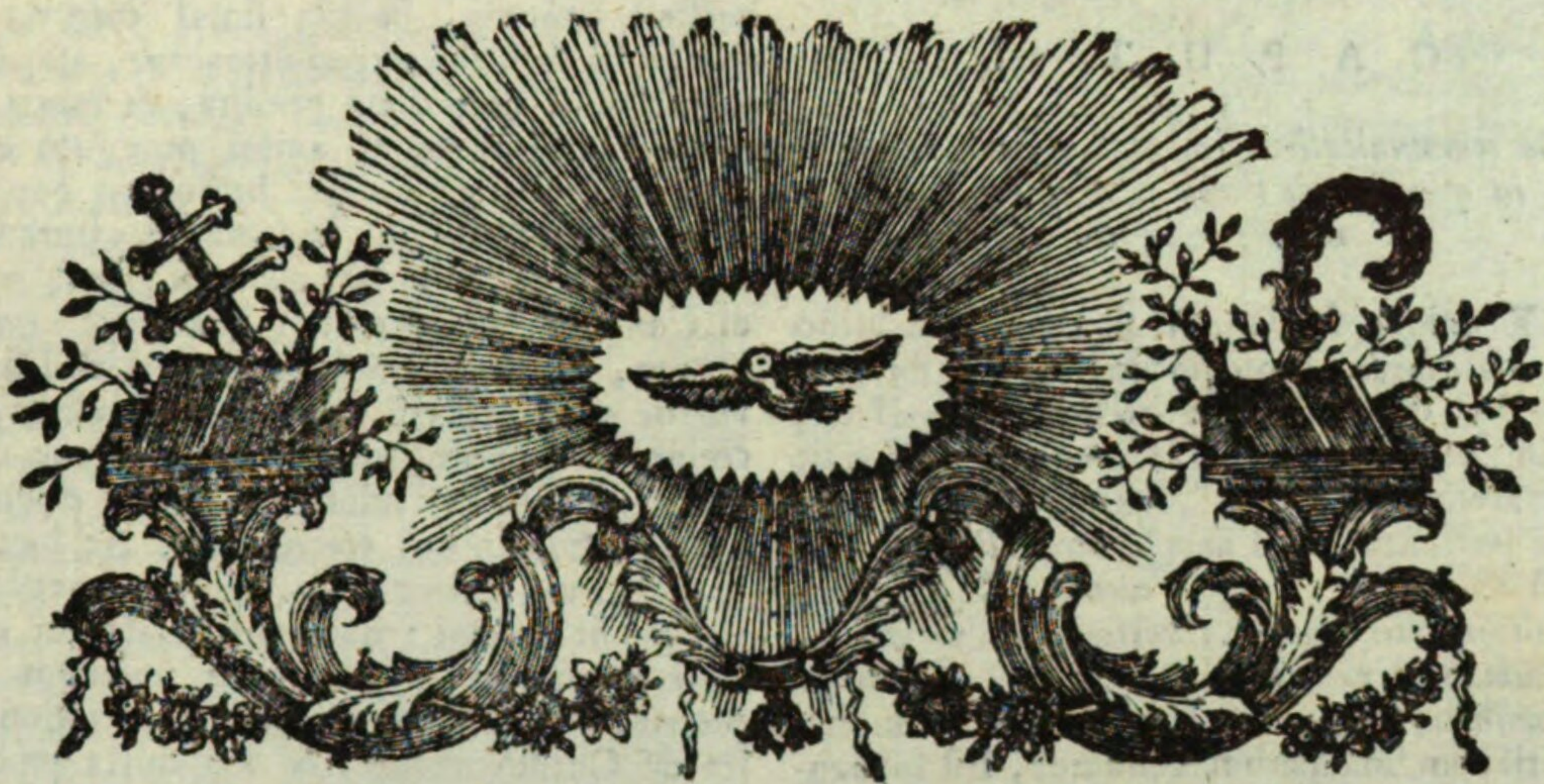
De natura irrationali, si veterum perpauco, Picum Mirandulanum, ac Tournelium excipias, illam potuisse assumi a Verbo, consentiunt Scolastici ea ratione ducti, quoniam quicquid gerere potest vicem personæ, idest, tribuere alienæ naturæ subsistentiam, potest quoque supplere munus *suppositi*, propriamque alteri communicare existentiam. Frassen id confirmat sect. 3. q. 1. concl. 2. testimoniis Patrum, eaque produxerat antea Vasquesius disp. xxx. cap. 2. Addunt alii, Christum in triduo mortis tradidisse spiritum, sed non fuisse corpus exanime a divina persona sejunctum: de qua re alibi. Si dicas naturam irrationalem non esse capacem *personalitatis*; optime responsum a Theologis, capacem esse existentiam, sive *terminationis suppositalis*, non *personalis*. Indulgendum est autem tempori, atque consuetudini, si hæc adhibuerunt vocabula. At indecorum est, inquit Tournely pag. 297. fieri communicationem idiomatum inter Deum, & creaturam ratione destitutam. Huic etiam oppositioni responsum a Vasquesio num. 14. nullam rem quantumvis sordidam posse divinitati vel minimam asferre maculam; quod comprobatur verbis Tertulliani de Carne Christi c. 4. ubi contra Marcionem iridentem tanquam indignam Deo nativitatem in carne: *Si revera, inquit, de lupa, aut sue, aut vacca prodire voluisset, & feræ, aut pecoris corpore indutus regnum cælorum predicaret, tua, opinor, illi censura præscriberet, Turpe hoc Deo, & indignum hoc Dei filio, & stultum propterea qui ita credat. Sit plane stultum; de nostro sensu judicemus Deum. Sed circumspice Marcion, si tamen non detesti: stulta mundus elegit Deus, ut confundat sapientia.*

Cur Filius, non alia persona, naturam induerit nostram, congruentias istas assignant Theologi, Estius præsertim in 111. dist. 1. & Petavius lib. II. cap. 15. Prima est, ne fieret nominum confusio, & filii appellatio transfret ad aliam personam, aut duo essent in Trinitate Filii, scilicet, filius Dei, & filius hominis. Altera, ut per eum, per quem omnia creata sunt, omnia iterum in-

flaurarentur. Tertia, ut per Verbum & Imaginem Patris reficeretur in nobis effigies ipsius Dei per Adæ culpam corrupta. Quarta, ut per Filium naturalem redderemur filii adoptivi, & meritis Primogeniti consequeremur hæreditatem. Postrema, ut secunda Trinitatis persona fieret Dei & hominum Mediatrix. Denique, cur Christus non redemerit dæmones, hanc rationem reddit Petavius lib. III. cap. 10. n. 6. quia corruit Angelus nihil infirmum ex carne gestans. Non videtur ab hac sententia alienus Augustinus Tract. cx. in Joan. num. 7. Adduntur, con-

gruentiæ aliæ, quia non corruerat tota natura Angelica; & quia assumendo hominem præditum anima & corpore, Filius Dei utramque naturam redemit spiritualem, atque corpoream. At quoniam indubitatum est propter nimiam Dei caritatem Christum mortem subisse pro impiis, recte ait ibidem Augustinus: *Hic ergo non meritum nostrum, sed Dei misericordia commendatur.* Atque hæc dicta sint de iis quæstionibus, in quibus discutiendis permulti veterum præcipuam impendunt operam.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS SEPTIMUS.

*De iis, quæ ob hypostaticam utriusque naturæ unionem vere
proprieque de Christo Jesu enuntiantur.*

IRRABILIS divinæ, humanæ-
que naturæ in unitatem perso-
næ copulatio, quam hæcenus
explicare, & adversus nefarias
hæreses defendere, ac propu-
gnare curavimus, absque ulla
contradictione illud præstat, ut unus, idem-
que Dominus JESUS CHRISTUS ex æquo
sibi vindicet, quæ Dei, & quæ hominis
sunt, attributiones atque proprietates: in
quibus exponendis non solum quidam errarunt
haud recte distinguentes quæ naturis dunta-
taxat conveniunt ab iis, quæ de sola persona
enuntiantur; verum etiam errores instaura-
runt damnatorum hæreticorum, dissidiisque
turbarunt Ecclesiæ tranquillitatem. Quidam
enim omnipræsentiam, sive immensitatem
Berti Theol. Tom. V.

tribuentes humanæ Christi naturæ commenti
iterum sunt permixtionem parum dissimilem
Eutychianæ; nonnulli in Christo, ut homi-
ne, adstruentes alieni filii adoptionem visi
sunt inducere alteram cum Nestorio perso-
nam; aliqui novas theses intempestive ac
temere defensantes, ac præsertim de Una
in Trinitate persona affixa cruci, fuerunt
gravissimarum dissensionum auctores. Hoc
itaque libro, ne quis disputans de magno
pietatis Sacramento, quo Deus manifestatus
est in carne, absurda vocabula, vel impia
asserta pronuntiet, universales primum regu-
las tradimus ad enuntiationem quamlibet ad
Christum spectantem scite judicandam; deinde
propositiones ipsas, de quibus potissi-
mum disceptatur, singillatim exponimus,
P p in-

insertis historicis monumentis, atque Theologicis velitationibus.

C A P U T I.

*De communicatione idiomatum, regulisque
in qualibet de Verbo homine enuncia-
tione servandis.*

EX unione substantiali duarum in Christo naturarum consequitur vocabulorum permutatio, quam Græci appellaverunt *ἀνδραλογίαν*, Latini *communicationem idiomatum*. Nequit hæc accuratius describi, quam verbis Nazianzeni scribentis ad Theophilum: *Propter exactam unionem assumptæ carnis, & assumentis divinitatis mutuo transferuntur vocabula, ut humanum ex divino, divinum ex humano denominetur*. Quare Scholastici recte communicationem idiomatum definiunt, Est loquendi forma, vel modus, quo ea, quæ unius naturæ in Christo propria sunt, eique vere ac realiter competunt, propter personæ, quæ in utraque natura subsistit, unitatem toti concreto attribuuntur. Concreto autem dicimus, non formæ, aut naturæ; nam quemadmodum contra Nestorium unam in Christo profiteamur personam, idest, unum Deum hominem, adversus autem Eutychetem naturas duas impermixtas, ita eidem personæ tribuenda sunt quæ utrique naturæ conveniunt, sed unius naturæ attributa non sunt in alteram transferenda. Quare qui denegant communicationem idiomatum, Nestoriani dicendi sunt; & qui illam adstruunt inter utramque naturam, Eutychiani. His accedere Ubiquitarios, qui immensitatem ac omnipotentiam in Christi humanitatem transfundunt, affirmant non tantum Scriptores Catholici, verum etiam post Theodorum Bezam, & Hessiandrum hæretici posteriores. Nefarii hujus erroris occurrunt vestigia aliqua in Lutherana Confessione de Coena Domini; at illum, ut scribit Beza in Præfat. ad Christianum Hessiandrum, post obitum Melanchthonis Brentius invexit, ac pertinacissime propugnavit in Apologia ad Ingolstadianos Jacobus Andreas. Primum itaque contra Nestorii blasphemias, deinde contra Eutychianam, relictamque perfidiam scita Theologorum explanabuntur.

PROPOSITIO I. In Christo admitti debet respectu Personæ communicatio idiomatum.

Demonstratur ratione simul, Scripturis, & Patrum auctoritate. Quemadmodum de una persona hominis, in qua simul corporea ac spiritualis substantia conglutinantur, affirmari potest quod sit ratione prædita, & morti obnoxia; quorum unum animi proprium est, alterum corporis: ita de Christo, in quo eadem hypostasi divina, humanaque natura subsistunt, potest enuntiari quod sit Deus, mundi Conditor, sempiternus, immensus, omnipotens, sitque homo factus ex semine David, affixus cruci, mortuus, sepulcro conditus, in coelum assumptus, loco circumscriptus: quorum attributorum priora competant divinitati, alia humanitati conveniunt. At hæc est vocabulorum permutatio, quam denegantes repugnant rationi: quoniam si fatentur duarum naturarum hypostaticam unionem, ut probant prædictas de homine enunciationes, ita de Christo allatas, & consimiles probare debent, cum utrarumque fundamentum sit unitas individua Personæ: adversantur Scripturis, quæ Christo homini tribuunt quæ sunt propria divinitatis, & Christo Deo quæ humanitati conveniunt; opponuntur denique Patribus asserentibus Deum Verbum per unionem dispensativam propria sibi fecisse quæ carnis erant, non alterius cujusdam, sed ejus, quæ inenarrabiliter ei erat unita. Ratione itaque, Scripturis, ac Patribus communicatio idiomatum stabilitur.

Rationem ex unitione petitam suppeditat Cyrillus de Incarnat. Unigeniti cap. 26. scribens: *Cum enim idem sit homo simul, & Deus, propter unitatem propria sua ducit humana*. Ibique demonstrat, quomodo ob eandem unitatem dicitur de Christo quod proficiebat ætate & sapientia, & de plenitudine ipsius omnes accipiamus: quod baptizatus sit secundum carnem, & ipse baptizaverit Spiritu sancto: quod sanctificatus fuerit spiritu, & ipso omnes ad eum accedentes sanctificet; quæ, aliaque plura ita intelligenda sunt, ut nec quæ Deitati conveniunt, humanitati ipsius attribuantur, nec quæ humanitatis propria sunt, ad deitatem detorqueantur. Tradit consimilia Augustinus libro 11. contra Max. cap. 20. *Si ergo attendas distinctionem substantiarum, Filius Dei de cælo descendit, filius hominis crucifixus est: si unitatem personæ, & filius hominis descendit de cælo, & filius Dei est crucifixus*. Et in Epist. ad Dardanum 187. num. 8. *Cum enim sit Christus Deus & ho-*

mo, Deus utique unde dicit, Ego & Pater unum sumus: homo autem unde dicit, Pater major me; idemque filius Dei unigenitus a a Patre; & Filius hominis ex semine David secundum carnem; utrumque in illo observandum est cum loquitur, vel cum de illo Scriptura loquitur, & quid secundum quid dicatur intuendum. Nam sicut unus homo est anima rationalis, & caro, sic & unus Christus est Verbum, & homo. Proinde quod ad Verbum attinet, Creator est Christus, omnia enim per ipsum facta sunt. Quod vero ad hominem, creatus est Christus, Factus est enim ex semine David secundum carnem. Proximo num. 9. demonstrat ex verbis Joannis III. 13. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, Filius hominis, qui est in cœlo, nec non ex Apostolo in 1. ad Corinth. I. 8. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent; demonstrat, inquam, quomodo Filius hominis secundum divinitatem erat in cœlo, & Dominus gloriæ secundum humanitatem crucifigebatur in terra: atque ait hæc recte de Christo enuntiari, quia licet esset in cœlo secundum id, quod filius Dei erat, secundum id vero quod filius hominis erat adhuc esset in terra, & nondum adscendisset in cœlum: ac similiter secundum id, quod filius Dei est, sit Dominus gloriæ, & crucifixus sit secundum id, quod est filius hominis; nihilominus dicitur Dominus gloriæ crucifixus, dicitur Filius hominis est in cœlo; quoniam Filius hominis, & Dominus gloriæ una persona est: nec cum filium Dei Christum dicimus, hominem separamus, nec cum eundem Christum filium hominis dicimus, separamus Deum,

Producta ex Augustino & Cyrillo ratio unionis habet, ut constat, sanctarum literarum fulcimentum. Si enim de Filio hominis dicitur quod erat in cœlo priusquam illuc adscenderet, & de gloriæ Domino quod sit crucifixus: profecto enuntiatur de Deo Verbo quæ conveniunt humanitati, & de Filio hominis, quæ divinitatis propria sunt. Neque hæc tantum in Scripturis occurrunt, sed alia complura: Nam Christus appellatur Unigenitus consistens in sinu Patris, Joan. I. 18. Genitus ante Luciferum, Ps. cix. 3. Deus super omnia benedictus, ad Rom. ix. 5. Antiquior Abrahamo, ac sempiternus, Joan. viii. 56. & ad Hebr. xii. 8. Ac pariter Deus Verbum dicitur acquisisse Ecclesiam

sanguine suo, Act. xx. 28. animam suam pro nobis posuisse, 1. Joan. III. 16. appellatus Salvator, ad Titum II. 6. Agnus occisus, Apocalyp. v. 12. Quæ omnia satis commostrarant dari expositam permutationem vocabulorum.

Hanc agnovisse ac propugnasse Nazianzenum, Cyrillum, & Augustinum liquet ex dictis. Nec dissentiant alii Patres. Hilarius enim IV. de Trinit. inquit: Qui erat, nascitur: qui indemutabilis est, crescit ætate: qui impassibilis, patitur. Vigilii Martyr adversus Eutychetem lib. IV. Consonat & divinitatem humanitatis, & humanitatem divinitatis habere vocabulum, idest, Verbum dici carnem, & carnem dici Verbum: non quia in se utrumque mutatum sit, sed quia utrumque una persona, idest, unus Christus sit. Et ideo recte credimus, & predicamus cum Apostolo Deum crucifixum, & mortuum in humana natura, quæ ex uniti Verbi consortio deitatis possidet nomen. His ceteri omnes assentiuntur. Atque hinc apparet, communicationem idiomatum esse rationi consonam, Scripturis innixam, Patribus consentaneam.

PROPOSITIO II. Non est admittenda in Christo permutatio vocabulorum inter unam, & alteram naturam, sive, ne abiciamus Scholasticam orationem, communicatio idiomatum in abstracto.

Explicatur, ac simul demonstratur. Quemadmodum in hypostatica unionem non moraliter, sed substantialiter utraque natura divina & humana spectant ad eandem personam, ut tenet Catholica fides contra Nestorium: ita eadem naturæ sunt in una eademque persona cum suis attributis ac proprietatibus impermixtæ & distinctæ, ut adversus Eutychen firmissime profiteamur. Sicut ergo admittitur communicatio idiomatum respectu personæ, scilicet enuntiantur de Christo vocabula utriusque naturæ propter indivisibilem unitatem: ita nequit una natura impertiri alteri quæ sui propria sunt, ob impermixtarum naturarum differentiam & distinctionem. Quamobrem & contra Nestorium pronuntiandum est, Verbum est filius hominis, Dominus gloriæ crucifixus est, Filium Dei peperit Maria Virgo, Deus suffixus est cruci, Filius Virginis est conditor universorum, & his consimilia, quoniam Deus Verbum, ac Filius hominis est unus Christus: & adversus Eutychen: Natura humana quam Verbum as-

sumpsit in tempore non est divinitas quam habet sempiternam a Patre. Christus carne, non divinitate passus est. Una Christi natura est aeterna, infinita, passionum experta: altera autem creata, finita, ac morti olim subiecta: quoniam in unitate Personae utraque natura suam retinet proprietatem. Atque ita in vocabulorum permutatione tenemus Theologicum æquamentum ac trutinam, si quæ Nestorii, vel Eutychetis redolent impurum, nefariumque dogma, castigata locutione vitemus.

Accurate id commonent Patres: nam Cyrillus in X. Thesaur. Duarum, inquit, naturarum discretio ex dictis & factis necessario facienda est. Quare debemus quæ vero Deo conveniunt divinitati ejus, quæ homini vero humanitati nostræ, quam propter nos assumpsit, accommodare. S. P. Augustinus lib. II. contra Max. cap. 20. n. 2. demonstrat ea verba, *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Matt. XXVI. 38. Nonnisi ex natura hominis intelligenda, cum percipi non possit naturam Verbi Dei unigeniti tristem esse potuisse: atque hoc pacto excipit quod legitur eodem cap. XXVI. 39. *Veruntamen non quod ego volo, sed quod tu vis*, & quod extat Joan. VI. 38. *Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me*. Similiter Vigilius in v. contra Eutychen: *Impium & sacrilegum est ea, quæ sunt propria carnis Christi, ad naturæ Verbi proprietatem referre: & quæ sunt propria Verbi, carni adscribere*. Item Damascenus lib. III. cap. 4. *Divinitatem porro cum dicimus, de ea quæ sunt humanitatis propria nequaquam affirmamus. Non enim dicimus divinitatem patibilem, aut creatam. Sed nec de carne, hoc est humanitate, predicamus divinitatis proprietates: non enim dicimus carnem, seu humanitatem increatam*. Ad hunc modum Fulgentius de Incarnat. & Grat. cap. 11. *In Christo unigenito Dei filio personam non dividunt propria naturarum: neque unitas personæ potest utriusque naturæ propria confundere, vel auferre*. Habent similia alii Patres.

Duabus his propositionibus innituntur Regulae communicationis idiomatum apud Scholasticos pervulgatæ: in quibus tamen connumerandis nequaquam consentiunt auctores: nam septem recenset Sylvius III. p. q. 17. art. 4. quinque Tournelius q. 9. art. 2. duodecim Petavius lib. IV. cap. 16. Harum prima est, quod proprietates duarum naturarum

uni personæ tribuendæ sunt. Sit in exemplo, dum Christus ait, *Ego & Pater unum sumus*, & *Pater major me est*, de eadem Christi persona enuntiatur, quod sit Patri consubstantialis, & quod sit inferior Patre: quorum unum ex proprietate divinæ naturæ humanæ.

II. Regula est, quod interdum tota persona ab una tantum natura, vel proprietatibus ejus denominatur: ut dum Christus appellatur *Filius hominis*, *Verbum homo*, *Deus crucifixus*, *Filius Dei passus ac mortuus*: quarum enunciationum manifesta ratio est, quoniam per hypostaticam unionem ejusdem personæ, non alterius, est utraque natura cum proprietatibus suis; ideoque potest persona vel ab una, vel ab altera denominari.

III. Tertia est, quod ob eandem rationem aliquando de eadem persona enuntiantur contraria, quæ tamen cum diversam spectent naturam, nullam repugnantiam involvunt. Sit in exemplo, *Christus in cruce patiebatur*, & *gloria fruebatur*: *vivens mortuus est*: *regnabat in cælo*, & *conditus erat sepulcro*.

IV. Quarta præcedentis-expositiva, quod de una quidem persona enuntiantur opposita, sed ratione diversæ naturæ, ut si dicamus, *Expertus patiendi quatenus Deus, passus est carne*: *Ut Deus coruscabat miraculis, dum ut homo afficiebatur injuriis*.

V. Regula. Abstracta, quæ naturis conveniunt, non communicantur promiscue, neque in abstracto, neque in concreto: non enim recte dicitur, *Divinitas est humanitas* aut, *Homo est aternitas*, vel, *Deus est mortalitas*: idque propter utriusque naturæ permixtam, & inconfusam persistentiam.

VI. Communicatio proprietatum non secundum formam, sed secundum subjectum est semper accipienda: nam si dixeris V. G. *Verbum caro factum est*, non sic intelligitur, quasi natura divina humanam assumpserit, sed hoc de persona duntaxat affirmatur: ac similiter dum ais, *Filius hominis descendit de cælo*, sensus non est quod descenderit de cælo natura humana, sed persona, quæ naturam humanam assumpsit. Enimvero, ut singula ad idem principium reducantur, siue dicatur *Deus*, siue *homo*, significatur una eadem, atque individua persona.

VII. Dum enuntiantur de Christo utriusque naturæ proprietates, affirmativæ propo-

sitiones absolute proferri possunt, non autem negative. Sit in exemplo, vera est hæc propositio, *Filius Dei passus non est*, etiamsi id Christo conveniat ratione naturæ divinæ. Ratio est, quia particula *non* removet attributum a subiecto: & a Christo removenda non est passio, quam subiit ratione humanæ naturæ. Quare in enuntiationibus negativis apponenda est expositio ad hunc modum, *Filius Dei non est passus secundum divinitatem*.

VIII. Eandem expositionem congruum est apponere in iis enuntiationibus, quæ licet alioqui veræ sint, in pravam sensum ab Hæreticis detorquentur. Atque ita consultius est dicere, *Christus est creatura, quatenus homo*, ne videamur sentire cum Arianis asserentibus personam Verbi creatam esse; aut, *Unus de Trinitate passus est carne*, ut vitetur error Eutychianorum, autumantium divinitatem, & humanitatem, qua Christus passus est, unam esse naturam.

IX. Propositiones, quæ unionem hypostaticam non supponunt, sed exprimunt, excipiuntur a lege communionis idiomatum. Ita vera est hæc enuntiatio, *Verbum caro factum est*, sive *Deus factus est homo*, at non contra, *Homo factus est Deus*: quoniam hæc, *Deus factus est homo*, exprimit unionem, non supponit: & quæ unionem non supponunt, non inferunt communicationem idiomatum. Hanc regulam desumptam a Scoto in III. dist. VII. q. 2. plurimum commendat Petavius, utpote expeditam, & perspicue demonstrantem, cur falsa sit hæc propositio, *Homo factus est Deus*. At nobis videtur magis obvia hæc ratio, quod in hac propositione, *Deus factus est homo*: subiectum *Deus*, est persona: non est autem persona subiectum alterius propositionis, *homo*: nec quemadmodum *Deus* habuit subsistentiam ante assumptionem naturæ humanæ, ita præexistebat humanitas. Quapropter nos causam, cur sit falsa hæc propositio, *Homo factus est Deus*, reperimus ex precedenti regula sexta, quia nempe communicatio idiomatum non est accipienda secundum naturam, sed secundum personam.

X. Nequeunt de Christo enuntiari concreta adjectiva, quæ designare possunt diversam personam, & recte enuntiantur ea, quæ inferunt solummodo diversam naturam. Ita in sensu Nestorii blasphema est hæc propositio,

Christus est homo dominicus, de qua infra.

XI. Si de Christo enuntientur quæ naturaliter & substantialiter ipsi insunt, appellatur communicatio idiomatum *naturalis*, ut *Christus est homo*: si vero enuntientur quæ suscepit misericordia ductus, dicitur communicatio idiomatum *secundum habitudinem*, ut, *Factus est pro nobis maledictum*, *Peccata nostra ipse tulit*: ubi *maledictum*, & *peccatum* significant poenam, quam pro peccatis nostris misericorditer subiit.

XII. Idiomatum communicatio in Christo intelligenda est *substantialiter*, & secundum hypostasim, non *moraliter* & secundum attributionem, ita ut dum dicimus, *Deus est homo*, significetur Deus, & hominem individuum nexu unam constituere personam, non unum in altero inhabitare, tanquam in templo: quod ex refutata hæresi Nestoriana satis est manifestum.

PROPOSITIO III. In humanam naturam transfusa nequaquam est omnipræsentia; ideoque supinus est error, & hæresis execranda asserentium assumptam a Verbo humanitatem esse ubique.

Tametsi hæc propositio est consecrarium præcedentis, confirmanda est ob impia dogmata *Ubiquistarum*, qui autumant vi unionis hypostaticæ convenire humanæ naturæ omnipotentiam, atque immensitatem: quod diximus totis lacertis primum propugnasse Ioannem Brentium, & Jacobum Andreæ Schmidelinum. Lutherani enim in partes discissi sunt, nec usque ad obitum Melancthonis, qui valide *Ubiquitatem* oppugnavit, fuit fictitia hæc omnipræsentia communiplausu recepta. At postquam satis cessit Melancthon, navante operam Illyrico communem fere nacta est Lutheranorum approbationem, ut refert illustris Bossuetius in H. Variat. lib. VIII. num. 42. Merito omnes Theologi errorem istum insectantur: Editius in III. dist. 22. §. 5. L'Herminier Tom. III. pag. 205. Juenin P. IV. dist. V. Tournely quæst. IX. art. 2. sed omnium luculentissime viri tres Societatis Jesu doctissimi, Bellarminus lib. III. de Christo c. 9. & seqq. Petavius lib. X. de Incarnat. c. 7. & Gregorius de Valentia Tom. IV. disp. I. q. 2. Ampliori etiam stilo, omnique argumentorum genere Ubiquistas profligavit in Refutatione dogmatis *de fictitia carnis Christi*
omni

omnipraesentia Christianus Hesiander. Hanc nos Scripturarum auctoritate, Patrum traditione, & ratione Theologica breviter refellemus.

Ex Scripturis enim liquet Filium hominis nostram assumendo naturam descendisse de coelis, idest, cum antea coelum terramque contineret, fuisse terreno, finitoque corpusculo circumscriptum, atque adveniente hora virginis partus in lucem editum, reclinatam in praesepio, postea vero sublatum fuga in Aegyptum, ac subinde in patriam rediisse, & nunc in Jerusalem, nunc in Templi ambitu, nunc deserto in loco, & in praeto monte, aut secus marinum litus, aut in campestribus commoratum: quid plura? suffixum cruci, sepultum marmoreo tumulo, atque in coelum denique assumptum, & ad patris dexteram collocatum. Ne autem quis credat haec ita gesta circumscriptis in locis, ut simul Christi humanitas esset ubique diffusa, quomodo legimus aliquando Deum ad hortum Eden, ad turrim Babel, ad Sinai verticem, & ad vallem Mambre, aliaque loca plurima descendisse; testatur sacra Evangeliorum historia eo sensu Christum hominem constituisse uno in loco, ut inspecta humanitate alibi non existeret. Enimvero Christum non fuisse in Bethania cum Lazarus obiit, non solum asseruit pia demortui soror, dum ait, Joannis xi. 21. *Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*, verum & Salvator ipse ita discipulos alloquens, *Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi*. Ita & Angelus quaerentibus Christum ad monumentum Matth. xxviii. & Marc. xvi. 6. ait: *Surrexist, non est hic*: Et quid significant illa Christi verba Joann. xvi. 28. *Relinquo mundum, & vado ad Patrem*? quid ea Lucae xxiv. 51. *Recessit ab eis, & ferebatur in caelum*? quid Pauli ad Hebraeos scribentis ratiocinatio, viii. 4. *Si ergo esset super terram, nec esset Sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera*? Christus itaque ita corpore circumscriptus est, ut corporea praesentia locum aliquem sibi vindicaret, & dum in uno commoratur, sit disjunctus ab altero.

Validiora sunt ista, cum accedat fida sacramentum Scripturarum, & Ecclesiasticorum dogmatum exploratrix, Fideique norma Traditio. Pervetustus enim Scriptor Hippolytus

Portuensis docet Fragm. 3. in Christo *Divinitatis operationem mansisse extra naturae circumscriptionem omnem, tametsi per carnem natura terminatam peracta fuerit*. Athanasius Orat. de Fide demonstrat ea verba, *Sede a dextris meis*, Christo convenire non secundum divinitatem, quae coelum terramque implet, sed ratione corporis assumpti, propterea quod, inquit, *Sedere idem est, ac esse circumscriptum in loco*; quae & repetit in libro de Communi Essent. Gregorius Nazianzenus in Epistola ad Cledonium appellat Redemptorem nostrum *corpore circumscriptum*. Chrysostomus hom. in quatrduanum Lazarum, *Corpore minime praesentem*. Cyrillus lib. 2. in Joan. *Ab Apostolorum consuetudine carne, per ascensum in coelos, disjunctum*. Damascenus lib. iiii. de Fide Orthodoxa c. 3. *creatum & increatum, mortalem & immortalem, circumscriptum & incircumscriptum*, exponens quomodo id accipiendum est de duplici ac distincta natura. Tradunt vero consimilia Latini. Ambrosius in 2. de Fide c. 4. *Neque enim (ait) Deus de loco ad locum transit, quia ubique est: ut homo est qui vadit, ipse qui venit. In eo ergo vadit, & venit, quod est commune nobiscum*. Augustinus in Epist. ad Dardanum num. 10. *Secundum hanc formam non est putandus ubique diffusus. Cavendum enim est, ne ita divinitatem adstruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus. Non est enim consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique ut Deus*. Plura ibidem S. Pater, ubi quaestionem hanc dirimit data opera. Magnus Leo Serm. 3. de Ascensione, *Ineffabili modo, inquit, per adscensionem coepit esse divinitate praesentior, qui factus est humanitate longinquior*. Petrus Chrysologus, serm. 63. verba faciens de Lazaro; *Et erat, inquit, locus ubi non erat Christus? Fratres, erat ibi Christus Deus, sed ibi non erat homo Christus*. Fulgentius denique lib. ii. ad Trasimundum cap. 17. *Unus idemque homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex Patre: unus idemque secundum humanam substantiam absens coelo cum esset in terra, & derelinquens terram cum adscendisset in coelum: secundum divinam vero, immensamque substantiam nec coelum dimittens cum de coelo descendit, nec terram deferens, cum adscendit ad coelum*. Abunde haec sufficiunt ad comprobendam perpetuam atque universalem Graecorum, Latino-

tinorumque Patrum traditionem.

Haberen saltem Ubiquistæ aliquod humanæ rationis vel tenuissimum fulcimentum: at nulla his affulget librata perceptionis scintilla. Principio cum mysterium Incarnationis importet in hypostasis unitate naturas duas impermixtas, nullamque singularum naturarum proprietatem sublatam esse testetur in Confess. fidei sacrosancta Synodus Chalcidonensis, affirmet citata Epistola ad Dardanum Augustinus, ac profiteantur adversus Eutychem Catholici universi: qui autumant Christi humanitatem ubique diffusam, omnipræsentiam quæ divinitatis propria est, transfundunt in humanitatis circumscriptam naturam, & consequenter magnum Incarnationis sacramentum pervertunt. Quo argumento non soli catholici pugnarunt, verum etiam Theodorus Beza, Hessiander, alique Calviniani, nec non alter Lutheranorum prodromus Melachthon, ut refert lib. viii. n. 32. Bossuetius. Imo Eutyches nulla ratione assequutus, quomodo humana natura absorpta a divina retineret carnis nostræ proprietatem, asserbat in Christo post naturarum adunationem corpus umbratile: dum Ubiquistæ pugnantia comminiscens putant Christi corpus immensitate simul, & communium nostræ natura præditum, ipsis Eutychiannis, ut etiam hæretici observarunt apud Bossuet lib. xiv. n. 106., deteriores pervicacia, ingenioque obtusiores. His accedit, quod si Christi humanitati conveniat omnipotentia & immensitas, ob divinorum attributorum simul & cum natura identitatem, conveniat illi necessum est æternitas, independentia, eademque divinitas: quam consecutionem denegant Lutherani: sed hoc ab iis jure petimus, cur in humanitatem summa potestas, & omnipræsentia transfusæ sint, & non item attributa reliqua, si unum ab altero nequit dispesci? Etenim quum Deus solus sit æternus, immensus, omnipotens, independentis; si humanitas immensa est, omnipotens quoque est, æterna est, independentis est, divinitas est. Atque ratione consimili divina natura erit nata in tempore, affixa cruci, sepulcro recondita, quoniam hæc evenerunt naturæ omnipotenti atque immensæ, ideoque divinæ. Ita Ubiquistæ Incarnationis fidem subvertunt, & rem creatam & circumscriptam in divinam commutantes negant Christum hominem, quia ipsi auferunt na-

turam circumscriptionem finitam: negant Christum Deum, quia ipsi tribuunt passionem ac mortem ratione naturæ omnipotentis & immensæ: negant Deum immortalem, quia morti subjiçunt naturam præditam omnipræsentia: me latet; num Arianos dicam, num Phantasiastas, num Eutychianos, num Atheos, num omnia ista. Tandem excogitarunt Lutherani corporis Christi omnipræsentiam, ut adversus Calvinistas facilius illud in Eucharistia realiter adesse propugnant: quæ commentatione nihil potuit excogitari futilius, non enim Christi corpus est in Eucharistia, quemadmodum in cœlis, modo visibili ac sensibili, sed modo alio sublimiori, ac mirabili, quo in Sacramento duntaxat, non alibi existit. Si etenim degat sub speciebus panis, & vini ratione ubique diffusæ immensitatis, non alia ratione ibidem erit, quam in elementis singulis, & ubique locorum, a quibus seiungi non potest immensitas. Atque ita Calvinistæ jure optimo contendunt, Lutheranos ad fictitiam carnis Christi omnipræsentiam confugientes denegare ejusdem carnis in Eucharistia peculiarem præsentiam, atque id aperte oppugnare; quod figmentis suis defendere moliantur. Atque ex his constat undique in absurda Ubiquitarios impingere, eorumque asserta omni genere argumentorum, quod erat demonstrandum, everti.

At opponunt Lutherani: Christo omnipotentiam fuisse collatam testatur idem Salvator Mat. ult. 18. ubi ait: *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Eundem sedere ad dexteram Patris legitur Ps. cix. 1. Mat. xxii. 44. Marc. xvi. 19. In ipso inhabitare divinitatis plenitudinem corporaliter, testatur Apostolus ad Coloss. ii. 9. ascendisse super omnes cœlos, ut impleteret omnia, affirmat idem Apostolus ad Ephes. iv. 10. Permansurum denique in terris usque ad consummationem sæculi, idem Christus pollicitus est Apostolis Mat. xxviii. 20. At si omnem obtinuit potestatem, cur non omnem præsentiam? Si dextera Patris nullis locorum finibus circumscribitur, quomodo ad hanc sedens dexteram non est ubique diffusus? Si divinitas in Christo inhabitat corporaliter, qua ratione fieri potest, ut corporea substantia non omnia simul cum divinitate comprehendat? Si Christus implet omnia, cur cœlum terramque immensitate propria non

non continet? Si tandem in cœlum conscen-
dens cum discipulis permansit in terris, qua-
re non est simul nobiscum, & apud superos?
Videtur ergo Lutheranorum assertum sacra-
rum literarum auctoritate munitum.

Resp. in hoc falli Lutheranos, quod ea,
quæ conveniunt personæ, tribuant naturæ,
quum, ut vidimus, communicatio idioma-
tum sit accipienda, non secundum *formam*,
sed secundum *suppositum*. Christum itaque
omnipotentem esse, implere omnia, ubique
consistere, nec non esse æternum, ac Deum
verum, quatenus hæc conveniunt personæ,
quæ in tempore assumpsit humanam natu-
ram, nemo nostrum dissentit; ipsi naturæ
humanæ hæc omnia convenire negamus,
cum in ipsa persona una, atque individua
retineat utraque natura suas citra mixturam
proprietas. Singula nihilominus expendan-
tur. Principio data est Christo omnis pote-
stas, quemadmodum datum est habere vitam
in semetipso, & esse unum cum Patre; quia
nimirum humana natura hypostatice conjun-
cta est Verbo omnipotenti, æterno, & unius
cum Patre substantiæ, atque ratione hypo-
staticæ unionis *hic homo*, idest, Christus est
Deus, est omnipotens, est immensus; at
non *hic homo* ratione naturæ humanæ, qua
inspecta est minor Patre, est natus in tem-
pore, est loco circumscriptus; sed ratione
personæ, quæ naturam habet aliam, divi-
nam, incircumscriptam, æternam. Non so-
lum id tradunt Patres superius laudati, ve-
rum etiam Lutherus, cujus hæc verba ab
Hessandro adversus Lutheranos producuntur
pag. 93. *Eo ipso momento, quo divinitas &
humanitas in unitatem personæ conjungi cœpe-
runt, homo filius Mariæ est, & dicitur omni-
potens, & æternus Deus, cujus est summa
potestas, qui omnia creavit, & sustentat,
per communicationem idiomatum, quatenus una
cum Deo persona est; de hac potestate loquitur
Matthæus capite ultimo: Data est mihi omnis
potestas in cœlo, & in terra. Eadem est cum
Scholasticis responsio Magistri in iii. dist. 14.
Addo nomine potestatis intelligendum Ec-
clesiæ regimen, exaltationem nominis, ju-
dicii auctoritatem, & cetera, quæ spectant
ad Christi gloriam, atque fidelium gubernationem.
Conferas Act. 11. 38. ad Ephes. 1.
10. & ad Coloss. 1. 16.*

Dextera Patris aliquando significat poten-
tiam ac plenitudinem majestatis, ut ad Hebr.

1. 3. aliquando locum & gloriam Deo pro-
ximiorum, ut Mat. xxi. 21. aliquando cœ-
lestem beatitudinem. In priori sensu dexte-
ra Patris ubique est, ac similiter Christus ut
Deus, sive Christus, qui Deus, & homo
est, ratione divinitatis: in secundo com-
monstratur dumtaxat Christi, etiam ut ho-
minis, super omnem cœlestem, terrenamque
creaturam exaltatio, ipsi debita & propter
personæ dignitatem, & propter singularita-
tem meritorum: in postremo autem sensu
retorquetur argumentatio, nam si Christus
secundum assumptam humanitatem sedet a
dextris Dei in excelsis, profecto non est ubi-
que locorum diffusus. Recte Augustinus con-
tra Serm. Arianorum cap. xxxiv. num. 32.
*Secundum formam suscepti hominis, & ad
dexteram Patris sedet vel stat, & orat, &
gratias agit, & Sacerdos est, & minister est,
& supplex est, & subditus est: secundum
autem formam Dei, in qua aequalis est Patri,
unigenitus est, & gignenti coæternus, &c. Et
Tract. 1. in Joannem cum. 13. Ascendit in
cœlum, & non est hic. Ibi est enim: Sedet
ad dexteram Patris: & hic est, non enim
recessit præsentia majestatis. Vide & Epist.
ad Dardanum 57. nunc. 187. n. 10.*

At quomodo Christus ascendit in cœlum,
ut impleret omnia? Vulgaris est Theologo-
rum expositio, ut omnia Prophetarum vati-
cinia compleret. At forte melius responde-
tur Christum adscendisse, ut donis suis, ac
effusione Spiritus sancti Ecclesiam cumularet,
apposito neutro *parva omnia*, pro communi.
Nam Apostolus eo loci hortatur ad unita-
tem spiritus, demonstrans omnia charismata
a Christo fuisse collata ad utilitatem & ædi-
ficationem Ecclesiæ; ac præmittit ea verba:
*Ascendens in altum captivam duxit captivita-
tem, dedit dona hominibus. Addit postea
verba, quæ a Lutheranis opponuntur. Tum
Spiritus charismata enumerans ait, Et ipse
dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam au-
tem prophetas, &c. Quid ergo manifestius,
quam Apostolum loqui de copiosa gratiarum
largitione, ac idem valere, ut impleret omnia,
ac, ut daret hominibus dona uberrima, si-
ve, ut eadem phrasi loquitur præcedenti cap.
iii. 19. ut fideles implerentur in omnem ple-
nitudinem Dei? Quamquam illud vellem a
Lutheranis doceri, quomodo per ascensionem
Christus implevit cœlestia. si per omnipræ-
sentiam jam erat ubique diffusus?*

Quid est autem in Christo plenitudinem divinitatis habitare *corporaliter*? Theophylactus ex Cyrilli sententia ait hoc vocabulo demonstrari adversus Nestorianos unionem hypostaticam, ita ut sensus sit, Divinitatem habitare in forma suscepta indivisibiliter, & citra mixturam, *perinde ac in corpore immoratur anima*. Consentit Augustinus citata Epistola ad Dardanum num. 39. & in Psalmum lxxvii. num. 23. docens Apostolum affirmare, quod in Christo inhabitavit Divinitas *solide atque veraciter*, non vero *prefigurantibus signis*, neque *umbraliter*, tamquam in Templo a Rege Salomone facto. Idem Apostolus, ut adnotatum est alibi, usurpat corpus ad significandam veritatem in antiquis figuris latentem, ad Colossens. ii. 17. Dum ergo scribit in Christo habitare divinitatem *corporaliter*, adstruit unionem duarum naturarum veram, & substantialem, nec quicquam ait de fictitia assumptæ humanitatis omnipræsentia. Permanet denique nobiscum Christus *præsentia majestatis*, ut inquit paulo supra Augustinus, Ecclesiæ continuo regimine, gratiarum subministratio, necnon sub Eucharistici panis velamine. Ludunt itaque operam Ubiquitarii, nec ullo muniantur sacrarum literarum testimonio.

Putant aliquod se invenire præsidium in humana ratione: primum quia omnipræsentia non videtur divinitatis essentialis proprietas, ut est æternitas atque independentia: priusquam enim crearetur mundus, erat Deus nulli tamen loco præsens. Potest ergo, inquit, communicari attributum istud humanitati. Deinde humanitas, ac divinitas Christi intime ac substantialiter uniuntur: & ideo ubicumque una est, & altera adesse debet: alioquin ab invicem distraherentur. Præterea nonne Christus Verbum Dei est? Itaque si Verbum divinum est ubique, ubique etiam est Christus.

Resp. ad primum, attributa divina esse eandem divinitatis substantiam connotantem effecta aliqua, vel objecta; atque ante mundi productionem fuisse divinam immensitatem *substantive*, non *connotative* acceptam quemadmodum tunc erat providentia, dominatus, & regimen universorum: vel dico non in hoc sitam esse immensitatem ut actu existat in omnibus, sed in eo, quod nulla res sit, ubi non existat, neque ulla esse possit, in qua producta non existeret; sicut

Berti Theol. Tom. V.

omnipotentia ac providentia non omnia, quæ potest, actu exequitur, ac disponit, sed ea tantum quæ vult, & producit. Ad alterum respondeo indissolubilem esse divinitatis & humanitatis unionem, neque unam distrahi ab alia, quoniam ubicumque est humanitas Christi, ibi est etiam divinitas: at non sequitur ex opposito, Ubicumque est divinitas, ibi est etiam humanitas, quia hæc in illa substantiali unionem suam non amittit proprietatem, permanetque circumscripta & finita; alioqui, ut Eutyches autumabat, una essent natura permixta, ac propriis affectionibus expoliata. Ita in plurimorum philosophorum sententia rationalis anima in corpore ubique diffusa substantialiter unita est oculo, & ubi est oculus, ibi est anima: at non e contra ubicumque est anima, ibi pariter est oculus: nam anima est etiam in manu, pede, ceterisque partibus corporis: quoniam in hac unionem non transit oculus in animæ rationalis naturam, neque propriam coarctatam, & angusto comprehensam loco deperdit. In eo, quod consequitur, non immerabor; nam ex quo Christus sit una cum divino Verbo persona, inferitur quod sit ubique ratione personæ & naturæ divinæ, non ratione humanitatis assumptæ; ut dictum est supra.

CAPUT II.

An Christus dici possit filius Dei adoptivus?

FELIX Episcopus Urgellis (urbs est sita in Pyrenæi montis jugo) consultus circa annum 783. a Toletano antistite Elipando quid de humanitate Christi sentiret, respondit hunc, quatenus homo est, appellandum Filium Dei non naturalem, sed adoptivum. Est autem adoptivus filius, qui ab aliquo adoptione, idest, assumptione gratuita in locum filii, hæreditatemque eligitur, cum alterius sit generatione, ac natura. Disputatur, num Felix, & Elipandus asserendo Christum Filium Dei adoptivum, negarent cum Nestorio hypostaticam unionem, & filium Virginis a Filio Dei, sive naturalem ab adoptivo distinguerent; an appellarent eandem personam filium naturalem ratione divinæ naturæ, ratione autem humanæ adoptivum. Hoc duntaxat dogmatizasse Felicem, & Elipandum

dum, ideoque discrepare a Nestoriana hæresi Felicianam propugnat Vasquesius in III. P. disp. 89. tradit Juenin dissert. vi. de Incarnat. q. 6. dubitat Tournely quæst. xii. art. 1. At revera sensu Nestoriano locutos Felicem, & Elipandum tenent Binius & Surius in notis ad Concil. Francofordiense, Petavius l. 1. de Incarnat. cap. 22. Natalis Alex. dissert. 5. sæculi 8. Claudius Frassen de Inc. Tract. 1. disp. 2. Boucat disp. 3. art. 2. sect. 6. & prope finem Biblioth. Joseph Imbonatus. Et revera non desunt e schola illustres Theologi, inter quos Durandus in III. dist. 4. & Scotus in 1. dist. 10. existimantes Christum ut hominem posse dici filium adoptione, quamquam Scotus vitandum docet talem loquendi modum, ob hæreticorum varietatem, & in usurpandis vocabulis calliditatem. Hos Scholasticos excusandos ab hæresi inquit Boucat dissert. III. art. 3. eo quod ignoraverint definitionem Concilii Francofordiensis in lucem editi a Surio circa annum 1567. Verum nec desunt viri docti, qui propugnant etiamnum circa fidem posse defendi, quod Christus, *quatenus homo est*, appellari queat filius adoptivus spectata humana natura, & gratia sanctificante: nec sibi constet laudatus Scriptor, qui præcedenti articulo tradiderat, Felicem & Elipandum adhæsisse Nestorianis. Nam si illi a Francofordiensi Synodo fuerunt proscripti, quod Nestorii sensum intenderent, nullum habet momentum ad opinionem Scoti vel profligandam, vel excusandam Felicianæ hæresis ignoratio. Quare primum de opinione Felicis, & Elipandi differendum est, deinde de Scholasticorum sententia: in qua nos ad eorum partes accedimus, qui cum Thomistis, ac nostratibus contendunt, nulla ratione Christum dici filium Dei adoptatum, nec addita illa cautione, *quatenus homo*, sive, *ratione naturæ humanæ*.

Atque ut priorem partem expediamus, tradunt fere omnes, Felicianam hæresim fuisse damnatam primo a Concilio Foro-Julienensi anno 791. Præsidente Paulino Episcopo Aquilejensi, deinde anno proximo 792. in Concilio Ratifponensi, ubi, auctore Eginhardo in Annalib. Felix errorem suum abjuravit, eodemque anno in Synodo Romana sub Hadriano, postea in Francofordiensi anno 794. atque iterum Romæ sub Felice III. anno 799. & hoc ipso anno Aquilgra-

ni, ubi quidam referunt Felicem Urgelitanum celebrem Hilarii locum depravasse. At licet Paulinus Aquilejensis acerrime hæresim Felicianam sit infectatus, ut liquet ex libro Sacrosyllabo, & Francofordiensi Concilio, Synodus tamen Foro-Julienensis neque ante annum 797. celebrata est, nec fortassis adversus Felicis errorem. Liquet enim hanc Synodum habitam anno xxiii. Caroli Magni, & xv. Pipini: Carolus autem regnare cœpit in Italia anno 774. erratumque a multis quod annos Caroli supputaverint ab anno 768. quo regnare cœpit in Galliis. At neque Itali aliquam hujus epochæ habuere rationem, neque annus xxiii. istinc subductus convenire potest cum anno Pipini xv. ut eruditus Pagijs demonstrat ad annum 791. Hæc tamen sat est innuisse.

PROPOSITIO I. Felix & Elipandus asseruerunt Christum esse filium adoptione in sensu Nestoriano.

Demonstratur primo auctoritate Scriptorum, qui, Felicem in duos filios Unigenitum Dominum nostrum divisisse, ac vetustam Nestorianam hæresim suscitasse affirmarunt. Inter quos Paulinus Aquilejensis, Alcuinus, & Agobardus, qui eundem Felicem profligarunt, id apertissime asserunt. Ac Paulinus quidem, *In duobus vocabulis (inquit in primo contra Felicem libro) proprii scilicet & adoptivi, verique & nuncupativi filii, unicum eundemque Dei filium dividere fronte impudentissima non formidat.* Alcuinus vero lib. 1. contra eundem Felicem: *Non sibi sufficiebat tantummodo, Christum, qui de Virgine natus est, negare proprium esse Filium Dei: sed nova, & inaudito sanctæ Dei Ecclesiæ nomine, nuncupativum Deum nominare illum non timet, dividens Christum in duos filios, unum vocans proprium, alterum adoptivum.* Agobardus, Timens, Felix, permutationem Eutychetis incurere, corruit in divisionem Nestorii. Idem tradunt Scriptores alii. Paschasius Ratbertus lib. v. in Mat. inquit: *Hæresis Felicianæ, quæ veterum cineres voluit removere, duas personas in Christo introducens.* Jonas Aurelian. lib. 1. de Cultu Imag. ait, Felicem anathemati mancipatum cum auctore sui erroris Nestorio. Joannes Mariana lib. vii. Hist. c. 8. scribit suscitata in Hispania, Felice & Elipando auctoribus, Nestorii placita Concilii Ephesini diligentia sopita. Sigebertus in Chro-

Chronico ad annum 793. *Felicianæ hæresis unam personam Dei & hominis dividens in duas personas, scilicet veri filii, & adoptivi.* Baronius denique ad annum 783. n. 6. *Error erat Elipandi perditissimi hominis non tolerandus, quem sacrosancta Ephesina Catholica Synodus in Nestorio condemnarat. Iste siquidem asserens Christum Dei filium, quod ad humanitatem spectat, dicendum esse adoptivum, & non proprium ac naturalem, in necessariam consequentiam deducebat, ut duas constitueret in Christo personas, atque assereret duos filios, sicque horrendum dictu! damnata olim in Oriente hæresis nunc opera miseri Elipandi revivisceret in Hispania.*

Demonstratur 2. ex Confessione Felicis, & Elipandi, quæ extat in consilio Francofordiensi Tom. ix. postremæ Collect. pag. 76. *Confitemur & credimus Deum Dei filium ante omnia tempora sine initio ex Patre genitum coeternum & consubstantialem, non adoptione, sed genere. Et infra: Confitemur & credimus eum factum ex muliere, factum sub lege, non genere esse filium Dei, sed adoptione, non natura, sed gratia. Qua in Confessione non tantum Feliciani autumant Christum esse filium gratia, & adoptione, spectata natura assumpta, & gratia sanctificante; verum etiam aperte negant filium factum ex muliere esse filium Dei genere & natura, eumque ipsum, qui ante omnia tempora ex patre genitus est, & est filius non adoptione, sed genere. Dispescunt itaque apertissime Christum in duos filios: negant apertissime filium Dei esse factum ex muliere: asserunt apertissime filium ex muliere factum non esse filium Dei genere atque natura. Qua majori impietate poterant denegare hypostaticam unionem, renovare hæresim Nestorianam, beatissimæque Virgini gloriam Deiparæ nefaria temeritate auferre?*

Tertio demonstratur ex ipso Concilio Francofordiensi. Ibidem enim in lib. Sacrosyllabo pag. 60. appellant PP. Felicianum errorem *hæresim veterinosam, illustrium virorum calcibus mirabiliter conculcatam, catholicæque falce olim funditus detruncatam.* Pag. 68. testantur Felicianos adstruere *adoptivum Dei filium de Virgine natum, atque aut in utero Virginis eum adoptatum, aut purum hominem sine Deo natum, ac per hoc postea, quasi indiguerit adoptione, a Patre in filium adoptatum.* Ibi, ac sequentibus paginis hanc hæresim re-

futant omnibus Scripturæ testimoniis, quibus adversus Nestorium Ephesini PP. certarunt, demonstrantes Mariam peperisse filium Dei, & hunc esse unicam, individuamque personam: quæ argumenta quorsus tanto studio collecta sunt, si Felix fatebatur Mariam peperisse Deum, & Christum unicam esse personam? Sunt autem hæc argumenta deprompta ex Lucæ i. 35. *Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur filius Dei:* ad Galatas iv. 4. *Cum ergo venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, &c.* Mat. xvi. 16. *Tu es Christus filius Dei vivi,* aliaque supra adversus Nestorianos producta. Præterea in Epistola Synodica pag. 88. testantur PP. Francofordienses, tam Nestorium copulationis nomine, quam Felicem nomine adoptionis negare Christum unam esse personam, & beatam Virginem Deum genuisse. Scribunt eodem loco: *Nonne olim hæresis vestra in Nestorio ab universali sancta Ecclesia refutata est, etiam & damnata? Quapropter forte illum anathematizare noluitis; dum alios, Bonosum scilicet, Arium, & Sabellium, Manicheumque, qui prava de Dei filio senserunt in Epistola vestra anathematizastis. Nunquid non ideo damnatus est, quia beatam Mariam semper Virginem, non Dei, sed hominis tantummodo credidit genitricem? Cum ergo PP. Francofordienses tam aperte Felicianam hæresim appellent veterinosam, & in Nestorio damnatam, ad eamque refutandam demonstrent Christum unam esse personam, ac Mariam virginem filium Dei genuisse; quo pacto, nisi forte, aut singulari ignorantia, aut nimia insectatione quorundam Scholasticorum sententiæ, quidam Theologi, inter quos Juenio, neque Concilium Francofordiense asserere hæresim Felicianam prædamnata esse in Nestorio, neque protulisse testimonia ad probandum Christum unam esse personam, contra tam expressa ejusdem Concilii testimonia, ex tripode ac definite pronuntiant?*

Probatur ultimo. Nullum est argumentum invictum magis ac firmum, quo demonstratur Nestorium denegasse hypostaticam unionem, quam illud, quo evincitur impium hæresiarcham affirmasse assumptum hominem a Verbo Deo, non in primo conceptionis momento, sed postquam natus erat e Virgine purus homo, atque ob eam rem baptizatum, quasi indiguerit adoptione. Atque

id asseruisse Nestorium scribit secundo adversus eundem libro, & undecimo Commentariorum in Joannem S. Cyrillus. Idem vero dogmatizasse Felicem Urgelitem & conjectare possumus ex citatis verbis Concilii Francofordiensis, atque ex lib. 2. Alcuini contra Felicem, & absque ulla ambiguitate deducitur ex Epistola Albini Diaconi ad Monachos Geticos. Albinus enim hac in Epistola testatur se præ manibus habere quemdam Felicis libellum, quem ait edito a se per id temporis opere confutari, in eoque contineri prænarratum Nestorii dogma. *Hac considerantes diligentius* (inquit Albinus) *& animo tenete firmiter, & constanter prædicare unum filium, & unum Deum, eundem proprium, & verum, & perfectum esse, quia omnis veritas in Christo est, & nullum figmentum, & tota plenitudo divinitatis, & nulla minoratio, nec defectio, nec unum, sicut in libello præfati Felicis lectum est, baptismo indignuisse, sed mox sine peccato, & sine labe peccati Spiritu sancto conceptum esse Deum verum, & hominem verum.* Tam aperto testimonio, quod me latet num ab aliquo Scholastico hæcenus fuerit expensum, legi autem poterit volumine primo Miscellaneorum Baluzii pag. 377. arbitror satis apparere hæresis Felicianæ cum Nestoriana concordiam.

Corruunt ex his Vasquesii, aliorumque diversa opinantium sophismata. Inquiunt Felicem, & Elipandum appellasse Christum filium Dei adoptivum secundum humanitatem, sive secundum quod homo est; ita enim scribit Hadrianus Papa ad Episcopos Hispaniæ, Francofordiense Concilium, Jonas Aurelianensis, imo & liquet ex Confessione, quam Elipandus misit ad Carolum Magnum. Videntur ergo non aliud dogmatizasse, quam nonnulli ex Schola Theologi. At respondemus, Felicianos additamento illo secundum humanitatem, non intellexisse expoliatam propria subsistentia naturam humanam, illamque assumptam in consortium divinitatis & in unitatem personæ; sed humanitatem propria hypostasi præditam, & divinitati unitam tantum moraliter: quod profecto nullus Scholasticorum unquam asseruit. Enimvero qui adstruit filium in tempore factum ex muliere non esse genere filium Dei, qui affirmat purum hominem ex Virgine natum, qui ait filium Virginis indignuisse adoptione, qui opinatur hunc adoptivum in filium per sanctificatio-

nem baptismatis, quæ omnia evomuerant perditissimi Feliciani, nonne apertissime cum Nestorio dividunt Unigenitum, propriamque hypostasim assumptæ tribuunt humanitati?

Opponunt, in ea Confessione, quam ad Carolum M. misit Elipandus, adstrui hypostaticam unionem, & personam in Christo unam; habetur quippe: *Homo interior, in una eademque Dei, & hominis persona deglomeratus, filius adoptivus humanitate, & non adoptivus divinitate mundum redemit.* At primo responderetur, liquido apparere ex altera Confessione, quæ extat in Synodo Francofordiensi superius producta, Felicianos commentos filium factum ex muliere non esse illum, qui ante omnia tempora genitus est a Patre, & est filius natura & genere, ideoque in Altera Confessione, quæ reperitur in libro a Beato Heterio contra Elipandum conscripto non aliam adstrui unitatem personæ, nisi moralem. Præterea non integra allata est hæc fidei professio, nam istiusmodi est: *Homo interior in una eademque hominis persona adglomeratus, atque carnis vestimento indutus, quia non per eum, qui natus est de Virgine, visibilia & invisibilia condidit, sed per illum qui non est adoptione, sed genere, neque gratia, sed natura: & per istum Dei simul & hominis filium, adoptivum humanitate, non adoptivum divinitate mundum redemit.* Ubi dum negatur eum, qui natus est de Virgine, illum esse qui condidit visibilia, & invisibilia, nonnisi moralis unitio statuitur inter filium adoptivum, & filium genere. Rursus nonne ob unitatem dignitatis etiam Nestorius vetuit dici duos filios, aut duas personas, apud Cyrillum lib. 1. contra ipsum Nestorium, imo nonne intorsit anathema in eos, qui non secundum conjunctionem unum dixerint Christum, qui est etiam Emmanuel secundum naturam? Vide anathematismum iii. Nestorii eadem phrasi ac Felicianæ professio, contextum. Præterea obijciunt: Admisit Felix communicationem idiomatum, confessus filium Dei hominem factum, & exinanita divinitate passum, & crucifixum. At in primis falsum est, Felicem ad sensum Catholicorum admisisse communicationem idiomatum, si negavit mundum redemptum per eum, qui visibilia, & invisibilia condidit, & hunc factum ex muliere, quod revera negasse constat ex dictis. Deinde admittere communicationem idiomatum ob conjunctionem affectus,

& unionem dignitatis, ob quam etiam Moses appellatus est Deus, eadem est Nestoriana perfidia; a qua purgari nequeunt Feliciani, si filiorum in uno Christo invexerunt pluralitatem. Accedit quod Felix Urgelitanus non fuit in sententia firmus; nam in Conventu Ratisponensi, nec non coram Hadriano errorem suum ejuraverat, quem postea majori pervicacia studuit propugnare.

Denique opponunt: Felix, & Elipandus certa propriæ sententiæ persuasione rogarunt Carolum Magnum, ut in Concilio ipsorum causa discuteretur, ac oppugnatores damnarentur sui, Beatus præsertim, & Heterius. Coacto Concilio Francofordiensi, non hæreseos Nestorianæ insimulati fuerunt, sed ea de causa tantum dammati, quod nova intruderent vocabula, atque Christum appellarent filium adoptione & gratia contra Apostolorum, & Catholicæ Ecclesiæ consuetudinem. Quare si apud Scriptores aliquos tamquam Nestoriani audierunt, non hoc de ipsis iudicium latum est, quod revera Nestorio adhererent, sed quod ex distinctione filii adoptivi, ac proprii videbatur Nestorii hæresis instaurari. Alioqui si Nestoriani revera fuissent, quomodo Concilium exoptassent? quomodo Beati, & Heterii postulassent condemnationem? quomodo ipsorum dogma appellatum fuisset novum figmentum, pluribusque dissertationibus refutatum, cum adversus illud satis fuisset objicere Ephesina decreta, & contorta in Nestorium anathemata? Verum hæc nullius sunt momenti: nullus enim hæreticorum extitit, qui aut simulatione, aut erroris sui patrocínio fabricatum a se dogma a pluribus probandum fore desperaverit. Nestorius ipse ad Cælestinum Pontificem dedit literas, Ephesumque ad synodum Œcumenicam perfreca fronte, & jam anathemate percussus accessit. Confimili confidentia Felix Urgelitenis Carolum Magnum convenit per Epistolas, adiitque Synodales cœtus; quamquam non præditus incredibili Nestorii audacia, sed eximia tamen aut tergiversatione, aut inconstantia. Falsum est autem, Felicianam hæresim ob solam novitatem fuisse proscriptam, cum constet appellatam esse veterinosam, antiquam, damnatam a Patribus Ephesinis, atque Nestorianam, iisdemque cum hac argumentationibus refutatam. Verum tamen est Felicem nova intrusisse vocabula: sed, ut

inquiunt PP. Francofordienses, eandem nomine *adoptionis* eudebat perfidiam, quam Nestorius vocabulo *copulationis*. Quare novo etiam argumentorum genere Felicianæ hæresis fuit refutata, uti a Cyrillo, aliisque Patribus Nestoriana, jam in Ebione, in Artemone, & in Photino præfocata. Atque Felicem non sola dogmatum consecutione, verum etiam subversione Mysterii Incarnationis Dominicæ Nestorianis conspirasse, argumento est, quod negaverit natum ex Virgine Filium Dei, & asseruerit filium Virginis indiguisse adoptione, & gratia baptismatis, quæ sunt Nestorianis placitis, ut sibi sunt ova ovorum, & apes apium, simillima.

PROPOSITIO II. Nequit Christus appellari filius Dei adoptivus, etiam secundum humanitatem.

Demonstratur 1. ex Scripturis: in quibus etiam secundum humanitatem Christus appellatur Filius Dei unicus dilectus, proprius, ac talis, qui ad angelorum omnium, hominumque distinctionem fruitur honore, ac proprietate Unigeniti. Ac Christum esse, atque appellari, quatenus homo est, filium Dei, nusquam mentione facta adoptionis & gratiæ, adeo apertum est, ut probatione non egeat. Parituræ enim Virgini inquit Archangelus, Luc. 1. 35. *Vocabitur filius Dei*: eundemque filium Dei vocavit Petrus Mat. xvi. 16. *Tu es Christus filius Dei vivi*; nec ipse abnuvit, dum summus Pontifex interrogavit Marc. xiv. 61. *Tu es Christus filius Dei benedicti*? Judæi quoque illum morti damnarunt Joan. xix. 7. *quia filium Dei se fecit*: atque filium quidem naturalem, non adoptivum, ut demonstravimus lib. vii. cap. 9. Esse autem filium Dei unicum legitur in Evangelio Joannis 1. 18. *Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*: & iii. 16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum Unigenitum daret*. Cum vero adoptivi filii complures sint, unigenitus filius est natura, non adoptione. Proprium pariter Dei filium appellat Christum Apostolus scribens ad Rom. viii. 32. *Proprio filio suo non perperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*: nomenque filii ad differentiam Angelorum ipsi Christo deberi testatur idem Apostolus ad ad Hebr. 1. 5. dicens, *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te*? In his quidem locis de Christo ut homine institui sermonem arbitror esse manifestum.

nifestissimum : nam secundum humanitatem in tempore natus est , regnumque Davidis obtinuit : secundum humanitatem a Patre Unigenitus in mortem traditus est : secundum humanitatem crucifixus & mortuus : secundum humanitatem Mediator novi testamenti , & Pontifex ex hominibus assumptus , qualem Paulus describit in sua ad Hebræos Epistola. Quare si Christus etiam secundum carnem , secundum quam est David filius , ut ratiocinatur in libro Sacrosyllabo Paulinus pag. 68. est filius Dei non adoptivus , sed verus , non alienus , sed proprius ; quomodo dici potest , Scripturis repugnantibus , secundum humanitatem filius adoptione , vel gratia ?

Idem demonstratur ex PP. inter quos connumerari principio possunt qui negant recte dici duos filios Dei , ut Dionysius Alexandrin. in Epist. Synodica adversus Paulum Samosatenum , Athanasius in lib. de Incarnat. contra Apollinarium , Nazianzenus in Epistola ad Cledonium , Cyrillus Alexandrinus Hom. Pascali VIII. alique superius citati contra Nestorium . Nam si filii dividi non possunt , non nisi unum proprium ac naturalem fateamur necesse est . Accedunt Patres , qui negant Christum posse aliquo modo appellari filium Dei adoptivum : inter quos S. Hilarius citatus ab Adversariis , lib. vi. de Trinit. n. 44. recitatis nonnullis testimoniis Apostoli , quibus Christus appellatus est Filius Dei : Filius suus est , inquit , filius ejus est : non adoptio ejus est , non creatura ejus est . Nomen naturam loquitur , veritatem proprietas enuntiat , fidem confessio testatur : non intelligo quid addi possit ad naturam filii . Proximo num. 45. Numquid etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio , in quo proprietatis est nomen ? Apostolus enim volens caritatem erga nos Dei ostendere , ut magnificentia Dei dilectionis ex comparationis genere nsceretur , non peperisse Deum proprio filio suo docuit : non utique pro adoptandis adoptato , neque pro creatis creatura , sed pro alienis suo , pro nuncupandis proprio . In his utique Hilarius stilum acuit contra Arianos asserentes Christum esse creaturam , sed eos refellendo etiam ab ipso Christo penitus adoptivi appellationem excludit . S. Hieronymus in cap. ultimum Matthæi p. 142. affirmat , Dominum nostrum unum esse filium Dei , & Filium hominis juxta utramque naturam divinitatis & carnis , ideoque nunc magnitudinis suæ , nunc humilitatis signa demonstrasse ; & quam-

quam homo esset , qui crucifixus est , qui sepultus est , qui clausus est tumulo : eundem tamen filium Dei ostenderunt sol fugiens , tenebræ ingruentes , terra commota , velum scissum , saxa dirupta , mortui suscitati . Ita Christum filium hominis eundem ac filium Dei , sive unum in utraque natura filium eloquenter demonstrat S. P. Augustinus Tract. 11. in Joannem n. 13. Multi homines , inquit , cum filios non habuerint , perfecta ætate adoptant sibi , & voluntate faciunt , quod natura non potuerunt . Hoc faciunt homines . Si autem aliquis habet filium unicum , gaudet ad illum magis , quia solus omnia possessurus est , & non habebit qui cum eo dividat hereditatem , ut pauperior remaneat . Non sic Deus ; unicum eundem ipsum , quem genuerat , & per quem cuncta creaverat , misit in hunc mundum , ut non esset unus , sed fratres haberet adoptatos . Non enim nos nati sumus de Deo , quomodo ille unigenitus , sed adoptati per gratiam ipsius . Ac Tract. VII. num. 4. Oportebat ergo ut ille baptizaret , quia est filius Dei unicus , non adoptatus . Adoptati filii ministri sunt unici : Unicus habet potestatem , adoptati ministerium . Et in Enchiridio cap. xxxv. n. 10. Cum enim esset unicus Dei filius , non gratia , sed natura , ut esset etiam plenus gratia , factus est & hominis filius : idemque ipse utrumque ex utroque unus Christus . Et infra : Unus Dei filius , idemque hominis filius ; unus hominis filius , idemque Dei filius : non duo filii Dei Deus & homo , sed unus Dei filius , Deus sine initio , homo a certo initio , Dominus noster Iesus Christus . Hoc testimonio usi sunt etiam PP. Francofordienses pag. 83. S. Fulgentius lib. III. ad Trasimundum cap. 3. Unus est igitur filius ex patris natura genitus , qui ideo unigenitus dicitur , ut ex proprietate paternæ naturæ unus , & genitus demonstratur . Quid autem filio prodest , ut nuncupetur unigeniti nomine , si privatur vocabuli veritate ? Frustra namque unigenitus dicitur , si in ejus generatione non naturalis de Deo generante veritas , sed creationis ex donante largitas prædicatur : & aliis enim , quotquot receperunt eum , dedit eis potestatem filios Dei fieri . Quod si etiam unigenitus filius factus dicitur ex gratia , non vere genitus ex natura , proculdubio nomen & veritatem unigeniti perdidit postquam fratres habere jam cepit , privatur enim hujus veritate nominis , si in unigenito non est de patre veritas naturalis.

Vide

Vide & proximum cap. 4. pag. edit. Lugd. 65. Ildephonsus Archiep. Toletanus in libro de Illibata Virginit. Genitricis Dei Mariæ cap. xi. demonstrat ob unitatem personæ Deum assumptum dici filium hominis, & hominem assumptum dici Filium Dei, & inquit: *Propter quam duarum naturarum proprietatem in unitate personæ connexam, Dei & hominis unius Christi hæc sola homo mater est Virgo. Ita in utraque natura unum generans filium, ut idem sit filius Dei, qui filius hominis, nec alter sit filius hominis, quam qui sit filius Dei. Ubi observandum est, quod propter unitatem personæ ita repugnat negare Mariam Virginem esse Dei genitricem, sicut repugnat negare filium ejusdem Virginis esse filium Dei. Quis autem hanc propositionem proferret, Maria Virgo non est mater Dei, si consideretur Christus ut Deus est, & secundum proprietatem divinitatis, quia revera naturam divinam ipsa non genuit?* Id quidem nullus assereret, propterea quod gigni non naturæ est, sed personæ. Verum hac de re audiemus iterum disputantem Albinum Diaconum. Ut ad Ildephonsum revertatur oratio, in libro contra eos, qui disputant de perpetua Virginitate S. Mariæ Tom. xii. Bibl. PP. p. 566 Ergo non illum, inquit, ut ceteros adoptio filios Dei fecit filium, sed divinitatis natura illum in proprium Dei filium exaltavit, donavit & illi nomen, quod est super omne nomen: ut esset totus Dei filius, homo & Verbum, quia nunquam non fuit Dei filius, qui sempiternus permanet unicus genitoris unigenitus. Nunquam igitur ipse purus homo conceptus, nec natus, sicut ceteri nascuntur infantes, ut ei ex adoptionis gratia, aut ex memento virtutum prærogativa filii præstaretur: sed Dei Verbum, quia caro factum est, assumpsit hominem in se sine persona hominis, ut totus esset Christus proprius Dei filius, non dono gratiæ renascendo, ut ceteri, sed salva proprietate utriusque nature. Valde illustris locus est, & quia Feix & Elipandus aliquando auctoritate Ildephonsi abusi sunt, & quia adoptionis naturam paullo infra explicandam egregie collustrat, & quia totum Christum, idest, etiam ut hominem, esse proprium ac naturalem filium Dei aperte declarat.

Ex his liquet juxta Patrum doctrinam Christum ut hominem esse filium Dei proprium, filium naturalem, filium unigenitum: in ipso locum non habere nuncupationem

adoptionis; nec adoptatum, nec alienum a Patre traditum, sed suum, propriumque pro adoptandis & nuncupandis. Liquet adoptionem fieri ab iis tantum patribus, qui filium, quem adoptant, non genuerunt; & voluntate duntaxat peragi, non autem natura, atque generatione: quamobrem maximum est discrimen inter nos & Christum, quoniam hic est filius natura, nos gratia: ille unicus, nos multi: ille Sacramentorum habet potestatem, nos ministerium. Liquet tandem, filium unigenitum non esse filium ex gratia: filium, qui nunquam fuit purus homo, non esse filium renascentia: filium, qui est una persona cum Verbo, totam habere proprii filii prærogativam. Atqui Christus est, in quantum homo, una cum Deo Verbo persona, nec unquam extitit absque hujus personæ unitate, ac præterea est filius unicus, filius alterius, quam ceteri sint, conditionis, filius proprius, ac Patris, qui eundem, quem genuerat, pro nobis tradidit. Quomodo ergo habere potest nuncupationem adoptionis, & per gratiam filii prærogativæ potiri?

Confirmantur hæc omnia explicatione adoptionis, simulque propositio comprobatur ratione. Adoptio itaque definiri solet *legitimus actus naturam imitans, quo liberos nobis querimus*. A Græcis dicitur *υιοθεσια*, idest, alieni in filii locum assumptio: fitque, ut ait Agell. lib. v. cap. 19. *cum in alienam familiam, inque liberorum locum extranei sumuntur*. Exemplum ex profana historia petitum sit Augusti: de quo Suetonius cap. 65. *Tertium nepotem Agrippam, simulque privignum Tiberium adoptavit in foro lege Curiata*. Inquit autem *lege Curiata*, quia adoptatio fit principis auctoritate, dum adoptamus eos, qui sui juris sunt, quæ species adoptionis dicitur adrogatio; vel imperio Magistratus, dum adoptamus eos, qui sunt in parentis potestate. Ex quo sequitur, requiri ad adoptionem, ut is qui adoptat, liberos procreare non possit, ut ait Tullius insectans adoptionem Clodii in Orat. pro Domo sua: & adoptivos liberos esse, quibus naturales opponuntur, ut habetur l. ult. D. de bonor. donat. Alterum exemplum depromptum ex sacris litteris est Moysis, quem genitum a viro de domo Levi filia Pharaonis Exodi ii. 10. *adoptavit in locum filii*: de quo in libro Sacrosyllabo pag. 70. *Adoptivus dicitur, cui nihil a patre adoptante debetur, sed gratiis*

is indulgendo conceditur. Abusive namque, & non essentialiter adoptivus est filius dicitur, sicut Moyses in filium adoptatus est a filia Pharaonis, alienus ab ea, & generatione, & sanguinis affinitate. Hoc ideo posuimus, ut patenter daretur intelligi, eum dici adoptatum, qui nondum prius fuerat proprius filius adoptantis. Affertur ibidem exemplum alterum omnium nostrum, qui cum essemus parvuli, inquit Apostolus ad Gal. iv. 3. sub elementis mundi eramus servientes: at per Christi redemptionem factum est, ut adoptionem filiorum reciperemus: ex quo loco inferitur adoptivum alienum esse ab eo, a quo dicitur adoptatus, & gratis adoptionem tribui quoniam non ex debito, sed ex indulgentia tantummodo praestatur. Postremum exemplum sit eorum, qui Clericali tonsura initiantur, & recisis crinibus e laicorum coetu in sortem & hereditatem Domini adoptantur, pronuntiantque cum Episcopo verba Psalmographi, xv. 5. Dominus pars hereditatis meae, &c. quod Paullus Diaconus lib. vi. 53. haud male observat esse imaginem quamdam adoptionis, quoniam veteres adoptabant praecedendo adoptandis capillorum extrema.

Atque ex his primo inferitur nomen filii adoptivi nunquam naturae convenire, sed esse vocabulum personae, id est, geniti, subsistentis, atque vel liberi sui iuris, vel sub patria potestate constituti: adoptionem vero esse quamdam imitationem generationis naturalis, eaque in filium adsumi, quem adoptans non genuit. Consequenter inferitur, filium adoptatum esse naturae filium alienum, non proprium, & fuisse aliquando ante adoptionem, cum non fuerit sub potestate adoptantis, ita, ut adoptatus de non filio filius fiat, & de non haerede haeres. Item sequitur, adoptionem non generatione fieri, sed voluntate; non natura, sed gratia; non iure nativitatis, sed beneficii largitione: ad solam autem naturam a subsistentia praecisam non nisi impropria vocabulorum usurpatione, & confusione perceptionum vocabulum filii adoptivi a nonnullis Scholasticis detorqueri.

Hinc depromitur validissima ratio, cur Christus etiam in quantum homo, Filius Dei adoptivus nequeat appellari. Primo enim uti naturalis filietas non convenit naturae, sed hypostasi atque personae, non enim natura, sed suppositum concipitur, gignitur, nascitur; ita personae, non autem naturae convenire

debet adoptio, quae est quaedam imitatio naturalis filietatis. At humanitas Christi non habet hypostasim diversam a Deo verbo, sive a filio Dei naturali. Non ergo competere potest humanitati Christi adoptio, & filietas, quae non sit propria, vera, ac naturalis. Hac vero argumentatione utitur Sanctus Thomas iii. p. q. 23. art. 4. Consimiles sunt argumentationes libri Sacrosyllabi: ac prima pag. 68. quoniam Verbum inenarrabiliter de beata Virgine assumpsit carnem, neque haec praexistit creata hypostasi ante inenarrabilem hanc adsumptionem, ideoque humanitas non est adoptata in filium in utero Virginis, in quo a primo conceptionis momento Christus homo fuit eadem persona cum filio Dei naturali; alioqui deberemus cum Nestorianis personas, filiosque dispefcere: idque multo magis, si dicamus adoptatum Christum hominem, posteaquam prodit ex utero Virginali. Aut in utero Virginis, inquit citatus liber, eum suspicantur adoptatum, quod dici nefas est, quia de beata Virgine inenarrabiliter sumpsit, non adoptavit carnem: aut certe eum purum hominem sine Deo natum: quod cogitare impium est, necesse est fateantur, ac per hoc postea, quasi indiguerit adoptione a Patre in filium sit adoptatus. Altera argumentatio est, quod nunquam Christus fuit filius alienus: Adoptatus autem dici non potest nisi is, qui alienus est ab eo, a quo dicitur adoptatus; legitur in eodem libro pag. 69. Quod profecto tenet etiam de Christo, ut homine, quoniam Christus ut homo non est filius alienus, sed filius unigenitus ac proprius Dei Patris. Tertia est huiusmodi: Adoptio non ex natura & generatione ducit originem, sed ex dilectionis affectu: Omnis enim adoptio (legitur ibidem pag. 71.) ex affectione ducit vocabuli sui originem, quamquam etymologiae suae non videatur trahere similitudinis sonum. Habet namque ex utraque parte Utinam vocabulum eleganter insitum, ut si dicas: Utinam sis mihi in filium adoptivum; & e contra: Utinam merear a te in filium adoptari. Eapropter diximus supra a JCC. adoptionem eorum, qui sui iuris sunt, appellari adrogationem, quoniam & adoptans rogat eum, quem adoptaturus est, an velit iustum sibi filium esse; & is, qui adoptatur, rogat adoptantem ut id fieri patiat. Vide Iustinian. l. 2. D. de Adoptionib. At Christus

ut homo non affectu dilectionis in filium Dei assumptus est, sed vi hypostaticæ unionis, & generationis æternæ: ideoque nullo pacto appellari debet filius nuncupativus & adoptivus.

Communibus his argumentationibus tria alia addi possunt, quarum prima est: Sunt quidem in Christo naturæ duæ impermixtæ ac distinctæ: divina, quam ab æterno habet a Patre, & humana, quam in tempore sumpsit ex Virgine, & recte appellatur Deus & homo, filius Dei & filius Virginis; quemadmodum est in homine rationalis anima, & corpus, quorum illa creatur a Deo, hoc in maternis visceribus gignitur & procreatur, ac dicitur homo mortalis carne, & spiritu immortalis. At cum utraque natura, caro videlicet & anima, conglomerata sit substantiali unitione; quis assereret filium ut rationalem non esse filium naturalem hominis, quoniam homo rationalem animam procreare non potest, & non potius totum hominem & corpoream & rationalem esse unum filium hominis naturalem ac proprium, quoniam corpori ab homine procreato substantialiter unita est spiritualis anima, huiusque unionis vi gignitur unus filius homo rationalis, homo corporeus? Ita Christus, inquit citata Epistola Albinus, licet sit carne mortalis, & divinitate immortalis, tamen est unus Jesus Christus, & unus Dei filius, sicut dixi hominem unum esse filium, licet carne sit mortalis, & anima immortalis: & nullatenus filius uni patri potest esse utrumque & proprius & adoptivus. Sit argumentatio altera: Beata Virgo non procreavit divinitatem, & tamen Christus ut Deus est filius Virginis, neque dividi potest in duos filios, ita ut in quantum homo sit filius Virginis, in quantum Deus sit filius Patris: sed quoniam Deus & homo est una persona Verbi, totus Christus Deus & homo est filius Patris, totus Christus Deus & homo est filius Virginis, adeo ut sit blasphemum, nefandumque asserere, Virgo non est Deipara, Virgo non peperit Deum Verbum. Pari ergo jure ob personæ unitatem asserendum est, Totus Christus Deus & homo est filius Patris proprius, & naturalis; non autem, Christus Deus est filius Patris naturalis & proprius, & Christus homo est filius Dei nuncupativus, & adoptivus. Et si beata Virgo proprium potuit generare sibi filium, qui fuit ex æterno Dei filius: quomodo non potuit Deus Pater habere homi-

Berti Theol. Tom. V.

nem filium proprium, qui est in tempore natus ex Virgine? Unus omnino est in utraque natura ad utrumque parentem Christus, & filius Dei proprius: inquit citata Epist. ad Monachos Getas Albinus. Postremo: Christo ut homini genua flectimus: datum est enim illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, inquit ad Philipp. ii. 9. Apostolus, Adoptivo autem Deo non flectit genu creatura, sed vero, ait in hunc locum Auctor Glossæ Ordinariæ, ideoque Christus etiam in quantum homo, ut hætenus Scripturis, Patrum testimoniis, ac Theologicis argumentis demonstratum est, dici nequit Filius Dei adoptione.

DILUUNTUR OBJECTA.

In contrarium obijciuntur primo loco verba Apostoli scribentis ad Rom. viii. 29. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* At Christus primogenitus est gratia, & adoptione, non autem natura, secundum quam est unigenitus, nec fratres aliquos habet: Igitur filius est etiam nuncupativus, & per gratiam adscitus. Scripserat supra idem Apostolus cap. i. 4. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute.* Quid manifestius, ut percipiamus Christum esse filium Dei prædestinatione, & gratia; ut libro de Prædest. SS. cap. xv. luculenter sanctus P. Augustinus affirmat?

Resp. appellari etiam Dominum Jesum filium Dei naturalem, unigenitum, ac proprium, præsertim a D. Paulo: dici autem primogenitum, & quoniam prius, idest, ante sæcula genitus est, & quia per ipsum acquirimus hæreditatem, ut diximus Volum. xi. pag. 43. & hoc ipso pag. 177. Ibidem declaravimus, quo pacto dicatur prædestinatus, nimirum declaratus, & manifestatus virtute miraculorum, & per gloriam resurrectionis, juxta interpretationem Græcorum, & prædestinatus etiam ad filiationem Dei, non adoptivam, sed naturalem, in quantum nullis præcedentibus meritis prædefinitum fuit, ut Christus Dominus, cum primum in virginali utero procreatus est, & priusquam aliquid patraret boni, per summam hypostaticæ unionis gratiam esset idem naturalis & unigenitus Dei filius, qui ab æterno in sinu Patris consistit. Atque hæc est interpretatio

Rr

Ad-

Augustini tradita in libro de Præd. Sancto-
rum, proximoque capite dilucidanda.

Præterea opponunt auctoritatem Sancto-
rum. Irenæus enim lib. iii. adv. hæreses cap.
21. sive ex dist. Massuet 19. inquit: *Propter*
hoc enim Verbum Dei homo: & qui filius
Dei est, filius hominis factus est, commixtus
Verbo Dei, ut adoptionem percipiens fiat fi-
lius Dei. Hilarius lib. ii. de Trinit. ita de
Christo loquitur: *Potestatis dignitas non*
amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.
Cyrillus in Dialog. iii. contra Arianos ait:
Tanquam unus ex nobis in filium adscriptus
est Dei, adoptatus nobiscum, & propter nos
ille verus, & germanus. Athanasius in dis-
put. contra Arium n. 28. *Filius quidem ve-*
rus Dei unus est Verbum, & Deus. Est au-
tem & tanquam alius filius adoptatus per
templum corporis ipsius Domini nostri Jesu
Christi. Marius Victorinus lib. 1. adversus
Candidum Arianum: *Nos adoptione filii,*
ille natura etiam, & quadam adoptione fi-
lius, & Christus, sed secundum carnem. Eu-
genius denique, Ildefonsus, & Julianus To-
letanæ Sedis Antistites in Missa de Cœna
Domini ita dixerunt: *Qui per adoptivi ho-*
minis passionem, dum suo non indulsit corpori,
&c. Item in Missa de Ascensione: *Hodie*
Salvator noster per adoptionem carnis sedem
repetivit Deitatis. Evincitur itaque Patrum
testimoniis, Christum spectata carnis natura
filium adscititum, & adoptivum esse appel-
landum.

Resp. 1. Patres locutos de adoptione sensu
amplissimo accepta, prout idem est, ac na-
turæ assumptio, non vero de adoptione pro-
pria quæ est alienæ personæ ad jura proprii
filii libera, & gratiosa translatio: ideoque
hanc, aut consimilem loquendi methodum
usurpasse, *carnis humilitas adoptatur, tan-*
quam filius adoptatus, quadam adoptione fi-
lius, &c. Deinde nonnulla in particulari re-
ponimus. Et quantum ad Irenæum; evidens
est ex iis quæ proxime præcedunt, & quæ
subinde pertexit, quod ait, *aut adoptionem*
percipiens fiat filius Dei, non ad Christum
referendum esse, sed ad homines, quos re-
demit: & falli Erasmus, qui in Præfatio-
ne ad hunc iii. librum inquit, ab Irenæo
Christum dici juxta humanam naturam ado-
ptatum. Enimvero revincuntur eo loci qui
Christum putant purum hominem e. Josephi
satu pro genitum; quos paullo ante citata

verba ait *non percipere munus adoptionis.* At-
que recitatis iis, quæ obijciuntur, statim
sequitur: *Non enim poteramus aliter incorru-*
ptelam, & immortalitatem percipere, nisi adunati
fuissemus incorruptelæ & immortalitati. Nec
obscurè Irenæi sensum demonstrat præsentis
temporis verbum, ut fiat; nam si de Chri-
sto esset accipiendum, adhibuisset præteri-
tum. Præterea in eodem capite hac aperta
Sancti Martyris sententia hæresis Felicianæ
confoditur: *Ipse, Christus, proprie præter*
omnes qui fuerunt tunc homines, Deus, &
Dominus, & rex æternus, & Unigenitus.

Sanctum Hilarium usurpasse verbum ado-
ptatur, prout significat adscisci, & assumi,
constat ex quo id enuntiet de carnis humili-
tate, non de Redemptoris persona; & ex
quo tam aperte, ac luculenter lib. vi. omnem
a Christo adoptionem repellat. Est tamen de
hoc loco diversa Eruditorum sententia, affir-
mantibus aliis cum Vasquesio in 3. p. disp.
89. cap. 15., & præstantis ingenii viro Ger-
monio p. 2. de vet. hæret. Eccles. Cod. cor-
ruptoribus, legendum, non *adoptatur*, sed
adoratur: contendentibus aliis retinendum
esse verbum *adoptatur*, cum eximiis Scri-
ptoribus. Petavio lib. vii. de Incarnat. cap. 4.
Custantio in Vind. vet. codd. & Vallarso
in Præf. ad Hilarium. Ac prior sententia
nititur testimonio Hincmari, & Alcuini:
quorum unus in Præf. ad lib. de Prædest.
& in Tract. de non Trina Deitate scribit,
Felicem Orgelitanum tempore Caroli Ma-
gni Imperat. omnes Hilarii Codices quotquot
arripere potuit adulterasse, & ubi scriptum
erat, *Carnis humilitas adoratur*, supposituisse
carnis humilitas adoptatur. Alter vero lib.
vi. adversus Felicem inquit, hunc verba Hi-
larii consuetæ versutia immutasse. Afferuntur
etiam pro hac sententia vetusti Codices Cor-
bejensis, & Veronensis, qui exhibent postre-
mas syllabas verbi *adoptatur*, idest, *ptatur*
loco cultellis abrafo, aliena manu conscrip-
tas, diversoque atramento, ut satis appa-
reat fuisse olim scriptum *adoratur*. Accedit,
quod nullus Codex, quem legerint aut Era-
mus, aut Badius, aut Cribellus præfere-
bat *adoptatur*, cum neuter edendo Hilarium
ex scriptis exemplaribus accurate collectis
hujusce lectionis meminerit. Tandem legen-
dum esse *adoratur*, etiam verborum sensus vi-
detur evincere, cum eo loci agat Hilarius
de exhibita a Magis adoratione, atque illa
anti-

antithesi, *Dum carnis humilitas adoratur, proferatur causa, cur inter vagitus, sordidosque pannos potestatis dignitas non amittitur.*

Non destituitur tamen opposita sententia rationum praesidio. Nam Agobardus, qui ante Hincmarum de haeresi Feliciana accurate pertractavit, attentata a Felice depravationis non meminit, quam tamen Hincmarus ut rem notissimam venditat: Alcuinus vero de versuta potius interpretatione, quam de corrupto Hilarii loco videtur accipiendus. Deinde inter vetustos codices commendatur ab omnibus Vaticanus scriptus, ut inquit vir Cl. Mabillonius lib. v. de Re diplom. sub finem quarti saeculi, aut quinto ineunte; ubi abrasis literis *p, t* aliena manu superinducta est lit. *r* quod aperte demonstrat antiquitus fuisse scriptum *adoptatur*. Atque id validum argumentum esse haud diffitetur ipse Germonius cap. 9. pag. 446. Quare arbitror ante tempora Felicis Orgelitani Hilarianos Codices variasse: Hincmarum vero illos a Felice existimasse corruptos, quod ipse diversae lectionis Codicem haberet praemanibus, & revera Felix Aquisgrani exhibuisset praferentem verbum *adoptatur*. Quae si vera sunt, haud facile erit Germonium inter & Custantium controversiam componere, genuinamque expiscari Hilariani textus lectionem. Accedendum tamen arbitror ad partes Custantii, cum ob Vaticani Codicis auctoritatem, tum ob orationis elegantiam, sensumque verborum: nam & oratio minus apta videtur, si vox *adorandi* paullo ante posita repetatur, & in hoc ab Hilario instituitur antithesis, quod gloria, potestas, aliaque ornamenta divinitatis consistunt cum partu Virginis, vagitu infantis, pannorumque squallore, nec amittitur in assumptione carnis dignitas potestatis. Ceterum, quantum ad praesens attinet, siue *adoptatur*, siue *adoratur* legendum sit, nullum hinc habet Feliciana haeresis fulcimentum.

Quid autem de Cyrillo? Is cit. dialogo III. Tom. v. pag. 486. adoptionem accipit pro carnis assumptione; nam demonstrat tunc vere datum esse Filio nomen, quod est super omne nomen, cum formam nostram adsumpsit, non autem post mortem tantummodo; ideoque licet servilem formam induerit, fuisse tamen a priori suae conceptionis momento *Filium Dei verum, ac germanum*. Imo pau-

cis interjectis ait Christum dejectum iri, si ex munere habeat filii Dei appellationem. Ac in eodem dialogo pag. 489. ita ad rem nostram proloquitur: *Si quis autem interroget, utrum substantialem & naturalem filio tribuas filiationem, aut in sola Patris voluntate positam, sicut nimirum in nobis etiam conceditur, quid responderes Hermia? B. Substantialem quidem ego dixerim, sed non videbor adversariis vera loqui. A. Ita plane: sed adjuvabit delirare nos, & recta ratione destitui. Quis enim, quae, istiusmodi sententiis ad stipulari nolens eorum cachinnos effugiet, qui rabie sic affecti sunt, & eo intemperiarum venerunt, ut cogitandum putent adscititium esse filium, & in aliorum ordine positum?*

Citatam contra Arium disputationem non esse Athanasii observarunt docti viri ex stilo, ex argumentis plerumque invalidis ne umbram quidem referentibus Athanasianae *εὐεργίας*, & ex vetustis, in quibus non comparet, operibus ipsiusmet Athanasii. Vid. edit. PP. Ben. Tom. II. pag. 205. Scopus tamen hujus scriptoris est, duas in Christo propugnare naturas, & humanam a divina distinctam: quam perinde aequiparat templo, filioque adoptato: ac num. 21. pag. 215. docet Christum nequaquam in duos filios dividendum esse, quum unus sit invisibilis filius Dei, qui idem & visus est; incorporeus, qui & corpus assumpsit; immortalis, qui & carne mortem expertus est; intactus idem ac tactus: & paullo ante num. 20. animadverterat non esse propter humanam naturam unum Dei filium seorsim nominandum, quemadmodum in Imperatore non imperat seorsim homo, & seorsim purpura. Verus autem Athanasius initio libri de Incarnat. Verbi pag. 1. ejusdem Volum. ait: *Qui igitur natus est ex Virgine Maria, Filius Dei natura, & Deus verus, non gratia, neque participatione, &c.* Eodem pacto Marius Victorinus duplicem in Christo naturam propugnat, & adoptionem quamdam, carnis scilicet assumptionem adstruit, non adscititiam atque nuncupativam filietatem, quoniam & ipse adversus Arianos decertat. Ad Missam Tolentanæ Ecclesiae respondent PP. Francofordienses in Epist. Synodica pag. 79. cit. Tom. IX. Ven. Collect. Concil. Gregorium Pontificem Romanæ Sedis clarissimum toto orbe Doctorem in suis Orationibus semper Christum filium Dei unigenitum nominare, atque op-

ponunt collectam feriæ secundæ, & quartæ post Palmas, solemnisque diei Ascensionis dominicæ: quamquam in Missa olim a Tolitanis decantata non *adoptio* in filium, sed *adoptio* tantum humanitatis & carnis, idest, humanæ naturæ assumptio exprimi videatur.

Præterea argumentantur a ratione. I. Est in Christo non tantum humana natura, quæ esse potest filiationis adoptivæ substratum, verum etiam *habitualis* gratia, quæ tribuit spiritum sanctificationis, arrham hæreditatis, & adoptionem filiorum, neque tali efficientia carere debet, cum juxta proloquium Scholasticum effectus *formalis* necessario formam suam consequatur. Deinde cum Christus ratione humanitatis dicatur recte crucifixus ac mortuus, & juxta quorundam sententiam servus quoque, Deique famulus, cum eodem pacto dici nequit filius nuncupativus atque adscititius? Contra si in quantum homo est, non satis apposite appellatur Deus, ne duarum naturarum intelligatur permixtio: quo jure dicetur secundum rationem illam, qua est homo, filius Dei naturalis, maxime cum idem prorsus sit Deus, ac Filius Dei? Rursus qui non est filius per generationem, non est filius natura. Christus vero secundum humanitatem non est genitus a Patre, ideoque nec natura ejus filius. Præterea nonne in quantum homo Christus est Patri extraneus? In eo itaque salvari potest tradita definitio adoptionis. Tandem sunt in Christo duæ filiationes, æterna una, altera temporalis: ac debet utrique diversus terminus respondere. At per filiationem æternam Christus est filius Dei naturalis; igitur per filiationem adventitiam ac temporalem est Dei filius assumptus, & adventitius.

Resp. ad primum non naturam, sed personam esse adoptionis subjectum: gratiæ autem *habitualis* præcipuum effectum esse animi decorem, divinæque participationem naturæ, & adoptionem filiorum per hanc gratiam iis tribui, qui Deo extranei sunt, nec habent ad hæreditatem jus proprium ac personale, quemadmodum habet Christus, cui proinde non impertitur gratia secundarium effectum adoptionis propter personæ dignitatem, ac naturalem filiationem. Atque pervulgatæ huic responsioni addo Spiritum sanctum, per quem gratia, & caritas in cordibus nostris diffunditur, esse Spiritum proprium filii ad

Rom. viii. 9. & i. Joan. iv. 13. ideoque gratiam in nobis efficere adoptionem filiorum, & adventitium jus ad regnum, quoniam sanctificamur per spiritum Christi, at in ipso Christo jus non adscititium, propterea quod sanctificatus est proprio Spiritu: quam responsionem confirmo auctoritate Cyrilli scribentis Dialogo iii. de Trinit. Tom. v. pag. 492. *Qui ergo nos mortales filiationis gloria ornat, Spiritus nimirum, cum sit Filius, in aliis quidem adoptionem præstabit, nihil autem prorsus agat in eo, cujus est non adscititius neque extrinsecus inductus, sed substantialiter ejus est, & per ipsum Patris voluntate effunditur in eos, qui illo digni reperti fuerint.* Quod sequitur expeditionem habet facillimam, quandoquidem hæc vocabula, *Deus, homo, servus, passus, crucifixus*, spectant per se ac directe naturam, & ratione naturæ conveniunt personæ: adoptio autem, & *filietas* personarum sunt nomina, & juxta ea quæ diximus de communicatione idiomatum, vocabula, quæ significant hypostasim, nequeunt naturæ competere: quamquam si naturæ humanæ conveniret filiatio ratione personæ, non esset nisi *filietas* naturalis, quia persona Christi naturalis filius est, non adscititius. Proximum hac ratione diluitur. Quamvis Mastrinus in iii. disput. 2. q. 5. art. 1. distinguat filium proprium a naturali, tradatque Christum ut hominem esse filium proprium ob unitatem personæ, non esse naturalem ob peractam in tempore generationem, atque juxta hanc sententiam a Belluto, aliisque probatam salvetur, Christum ut hominem esse filium Dei proprium, licet non sit naturalis: asserimus tamen ad filiationem naturalem sufficere hypostaticam unionem, sicuti hæc sufficit ut beata Virgo sit vera, propria, ac naturalis Dei mater, prout paullo supra explicavimus: quare negamus Christum non esse filium Dei naturalem, etiamsi ut homo non procedat per generationem a Patre. Dicendum tamen arbitramur cum nostro Basilio Legionensi Tom. i. variarum disput. relect. 4. quem plurimum commendat Gabriel a S. Vinc. disp. xxiii. dub. 4. hanc filiationem naturalem repetendam esse ab æterna divini Verbi generatione, quia ideo Christus *homo* est filius Dei naturalis, quia per unionem hypostaticam subsistit hypostasi Verbi, quod vi generationis æternæ est naturalis Dei filius.

lius : non ut putant Vasquesius disput. 89. c. 14. & Suarez disput. 49. sect. 1. quia per unionem hypostaticam Christus ut homo habet jus ad hæreditatem filiorum. Præcisa enim æterna generatione non esset in Christo naturalis filiatio, quemadmodum hæc non esset si Spiritus sanctus, non Verbum carnem assumpsisset humanam, quamvis non deesset in hac hypotesi jus ad gloriam, & hypostatica unio. At quod proximo loco sequitur, nullius est momenti; nec enim naturæ competit filiatio, ut dictum est sæpe numero, nec natura, quæ substantialiter est unita, appellari potest extranea. Ad ultimum reponimus, non unam esse Doctorum Scholæ de duplici Christi filietate sententiam. Thomistæ enim cum Angelico Præceptore q. 35. art. 5. filiationem unicam adstruunt, eamque æternam ob unitatem suppositi: at Scotistæ cum subtili Doctore in 111. dist. 8. filiationes propugnant duas, ob æternam, ac temporalem generationem: affirmatque Franciscus Macedo Scoti argumentationes talis generis esse, ut iis Cajetanus non potuerit satisfacere. Videtis Macedi Collat. 111. diff. 3. sect. 2. Attamen non videtur nobis diffidium istud tanti, ut inquirunt, momenti; nam si generationes ad suum referantur principium, æterna scilicet ad patrem, ac temporalis ad matrem, duæ sunt proculdubio; si ad terminum, idest ad personam genitam, nonnisi una potest adstrui: & quoniam dum filiationem dicimus, percipimus relationem ad personam genitam, magis arridet nobis opinio unam in Christo filietatem asserentium; quamquam si duas placeat adstruere, minime consequetur duos esse filios, sed unum naturalem ac proprium duas habentem veluti *habitudines*, unam ad patrem, ad matrem alteram; quoniam, ut diximus, duæ istæ filietates discriminabuntur ex parte generantium, non respectu termini, siue personæ genitæ. Atque hæcenus de hæresi Felicianæ.

CAPUT III.

Quo sensu dicatur ab Apostolo Christus Jesus prædestinatus Dei Filius.

HÆRET quorundam menti levis hæc difficultas, quare Christus dici nequeat filius Dei adoptivus, si ad hanc filiationem evectus est gratia, ac prædestinatione divi-

na; & qua ratione prædestinatus dici possit, si persona, quæ prædestinationis subiectum est, extitit ab æterno, atque natura, non gratia ei convenit divina filiatio. Qua in re fuit opinio Durandi in 111. dist. vii. q. 3. non posse Christum servato verborum rigore dici *prædestinatum* filium Dei, propterea quod nequeant alicui prædestinatione competere, quæ ipsum natura, vel tempore minime consequuntur, posse tamen dici *prædestinatum* improprie, quatenus *hypostatica* unio est maxima gratiarum omnium. Verba autem Apostoli scribentis ad Rom. 1. 4. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute*, Durandus cum Græcis PP. ita exponit, ut idem sit *prædestinatus*, ac *manifestatus* & *declaratus*: quam interpretationem & nos tradidimus hoc eodem Volumine pag. 177. & pag. 251. non ita tamen, ut Christi prædestinationem luculentissime ab Augustino commendatam rejecerimus. Non enim Græcorum Latinorumque Patrum sententiæ pugnant invicem; quoniam contradictionem non implicat, id fuisse in tempore miraculorum gloria comprobatum, quod fuerat ab æterno præcognitum ac definitum.

Ita primum dico, posse recte testimonium Apostoli hoc pacto exponi, ut idem valeat *prædestinatus*, ac certo *pronunciatus*, ac *declaratus*. Enim vero ita habemus in Græcis, *Τὸ ὁρισθέντος οὐκ Θεὸς ἐν δυνάμει*. Est autem *ὁρισθέντος* idem ac *declarati*, & *demonstrati*, ab *ὀρίζειν*, quod non solum significat *definire*, & *decernere*, verum etiam certo *pronunciare*, ac *declarare*. II. Syriaca versio Tom. v. Bibl. Walt. pag. 636. habet: *Et agnitus est filius Dei in virtute*. Æthiopica etiam ibidem: *Quem declaravit esse filium Dei*. III. Habent Græcorum Scholia citata in hunc locum ab Erasmo: *ὁρισθέντος, αὐτὸ ἐστίν, ἀποδείχθέντος, ἀποφανισθέντος διὰ τε τῶν προφητῶν, διὰ τε τῶν τοσαύτων θεωρημάτων, διὰ τε τῆς ἀναστάσεως*, definiti, hoc est, *demonstrati, declarati, tum per prophetas, tum per tot divinitatis signa, tum per resurrectionem*. Revera Chrysostomus hom. 1. in Paulum pag. Edit. Commelin. 8. ita textum illum exponit: *Qui declaratus est, miraculis, quæ edidit, magnum potentie argumentum præbens*. Theophylactus pag. 5. Nunc igitur asseruit quanta ratione cognitus sit *filius Dei*. Ecumenius pag. 203. edit. Paris. *Qui demonstratus & manifestatus est*, &c.

IV. Etiam D. Hieronymus in Epist. ad Ephes. cap. 1. pag. edit. Martin. 326. inquit: *De filio vero, hoc est, de Domino Nostro Jesu Christo in alio loco (ad Rom. 1.) scriptum est, ὁρισθέντος: quia semper cum patre fuit, & nunquam eum ut esset divina voluntas precessit; de iis vero, qui cum antea non essent, postea substiterunt, dicitur προορισθέντες: quæ Hieronymus videtur mutuatus ex Origene similia in eundem locum tradente. V. Cum Apostolus eo loci commemoret divinam potentiam ac virtutem, sanctificationis spiritum, & resurrectionem ex mortuis, opponatque nativitati secundum carnem ex femine David æternam generationem & virtutem, qua a mortuis surrexit, haud obscure commonstrat hunc suorum verborum sensum esse, declaratum fuisse tot signis Redemptorem nostrum factum ex muliere esse filium Altissimi unigenitum, ac sempiternum.*

Huic tamen interpretationi non repugnant Augustinus, ceterique asserentes, Christum fuisse revera prædestinatum filium Dei. I. Vulgata nostra, imo quotquot scripserunt ante Hieronymum legerunt *Prædestinatus*, nec magna caret probabilitate olim fuisse scriptum προορισθέντος, ut nititur demonstrare Zegerus. Sane ita legit Irenæus lib. 111. cap. 18. ex dist. Massuet. 16. num. 3. & cap. 32. nunc 22. n. 1. προορισθέντος legit quoque Epiphanius hæresi liv. quæ est Theodorianorum Tom. 1. pag. 467. & Origenes non quidem in Comment. sed lib. 2. περὶ ἀρχῶν cap. 4. II. Latini hanc lectionem præferunt, Tertullianus contra Praxeam, & Hilarius lib. vii. de Trinitate, qui Hieronymum præcesserunt, deinde Augustinus de SS. Prædestinat. ceterique omnes. III. Et si detur olim scriptum fuisse ὁρισθέντος, etiam ὁρίζειν in sacris literis idem valet ac προορίζειν; nam Lucæ xxii. 22. de Christi passione legitur, κατὰ τὸ ὁρισμένον, secundum quod definitum est: & Act. 11. 23. πῦτον τῇ ὁρισμένῃ βελῇ, καὶ προγνώσει τῷ Θεῷ ἐκδοτοῦ. Hunc definitio consilio, & præscientia Dei traditum. Et Act. x. 42. de ipso Christo legitur, ὁρισμένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτῆς ζώντων, καὶ νεκρῶν, constitutus a Deo iudex vivorum, & mortuorum: quare pro eodem frequentissime usurpatur ὁρίζειν, & προορίζειν, ut prænotavimus lib. vi. cap. 9. IV. profani quoque Scriptores usurpant verbum ὁρίζειν pro statuere ac definire, ut

erudite demonstrat in Comment. linguæ Græcæ Gul. Budæus pag. 704. V. Si Christus appellatur 1. Petri 1. 20. *Præcognitus ante mundi constitutionem*; quare dici nequit prædestinatus? VI. Hic Petri locus, in quo dicitur Christus præcognitus ab æterno, manifestatus autem novissimis temporibus, egregie explicat alterum Pauli textum, conciliatque Græcorum, Latinorumque sententiam; quoniam quæ ab æterno in Dei præscientia definita sunt, hæc statutis temporibus eveniunt, & declarantur; ac proinde quod ait Apostolus, *Prædestinatus est filius Dei*, recte Latini interpretantur, *Prædefinitus est ante mundi constitutionem*, recte Græci, *Declaratus per resurrectionem ex mortuis*; ita ut ὁρίζειν idem valeat, sive sit definire & prædestinare, sive complere ac declarare, quod ab æterno fuerat prædefinitum.

Explicato a nobis hac ratione Paulino textu, & ad concordiam revocatis Latinis, Græcisque Patribus, liquet admittendam esse hanc assertionem, *Christus prædestinatus est filius Dei*: quam non solum Augustinus enuntiat, sed etiam ea utitur ad resellendam hæresim Pelagianam. Enimvero quicquid in tempore completur, præsertim si beneficium Dei sit, & ad communem utilitatem præordinatum, illud omni dubio procul fuit in Dei præscientia ac præfinitione dispositum. Si ergo Christus Dominus non fuit prædestinatus filius Dei, nec in tempore conceptus erit ac natus, aut saltem non erit id singulare Dei beneficium, & gratiæ donum maximum ac præstantissimum. *Quisquis igitur filium Dei prædestinatum negat, hunc eundem filium hominis negat*, inquit S. Pater Augustinus Tract. cv. in Joan. num. 8. Deinde quidnam est divina prædestinatio, nisi eorum, quæ per gratiam fiunt in tempore, æterna ac definita præscriptio? At Salvatorem nostrum factum Dei filium per gratiam unionis hypostatice, nullis præcedentibus meritis & Augustinus non uno in loco declarat, & manifesta ratio demonstrat. Attulimus Augustini verba deprompta ex cap. xv. de Prædest. SS. num. 30. eaquæ late explicavimus lib. vi. cap. 6. arg. 6. Legi potest & Tract. lxxxii. in Joan. num. 4. & lib. 1. Operis Imperf. contra Jul. num. 136. Ratio autem ab Augustino tradita est, quoniam illam susceptionem hominis nulla merita præcesserunt, sed ob illa susceptione merita cuncta ceperunt, inquit S. Pater Tract. nuper

nuper laudato. Quid enim mereri poterat antequam esset? quandonam ante *hypostaticam* unionem exstitit Christus *homo*? annon idem prorsus est Verbum fieri hominem, & humanam naturam *hypostatice* uniri Verbo? Quid ergo Christus *egit* ante, quid credidit, quid petivit, ut ad hanc excellentiam perveniret? ait de Prædest. SS. Gratia Dei invictissimus Propugnator. Itaque si assumptio humanitatis ad Filii Dei dignitatem munus est gratia, hanc Deus ab æterno prædefinierat. Huic consimile est argumentum D. Thomæ 3. p. q. 24. art. 1. Præterea nisi in Christo prædestinationem adstruamus, pereunt argumenta complura, quibus S. P. hæresim Pelagianorum profligavit, evincens gratia, ac prædestinationis beneficentissimam largitatem ex eo quod, sicut Christus absque præcedentibus meritis prædestinatus est Filius Dei, caput Ecclesiæ, & Redemptor universorum, ita nos cum essemus filii iræ, & luteæ massæ figmentum, prædestinati sumus in Christo, ut simus membra ipsius, ejusque imaginis conformes, atque, uti speramus, gloriæ, regnique cohæredes. Atque hinc est, quod idem Christus bene sapienterque appellatur *præclarissimum lumen prædestinationis*, & *gratia*. Verum necesse non est, ut diu in his immoremur, neque inquiramus singillatim ad quæ munera fuerit piissimus Redemptor noster prædestinatus: cum enim prædestinatus fuerit ad naturalem Dei filiationem, etiam prædestinatus fuit ab habendam in assumpta humanitate *claritatem*, quam habuit ut Deus, antequam mundus fieret; & ad præclarissima ornamenta, quæ Verbi Dei dignitatem, & Mediatoris officium & characterem sequuntur, cujusmodi sunt sedere ad dexteram Patris, & habere in cælo, & terra plenissimam potestatem, iudicii facienda summam auctoritatem.

At enim, inquis, cum Verbum æternum sit, habeatque Filii Dei claritatem natura, & sempiterna generatione, quomodo potest dici prædestinationis divinæ *subjectum*? Ut hunc nodum solvant, reponunt Scholasticorum aliqui hujus prædestinationis *subjectum* esse naturam humanam, non autem personam Verbi. Sed, præterquam quod naturæ non convenit *filietas*, Apostolus inquit illum prædestinatum esse filium Dei in virtute, qui factus est ex semine David secundum carnem, idest, personam Verbi, de qua in Evangelio

Joannis: *Verbum caro factum est*. Dicendum itaque *subjectum* prædestinationis esse personam Verbi, non in quantum Verbum est, sed in quantum *caro factum est*: sub qua ratione temporis subicitur: ita nimirum S. Pater Tract. cv. in Joan. n. 8. Recte quippe dicitur non prædestinatus secundum id, quod est Verbum Dei, Deus apud Deum. Ut quid enim prædestinaretur, cum jam esset quod erat, sine initio, sine termino sempiternus? Illud autem prædestinandum erat quod nondum erat, ut sic suo tempore fieret, quemadmodum ante omnia tempora prædestinatum erat, ut fieret. Idem propugnat S. Thomas cit. art. 1. ad 2. Neque penes me aliquid ingerit difficultatis quod aliqui opponunt, terminum prædestinationis posteriorem esse *subjecto* ejusdem prædestinationis, *filiationem* autem Dei naturalem eodem momento attributam Verbo secundum carnem, quo ipsam carnem assumpsit: nam præter vulgatam responsionem, quod hic adest *prioritas* rationis, imo ipsa naturalis *filiatio* oritur ex unione *hypostatica*, eamque supponit: dum assero, Verbum secundum carnem esse *subjectum* prædestinationis divinæ, & ejusdem prædestinationis terminum esse Dei *filiationem*; quamvis oratione utar Scholastica, nihil aliud percipio, quam Deum ab æterno absque ulla meritorum præscientia prædefinisse perficiendam in tempore *Incarnationem*, ob quam idem esset filius hominis, & filius unigenitus Dei. Atque hanc mentis meæ perceptionem nequaquam obnubilat *subjecti*, termini, aliorumque vocabulorum caligo.

Illud potius disquirendum esset, quomodo si Christus per gratiam, & nullo meritorum intuitu prædestinatus est filius Dei, nequeat tamen dici filius per adoptionem; nisi sublata verborum æquivocatione res per semetipsam patesceret. Aliud quippe est per gratiam naturam humanam uniri Verbo: aliud per gratiam Christum hominem esse filium Dei. Primum significat unionem *hypostaticam*, per quam natura humana subsistit *hypostasi* Verbi, magnam esse gratiam, quam Christus præcedentibus operibus non poterat promereri: atque hoc ultro conceditur. Aliud significat personam subsistentem per gratiam fuisse evectam ad *filiationem* Dei: quod falsum est penitus. Illud verum est, quia humana natura ante unionem non poterat promereri; istud est falsum, quoniam perso-

na subsistens est filius non adscititius, sed naturalis. Quare gratia unionem spectat, & ex unione consequitur naturalis *filiatio*: unde recte diximus cap. præcedenti in resp. ad 1. Christum per gratiam prædestinatum fuisse ad *filiationem* Dei naturalem. Haud obscure id insinuat Augustinus scribens citato cap. 15. de Prædest. Sanct. Salvatorem nostrum singulari Dei munere, nullisque suis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis fuisse prædestinatum, quoniam prædefinitum fuerat, *ut ille homo a Verbo Patri coæterno in unitatem personæ assumptus, filius Dei unigenitus esset*. Atque hæc de prælaudato Pauli textu, & de Christi prædestinatione.

C A P U T IV.

Quare Christus dicatur natus de Spiritu sancto, nec tamen ejusdem Spiritus sancti sit filius.

VERBA Angeli Josephum virum Mariæ alloquentis Mat. 1. 20. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est, & quæ continentur in Apostolico Symbolo, Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine*, moverunt Magistrum in III. dist. IV. & qui in illum ediderunt Commentaria, nec non D. Thomam 3. p. q. 32. ad inquirendum, cur Christi conceptio tribuatur Spiritui sancto, nec tamen sit ipse Spiritus pater Christi. Ad quam difficultatem dirimendam plurimum valere distinctionem particularum *de*, & *ex*, quarum illa de Spiritu, altera de Virgine usurpatur in Symbolo, nonnulli ingeniosi Scholastici adnotaverunt. Sed quamquam distinctionem ipsam caute fateamur adhibitam: in Græco Evangelii textu, quemadmodum Matth. 1. 16. de Maria Virgine legitur, *ἐξ ἧς ἐγενήθη Ἰησοῦς, de qua natus est Jesus*, ita versu 20. habetur, *ἐκ πνεύματος ἁγίου, De Spiritu sancto est*, eadem particula ex repetita. Atque hinc Erasmus, alique Grammatici occasionem arripuerunt deridendi Scolaſticorum observationes; sed immerito, diversum quippe sensum, quem non exhibet Græcorum particula, optime expressit Latinus Interpres, usu & auctoritate Ecclesiæ probatus.

Nos tamen, ut facilius difficultati occurramus, primum dicimus Verbi *Incarnationem*, tametsi efficienter a tota perfecta sit trinita-

te, ob Myſterij ſignificationem eſſe tribuendam Spiritui ſancto, eo ſerme pacto, quo de ſpecie Columbæ diſſeruimus vicesimo capite libri VII. Ac prima ratio eſt, quam innuimus in Expoſit. Symboli Vol. II. Lib. XXII. Cap. VII. III. Articulo, ſcilicet, ad commonſtrandum non ex ſemine viri Chriſtum fuiſſe conceptum, ut autamarunt Ebionæi, ſed ſupra naturæ ordinem, divinaque virtute: quæ enim divinitus efficiuntur, ſpeciali titulo Spiritui ſancto ſunt attribuenda, ut Exodi VIII. 19. patrata a Moyſe miracula, Joelis II. 28. munus prophetandi, Mat. XII. 28. expulſio dæmonum, & Iſaiæ LXI. 1. ipſum opus præſtantiffimum Incarnationis. Ob eam rem Chryſoſtomus hom. 2. in Mat. inquit Chriſtum dici natum de Spiritu ſancto, quoniam ipſius conceptio nova fuit, mirabilis, & humanis cogitationibus ſupereminens, ſuper legem vadens omnem naturæ. Altera ratio ex eo petitur, quod Chriſti Incarnatio magnum eſt, præcariſſimumque gratiæ beneficium, ut diximus capite præcedenti. Etenim Spiritui ſancto gratiarum donz tribuuntur in I. ad Corinthios VII. 4. propterea quod ipſe eſt Caritas & Amor Patris, & Filii, imo appellatur *donum Dei*, Joan. IV. 10. & Act. VIII. 20. ideoque Auguſtinus in Enchiridio c. XXXVIII. numer. 12. poſtquam oſtendit humanæ naturæ aſſumptionem fuiſſe maximam gratiarum omnium, *Quæ gratia, inquit, propterea per Spiritum ſanctum fuerat ſignificanda, quia ipſe proprie ſic eſt Deus, ut dicatur etiam Dei donum*. Tertia ratio illinc promitur, quod Spiritui ſancto tribuitur ſanctificatio, caſtitaſ decor, peccatorum remiſſio, Dei cum hominibus habitatio, & æternæ beatitudinis artha, ut liquet ex Epift. ad Rom. c. I. 4. ad Ephes. I. 13. & 2. ad Corinth. I. 22. Quare dum Chriſtum natum aſſerimus de Spiritu ſancto, profiteamur ejus conceptionem cujuſlibet contagionis peccati fuiſſe expertem, celebramus eximii partus ſanctitatem, uberimumque fructum Redemptionis, præſertim peccati remiſſionem, regniſque coeleſtis hæreditatem.

Deinde affirmamus Chriſtum dici non poſſe Spiritus ſancti filium; hancque apertiffimam rationem proferimus, quod *filiatio*, ut ſupra diſputatum eſt, nonniſi ſuppoſito competat. *Suppoſitum* autem cum ſit perſona Verbi, a quo Spiritus ſanctus procedit, non poteſt

potest ab eodem Spiritu sancto procedere, & generari: ideoque recte appellamus Spiritum sanctum *Spiritum Christi*, non vero Christum *filium Spiritus sancti*. Atque hanc rationem affert etiam eximius Ecclesiæ Doctor S. Bonaventura in iii. dist. iv. art. 1. Accedit altera ratio invictissima, quod servata verborum proprietate ille tantum dicitur *Pater*, qui alteri substantiam propriam communicat: Spiritus autem sanctus Christo neque naturam humanam generatione impertitus est, quoniam Spiritus ea caret, neque communicavit divinam, quia, ut paullo ante dictum est, hanc potius Spiritus sanctus per *processionis* originem habet a Filio. Postrema ratio huic similis est, quod Christus nequit appellari Filius Dei, nisi ob æternam divinamque generationem, quemadmodum c. 2. præced. fuit declaratum. In æterna autem, divinaque generatione Christus a Patre, non a Spiritu sancto procedit. Nequit ergo Spiritus sanctus appellari *Christi pater*.

Neque officit, quod Christum *natum de Spiritu sancto* affirmet Evangelista. Sapientissimus enim Augustinus laudato cap. xxxviii. Enchiridii, ubi quæstionem hanc egregie pertractat, docet non omne quod nascitur ex altero, ejus filium esse, cum aliter de homine nascantur filii, aliter capilli, qui filii dici nequeunt; sicuti nec aquæ dicuntur filii, sed Ecclesiæ, qui per Sacramentum baptismatis regenerantur. Nimirum, ut nuper dicebam, ad constituendum *patrem* requiritur ejusdem naturæ participatio; quam filius vi generationis habet ab ipso patre. Si autem quæras, cur Christus ratione creationis, atque sanctificationis dici non possit Spiritus sancti, imo sui ipsius, & totius Trinitatis filius, cum Deum nomine Patris oraverit Joan. xvii. 1. quemadmodum nos quotidie facimus in Dominica oratione: adhibenda est eadem responsio, idest, quod esse filium convenit personæ Christi ratione generationis æternæ: persona autem genita ad solum Patrem refertur: atque juxta D. Thomæ doctrinam 3. p. q. 32. art. 3. qui dicitur filius ratione generationis, non debet appellari filius ob creationem, vel sanctificationem, *quia quod de aliquo dicitur secundum perfectam rationem, non est dicendum secundum rationem imperfectam*. Quamobrem oratio Christi, quamvis totam Trinitatem exoraverit, peculiari ratione dirigebatur ad Patrem; quemadmo-

Berti Theol. Tom. V.

dum ad ipsum Patrem speciali titulo refertur vox, quæ intonuit in Christi baptismo, Mat. iii. 17. & Lucæ iii. 22. tametsi tota Trinitas vocem illam sit operata, ut docet in quarto de Trinitate cap. 21. præclarissimus divinarum rerum scrutator, Theologorumque columen Augustinus.

CAPUT V.

Possit ne Christus appellari Dei servus, creatura, homo Dominicus, homo Deifer?

CHRISTUM Dominum appellandum non esse Dei servum tradiderunt Hadrianus L. ac Patres Francofordienses, Joannes Damascenus lib. iii. de fide Orthodoxa, & ex Scholasticis Vasquesius disp. viii. cap. 3. L' Herminier Tom. iii. p. 377. Du-Hamelius lib. 2. de Incarnat. cap. 6. Juenin Dissert. vi. q. 5. Thomassinus, alique non pauci. At oppositum tradiderunt complures PP. paullo post laudandi, iisque accessit universa fere Thomistarum, & Scotistarum schola, haud repugnantibus ex nostratibus Romano Ægidio dist. 10. lib. 3. Gavardi de Incarn. q. vi. art. 5. Gibbon disp. 22. dub. 6. nec non Leonardo Coquæo in cap. 34. lib. xviii. de Civit. Dei, & Lupo in Scholiis ad vi. S. Cyrilli Capitulum. Facile autem conciliari utramque sententiam, si diversa hujus vocabuli *servi* significatio spectetur, docuit Petavius lib. vii. de Incarnat. cap. 9. & Tournely q. xii. §. 2. Nam si *servum* illum dicimus, qui alteri subiectus est, eique obtemperat, sed alias ingenuus est, bonorumque Domini particeps, quæ est impropria *servitutis* acceptio; servum esse Dominum Jesum Christi fatentur: secus, si servum illum intelligamus, qui omnino juris est alieni, & libero, ingenuoque opponitur.

Verum hi naturalem, & legalem servitutem videntur confundere, quam tamen accurate distinxerunt Scholastici, Gonet præsertim disput. 22. art. 1. Mastrius disp. 11. q. 7. & præcitatus Gavardi. Servitus itaque per quam famulus distinguitur ab ingenuo, est servitus *legalis*, quæ definitur l. 4. §. 1. de statu hom. *constitutio juris gentium, qua quis Domino alieno contra naturam subicitur*: juxta quam acceptionem *servus* dicitur a ser-

vando, quod Imperatores servare captivos, quam occidere mallent, ut cum Jurisconsultis ait Augustinus lib. xix. de C. D. cap. 15. At servitus naturalis illa est, per quam juxta naturæ legem quis alteri subicitur: secundum quam significationem *servus* dicitur a *serviundo*. Atque ad servitutem *legalem* illa reducitur, per quam homo dicitur *servus peccati*, quoniam per culpam subicitur dæmoni: a qua servitute liberamur per gratiam Christi, docente Apostolo ad Galatas iv. 31. *Non sumus ancillæ filii, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberavit*. Ad servitutem vero naturalem spectat etiam conditio, qua filii nondum emancipati parentibus subiciuntur, scribente eo loci Apostolo v. 1. *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt a servo*: & potiori jure ad hanc servitutem reducitur subjectio, per quam omnis creatura pendet a Deo, eique tenetur obtemperare, quoniam filius emancipari potest, & ex jure patris exire, at creatura nequit subtrahi a dependentia, quam habet a Deo.

Nostra itaque sententia est, Christum non posse dici servum Dei, si loquamur de *servitute legali*, & *servitute peccati*, de qua locutos cum Hadriano Patres Francofordienses, inde potest inferri, quod Felix & Elipandus deprædicabant Christum filium Dei alienum & adscititium, & qui aliquando etiam sanctificatione indiguerit, ut liquet ex præcedenti cap. 2. Affirmamus etiam non posse dici servum *absolute ac simpliciter*, quemadmodum nec *necessitate* & *naturali conditione*, in quantum persona Verbi sponte ac libere formam servi assumpsit. Afferimus tamen non repugnare, quin dicatur servus ratione naturæ humanæ servitute *naturali*, non quatenus istiusmodi servitus Verbo Dei, & Christi personæ necessaria conditione conveniat, cum servi formam libere assumpserit, sed quatenus ratione naturæ assumptæ est revera factus sub lege, Deo subiectus, eique debebat morem gerere, obtemperare, ac servitutem, & obsequium tanquam famulus exhibere.

PROPOSITIO I. Contradictionem non implicat Christum dici servum sensu explicato.

Id enim Scripturæ, Patribus, ac rationi magis videtur conforme. Et quidem quod ait Psalmographus lxxiv. 16. *Da imperium tuum puero tuo, & salvum fac filium ancillæ*

tua; nec non Ps. cxv. 7. *O Domine quia ego servus tuus: ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ*, de Christo interpretatur non solum auctor Altercationis cum Pascentio, sive vetus Epistola 178. inter Augustinianas, sed etiam laudandus infra Ambrosius lib. v. de Fide c. viii. num. 109. De ipso met Christo locutus est Isaias c. 42. 1. *Ecce servus meus, suscipiam eum*: quem locum juxta Græcorum versionem citat Matthæus c. xii. 18. *Ecce puer meus electus, quem elegi*, & Christo tribuendum esse declarat. Nullius autem est momenti, quod aliqui reponunt legi in Græco vocabulum *παῖς*, *puer* quo non servus sed filius significatur, cum & *παῖς*, *puer*, servum frequentissime sonet, denotetque famulos, ancillas, domesticos, liberos etiam, omnemque familiam, exceptis parentibus. Videatur in Lexico Robertus Constantinus, & Erasmus in Matth. At ambiguum hujusce vocis significationem tollit hebraicum *עַבְדִּי*, *servus meus*, quod exstat in Hebræorum Codice, & in Vulgata citato cap. xlii. Isaiæ, & cap. xlix. 6. ubi legitur: *Ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob*: quem pariter locum de Christo interpretatur Ambrosius. Similiter de Christo inquit Zacharias iii. 8. *Adducam servum meum orientem*; ideoque falluntur, qui negant Christum nunquam in sacris literis servum Dei nuncupari. Neque nomen *servi* duntaxat in utroque testamento tribuitur Christo, sed nominis etiam res ac substantia, scribente Apostolo ad Galat. iv. *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege*: ad Philipp. ii. 7. *Semetipsum exinaniavit formam servi accipiens*: & i. ad Corinth. xv. 28. *Ipse filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia*. Quid est autem, quæso, fieri sub lege, accipere formam servi, & subiectum esse, nisi esse servum?

His robur addunt Patrum cum Græcorum, tum Latinorum traditæ allatis Scripturæ testimoniis interpretationes. Nam S. Cyrillus in Apologet. 6. Anath. Tom. vi pag. 223. ait: *Forma servi assumpta frater appellatus est eorum, qui sub servitute erant, hoc est noster: & factus est sub lege quasi homo, qui ut Deus legislator est*. Quo circa si quis dicat eum appellatum esse servum per vocem sanctorum Prophetarum, nullo modo offendi dect. Theodoretus ipse, quem nobis objiciunt,

in Ezech. Tom. II. pag. 488. inquit: Tanquam homo ipse servus est, idque secundum naturam, non secundum dignitatem: & paucis interjectis: Servus igitur vocatus est, ut homo, & hoc sicut dixi non secundum dignitatem, sed secundum naturam, servi enim formam assumpsit. Atque in Epistolam ad Galat. eodem Volum. pag. 507. David autem Dominum dicit Christum, ut ex David secundum carnem oriundum, servum vero propter humanam naturam: cum enim in forma Dei esset, formam servi accepit. Ut assumptam igitur naturam ostendat, servum nuncupavit, hoc est, ex servili secundum carnem natura ille genitus est. Non enim servus est omnium Dominus Unigenitus, neque enim qua Deus David nominatur, sed qua ex David David appellatur, secundum assumptionem autem servus est. Idem tradunt alii Græcorum, præsertim S. Athanasius paullo post laudandus.

Ex Latinis tres omnium ore celebratissimos proferam, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum: quorum primus epist. 49. novæ edit. num. 3. ait: Etenim secundum formam servi locutus Dominum vocavit, quem patrem noverat, æqualis in Dei forma, servum secundum carnis substantiam se prædicans: & proximo numer. 4. Erasmus enim mortui, & ideo unus pro omnibus servus factus est. Citato autem lib. V. de Fide cap. VIII. num. 18. Nec solum, inquit, ex genere David servitutem suscepit in persona hominis, sed etiam ex nomine, sicut habes: Inveni David servum meum, & alibi, Ecce ego mittam ad vos servum meum, Oriens nomen est ei. Et ipse Filius ait: Sic dicit Dominus, qui finxit me ex utero servum sibi, & dixit mihi: Magnum tibi est vocari puerum meum, &c. Cui hoc dicitur, nisi Christo? qui cum in forma Dei esset, exinanivit se, & formam servi accepit: proximoque numero 109. Disce igitur quid sit, Formam servi accepit, idest, plenitudinem perfectionis humane, plenitudinem obedientiæ. Ideoque dici in Psalmo trigésimo: Illustra faciem tuam super servum tuum. Servus dictus est homo, in quo sanctificatus est: servus homo, in quo unctus est: servus homo, in quo factus sub lege, factus ex Virgine est; & ut compendio dicam, servus dictus est, in quo matrem habet, sicut scriptum est: O Domine, ego servus tuus; ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ. Hieronymus in Esaiam Tom. III. pag. 317. hæc habet: Nec mirum si ser-

vus vocetur factus ex muliere, factusque sub lege, qui cum in forma Dei esset, humiliavit se, formam servi accipiens, & habitu inventus ut homo. Augustinus denique lib. XVIII. de Civit. Dei c. 34. ait: Ezechiel quoque more prophetico per David Christum significans, quia carnem de David semine assumpsit, propter quam formam servi, qua factus est homo, etiam servus Dei dicitur idem Dei filius. Hæc profecto adeo aperta sunt, ut enucleatione non egeant nostra. Vide & Hilarium XI. de Trinit. num. 13.

Sunt vero hæc dicta Patrum rationi coherentia. Primo enim qui habet formam servi servus est, quemadmodum qui habet formam, ac naturam domini, dominus est, neque enim istiusmodi nomina servus, dominus, per se connotant personam, sed respiciunt potius naturam, ut hæc vocabula Deus, homo: alioqui cum tres sint in Trinitate personæ, etiam tres dominos fas esset dicere, quod repugnat Symbolo Athanasiano. Si autem vocabula dominus & servus ad naturam referuntur: quare Christus spectata natura humana nequit dici servus, quemadmodum ratione divinæ naturæ dicitur dominus? Deinde in servi nomine nihil aliud percipimus, nisi dependentiam, subjectionem, ac præstandam jure naturali supremo rerum omnium Auctori obedientiam, quæ Christo ut homini inesse nullus ambigit. Postremo quicquid vel humanæ naturæ, vel divinæ convenit, ob arctissimum vinculum hypostaticæ unionis illud de Christo possumus enuntiare. At naturæ creatæ convenit esse servam Conditoris sui, a cujus auctoritate ac dominio nequit emancipari.

Quæ opponuntur, etsi plura sint, possunt breviter ad tria capita revocari. Ac primo sacræ literæ nullibi, teste Hadriano in Epistola contra Felicem, & Elipandum, Christum servum appellaverunt, sed Dominum ac Salvatorem: eundem Pater filium dilectum, non servum, delapsa desuper voce nuncupavit: Christus vero ipsum Patrem, nunquam Dominum, nec in articulo passionis, cum deprecabatur, ut ab eo amarus transiret calix, legitur appellasse; Apostolus in Epistola ad Hebræos cap. 1. demonstrat Christum differentius præ Angelis nomen hæreditasse, quoniam hi spiritus ac ministri sunt, ille vero filius unigenitus: atque tertio capite hoc Christum inter ac Moysen statu-

tuit discrimen, quod Christus fuerit *tanquam filius in domo sua*, Moyses autem *in domo ejus tanquam famulus*. Deinde Patres negant Christum posse famulum, servumque nuncupari. Dionysius enim Alexandrinus in Epistola ad Paulum Samosatensem negat *Christum fuisse natura servum*: exponens verba Apostolici *formam servi accipiens*, de exteriori apparentia, non de intrinseca servi natura. Athanasius Orat. III. contra Arianos nunc 2. num. 14. *Etsi Verbum*, inquit *in forma Dei existens servi formam accepit, carnis tamen assumptio Verbum, qui dominus natura erat, servum non effecit*. Theodoretus in fine 2. Dialogi de Apollinario ait: *Quin etiam servum quoque Christum nuncupavit, quod nemo nostrum dicere unquam est ausus*; eandemque locutionem damnat in confut. VI. Capituli S. Cyrilli. S. P. Augustinus hom. 39. citata a PP. Francoford. Tom. IX. Concil. pag. 85. inquit *Dominus noster etiam in forma servi non servus, sed in forma etiam servi Dominus fuit*. Hadrianus autem, ac iidem Francofordienses PP. non solum negant convenire Christo servi appellationem, sed ulterius id luculenter demonstrant, primo ex commemorato sacrarum literarum, novi præsertim testamenti, silentio, atque ex Christi supra Moysen, & Angelos amplissima dignitate: deinde ex eo, quod Christus nos liberaverit a servitute, cum servus nullo jure possit libertatem conferre, ut agebat etiam contra Arianos Faustinus: præterea ex quo idem Dominus nos amicos maluit in Evangelio nominare, quam servos. Postremo eadem ratio videtur esse servi atque filii adoptivi, sicut enim *filietas* naturalis omnem excludit adoptionem, ita arcet omnem penitus servitutem. Ad servitutem quippe requiritur, ut qui servus dicitur, teneatur ad præstandam obedientiam, ut non sit juris sui, ut cum Domino in bonis non communicet, quemadmodum erudite scribit Vasquesius: ob quam postremam conditionem nedum Christo repugnat servi appellatio, sed & quibuslibet filiis etiam sub patria potestate degentibus, ut docent JCC. Neque verum est *servi* vocabulum non connotare personam, scribente lib. III. de Fide cap. 21. Damasceno, *Servitutis, & dominationis vocabula non nature sunt indicia, sed ex eorum genere quæ sunt al aliud, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina: hæc enim non substantiam,*

sed habitudinem significant: qui similia repetit lib. IV. cap. 19. commonstrans hac ratione eos, qui Christum servum appellant, duas in ipso cum Nestorianis adstruere personas. Atque ex his videtur evinci oppositam quoque sententiam auctoritate plurima, & ratione valida communiri.

Hæc tamen facillima sunt, & ex dictis soluta. Jure enim meritoque Scripturæ Christum appellant Dominum, Dei unigenitum, mundique Reparatorem, hisque titulis eundem Mosis & Angelis præferunt, quoniam revera talis est; quamvis spectata humana natura non repugnet etiam servum illum nominare phrasi earundem Scripturarum servata. Ac præterea nullum extat, in novo præsertim Testamento, vocabulum exprimens aut servitutem, quæ tribuatur personæ, non assumptæ naturæ, aut quæ Filio Dei *naturalis* sit, non libere suscepta: nam si *servi* nomen aut personam connotet, aut conditionem ejusdem, profecto nec servus est Dominus Jesus Christus, nec in Prophetarum oraculis in alios, quam in Christi progenitores, Davidem, Abrahamum, Jacobum cadet servi appellatio. Quod scite, sapienterque docet differens contra Felicem & Elipandum Romanus Pontifex Hadrianus: nam hi veteriosam suscitantes hæresim, Christi personam, ut adscititium filium, ita servum, non ratione naturæ humanæ duntaxat, & libere suscepta servitute, sed propria ac naturali servitute personæ, blasphemarunt, non autem sensu Catholico, & a PP. usurpato: quod & in Epistolam 46. Ambrosianam adnotarunt Mauro Benedictini. Similiter Patres negant Christum *servum* ad sensum hæreticorum, qui vel personam Verbi ausi sunt ad conditionem creaturarum deprimere, aut unam illi tribuere naturam, illamque servilem, quemadmodum commenti sunt execrandi Ariani, atque Apollinaristæ. Ita Theodoretus ratiocinatur contra Cyrillum, quem opinabatur imbutum ejusdem hæresis veneno: & in Dialogo pariter secundo perstringit confusionis duarum naturarum assertores, ipsos non tantum redarguens quod servum nuncuparint Unigenitum Dei filium, verum etiam quod illum dixerint *in sede in dextris Dei collocatum*: quod non nisi ad sensum damnatorum hæreticorum decet redargui. Quare ipsemet Theodoretus *secundum assumptionem* Christum servum esse esse disertissi-

me aliis in locis pronuntiat: quamquam si di negaret ubique, pluris facienda videretur sententia Cyrilli Theodoretum impugnantis. Sanctus quoque Athanasius laudata Oratione adversus Arianos exercet stilum, in eaque n. 11. his verbis sententiam nostram confirmat: *Dummodo factum eum esse hominem concedatur, nihil sane interest, si de eo dicatur, sive factus est, sive effectus est, sive creatus est, sive formatus est, sive servus, sive filius ancille, sive filius hominis, sive constitutus est, sive peregrinatus est, sive sponsus, sive patruelis, sive frater. Siquidem omnia hac vocabula hominum conditionis propria sunt, eaque & similia non naturam Verbi significant, sed eum hominem factum esse demonstrant.* Horum ergo, aliorumque Patrum disputantium adversus hæreticos contrariæ sententiæ minime evertunt communiorē Scholasticorum opinionem. Facile quoque diluuntur rationes positæ loco postremo: nam ad primam liquet filiationem esse vocabulum commonstrans hypostasim, & servitutem designare tantummodo subjectionem, & in Christo conditionem assumpti hominis, ut inquit Athanasius nuper laudatus. Quare Damascenus definit servitutem *legalem*, & *secundario* jure inter homines inductam, non eam, quæ *naturaliter* inest cuilibet creaturæ respectu Dei. Quadrant ipsi tantum servituti *legali* connumeratæ a Vasquesio conditiones; nam qualibet creatura, etiam rationalis facta Dei filia per adoptionem, libera a servitute peccati, amicitia Dei particeps, & consors gloriæ nequit a dependentia & servitute naturali ullatenus subtrahi.

PROPOSITIO II. Nec repugnat appellari Christum ratione assumpti hominis creaturam.

Enimvero ratione formæ servi, & libere assumptæ humanitatis ad Rom. 1. 3. dicitur *Christus factus ex semine David*: & ad Galat. 1. 4. *factus ex muliere, factus sub lege*. Quid est autem esse factum, nisi creaturam esse? Nec Patres huic assertioni repugnant: nam S. Hilarius lib. xii. de Trinit. num. 45. ait: *Ultima dispensationis sacramentum est, quo etiam creatus in corpore, viam se Dei operum est professus: creatus autem est in vias Die a sæculo, cum ad conspicabilem speciem subditus creaturæ habitum creationis assumpsit.* Et num. 48. *Beatam autem illam & veram conceptam intra Virginem carnis nativitatem,*

quia tum creatura nostræ & natura & species nascebatur, creaturam & facturam Apostolus nominavit. Et infra: Filius itaque suus est, qui est in homine, & ex homine factura, neque factura tantum, sed etiam creatura. Athanasius citato loco appellat Christum Dominum in quantum homo est, *factum, effectum, creatum*, Ambrosius in 1. de Fide cap. xv. num. 96. Caro, inquit, Dominum agnoscit, gloria Patrem significat: creatura nostra Dominum confitetur, caritas Patrem novit. Itaque quis ignoret quia ob causam incorporationis hoc dicitur? In eo igitur se creatum dicit, in quo & hominem testificatur, &c. Sanctus Hieronymus in c. 11. ad Ephesios Tom. iv. pag. 342. Et quia semel ad nomen creatura venimus, & Sapiencia in Prov. Salomonis dicit se creatam initium viarum Domini: multique timore ne Christum creaturam dicere compellantur, totum Christi mysterium negant, ut dicant non Christum in hac sapientia, sed mundi sapientiam significari; nos libere proclamamus non esse periculum eum decere creaturam, quem vermem, & hominem, & crucifixum, & maledictionem tota spei nostræ fiducia præstitemur. Augustinus Epist. 187. alias 57. ad Dardanum num. 8. Perinde, inquit, quod ad Verbum attinet creator est Christus: Omnia enim per ipsum facta sunt. Quod vero ad hominem, creatus est Christus: Factus est enim ex semine David secundum carnem: quo in loco septemdecim MSS. consentire, & editos habere *creatura est*, observavit Benedictini. Atque his accedit Theologica ratio: quæ enim utrique naturæ competunt, possunt omnia de Christo enuntiari; & naturam humanam *creaturam* esse res per se loquitur. Quamobrem Patres, ubi affirmant Christum non esse creaturam, accipiendi sunt juxta traditam Augustini interpretationem, in quantum ad Verbum attinet, ideoque frequentiora occurrunt hujusce generis testimonia, ubi refellitur hæresis Ariana. Atque ideo Christum secundum humanam naturam posse creaturam dici propugnant omnes Scholastici, quamquam id absolute enuntiandum negent complures, ne videamur cum hæreticis fovere errorem, sermonisque consuetudinem: ob quam perutilem monitionem traditam in 3. p. q. 16. art. 8. a magno Aquinate, addam proximam thesim tertiam.

PROPOSITIO III. Congruum magis, ac reli-

religiosum & abstinere ab illiusmodi enuntiationibus, *Christus servus est, creatura est*, ac multo magis ab illa, *Christus est homo Dominicus, aut Deifer*.

Illud quippe sedulo est observandum, ne quomodolibet probare videamur hæreticorum asserta, neque de Redemptore nostro loquamur demisse nimis, atque irreverenter. Cum itaque hunc appellare servum sit Felicianæ hæresis contumacia, creaturam dicere sit Arianæ perfidia, nuncupare Dominicum, aut Deiferum hominem sit perversa blasphemantis Nestorii calliditas; satius est ad horum scita oppugnanda omnem ambiguum, & flexilquam vitare orationem. Ac si mortalium nemo terrenum principem communibus plebis vulgique nomenclationibus appellat, ei que foret infestus, atque inurbanus, qui ipsum diceret morale animal, rudem hominem, civem populari stirpe progenitum, quamvis talis esset naturali conditione: quis nostrum audeat appellare Dominum Jesum Christum servum, & creaturam, dum formam servi, certamque substantiam assumpsit propter nimiam erga nos caritatem, divina non amissa maiestate? Rationi præterea consentaneum est, unumquemque illustriori nomine, non titulo ignobiliore notare. Ad hæc, quæ universalia sunt, argumenta accedunt circa servi nomenclationem peculiaria. Ac primum, ut scribit ad Hispaniæ Episcopos Hadrianus cit. Tom. ix. pag. 62. non decet nos humillimos ac miserrimos illum nominare servum, quem *universalis Ecclesia Evangelicis atque Apostolicis imbuta lucidissimis documentis Deum ac Dominum suum totis medullis cordis, tota animi devotione in dextera Patris proficitur sedentem*. Deinde quænam esset, ut inquit idem Pontifex, arrogantia, servum dicere, quem Deus Pater appellat dilectum sibi Unigenitum, cui post gloriosam resurrectionem omnia subiecta sunt, & in cuius nomine flecti omne genu testatur Paulus *mundi liliū, & Ecclesie pulcherrima rosa*, ut ibidem pag. 63. vocatur ab Hadriano? Dedecet insuper, inquit ibidem pag. 90. PP. Francofordienses in Epistola Synodica, eum dicere *servum*, qui Joan. xv. 14. nos *amicos* maluit nominare, quam servos, dicens: *Jam non dicam vos servos, &c.* Denique, cum nos Christus Jesus a servitute peccati liberaverit, magna esset ingratitudo Redemptorem ac li-

beratorem nostrum servum potius, quam Deum ac Dominum, & nostræ salutis auctorem, incaute audacterque proferre.

Similiter abstinendum esse ab appellatione *creaturæ*, plura argumenta suadent. At primo, ut ratiocinatur Hilarius lib. xii. de Trinit. num. 4. *Per Dominum Christum creata omnia sunt; & idcirco ei proprium nomen est, ut sit creator*: quo nomine illum appellant Melchisedech Gen. xiv. 19. Osee Prophetæ xiii. 4. Petrus Epist. i. cap. iv. 19. ne repetamus loca a nobis producta lib. vii. cap. ii. Itaque Hilarius ait, *non cadit in eum efficientiæ suæ & naturæ & nuncupatio*. Ac similiter Ambrosius lib. i. de Fide cap. xiv. n. 88. *Quis hunc induxit errorem, ut eum, qui creavit omnia, qui fecit omnia, diceret creaturam?* Præterea qui filius Dei est natura, ideoque ei similis, & æqualis, & ex utero ejus genitus ante *Luciferum*, appellari nequit creatura; cum creatura omnis sit Deo longe dissimilis, & inæqualis, necnon in tempore procreata. Deinde, ut eo loci Hilarius, & Ambrosius concordanti sententia loquuntur; de creatura scribit ad Rom. viii. Apostolus subjectam esse vanitati, ingemiscere, & a servitute corruptionis fore liberandam: quis vero his per creaturæ contumeliam ludibriis Christum deputabit, ut vanitati subjectus sit, ut ingemiscat sub spe longinquæ expectationis, ut maneat etiam in corruptione naturæ? Utitur eodem argumento S. P. Augustinus in libro contra Secundinum cap. 8. insuper Christo tribuitur æternitas, ut adversus Socinianos & Ebionæos diximus lib. vii. cap. 8. Imo e Schola quamplurimi resellunt hanc enuntiationem, *Christus incepit esse*, quamquam enim aliqui cum Scoto in 3. dist. xi. q. 3. illam propugnent, & si accipiatur secundum assumptam naturam, sit vera, prolata nihilominus absolute rejicitur a majori Theologorum numero, ut in eandem distinctionem tradunt noster Argentina, & Estius, necnon Thomistæ omnes in articulum 9. q. xvi. 3. p. Et revera, ut ibidem docet S. Thomas, in illa, aut consimili enuntiatione Christi nomine designatur *suppositum*, idest, Verbum, quod ante omnia secula extitisse proficitur fides Catholicorum. Atque verbum *incipere*, inquit, Estius, negationem includit existentie anterioris: ideoque licet recte enuntietur de Christo aliquando non fuisse hominem, non fuisse

corpore animoque præditum, non fuisse quoque Mediatorem, quemadmodum asserit Augustinus Tract. cv. in Joan. num. 7. quoniam Mediatoris munus non absque assumpta humanitate exercetur, absolute tamen Christum, aut hunc hominem, Christo demonstrato, aliquando cœpisse non affirmamus, sed potius asserimus cum Apostolo ad Hæbræos ult. 8. *Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in secula.* Illam quoque propositionem, *Hic homo*, designato Christo, *incœpit esse*, gravi censura notatam a sacra Facultate Parisiensi anno 1593. die 2. Augusti scribunt Isambertus in q. xvi. disp. iv. art. 5. & Gabriel a S. Vincentio disput. xvi. de Incar. dub. 9. probatamque sacre Facultatis proscriptionem ab Alex. VI. testatur in præcitatum art. 9. q. xvi. illustris Thomæ Commentator Cajetanus. Nunc ut redeat, unde digressa est disputatio: quum Christo tribuatur æternitas, & apud plerosque Theologos male oleat enuntiatio illa, *Incœpit esse*; omnis vero creatura sit per ipsum Christum producta in tempore, & aliquando esse cœperit, non erit Christo Domino tribuenda, sine hac determinatione *secundum naturam humanam*, creaturæ nomenclatio.

Multo magis abstinendum ab illa enunciatione. *Christus est homo Dominicus*, *homo Deifer*, I. Quoniam hujusmodi enuntiatio frequens erat in ore Nestorianorum, ut ea Christum unum Dei filium negarent, ipsumque in duas personas displicerent, quarum ex Virgine assumpta, id est *homo*, non Deus, vel Dominus esset, sed *Emmanuel*, in quo Dominus, & Deus habitaret, ut diximus lib. xxvi. cap. 13. & adversus hanc Nestorianam locutionem pugnat quintum Cyrilli Capitulum ab Ephesina Synodo consecratum, *Si quis dicere audeat Christum non esse verum Deum, sed hominem tantum Deiferum, utpote unum, naturalemque filium, quatenus nimirum Verbum caro factum carni & sanguini perinde ac nos communicavit, anathema sit.* II. Quoniam si vis grammaticalis spectetur, *Dominicus*, non Dominum, sed ad Dominum attinentem, & *Deifer*, non Deum, sed Dei bajulum denotat: ideoque neutrum horum vocabulorum de persona, quæ Dominus ac Deus est, potest recte enuntiari. III. Quoniam Patres aperte enuntiationem ipsam rejiciunt; nam Gregorius Nazianzenus in prima ad Cledonium Epistola citata a Lupo

in Scholiis ad v. S. Cyrilli Capitulum, ait hac voce *Homo Dominicus* uti hæreticos, ut *imposturam faciant, vicissimque ipsi fallantur.* Et S. P. Augustinus, in i. Retract. cap. 19. num. 8. castigans quæ scripserat lib. 2. cap. 6. de serm. Domini in monte, ubi Christum *hominem Dominicum* appellaverat, *Sed non video*, inquit, *utrum recte dicatur homo Dominicus, qui est Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, cum sit utique Dominus*: additque, quod etiam si occurrat hujusmodi locutio apud nonnullos tractatores Catholicos eloquiorum divinorum, & nonnulla possit ratione defendi, se tamen *dixisse nollet.* IV. Tandem in dubium revocari nequit, quin *Dominici* appellentur, qui ad Christi familiam spectant, ut ibidem inquit S. Pater; *Deiferi* autem dicuntur a vi. Synodo Orthodoxi omnes Patres, eoque nomine insignitus est sanctissimus Martyr Ignatius, ut diximus citato cap. 13. ubi quoque diluimus Nestorianorum objectionem. Dedecet autem quæ sunt communes fidelium, sanctorumque notæ, maxime post eliminatas hæreses, libratamque vocabulorum significationem, in Unigenitum Dei filium indiscriminatim transferre.

A P P E N D I X.

In disputationem trahitur in Scholis, num Christus possit revera dici *compositus*, & *hypostatica* unio vere, proprieque appellari *compositio*; sed hæc quæstio tanti non videtur ponderis, ut in ea pertractanda immoremur, præsertim cum ex hætenus disputatis possit ab unoquoque expediri. Enimvero, cum Christus una sit *persona* subsistens in naturis duabus, liquet non posse illum appellari ex duplici *subsistentia*, aut ex duabus personis *compositum*, sed potius dicendum cum Patribus v. Synodi collat. viii. anath. 4. *unam subsistentiam compositam*, scilicet, unam personam præditam naturis duabus: quo sensu Christum *compositum* appellaverunt orthodoxi Patres, Cyrillus in libro de recta fide ad Theodosium, Justinianus Imperator in Profess. fidei, sanctus P. Augustinus cap. 35. Enchiridii, Joannes Damascenus lib. iii. de Fide orthodox. cap. 3. alique bene multi. Ita nimirum profitentes Christum unam *subsistentiam compositam*, Nestorianam, & Eutychianam hæresim expresse damnant.

Diversæ autem Patrum & Theologorum sententiæ, quorum aliqui unionem *hypostaticam* esse compositionem affirmant, aliqui negant, absque ulla difficultate componuntur, si *compositi*, ac *partis* diversam attendamus perceptionem: nam si *compositum* dicas illud, quod pluribus constat partibus incompletis, quæ habent ad invicem naturalem *habitudinem*, atque sese mutuo perficiunt; cuiusmodi sunt corpus & anima, materies ac forma; constat Christum non esse personam *compositam*, neque naturam divinam habere rationem partis, ut diximus huius voluminis pag. 175., & 283. Atque hoc sensu Ferrandus Episcopus ad Severum, Hugo Victorinus, & ex Scholasticis subtilis Scotus negant Christum recte dici compositum, & Athanasius apud Euthymium in Panoplia p. 2. tit. 15. nec non S. Pater Augustinus lib. 2. contra Maximinum cap. 10. negant divinitatem huius personæ, quæ Christus est, posse dici partem. Ac ratio satis est obvia, & etiam eo loci innuitur a magno protoparente, quoniam *Filius Dei Deus, antequam susciperet formam servi, erat totus*: nempe divinitas non est pars incompleta, atque imperfecta, & quæ per unionem cum altera parte unam efficiat confusam, permixtamque naturam. Quod si *compositum* illud dixeris, quod pluribus constat distinctis, & invicem unitis, sive habeant propriam rationem partis, sive potius numeri, aut rei, quæ simul cum alia re unum constituat; Christum esse *compositum*, & divinam naturam aliquo sensu esse partem, non incompletam, & perfectibilem, sed quæ simul cum natura humana unam constituit personam, permanens perfecta, atque impermixta, asserunt laudati Patres, & cum magno Theologorum numero Thomas Aquinas. Nec immerito; cum ad huiusmodi compositionis genus satis esse videatur unio distinctorum. Ad hanc ergo questionem dirimendam sufficit distinguere duplex hoc genus compositionis, quod in Scholis appellant *per modum partis*, & *per modum numeri*, aut *παρβαρῆως*, ex his, & cum his.

Proscriptus quidem fuit a Synodo Constantiensi anno 1414. articulus 4. Joannis Hus, *Due nature, divinitas, & humanitas, sunt unus Christus*: sed hæc damnatio non evincit Christum ex divinitate, & humanitate non esse compositum, sed tantum personam non

esse aut unam, aut alteram naturam sejunctim acceptam, ut arbitrabatur Witclefus, cuius errores Joannes Hus pertinaciter propugnavit. Vide Tom. XII. Conc. Labbei p. 129. Adde, quod juxta regulam VI. Communicationis idiomatum enuntiationes, quæ de Christo proferuntur, accipiendæ sunt secundum *subjectum*, non secundum *formam*, & ita duæ naturæ ob unionem hypostaticam in concreto enuntiantur de Christo, ut nequeat propter utriusque naturæ distinctionem quod competit uni transferri in alteram, sive prædicari humanitas de divinitate in abstracto. Hoc ergo sensu Christus non est divinitas & humanitas; quatenus quæ enuntiantur de persona ratione naturæ divinæ, affirmari non valeant de natura humana, aut e converso quæ ei competunt ratione naturæ humanæ, prædicari non possunt de natura divina: quippe non valet, *Divinitas passa est*, sicut valet, *Passus est Christus*; neque tenet, *Humanitas est ubique*, quemadmodum, tenet, *Ubique est Christus*. Brevi dicam: Joannes Hus confundebat concretum & formam, sive personam & naturam; ut de Witclefo scribit Thomas Valdensis lib. 1. art. 3. cap. 42. n. 1.

C A P U T VI.

Quid asserendum de ea propositione Unus de Trinitate passus, ac mortuus est.

ACRIS de Uno ex Trinitate passo contrariæ narrationem incipit ab anno 519. quo Scythæ Monachi cum Victore Diacono disceptarunt, præclarus scriptor, & de Dogmatica Theologia optime meritus Dionysius Petavius lib. 1. de Incarnat. cap. 18. At historia ab anterioribus temporibus est repetenda. Vita enim sancto circa annum 434. Constantinopolitano Antistite Maximiano, quo sedente tumultus maximos excitabant Nestoriani, Proculus, Maximiani successor adversus dogmata Theodori Mopsuesteni Nestorianorum signiferi, suis in scriptis asseruit Unum de Trinitate incarnatum, sententiam Procli approbante Joanne Antiochenorum Patriarcha. Horum vero auctoritate, Joannis scilicet & Procli, *Unum de Trinitate passum* (non quidem catholico sensu assertum istud comprobantes de Christo, quatenus cum Verbo est una persona, sed

pravo & hæretico, atque transferentes passionem in unam confusam permixtamque naturam.) dogmatizabant Eutychiani, tempore præsertim Concilii Chalcedonensis, idest, anno 451. Ab ipsa tamen Synodo Procli, & Joannis Epistolæ, ut liquet ex Relatione Synodi ad Marcianum Augustum, tanquam orthodoxæ receptæ fuerunt, & commendatæ.

Asseruit postea *Deum cruci suffixum*, addiditque Trisagio ea verba, *Qui crucifixus est pro nobis*, Petrus Fullo; qui, ut Baronius & Valesius inquirunt, Antiochenum Episcopatum invaluit anno 471. vel ut alii saniori fortasse iudicio 463. Romano Pontifice Hilario. Et Petri quidem sententia erat Eutychiana; nam cum Ario, Apollinari, & Eutychete illum affirmasse passum *Deum Verbum in ipsa divinitate*, demonstrat ex Epistolis Felicis III. ad eundem Petrum, & Zenonem Augustum, eximius Lupus in Scholiis ad cap. x. Synodi Chalcedonensis. Varia autem fuit Petri Fullonis fortuna; nam ejectus e Sede, quam invaserat, sententia Antiocheni congressus, & damnatus etiam a Romano Pontifice Simplicio, recepit se in Monasterium Monachorum, quos *Acœmetas*, idest, *Insomnes*, ac *Pervigilantes* dixerunt. Restitutus postea opera Basilisci Tyranni, iterum damnationem subiit sedente Felice III. anno scilicet 484.

Imperante deinde Justino, Scythæ quidam Monachi, quorum agmen ducebat Joannes Maxentius falso a Vossio lib. 1. Hist. Pelag. cap. 23. & a Josia Simlero in Adnot. ad Maxentii libros, ab altero Maxentio Abbate distinctus, illud in professione fidei addendum contendebant, *Unum ex Trinitate esse Crucifixum*, acerrime disputantes cum Victore Diacono, oblatisque libellis coram legatis Romani Pontificis, qui anno 519. Justinum ad compescendum Orientalis Ecclesiæ schisma convenerant. Verum Monachi nulla obtenta a Legatis summi Pontificis definitione, ad ipsam Romam usque profecti, eidem fidem suam probare conati sunt: sed jubente Pontifice, ut expectarent reditum Legatorum, Scythæ dissidiorum amatores cœperunt omnia turbare, conscribere ad longinquos Episcopos libellos, & epistolas de fide sua, ad simulacra quoque Regum confugere fidem publicam implorantes. Atque hæc insolens agendi ratio, rerumque, quæ contigerant sub Petro Fullone, vicens adhuc

Berti Theol. Tom. V.

memoria in causa fuerunt, ut Monachi Scythici venirent in suspensionem hæresis Eutychianæ, cujus etiam a Baronio, & Bellarmino insimulantur, atque ut in eos juste animadverteret summus Pontifex Hormisdas. Fuisse tamen ab illa hæresi immunes propugnant viri doctissimi, Petavius lib. v. cap. 2. Vasquesius in 3. p. disp. 15. cap. 3. Natalis Alex. dissert. 2. sæculi vi. Pagius ad annum 519. n. 6. ac fusiori stilo in Opere de hac controversia conscripto, aliisque in locis Norisius.

Compresso tamen Scytharum tumultu, erexere se iterum Nestoriani, quasi Hormisdas in Monachos sententiam dicens, nullo modo probaret personam Verbi, quæ est una ex Trinitate, incarnatam & passam, sed personam aliam Verbo sola morali unione conjunctam: dissidiaque auxere Monachi alii Acœmetæ, non Eutychiani illi & ex factione Petri Fullonis, sed quidam Monachorum Scytharum æmulatores, qui cum Nestorianis negabant Christum dici posse *unam ex Trinitate personam*, & Mariam Virginem esse *Deiparam*, auctore Liberato Diacono in Breviario, & Joanne Papa 2. in Epist. ad Imp. Justinianum. Hi Monachi Acœmetæ ad eundem Pontificem Joannem legatos misere Cyrum, & Eulogium, ut opinionem suam apud Sedem Apostolicam propugnarent, ejusdemque adversus Scythas obtinerent approbationem. Contigit id Justiniani anno vii. idest, Vulg. Æræ 533. At Pontifex certior factus tunc temporis propositionem hanc, *Unus e Trinitate passus est*, reprobari a solis Nestorianis, auditis etiam Justiniani Legatis Demetrio a Philippis, & Hypatio Ephesiorum Episcopo, Acœmetas in sententia pervicacissime persistentes, tamquam Nestorianos, Ecclesiastica communione privavit. Ex qua narratione potest quisque deprehendere tam illam enunciationem, *Unus ex Trinitate passus est*, quam additamentum illud Trisagii, *Qui crucifixus est pro nobis*, recte in sensu Eutychianorum fuisse ab Hormisda, & a Felice III. reprobata, recte etiam a Joanne II. approbata adversus Nestorianos & Acœmetas, & facile Scythas horum adversarios purgari posse ab hæresis suspicionem: ad utriusque demum hæresis execrationem satius esse, si secundam e sancta Trinitate personam dicamus affixam cruci, & passam *secundum carnem*: quod ad majorem veritatis dilucidationem proximis positionibus confirmabo.

Tt

PRO

PROPOSITIO I. Hæc enunciatio, *Unus e Trinitate est passus*, est Catholica & orthodoxa.

Demonstratur I. Ex Scripturis, & PP. præcedenti libro cap. 13. adversus Nestorianos productis constat, Dominum nostrum Jesum Christum esse cum Verbo Dei unam personam, unigenitum filium Patris, ideoque unum ex sancta, & individua Trinitate. Quemadmodum itaque catholica & orthodoxa est hæc propositio, *Christus crucifixus est*, ita extra erroris periculum pronuntiari potest altera, *Crucifixus est una e sancta Trinitate persona*. Accedit in hujus argumenti confirmationem, quod non tantum Scripturæ, ac Patres affirmant crucifixum Dominum Jesum Christum, verum etiam proprio Filio Deum Patrem non pepernisse, annuntiasse nobis vitam æternam Unigenitum, qui est in sinu Patris, locutum nobis Patrem novissime in Filio, per quem fecit & sæcula, aliaque etiam hoc libro repetita. At conditor sæculorum, proprius Dei filius, Unigenitus in sinu Patris consistens nonne est secunda sanctæ Trinitatis persona? Una ergo ex Trinitate persona incarnata est, passa est, crucifixus est. II. Eandem enunciationem probarunt Romani Pontifices, illamque definivit in Epistola III. ad Avienum & Liberium Senatores Joannes Papa II. decernens Christum esse, ac recte dici *unum de Trinitate*: eandemque propositionem V. Synodus canone 10. his verbis consecravit: *Si quis non confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, qui crucifixus est carne, Deum esse verum & Dominum gloriæ, & unum de sancta Trinitate, talis anathema sit*. Sexta item Synodus Aët. IV. approbavit Epistolam Agathonis Papæ, in qua Christus dicitur *Una de tribus Personis sanctæ Trinitatis*, necnon Epistolam Synodicam Concilii Mediolanensis sub Mansueto, in qua idem Christus appellatur *Unus de tribus subsistentiis de sancta Trinitate*. Ecclesiasticis itaque definitionibus enuntiatio, de qua disputatur, munita est. III. Nititur quoque Patrum auctoritate; nam S. Pater Augustinus cap. 38. Enchiridii *unum Trium* appellat unam Trinitatis personam quærens, *An quando Unus trium in aliquo opere nominatur, operari Trinitas intelligatur?* & de Dono Persev. cap. ult. scribit, humanam naturam suscipiente Deo Verbo in *unicum Filium Dei sublimatam*, ita ut qui

suscepit, & quod suscepit una esset in Trinitate persona. S. Proclus, ut diximus, longe ante exortam Monachorum Scytharum contentionem, in Epistola ad Armenios posuit ad interimendas Nestorianorum versutias *unum de Trinitate incarnatum*, inquit cap. 10. Brev. Liberatus Diaconus. S. Fulgentius de Fide ad Petrum, cap. 13. idem plane docet his verbis? *Firmissime tene, & nullatenus dubites unam ex Trinitate personam, idest, Deum filium, &c* Atque de Incarnat. cap. 10. *Una ex Trinitate persona Christus Dei filius unicus, ut nos salvos faceret, carne conceptus, & natus est de ventre Virginis Matris*. IV. Patribus accedunt viri doctissimi, Ferrandus Diaconus, qui in Epistola ad Anatolium propositionem illam immunem ostendit ab hæresi Eutychiana, etsi illam in Chalcedonensi Synodo protulerint Dorotheus, & Carolus Eutychetis Apocrisarii, *Sæpe enim*, inquit, *per ignorantes loquitur veritas*. Dionysius Exiguus in Præfat. ad epistolam præcitatam S. Procli scribit Theodorum Mopsuestenum, ejusque fautores, Nestorianos nimirum hæreticos, negavisse *Christum Dominum unum de Trinitate*: quæmobrem Monachi Accemetæ idem negantes tamquam Nestoriani fuerunt jure meritoque damnati: & Facundus Hermianensis lib. de Tribus Capitulis cap. 3. *Nihil est*, inquit, *quod de verbo reprehendamus dicentes unum de Trinitate incarnatum, sive passum, sive crucifixum*. V. In hac enunciatione, *unus de Trinitate passus est*, quod unus nequit significare unam substantiam: non enim idem valet, ac *unus de tribus Diis*, cum in Trinitate unus duntaxat sit Deus: significat ergo unam personam, ut in textu illo Geneseos III. 22. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*: eo vel maxime, quod ad significandam naturam, & communem proprietatem, dici non solet absolute *unus*, sed, vel *unum* in neutro genere cum hypallage, idest, submutatione pronominis, ut dum Christus ait, *Ego & Pater unum sumus*, & Joannes, *Hi tres unum sunt*: vel *unus* cum additamento vocabuli exprimentis naturam, aut commune attributum, ut dum dicimus, *Unus Deus, unus Dominus*. In præfata itaque enunciatione nonnisi proprie loquendo sensus occurrit orthodoxus, commonstrans, Dominum Jesum Christum esse unam S. Trinitatis personam, quod impie negabant Nestoriani. VI. Eutychiani asse-

rentes Deum passum & crucifixum, tenebantur coherenter asserere passam & crucifixam totam Trinitatem, quoniam Christus in eorum sententia passus fuerat in natura Deitatis, quæ est toti Trinitati communis, unde ex illorum errore alter Theopaschitarum tamquam e proprio fonte manavit, aut si naturam divinam, in qua Christus passus est, aliam dixerunt ab una natura Trinitatis, impegere necessario in hæresim Arianam, & invexerunt quartam in Trinitate personam. At quisquis profitetur unam de Sancta Trinitate personam crucifixam, (quemadmodum ratiocinatur Ferrandus cap. 12. Epist. ad Anatolium) non asserit suffixam cruci totam Trinitatem, neque personam adstruit quartam, sed crucifixam profitetur unam ex tribus personis. Immerito itaque Eutychianæ hæreseos infimulatur.

Operosum non est ex dictis contrarias argumentationes refutare: quarum prima est, hanc propositionem *Unus de Trinitate passus est*, sensum exhibere Eutychianum, quum significet passam fuisse unam sanctæ Trinitatis naturam, quod olim pluribus momentis demonstravit Trifolius presbyter in Epistola ad Faustum Senatorem, postea Baronius ad annum 519. num. 80. Accedit altera, quoniam propositio illa damnata est a Synodo Chalcedonensi, ut scribit Dioscorus in *Suggestione* ad Hormisdam, nec non a Felice III. contra Petrum Cnapheum cognomento Fullonem, ut nos supra diximus. Proxima est, quod si probetur hæc enunciatio, orthodoxum quoque erit additamentum ab eodem Fullone factum Trisagio, & canere fas erit etiamnum, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis*. Petitur argumentatio quarta ex eo, quod anno 482. Zeno Imperator devicto Basilisco edidit fidei professionem, quam appellavit *Henoticum*, in qua legebatur, *Trinitas mansit Trinitas, incarnato uno de sancta Trinitate Deo Verbo*: huic tamen *Henotico* subscribere noluerunt Orientales Episcopi.

At ad 1. respondemus nullo pacto præfata enunciatione præferri sensum Eutychianum, si non unus ad personam, non ad naturam divinitatis referatur, uti referendum esse præcedentia argumenta nostra demonstrant: atque hac una expeditissima responsione eliduntur facillime objecta quæque Tri-

folii parum in hac controversia exercitari, ad quæ tamen plura reponunt Natalis citata dissertatione, & in hac controversia Norisius cap. 6. Ad alteram, nego hanc propositionem a Synodo Chalcedonensi fuisse damnatam, etsi illam suis definitionibus sacrosancta Synodus noluit inferere, quod ea abuterentur Eutychiani, quorum tamen hæresim per se propositio ipsa non redollet: qua in re imitati sunt Chalcedonenses Patres sapientiam Majorum, qui adversus Samosatenses non probarunt *homousion*, & contra Nestorianos vocabulum *Christiparæ*, quod his hæretici abuterentur, cum tamen utraque vox sit in se catholica, & ab aliis Synodis, Patribusque recepta. Deinde, etsi damnata esset, non repugnat eandem propositionem *ad sensus loquentis*, ut Ferrandus inquit, modo rejici, modo approbari: quod confirmant allata exempla. Nec Dioscorus in *Suggestione* scribit damnatam propositionem a Synodo Chalcedonensi, sed quod illam *Eutychetis discipuli in Synodo Chalcedonensi proposuerunt*. Videtis ipsum Baronium ad an. cit. num. 79. Profecto Synodus in Allocutione ad Marcianum non damnat, sed summo opere commendat Epistolam S. Procli ad Armenios, ubi eadem occurrit propositio: extatque hæc allocutio Tom. 11. Conciliorum Harduini pag. 650. & Collect. Labbeanæ Tom. iv. pag. 825. Petrus autem Cnapheus non solum affirmabat unam de Trinitate personam passam, sed etiam *unum de Trinitate passionem pertulisse in substantia Deitatis*, juxta Arii, Apollinaris, Eunomique blasphemiam, inquit Felix III. in Epist. ad Zenonem, eodem Tom. iv. pag. 1071. Quod sequitur diluitur facillime, quoniam veteres omnes semper *Trisagium* acceperunt de Deo Trino, nunquam de solo Filio, ut inquit in Epistola de Trisagio Damascenus, demonstratque Pagius ad ann. 512. num. 13. Hinc Felix III. Epist. 111. ad Petrum pag. ejusdem volum. 1063. ipsum redarguit; quoniam addens *Qui crucifixus es pro nobis* tertiarum Trisagii particulæ, idest *Sanctus immortalis*, assererat crucifixum fuisse Spiritum sanctum. Ad hæc, inquit, fidelissimum Christi gregem in Manichæi opinionem præcipitare contendit, qui Spiritum sanctum asserit crucifixum. Quod si clausula a Fullone adjecta referatur ad unam tantum S. Trinitatis personam, negamus non esse admittendam; imo perpetuo ulurpatam in

talibus Ecclesiis scribit Valeſius in Annot. ad Evagrium pag. 99. adductis verbis Ephremii Antiocheni ex Photii Bibliotheca : quamquam ex ipſo Evagrío lib. i. c. 44. aliſque Scriptoribus conſtat graviffimam Conſtantinopoli ortam ſeditionem, cum Anaſtaſius Triſagio voces illas addere voluiſſet. Ad ult. dico Orthodoxos Patres merito reprobaſſe Zenonis *Henoticum*, quia, ut Semieutychianis ſatisfaceret, tres tantum Synodos ſervandas proponebat, omiſſa Chalcedonenſi, anſam tribuens hæreticis, qui hanc Synodum execrabantur, & quia etiam non ſpectat ad Cæſarem definire de fide. Affert utramque rationem lib. xii. cap. 2. Facundus Hermitianenſis. Nonnulli Zenonem hæreticum putant : alii defendunt. Negari non poteſt, quin ſaltem ſupprimendo memoratam Synodum, & Epistolam S. Leonis ad Flavianum, hæreticis Eutychianis fuerit patrocinatus, non minus ac Heraclius in Edeſſi, & Conſtantius in Typo Monothelitis, ob duarum operationum vocem ſuppreſſam.

PROPOSITIO II. Monachi Scythæ, quamvis tumultuoſe, ac turbulente ſe geſſerint, ab hæreſi tamen Eutychiana fuerunt immunes.

Demonſtratur primo ex dictis, quoniam ipſorum aſſertum nulla erat hæreſis nequitia conſperſum. Deinde confirmatur luculentiffimis testimoniis. Ipſe enim Dioſcorus Legatus Hormisdæ in *Suggeſtione* nonnullos novitatis & audaciæ redarguit, & fatetur illos & hæc dicere : Nos Synodum Chalcedonenſem ſuſcepimus : hos ſperamus, ut jubeatis eam nobis exponi, quia non ſufficit ſic, quomodo eſt expoſita contra hæreſim Neſtorianam. Juſtinianus in Epistola ad Hormiſdam citato Tom. iv. Concil. pag. 1517. teſtatur Scythicos Monachos aſſeruiſſe, *Chriſtum filium Dei Dominum noſtrum pro noſtra ſalute carne crucifixum unum de Trinitate debere prædicari*; ideoque non tribuiſſe paſſionem divinitati. Hormiſdas in Epist. ad Poſſeſſorem ibidem pag. 1530. non tanquam hæreticos damnavit, & ex Urbe ejecit, ut falſo præfert Epistolæ titulus, ſed ut ſeditioſos, ſuperbos, odia ſoventes, ſui amatores, ad regum ſtatuas inclamantes, & doctos crimina ſerere, & obtreptionum venena componere. Nulla in hac Epistola Eutychianæ hæreſis mentio. Nullam aliam notam illis ſubſcribit præter aſtutam, temerariæ novitatis, contumaciæ, ac

ſuperbiæ; inquit Petavius lib. v. de Incarnat. cap. 2. num. 2. S. Fulgentius, aliique Episcopi Afri apud Sardiniam exules, accepto libro Petri Diaconi, in quo cap. iv. habetur hæc propositio, lib. de Incarnat. cap. i. respondent : *Vestram simul alacres & fidem cognovimus, & salutem : imo in agnitione fidei vestra nobis salus innotuit*. Vide Tom. ix. Bibl. PP. pag. 199. Joannes etiam II. certior factus a Justiniano solos Nestorianos negare Christum crucifixum unum esse sanctæ, & consubstantialis Trinitatis, Epistola, quæ extat cit. Tomo Concil. pag. 1743. Accemetas Monachos tanquam Nestorii ſeſtatores vitandos decrevit, in Epistola ad Senatores ibidem pag. 1752. probans propositionem Scythicorum Monachorum, *Unus ex Trinitate crucifixus est carne*, ut etiam ſupra innuebamus. Præterea ſatis apparet fides Monachorum iſtorum ex profeſſione fidei eorundem. Maxentius enim in Fide ſua inquit, *unum ex Trinitate eſſe Chriſtum, qui pro nobis paſſus eſt carne*; & in 4. Anathematismo : *Si quis non acquieſcit confiteri Chriſtum unum de Trinitate etiam cum carne propria, qui pro nobis paſſus eſt carne, quamvis ſecundum carnem non ſit de ſubſtantia Trinitatis, anathema ſit*. Et Petrus Diaconus, aliique Scythæ citato libro ad Fulgentium pag. 197. *Hac de cauſſa* (inquit) *Trinitas etiam poſt incarnationis myſterium Trinitas manſit; quia idem Deus Verbum etiam cum propria carne unus eſt ex Trinitate, non quod caro ejus ſit de ſubſtantia Trinitatis, ſed quia caro Dei Verbi eſt, qui eſt unus ex Trinitate*. . . . Quapropter & Deum Verbum paſſum carne, & crucifixum carne ſecundum beatum Cyrillum (Anath. xiii.) profeſtemur dicentem, *Si quis non confitetur Deum Verbum paſſum carne, crucifixum carne, & mortem carne gultaſſe, anathema ſit*. Poſtremo ex his fidei profeſſionibus etiam invicta ratio in patrocinium Monachorum Scytharum depromitur. Immerito enim inuritur Eutychianæ hæreſis nota iis, qui aſſerunt unum ex Trinitate paſſum carne, non ſecundum illam ſubſtantiam, ſecundum quam eſt unus ex Trinitate; cumque id tam expreſſe Scythici prædicaverint, cenſeri nequeunt inter Eutychianæ hæreſis ſeſtatores.

Militat adverſus hanc propoſitionem I. quod Monachi Scythæ Conſtantinopoli a Legatis Hormiſdæ tanquam Eutychiani fuerint reje-
cti,

Et, itemque Roma a Pontifice tanquam hæretici expulsi. II. Quod Joannes Maxentius Monachorum Abbas præfracte negavit Hormisdæ Epistolam ad Possessorem, eamque studuit oppugnare, imitatus perversorum hæreticorum pervicaciam. III. Quod vaserrimi hujus hæretici, idest, Maxentii patrocinium suscipiunt, ut inquit Philip. Labbeus Tom. XI. Conc. pag. 1553., procures quidam & infruniti Novatores Jansenii asseclæ; cum ille hoc uno titulo Jansenianorum patrocinium fuerit promeritus, quia præloset illorum in Apostolicam Sedem conviciis, & in summum Ecclesiæ Antistitem calumniis. IV. Quod etsi tolerari possit assertio illa, *Unus ex Trinitate passus est*, Scythici Monachi eandem blandientis vulpeculæ artibus protulerunt, sectantes veterum hæreticorum vasritiem. V. Quod hi Monachi *unum de Trinitate passum* affirmaverunt *simpliciter*, nulla facta carnis mentione, quod Eutychianæ perfidiæ est evidens argumentum. VI. Quod asserentes suffixam cruci unam e sancta Trinitate personam, *personæ* vocabulum ad significandam divinitatis naturam callide detorserunt. VII. Quod nulla ratione ab Eutychiana labe purgari queat assertum illud Petri Diaconi in libro ad Africanos Episcopos in Sardinia exules, *Unam Dei Verbi naturam incarnatam*.

At corruunt hæc, & iis consimilia argumenta ex præmissis propositionibus. Nam ad primum liquet ex Suggestione Dioscori, & ex Epistola Hormisdæ non ob pravitatem dogmatum, sed ob dissidiorum somenta, ob inconsultam novitatem, & ob audaciam male Scythas tum Constantinopoli, tum Romæ audisse, quamquam aliunde comperta sit fides ipsorum ingenua. Alterum nihil aliud probat, quam Maxentium in Apostolicam Sedem irreverenter, & tumultuose se gessisse; cum tamen ei nequaquam morem gesserint Scythæ alii, ut demonstrat Norisius in Monachorum Apologia Tom. III. pag. 927. recte cum Augustino affirmans *nec causam causæ, nec personam præjudicare personæ*, & Maxentium, qui nonnulla in Hormisdæ irritatus effudit, Schismaticum quidem fuisse, at non hæreticum Eutychianum. Atque ut refellamus male libratam Labbei inter Maxentium & hæreticos, atque inter defensores Scytharum & Jansenianos comparisonem: hæretici judicio Romani Pontificis aperte contradicunt; at Maxentius negat Epistolam illam

ad Possessorem esse Hormisdæ, scribens Tom. IX. Biblioth. PP. pag. 539. *Fertur ab inimicis ubique Epistola quasi a Romano Pontifice destinata*: & pag. 541. ait inverisimile esse, ut Hormisdas eam Epistolam dederit, cum Romano magistro militum dixerit Dioscorum pelago demergendum, nisi Christum unum esse ex sancta Trinitate fuisset confessus, jubens, *ut sua verba insinuaret Imperatori*. Fatetur etiam Maxentium in eadem Epistola nunquam Romanum Pontificem ab Ecclesiæ Catholice deviare sententia, ut observarunt ibidem Norisius, & dissert. 18. in Synodos Thomassinus. Nescio, num talia unquam ab hæreticorum pectore erumpant. Neque connumerandi sunt Jansenianis Scytharum Monachorum patroni, ut falso scribit Labbeus, cum omnia Apostolicæ sedis Judicia excipiant, propugnent, vindicent, non, ut ille inquit, aut cum Maxentio ficta existiment, aut cum hæreticis conviciis proscindant. Nulla quippe Janseniana fuligine tinctus fuit Norisius, quicquid nebulones quidam mustarint, nulla Lupus, nulla Thomassinus, nulla Du Hamelius, nulla Pagius, nulla Dionysius a S. Martha, ab eodem Norisio laudati in citata Apologia pag. 898. Atque si hos velis, Labbee, Janseniana oblitos fuligine, nunquid Jansenii assecla Gabriel Vasquez qui in III. p. disput. 15. cap. 3. num. 41. ait, *Quod igitur attinet ad ipsos Monachos, existimo primum eos non fuisse Eutychianos, unam tantummodo in Christo asserentes naturam, aut deitatem ipsam passam fuisse, cum oppositum in eorum scriptis appareat*? Nunquid Jansenii assecla Christophorus Ortega, qui disput. 1. de Incarnat. certam. 1. num. 4. animadvertens *unus* significare communi sensu personam, non autem naturam, inquit, *Catholicum doctumque Maxentium, ejusque Monachos eo proprio sensu locutos credendum est, quo a Catholicis omnibus ea propositio admitti debet*? Nunquid Jansenii assecla Dionysius Petavius, qui lib. V. de Incarnat. cap. 2. num. 2. *Quocirca*, inquit, *nihil in illorum facto, atque scriptis aliud culpes, nisi inconsultam rationem, & precipitem ardorem inculcandæ novitatis, intempestivæ potius, minimeque necessaria, quam aut callide, aut errore contaminata*? Atque his diluitur etiam objectio tertia. At in proximis duabus non immorabimur, cum demonstratum sit Monachos Scythas addidisse asser-

tionis suæ, carne; & expresse docuisse Christum secundum carnem non esse de substantia Trinitatis, & consequenter falsissimum est illos & passionem tribuisse divinitati, & propositionem suam absolute ac simpliciter pronunciasse. Sexta similiter oppositio eadem facilitate dispellitur; nam cum Scythæ confessi sint unum Dominum Jesum Christum, eumque passum secundum carnem, non in natura divinitatis, etiam unam personam & naturas duas agnoverunt, ideoque *personæ* vocabulum in proprio sensu usurparunt. Ad ult. respondemus Petrum Diaconum citato libro cap. 2. diserte significare se *unam Dei Verbi naturam incarnatam* asserere in sensu Cyrilli: quare ut Cyrillus, ita Petrus, alique Scythæ, quorum est communis illa professio, ab hæresi Eutychiana fuerunt immunes. Imo testatur Petrus Diaconus *unam Dei Verbi naturam incarnatam* nihil esse aliud, quam duas naturas ineffabiliter unitas, prudenter hæresim declinans tam Nestorii, quam Eutychetis. Igitur, inquit Tom. ix. Bibl. PP. pag. 296. *juxta sanctorum Patrum traditionem, Dominum nostrum Jesum Christum in duabus naturis & inconfusis, idest, divinitatis & humanitatis in una persona, sive subsistentia confitemur. Nec illis acquiescentes, qui unam Dei Verbi naturam incarnatam prædicantes venerabilis Chalcedonensis Concilii fidem refugiunt; nec illos admittentes, qui duas naturas dolose promittentes, unam Dei Verbi naturam incarnatam minime confitentur, existimantes hoc duarum naturarum professioni contrarium: quasi aliquid aliud, quam duas naturas ineffabiliter unitas, una Dei Verbi natura incarnata significet, beato Cyrillo Alexandrinæ civitatis Antiste ad successum Episcopum Diocesariæ ita scribente: Si enim unam naturam dicentes Dei Verbi tacuissimus non inferentes incarnatam, sed veluti abicientes dispensationem, erat illius forsitan non improbabilis sermo simulantibus interrogare, Ubi est in humanitate perfectio, aut quomodo substantia nostra subsistit? Quoniam vero, & perfectio que in humanitate est, & essentie nostre manifestatio illata est per id quod dictum est Incarnati, jam deferant arundinem virgam sibi inter supponentes. Sat ne est tam expressa professio? Additur cap. v. pag. 197. recipi a Scythis Monachis cum aliis conciliis, sanctum & venerabile quod apud Chalcedonem celebratum est, amplecti epistolæ quoque beati*

Leonis, anathematizari universos contraria dogmatibus Ecclesiæ sentientes, facta expressa mentione Theodori Mopsuesteni, Nestorii, Eutychetis, & Dioscori. Atque hæc fidei professio merito ab Africanis Patribus commendata, nonne sufficit ad abstergendam a Scythis quamlibet notam hæresis? nonne omnes adversariorum objectiones effringit? Hac itaque absolvi potest apologetica pro Scythis Monachis dissertatio.

C A P U T VII.

An Christus sit Sacerdos secundum Ordinem Melchisedech?

VARIA fuerunt circa Melchisedechum placita, ante propositæ quæstionis solutionem ad examen revocanda. Melchisedeciani enim hæretici, de quibus lib. ii. h. lv. Epiphanius, & S. P. Augustinus de Hæres. h. xxxiv. illum opinati sunt præclaram quamdam Virtutem Christo superiorem, quæ ad benedicendum Abrahamo e cælo descenderit: cujus hæresis cum Tertulliano de Præsc. & Theodoretto lib. 2. hæres. fab. auctorem faciunt Theodorum quemdam Argentarium, sive Theodotum; sed Epiphanius ibidem appellat Melchisedecianos a Theodotianis avulsos. Hierax, aut Hieracha, quem ferunt vixisse imperante Severo, vir Ægyptiacis, Græcisque literis imbutus, tradidit Melchisedech esse Spiritum sanctum: quam opinionem refutat eo loci num. 5. & hæresi lxxvii. n. 7. Epiphanius, & in Epistola ad Evangelium presbyterum Tom. ii. pag. 570. edit. Martiani. (alias 126. ad Evagrium: magnus Hieronymus illam tribuit imperito Scriptori, ei fortassis, qui edidit quæstiones rejectas a doctissimis Mauro-Benedictinis in Appendicem Tom. iii. Operum S. Augustini, ubi q. cix. pag. 106. idem error propugnatur: nam id conjectant Vindingus noster in Critico Augustiniano pag. 65. & Martianus in notis ad præcitatam Hieronymi Epistolam. Origenes, & Didymus eo prolapsi sunt, ut Melchisedechum Angelum dicerent, uti refert ibidem Hieronymus: hujusque opinionis meminit etiam Augustinus q. lxxix. in Genesim. Nonnulli denique arbitrati sunt Melchisedeci nomen, non proprium esse, sed appellativum, eoque solum Dei filium significari; quod post Novatores quosdam alias prolixè nititur demonstrare Cunaus in Tract. de

de Republ. Hebr. lib. iii. cap. 3. refutatus a Natali Alex. dist. 3. in iii. M. Æt. & a Friderico Koebero Lutherano de Melchisedech in Typo, & Antitypo.

Inter eos vero, qui Melchisedechum saniori iudicio hominem existimarunt, occurrit primo eorum sententia, qui ipsum fuisse putant Semum filium Noe: quam sententiam Epiphanius h. lv. num. 6. inter somnia connumerat, tribuitque Samaritanis. At Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis Tom. 2. pag. 520. tribuit Hebræis, nec illam aperte refellit: quod & repetit laudata epistola ad Evangelium. Tuentur hanc sententiam Targum Jerosolymitanum, Abenezra, Baal Hatturim, neque improbabilis ea videtur Lyrano, Abulensi, Tornielo, Villalpando, Eugubino, aliisque doctissimis Interpretibus. Communior tamen videtur, quæ asserit Melchisedechum fuisse hominem indigenam, & genere Chananæum: quam sententiam, cum per multi erudite propugnent, breviter ac nerveose vindicant Salianus ad annum M. 2118. & Controversia 18. Capi- succus. Quorundam Judæorum opinio, autumantium Melchisedechum fuisse filium scorti, ideoque ipsius genealogiam in sacris literis prætermitti, adeo scurrilis est, adeo impia, ut vix digna sit quæ recenseatur; meritoque refellitur ab Epiphanio num. 7. refutatur a Tornielo ad annum M. 2118. & risu excipitur ab omnibus tam Catholicis, quam hæreticis. Hujus generis sunt fuitiles aliæ opiniones a Koebero citatæ §. 16. illa præsertim, quæ tenet Melchisedechum ideo ignotum esse & absque genealogia, quia ejus imprecationibus terra ima delinicens ipsius parentes, consanguineosque omnes deglutierit. Atque his enarratis sententiam exponemus nostram, postea quæstionem de Sacerdotio Christi instituemus adversus innumeras Novatorum phalanges: qui cum negent in Missa verum offerri Deo sacrificium, inficiantur quoque oblationem panis & vini, de qua Gen. xiv. 18. fuisse typum Eucharistiæ, ob eamque rationem Christum a Psalmogra- pho, & ab Apostolo dici Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech.

PROPOSITIO I. Melchisedech non fuit Angelus, neque Virtus quædam cælestis, neque Spiritus sanctus, neque ipse Dei filius.

Demonstratur 1. Melchisedech fuit verus homo: duo enim characteres ei tribuuntur

Gen. xiv. 18. quorum uterque nonnisi homini convenit; unus est *Rex Salem*, terrenæ nempe civitatis, sive fuerit Jebus aut Jerosolyma, ut inquit Josephus lib. vii. de Bello nunc lib. vi. cap. 10. sive, ut probabilius censer Hieronymus epist. ad Evangelium, civitas alia, vel *oppidum juxta Scythopolim*. Character alter est, *Sacerdos Dei altissimi*; Sacerdotis vero munus solis hominibus fuit demandatum, ut primogenitis in lege naturali, & filiis Aaron, ac Levitis in lege scripta: quare Apostolus ad Hebræos cap. v. 1. ait omnem Pontificem ex hominibus assumptum esse. II. Etsi Apostolus cap. vii. ejusdem epistolæ v. 3. appellat Melchisedechum *sine patre, sine matre, sine genealogia*, non ad significandum illum non esse hominem, quemadmodum autumant adversarii; non ad innuendum illum fuisse spurium, ut commenti sunt quidam Hebræorum; non ob ejusdem in affines imprecationem, ut demonstrat ipsius egregia virtus, typi dignitas, nominisque celebris commendatio; sed quia Scriptura ejus genus ac posteritatem non enarrat, vertente Syro, *Cujus nec pater, nec mater scripti sunt in genealogiis*, & propria significatione vocabuli ἀγενεαλόγητος commonstrante, non virum genus nullum habentem, sed cujus origo literis non est prodita: licet, inquam, id scribat Apostolus, attamen versu 6. proximo ait genitum esse Melchisedechum ex hominibus, sed ejus generationem minime recenseri in Hebræorum genealogiis: id quippe sonant ea verba, *Cujus autem generatio non annumeratur in eis*, id est ἐξ αὐτῶν, ut habet Græcus, *ex eis*, *ex eorum majoribus*. Unde recte illustris Estius in hunc locum: *Hic innuitur Melchisedech non prorsus carere genere; qui enim dicit genus ejus non recenseri inter illos, aut ex illis, tacite significat eum aliunde genus habere*. Imo Epiphanius n. 7. *Ex aliis hominibus, quam Israelitis, genus illius pertexitur*. Quid ergo? cum innuatur Melchisedech ex hominibus genitus, oportet ut illum hominem fateamur. III. Nomen *Melchisedech* non appellativum est, ut quidam autumant, sed proprium; nam litera Jod inscripta in hebraica voce מלכיצדק, *Melchisedech*, cum non sit nota pronominis, vel regiminis, debet esse proprii nominis *characteristica*, ut in nomine filii Saul מלכישוע, *Melchisuah*, 1. Reg. xxxi. 2. in nomine filii Jechonix מלכירם *Melchiram*, 1. Paralip.

III. 19. in nomine regis Geraræ אַבִּמֶלֶךְ, *Abimelech*, Gen. xx. 2. in nomine uxoris Nabal אַבִּיגַיִל, *Abigail*, 1. Reg. xxv. 3. in nomine filii Beria, מֶלְכִיאל, *Melchiel*, Gen. xlv. 17. aliisque in locis plurimis. Omnes quoque Versiones, ut demonstrat in dissert. de Melchisedech Martinus Van-Rein §. ix. evincunt Melchisedechi nomen proprium esse: quicquid scribant loco citato Cunnæus, & in Locis ad Ps. 110. Enjedinus. Quare assentiendum non est Cajetano, qui Comment. in Genes. ait appellativum esse, & commune regibus Salem: quamquam opinio Cajetani nullatenus sententiæ oppositæ suffragatur, quippe etiam Pharaos, Xerxes, Cæsar, aliaque vocabula ejuscemodi pluribus sunt communia, & tamen nonnisi de hominibus enuntiantur. Itaque Melchisedech proprium nomen est; atque ex ipso nomine, ex genere Hebræis extraneo, & ex dignitate sacerdotis ac regis liquet eundem verum fuisse hominem.

Generatim demonstrata thesis etiam quoad singulas partes confirmatur. Et quidem Melchisedech non fuisse Angelum constat ex priori momento, nam Angelis incorporeis non convenit externum offerre Deo sacrificium, quod munus est sacerdotum, ut inquit Estius. Ex eo etiam, quod Melchisedech dicatur Rex Salem, nequit hæc sententia firmo telo consistere: visibile quippe civitatis regimen homini, non angelo demandatur, cum sit inter principem ac populum civilis societas. Deinde Melchisedechum non esse filium Dei evidens est ex Epist. Pauli ad Hebræos; nam ibidem cap. vii. dicitur Melchisedech *assimilatus filio Dei*; quis autem recte dicitur similis sibi ipsi? In Græco etiam pro *assimilatus* habetur ὁμοιωμένος, quo vocabulo non significatur omnimoda similitudo, sed analogia typi cum re significata: unde vertit Syrus, *In similitudinem Filii Dei permanet pontificatus ejus*. His ergo verbis Melchisedech Filio Dei ostenditur minor. In eodem c. nec non Psalmo cix. Christus appellatur *Sacerdos secundum ordinem Melchisedech*; quis vero proprie dicitur *Sacerdos secundum ordinem*, ritumque sui ipsius? Præterea Christus, saltem ad oblationem faciendam, *semel apparuit*, ut inquit apostolus eadem epist. c. ix. 26. Denique Melchisedechum non esse Spiritum sanctum præter producta argumenta hæc evincunt. Nunquam legitur Spiritum sanctum

carnem induisse: quomodo ergo in persona Melchisedech latitabat? Ac si Melchisedech est Rex Salem, terrenæ civitatis incola, Filii Dei typus, illoque minor, quis nisi penitus cæcutiat, eundem dixerit Spiritum sanctum? Tandem cum omnis sacerdos sit inferior Deo, & huic in subjectionis tessellam offerat munera ac sacrificia, necessum est deprimat cum Macedonianis Spiritum sanctum ad sortem creaturarum quisquis illum cum Melchisedech confundit. Hinc Hieronymus laudata ad Evangelium Epistola: *Si omnes repuleris, tum certe spirituales interpretem non recipies, qui imperitus sermone & scientia Melchisedech Spiritum sanctum pronuntiavit, ut illud verissimum conprobarit, quod apud Græcos canitur, Imperitia confidentiam, eruditio timorem creat. Est sententia ista Thucydidis lib. 3. ἀμαθία μὲν δρᾶσος, λογισμὸς δὲ ὀκνον φέρει.*

PROPOSITIO II. Incertum est, an Melchisedech fuerit Sem filius Noe, an Chanaanæus genere; quamquam videatur hæc postrema opinio probabilior præcedenti.

Fuisse enim Semum auctore Hieronymo citata epist. & in quest. Hebræis, tenent quamplures, & fere omnes Judæi, & licet Epiphanius hæres. lv. num. 6. sequutus chronologiam lxx. mathematico argumento demonstraret Semum eo tempore, quo Abrahamo occurrit Melchisedechus, fuisse mortuum; attamen juxta communiter receptam supputationem adhuc erat superstes, vixitque usque ad annum M. 2158. Isaacii filii Abraham quinquagesimum: unde recte ibidem Hieronymus inquit: *Supputantes annos vite ipsius ostendunt eum ad Isaac usque vixisse, omnesque primogenitos Noe, donec sacerdotio fungeretur Aaron, fuisse Pontifices*. Verum hoc argumentum non videtur prorsus invictum. Ex quo enim vixerit Sem ad Isaac usque, non inferatur fuisse regem ac Sacerdotem illum, qui Abrahamo occurrit: neque verum est, Semum fuisse primogenitum Noe, cum major natu fuerit Japhet, ut liquet ex Genes. x. 2. ideoque Genes. v. Sem priusquam Japhet inter filios Noe commemoratur, quoniam de Sem Hebræi, de Japhet populus Gentium natus est; idque exacta chronologia possum demonstrare, quippe ex v. Genes. 32. Noe operam gignendis liberis primum dedit, cum quingentorum esset annorum, idest, anno M. 1556. & Sem biennio post dilu-

diluvium, idest, anno 1658. cum esset centum annorum genuit Arphaxad, ex Genes. xi. 10. Itaque Sem natus est anno M. 1558. & Japhet anno M. 1550. corrumpitque traditio illa Hebræorum deprompta ex primogenitorum dignitate. Imo nec traditio ista videtur inter Hebræos communis: nam Josephus l. vii. de Bello c. 18. sive libro vi. c. 10. scribit conditorem urbis Salem fuisse *Chananeorum Dynastam*: ab ipsa traditione recedit Abenezra, illamque, ut diximus supra, Epiphanius solis tribuit Samaritanis. Videtur quoque ea traditio orta ex Hebræorum superbia, utpote qui ægre ferunt commendari Sacerdotem ex genere Chananeorum. Ad Hieronymum quod attinet, refert quidem Hebræorum traditionem, at nihil definit: imo laudata ad Evangelium epistola contrariam traditionem his verbis commendat: *Verti me ad Hyppolitum, Irenæum, Eusebium Casariensem, & Emissenum, Apollinarem quoque, & Eustathium nostrum, qui primus Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus contra Arium clarissima tuba bellicum cecinit: & deprehendi horum omnium opiniones diversis argumentationibus ac divorticulis ad unum compitum pervenisse, ut dicerent Melchisedech hominem fuisse Chananeum, regem urbis Hierosolymæ, quæ primum Salem, postea Jebus, ad extremum Jerusalem appellata sit.* Ibidem exemplo Abelis, Henoch, & Job ostenditur mirum non esse, si describatur Sacerdos Dei altissimi absque circumcissione & cæremoniis legalibus. Ex quibus constat sententiam Hebræorum, in quam manibus pedibusque ierunt complures interpretes, ficulno inniti præsidio: quamvis illam ob amplissimum istorum numerum, lectorum relinquamus arbitrio.

Melchisedechum ergo fuisse genere Chananeum probabilius suadet Patrum traditio nunc a Hieronymo commemorata, & præferenda proculdubio derivatæ a Judæorum commentationibus. Adde Epiphanium h. lxvii. num. 7. Accedit, quod Semo, ejusque filiis ex Gen. x. 30. contigit regio a Messa usque Sephar, ultra Euphratem: & Melchisedech erat Rex Salem, cis Jordanem in terra Chanaan. Fateor non unam esse de Salem sententiam Auctorum, quibusdam asserentibus Salem eandem esse ac Jerusalem; aliis eandem ac Salim urbem Sichimorum, de qua Gen. xiii. 18. & Joan. iii. 23. Ac esse Jerusalem probant permulti, quoniam Onkelos & Jo-

Berti Theol. Tom. V.

nathan vertunt, *Melchisedech Rex Jerusalem*; & quoniam videtur in oblatione Melchisedechi designatus Dei cultus in Hierosolyma instaurandus. Sed Hieronymus amplectitur alteram sententiam: quam in Epistola citata ad Evangelium probat ex peregrinæ linguæ mixtura, & ex quo cernerentur adhuc juxta Scythopolim ruinæ palatii Melchisedech commostrantes veteris operis magnificentiam. Addit Cappellus, Melchisedech obviam profectum Abramo in vallem *Save*, Gen. xiv. 17. idest, in planiciem, Jerusalem vero ex Psalmo cxxiv. 2. fuisse vallatam montibus: quæ tamen conjectura futilis est, quia Melchisedech processit in occursum Abrahami extra Salem; & haud procul a Jerusalem fuisse vallem, ubi Salomon sibi monumentum erexit, liquet ex ii. Reg. xviii. 18. Verum etiam urbs Salim fuit in regione Chanaan, ex c. xiii. Gen. 18. Quicquid igitur de civitate Salem statuamus, liquet regem ejusdem urbis fuisse Chananeum. Nam quod reponunt Semum occulta Dei inspiratione illic permansisse, ut Sacerdotio fungeretur tanquam Noe primogenitus, nullam habet fulcrum, & refutatum est supra. Præterea de Melchisedech ait Apostolus ad Hebræos vii. 3. fuisse *sine patre, sine matre, sine genealogia*, idest, ipsius genus minime in Scripturis narrari. Quomodo ergo Melchisedech Semus, cujus novimus parentes ac filios? At enim, inquirunt, non narratur genealogia Semi suo nomine Melchisedechi. Quid vero inde? Principio demonstratum est Melchisedechum esse certi hominis proprium nomen. Deinde Apostolus versu 6. inquit generationem Melchisedech non connumerari inter Levitarum majores, cum tamen Leviticum genus recta linea ascendat ex Levi ad Jacob, ex Jacob ad Abraham, ex Abraham ad Arphaxad, ex Arphaxad ad Sem. Ad hæc Apostolus non ex solo nomine Melchisedech, sed ex aliis quoque personæ adjunctis nobis Christi sacerdotium commendat. Rursus quis dixerit non narrari genealogiam Israelis, per hoc, quod sub Jacobi nomine tantummodo recensetur? Itaque vulgaris illa responsio nequit hanc sententiam infringere. Supersedeo ab argumentis reliquis, quæ a Saliano, ceterisque Scriptoribus producantur, quoniam ex dictis facile eruuntur, nec de re magis momenti in præsentia disquiritur.

Opinionem autem eorum, qui dixerunt

V v Mel-

Melchisedech nothum, ortumque ex adulterinis conjugiiis, quamobrem prætermissa sit generis ejus origo, rejiciendam inter aniles fabulas probat num. vii. Epiphanius, quia *Rahab meretrix fuit, & ejus nihilominus Scriptura meminit: sed & Zambri, & Chasbithæ adulterium ibidem expressum est tametsi alienæ stirpis hæc erat, nec Israelitarum ex genere originem trahens*. Confutatione pariter non eget quod nonnulli autumant patrem illius appellatum Heraclam, matrem vero Astariam, vel Astaroth, ipsiusque Melchisedech proprium nomen fuisse aut Joram, sive Jehoram, ut inquit apud Drusium Ben-Gorion, aut Sydyce, ut ex Sanchuniathone conjectat Grotius, cum isthæc nullo argumento probentur; quamvis si vera forent, magis inde confirmaretur Melchisedechum ex gentibus genus arcescere.

Petrus Cunæus decem protulit argumenta ad probandum Melchisedech esse ipsum Dei filium, quorum quinque præcipua sunt, alia nihil crepant solidi. Ac primum depromitur ex vocabulo, quod appellativum esse contendit, ex quo Paulus ad Hebræos vii. illud interpretetur *Rex justitiæ, & Rex pacis*; nullusque ætate Abrahami esset in terra Chanaan fidelium cœtus, quia alioqui peregrinatus non esset inter Ethnicos, sed in Salem fixisset sedem. Petit alterum ex verbis ejusdem epistolæ v. 3. *Sine patre, sine matre, sine genealogia*, quæ non videntur cupiam hominum convenire, Christo excepto. Fabricat tertium ex subsequentiis, *Manet sacerdos in perpetuum*, in quibus enuntiatur æternitas propria solius Dei. Promittit argumentum quartum ex eo, quod ibidem Apostolus versu 7. facit Melchisedechum meliorem, ac digniorem Abrahamo. Quintum urget ex c. v. 11. ubi de Melchisedech legitur, *De quo nobis grandis sermo, & interpretabilis ad dicendum*: quibus sane verbis ineffabilem illius magnitudinem, ac divinitatem Paulus deprædicat.

At ad 1. & 2. responsum est in prima propositione: neque addendum modo aliud, nisi Abrahamum jam scædus inisse cum habitatoribus Mambre, ex Gen. xiv. 13. nec completum adhuc, dum reverteretur a cæde Chodorlahomor, tempus divinarum promissionum, ideoque collocandum ei non fuisse in Salem domicilium. Victoriis etiam ac dignitate adauctus debuit suam urbem relinquere justo, & erga se beneficentissimo Regi ac

Sacerdoti Dei altissimi. Quod sequitur ita accipiendum est, ut intelligamus Sacerdotiæ Christi nullum finem futurum, & ideo præfiguratum in sacerdote Melchisedech, de cuius fine nihil in Scripturis habemus: quemadmodum ad commonstrandum Christi sacerdotium non conferri carnali generatione, paulo ante dictum est Melchisedech fuisse *sine genealogia*, id est, sacerdotium Christi spirituale fuisse antitypum sacerdotii Melchisedechi, cuius non proditur in sacris literis origo generis. Apostolus enim ex typo declarat Christiani sacerdotii dignitatem, & ibidem appellat Melchisedech *ἀπαρρησμένον, ἀσμιλάτω* Filio Dei. Argumentum proximum nil probat, quia Melchisedech dignior erat Abrahamo sacerdotii munere ac typo; nam licet & Abraham tamquam princeps familiæ fuerit sacerdos, & obtulerit sacrificia, ut liquet ex Gen. xv. ex canone Missæ, & ex Divo Thoma iii. p. q. 31. art. 2. Melchisedech erat Ἀρχιερεὺς, ad Heb. vi. 20., id est, Summus Pontifex, gerebatque typum sacerdotii nostri omnium præstantissimi. Ad ultimum dicimus illa verba, *de quo*, referenda esse ad Christum, aut ad Melchisedech, non absolute, sed ut Christi divinum sacerdotium præfigurabat.

Tandem Melchisedech esse Spiritum sanctum probat Auctor Qq. novi & veteris testamenti inter opera Augustini iisdem prorsus argumentationibus, quæ ad Filium Dei detorsit Petrus Cunæus. Koerberus eandem sententiam affricat S. Ambrosio in lib. i. de Abraham c. 111. Verum recte Hieronymus appellat Auctorem Qq. illarum *imperitum sermone & scientia*: quem non fuisse Augustinum eruditi omnes consentiunt, demonstrantque invictis momentis PP. S. Mauri in Admonit. in librum earundem Quæstionum, Append. Tom. 111. pag. 34. Qui ineptam illam opinionem tribuit Ambrosio, legens dormitabat. Sancti Doctoris hæc sunt verba, loc. cit. num. 16. *Sacrificium denique obtulit, decimas dedit; ideoque et Melchisedech, qui interpretatione latina dicitur rex justitiæ, rex pacis, benedixit: erat enim sacerdos summi Dei. Quis est rex justitiæ, sacerdos Dei, nisi cui dicitur, Tu es sacerdos Dei in æternum secundum ordinem Melchisedech, hoc est, Dei filius, sacerdos Patris, qui sui corporis sacrificio Patrem nostris repropitiavit delictis?* Quo in loco Ambrosius tribuit Chri-

Christo interpretationem nominis *Melchisedech*, non hujus personam: de qua ad hunc modum se habet nostra lucubratiuncula.

PROPOSITIO III. Christus est Sacerdos secundum ordinem *Melchisedech*, quoniam in prisca hujus sacerdotis oblatione *panis & vini* præfiguratum fuit sacratissimum Eucharistiae sacrificium.

Ita Catholici omnes adversus Novatores, qui fatentur utique Christi sacerdotium præfiguratum in sacerdotio *Melchisedech*, ob interpretationem nominis *Melchisedech*, & *Regis Salem*; ob typum divinitatis expressum in eo, quod *Melchisedech* dicitur *sine genealogia*: ob perpetuitatem sacerdotii significatam iis verbis, *Manet sacerdos in aeternum*; ob discrimen a sacerdotio Levitico, quod Apostolus innuit, docens generationem *Melchisedech* non connumerari inter Levitas; ob spirituales unctionem, ad quam innuendam dicitur *Melchisedech* factus sacerdos non secundum mandatum carnalis legis, sed secundum virtutem vite insolubilis; ob præexcellentiā Christiani sacerdotii supra Leviticum in eo demonstratam, quod *Melchisedech* benedixit Abrahamo, ex cujus lumbis exierunt filii Levi, ab eoque acceperit decimas: hæc, inquam, tradita ab Apostolo in Epist. ad Hebræos cap. vii. (quam tamen plerique illorum Apostolo abjudicant) ultro heterodoxi concedunt: at dici Christum sacerdotem secundum ordinem *Melchisedech*, spectata oblatione *panis & vini*, istud præfracte abnuunt, idque nos Scripturis, traditione Patrum, atque ratione probamus.

Depromptum ex Scripturis argumentum est hujusmodi. Christum esse Sacerdotem secundum ordinem *Melchisedech* ait David Ps. cix. 4. *Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*: affirmat Apostolus ad Hebræos cap. v. 7. & vii. 15. verba David esse de Christo accipienda, quod & confirmat omnium Patrum, Theologorum, atque ipsorum hæreticorum assensus. At non aliter Christus appellatus est sacerdos secundum ordinem *Melchisedech*, nisi quia sub speciebus panis ac vini obtulit sacrificium Corporis & Sanguinis sui, prænuntiatum in prisca illa *Melchisedech* oblatione. Quid est enim esse sacerdotem secundum ordinem *Melchisedech*, nisi secundum ritum ac similitudinem hujus sacerdotis Dei summi? Atqui Christus nequit appellari sacerdos secundum ritum ac simili-

tudinem *Melchisedech*, nisi quatenus obtulit sub speciebus panis & vini Eucharisticum sacrificium: Igitur ratione hujus oblationis Christus appellatus est Pontifex, & sacerdos secundum ordinem *Melchisedech*. Et quidem nisi ita appellatus sit ratione illius oblationis, ob quam aliam causam sic appellatum putabimus? Non ob aliquam aliam oblationem, quia non legitur *Melchisedechum* aliud obtulisse præter panem, & vinum, & si viva animalia mactavit, id non sufficit ad constituendum peculiarem ordinem sacerdotii, cum istiusmodi cruenta sacrificia etiam Abel, etiam Noe, etiam Levitæ omnes obtulerint. Non propter alias *Melchisedech* dotes superius connumeratas; nam illæ commonstrant utique Christum fuisse in *Melchisedech* præfiguratum, at non evincunt fuisse sacerdotem secundum ordinem *Melchisedech*; quippe aliud ad figuræ rationem, aliud ad sacerdotii ritum, ordinemque requiritur. Sat est ad figuræ rationem, ut typi ac signa præcesserint; quare dicitur figura Christi Abel, dicitur Isaac, dicitur Moyses. At ad sacerdotii ritum & ordinem necessaria est similitudo etiam in re oblata, nec sufficit ratio figuræ, alioqui diceretur Christus sacerdos secundum ordinem Abel, secundum ordinem Isaac, secundum ordinem Moyse. Immo, ut in Paulum scribit Estius, tamen Christus in ara crucis obtulerit semetipsum Patri sacrificium cruentum, atque hoc præfiguratum fuerit in mactatione vivorum animalium; quia nulla in cruce est ritus similitudo cum immolatione pecudum, nemo iure affirmabit Christum esse sacerdotem secundum ritum alicujus sacerdotis præcedentis, qui pecudes immolaverit. Nulla ergo ratio typi, nisi quæ sita est in rei oblatæ similitudine, constituit Christum sacerdotem secundum ordinem *Melchisedech*: & recte Tridentina Synodus Sess. xxii. cap. i. exponens Catholicam de sacrificio Missæ doctrinam ait de Christo: *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in aeternum constitutum declarans, corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo patri obtulit.*

Alterum argumentum ex traditione peti-
tum est: quod omnes Patres affirmant non solum Christum esse sacerdotem secundum ordinem *Melchisedech*, verum etiam in hujus oblatione, de qua Gen. xiv. 18. præfiguratum sacrificium Christi incrementum, unde apparet

quam commentitia sit, quam fallax interpretatio hæreticorum autumantium oblationem illam Melchisedechi fuisse civile epulum, profanamque comitatus Abrahami refectionem. At quid ex Græcis Patribus, ne proferamus omnes, Clemens Alex. Chrysostomus, Theodoretus? quid ex Latinis Cyprianus, Hieronymus, Augustinus? Clemens in iv. Strom. pag. editionis Morelli 539. Melchisedech, inquit, rex Salem, sacerdos Dei altissimi; qui vinum & panem sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistiae. Chrysost. hom. xxxv. in Gen. pag. edit. Commel. 512. etiam in pane, ac vino a Melchisedecho oblatis agnoscens figuram sacrificii nostri, ait: Protulit, Melchisedech, panem & vinum, Videntem typum cogita, oro, & veritatem, & admirare divinarum Scripturarum accuratam diligentiam, quomodo superioribus seculis & ab initio futura præsignata sint. Theodoretus To. 1. p. 50. sive in Gen. Inter. 65. inquit de Melchisedecho, Typum enim gerebat sacerdotii Dominici. Mitto Eusebium Cæsariensem, qui lib. v. de Demonstr. Evang. cap. 3. ait Melchisedechum nusquam aliis functum sacrificiis, nisi solo vino, ac pane, repræsentando corporis & sanguinis Christi mysteria: in quem locum nonnulla erudite Tournelius de Sacram. Euch. p. 339. ad litteram exscripta, uti alia ibidem, a Becano Tom. 11. Opusc. xi. cap. 4. num. 5. usque ad 10. nulla Becani mentione facta. Cyprianus epist. 63. ad Cæcili-um hæc habet: Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat in Psalmis Spiritus sanctus ex Persona Patris ad Filium dicens, Ante Luciferum genui te: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Qui ordo utique hic est de sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Hieronymus in Qq. hebraicis Tom. 11. pag. 528. hæc habet: Quod autem ait, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, mysterium nostrum in verbo Ordinis significatur: nequaquam per Aaron irrationabilibus victimis immolandis: sed oblato pane & vino, idest, corpore & sanguine Domini Jesu. Idem in Epist. xlv. ad Marcellam Tom. iv. p. 347. Recurre ad Genesim, inquit, & Melchisedech regem Salem hujus principem inveni-ens civitatis, qui jam tum in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium

Christianum in Salvatoris sanguine & corpore dedicavit. Demum S. P. Augustinus de Doctrina Christiana lib. iv. cap. xxi. num. 45. ait: In Sacerdote Melchisedech Dominicum sacramentum præfiguratum videmus secundum quod divina Scriptura testatur, & dicit, Et Melchisedech rex Salem protulit panem, & vinum, &c. Et in Epist. 95. ad Innocentium aliorum quoque Episcoporum nomine data, nunc 177. num. 12. Melchisedech prolato Sacramento mensa Dominica novit æternum ejus sacerdotium figurare. Atque lib. xvi. de Civit. Dei cap. 22. de Melchisedecho loquens, Ibi quippe, ait, primum apparuit sacrificium, quod nunc a Christianis offertur Deo toto orbe terrarum. Quid ad hæc heterodoxi? Num Melchisedech typum Christi gessit tantummodo ob res principio hujus thes- sis commemoratas? At Patres in oblatione panis & vini ab eo facta agnoscunt typum Eucharistiae, typum ordinis de sacrificio illo venientis, typum mensa Dominica, typum sacrificii, quod nunc offertur toto orbe terrarum. Manet itaque inconcussum, ideo Christum dici sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, quoniam in oblatione panis & vini præfigurabatur Eucharistia.

Et quoniam hæretici profana eruditione tumidi, & hæbraicæ linguæ peritia super- bientes firmissimæ Scripturarum ac Patrum auctoritati opponunt grammaticales quasdam observationes paullo infra expendendas: sciant etiam Rabbinos in textu Geneseos xiv. 18. ac præsertim in iis verbis, Obtulit panem, & vinum, percepisse aliquod magnum mysterium & oblationem illam sacram existimasse, non civilem atque profanam. Nam Rab. Samuel Ben Nahaman in illa verba inquit: Erat enim ipse Melchisedech sacrificans panem & vinum. Rab. Moses Hadarsan, alique tradunt Melchisedech obtulisse Abrahamo panes propositionis & vinum libaminum. R. Cen-Jahir ita exponit verbum נָטַח protulit, exire fecit, hoc est, Separavit a cessatione sacrificiorum sacrificium panis & vini: & Rab. Johai pariter, Tempore Messie omnia sacrificia deficient, sacrificium vero panis & vini nunquam deficiet. Perlegat hæc eruditionis cupidus apud Galatinum lib. x. c. 5. Adeat & Joseph de Voisin de Lege Divina cap. 6. testimoniis Rabbiorum demonstrantem Melchisedechum in oblatione panis & vini designasse Abrahamo sacrificia & libamina, quæ oblaturus erat

Messias, quod vir doctus probat ex Talmud Tract. *Nedarim* cap. 2. & ex Salomone Jarchi in caput xiv. Genesis. Addimus Commentaria Rab. David Kimchi in Osee caput xiv. 8. ab eodem Auctore producta cap. 44. Ipsemet Koerberus §. 23. fatetur ex vetustissima traditione, cujus meminit Patricides, Melchisedechum nullum obtulisse sacrificium *præter panem & vinum*, nihil aliud reponens, quam labile esse firmatum traditione argumentum: portentosa alia hæreticorum doctrina in libro xxiii. pluribus refutata.

Suadetur demum propositio Theologica ratione. Hæretici quippe negant Christum appellari Pontificem *secundum ordinem Melchisedechi* ratione oblationis *panis, & vini*, quoniam hanc in Melchisedech nolunt fuisse actionem sacerdotalem. At nisi id asseratur, non est cur Melchisedechus sacerdotii Christi gesserit typum, cum alii characteres, nominis *justitiam*, & *pacem* exprimentis, regalis dignitatis, ac prætermissæ genealogiæ, nequeant sacerdotii munus ritumque signare: unde in quartodecimo Genesis ad commonstrandum oblationem Melchisedechi non fuisse a Sacrificio disjunctam legitur, *At vero Melchisedech rex Salem proferens panem & vinum*, (erat enim sacerdos Dei altissimi) &c. quibus in verbis oblationi munus sacerdotale conjungitur. Additur ibidem Melchisedechum benedixisse Abrahamo, ab eoque e manubiis decimas accepisse: unde in vii. ad Hebræos ostendit Apostolus Melchisedechum in ratione sacerdotis fuisse Abrahamo superiorem. Atque hæc Melchisedechi præexcellencia non salvatur per solam regis auctoritatem, quoniam hæc ad constituendum sacerdotii ordinem indifferenter se habet, & etiam Abraham princeps erat, regumque victoriis onustus: non per vivorum animalium mactationem, quia hæc non distinguit sacerdotium Melchisedech a Levitico, & Abraham quoque eadem cruenta sacrificia immolavit, Gen. xv. 9. & xxii. 13. non denique per alios Melchisedechi characteres, quoniam hi personæ dignitatem, non sacerdotii ordinem præsignabant. Fuit ergo Melchisedech major Abrahamo, quantum ad sacerdotium attinet; spectata oblatione *panis, & vini*, in qua latebat mysterii Eucharistici Sacramentum. Quapropter Scripturarum auctoritate, testimoniis Patrum, atque Theo-

logica ratione assertio nostra munitur.

CAPUT VIII.

Refutantur hæreticorum objecta.

HÆRETICI vero nituntur ostendere nullatenus oblationem panis, & vini e Melchisedech factam, fuisse sacram & mysticam; quod primo evinci autumant ex textu hebraico, in quo Gen. xiv. 18. habetur de Melchisedechוֹרֵצָא לֶחֶם וַיִּבֶן, protulit, sive, exire fecit panem & vinum. Habent pariter protulit, aut eduxit, aut fecit exire, Versiones reliquæ. Perperam autem hæc demonstrantia epuli exhibitionem ad significandam oblationem sacram detorquentur. Etiam Vulgata legit, *Proferens panem & vinum*, non, *offerens*, aut, *obtulit*. Præterea extat in Græco pronomen, quo demonstratur panem vinumque non Deo oblatum, sed Abrahamo, ideoque actionem fuisse vilem, non sacram: ἐξήνεγκεν αὐτῷ ἀρτους καὶ οἶνον, habet versio lxx. idest, protulit ILLI panes, ac vinum. Deinde consuetum fuit, ut victoribus prostrato hoste e bello redeuntibus, magnique principis transeuntibus copiis finitimi reges aut obsequentis animi, aut scederis, aut benevolentiae causa suppeditarent cibaria. Id ergo fecisse perhibetur Melchisedech: quod & Joseph historicus narrat, & asserit Damascenus, & Pontificii quidam Scriptores fatentur. Et Josephus quidem in 1. Antiq. cap. x. alias xi. ait: *Iste autem Melchisedech militibus Abrahæmi iusta dedit hospitalia, iisque omnia ad usus vitæ necessarios abunde suppeditavit*. Damascenus lib. iv. de Fide Orthodoxa c. 14. inquit: *Abrahamum ex alienigenarum strage redeuntem summi Dei sacerdos Melchisedech pane ac vino excepit*. Cajetanus in Genesim p. 74. Nihil, inquit, scribitur hic de sacrificio, seu oblatione, sed de prolatione, seu extractione: quam Josephus dicit factam ad reficiendum victores. Etiam Gabriel Vasquez disp. 87. cap. 3. art. 6. ait: *Fatemur ingenue in nullo Codice Vulgato esse verbum, obtulit, aut participium offerens, quod sacrificare, aut sacrificantem denotat, sed protulit aut proferens, quod significat idem, quod in medium educere, seu in medium educens*. Quibus Vasquesii verbis recitatis, exclamat gestiens Koerberus: *Videant hic Romanenses, quid*

quid ipsi suis in religione *αὐτοῖς αὐτοῖς* respondeant. Similia effutunt Tarnovius, Rungius, Rivetus, alique novatores. Ex textu itaque hebraico, & Versionibus singulis, ex Josepho, ex Damasceno, ex ipsis Pontificiis Scriptoribus liquet oblationem Melchisedechi non fuisse sacram & mysticam, sed civilem, & qualem commemorat liber Judicum viii. 5. Polybius etiam l. 3. & Livius 31. idest, datam militibus annonam, & com meatum.

Respondent quamplures, non posse de exhibita annona, aut de epulo facto Abraham accipi laudata Genesis verba, quoniam legitur supra versu 11. Abrahami milites tulisse omnem substantiam Sodomorum, & universa, quæ ad cibum pertinent, & infra versu 24. eosdem milites ex acceptis hostium prædis fuisse saturos. Addunt sacri libri scriptorem non prætermisurum pretiosiores cibos, si tantum de convivio facto Abraham sermonem instituisset. Responsio tamen nostra hæc est, Melchisedech cum esset summi Dei Sacerdos accepto victoriæ nuncio obviam processisse Abrahamo, oblatoque in gratiarum actionem sacrificio panis & vini, & de more sacrificii parte sacrata Deo, Abrahamo ejusque pueris panem sacrum vinumque libaminum distribuisse. Id quippe affirmant Patres, qui tradunt porrectum Abrahamo *panem sacrificatum*, ut inquit Clemens Alexandrinus, sive *typum mensæ Dominicæ*, ut docent alii. Idem tradunt hebræorum Rabbini, qui scribunt Melchisedechum panem vinumque sacrificasse, & Abraham protulisse panes propositionis, & vinum libaminum. Hoc idem confirmat ratio, quoniam Melchisedech venit in occursum Abraham, non ut foederatus princeps ad exhibendum com meatum, sed ut sacerdos ad offerendum sacrificium in gratiarum actionem, atque ad benedicendum Abrahamo. Itaque ad hebraici textus auctoritatem fatemur hebraicum verbum *חִסֵּד* *Hotsi*, idem esse ac *exire fecit*, aut *exire faciens*, & recte in Vulgata reddi *proferens*, in aliis Versionibus, *protulit*, *extraxit*, *exire fecit*; quoniam ex urbe Sacerdos summi Dei *exire fecit*, panes vinumque ad offerendum Deo sacrificium gratiarum actionis, & ad præbendum Abrahamo ejusque militibus nutrimentum, non de communi pane, sed de consecrato, typumque mensæ dominicæ præferente, quemadmodum tradunt Patres, ipsique Rabbini

doctissimi, qui nequeunt vim hebraicorum verborum ignorare. Et quidem verbum illud usurpari etiam ad significandam rem, quæ ad peragendum sacrificium profertur & asportatur, demonstrat doctissimus Bellarminus ex Judicum vi. 18. ubi legitur, *Portans sacrificium, & offerens tibi*, & habet Hebræorum textus, *וַיֵּצֵא אֶת-סִנְהָתִי*, *Exire faciens ad sacrificandum*. Quid, quod Rabbini in verbo *וַיֵּצֵא* arbitrantur designari separationem sacrificii panis & vini a sacrificiis cruentarum victimarum, ut supra ostendimus? Neque possunt id hæretici refutare, quoniam nunquam e scripturis demonstrabunt, Melchisedech hircos pecudesque mactasse. Prior ergo versutorum hominum argutatio hebraicis oculis fabricata, ineptissima est, atque ex Hebræorum Magistris in eos retorquetur. Nullius est pariter momenti quod petunt ex græca versione; primum quia gratis dato inscriptum esse in hac Versione pronomen *αὐτῷ*, *illi*, manifestum est ex dictis *illi*, idest, Abrahamo exhibuisse Melchisedech *panem sanctificatum*: deinde asserimus Codices melioris notæ Oxoniensem, Aldinum, Vaticanum, Waltonianum quoque, sicut & hebraicum, carere hoc pronomine. Quod sequitur de officiis ex vetusta consuetudine præstandis Regi a pugna redeunti; & de epulis, cibariisque a Josepho narratis, id quoque a me ultro libenterque conceditur: sed nego Regem Salem, qui erat sacerdos Dei summi, qui obviam ierat Abrahamo ad ei benedicendum, qui sacerdotii Christi gerebat typum, præter consueta regum officia, non exhibuisse panem sanctificatum, ut postulabat ipsius sacerdotii excellentia, ut exigebat typus futurorum, ut tradiderunt Patres: ut agnoverunt Rabbini, ut asseruit in præf. Psicomachiae Prudentius, ubi de Abrahamo cecinit:

*Adhuc recentem cede de tanta Virum
Donat Sacerdos ferculis cœlestibus.*

Et si ergo Melchisedech alimenta dederit Abrahamo, copiisque ejus, ut inquit Josephus, nec non R. Samuel in Berescith Rabba, atque ut facere mos erat finitimis, factum hoc tamen sacrificio præcedente: quod etiam fatetur Grotius in Genesim productis verbis Philonis: *ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ*, *sacra fecit victoria causa.*

caussa. Idem respondetur ad auctoritatem Damasceni, qui eo loci commendat Christi sacrificium sub speciebus panis, & vini, ac post verba citata addit immediate: *Mensa illa Mysticam hanc adumbrabat, quemadmodum & sacerdos ille veri Pontificis Christi figuram & imaginem praeferrebat.* Qui ergo talia obiectant, aut putres fungos nos credunt, aut ipsi sunt ejusmodi. Quod attinet ad Vasquesium & Cajetanum reponeret aliquis horum duorum non tanti faciendam esse auctoritatem; sed postulat ratio æquitas, ut castigetur improba hæreticorum arrogantia. Igitur Cajetanus in III. P. S. Thomæ q. xxii. art. 6. hæc habet: *Cum Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur de ordine assimilationis in materia sacrificii: nam panem & vinum assumi instituit in suo memoriali sacrificio pro materia Eucharistiæ, sicut Melchisedech panem & vinum obtulerat in sacrificium.* Quid his expressius? quid magis communi Catholicorum sententiæ conveniens? Igitur Cajetanus, quamvis Comment. in Gen. scribat verbum *proferens* suapte natura non denotare sacrificium, sed *extractionem*, nec non asserat in textu hebraico non haberi particulam *Enim*, quæ in Vulgata subjicitur ut causa oblationis; putat tamen sacrificium, oblationemque in pane, & vino peractam, priusquam fieret inter Abramæ pueros distributio. At Gabriel Vasquez disput. lxxxvi. c. 3. (ibi enim extant verba citata a Koerberro) ait, quod hebraicum verbum, quod respondet latino, *protulit*, etsi idem sit, ac *in medium eduxit*, prout circumstantia loci exigere videtur, non *quancunque* *eductionem* rei denotat, sed *eductionem hostiæ, & victimæ ad immolandum*. Addit, gratis dato quod hebraicum verbum significet tantum *proferre*, Melchisedech prius Domino obtulit panem & vinum, postea oblata Domino protulit Abraham, ut ei benediceret. Concludit porrectum exercitui Abraham panem oblatum, vinumque libaminum, non commune. Ster suo loco veritas. Nil istic Vasquesius habet non orthodoxum, non libratum, non rectum: ejusque lucubratio ambiguum quorundam interpretationem complanat. His ergo quid respondeant Romanenses quæritant Fractarii? Responsum est: desinant gestire, & obmutescant.

At enim reponunt hæretici: Abierunt in eam sententiam Papicolæ, quod in ipsorum

Vulgata extet, *Erat enim sacerdos Dei altissimi*, apposita particula *enim* causam sacræ oblationis exprimente. Verum id ineptum est supra quam dici possit. Primo enim habet Hebraicus textus. **וְהָיָה כֹהֵן לֵאלֹהִים**

וַיְהִי, *Et ipse sacerdos Deo excelso*: non particula *causalis* posita, sed *copulativa*. Deinde incertum est, num hæc verba ad Melchisedechum, num ad Abrahamum sint referenda. Præterea **וְהָיָה** non semper sacerdotem significat; nam filii David II. Regum VIII. 18. dicuntur **כֹהֲנֵי יִשְׂרָאֵל** sacerdotes, quo in loco sacerdos, principem, non ministrum sacrum designat. Dispellitur ergo multiplici ex capite Pontificiorum commendatio.

Resp. Theologorum, quos deridendi gratia vocant *Papicolas*, illi autem hoc nomine se cohonestari gloriantur, incorruptam hoc loco esse & immaculatam Versionem. Enim vero, num sunt hæretici in hebræorum dialectis peritiores Hieronymo, qui particulam *Ve* reddidit *enim*? Num doctiores Rab. Samuele Ben-Nahaman, qui legit, *Erat enim ipse Melchisedech sacrificans panem & vinum*, notans vim participii eadem observatione, quam in Maldonato tamquam a *Papista* confictam risu Novatores excipiunt? Num Rabbini Ben-Jahir, & Johai tradent hebrææ grammatices præceptiones? Ecce non eradunt ex priori Volumine Bibliorum Waltoni pag. 54. interpretationem textus Samaritici: *Protulit panem & vinum: Quia ipse erat sacerdos Deo Altissimo?* Negamus ergo particulam *Ve* non recte reddi per *Enim*; quemadmodum Genesis xx. 3. ea verba, *Et habet vinum*, Gen. xxx. 27. *Et benedixit mihi Deus*, Isaia lxiv. 5. *Ecce tu iratus es, & peccavimus*, recte verti, *Habet enim vinum: Quia benedixit mihi: Quoniam peccavimus*, nemo unus hæreticorum negabit. Gratis etiam dato legendum esse, *Ei erat sacerdos Deo altissimo*; petimus, quare commemorata oblatione panis & vini, Sacerdotalis muneris fiat mentio. Non quidem ad commonstrandam tantummodo Melchisedech dignitatem: nam ita Sacerdotii character cum Regia dignitate jungendus erat, legendumque, *Melchisedech Rex Salem, & Sacerdos Deo excelso*: non ad innuendum, cur Mel-

Melchisedech benedixerit Abramo; sic enim Sacerdotii nota ponenda erat in in illo periodi commate, *Et benedixit ei*, non jungenda precedenti, *Exire fecit panem & vinum*, & ipse Sacerdos Deo excelsus: post quæ verba tam Hebraicus codex, quam Onkelos habet *soph pasuch*, periodi membra dispescens. Sive itaque accipiatur particula *Ve* pro causali *Enim*, sive pro compulativa *Et*, stat immobilis Romanensium Theologorum interpretatio. Vocabulum autem *Coen* referendum ad Abram, neque hæretici dicunt, nisi obtusioris ingenii, & crassioris Minervæ: quippe violenta hac interpretatione admissa, sequeretur ea, quæ postea de hoc sacerdote narrantur, esse Abramo, non Melchisedech adscribenda. Atque ita Abram benedixisset Melchisedech, & ab ipso accepisset decimas, non e contra: quod repugnat Paulinæ ad Hebræos epistolæ, libroque Geneseos. Postrema objectio est cassa nuce deterior, *מלך* quippe nonnisi perraro denotat virum principem, neque sine aperta causa debemus propriam significationem abjicere: ideoque omnes hoc loco *sacrum ministrum* intelligunt, sancti Patres, Judæi, Catholici, hæreticorum quoque præcipui, Munsterus, Drusius, Tremellius, Junius, Piscator. Deinde Melchisedech non solum appellatur *sacerdos*, verum etiam *sacerdos Dei altissimi*; quis autem *princeps summi Dei* fingi potest? Tantam dignitas viri principis expressa satis fuerat præmissis verbis, *Rex Salem*. Non ergo Melchisedech appellatus est *sacerdos*, ut filii David, hoc dignati nomine, quia *primi erant ad manus Regis*, i. Paralip. xviii. 17. ideoque in Græca versione ii. Regum viii. non *Sacerdotes* appellantur, sed *αὐλάρχαι*, *aulæ principes*; & hebraice dicuntur *כֹּהֲנֵי מֶלֶךְ* *sacerdotes*, spectata ampliori significatione verbi *כֹּהֵן*, idest, *λετουργεῖν*, ministrare. Præcedens igitur hæreticorum objectio sic a nobis sit refutata.

Insuper opponunt Apostolum ad Hebræos omnes Sacerdotii Christi characteres in Melchisedech præsignatos enumerare, & Christi Sacerdotium præferre Levitico, ex quo illud maneat in æternum, ex quo Melchisedech decimas dederit Abraham patriarchæ, ex quo ille huic benedixerit, ex quo denique illius sacerdotalis unctio facta non fuerit secundum

legem mandati carnalis. Inter quæ penitus prætermittit *panis vinique* oblationem. Istam ergo ad Sacerdotium Melchisedechi spectasse perperam autumant Pontificii. Addunt hæretici nos in Mensa Dominica ideo sacrificium adstruere, quoniam panis & vini imutationem in Christi corpus & sanguinem profiteamur, priscis duntaxat manentibus *speciebus*, percipientes nullum sacrificium dari absque oblata rei mutatione. At nullam in oblatione facta a Melchisedech rerum oblatarum imutationem inveniemus; ideoque non habet oblatio ista rationem sacrificii; idque animadvertens Apostolus, oblationem ipsam alto præterit silentio. Immo istiusmodi oblatio nequit discernere sacrificium Melchisedechianum ab Aaronico, quoniam & filii Aaron panem vinumque offerebant. Frustra itaque Romanenses opinantur in præfata oblatione latere mysteria.

Respondemus ipsum Apostoli scopum, cui exponendo tota hæreticorum machinatio incumbit ut veritatem labefactare pertentent, facile priorem argumentationem elidere, quamquam cum solo nitatur Pauli silentio, nihil habet, juxta Dialecticos, firmitudinis. Studet itaque Apostolus hebræorum animos a sacrificiis Aaronicis, quæ magno adhuc habebant in pretio, novi sacerdotii excellentiam ex typo Melchisedechi exponens, penitus remove. Profecto in Melchisedech præfigurata est sacerdotii Christi *excellencia* in perpetua duratione, in decimatione Levitarum, & in unctione spiritali ac virtute indissolubilis vitæ; & præsignatus est *ordo*, ritusque sacerdotii in similitudine rerum oblatarum, videlicet panis & vini. Cum ergo non agat Paulus de Sacerdotii *ordine*, sed tantum de *præexcellencia*, commemorat cetera, quibus Melchisedech gessit typum, & figuram Christi, ejusque sacerdotii dignitatem expressit; præteritque silentio similitudinem rei oblatae, in qua proprie situs est sacerdotii ritus & ordo; eo vel maxime, quod hæc oblatio, (si tantum panis vinumque spectetur) non videatur præstantior vivorum animalium matatione, & ipsi Levitæ quandoque panes & libamina obtulerint. Hac de causa Apostolus ejusmodi oblationem prætermisit: præmonens tamen alia in Melchisedech latere mysteria, quæ captum ipsorum Judæorum adhuc cruentis victimis addictorum superabant, idest, Corporis, & Sanguinis Domini sub-

speciebus panis vinique præsentiam: quare cap. v. 11 ait: *De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum; quoniam imbecilles facti estis ad audiendum: & versu proximo, Facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo.* Quod sequitur breviter expeditur; panis enim immutari poterat in sacrificio Melchisedech coctione facta in clibano, ut Levitici 11. 4. Vinum pariter conspersione, vel effusione, vel ratione alia ritus Melchisedech propria. Proximo quoque argumento hæc brevissime retulerim: Differt in oblatione panis, & vini sacerdotium Melchisedech a Levitico: quia ille in pane tantum ac vino sacrificium obtulit, non in cælis hostiis, hircisque mactatis; at Levitæ sacrificarunt potissimum animalia, eaque immolarunt una cum libationibus, ut liquet ex cap. xxix. Exodi, & xxviii. Numerorum: ideoque in sacrificio Aaronico oblatio panis & vini non fuit sola, non præcipua, non propria.

Tantem hoc hæretici afferunt: Si a similitudine rei oblatae desumendus sit ordo sacerdotii, Christus sacerdos secundum ordinem Aaron, non secundum ordinem Melchisedech dicendus erit. Præcipuum enim sacrificium Christi, imo unicum, fuit sacrificium cruentum crucis: at cruenta sacrificia nunquam Melchisedech fertur immolasse, quemadmodum præstiterunt Levitæ.

Verum hoc ipso argumento in hæreticos invehimur: quippe, etiamsi sacrificium cruentum Christi præsignatum fuerit in victimarum mactatione; quoniam non eadem est res oblata super altare Levitarum, & in ara crucis, neque spectata rei oblatae substantia, neque specie ac similitudine, nequit appellari Christus sacerdos secundum ordinem Aaron. Igitur etiamsi præfiguratus fuerit in Melchisedech ob rationes complures: nisi obtulit sacrificium simile in re oblata sacrificio Melchisedechi, appellari non potest sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Quare abunde objectioni satisfactum est in prioris thesi demonstratione. Non desisteat tamen plura obstare, ne Christus dicatur sacerdos secundum ordinem Aaron, præsertim quod non fuerit ex tribu Levi, quod institutus non fuerit sacerdos secundum mandatum legis, quod sacrificium crucis non fuerit typus futurorum, sed antitypus veterum, quod semel fuerit oblatum omnemque consummaverit

Berti Theol. Tom. V.

expiationem. Ob quam rem non abjiciendum sacrificium Missæ quotidie oblatum in passionis Christi memoriam, ipsiusque applicationem, alibi demonstrabimus. Addimus responsionem S. Thom. q. xxii. art. 6. ad 2. etiam participationem sacrificii Crucis ejusque effectuum, in quo præcipue attenditur excellentia Sacerdotii Christi, expressius fuisse præfiguratum in Sacerdotio Melchisedech; etiamsi oblatio Crucis cum effusione sanguinis magis fuerit expressa in sacerdotio Levitico: propterea quod panis & vinum significant Ecclesiæ, ejusque membrorum unitatem, ut inquit S. P. Augustinus in Psalm. cxlvii. num. 25. & Tract. xxvii. in Joan. n. 13. & habetur in cap. *Quia, passus, de Consecrat. dist. 2.*

A P P E N D I X.

Nullo modo propugnari potest sententia eorum, qui Christum sacerdotem Leviticum dixerunt ex Pseudohistoria, quam narrat Suidas Tom. 1. pag. 1229. Jesum in sacerdotum numerum, cum adhuc esset adolescens, cooptatum, & repugnantes sacerdotes aliquos, eo quod genus duceret ex tribu Juda, acquievissent ubi compertum fuit genus ejus fuisse mixtum. Fabulosa enim historia illa est, meritoque ob omnibus refutata, cum constet Domini Jesum fuisse ex semine David, atque ex tribu Juda; quod evidentissime infertur ex Psalmo cxxxii. 11. Luc. 1. 32. Joan. vii. 42. Act. xiii. 23. ad Rom. 1. 3. & Apocalypsi xxi. 16. Manifestum quoque est sacerdotes in veteri lege fuisse ex sola tribu Levi, nulla femineæ lineæ ratione habita. Vide Exodi xxix. 9. 44. Levit. viii. 2. 11. Paralip. viii. 14. & ad Hebræos vii. 14. His non repugnat quod habetur Lucæ iv. 16. Jesum in die sabbati legisse in Synagoga, & explicasse Isaiam Prophetam: aut quod ejecerit de Templo ementes & vendentes. Matt. xxi. 12., & Joan. 11. 14. Legere enim in Synagoga, & habere sermonem exhortationis ad plebem, non erat munus tantummodo sacerdotum, cum idem fecerit Paulus de Tribu Benjamin Act. xiii. 16. unde quod Augustinus scribit lib. 1. de Peccat. Meritis cap. xxvi. num. 54. Christum lectoris etiam functum officio in Synagoga, nullius sacri ministri innuit ordinem; maxime quod ibidem ait Lucas traditum illi li-

brum, & ab ipso redditum sacris ministris: *Et cum plicuisset librum, reddidit ministro.* Ejecit vero e templo vendentes & ementes permotus zelo domus Dei, divinaque prae-
ditus potestate, non ex aeditui officio; ideoque Judaei dicebant, *Quod signum ostendis nobis, quia haec facis?*

Falsum praeterea est a Davide duos prodiisse stipites, regium unum per Salomonem, sacerdotalem alium per Nathan; quorum unum describat Matthaeus, Lucas alterum. Propugnant hanc opinionem Torniellus ad annum M. 4051. n. 15. & 16. quia Nathan fuit filius Davidis non natura, sed adoptione, atque sacerdos, ut liquet ex 11. Regum cap. viii. genitus enim fuerat ab Uria Bethsabee marito de Tribu Levi. Addit hanc esse S. P. Augustini mentem quaest. 61. ex lxxxiii. ubi ait Nathan progenitorem Josephi, (de quo Lucas) fuisse Nathan prophetam, *cujus correptione David peccati abolitionem poenitendo impetravit.* Similia tradit S. P. lib. 11. de Consensu Evang. c. 3. Alii etiam Patres, Ambrosius praesertim in Lucam, Hilarius cap. 1. in Matth. & Gregorius Nazianzenus in Carmine de Christi Genealogia eundem ex utraque tribu progenitum asserunt. Accedit in hujus sententiae confirmationem, quod Maria cognata erat Elisabeth de filiabus Aaron, ex Lucae 1. 5. cumque lege Numerorum xxxvi. 7. cunctae feminae nubere possent tantum suae tribus hominibus, infertur Mariam Virginem & Elisabetham fuisse de eadem cognatione ac tribu, idest, Levi.

Haec tamen sententia deprehenditur falsa ex dictis cap. iii. lib. xxvi. neque firmo ullo momento fulcitur. Enimvero Nathan, per quem Lucas textit Salvatoris genealogiam fuit filius Davidis generatione, non adoptione, ut liquet ex 1. Regum cap. v. 14. & 2. Paralip. cap. iii. 5. licet procreatus ex Bethsabee uxore Uriae. Imo, etiamsi fuisset a Davide adoptatus, non diceretur de tribu Levi; falso enim supponitur Uriam virum Bethsabee ad hanc pertinuisse tribum, cum fuerit Hethaeus genere; 2. Regum 11. 3. longe diversae cognationis ab Uria Pontifice, de quo 14. Reg. xvi. 16. Hethaei quippe terram promissionis circa Hebron incolebant, quae regio cesserat tribui Juda. Quo autem sensu filii David 11. Regum viii. appellati

sunt sacerdotes, paullo supra explicavi. Flaccescit igitur ex hoc capite Tornielli opinatio. Nullam etiam firmitatem habet in auctoritate Augustini, qui lib. 11. Retract. c. 7. & 16. priorem sententiam deposuit distinguens Nathan filium David a Nathan propheta, nullamque adoptionem agnoscens in Eli patre, secundum Lucam, Sponsi Virginis, nisi juxta legem Deuteronomii xxv. 5. ut diximus disputantes de Christi genealogia. Alii vero Patres ambarum Tribuum, Regiae & Leviticae permixtionem agnoscunt ratione connubiorum; quod scilicet Sacerdotes in uxores acciperent etiam filias Juda, & vicissim viri Juda saepenumero filias Aaron: nam liquet ex Juda ortum Dominum Jesum, & ex hac Tribu neminem connumeratum inter Levitas. Legitote Epistolae ad Hebraeos caput vii. Haec, quae de Levitarum connubiis dixi, diluunt objectionem postremam: Maria enim potuit esse cognata Elisabeth, tametsi haec esset de filiabus Aaron, ex qua tribu fuit etiam Virginis mater, aut Avia: quamquam Ambrosius lib. iii. in Lucam n. 5. tradat Elisabeth fuisse de tribu Juda, & hac ratione cognatam Deiparae. Nec repugnat assertioni nostrae allata lex Numerorum, quae spectat tantum ad filias paternorum bonorum haeredes. Id probatur primo ex praecedenti cap. xxvii. 3. ejusdem libri Numerorum, ubi haec lex dicitur super filias Salphaad a Domino promulgata: quarum filiarum pater non habuit mares filios. Deinde cap. xxxvi. 8. exprimitur finis ejusdem legis, idest, *Ut hereditas permaneat in familiis;* quo fine cessante cessat lex ipsa. Constat praeterea Davidem uxorem duxisse Michol filiam Saul ex Tribu Benjamin, Booz Ruth Moabitidem, & e contra Jojadam Sacerdotem Josabeth sororem regis Ochoziae. Vide lib. 1. Regum xviii. 27. Ruth 1v. 10. & 11. Paralip. xxi. 11. Tandem ubi Vulgata nostra Num. xxxvi. legit, *Et cunctae seminae,* extat

in hebraico Codice, *וְכָל־בַּת יִרְשֵׁת נַחֲלָה*, *Et omnis filia hereditans hereditatem:* Graecus lxx. *Καὶ πᾶσα θυγάτηρ ἀλχιστῦνσα κληρονομία* *Et omnis filia vindicans sibi hereditatem:* ac similiter Onkelos, Samaritanus, Arabicus in Polyglottis Walt. Tom. II. p. 710. Nec tamen id succensendum Vulgatae, cum haec praecitatis verbis, *Ut hereditas per-*

maneat in familiis, eundem sensum absque ulla ambiguitate præferat.

CAPUT IX.

De aliis titulis, qui Salvatori nostro conveniunt.

QUEMADMODUM in Melchisedechno prænuntiatus fuerat Christi Sacerdotium, ita in Davide, qui reprobato Saule constitutus fuit Rex Israel, præfiguratum novum Christi regnum, scite docet in duodecimo libro contra Faustum c. 33. S. P. Augustinus. Itaque post Christi Sacerdotium, de Regno differendum nobis est, brevi tamen, cum plura de hoc argumenta dicta sint lib. xx. c. 16. prop. 4. & 5. Regem itaque esse Dominum nostrum Jesum Christum, extra omnem dubitationem positum est, commonstrantque textus divinarum Scripturarum locupletissimi. Legitur enim Ps. 11. 6. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, & vers. 8. Dabo tibi gentes hereditatem tuam.* Ps. lxxi. 8. *Et dominabitur a mari usque ad mare.* Zach. xi. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi justus & Salvator.* Lucæ 1. 32. *Regnabit in domo Jacob in æternum.* Idem testati sunt profecti ex Oriente magi, & percontantes Mat. II. 2. *Ubi est, qui natus est rex Judæorum?* Idem asseruit Salvator ipse respondens Pilato illum interroganti xviii. 17. *an rex esset, Tu dicis, quia Rex sum ego.* Idem confirmat causa mortis ejus inscripta cruci, Mat. xxvii. 37. *Hic est Jesus rex Judæorum.* De hoc itaque nulla est inter Theologos controversia.

Fatentur quoque omnes Christum spirituale regnum habere, ac temporale, si habuit, intentum sublimiori opere Redemptionis noluisse exercere: non enim rex fuit *ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandum, hostesque visibiter debellandos, sed rex Israel est, quod mentes regat, quod in æternum consulat, quod in regnum cælorum credentes, amantesque perducatur;* inquit S. P. Tract. li. in Joan. num. 4. At temporale regnum Christo complures denegant, aut, si dominium aliquod ei tribuunt in reges terræ, nonnisi illud indirectum putant, & quatenus ad finem supernaturalem conducit, ipsius scilicet regni spiritualis consecutionem. Negant vero

omnimode temporale Christi regnum Magdeburgenses, Molinæus, Jandanus, Martilius Patavinus, alique apud Capisuccum controversia xix. necnon L' Herminier tom. III. p. 392. Tournely q. xii. pag. 394. Juenin dissert. vi. q. 9. Indirecte tantum regiam dignitatem Christo in temporalibus tribuunt Bannesius, Sotus, Bellarminus, alique.

Horum argumenta sunt partim e Scripturis partim ex Patribus, partim ex ratione deprompta. Enimvero ex Scripturis liquet regnum Christi esse spirituale & æternum; dominium autem temporale ipsum Christum abjecisse, dum descriptus est inter Augusti subditos, Lucæ ii. 1. dum noluit arbiter sedere inter fratres litigantes, Lucæ xii. 14. dum fugit in montem ne raperetur ad thronum, Joan. vi. 15. dum Pilato confessus est, regnum suum non esse de hoc mundo. Joan. xviii. 36. Deinde ex Patribus idem videtur evinci, scribente Ambrosio lib. 3. in Lucam, *Regnum ejus non erat in hoc sæculo, supra sæculum erat:* Hieronymo in cap. 22. Jerem. *Regnum ejus non erat terrenum, sed perpetuum atque cæleste:* Augustino Tract. cxv. in Joannem num. 3. *Neque regem talem se esse fatetur, cujus regnum putetur esse de hoc mundo;* & lib. xvii. de Civ. Dei cap. 7. asserente regnare Christum, *non carnaliter, sed spiritualiter:* Magno demum Gregorio hom. viii. in Evangelia, *Quasi in alieno nascabatur.* His accedit multiplex ratio: ac prima, quoniam regia dignitas ad redemptionis finem erat omnino supervacanea: altera, quod Nicolaus III. cap. *Exiit*, definivit Christum verbo & exemplo docuisse religiosam paupertatem, quæ dominio caret omni: postrema ac præcipua; quia non erat Rex Judæorum, neque gentium ceterarum; cum talis non fuerit hæreditaria successione, neque electione populi, neque jure belli, neque dono Patris, a quo Filio concessum fuit regnum duntaxat spirituale.

Asserimus nihilominus, Dominum Jesum Christum, quantum ad potestatem, & jus regni spectat, fuisse tam spiritualis, quam temporalis regni plenissima præditum auctoritate, etiamsi hanc exercere noluerit, eamque sinat secularibus principibus demandari; quemadmodum corporalia officia spiritualis anima committit ministerio membrorum, prout explicavi laudato libro vicesimo. Et

revera se tanquam regem a solvendo censu immunem declaravit, Matt. xvii. 24. omnemque potestatem sibi a Patre traditam affirmavit, ejusdem Matt. cap. ult. 18. quæ tam universaliter enuntiata, frustra ad solum spirituale regimen coarctantur. Hujus autem generis plura in scripturis occurrunt, ut Ps. viii. 7. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus*: Act. x. 36. *Hic est omnium Dominus*: Apoc. i. 5. *Princeps regum terræ*, & xix. 16. *Rex regum, & Dominus dominantium*. Imo, ut alibi ostendimus, ex ipsamet conditione regni spiritualis consequitur potestas in temporalia, quoniam ille, ad quem pertinet finis, debet etiam disponere de iis, quæ sunt ad finem: unde agebat Bonifacius Papa in Extravaganti, *Unam sanctam*: *Oportet gladium esse sub gladio, & potestatem temporalem spirituali subjici potestati*. Ex quo itaque Christo spirituale comperat regnum, ei omnis potestas etiam temporalis subjici debet: quæ cum sit a Deo, ex Apostolo ad Rom. xiii. 1. debet esse ordinata, atque ad spirituale regnum referri, tanquam medium ad finem. Quapropter & Christus se regem orbis terrarum ostendit excipiendo gentium munera, regiamque urbem ingrediendo tanquam rex Israel, universo populo plaudente. Sed vide quæ diximus citato c. xx. necnon Augustinum Triumphum de potest. Papæ, & Petrum de Aragon. 2. 2. q. 67. art. 1. ne commemorem exteros, Rossensem, Almaynum, Cardinalem de Lugo, aliosque apud Capi- succum.

Corrunt vero argumenta quæque in contrarium, si animadvertatur unde regia potestas Christi sit derivata; & cur noluerit in terris degens illam immediate exercere. Verissimum est ergo, quod non est Christus totius orbis monarcha jure successionis hæreditariæ, cum sit ex semine ac posteritate Davidis, nullum jus habentis in regna exterorum; imo nec videtur ratione carnalis generationis habuisse jus in regnum Judæorum; cum Virgo Maria esset quidem ex genere Davidis, sed non illius familiæ, in qua sceptrum erat, absque regni successionem a Jechonia ad Christum usque productæ; quamquam ex hoc capite, & præsertim ex quo Messias esset, propugnari possit jus ad sceptrum Judæorum ipsi Messias repromissum. Neque Christus regiam dignitatem obtinuit electione populorum; quippe nunquam ei

populus universus, tanquam regi acclamavit, semper Phariseorum, Scribarumque factione repugnante: & in Prætorio multitudo protestata est se nullum alium regem habere præter Cæsarem: ac multominus jus sceptri acquisivit vi armorum, ac potestate terrena. Cum itaque natura humana ad tam arctam cum Deo Verbo unionem assumpta est, ut fieret eadem cum ipso persona; factus est Christus filius Dei naturalis, omnium Dominus, eique universa in cælo, & in terra subjecta sunt, quocunque titulo servituris, ac dependentiæ. Neque dicas tantam ei dignitatem non convenire, in quantum homo est: nam in quantum homo, si est naturalis Dei filius, eademque cum Deo Verbo persona, debet habere absolutam plenissimamque potestatem; ideoque præcitato cap. xix. Apocalypsis speciosus ille titulus, *Rex regum & Dominus dominantium*, dicitur scriptus, *in vestimento & in femore*, quæ sunt hominis notæ. Cumque Christus hinc omnem habeat potestatem ac principatum, & pro humani generis redemptione seipsum exinanierit, *formam servi accipiens*, ut nos ad cæleste regnum eveheret; recte ait regnum suum non esse *de hoc mundo*, quia neque istud obtinuit generatione carnali, neque in isto vim armorum, & insignia principatus ostentat, neque ab istius administratione terrenos homines suo fungentes munere arcet.

Ad argumenta itaque ex Scripturis petita recte alibi responsum est in Christo fuisse dignitatem regiam *quantum ad potestatem*, non *quantum ad potestatis exercitationem*, ut etiam inquit 3. p. q. 59. art. 4. S. Thomas noluisse autem hanc potestatem in omnibus exercere, quia divinis intendens humana commisit hominibus; noluisse regni sceptrum a populo accipere, quoniam illud habet divinitus; atque regnum suum non esse *de hoc mundo*, quoniam neque a mundo regiam auctoritatem nactus est, neque hanc in mundo exercuit armorum violentia, subditorum censu, ac terrenæ majestatis ostentatione. Eadem responsio adhibenda est testimoniis Patrum asserentium Christi regnum esse spirituale ac æternum, spectata regie potestatis origine, neglecto rerum temporalium regimine, & considerato beatitudinis fine. Diluuntur eodem pacto argumenta a ratione: etenim ad redemptionis opus perficiendum congruebat *non exercere* regiam potestatem; &

& majus erat meritum Christi regis ornari spinea corona, quam diademate: major gloria adorari in cruce, quam in throno: major virtus domare orbem doctrina, quam armis. Verbo pariter & exemplo commendavit religiosam paupertatem reclinatus in præsepio, ac derelictus in cruce, abjiciens quicquid sibi iure poterat vindicare actualis dominatus, regalisque magnificentiae, quamvis esse Rex regum, & Dominus dominantium: quam dignitatem, quia non poterat refutare quantum ad potestatem attingit, eo quod sit a Filio Dei inseparabilis, noluit in temporalibus immediate exercere parvipendens quicquid potest ceterorum hominum allicere cupiditatem, idest, temporalium honorum administrationem, copiam, dominiumque omne ex jure sanguinis, cognationis, & hæreditatis exortum. Atque ad rationem postremam, ex dictis liquet regiam Christi dignitatem profectam ex *hypostatica* unione, ex regni spiritualis in temporale dirigendum auctoritate, ex dono etiam Patris, quatenus natura humana nullis præcedentibus meritis prædestinata fuit, ut esset cum Filio Dei, qui est princeps regum, per quem reges regnant, & cui subjecta sunt omnia, una eademque persona.

Ex quo Christus, etiam spectata natura humana prout in persona Verbi subsistit, omnem habeat potestatem in cælo, & in terra, consequitur esse Caput hominum & Angelorum: ut affirmat Apostolus scribens ad Ephes. 1. *Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, etiam Angelorum*, ut inquit in hunc locum Hieronymus, & S. P. Aug. conc. 3. in Psalm. xxxvi. n. 4. Quod ut melius percipiatur, tria ad rationem Capitis requiri communis sententia est, præminentiam, unionem cum membris, & vitalem, ut inquirunt, influxum. Atque de præminentia nullum oriri potest dubium, scribente ibidem Apostolo Christum constitutum a Patre *supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro*. Similiter de unione capitis membrorumque nullam arbitror instituendam quæstionem, cum etiam Angeli ad cœlestem Jerusalem pertineant, cum qua Ecclesia militans vinculo caritatis est conjuncta, & ad hoc divinum Verbum carnem assumpserit, ut numero civium suo-

rum non fraudaretur superna civitas. Quare S. Pater laudato sermone 3. in Psalm. xxxvi. exponens verba Apostoli 1. ad Corinth. xii. 27. *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro*, inquit: *Caput nostrum Christus est: corpus capitis illius nos sumus. Numquid soli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio sæculi fuerunt justi, caput Christum habent. Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse jam credimus; & in ejus fide & ipsi sanati sunt, in cujus & nos: ut esset & ipse totius Caput civitatis Jerusalem, omnibus connumeratis fidelibus ab initio usque in finem, adjunctis etiam legionibus & exercitibus Angelorum, ut fiat illa una civitas sub uno rege & una quadam provincia sub uno imperatore, felix in perpetua pace & salute, laudans Deum sine fine.*

Quantum vero spectat ad gratiarum influxum, ex hac eadem auctoritate constat esse Christum caput prædestinatorum omnium hominum, necnon fidelium etiam reproborum, qui fidem, gratiamque Christi participant; quamquam hi sint corporis Christi membra aliquando abscindenda, non defectu capitis, sed membrorum ipsorum sanie ac putredine, voluntaria scilicet culpa, atque impenitentia finali. Ampliori quoque sensu est Caput viatorum omnium degentium extra corpus Ecclesiæ, in quantum pro his quoque Ecclesiam ipsam, fontesque gratiarum aperuit, his sæpenumero gratiarum beneficia impertitur, ac neminem, quantum in se est, a compagine membrorum suorum abscindit. Id enim suscepta communis causa humani generis postulat, completumque munus Redemptoris universorum. Verum an sit etiam inspecto hoc gratiarum influxu Caput Angelorum sanctorum, disputant in utramque partem Scholastici.

Et quidam putant ex Christi merito omnia prorsus in Angelos gratiæ & gloriæ munera derivasse, ut Catharinus, Viguerius, Albertus, eo quod Apostolus scribat citato cap. 1. ad Eph. vers. 9. *omnia in Christo instaurata, quæ in cælis, & quæ in terra sunt*, similia tradentibus Patribus productis a Vasquesio disp. xlix. cap. 1. Videntur in eandem sententiam conspirare, qui arbitrantur ex gratia Christi fuisse sanctorum Angelorum perseverantiam: quod nituntur comprobare testimoniis Augustini lib. 1. de consensu Evangelistarum cap. 35. Fulg. lib. 2. ad Trasimund.

mund. cap. 3. Gregorii Papæ in Ps. 18. & Bern. serm. 22. in Cantic. quorum verba affert Petavius lib. xii. de Incarnat. cap. 10. num. 7. Alii tamen negant ex meritis Christi derivasse aut gratiam, aut perseverantiam finalem, aut gloriam Angelorum *essentialem*; nam *accidentalem*, quæ oritur ex instauratis ipsorum ruinis, ex consortio beatorum, ex gloriosa Christi Domini exaltatione, nemo est qui denegat singulari merito Redemptoris. Atque hanc sententiam propugnat major Scholasticorum pars apud laudatum Vasquesium cap. 2. ejusdem disputationis: in eamque nos consentire debemus, qui libro iv. cap. 9. lib. vi. cap. 6. statimus sanctos Angelos in accepta iustitia stetisse per adjutorium *sine quo*, sive per gratiam Conditoris, non per adjutorium *quo*, idest, per gratiam secundi Adam potentioris, & actualis perseverantiæ effectricem.

Interim videtur nobis via ad hanc dirimendam controversiam expeditissima, si in Christo distinguamus divinitatem Personæ a suscepta pro redemptione humani generis *forma servi*, & Conditorem universi, ac reparatorem comparate ad diversam naturam ratione nostra spectemus. Christus itaque, ut Deus Verbum, & universorum Conditor, est Auctor gratiæ & gloriæ Angelorum æque ac hominum; idque tantum docent Patres a Petavio laudati: nam Augustinus de Consensu Evangelistarum demonstrat Angelos habuisse per Christum gratiam permanendi, quia cum ipse sit sapientia Dei per quam creata sunt omnia, nullæ mentes rationalis sive angelorum, sive hominum, nisi participatione ipsius sapientes fiunt. Fulgentius etiam de Deo Verbo cuiuslibet gratia gratiæ auctore instituit disputationem: eoque intendit Gregorius demonstrans Angelos *sanctificatos in Filio* ex verbis Psalmographi, *Verbo Domini cæli firmati sunt*: nec aliter est accipiendus Bernardus, & ex Græcis Cyrillus. At si consideretur Christus Dominus quatenus mor-

te sua Mundum reparavit; quemadmodum omnes fatentur adversus Origenem Christum pro solis hominibus crucifixum, ita ad solos homines Christi gratiam fructusque passionis ejus uberrimos dicendum est promanasse, ita tamen, ut etiam Angelis *accidentalis* gloriæ accesserit incrementum. Atque id magis confirmatur in eorum sententia, qui putant ob solam Adæ culpam Christum apparuisse, uti & nos definivimus capite libri xxv. postremo. Ita Christus omnia *instauravit*, quia Ecclesiæ firmiorem posuit basim, & fundamentum, hominesque Angelis sociavit: nam *instaurare* idem est, ac *conjungere*, scribente in hunc locum Chrysostomo: *ἡ ἰσὺ ἀνακεφαλαιώσασθαι; συναΐα.* Quid est instaurare? *conjungere*; sanctoque Protoparente, in Ench. cap. lxii. num. 16. *Instaurantur quippe quæ in cælis sunt, cum id, quod inde in angelis lapsum est, ex hominibus redditur.*

Capitis, Regisque dignitati accedit Judicis potestas, & auctoritas, quam Christo concessam liquet ex Psalmo lxxi. 1. Mat. xvi. 27. xxvi. 64. Joan. v. 22. 27. Act. x. 42. xvii. 31. Apocalipsis xx. 11. Debetur judicandi potestas Christo, quia cum in iudice requiratur rectitudo, sapientia ac potentia, nemo est, in quo ista præfulgeant magis; ideoque Jeremiæ xxiii. 5. de Christo prænuntiatum est, *Regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra*; judicandi potestatem comperere Domino Jesu Christo, in quantum Deus & homo est, scribit S. Pater Tract. xxi. in Joan. & lib. 1. de Trinit. cap. 13. Verum de his legenda quæ diximus libro xxi. in Expositione Apost. Symboli; & orandum assidue, ut priusquam nos ad tribunal Judicis evocemur, nominis Jesu, idest, Salvatoris assequamur maximam atque inexhaustam munificentiam, eamque, de qua proximo libro dicturus sum, peccatorum omnium expiationem.

QUINTI VOLUMINIS

PROPOSITIONES.

- I. **S**ymbolo, & Orthodoxæ Religionis cunctis
bet veritati a Deo revelatæ assentimur
virtute Fidei, quam recte definit Aposto-
lus cap. xi. ad Hebræos. 2
- II. Quis fides semper quoad substantiam credi-
bilium a mundi exordio ad hæc usque
tempora fuit eadem. 3
- III. Statui nequit ejusdem fidei norma, &
libella in sola humana ratione, ut con-
tendunt Sociniani. 6
- IV. Neque sufficit ad omnia dogmata definien-
da, ut passim reliqui Novatores autu-
mant, scriptum Dei Verbum: quod non
est omnibus apertum, atque perspicuum. 10
- V. Judicium enim de fidei questionibus nequit
ex solis scripturis repeti, sublata Judicis
vivæ auctoritate. 12
- VI. Nec idoneum erit judicium, si fiat priva-
to spiritu, & intimæ cujusque fidelis
persuasione. 13
- VII. Præter divinam scripturam sacræ quoque
Traditiones sunt admittendæ. 22
- VIII. Fides vero Mediatoris in veteri quoque
Testamento fuit necessaria, sed non fides
explicita in ejus divinitatem, ac indivi-
due Trinitatis mysterium. 4
- IX. Verum in hoc novæ legis statu ipsa expli-
cita fides requiritur. 43
- X. Non ad salutem æternam tantummodo, sed
etiam ad justificationem obtinendam. *ibid.*
- XI. Requiritur & externa fidei confessio, &
nunquam licitum est fidem ipsam nega-
re. 46
- XII. Immo nec religionem simulare profanorum
rituum, ciborum, vestium, nominumque
gentium idololatrarum usurpatione, ubi
sint supersticiosi cultus indicium. 47
- XIII. Fas est aliquando in persecutione fugam
arripere. 49
- XIV. At quid de Sinesium Ritibus? Falsum
est omnes promiscue approbatos anno 1656.
a Sacra Congregatione. 50
- XV. Edictum Caroli Maigrot recte, prævideque
superstitiosos eliminavit. 52
- XVI. Decretum quoque Cardinalis de Tournon
a Clemente XI. & Benedicto XIII. con-
firmatum complures juve, meritoque pro-
scripsit. 54
- XVII. Permanet vera fides etiam in homine
impio. 55
- XVIII. Non tamen in hæretico. 56
- XIX. Neque in solutis corpore animabus, jam
in termino consistentibus. 59
- XX. Datur spes a fide, & a caritate distin-
cta. 60
- XXI. Quæ in eo non persisteret, cui facta esset
future damnationis certissima revelatio. 61
- XXII. Spei certitudo, quamquam admodum fir-
ma, salutarem timorem minime exclu-
dit. 63
- XXIII. Licet autem timor mundanus sit perversus
& noxius. 64
- XXIV. Timor servilis est summopere utilis, su-
pernaturalis, & donum Dei. 65
- XXV. Illo tamen laudabilior est timor castus,
& permanens in sæculum sæculi. 68
- XXVI. Ea, quæ ad spem pertinent, in oratio-
ne Dominica continentur. *ibid.*
- XXVII. Caritas omnium virtutum maxima ve-
ram parit inter Deum, & hominem ami-
citiam. 72
- XXVIII. Ante omnia Deus etiam interiori cari-
tate diligendus est. 73
- XXIX. Diligendus semper, actu, aut virtu-
te. 74
- XXX. Et diligendus ex toto corde, in tota ani-
ma, in tota mente. 75
- XXXI. Animarum Dei caritate flagrantium da-
tur aliquandiu quies, sed ei, quam Mo-
linosius invexit, e diametro opposita. 76
- XXXII. Status item puri amoris, in quo anima
nullam gerat propriæ salutis curam, fa-
natismus est, non caritatis perfectio. 77
- XXXIII. Nec repugnat caritati servare legem
intuitu sempiternæ mercedis. 79
- XXXIV. Proximi etiam diligendi sunt propter
Deum, servato ordine caritatis, parentes,
filii, uxor, fratres, ac pauperes. 81
- XXXV. Atque hi subsidio eleemosinarum juvan-
di. 84
- XXXVI. In præcepto est inimicorum dilectio. 85
- XXXVII. Tametsi liceat Christianis adversus ho-
stes,

- stes, servatis conditionibus, bellum gerere. 86
- XXXVIII. At illicitum prorsus est initum ex condito singulare certamen. 87
- XXXIX. Ut licita sit occisio iniusti aggressoris, sequestrari debet a noxia cupiditate. 89
- XL. Ipsa malorum origo cupiditas illicitis inhiat oblectamentis, inter quæ sunt connumeranda Veterum Bacchanalia. 97
- XLI. Hæc nequeunt censerî honesta, ut celebrantur ab aliquibus, qui concessione Principum abutuntur. 98
- XLII. Interdum quippe, si non omnia, quædam saltem theatra superare videntur Gentilium luxum, & insanientem libidinem. 99
- XLIII. Et nonnullæ recentiores comædiæ sunt magis, quam antiquæ, despiciendæ. ibid.
- XLIV. Quapropter iniquissimi censendi sunt histriones inverecondi. 100
- XLV. Graviterque delinquunt, qui ludicram scenam spectant, nisi comædia sit honestissima. ibid.
- XLVI. In personis autem, larvisque penes nonnullos improbos immoderatio est ætate nostra, quam regnante superstitione, luxuries. 102
- XLVII. Detestabile est mulieres habitu virorum personatas incidere, & viros vicissim vestimentis mulierum. ibid.
- XLVIII. Saltationes, quarum in sacris litteris fit mentio, damnant quamplures presentium chorearum abusus. 103
- XLIX. Ab antiquis Ethnicis saltatoribus edocemur quantum dedecet inhonestas frequentare choreas. 104
- L. Quis ergo immodice choreas agit, a culpa vix erit immunis. 105
- LI. Festis autem diebus a choreis, & saltationibus est omnino abstinendum. ibid.
- LII. Cum adæquent nonnulli cantores (probos excipimus) improbitatem veterum. 106
- LIII. Oportet, ut Christiani aspernentur cantum mollem, atque inverecondum. 107
- LIV. Prohibentur etiam Christiani figmenta legere Poetarum. 108
- LV. Adolescentibus permitti potest ludus laticulorum. 109
- LVI. Ludus autem alearum, tanquam omnis nequitie seminarium, eliminandus, & abjiciendus omnino est. ibid.
- LVII. Inhibetur quoque Christianis decursio ludicra, vel agmen Troicum. 110
- LVIII. Ac detestanda præ ceteris sunt ea spectacula, in quibus tauri & fere agitantur in circo, maxime si cum illis homines congregiantur. 111
- LIX. Conjugi solet venatio sylvatica cum violatione festorum. 112
- LX. Summopere detestandus est vicens in presentia vestimentorum cultus immodicus. ibid.
- LXI. Consuetudo autem mulierum, quæ faciem cerussa obliniunt, nequissimi flagitii complectitur turpitudinem. 113
- LXII. Maxima ergo in cultu vestium præseferenda est moderatio. 114
- LXIII. Splendidus conviviorum apparatus nonnisi a luxu corruptæ Gentilitatis emanavit. 115
- LXIV. Inebriari vino scelus est nefarium, detestabile, atque turpissimum. ibid.
- LXV. Argumenta, quæ Cardinalis Brancacius producit ad probandum, quod cocolatis potione Ecclesiasticum non frangatur jejunium, non videntur frangi Theologo penitus satisfacere. 116
- LXVI. Advenisse prænuntiatum in lege Messiam liquet ex vaticinio Jacob, Gen. XLIX. 122
- LXVII. Frustra illud excutitur contortis, perversisque commentationibus Rabbiorum. 125
- LXVIII. Non juvant Hebræos variæ de ipsomet vaticinio Catholicorum sententiæ. 129
- LXIX. Resellitur quoque pervicacia Hebræorum oraculo Danielis cap. III. 131
- LXX. Artaxerxes, cujus Epochæ ad percipiendas Danielis hebdomades plurimum deservit, regno potitus est anno 464. ante Æram Dionysianam. 137
- LXXI. Haud recte consignatur annus ejusdem Artaxerxis vicesimus anno ante memoratam Æram 453. 138
- LXXII. Neque ab anno illo vicesimo, sed a septimo prædefinitæ a Daniele hebdomades initium ducunt. 139
- LXXIII. Nihil suffragatur Hebræis falsata Rabbiorum suorum Chronologia. 153
- LXXIV. Accedit ad eorum confutationem promissio prophætæ similis Moysi, Deuteronomii XVIII. 155
- LXXV. Item somnium Nabuchodonosoris a Daniele explicatum. 157
- LXXVI. Necnon quæ de Bethlehém inquit cap. v. Michæas. 158
- LXXVII. Et Aggeus de gloria secundi Templi. ibid.
- LXXVIII. Messias vero Prophetarum ore promissus est JESUS NAZARENUS. 160
- LXXIX.

- LXXIX. De ipso Jesu Nazareno perhibuit testi-
monium lib. xviii. Antiquitatum Josephus,
autographum utique, ac genuinum. 163
- LXXX. Hujus testimonii stilus undequaque phra-
si Flaviana conformis est. 166
- LXXXI. Etiam Pagani ad credendum in Chri-
stum, nisi sponte clauderent oculos, invi-
ctis argumentis pertraherentur. 167
- LXXXII. De illius Apotheosi egit apud Sena-
tum Tiberius, quamvis mancipatus idolo-
rum superstitioni. 171
- LXXXIII. Inania prorsus sunt, quæ Gentiles
obstant adversus Dominicam Incarnatio-
nem. 173
- LXXXIV. Venit Christus ad redimendum huma-
num genus, nequaquam venturus, si Adam
in originali justitia perseverasset. 175
- LXXXV. Ex Virgine absque virili semine con-
ceptus est. 180
- LXXXVI. Nullius sunt ponderis argumenta, quæ
adversus perpetuam Deiparæ Virginitatem
audacter, & sacrilege proferebat Helvi-
dus. 183
- LXXXVII. Divinum Verbum veram, & corpo-
ream assumpsit carnem. 185
- LXXXVIII. Eamque non aliunde traxit, quam
ex illibato Mariæ Virginis utero. 187
- LXXXIX. In Christi Genealogia a Mattheo, &
Luca Evangelistis descripta nulla inveni-
tur oppositio. 192
- XC. Neque inde eruitur parentes Virginis, non
fuisse proprio nomine appellatos Joachimum
& Annam. 194
- XCI. Hebræi non abarserunt ex libro Genesis
generationem Cainanis. 195
- XCII. Et tamen idem Cainan in Evangelio Lu-
cæ non est mendose insitus, nec per erro-
rem intrusus. 196
- XCIII. Assumpta ex Virgine Christi caro non
fuit ante passionem expers naturalium cor-
porum affectionum. 199
- XCIV. In eam sententiam propendimus, quæ
asserit Christi faciem neque fuisse insi-
gniter venustam, neque deformem. 200
- XCV. Nulla passio accidit Salvatori reluctanti,
& invito. 203
- XCVI. Sed non caruit tamen ea passione, quæ
vero dolore affecerit ipsius animum. 204
- XCVII. Sanctus Hilarius Pictaviensis, ut Chri-
sto tribuit verum corpus ex Mariæ Vir-
ginis carne formatum. 206
- XCVIII. Ita non denegavit Redemptori nostro
verissimi doloris sensum. 207
- XCIX. Non corpus tantummodo, sed & ani-
mam humanam divinum Verbum assum-
psit. 210
- C. Et quidem mente, sive intelligendi facul-
tate non destitutam. 212
- CI. Christi intellectus non tantum divina scien-
tia, verum etiam infusa, & creata fuit
cumulate exornatus. 213
- CII. Habuit & scientiam experimentalem, &
acquisitam. ibid.
- CIII. Fuit in eodem Christo adhuc viatore
scientia Beatorum, viditque perspicue in
hac mortali vita divinitatem. ibid.
- CIV. At non habuit, in quantum homo, scien-
tiam infinitam & comprehensivam. 214
- CV. Due quoque admittendæ sunt in Christo
Domino voluntates. 219
- CVI. Quæ adversus Macarium, Pyrrhum, ce-
terosque Monothelitas, appellari debent
due voluntates naturales. 221
- CVII. Non debet in Christo propugnari una
duntaxat operatio. 222
- CVIII. Honorius I. Romanus Pontifex in suis
ad Sergium Epistolis nequaquam Mono-
thelitis adhesit. 225
- CIX. Nec ullatenus attendendum est quicquid
adversus eundem Honorium vel ex Actis
Sextæ Synodi, vel aliunde depromitur. 227
- CX. Beatissima Christi anima iis perfectioni-
bus, quæ ad voluntatem solent referri,
cumulatissime prædita, fuit exornata quo-
libet genere sanctitatis. 234
- CXI. Nullam habuit, nec potuit habere peccati
maculam. 235
- CXII. Tametsi perfectissima arbitrii libertate
polleret. 237
- CXIII. Unionem utriusque nature substantialem,
atque hypostaticam revera negavit im-
piiſſimus heresiarcha Nestorius. 242
- CXIV. Quicquid is temere effutierit, admitten-
da est in Christo una duntaxat Perso-
na. 246
- CXV. Et gloriosissima Virgo vere, ac proprie
Θεοτοκος, idest, Deipara est appellan-
da. 250
- CXVI. Sanctus Cyrillus invictissimus insectator
Nestorii immerito insimulatus fuit heresis
Apollinarij. 255
- CXVII. Singuli enim Anathematismi ejusdem
Cyrilli doctrinam continent orthodoxam. 258
- CXVIII. Joannes Antiochenus, & ceteri Orien-
tales, qui prælaudatos Anathematismos
aliquando repudiaverunt, nunquam proba-
verunt

verunt Nestorii, aut Pelagii nefaria dogmata 262

CXIX. De Theodoro tamen certum proferri nequit iudicium, nisi tempora; ejusque scripta sedulo distinguantur. 264

CXX. Tria Capitula a V. Synodo jaxe meritoque fuerunt proscripta. 270

CXXI. Resellitur cum Nestoriana hæresis Eutychetis: duæ enim sunt in Christo post adunationem nature, distinctæ invicem, atque impermixtæ, eadem licet hypostasi subsistentes. 282

CXXII. Fungum habuit pro cerebro Avitus Academicus, dum homilia quadam Clementis XI. Pontificis Maximi visus sibi est subodorare Eutychiani dogmatis pravitatem. 287

CXXIII. Hypostaticam unionem non esse entitatem quamdam ab extremis, ut inquiunt, distinctam, recte asserunt Scholasticorum complures. 289

CXXIV. Consentiant autem omnes eandem unionem substantialem esse omnium maximam, & indissolubilem. 291

CXXV. Illam nec sancti Patres, nec beatissima Virgo, imo nec ipse Redemptor, potuerunt (quantum ad substantiam attinet) promereri. 291. 292

CXXVI. Quæstionem scholasticarum, an eandem naturam, quam Filius assumpsit, potuissent etiam assumere Spiritus sanctus ac Pater; 294

CXXVII. Ac alteram, num una Persona assumere queat naturas duas; ibid.

CXXVIII. Necnon quæ a nonnullis agitur de natura irrationali, utpote parvi momenti, brevi juxta communioem sententiam resolvimus. ibid.

CXXIX. At paullo accuratius pertractamus de iis, quæ unionem hypostaticam consequuntur, ac primum in Christo Domino propugnemus communicationem Idiomatum. 298

CXXX. Minime tamen admittenda est permutatio vocabulorum inter unam, & alteram Christi naturam. 299

CXXXI. Resutantur propterea Ubiquistæ, autumantes in humanam Christi naturam fuisse transfusam omnipresentiam. 301

CXXXII. Deinde resellitur error Felicis & Eli-

pandi, qui affirmaverunt Christum esse Filium Dei adoptivum in sensu Nestoriano. 306

CXXXIII. Nequit enim Christus appellari Filius adscititius, aut adoptivus, etiam secundum humanitatem. 309

CXXXIV. Et nihilominus Christus Jesus rectissime dicitur ab Apostolo prædestinatus Dei Filius. 317

CXXXV. Cur vero appellari nequeat filius Spiritus sancti, ratio producit manifesta. 320

CXXXVI. Etsi contradictionem non implicet Christum dici aliquo pacto Dei servum; 322

CXXXVII. Nec repugnet ipsum appellari, ratione assumptæ humanitatis, creaturam; 325

CXXXVIII. Congruum tamen magis est ab iis, & consimilibus enuntiationibus abstinere. ibid.

CXXXIX. Uti possumus, pertractantes de unionem hypostaticam, compositionis vocabulo, dummodo a nobis Nestorii, & Eutychetis phrasæ caute vitentur. 327

CXL. Hæc enuntiatio, Unus e Trinitate Passus est carne, est Catholica & orthodoxa. 330

CXLI. Monachi Scythæ hujus propositionis assertores, quamvis tumultuose, ac turbulenter se gesserint, ab hæresi tamen Eutychiana fuerunt immunes. 332

CXLII. Disputantes præterea, quantum huc spectat, de Christi sacerdotio, asserimus Melchisedech non esse Angelum, neque Virtutem quamdam coelestem, neque Spiritum sanctum, neque ipsummet Filium Dei. 335

CXLIII. An fuerit autem Sem filius Noë, an Chananeus genere, incertum: videtur nobis hoc postremum esse probabilius. 336

CXLIV. Christus itaque est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, quoniam in hujus Sacerdotis oblatione præfiguratum fuit sacratissimum Eucharistiæ sacrificium. 339

CXLV. Rex etiam fuit Dominus Jesus Christus, habens regni tam spirituales, quam temporalis plenissimam potestatem. 347

CXLVI. Caput item omnium Prædestinatorum, universorumque supremus Judex. 349

QUINTI VOLUMINIS

L I B E R I

Cum suis Capitibus.

DE VIRTUTIBUS.

LIBER VICESIMUS TERTIUS.

De Theologalium Virtutum natura, atque exercitatione.

CAPUT I. *Quid sit illa virtus, per quam predictis, ceterisque Ecclesiasticis dogmatibus præstatur assensus.* 2

Caput II. *Non resolvi assensum fidei in humanam rationem, neque in solam Scripturam, neque in privatum spiritum, internamque singulorum hominum persuasionem, sed in auctoritatem Ecclesiæ ea, quæ credenda sunt, definientis ac proponentis.* 5

Caput III. *Sequitur questionis pars altera, scilicet an ad dirimendas controversias fidei sola Scriptura sufficiat.* 9

Caput IV. *Explicantur Scripturæ loca, quibus ad veritatem oppugnandam abutuntur Sectarii.* 16

Caput V. *Præter divinam Scripturam sacras quoque Traditiones esse admittendas.* 22

Caput VI. *Hereticorum adversus Traditiones præcipua argumenta.* 30

Caput VII. *De interioris fidei ad salutem necessitate.* 41

Caput VIII. *De externa Fidei Confessione* 46

Caput IX. *Quenam sit de Sinensium ritibus controversia.* 50

Caput X. *An permaneat fides in homine impio, in homine hæretico, in homine vita functo.* 55

Caput XI. *De Spe fidelium, ejusque necessitate, & certitudine.* 59

Caput XII. *Timorem Domini esse bonum, & commendandum.* 63

Caput XIII. *Brevis Dominica Orationis Ex-*

positio. 68

Caput XIV. *De Caritate, & Dilectione Dei.* 71

Caput XV. *Quomodo, & quando actualis erga Deum caritas sit exercenda.* 73

Caput XVI. *De Amore, ut vocant, puro, damnatoque Quietismo.* 76

Caput XVII. *De Amore proximi, & ordine Caritatis.* 81

Caput XVIII. *De dilectione inimicorum, necnon de bello, & monomachia.* 85

Caput XIX. *An violetur caritatis præceptum, si occidatur vitæ injustus aggressor.* 88

LIBER VICESIMUS QUARTUS.

In quo pertractatur de corporis, animique Oblectamentis.

Caput I. *De Bacchanalium consuetudine.* 97

Caput II. *De Theatris, & Comædiis.* 99

Caput III. *De facie histrionica, personis, larvis, & sæminei sexus imitatione.* 102

Caput IV. *De Choreis, Saltatoribus, & Funambulis.* 103

Caput V. *De Cantu Musicorum, & Symphonii impurisque carminibus.* 106

Caput VI. *De ludis, in quibus homines delectationis causa exercentur.* 108

Caput VII. *De hastiludio, & ferocium Animalium venatu,* 110

Caput VIII. *De immoderato sumptu circa vestes, corporisque ornamenta.* 112

DE VERBO FACTO HOMINE:

LIBER VICESIMUS QUINTUS.

Demonstrans adversus Judæos, & Gentiles divini Reparatoris adventum.

CAPUT I. Demonstratur ex Vaticinio Jacob Genes. XLIX. v. 10. venisse Messiam in lege promissum.	120
Caput II. Rabbinorum commenta dispelluntur.	125
Caput III. Respondetur Catholicis aliarum sententiarum auctoribus.	129
Caput IV. Refelluntur Judæi ex vaticinio Danielis Cap. IX. v. 24. & seqq.	131
Caput V. Statuitur Epocha Regni Artaxerxis, & demonstratur Hebdomadam Danielis initium, ac finis.	137
Caput VI. Refelluntur Hebræi ex propria, licet corrupta, illorum Chronologia.	153
Caput VII. Quædam alia adversus Judæos proferuntur.	155
Caput VIII. Jesum Nazarenum esse Messiam in lege promissum.	160
Caput IX. Autographum esse testimonium, quod de Christo perhibuit lib. XVIII. Antiquitatum Flavius Josephus.	163
Caput X. Quibus argumentis Gentiles ad credendum in Christum sint pertrahendi.	167
Caput XI. Quæ Gentiles objiciunt adversus Christi Incarnationem, breviter refutantur.	173
Caput XII. Messie, ut carnem sumeret causam fuisse peccatum Adæ, humanique generis perditionem.	175

LIBER VICESIMUS SEXTUS.

In quo præcipua circa divini Verbi Incarnationem dogmata propugnantur.

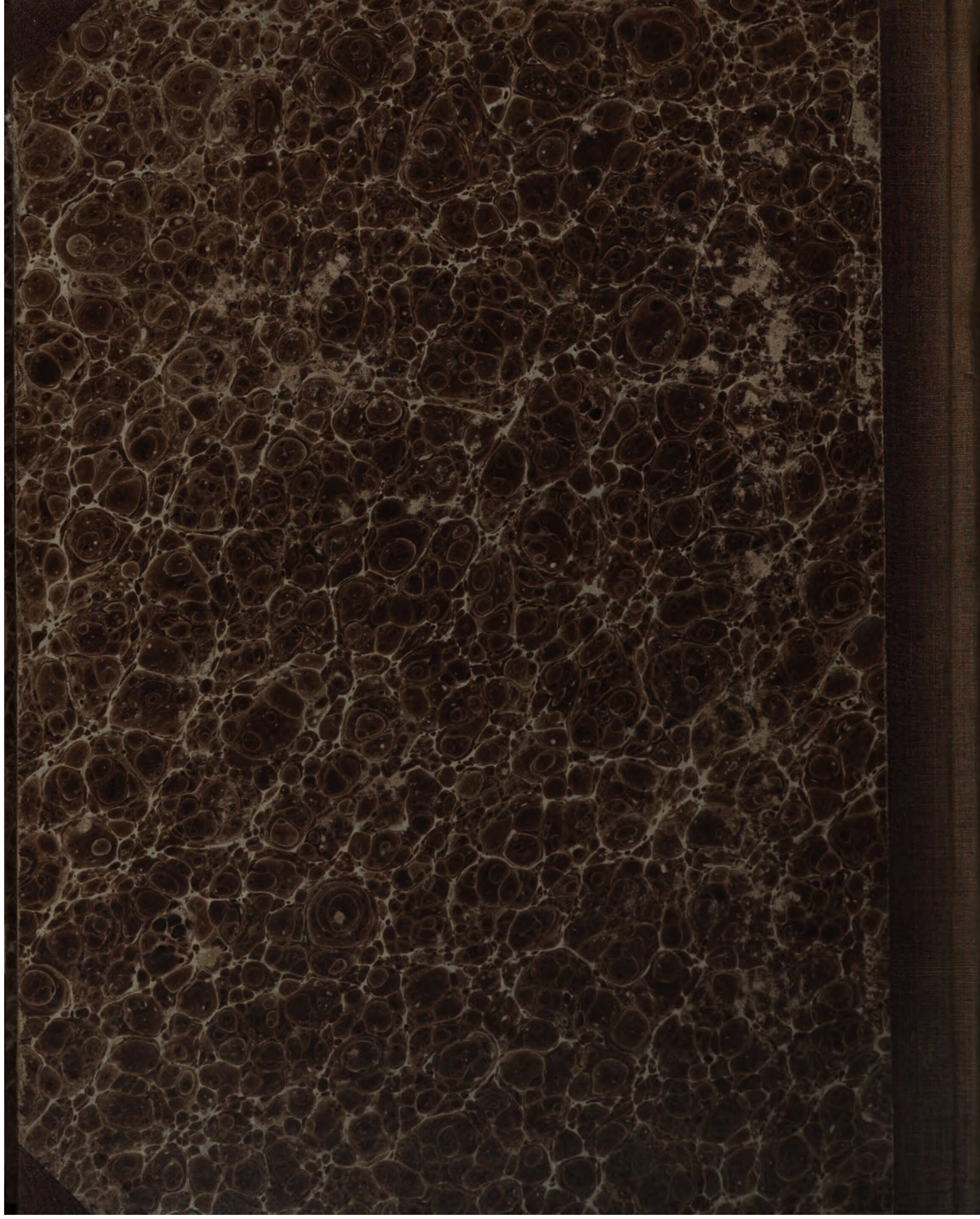
Caput I. De Christi Incarnatione in utero intermeratæ Virginis peracta.	180
Caput II. Fuisse in Christo veram carnem, eamque non de coelo delapsam, sed in virginali Mariæ utero procreatam.	183
Caput III. De Christi Genealogia a Matthæo, & Luca Evangelistis descripta.	192
Caput IV. An in Genealogia Christi a D. Luca descripta nomen Cainam insitum sit, atque expungendum.	195
Caput V. Expediuntur nonnulla circa Christi Corpus questiones.	199
Caput VI. An revera Christus dolores expertus fuerit.	202
Caput VII. An superiori doctrinæ adversetur Sanctus Hilarius Pictaviensis.	205
Caput VIII. De Christi Domini Anima, atque Intellectu.	210
Caput IX. De rationalis animæ Christi perfectione, quantum spectat ad mentem atque intellectum.	212

Caput X. De Monothelitis, qui negaverunt in Christo distinguendam esse divinam, humanamque voluntatem.	218
Caput XI. Quæritur an Honorius Primus adhaerit Monothelitis.	224
Caput XII. De Christi Domini perfectionibus, quæ ad voluntatem solent referri.	233
Caput XIII. De heresi adversus Unionem hypostaticam pugnantibus, ac primum Nestoriana.	241
Caput XIV. An beata Virgo dicenda sit Θετόκη idest, Deipara.	250
Caput XV. Vindicatur S. Cyrillus Alexandrinus a nota hereseos.	244
Caput XVI. De fide illorum, qui steterunt adversus anathematismos Cyrilli.	262
Caput XVII. An recte tria Capitula tamquam Nestoriana fuerint proscripta.	268
Caput XVIII. Eutychianum dogma refellitur.	281
Caput XIX. Quam inscite & imprudenter Avitus Academicus insinulaverit Eutychianæ hereseos Homiliam Clementis XI. Pontificis Maximi.	287
Caput XX. Explicantur Scholasticorum placita circa naturam, proprietates, causam terminumque unionis hypostaticæ.	289

LIBER VICESIMUS SEPTIMUS.

De iis, quæ ob hypostaticam utriusque naturæ unionem vere proprieque de Christo Jesu enuntiantur.

Caput I. De communicatione idiomatum regulisque in qualibet de Verbo homine enuntiatione servandis.	298
Caput II. An Christus dici possit filius Dei adoptivus?	305
Caput III. Quo sensu dicatur ab Apostolo Christus Jesus prædestinatus Dei Filius.	317
Caput IV. Quare Christus dicatur natus de Spiritu sancto, nec tamen ejusdem Spiritus sancti sit filius.	320
Caput V. Possit ne Christus appellari Dei servus, creatura, homo Dominicus, homo Deifer?	325
Caput VI. Quid asserendum de ea propositione Unus de Trinitate passus, ac mortuus est.	328
Caput VII. An Christus sit Sacerdos secundum Ordinem Melchisedech?	334
Caput VIII. Refutantur hæreticorum objecta.	341
Caput IX. De aliis titulis, qui Salvatore nostro conveniunt.	347

Berti, Giovanni Lorenzo, 1696-1766

Opus de theologicis disciplinis ...

Bd.: 5. 1778. - 350 S.

Neapoli 1778

Dogm. 1236 e-5

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10400180-5